

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
MINISTRY OF EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Ы.АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ
MICHIGAN STATE UNIVERSITY / Y. ALTYSARIN NATIONAL ACADEMY OF EDUCATION

**«БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН
ЖАҢҒЫРТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗДЕРІ»**
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ФОРУМНЫҢ

ЖИНАҒЫ

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL CONFERENCE
**«SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF EDUCATION
AND SCIENCE SYSTEM MODERNIZATION»**

Астана - East-lansing, Michigan, 2023

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ /
MINISTRY OF EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

**Ы.АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ
MICHIGAN STATE UNIVERSITY / Y. ALTYSARIN NATIONAL ACADEMY
OF EDUCATION**

**«БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН ДАМУДЫҢ ҒЫЛЫМИ
НЕГІЗДЕРІ» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ФОРУМНЫҢ**

ЖИНАҒЫ

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL
CONFERENCE
«SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF EDUCATION AND SCIENCE
SYSTEM MODERNIZATION»**

Астана - East-lansing, Michigan, 2023

ӘОЖ 001

ҚБЖ 72

Б94

Бас редактор:

Тыныбаева М. А. – Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының президенті,

PhD

Ғылыми редактор:

Булатбаева К. Н. – Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері, п.ғ.д., профессор, Douglas K.Hartman Мичиган мемлекеттік университетінің профессоры (АҚШ)

Редакция алқасы:

Мухамедханова А.К., Жақиянова Ж.Г., Резуанова Г.К., Смагулова М.Г.

Техникалық редактор: Жалмухамбетова А. Х.

А00 **«Білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың ғылыми негіздері»** халықаралық ғылыми-педагогикалық форумның материалдары. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 470 б. – Қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7353-440-5

Жинаққа «12-жылдық білім: өзекті мәселелер және жетілдіру перспективалары», «Мектептегі білім сапасын арттыру жолдары: тәжірибе, мәселелер және шешу жолдары», «Мектептегі көптілділік: тиімді оқыту технологиялары және оқу процесін цифрландыру», «Үздіксіз педагогикалық білім беру жағдайында мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту траекториясы», секциялары бойынша мақалалары енгізілген.

Жинақта ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» (2021-2023), тіркеу нөмірі OR 11465474 бағдарламалық-нысаналы қаржыландырудың ғылыми-техникалық бағдарламасы аясында ұйымдастырылған республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары жарияланған.

Орта, техникалық, кәсіптік және жоғары педагогикалық білім берудің өзекті мәселелері, сондай-ақ ғылымды дамыту мәселелері қаралады.

Бұл жинақтың материалдары педагог-практиктерге, ғалым-педагогтерге, білім беру жүйесінің қызметкерлеріне және педагогикалық мамандықтар бойынша білім алушыларға арналған.

Мақала мазмұнына автор жауапты.

ӘОЖ 001

ҚБЖ 72

Б94

ISBN 978-601-7353-440-5

© Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023.

КІРІСПЕ БАЯНДАМА

«БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗДЕРІ» БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУ

Булатбаева Кулжанат Нурымжановна

педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері, «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» (2021-2023) бағдарламалық-нысаналы қаржыландырудың ғылыми-техникалық бағдарламасының жетекшісі

Ахметжанова Аида Аманатевна

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясының вице-президенті

Кіріспе

Соңғы жылдары Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы «Білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың ғылыми негіздері» ғылыми-техникалық бағдарламасын жүзеге асыруда.

Жоба Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің басқа ведомстволық бағынысты ұйымдарының, соның ішінде жас балаларды дамыту институтының, білім беру мазмұнын, дене шынықтыру және «Дарын» республикалық ғылыми-практикалық сараптау орталығының белсенді қатысуын көздейді.

Бұл ауқымды зерттеудің міндеттері күрделі, соның ішінде оқытудың барлық кезеңдерінде білім беру жай-күйін әзірлеу, барлық деңгейлерде білім беру мазмұнының дәйектілігін қамтамасыз ету, білім беру сапасын арттыру және бастауыш педагогикалық білім берудің үздіксіз жүйесін құру. Сонымен қатар, ғылыми жүйені дамыту жобаның жеке бағыты болып қала береді.

Ерте балалық шақтағы даму

Қазіргі уақытта Ерте жастағы балаларды дамыту институты Мектепке дейінгі білім беру мен кәсіптік даярлықты дамыту моделін ұсынады; мектепке дейінгі білім беру мен кәсіптік даярлықтың сапасын бағалаудың әзірленген критерийлерін пилоттан өтізеді, пилоттық жобаларды іске асырады. Пилоттық мектепке дейінгі ұйымдарға арналған әдістемелік кешен тәрбиешілеріне пайдалы болды.

Орта білім беруді дамыту

Ы.Алтынсарин академиясының зерттеу тобы орта білім беру құрылымын өзгертуді; білім беру сапасын арттырудың жаңа модельдерін енгізуді; мамандандырылған, көптілді білім беруді енгізуді; мектепте оқыту үшін қауіпсіз жағдайлар жасауды көздейтін барлық деңгейлердегі білім беру мазмұнының

дәйектілігін ескеретін орта білім берудің жаңа моделіне көшу тетігін әзірлеуді аяқтайды. Теңдестірілген тамақтануды қамтамасыз ету.

Тілдік білім

Орыс тілінде оқытатын мектептер үшін қазақ тілін дамытудың жасалған моделін ерекше атап өткен жөн. Ы.Алтынсарин академиясы 2012 жылдан бастап 10 эксперименттік мектепте сынақтан өткізген екі технология - тілдік пәндерді оқытудың функционалдық-коммуникативтік технологиясы (орыс тілі² және қазақ тілі²) және тілдік пәндердің мұғалімдері мен әдіскерлеріне арналған біліктілікті арттыру курстары мен әдістемелік семинарлар арқылы тілдік емес пәндерді екі тілде оқытудың когнитивті-коммуникативтік технологиясы. Мектептер білім берудің жаңа функционалдық бөлімшелерінің жүйесін белсенді енгізуде.

Эргономикалық жағдайлар

Тар бағыттағы мамандардың арнайы тобы қазақстандық мектептердегі эргономикалық жағдайларды жақсарту бойынша жұмыс жүргізуде. Олар сыныптарды қалыптастыру үшін негіз ретінде әмбебап сынып моделін жасады; қосымша білім беру блогының моделі; қоғамдық үй-жайлардың моделі (асхана, кітапхана, акт залы); спорт кешенінің моделі; шағын жинақты мектеп моделі. «Білім орталығы» деректерін жинауға арналған мобильді қосымша әзірленді, мектептің білім беру кеңістігін ресімдеуге тиісті сұраныстар анықталды, эргономикалық мектеп ортасын құрудың халықаралық тәжірибесі туралы талдамалық есеп дайындалды, оның шеңберінде эргономикалық орта құру жөніндегі халықаралық ұйымдардың құжаттарына талдау жүргізілді. Оны халықаралық Эргономика қауымдастығы жүргізді.

Тамақтану

«Оқушылардың теңдестірілген тамақтану бағдарламасын және оқушылардың денсаулығын жақсартудың кешенді технологиясын әзірлеу» тапсырмасы бойынша жүйелі зерттеу жұмыстары жүргізілуде. Қазақстандық оқушылардың теңдестірілген тамақтану мәдениетін қалыптастыру моделі әзірленді. Теңдестірілген тамақтануды қамтамасыз ету үшін әртүрлі мүдделі тараптардың қатысуымен республикалық деңгейде талқыланған білім беру ұйымдарының әр түріне арналған құжаттар пакеті дайындалды. Бұл нәтижелермен жобаның орындаушысы болып табылатын тар бағытталған диетолог маман бөліседі. Ғылыми нәтижелер негізінде қазіргі уақытта ұлттық тамақтану моделі әзірленуде. Сондай-ақ, қазіргі уақытта зерттеуші мұғалімдер мектеп оқушыларының тамақтану мәдениетін қалыптастыру моделін сынақтан өткізуде.

«Компьютерлік технологияларды пайдалана отырып, мектеп спортшыларының функционалдық жағдайын бағалау және мамандандырылған

өнімнің олардың функционалдық көрсеткіштеріне әсерін талдау» қосалқы міндетін іске асыру аяқталды. Медицина ғалымдары, биологтар, психологтар мен педагогтар тобы спортшылардың тамақтануына зерттеу жүргізді. Митохондриялардың тиімділігін арттыру үшін фукоидан полисахариді қосылатын жаңа өнім формуласы жасалды, Q10 коферменті қосымша қосылды. Өнім волейболшылар мен жүзушілерде сыналды. Зерттеу нәтижелері Scopus және Web of Science индекстелген халықаралық журналдарда, сондай-ақ жергілікті басылымдарда жарияланды.

Дарынды жастарды қолдау

«Дарын» орталығы дарынды және ынталы білім алушыларды қолдаудың кешенді бағдарламасын ұсынады. Балалардың дарындылығын анықтау үшін әртүрлі әдістер жасалды. Дарындылық туралы кеңейтілген түсінік алғаш рет ұсынылып отыр, барлық балалар дарынды. Оларды аналитикалық қабілеті бар балалар және практикалық шығармашылыққа бейім балалар деп екіге бөлуге болады. Бұл бағытта мамандандырылған Білім беру ұйымдарында іске асырылатын авторлық бағдарламалар талданды, дарынды және жоғары ынталы оқушылармен жұмыс істеу кезінде мамандандырылған білім беру ұйымдарында қолданылатын педагогикалық әдістерді зерделеу негізінде ұсынымдар әзірленді.

Бастауыш педагогикалық білім

Академия қолданыстағы бастауыш педагогикалық білім беру бағдарламалары шеңберінде түлектердің құзыреттерін зерделеуге арналған құралдарды қамтитын білім беру бағдарламаларын талдау әдістемесін әзірледі.

Бүгінгі таңда типтік жүйеде педагогикалық білім беруді өзгерту туралы көптеген пікірталастар бар. Академия зерттеушілері ең жақсы халықаралық тәжірибелерді зерттеп, ішінара қолданбалы бакалавриат ретінде жұмыс істейтін және ішінара дәстүрлі оқыту форматын жалғастыратын 22 білім беру колледжін зерттеді.

Қазіргі уақытта орта білімнен кейінгі, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі педагогикалық білім берудің нормативтік-құқықтық базасын алдын ала талдау негізінде жоғары білімі бар мұғалімдерді даярлаудың бастапқы кезеңі ретінде педагогикалық колледждерді қайта құру тұжырымдамасының жобасы әзірленді. Бүгін менің әріптесім нормативтік құқықтық актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізу бойынша ұсыныстар береді.

Мұғалімнің типтік құзыреттілік моделіне негізделген білім беру деңгейлері бойынша үздіксіз кәсіби педагогикалық білім беру моделін әзірлеу аяқталуда. Бұл кезеңде үздіксіз білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерінің 8 деңгейлі құзыреттілік моделі ұсынылады, тәуелсіз сертификаттау жүйесі арқылы педагогикалық шеберлікті бағалау механизмі талқыланады.

Цифрландыру

Сараптаманың цифрлық платформасы және білім беру контенті мен білім беру ресурстарының сапасын бағалау жүйесі жақында қазақстандық білім беру жүйесіне енгізілетін болады. Бұл туралы осы пленарлық отырыста спикердің баяндамасында айтылады.

Ғылым

«Қазақстан Республикасында ғылыми зерттеулердің сапасы мен тиімділігін қамтамасыз етудің ғылыми негізделген жүйесін әзірлеу» тапсырмасына, ғылымды дамытудың әртүрлі салаларындағы нормативтік-құқықтық актілердің жай-күйіне, ғылыми кадрларды даярлаудың қаржы-экономикалық аспектілеріне, әртүрлі ғылыми қоғамдардың қызметіне және олардың тиімділігіне, жай-күйіне сәйкес ғылыми өнімнің сапасы мұқият зерделенді.

Нәтижелер зерттелетін мәселелер бойынша жергілікті және халықаралық тәжірибені салыстырмалы талдауға, қолданыстағы нормативтік құқықтық актілерді мұқият талдауға негізделген, бар тәжірибені жақсарту бойынша ұсыныстар әзірленді, ғылыми зерттеулерді ынталандыру тәсілдері әзірленді, ғылым нәтижелерін коммерцияландыру бойынша күш-жігер жандандырылды, кедергілер жойылды, ғылымның әртүрлі аспектілерін шешу үшін тәуекелдер талданады. Талдау нәтижелері бойынша ҒЗТҚЖ-ға салық салудың жаңа тәсілдері ұсынылды, зерттеулер мен әзірлемелерді қаржыландыру мәселелері қаралды, университеттер мен ғылыми-зерттеу ұйымдарының профессор-оқытушылар құрамының зерттеу қызметін жандандыру бойынша ұсыныстар берілді, ғылыми этика ережелерінің сақталуын бақылау тетіктері және т.б. әзірленуде.

ЖОБА НӘТИЖЕЛЕРІ

Нысаналы қаржыландыру бағдарламасына енгізілген ғылыми-зерттеу жобасы аясында «Білім мен ғылымды жаңғыртудың ғылыми негіздері» тақырыбында ұжымдық монографияның екі томы дайындалды.

Еліміздің білім беру жүйесіне енгізу үшін 16 модель әзірленді.

2021 және 2022 жылдардағы зерттеудің негізгі нәтижелері 2 ұжымдық монографияда, 86 ғылыми мақалада көрініс тапты. Қолжазбалар түріндегі 30-дан астам мақала Scopus, қазақстандық және ресейлік дәйексөздер базасының журналдарына ұсынылды. Бүгінгі таңда екі жыл ішінде Scopus дерекқорында 15 мақала және шетелдік монографияда 4 бөлім жарияланды.

INTRODUCTORY REPORT

IMPLEMENTATION OF THE PROGRAM «SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF THE EDUCATION AND SCIENCE SYSTEM MODERNIZATION»

Kulzhanat Bulatbaeva

Aida Akhmetzhanova

Y. Altynsarin national Academy of education

INTRODUCTION

During the last years the Altynsarin Academy has been implementing the scientific and technical program «Scientific fundamentals of the education and science system modernization».

The project implies active participation of other subordinate organizations of the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan including the Institute of Early Childhood Development, the Republican Scientific and Practical Center for the Education Content Expertise, for Physical Culture and «Daryn».

The tasks of this big-scale research are complex, including developing educational conditions at all stages of education, ensuring consistency of education content at all levels, improving education quality, and building a continuous system of initial teacher education. In addition, science system development stays as a separate direction of the project.

Early Childhood Development

Currently, the Institute of Early Childhood Development offers a model for preschool education and training development; pilots the developed criteria for assessing the quality of preschool education and training, implements pilot projects. A methodological complex for pilot preschool organizations has become useful for educators.

Secondary Education Development

The Altynsarin Academy research group is finalizing the development of a mechanism for the transition to a new model of secondary education, considering consistency of education content at all levels, which involves changing the structure of secondary education; introducing new models for improving education quality; introducing specialized, multilingual education; creating safe conditions for school students; providing balanced nutrition.

Language Education

It is worth highlighting the created model of the Kazakh language development for schools with the Russian language of instruction. Two technologies, piloted since

2012 by Altynsarin Academy in 10 experimental schools are: functional and communicative technology of teaching language subjects (Russian² and Kazakh²) and cognitive and communicative technology of bilingual teaching of non-linguistic subjects through the advanced training courses and methodological seminars for language subjects' teachers and methodologists. Schools actively apply the system of new functional units of education.

Ergonomic conditions

A special group of narrow-aimed professionals is working to improve ergonomic conditions in Kazakh schools. They have developed a model of a universal classroom as the basis for the formation of classrooms; a model of a block of additional education; a model of public facilities (canteen, library, assembly hall); a model of a sports complex; a model of an ungraded school. A mobile application for data collection "Bilim Ortasy" has been developed, relevant requests for the design of the school's educational space have been identified, an analytical report of international experience in creating an ergonomic school environment, within the framework of which an analysis of documents of international organizations on creating an ergonomic environment has been conducted: the International Ergonomics Association.

Nutrition

Systematic research work is performed on the task «Development of a balanced nutrition program for students and a comprehensive technology for improving the health of schoolchildren». A model of the formation of a balanced nutrition culture of Kazakhstani schoolchildren has been developed. To ensure a balanced diet, a package of documents for different types of educational organizations has been prepared and discussed at the republican level including different stakeholders. These results will be shared by a narrow-aimed specialist-nutritionist, who is the executor of the project. Based on the scientific results, a National Nutrition Model is being developed these days. Also, currently, teachers-researchers are working on testing a model for the formation of a nutrition culture for schoolchildren.

The implementation of the subtask «Assessment of the functional state of school athletes using computer technology and analysis of the impact of a specialized product on their functional indicators» has been completed. A group of medical scientists, biologists, psychologists and teachers conducted a study of athletes' nutrition. A new formulation of the product was created with the inclusion of fucoidan polysaccharide to improve the efficiency of mitochondria, additionally the coenzyme Q10 was added. The product has been tested on volleyball players and swimmers. The results of the study have been published in the international journals indexed in Scopus and Web of Science and in local publications.

Talented youth support

A comprehensive program of support for gifted and motivated students is offered by the Daryn Center. Various methods have been developed to identify the giftedness of children. For the first time, an expanded understanding of giftedness is proposed, all children are gifted. They can be conditionally divided into children with analytical abilities and children inclined to practical creativity. In this direction, the author's programs implemented in specialized educational organizations have been analyzed, recommendations have been developed based on the study of the pedagogical techniques used in specialized educational organizations in working with gifted and highly motivated students.

Initial Teacher Education

The Academy has developed a methodology for the analysis of educational programs, including tools for the study of graduates' competencies in the current initial teacher education programs.

There are many discussions today on the transformation of pedagogical education in TVET system. Researchers of the Academy studied the best international practices and studied 22 pedagogical colleges, which partially function as an applied bachelor's degree and partially continue the traditional format of education.

Currently, a draft concept for the transformation of pedagogical colleges as the initial stage of training teachers with higher education has been developed based on a preliminary analysis of the regulatory legal framework of post-secondary, higher and postgraduate pedagogical education. My colleague will present the recommendations on amendments and additions to regulatory legal acts later today.

Development of a Model for continuous professional teacher education in the context of educational levels, which is based on a typical competence model of a teacher, is being completed. At this stage, an 8-level competence model of primary school teachers in the conditions of continuing education is proposed, the mechanism of assessing pedagogical skills through the independent certification system is discussed.

Digitalization

A digital platform of expertise and a system for assessing the quality of educational content and educational resources will be newly introduced in the Kazakhstani education system. This will be stated in the speaker's report at this plenary session.

Science

According to the task «Development of a scientifically based system for ensuring the quality and effectiveness of scientific research in the Republic of Kazakhstan», the state of regulatory legal acts in various areas of science development, financial and economic aspects of training scientific personnel, the activity of various scientific

societies and their effectiveness, the quality of scientific products were thoroughly studied.

The results are based on a comparative analysis of local and international experience on the issues investigated by the study, a thorough analysis of existing regulatory legal acts, recommendations for improving existing experience have been developed, ways to motivate scientific research are being developed, efforts to commercialize the results of science are being intensified, obstacles and risks to solving various aspects of science are analyzed. Based on the results of the analysis, new ways of taxation of R&D are proposed, the issues of financing research and development are considered, recommendations are given on the activation of research activities of teaching staff of universities and research organizations, mechanisms for monitoring compliance with the rules of scientific ethics, etc. are developed.

PROJECT OUTCOMES

Two volumes of the same name collective monograph «Scientific foundations of education and science modernization» have been prepared within the framework of the Scientific Research Project included in the Program-Targeted Financing.

16 models have been developed in order to be introduced into the country's education system.

For 2021 and 2022, the main results of the study are reflected in 2 collective monographs, 86 scientific papers. More than 30 articles in the form of manuscripts were submitted to journals from the SCOPUS, Kazakh and Russian citation databases. As of today, 15 articles in the Scopus database and 4 sections in a foreign monograph have been published within two years.

**ФОРУМНЫҢ ПЛЕНАРЛЫҚ ОТЫРЫСЫНЫҢ
БАҒДАРЛАМАСЫ**

1-ші күн

ӨТКІЗУ ОРНЫ: аралас

ӨТКІЗУ КҮНІ: 2023 жылы 10 мамыр

УАҚЫТЫ: 19:00-21:00 (Астана уақыты)

МОДЕРАТОРЫ: Булатбаева К. Н., Ахметжанова А.А.

PROGRAM OF THE PLENARY SESSION OF THE FORUM

Day 1

VENUE: combined (MSU room and online)

DATE: May 10, 2023

TIME: 19:00-21:00 (Astana time) / 9:00-11:00 (Michigan time)

MODERATORS: K. Bulatbaeva, A. Akhmetzhanova.

19:00 – 19:10 (Қазақстан)	ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРДІҢ КІРІСПЕ СӨЗІ <i>Бейсембаев Гани Бектаевич</i>
9:00 - 9:10 (USA)	WELCOME SPEECH <i>Gani Beisembayev</i> <i>Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan</i>
19:10 – 19:20 (Қазақстан)	КІРІСПЕ СӨЗ <i>Мадина Аглановна Тыныбаева</i> <i>Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА президенті</i>
9:10 - 9:20 (USA)	WELCOME SPEECH <i>Madina Tynybayeva</i> <i>President Y. Altynsarin National Academy of Education</i>
19:20 – 19:30 (Қазақстан)	КІРІСПЕ СӨЗ <i>Dr. Lynn Paine</i> <i>Халықаралық зерттеулер жөніндегі деканның</i> <i>орынбасары</i> <i>Мичиган мемлекеттік университеті</i>
9:20 - 9:30 (USA)	WELCOME SPEECH <i>Dr. Lynn Paine</i> <i>Associate Dean, International Studies</i> <i>Michigan State University</i>
19:30 – 19:40 (Қазақстан)	«БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗДЕРІ» ЗЕРТТЕУ ЖОБАСЫН ІСКЕ АСЫРУ
9:30 - 9:40	<i>Кулжанат Нурымжановна Булатбаева,</i>

<p>(USA)</p>	<p><i>Аида Амантаевна Ахметжанова,</i> <i>Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясы</i></p> <p>IMPLEMENTATION OF THE RESEARCH PROJECT “SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF EDUCATION AND SCIENCE SYSTEM MODERNIZATION”</p> <p><i>Kulzhanat Bulatbayeva,</i> <i>Aida Akhmetzhanova</i> <i>Y. Altynsarin National Academy of Education</i></p>
<p>19:40 – 19:50 (Қазақстан)</p> <p>9:40 - 9:50 (USA)</p>	<p>ПРОФИЛЬДЕУ: ҚАТАҢ ЖӘНЕ ИКЕМДІ ДАҒДЫЛАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ</p> <p><i>Еркебулан Алимханович Жумашов,</i> <i>Алмагуль Кенесхановна Мухамедханова,</i> <i>Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясы</i></p> <p>PROFILING: FORMATION OF HARD AND SOFT SKILLS</p> <p><i>Almagul Mukhamedkhanova, Yerkubulan Zhumashov,</i> <i>Y. Altynsarin National Academy of Education</i></p>
<p>19:50 – 20:00 (Қазақстан)</p> <p>9:50 - 10:00 (USA)</p>	<p>Т2 РЕТІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМУ ТҮРІ</p> <p><i>Галиябану Кабиевна Резуанова,</i> <i>Райгуль Жайықовна Абилдина, Ы. Алтынсарин</i> <i>атындағы Ұлттық білім Академиясы</i></p> <p>DEVELOPMENT MODEL OF THE KAZAKH LANGUAGE AS A SECOND LANGUAGE (L2)</p> <p><i>Galiyabanu Rezuanova, Raigul Abildina</i> <i>Y. Altynsarin National Academy of Education</i></p>
<p>20:00 – 20:10 (Қазақстан)</p> <p>10:00 - 10:10 (USA)</p>	<p>ТІЛДІК ИНТЕГРАЦИЯ ПРОЦЕСТЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ САЛДАРЫ</p> <p><i>Айгуль Ермековна Бижкенова,</i> <i>Лейла Сейтжапаровна Сабитова</i> <i>Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті</i></p> <p>LANGUAGE INTEGRATION PROCESSES AND THEIR RESULTS</p> <p><i>Aigul Bizhkenova,</i> <i>Leila Sabitova</i> <i>L. Gumilyov Eurasian National University</i></p>
<p>20:10 – 20:20 (Қазақстан)</p>	<p>ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТӨМЕН ОҚУ ҮЛГЕРІМІ: ПРОБЛЕМАЛАР МЕН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ</p>

<p>10:10 - 10:20 (USA)</p>	<p><i>Жанна Гажкеновна Жакиянова,</i> <i>Адия Кабдрахманова</i> <i>Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясы</i></p> <p>LOW-PERFORMING STUDENTS: PROBLEMS AND SOLUTIONS <i>Zhanna Zhakiyanova,</i> <i>Adiya Kabdrakhmanova</i> Y. Altynsarin National Academy of Education</p>
<p>20:20 – 20:30 (Қазақстан)</p> <p>10:20 - 10:30 (USA)</p>	<p>КОЛЛЕДЖ ЖӘНЕ УНИВЕРСИТЕТ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАМАНДЫҚТАР ДАЯРЛАУДЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ МОДЕЛІ <i>Фарида Багадиевна Нугманова,</i> <i>Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясы</i> <i>Зарина Рашидовна Ибраева,</i> <i>Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ докторанты</i></p> <p>RESULTS OF THE TRANSFORMATION MODEL OF PREPARATION FOR PEDAGOGICAL SPECIALTIES IN COLLEGE AND UNIVERSITY. <i>Farida Nugmanova</i> Y. Altynsarin National Academy of Education <i>Zarina Ibrayeva</i> L. Gumilyov Eurasian National University</p>
<p>20:30 – 20:40 (Қазақстан)</p> <p>10:30 - 10:40 (USA)</p>	<p>ЭРГОНОМИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІ <i>Гайни Каракеевна Длимбетова</i> <i>Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясы</i></p> <p>ERGONOMIC EDUCATIONAL SPACE <i>Gaini Dlimbetova</i> Y. Altynsarin National Academy of Education</p>
<p>20:40 – 20:50 (Қазақстан)</p> <p>10:40 - 10:50 (USA)</p>	<p>ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙДАҒЫ БЕЙІНДІК МЕКТЕПТІҢ ҚЫЗМЕТІ <i>Бейбит Абаканович Искаков,</i> Өскемен қ. «Бейіндік мектеп» КММ директоры <i>Дидар Мұратұлы,</i> <i>Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті</i></p> <p>PERFORMANCE OF A SPECIALIZED SCHOOL IN MODERN CONDITIONS <i>Beibit Iskakov</i></p>

	<i>Director, KSU «Specialized school», Ust-Kamenogorsk city</i> Didar Muratuly <i>D. Serikbayev East Kazakhstan Technical University</i>
20:50 – 21:00 (Қазақстан)	Талқылау. Ұсыныстар қабылдау. Q&A
10:50 - 11:00 (USA)	

ФОРУМНЫҢ ПЛЕНАРЛЫҚ ОТЫРЫСЫНЫҢ БАҒДАРЛАМАСЫ

2-ші күн

ӨТКІЗУ ОРНЫ: аралас

ӨТКІЗУ КҮНІ: 2023 жылы 11 мамыр

УАҚЫТЫ: 19:00-21:00 (Астана уақыты)

PROGRAM OF THE PLENARY SESSION OF THE FORUM

Day 2

VENUE: combined (MSU room 116H Erickson Hall and online)

DATE: May 11, 2023

TIME: 19:00-21:00 (Astana time) / 9:00-11:00 (Michigan time)

19:00 – 19:10 (Қазақстан)	КІРІСПЕ СӨЗ <i>Дуглас С. Хартман</i> <i>Мичиган университетінің профессоры</i> WELCOME SPEECH <i>Douglas K. Hartman</i> Professor of Technology & Human Learning, MSU
9:00 - 9:10 (USA)	
19:10 – 19:20 (Қазақстан)	КІРІСПЕ СӨЗ <i>Мадина Аглановна Тыныбаева,</i> <i>Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА президенті</i> WELCOME SPEECH <i>Madina Tynybayeva</i> <i>President, Y. Altynsarin National Academy of Education</i>
9:10 - 9:20 (USA)	
19:20 – 19:30 (Қазақстан)	Қ-12 СЫНЫПТАРЫНДАҒЫ ӘЛЕМДІК ӘДЕБИЕТТІҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ <i>Анара Ахметова</i> <i>ММУ докторанты</i>
9:20 - 9:30	

<p>(USA)</p>	<p>INTEGRATING GLOBAL LITERATURE IN K-12 CLASSROOMS <i>Anara Akhmetova</i> <i>PhD Student, MSU</i></p>
<p>19:30 – 19:40 (Қазақстан)</p> <p>9:30 - 9:40 (USA)</p>	<p>МИЧИГАН МЕКТЕП БАСШЫЛАРЫНЫҢ ДЕРЕКТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ ТӘЖІРИБЕСІН ЗЕРТТЕУ <i>Бақыт Жұматай</i> <i>ММУ докторанты</i></p> <p>EXPLORING MICHIGAN PRINCIPALS’ DATA USE EXPERIENCES <i>Bakhyt Zhumatay</i> <i>PhD Student, MSU</i></p>
<p>19:40 – 19:50 (Қазақстан)</p> <p>9:40 - 9:50 (USA)</p>	<p>ДУОЭТНОГРАФИЯ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ-РЕФЛЕКСИВТІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРАКТИКА РЕТІНДЕ <i>Д. Филипп Монтгомери</i> <i>докторант ММУ</i></p> <p>DUOETHNOGRAPHY AS ECOLOGICAL REFLECTIVE TEACHER PRACTICE <i>D. Philip Montgomery</i> <i>PhD Candidate, MSU</i></p>
<p>19:50 – 20:00 (Қазақстан)</p> <p>9:50 - 10:00 (USA)</p>	<p>БОЛАШАҚ ОҚЫТУШЫЛАРДЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛ МЕН СЕРІКТЕСТІККЕ ДАЙЫНДАУ <i>Джули Синклер</i> <i>ММУ Білім беру саласындағы халықаралық зерттеулер бөлімі директорының орынбасары</i></p> <p>PREPARING FUTURE FACULTY FOR INTERNATIONAL ENGAGEMENT AND PARTNERSHIPS <i>Julie Sinclair</i> <i>Associate Director, International Studies in Education, MSU</i></p>
<p>20:00 – 20:10 (Қазақстан)</p> <p>10:00 - 10:10 (USA)</p>	<p>PISA ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ: САЯСИ ҚҰЖАТТАРДЫ ТАЛДАУ <i>Әлия Бижанова</i> <i>ММУ білім беру саясаты кафедрасының докторанты</i></p>

	<p>PISA AND NATIONAL EDUCATION DEVELOPMENT IN KAZAKHSTAN: POLICY DOCUMENT ANALYSIS <i>Aliya Bizhanova</i> <i>PhD Student, Education Policy, MSU</i></p>
<p>20:10 – 20:20 (Казахстан)</p> <p>10:10 - 10:20 (USA)</p>	<p>ОЙЛАУДЫ ДАМЫТУ ПЕДАГОГИКАСЫ МАҢЫЗДЫ МА? <i>Talgat Bainazarov</i> <i>ММУ докторанты</i></p> <p>DOES GROWTH MINDSET PEDAGOGY MATTER? PISA ANALYSIS <i>Talgat Bainazarov</i> <i>PhD Candidate, K-12 Educational Administration, MSU</i></p>
<p>20:20 – 20:30 (Казахстан)</p> <p>10:20 - 10:30 (USA)</p>	<p>HEAD START БАҒДАРЛАМАСЫ: ҚАУЫМДАСТЫҚТЫҢ ҚАЗЕТТІЛІКТЕРІН БАҒАЛАУ <i>Жәмила Есіркепова</i> <i>Мичиган мемлекеттік университетінің докторанты</i></p> <p>HEAD START PROGRAM: COMMUNITY NEEDS ASSESSMENT <i>Zhamilya Yessirkepova</i> <i>PhD Student, K-12 Educational Administration, MSU</i></p>
<p>20:30 – 20:40 (Казахстан)</p> <p>10:30 - 10:40 (USA)</p>	<p>КӨПТІЛДІ ҚОҒАМДЫҚ КЕҢІСТІКТЕРДІ ҚҰРУ: МАЗМҰНДЫ ЗЕРТТЕУ ҮШІН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӘРТҮРЛІЛІГІН ПАЙДАЛАНУ <i>Грегори Чайлд</i> <i>ММУ Педагогикалық білім беру кафедрасының профессоры</i></p> <p>CREATING TRANSLANGUAGING COMMUNAL SPACES: LEVERAGING STUDENT DIVERSITY FOR CONTENT LEARNING <i>Gregory Child</i> <i>Professor/Department of Teacher Education, MSU</i></p>
<p>20:40 – 20:50 (Казахстан)</p> <p>10:40 - 10:50 (USA)</p>	<p>БІЛІМ БЕРУ КЕЗДЕСУЛЕРІНІҢ ТАҢҒАЖАЙЫП ҒЫЛЫМЫ: ОҚЫТУШЫЛАРДЫҢ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ НЕГІЗДЕРІ <i>Дуглас К. Хартман</i> <i>ММУ педагогикалық білім беру кафедрасының профессоры</i></p>

	<p>THE SURPRISING SCIENCE OF EDUCATIONAL MEETINGS: FUNDAMENTALS OF FACULTY DECISION-MAKING <i>Douglas K. Hartman</i> <i>Professor/Department of Teacher Education, MSU</i></p>
<p>20:50 – 21:00 (Казахстан)</p> <p>10:50 - 11:00 (USA)</p>	<p>ТАЛҚЫЛАУ: МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖӘНЕ БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ БОЙЫНША МИЧИГАН ШТАТЫ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІНЕН <i>Закир Даниярович Джумакулов, Гүлжан Серікқызы Оразаева, Акгул Мурзалқызы Жубандыкова, Салтанат Молотқызы Нурбекова,</i> <i>Қазақ Ұлттық Қыздар Педагогикалық Университетінің</i> <i>ғалымдары</i></p> <p>DISCUSSION: FROM THE MICHIGAN STATE UNIVERSITY EXPERIENCE IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION <i>Zakir Zhumakulov, Gulzhan Orazaeva, Akgul Zhubandykova, Saltanat Nurbekova,</i> <i>Scientists of the Kazakh National Women's Teacher Training University</i></p>

ВНЕДРЕНИЕ ГЛОБАЛЬНОЙ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В КУРРИКУЛУМ ШКОЛ: ОБЗОР ПРАКТИКИ УЧИТЕЛЕЙ США

Ахметова Анара

Докторант 3-го курса

Программа: Учебный план, преподавание и подготовка учителей

Университет Штата Мичиган

США

Аннотация. Глобальная детская литература все чаще рассматривается как средство для создания подходов к обучению, учитывающее культурные особенности представителей разных стран мира. В этой работе исследуется практика учителей США по внедрению глобальной литературы в curriculum школ в соответствии с теоретической основой под названием “межкультурный curriculum”. Несмотря на то, что учителя продемонстрировали практику соответствующей основе, были выявлены возможности для улучшения, особенно в развитии критического чтения и более глубокого вовлечения учеников в глобальные проблемы.

«Понимание мировых культур — это... необходимость, а не роскошь»
(Short, 2016, стр. 3)

Традиционная школьная система США адаптирована к культуре доминирующей социальной группы, что привело к неравному доступу к образовательным возможностям среди учащихся из разных культур. Игнорирование культурных и языковых особенностей учащихся, оказывает пагубное влияние на образовательные траектории учащихся (Castagno & Brayboy, 2008; Wallitt, 2008). Однако когда школы учитывают культурные и языковые происхождения обучающихся это благоприятно влияет на их учебные достижения (Gonzalez, Moll, & Amanti, 2005; Ladson-Billings, 1995; Nieto, 2002).

Глобальная литература включает в себя литературные произведения, которые изображают жизнь и культуру людей за пределами страны, где их читают. Их авторами зачастую являются люди принадлежащие к культуре, о которой они пишут, либо те кто хорошо знаком с ней (Robinson, 2019). Согласно Родригесу и Брейдену (2018), глобальная литература может повысить уровень владения языком, повысить осведомленность о проблемах социальной справедливости и способствовать сочувствию и пониманию жизни других. Эту литературу можно рассматривать как «окна», через которые доминирующие социальные группы могут получить представление о различных культурах, и как «зеркала», отражающие жизнь людей разного происхождения (Bishop, 1990). Делая контент актуальным для молодых людей, мы укрепляем их идентичность, культуру и социальные ресурсы как богатую основу для академических успехов (Gonzalez, Moll, & Amanti, 2005).

В то время как интеграция глобальной литературы в куррикулум имеет различные преимущества, такие как расширение кругозора учащихся, развитие сочувствия к людям из разных слоев общества и обогащение знаний о разных культурах (Short et al., 2014), учителя могут столкнуться с некоторыми трудностями. Основными из них являются отсутствие ранее существовавшей учебной программы, посвященной глобальным проблемам и культурам, и ограниченное время в рамках установленной учебной программы (Short, 2016). Поэтому важно изучить существующие практики, связанные с внедрением глобальной литературы в куррикулум школ, чтобы расширить базу знаний для педагогов, заинтересованных в продвижении межкультурного понимания среди своих учеников.

Контекст

Данная работа проведена в контексте проекта «глобальная детская литература». В данной программе были задействованы 17 учителей из восьми школьных округов США. В течение трехмесячной программы, посредством семинаров, эти учителя имели возможность улучшить свои педагогические и теоретические знания по использованию глобальной детской литературы в своих классах. На заключительном этапе программы участники завершили обучение, представив результаты применения теории на практике. Учителя поделились

своими идеями и методами интеграции глобальной литературы через презентации, планы уроков и раздаточные материалы.

Теоретическая основа

При рассмотрении планов уроков и презентаций учителей стало очевидно, что эти практики нельзя рассматривать изолированно. Чтобы обеспечить более четкое понимание, необходимо рассмотреть практику учителей в рамках более широкой системы. В этом отношении особенно подходящей оказалась основа «межкультурный куррикулум» (Short, Day & Schroeder, 2016). Она обеспечивает комплексный и взаимосвязанный подход к созданию межкультурной учебной программы, которая способствует большему пониманию и сочувствию среди учащихся и поэтому хорошо подходит для анализа эффективности практики учителей.

Структура включает четыре взаимосвязанных компонента: личная культурная идентичность, кросс-культурные исследования, интеграция межкультурных перспектив и исследования глобальных проблем (рис. 1). Эти компоненты соединены «критическим пониманием мира и слова» (Freire, 1970, цит. по Short et al., 2016), что указывает на важность проблем социальной справедливости посредством определения проблем.

Межкультурный куррикулум (Short, Day & Schroeder, 2016, стр. 12).

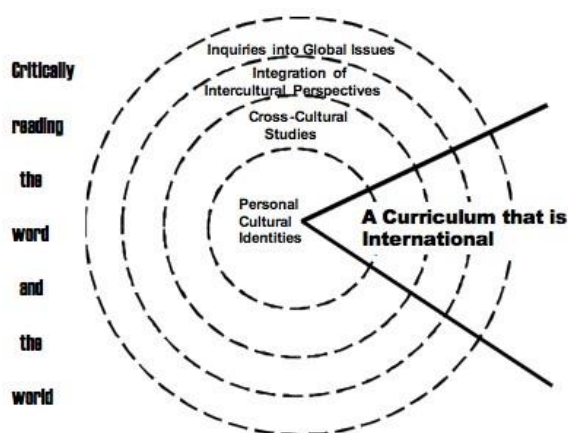

Рисунок 1.

Основные результаты

Важно отметить то, что учителя потратили значительное количество времени на выбор подходящей книги, отвечающей потребностям их учеников. Участники в основном выбирали признанные, отмеченные наградами книги, которые хорошо вписывались в их учебную программу. Особенное внимание было уделено таким аспектам книги как личность автора и иллюстратора, точность деталей книги, правдоподобность повествования, роли персонажей и динамика власти.

Личная культурная идентичность. Идея этого компонента межкультурной учебной программы заключается в важности осознания того, что у каждого есть культурная идентичность, которая формирует наше понимание и восприятие мира. Согласно Шорт и соавт. (2016), люди не могут распознавать и учитывать другие точки зрения, пока не признают, что у каждого есть свой взгляд на жизнь, основанный на их опыте в конкретном сообществе. Например, помимо простого перечисления своих любимых вещей и интересов, авторы основы предлагают ученикам размыслить почему они находят эти вещи интересными, и исследовать происхождение и значение своих предпочтений.

Среди практик учителей можно отметить три примера использования компонента личной культурной идентичности. Учительница четвертого класса решила поделиться опытом внедрения книги «Надежда —девочка, продающая фрукты» с иллюстрациями Амриты Дас (Wolf, 2014). Прежде чем приступить к чтению, учитель попросил учеников подумать о домашних делах, которые выполняют девочки/женщины и мальчики/мужчины в своих семьях, а также равные ли у них возможности обучения в университете и устройства на работу. После этого самоанализа ученики приступили к чтению, углубляясь в историю индийской девушки, которая сталкивается с препятствиями, связанными с мобильностью, выбором и социальным классом. Понимая ситуацию в своей семье и обществе в целом, ученикам было легче принять тему книги. Другая учительница второго класса попросила своих учеников узнать больше об их языках, праздниках, еде и спортивных мероприятиях. Используя эти находки, ученики создали индивидуальные бумажные футболки со всей информацией о себе. Это занятие помогло им сравнить свое происхождение с другими и осознать, насколько одноклассники разнообразны. Изучение идентичностей послужило отличной основой для прочтения книги Дункана Тонатю «Дорогой Примо, письмо моему кузену» (2010), в которой показано, как разные культуры могут иметь много общего. Представляя «Перья» Цао Вэньсюаня (2017), учительница пятого класса попросила учеников подумать, «от какой птицы они произошли» и историю их названий. Размышление об истории их имен и семейного происхождения вызвало у учеников любопытство к своей личности и культурному наследию. Понимая свое культурное наследие, учащиеся были готовы научиться ценить и уважать культурное разнообразие других.

Остальные учителя не придали большого значения компоненту личной культурной идентичности. Вместо этого многие использовали таблицы или схемы KWL (знаю, хочу знать, изучил) в начале урока, чтобы понять, что учащиеся уже знают о конкретной культуре, или чтобы выявить незнакомую лексику. Некоторые учителя подошли к исследованию тем глобальной литературы через использование изображений и видео, демонстрирующих разные страны, культуры и традиции.

Кросс-культурные исследования. Этот компонент подчеркивает сложность экономических, социальных, политических, эстетических, моральных, исторических и географических контекстов внутри культурной

группы (Begler, 1996, цитируется в Short et al., 2016). Например, знание того, какую одежду носят в той или иной культуре, должно сопровождаться пониманием того, почему эта одежда важна с учетом истории, географии и социальных ценностей (Short et al., 2016).

Хороший пример кросс-культурных исследований можно увидеть в плане урока учителя психолога, который использовал книгу «В поисках Джуни Ким» Эллен О (2021) для устранения микроагрессии среди старшеклассников. В качестве итоговых проектов ученики создали «культурный рентген» главного героя книги, пострадавшего от издевательств, расизма и ненависти. Эти культурные рентгены включали симпатии и антипатии персонажа, личностные черты, семейную историю, культурное происхождение и другую важную информацию, которую ученики узнали из книги. Благодаря этому занятию учащиеся научились ценить и уважать разнообразие и понимать влияние микроагрессии на людей из разных культур. Другой пример — двуязычный 5-й класс, где учитель заказал оригинальную испанскую и английскую версии книги Ярель Франкель «Лифт» (2019). Предоставление книг на языке оригинала — эффективный способ демонстрации учащимся важности языка в культуре (Short et al., 2016). Учитель поделился, что учащимся было интересно сравнить языки, отметив сходства и различия между испанским и английским языками. В другом, первом классе, ученики использовали диаграмму для анализа чувств кубинского персонажа в книге «Песня о Фруктах» Маргариты Энгл (2021). Благодаря этой деятельности учащимся было предложено понять послание автора и культурные ценности, выраженные в книге. В том же классе учащиеся проявили интерес к культурному наследию однокурсника и их родителей, приехавших с Кубы, из той же страны, что и главный герой книги. Другой класс успешно организовал онлайн-встречу с автором книги «Дорогой Примо: письмо моему двоюродному брату», чтобы из первых рук узнать об идеях, лежащих в основе книги, и оценить культурные нюансы, представленные в ней.

Данные примеры демонстрируют успешные кросс-культурные исследования, однако не все участники глобального литературного сообщества смогли эффективно включить этот аспект. Некоторые сосредоточились на действиях, таких как повторение забавных рукопожатий и имитацию авиаполетов в другие страны. Хотя эти мероприятия вызвали интерес и активное участие учеников, было бы полезнее, если бы учащиеся имели дополнительные возможности критически осмыслить эти культуры. Например, во время сравнения продуктов питания и супермаркетов между США и Мексикой на одном из занятий обучающиеся могли бы глубже погрузиться в культурное значение еды и продуктов.

Интеграция межкультурных перспектив. Целью этого компонента является содействие интеграции широкого спектра культурных аспектов в каждом классе, независимо от области учебной программы. Раздел книги о вынужденной миграции представленный Шорт и соавт. (2016) демонстрирует пример в котором ученики исследовали различные типы путешествий в своей

собственной жизни и в жизни людей со всего мира, тем самым включая различные глобальные перспективы.

Поскольку основное внимание в программе уделялось конкретным регионам мира, и участники представляли свои планы уроков, основанные на одной книге и культуре, учителя не имели возможность внедрения разнообразных культурных взглядов. Таким образом, доступных данных для анализа данного компонента не имеются.

Исследование глобальных проблем. Этот компонент исследует глобальные проблемы, в том числе социальные, политические и экологические проблемы, такие как насилие, права человека, бедность, исчезновение языка, ухудшение состояния окружающей среды, перенаселение, расизм и экономический империализм (Collins et al., 1999, цитируется в Short et al., 2016). По мнению создателей межкультурного куррикулума, учащихся следует побуждать к всестороннему изучению глобальных проблем, чтобы понять сложность как локального, так и глобального контекста и обдумать способы действия.

Два учителя общественных наук выбрали книгу Фрэнка Прево «Вангари Маатаи: женщина, посадившая миллионы деревьев» (2017), посвященную жизни африканского активиста-эколога. Учителя поделились, что эта книга прекрасно дополняла их учебный план, в частности раздел по вырубке лесов. Книга оказалась особенно эффективной, потому что она основана на реальной истории Вангари Маатаи, которая, по мнению учителей, оказала глубокое влияние на их учеников и побудит их к действиям по решению проблемы вырубки лесов. Один из учителей поднял тему на более глубокий уровень, привлекая учащихся к мозговому штурму для создания плакатов, изображающих последствия вырубки лесов и возможные решения проблемы. Ученикам также была предоставлена возможность обсудить экологические проблемы в своих регионах.

Изучение планов уроков и выбранных книг учителями показало, что участники программы имели ряд возможностей вовлечь своих учеников в более глубокие обсуждения глобальных проблем. Однако лишь немногие смогли привести своих учеников к пониманию основных причин, следствий и потенциальных способов принятия социальных мер для положительных изменений. В то время как два учителя разработали многообещающие планы уроков для использования тем, таких как война, вынужденная миграция (Lai, 2013), расизм и нарушения прав человека (Yang, 2023), эти планы еще не реализованы и поэтому в данный момент не могут быть представлены в качестве конкретных примеров.

Выводы

Анализ практики учителей через призму основы «межкультурный куррикулум» (Short et al., 2016) выявил, что только половина из педагогов смогли вовлечь своих учеников в критическое чтение, по крайней мере, в одном из компонентов основы. Это показывает, что существуют значительные возможности для улучшения практики учителей в соответствии с основой

межкультурного куррикулума. К сожалению, многие учителя рассматривали вопросы поверхностно, вместо того чтобы сосредоточиться на критическом чтении. Как предупреждают Шорт и соавт. (2016), без критического прочтения эта основа может стать поверхностным экскурсом по культуре, когда учащиеся собирают только отдельные фрагменты информации, как туристы. Такая учебная программа не рассматривает сложные вопросы социальной справедливости, и учащиеся могут быть не в состоянии разрушить стереотипы, переосмыслить свое отношение и предоставление о других.

Несмотря на то, что программа “глобальная детская литература” успешно предоставила участникам важные знания, такие как выбор аутентичных ресурсов и способов разрушения стереотипов, крайне важно уделять больше внимания пропаганде критического чтения и критического мышления среди учителей. Во время обучения учителя приобрели важные теоретические знания, такие как привилегии и угнетение, самосознание и признание сложностей в других, однако программа не смогла предоставить достаточное количество практических примеров и стратегии реализации.

Основа «межкультурный куррикулум» может служить полезным инструментом для планирования и оценки учебных программ, объединяющих глобальную литературу. Она может помочь педагогам в разработке курса обучения, направленного на развитие межкультурного понимания, оценки и навыков критического чтения.

Список использованной литературы

Bishop, R. S. (1990). Windows and mirrors: Children's books and parallel cultures. In *California State University reading conference: 14th annual conference proceedings* (pp. 3–12).

Castagno, A., & Brayboy, B. (2008). Culturally responsive schooling for indigenous youth: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 78(4), 941–993.

González, N., Moll, L., & Amanti, C. (2005). *Funds of knowledge: Theorizing practices in households, communities, and classrooms*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 425–491.

Nieto, S. (2002). *Language, culture and teaching*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Robinson, R. (2019). Multicultural and global children's literature as agents of change. In V. Bozalek, D. Ng'ambi, D. Wood, J. Herrington, & N. Amichand (Eds.), *Handbook of Research on Media Literacy Research and Applications Across Disciplines* (pp. 150-160). IGI Global. doi: 10.4018/978-1-5225-9261-6.ch009

Rodriguez, S. C., & Braden, E. G. (2018). Representation of Latinx immigrants and im- migration in children's literature: A critical content analysis. *Journal of Children's Literature*, 44(2), 46–61.

Short, K. G., Day, D., & Schroeder, J. (2014). *Teaching globally: Reading the world through literature (1st ed.)*. Stenhouse Publishers.

Short, K. G. (2016). A curriculum that is intercultural. In K. G. Short, D. Day, & J. Schroeder (Eds.), *Teaching globally Reading the world through literature*. (pp. 3-23). Stenhouse Publishers.

Short, K. G., Day, D., & Schroeder, J. (2016). *Teaching Globally: Reading the world through Literature*. Stenhouse Publishers.

Wallitt, R. (2008). Cambodian invisibility: Students lost between the achievement gap and the model minority. *Multicultural Perspectives*, 10(1), 3–9.

Процитированные детские книги:

Bowles, D. (2021). *My Two Border Towns*. Kokila.

Engle, M. (2021). *A Song of Frutas*. Atheneum Books for Young Readers.

Frankel, Y. (2019). *The Elevator*. Tapioca Stories.

Lai, T. (2013). *Inside Out and Back Again*. Harper Collins.

Oh, E. (2021). *Finding Juni Kim*. Harper Collins.

Prevot, F. (2017). *Wangari Maathai: The Woman Who Planted Millions of Trees*. Charlesbridge.

Tonatiuh, D. (2010). *Dear Primo, A Letter to My Cousin*. Harry N. Abrams.

Wenxuan, C. (2017). *Feathers*. Elsewhere Editions.

Wolf, G. (2014). *Hope is a girl selling fruit*. Tara Books.

Yang, K. (2023). *Finally Seen*. Simon & Schuster.

POSITIONALITY AND REFLEXIVITY ESSAY FOR TE949G HUMANIZING RESEARCH: DECOLONIZING QUALITATIVE INQUIRY

Aliya Bizhanova

4th year doctoral student, Education Policy program
Michigan State University

I think developing and articulating a positionality statement is important for any scholar, no matter whether quantitative or qualitative research (or both) inquiry is pursued. Any research that is being done involves human thinking and decision making about the research design, data collection, and analysis. It is subject to human interpretation. We see the data and results through our own experience, worldview, and assumptions, and it is our responsibility as scholars and educators, to develop and disseminate our positionality to the education and research communities, policy makers, practitioners, and a broader public. Positionality implies that individual values, views, assumptions, and biases influence how someone sees the world, and as a result knowledge is the product of a particular individualized position (Sánchez, 2010).

By sharing our positionality (the way we see the world) in relation to the research we conduct, we ensure trustworthiness and reliability of the analytical processes and conclusions we make. This helps us to stay honest and accountable to ourselves, the academic field, and others. By outlining our position, we provide an opportunity to our readers to better understand how we have arrived at specific interpretation of the data (Merriam & Tisdell, 2015).

It is not only the case that the researcher has influence on the research, but he/she/they are also affected by the research process (Probst & Berenson, 2014), therefore it is crucial to understand one's own and others' positionalities and how they relate to the research being investigated. In this positionality paper I would like to outline my worldviews, biases, and assumptions in relation to the qualitative research I have conducted in summer 2022 in Kazakhstan and that I am further developing for my dissertation. The study focuses on understanding the landscape of the teacher education ecosystem in the country, its strengths and weaknesses and recommendations for policy improvement. For this study I interviewed stakeholders at various levels that contribute to the work on teacher education in the country. To get a comprehensive in-depth understanding of the system I interviewed education policy makers at the national and regional levels, education experts, the teacher education institutions' rectors and other lead administrators as well as faculty members and schoolteachers. I would like to outline my positionality statement for that study to be shared with the study participants and other audiences to make them aware of my biases, worldviews, and epistemological stances in relation to the study. This is one of the ways, in my opinion, we can make research we do more humanizing.

In addition to outlining my positionality in relation to the qualitative study on the teacher education ecosystem, I also would like to write a reflexivity essay. Positionality and reflexivity go hand in hand if we want to make research more humanizing. Reflection (including self-reflection) is an important part of the research process and development as we learn a lot about ourselves through the research we conduct.

First, my worldviews lie around an understanding and conviction that knowledge is constructed through people's interactions, especially when it comes to the education field. Education is such a human endeavor and what matters is the interaction and connection between various groups of individuals. Knowledge by itself might not have a meaning unless it is interpreted by humans. There is a particular depth that comes to "knowing about the world" when two, three or more individuals (scholars, practitioners, community leaders, activists and others) come together to study a particular phenomenon.

Secondly, my assumptions in relation to the qualitative study of teacher education are related to my worldviews about the importance of listening to teachers. I believe that teachers have an important voice, and we should listen to what they say. Unfortunately, that is not the understanding majority of policy makers, educational leaders have towards teachers, and I want to change that social injustice that has existed in the education system in my country over the years.

Finally, my biases in this research include the fact that I am considered an insider and an outsider when it comes to research inquiry in my home country of Kazakhstan. I

have known many policy makers, research scholars and practitioners since at least 2015 when I worked with them in my previous job. They know me and are open to share honestly about what they think about the education system in the country and the related challenges. At the same time, I became an “international” or even “an American” scholar to them when I joined MSU. In my new role and being as my “official” research participants, they might not feel open anymore to share what they think because I conduct empirical research and am trained to be analytical. Me being trained, gaining research skills and studying the education system in Kazakhstan as an “international” scholar puts me in a biased position toward my research participants. This is something I should keep in mind and let them know before I start my research. This is one of the ways to make the research more humanizing – through being honest and upfront with the study participants.

In addition to the positionality statement for the qualitative study, I thought it was important to conduct a self-reflection exercise to reflect on my experience of the TE939G class itself. There are many ways I was changed and transformed by joining and taking the class.

First, this class, discussions and readings, and hearing from other class participants helped me to reflect and understand my own worldviews, passion, and biases as a rising scholar. I joined the education policy program at MSU with prior experience in quantitative research. The program is heavily focused on using econometric methods to research inquiry. As I started to take more classes in qualitative methodologies, including this class, I became aware that I am more inclined toward seeing the world through interpretative lenses. This class was the entry point for me to see other worldviews and how I can relate to qualitative research.

Second, while the class TE939G, its content, readings and discussions have been focused on humanizing research, the class itself turned out to be a humanizing experience for me, as an international scholar who is still adjusting to the US generally and the US academic culture in particular. I realize I am becoming more human myself. My doctoral journey has been bumpy with some self-doubts and self-criticism, trying to find a space for me to fit in at MSU and education policy program. This class allowed me to look at myself as a human being and opened for me new ways of knowing. This class helped me understand myself better and realize there is a place for international students like me at MSU and the College of Education. The frameworks and epistemologies used in the humanizing research field helped me cherish and encourage dignity and care in myself, through which I learn to show dignity, reciprocity, and care to the people around me, including the participants with whom and for whom I hope to conduct my research. As Blackburn (2014) reminds us - “humanization is the infinite process of becoming more fully human” (p.43) and to me humanizing research is both the process and end goal in which we become better humans as individuals and better society as a whole that we can leave to our children and future generations.

Finally, this class has not only influenced my internal feelings and affirmations about myself and my doctoral journey, but also has helped me practically move with my thinking about dissertation topics and methodologies I would like to use going forward.

Through reading, discussing, and presenting about studies that use humanizing research approaches, I realize I would like to explore decolonial and critical advocacy frameworks for my dissertation work. I think decolonial, critical advocacy and humanizing research approaches are interlinked as they interrogate and question existing status quo and move research agenda toward more social, just and equitable education and future. By getting familiarized with humanizing research agenda, I became convinced that I can contribute to social justice and education development of marginalized communities through my research. My work is focused on teachers' policies using international and comparative lenses. My goal for the pre-dissertation work is to design a study that would be humanizing for the participants, who are teachers in my case. While I already have some relationships with some of the teachers in country contexts where I would like to conduct my research in, I want to build long-lasting and trusting relationships with them. Building reciprocal connections that show dignity and care is one of the key elements of humanizing research (Paris, 2011). Reciprocity in research is about listening (Marciano & Watson, 2017) and my desire is to develop these relationships with the teachers further through listening to what they really want to say. My hope is that the research I produce is not only helping to identify issues and challenges, but it is also becoming part of the solution for policy makers to use when they design or redesign teachers' policies. Humanizing research is about finding solutions for better equality for the people and communities (Paris and Winn, 2014).

In addition to building trustful and respectful relationships with the teachers I want to use the opportunity to give more voice to the teachers. In many country contexts teachers are considered to be part of the problem with the education systems, not part of the solution. They are not consulted during the policy planning and design though they should because they are the ones who eventually need to implement these education policies that are just transferred to them without really thinking through of schools', teachers', and students' realities. By using decolonial and critical advocacy approaches I plan to provide more voice to the teachers and show to the policy makers that it is crucial to get teachers on board at the very beginning of policy design and planning if the goal of these policies is to make long-lasting changes for the students and schools. It is important to listen to the teachers, as study participants, in order to understand their perspectives, opinions, values and experiences in their own terms (Souto-Manning, 2014). Humanizing research is about individual agency and knowledge for sustainable solutions and social change (Romero-Little et al., 2014) which I believe the teachers can bring if they are listened to. It is also about interrogating "deficit" perspectives (Vehabovic, 2020) and by honoring and listening to the study participants we consider them as full and "deficit" free. Teachers need to be provided opportunities to contribute and to empower them to share their voice. By providing them such an opportunity through the critical advocacy and humanizing research co-construction of new knowledge (Watson & Knight-Manuel, 2020) by the researcher(s) and study participants happens, which in turn can be an empowering and liberating moment for everyone involved.

References

- Blackburn, M. (2014). Chapter 3: Conducting humanizing research with LGBTQ youth through dialogic communication, consciousness raising, and action. In D. Paris & M. Winn, (Eds.), *Humanizing research: Decolonizing qualitative inquiry with youth and communities*. SAGE Publications.
- Marciano, J. E., & Watson, V. W. M. (2017). “Now we need to write something that people will read”: Examining youth choices as perspectives of literacy research. *eJournal of Public Affairs*, 6(2), 60-85.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons, Incorporated.
- Paris, D. (2011). ‘A friend who understand fully’: Notes on humanizing research in a multiethnic youth community. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 24(2).
- Paris, D., & Winn, M. (2014). *Humanizing research*. SAGE Publications, Inc., <https://dx.doi.org/10.4135/9781544329611>
- Probst, B., & Berenson, L. (2014). The double arrow: How qualitative social work researchers use reflexivity. *Qualitative Social Work* , 13 (6), 813 – 827.
- Sánchez, L. (2010). Positionality. *Encyclopedia of geography*, 2258-2258.

**«БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ
МОДЕЛДЕУ:ӘЛЕУМЕТТІК-ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ОРТА, КАДРЛЫҚ
ӘЛЕУЕТ, КӘСІБИ БАҒДАРДЫ ЕСКЕРУ» СЕКЦИЯСЫ**

**THE SECTION «MODELING MULTILINGUAL EDUCATION IN
EDUCATIONAL ORGANIZATIONS: THE SOCIO-LINGUISTIC
ENVIRONMENT, PERSONNEL POTENTIAL, PROFESSIONAL
ORIENTATION»**

**СОЗДАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ТРЕНАЖЁРОВ И ИХ
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА**

Егисинава Гулназ Бахытовна

учитель русского языка и литературы

Байзакский район, село Сарыкемер, Косы Батыр № 47

Андатпа. Бұл жұмыс цифрлық платформаларды пайдалана отырып, оқушыларды дербес оқытуды дамытуға бағытталған. Оқушыларға орыс тілін үйренуге көмектесу үшін алған білімдерін бекіту, қалыптасқан дағдыларды автоматизмге жеткізу мақсатында тапсырмаларды бірнеше рет орындау мүмкіндігі бар авторлық электрондық тренажер – бағдарламалар қоса беріледі. Электрондық тренажерлер күрделі оқу материалын түсінуге, ережелерді тез есте сақтауға көмектеседі.

Аннотация. Данная работа направлена на развитие самостоятельного обучения учащихся с использованием цифровых платформ. В помощь учащимся для изучения русского языка прилагаются авторские электронные тренажёры – программы с возможностью многократного выполнения заданий с целью закрепления полученных знаний, доведения формируемых навыков до автоматизма. Электронные тренажёры помогают понять сложный учебный материал, быстро запомнить правила и орфограммы.

Annotation. This work is aimed at developing independent learning of students using digital platforms. To help students learn Russian, the author's electronic simulators – programs are attached with the possibility of multiple assignments in order to consolidate the knowledge gained, bring the skills formed to automatism. Electronic simulators help to understand complex educational material, quickly memorize rules and orthograms.

Цифровые технологии развиваются с огромной скоростью, они упрощают и улучшают нам качество жизни. Многие сферы деятельности перешли на цифровые системы, в том числе и образование [1]. Учителю необходимо владеть современными образовательными технологиями, чтобы общаться на одном языке с детьми. Современные дети очень быстро осваивают цифровые платформы, но, к сожалению, используют их для бесполезных игр, что ведет к пустой трате времени. И я подумала, почему бы не найти им применение при изучении школьных предметов, например, создать электронные тренажёры по русскому языку для самостоятельного обучения. Ведь русский язык входит в восьмерку популярных языков мира, но при этом, согласно исследованиям, он признан

одним из сложных языков для изучения, особенно для детей казахских классов сельской местности [2].

Онлайн-обучение как современная технология в образовании

Дистанционное образование не было востребованным до тех пор, пока мир не столкнулся с пандемией COVID -19. Онлайн-формат обучения стал спасением для всех учебных заведений, открыл широкие возможности для самообразования учащихся. Появилась возможность заниматься с педагогом любого ранга из любой точки планеты. На сегодняшний день дистанционное обучение стало одной из наиболее востребованных форм передачи знаний от педагога к ученику с использованием различных онлайн платформ [3].

Лучшие образовательные платформы для дистанционного обучения, о которых я узнала – это Cooogleформа, TestPad, Kahoot, Learning.apps. Но для создания учебного тренажёра я выбрала платформу online Test Pad. Это многофункциональный бесплатный сервис для создания образовательных видеуроков, конспектов, тестов, опросов, комплексных заданий [4].

Разработка авторского тренажёра по русскому языку. Этапы создания образовательного тренажера [5]:

I Прохождение регистраций на платформе.

Рисунок 1 - Главная страница <https://onlinetestpad.com/ru>

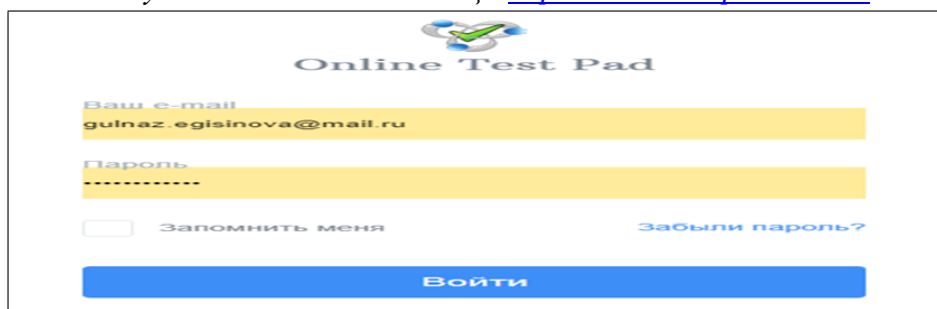

Рисунок 2 - Вход в личный кабинет <https://onlinetestpad.com/ru>

II Создание группы пользователей тренажера

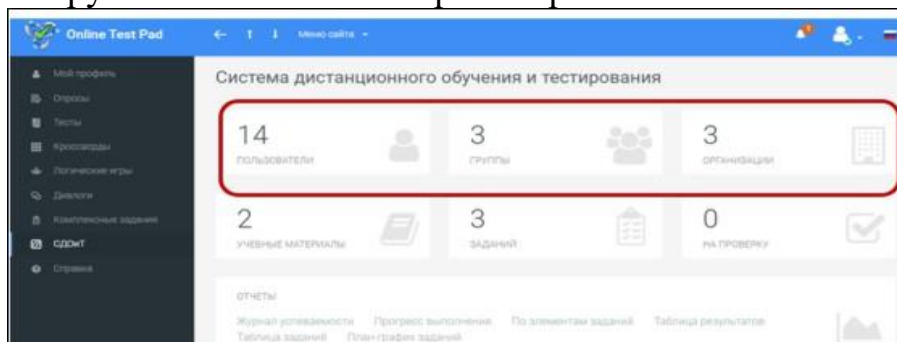

Рисунок 3 - Группа пользователей <https://onlinetestpad.com/ru>

III Добавление в группу список учащихся класса. Для того, чтобы пользователи не смогли пройти тесты под чужим именем, надо ввести электронную почту каждого ученика группы.

Имя (ФИО)	Email	Персональный сайт	Свойственный логин
Бекжанулы Нурмухаммет	nurmuhammetbekchanuly@gmail.com	https://onlinetestpad.com/3nrikazznj52q	
Жауыбай Дана	zhaubybay.dana@bk.ru	https://onlinetestpad.com/mr3p7wp3pp6h	
Эргинкар Эере	zereuzurkar@gmail.com	https://onlinetestpad.com/mb25pp4b4cs	
Камбарбек Гулдэн	kambarbekgulden@gmail.com	https://onlinetestpad.com/teuo5ks6am4k	
Каржакула Алушка	karzakulovaalushka541@gmail.com	https://onlinetestpad.com/frac6to7wg7by	
Кенесбек Ринат	rinat.kenesbekov0708@gmail.com	https://onlinetestpad.com/mrbgcmctjzes	
Мисирей Арман	misirey@bk.ru	https://onlinetestpad.com/m4cv4mkyz4b6	
Оразбекова Амина	orazbekovamina25@gmail.com	https://onlinetestpad.com/5q6tbqq275ua	
Рамазанова	ramazanovazhanuz771@gmail.com	https://onlinetestpad.com/gn2fnumud3v44	

Рисунок 4 - Регистрация учащихся <https://onlinetestpad.com/ru>

IV Загрузка видеуроков для самообучения.

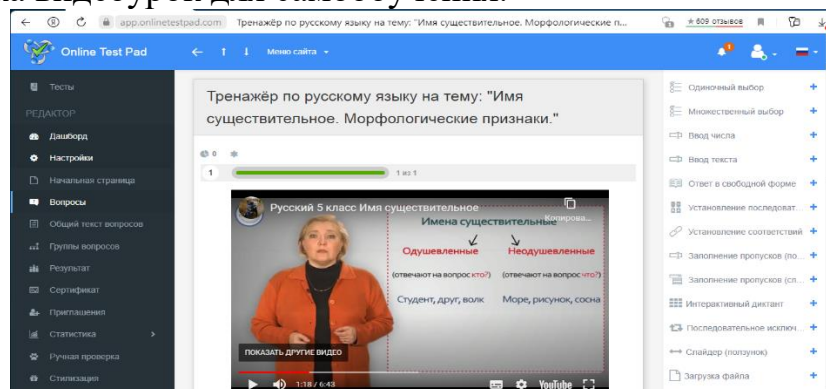

Рисунок 5 - Загрузка видеурока на платформу onlinetestpad.

V Загрузка картинки с правилами для самостоятельного изучения

Рисунок 6 - Таблица с правилами

VI Добавление тестовых и практических заданий по изучаемой теме.

Рисунок 7 - Тестовые задания по изучаемой теме.

VII Проверка онлайн теста и завершение настройки.

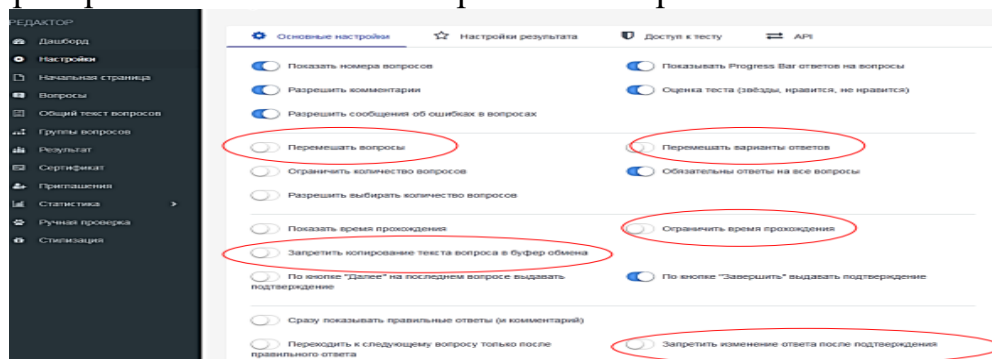

Рисунок 8 - Настройка теста <https://onlinetestpad.com/ru>

VIII Сохранение ссылки готового онлайн-тренажера.

Основная ссылка: <https://onlinetestpad.com/25vrnhir52kae>

Рисунок 9 - Ссылка для распространения

IX Открытие доступа для прохождения теста.

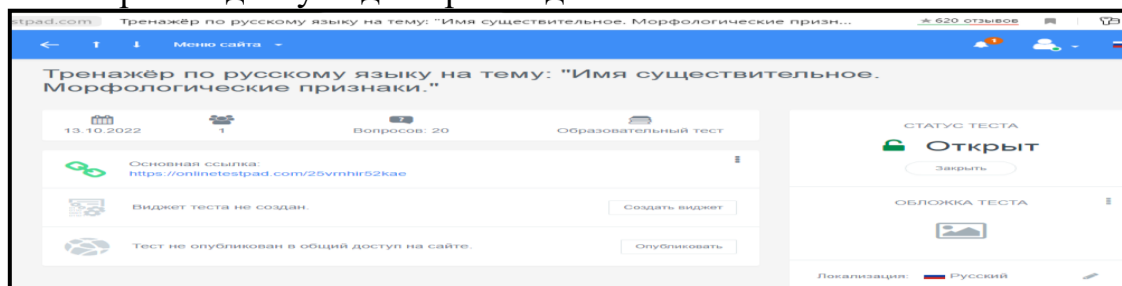

Рисунок 10 - Настройка доступа к электронному тренажёру

Следующей задачей было проведение эксперимента в классах для проверки влияния электронного тренажёра на качество успеваемости учащихся. Эксперимент решила провести в двух пятых классах с одинаковым показателем качества знаний. Разница лишь в том, что для закрепления новых тем ученики 5 «А» класса занимались дома по учебному тренажёру, а учащиеся 5 «Б» класса выполняли домашние задания в тетрадях.

Эксперимент длился две недели, было проведено три последовательных урока по темам:

1. Имя существительное. Морфологические признаки.
2. Разряды имен существительных.
3. Изменение имен существительных по падежам.

К концу эксперимента в обоих классах был проведен контрольный тест для проверки знаний и умений учащихся по пройденным темам.

Результаты контрольного теста показали:

Занятия без электронного тренажёра.

Класс: 5 «Б»

Всего писали: 23 ученика

Темы усвоили:

«На отлично»: 5 учеников

«Удовлетворительно»: 11 уч.

«Плохо»: 7 учеников

Темы не усвоили: 0 учащихся
 Качество знаний: 70%

Занятия с электронным тренажёром.

Класс: 5 «А»

Всего писали: 23 ученика

Темы усвоили:

«На отлично»: 8 учеников

«Удовлетворительно»: 13 уч.

«Плохо»: 2 ученика

Темы не усвоили: 0 учащихся

Качество знаний: 91%

Результаты контрольного теста показали, что в 5 «А» классе ученики, которые оттачивали свои знания и умения по пройденным темам на электронных тренажёрах, показали наилучший результат своих знаний.

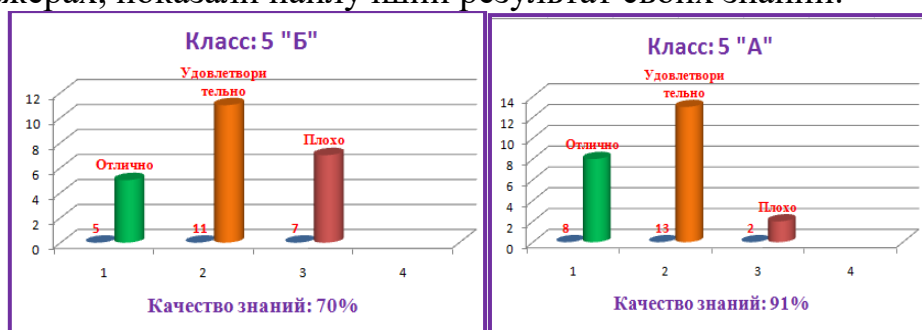

Рисунок 11 - Диаграмма качества знаний учащихся по русскому языку.

Данный метод обучения я использую с 2020 года, и внедрение электронных тренажёров в учебный процесс показывает их эффективность.

Сравнительный анализ качества знаний учащихся

4 «А» и 4 «Б» классов.

Орыс тілі және әдеб 2021/2022 учебный год										
№	Имя	Баллы СД по разделам учебной программы			Расчет оценки за 1 четверть			Рейтинг	Выстав. оценка	Итоговая оценка
		СДр	СДу	СДч	% (СДр + ФД)	% СДч	Сумма %			
1	Абдра Алтнай	13	9	16	43,5	50	94	5	5	5
2	Аманжол Наурызбай	9	6	8	33,5	25,0	59	3	3	3
3	Аманжол Марика	10	9	13	39,3	40,6	80	4	4	4
4	Арұбаева Мерей	13	9	15	43,6	46,9	91	5	5	5
5	Ахмет Динмухамед	9	6	10	31,8	40,6	76	4	4	4
6	Әсетбек Нұрсұлтан	9	6	9	34,0	28,1	62	3	3	3
7	Дәрісбай Салия	13	9	16	43,6	50	94	5	5	5
8	Жарқынбай Аяна	13	9	16	43,9	50	93	5	5	5
9	Иса Нұрлыс	13	9	15	43,1	46,9	90	5	5	5
10	Қадір Сұлтан	11	9	10	39,2	31,3	71	4	4	4
11	Қанатбек Жансаян	9	6	10	34,1	31,3	65	4	4	4
12	Қасқарбай Нұрай	11	7	10	39,8	31,3	71	4	4	4
13	Мәрет Нұрлыс	9	9	16	40,2	50	90	5	5	5

Рисунок 12 - Успеваемость 4 «Б» класса на начало и конец учебного года, в котором проводился эксперимент с использованием электронных обучающих тренажёров.

Орыс тілі және әдеб 2021/2022 учебный год

Учитель: Гүлнәз Бақытжан Егисенова

Класс: 4-А Предмет: Орыс тілі және әдеб Группа: II-топ

Период: 1 четверть 2 четверть (1п/г) 3 четверть 4 четверть (2п/г) Год: Итоговые Только суммативные оценки

	Баллы СО за развитие учебной программы			Результаты за 1 четверть				Выстав. оценка
	СОр		СОч	% (СОр + СОч)	% СОч	Сумма %	Реком. оценка	
	Мак. балл	Мин. балл	Мак. балл					
1	Абилай Фарابی	9	12	14	36,1	43,8	80	4
2	Бейбіткер Аманжол	9	12	13	36,4	40,6	77	4
3	Егисен Ержан	10	12	14	40,7	43,8	85	5
4	Жаннет Баласаулы	10	13	14	36,9	43,8	81	4
5	Жаркынбек Сағандар	12	14	16	44,1	50	94	5
6	Жолдыбай Нұрсұлтан	12	13	16	42,2	50	92	5
7	Қуандық Аружан	9	10	12	33,9	37,5	73	4
8	Қадарбай Нұрай	9	10	11	34,7	34,6	69	4
9	Қудайбергін Дархан							
10	Нарман Есдікулет	7	8	7	28,8	21,9	51	3
11	Нұрланқызы Айжан	12	14	15	41,9	46,9	89	5
12	Оспан Нұрсұлтан	9	8	9	37,9	28,1	61	3
13	Саулетбек Арслан	10	12	13	37,3	40,6	78	4
14	Умаржанова Мерей	9	12	12	33,6	37,5	73	4

Орыс тілі және әдеб 2021/2022 учебный год

Учитель: Гүлнәз Бақытжан Егисенова

Класс: 4-А Предмет: Орыс тілі және әдеб Группа: II-топ

Период: 1 четверть 2 четверть (1п/г) 3 четверть 4 четверть (2п/г) Год: Итоговые Только суммативные оценки

	Баллы СО за развитие учебной программы			Результаты за 4 четверть				Выстав. оценка
	СОр		СОч	% (СОр + СОч)	% СОч	Сумма %	Реком. оценка	
	Мак. балл	Мин. балл	Мак. балл					
1	Абилай Фарابی	10	7	15	36,6	41,7	78	4
2	Бейбіткер Аманжол	9	7	15	36,4	41,7	78	4
3	Егисен Ержан	12	9	18	46,3	50	96	5
4	Жаннет Баласаулы	9	7	15	35,1	41,7	77	4
5	Жаркынбек Сағандар	12	9	18	45,0	50	95	5
6	Жолдыбай Нұрсұлтан	12	9	18	38,7	50	89	5
7	Қуандық Аружан	10	7	15	40,1	41,7	82	4
8	Қадарбай Нұрай	9	7	15	35,6	41,7	77	4
9	Нарман Есдікулет	8	5	8	28,7	22,2	51	3
10	Нұрланқызы Айжан	12	9	18	42,4	50	92	5
11	Саулетбек Арслан	10	7	15	36,6	41,7	78	4
12	Умаржанова Мерей	9	7	15	35,8	41,7	78	4

Рисунок 13 - Успеваемость 4 «А» класса на начало и конец учебного года, в котором проводились традиционные уроки без использования электронных обучающих тренажеров.

На начало учебного года в 4 «А» и 4 «Б» классах было по два неуспевающих ученика. Причины неуспеваемости – это отсутствие внутренней мотивации и познавательного интереса к учебе.

Для сравнительного анализа я вела работу с неуспевающими учениками 4 «А» класса в традиционной форме, а с учащимися 4 «Б» класса с использованием цифровых технологий. С целью развития интереса к учебному процессу, а также навыка самоконтроля и самообучения, для учащихся 4 «Б» класса я разрабатывала обучающие тренажеры. Результаты контрольных тестов показали положительную динамику роста успеваемости всех учащихся 4 «Б» класса. К концу учебного года качество знаний достигло 100%, динамика роста показала +15%. Слабоуспевающие учащиеся благодаря электронным тренажерам подтянули свои знания, в полном объеме усвоили учебный материал. Качество знаний 4 «А» класса осталось без изменений. На конец учебного года один неуспевающий ученик выбыл, а второй ученик не смог усвоить учебный материал в полном объеме, с трудом справлялся с тематическими тестами, не смог запомнить правила и применить их на практике.

Анализируя результаты эксперимента, можно сделать вывод, что электронные тренажеры эффективны в обучении, удобны для применения как для ученика, так и для учителя.

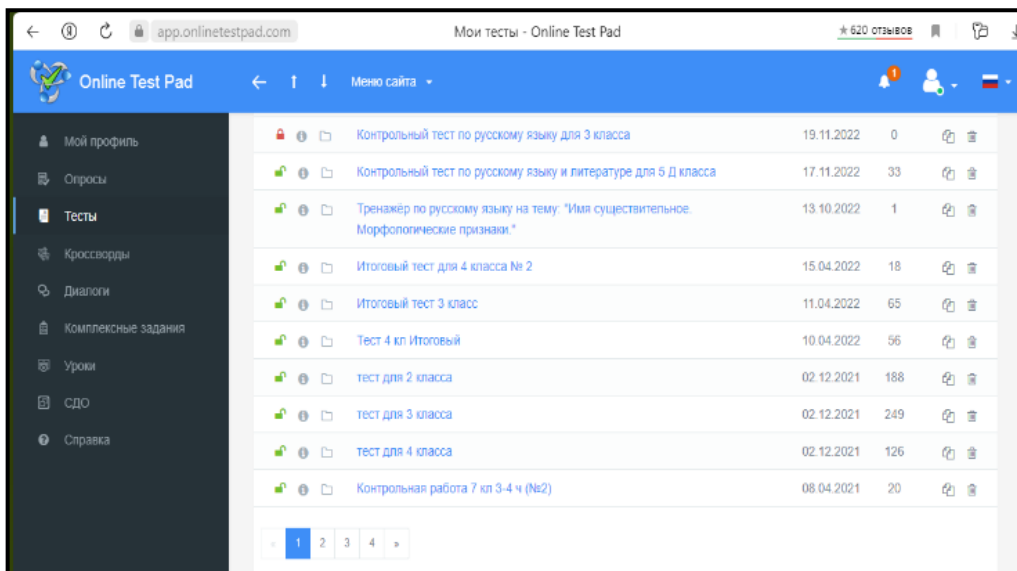

Рисунок 14 - Авторские обучающие тренажёры

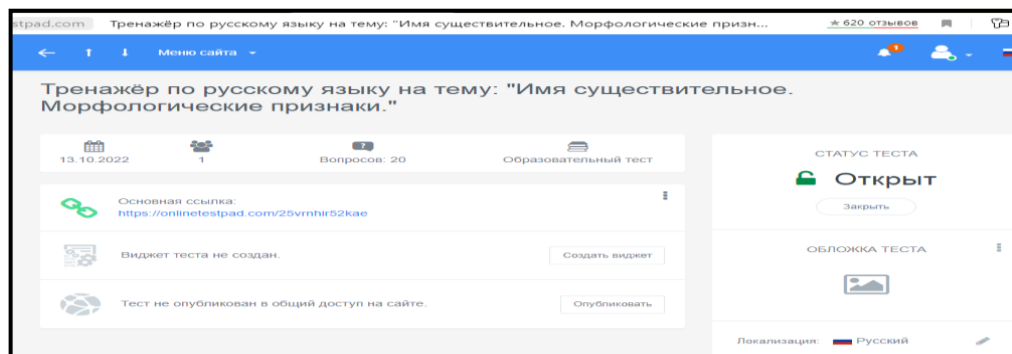
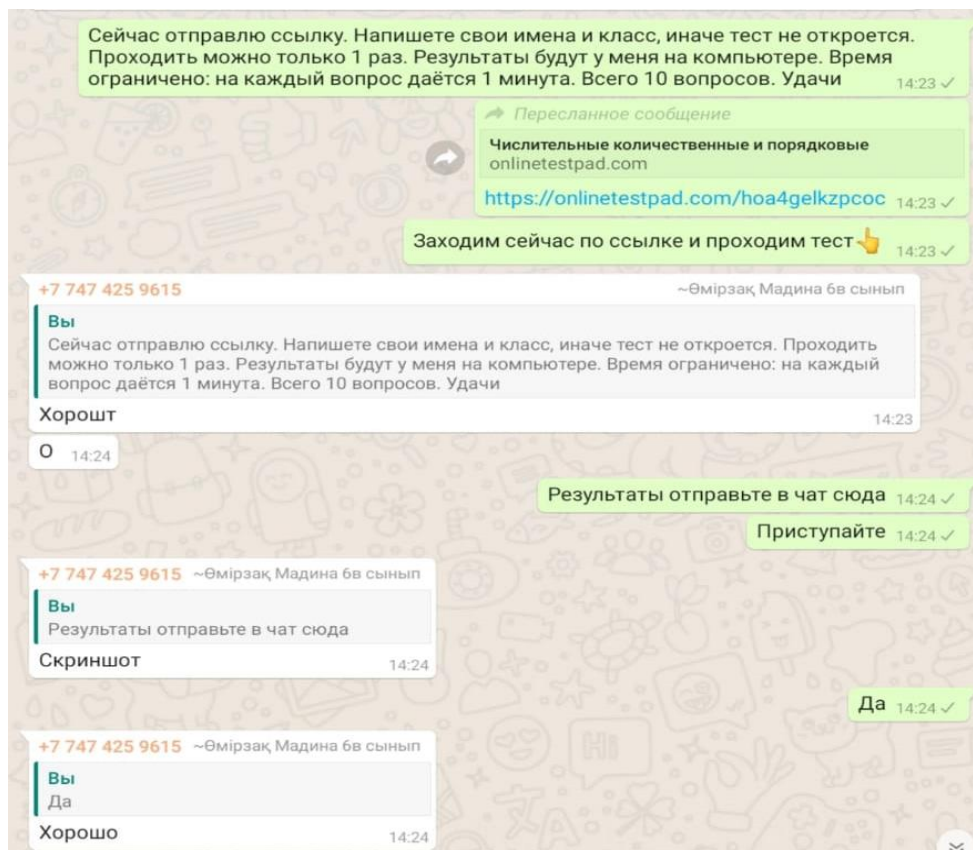

Рисунок 15 - Ссылка на авторский тренажёр

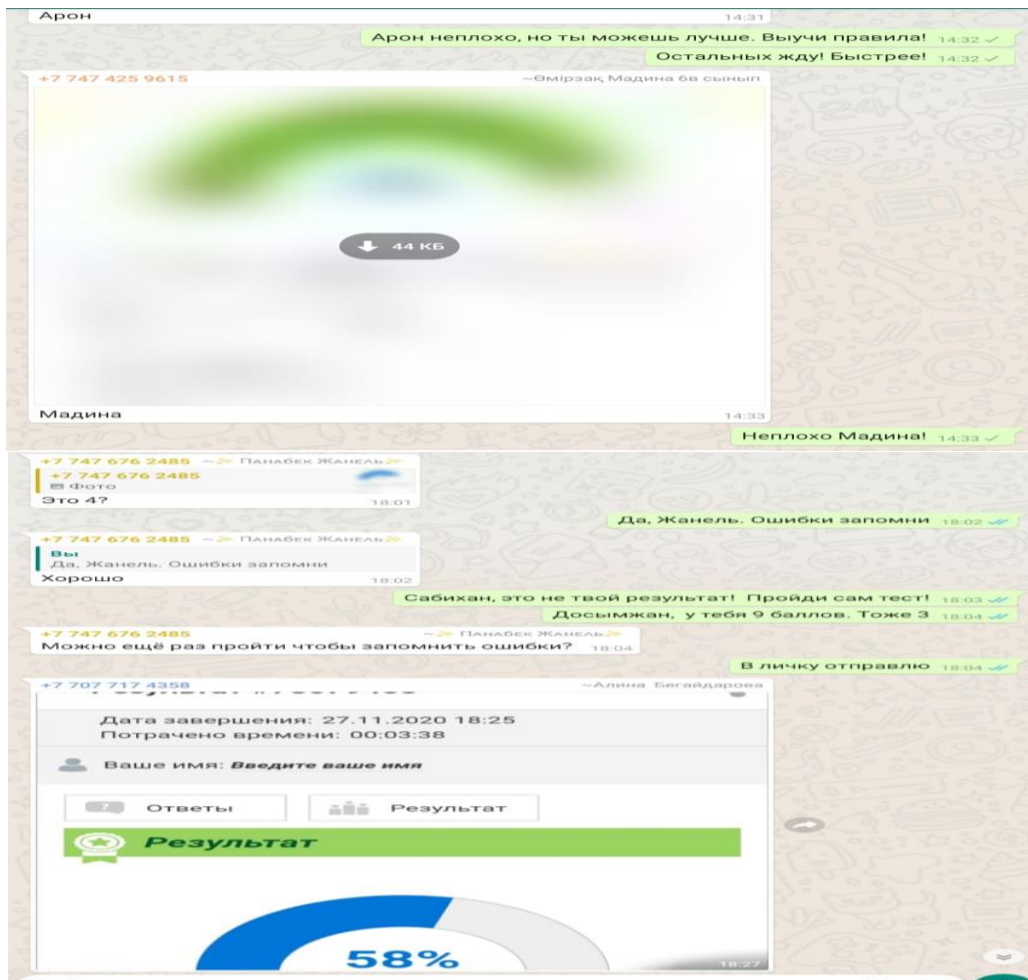
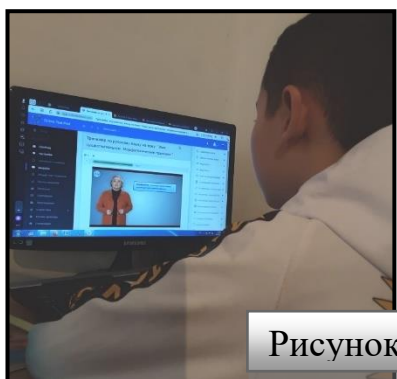

Рисунок 16 - Дистанционная работа с неуспевающими ученикам

stpad.com Контрольный тест по русскому языку и литературе для 5 Д класса - Online Test Pad ★ 620 отзывов

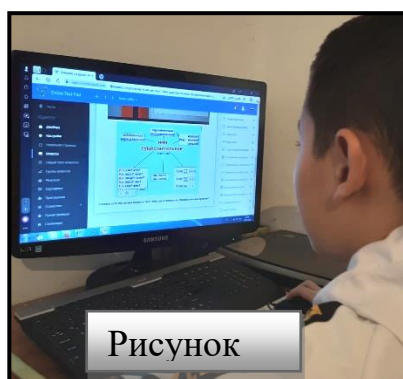
Дата завершения	Потрачено времени	ФИ	Количество правильных ответов	Процент правильных ответов (%)	Вопрос № 1	Вопрос № 2	Вопрос № 3	Вопрос № 4
28.11.2022 15:34	00:14:59	Ақғулім	93	93	2 → Наука, которая изучает слово и его лексическое значение	4 → Слова, имеющие одно лексическое значение	3 → Слова, имеющие несколько значений;	4 → железное :
28.11.2022 15:17	00:13:25	Ақғулім	89	89	2 → Наука, которая изучает слово и его лексическое значение	4 → Слова, имеющие одно лексическое значение	3 → Слова, имеющие несколько значений;	4 → железное :
28.11.2022 06:24	00:20:23	Нурсултан	47	47	2 → Наука, которая изучает слово и его лексическое значение	4 → Слова, имеющие одно лексическое значение	3 → Слова, имеющие несколько значений;	4 → железное :
27.11.2022 19:09	00:13:25	Ақғулім	95	95	2 → Наука, которая изучает слово и его лексическое значение	4 → Слова, имеющие одно лексическое значение	3 → Слова, имеющие несколько значений;	4 → железное :
27.11.2022	00:13:48	Ақғулім	86	86	2 → Наука,	2 → Слова, не	3 → Слова,	4 →

Рисунок 17 - Статистика результатов теста

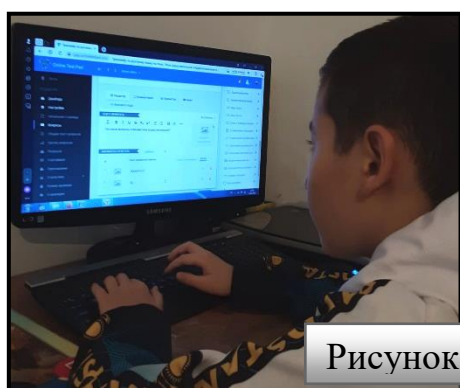
Рисунок

Рисунок 1 - Самообучение учащегося 5 «А» класса по видеоуроку электронного тренажёра

Рисунок

Рисунок 2 - Самостоятельное изучение схемы с правилами

Рисунок

Рисунок 3 - Выполнение тестовых и практических заданий на онлайн-тренажёрах

Рисунок

Рисунок 4 - Выполнение тестовых заданий в бумажном варианте

В результате проведённого эксперимента я убедилась, что электронные тренажёры действительно помогают учащимся быстрее усвоить учебный материал, делают его понятным и долговременным. Неуспевающие ученики охотно погрузились в обучение и доказали, что они тоже могут справиться с заданиями, если захотят и постараются. Важно то, что сразу после выполнения теста, они видят плоды своего труда, получают объективную оценку с указанием ошибок, что невозможно при письменной тестовой работе. У учащихся повысилась мотивация к учебе, стремление улучшить уровень знаний по русскому языку. Значит, выдвигаемая гипотеза подтвердилась в ходе эксперимента.

Электронный тренажёр не даёт возможности учащимся воспользоваться шпаргалкой, так как варианты ответов автоматически меняются, и есть ограничения во времени и количестве прохождения теста. Исключается возможность прохождения теста под чужим именем, так как была проведена регистрация электронной почты каждого ученика, их фамилии автоматически появляются в личном электронном кабинете учителя.

При использовании интерактивных форм обучения ученик сам становится главной действующей фигурой и сам открывает путь к усвоению знаний. Ученик осознанно и самостоятельно обучается, старается понять тему, чтоб справиться с

заданиями и получить наилучший результат за свою работу, тем самым улучшает качество своих знаний.

После проведения исследования мне захотелось узнать мнение учащихся об онлайн-тренажёрах и я провела **анкетирование**.

Анкета	
1)	Были ли трудности при работе с тренажёром? Какие именно? _____
2)	Понравилось ли вам обучение русскому языку с онлайн-тренажёром? _____
3)	Что бы вы выбрали:
а)	выполнять задания в тетрадях;
б)	выполнять задания в электронных тренажёрах.
4)	Помог ли вам <u>онлайн-тренажёр</u> быстро и легко усвоить новые темы? _____

Рисунок 18 - Анкетные вопросы для учеников

Результаты анкетирования показали, что работа с электронными тренажёрами вызвала большой интерес у учащихся, технические затруднения никто не испытывал, почти все отметили, что их знания по изученным темам улучшились. Ребята назвали следующие преимущества электронного тренажёра:

1. Легко и удобно использовать.
2. Экономит время на выполнение заданий.
3. Увлекательно и интересно.
4. Онлайн-тренажёр «не осуждает» за ошибки.
5. Онлайн-тренажёр «понимает» все буквы, в отличие от учителя.

Мои ученики просили меня сделать ещё такие же обучающие тренажёры по другим темам и выразили желание работать так всегда.

Занятия на электронных тренажерах развивают внимательность и ответственность, так как результат зависит от того, насколько ученик был сосредоточен. Благодаря такому приложению можно очень хорошо подтянуть знания учащихся по русскому языку и даже подготовиться к олимпиаде.

Преимущества онлайн-обучения: свободный доступ к учебным материалам в любое время и из любого места; экономия времени и денег на дорогу; рост цифровой грамотности благодаря необходимости работать с разными программами; возможность совмещать учёбу с другими делами и не пропускать занятия в случае болезни; появился шанс получить образование у людей с ограниченными возможностями.

Список использованных источников

1. Публикации в журнале «Цифровое образование».
2. Электронные образовательные ресурсы нового поколения в вопросах и ответах. – Москва, 2007. <https://znanio.ru/media/elektronnye-obrazovatelnye-resursy-novogo-pokoleniya-v-voprosah-i-otvetah-2548421>
3. Технологии будущего в онлайн обучении. <https://externat.foxford.ru/polezno-znat/tekhnologii-budushchego-v-uchyobe>
4. Инновационные технологии обучения в школе. <https://externat.foxford.ru/polezno-znat/tekhnologii-budushchego-v-uchyobe>

5. Яременко Мария. Онлайн технологии в образовании. Создание тестов на платформе Test Pad <https://www.youtube.com/watch?v=sD3erMc EVXg &t =995s>
6. Онлайн-обучение как современная технология в образовании. Источник: <https://externat.foxford.ru/polezno-znat/tekhnologii-budushchego-v-uchyobe>
7. Гликман И.Э. Подготовка к творчеству: учебное исследование школьников//Методист. - №7, 2007. – С. 45-48.
8. Евладова Е.Б. Возможности дополнительного образования по развитию интеллектуального и творческого потенциала детей//Дополнительное образование. - №5, 2001. – С.4-7.

LANGUAGE EDUCATION POLICY AND PRACTICE AT AN EMI UNIVERSITY

Кажигалиева Айгерим Бекетовна

Магистр в области полиязычного образования

PhD Назарбаев университет

старший преподаватель, Международный университет Астана

Астана, Казахстан

Андатпа. Ағылшын тіліндегі оқыту бағытына ауысу саясат пен оқыту тәжірибесіне терең әсер етеді, әсіресе институттардың ағылшын тіліндегі оқыту саясатын тұжырымдау тәсілі, мұғалімдердің осы саясатты жүзеге асырушы ретінде түсіндіру тәсілі және ең маңыздысы, олардың ағылшын және жергілікті/ана тілдерін басқару және жергілікті лингвистикалық ресурстар қолдана отырып, келіссөздер жүргізу тәсілі.

Дәлел ретінде студенттердің ана/жергілікті тілдері есебінен тек ағылшын тіліне арналған саясатқа тым көп көңіл бөлінетінін көрсетеді, осылайша педагогикалық ресурстар ретінде жергілікті көптілді ресурстардың әлеуетін төмендетеді [1-4].

Аннотация. Переход к обучению на английском языке имеет определенные последствия для политики и практики преподавания, особенно в том, как образовательные учреждения формулируют политику обучения на английском языке, как учителя-практики интерпретируют языковую политику и как они используют английский и местные/родные языки на уроках английского языка. Исследования свидетельствуют о том, что политика использования только английского языка слишком акцентируется за счет местных/родных языков обучающихся, что недооценивает потенциал полиязычной компетенции учащихся как один из педагогических ресурсов [1-4].

Abstract. The shift towards EMI has profound implications for policy and teaching practices especially in the way institutions formulate EMI policies, the way teachers as implementers interpret these policies, and most critically, the way they manage English and local/native languages and negotiate local linguistic resources. Evidence suggests that English-only policy is overemphasized at the expense of the native/local languages of the students, thus underestimating the potential of the local multilingual resources as pedagogical resources [1-4].

The internationalization of higher education has changed the language policy of higher education institutions towards English medium instruction (EMI) [5-8]. English has established itself as the global language of science, business, technology, and international trade [9]. Using English as a lingua franca in academia forces universities to introduce EMI programs. This is because most higher education institutions compete for World-class ranking and student fees to attract international students into

educational institutions. Therefore, there is an increase in the number of classes delivered by faculty in the English language.

This shift to EMI should be considered as it promotes the English-only policy at the expense of other existing languages [10-14]. Stakeholders (students, faculty) might be forced to use the English language, which is not their first language [15]. They might need more proficiency in English.

Due to the dominance of English-speaking countries and the need to compete globally, the government of Kazakhstan is developing reforms aimed at internationalizing higher education institutions. The internationalization policy has affected various aspects of higher education, such as language concepts in education policy, English medium of instruction (EMI), employability, academic mobility, international research, and staff mobility [16-20]. One of the main goals of the reforms is the introduction of EMI at higher educational institutions, including teaching classes in English.

According to statistics, around 5000 English-medium programs were available throughout non-Anglophone Europe in 2013 [21]. The expanding international student market helps to explain why nations and institutions are looking for new ways to recruit more students [22]. Another critical factor is that the Bologna Process established a new master's level admission point for both European and international students into most European higher education institutions. The English-medium programs have become one of the essential calling cards for European, CIS, and Asian institutions aiming to improve their worldwide reputation [23-26].

Universities seek fresh recruits as competition grows, and English programs are appealing. While the number of English-medium programs offered by European universities has increased dramatically, their rapid implementation raises several concerns, including 1) the teachers' linguistic competence to deliver courses in English, 2) the student's comprehension of content knowledge, and 3) the potential negative impact of English-medium instruction on program quality [26-30].

For many educators, English is a second language, and giving a lecture in English poses a variety of challenges. In addition to worries about an instructor's language competency, research shows that faculty members spend more time preparing for classes and delivering them in English [31]. Many have to modify course materials because they find teaching in a foreign language challenging. To conduct classes in small groups in English is easier as they are more likely to communicate in their language and seek explanations in their L1. Furthermore, there is evidence that students in English-medium programs may need help learning from English language classes [32]. Students may need help with reading English materials and textbooks, presenting presentations in English, and taking tests in English [33]. A fundamental shortcoming in English-medium education might be the institution's need for more effective language assistance.

Teaching and studying a foreign language may take much work, which raises concerns about quality and equality. As Hornberger (2008) points out, a curriculum may be exceptionally high quality yet inaccessible to a diverse student population with very different expectations and linguistic skills. The issue then becomes, where should

the modifications be made? Should a student adapt to the institution, or should the institution adapt to a student? What impact will these developments have on the academic community? When the University's 'elite' are educated in a language different than their L1, questions of equality emerge [34].

A few studies have also shown indications of a misalignment between policy and classroom practice. Although the department maintained an English-only policy, classroom observations indicated dependence on the local Norwegian language, according to Ljosland's in-depth case study of an Industrial Ecology program at a Norwegian university (2011). Ljosland also noticed that some classes were delivered entirely in English, while others developed in smaller group discussions, prompting faculty members to answer in English and Norwegian to aid learning, whereas some faculty members needed to be using the students' L1. If programs are advertised as English-only yet include a mix of languages on-site, this might worry international students, and vice versa could be a danger to local students who cannot use L1 in the classroom.

Similar difficulties in the classroom were discovered in Evans and Morrison's longitudinal study of Hong Kong Polytechnic University. Two campus surveys and 137 semi-structured interviews were used to compile their research. Between 2000 and 2010, they investigated patterns of in-class and out-of-class language use at an English-medium university in Hong Kong to identify the difficulties that the University's primarily Cantonese-speaking students face when listening to and speaking English in lectures and seminars. Evans and Morrison discovered mixed language usage in small-group contexts such as seminars and tutorials, as well as in practical group-based activities such as laboratory sessions and workshops, like Ljosland because of their lack of trust in their English proficiency, students reported that they would wait until breaks to talk to instructors in Cantonese rather than engaging in class discussions in English. This raises the issue of whether the growth of English-medium programs outpaced the development of support systems for the Cantonese-speaking community.

Other 'growing pains' linked with EMI's growth are related to global-local dynamics. Universities must keep a balance between worldwide engagement and meeting local needs. This is particularly challenging at multilingual institutions. The Institution of the Basque Country, for example, is a bilingual Spanish university in which the dominant (Spanish), minority (Basque), and now foreign (English) languages all coexist. This case study uncovered several challenges involved with introducing a third language (English) to a university that was already multilingual. Critical operational problems were balancing attempts to preserve indigenous languages and traditions while increasing the University's worldwide profile [11].

Firstly, it is essential to understand what trilingual education in Kazakhstan is. Mehisto et al. (2014) state that trilingual policy implies using three languages in educational institutions (Russian et al.) as media of instruction. The first so-called 'germs' of trilingual education policy are EMI and universities with trilingual programs [31-33]. Smagulova, Mazhitaeva, and Tuleuova (2012) highlight the important role of English as a foreign language aimed at achieving the country's future competitiveness. Likewise, Sadybekova (2013) mentions the critical role of English by giving

information on the Kazakhstani progress in teaching languages. She highlights that along with linguistic and ethnic diversity, English education is another crucial characteristic of multilingual Kazakhstan. Hence, language education policy is an essential feature of the development of Kazakhstan. These include linguistic and ethnic diversity; EMI programs are essential since they maintain and develop the country's human capital and competitiveness.

Akynova, Zharkynbekova, Agmanova, Aimoldina, and Dalbergenova (2014) use classroom observation to explore learners (who studied Kazakh and Russian and learned English as a foreign language) and found out that they tend to codeswitch from Russian to English or from Kazakh to English. As the students said, the reason was that they thought that English is a popular language and, therefore, used English utterances in either Kazakh or Russian speech. Thus, code-switching is practiced by some students in Kazakhstan to make their speech sound modern and impressive. Some students in Kazakhstan also use the divergence practice of separate multilingualism. In particular, the research by Alishariyeva (2014) analyzed language use among doctoral students at one Kazakhstani university. The study revealed that students mostly speak Kazakh, Russian, and English, as well as some other languages. The findings show that the usage of one or the other language is determined by a particular context, e.g., work, home environment, or educational environment.

To summarize, the studies conducted in the Kazakhstani context reveal the main characteristics of multilingualism in Kazakhstan. Also, some studies touch upon language communication practices that university students use, including convergence (code-switching) and divergence (separate multilingualism) communication practices. Although EMI has become a growing phenomenon in higher education, there needs to research on the actual classroom practice in EMI and the stakeholder's beliefs and views.

References

1. Akynova, D., Zharkynbekova, S., Agmanova, A., Aimoldina, A., & Dalbergenova, L. (2014). Language choice among the youth of Kazakhstan: English as a self-representation of prestige. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 143, 228-232. DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.07.393
2. Alishariyeva, A. (2014). Bilingualism among young people in Kazakhstan. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 143, 1139-1143. DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.07.567
3. Baker, C. (2011). Foundations of bilingual education and bilingualism. Multilingual matters.
4. Baldauf, R. B., Jr. (2005). Language planning and policy research: An overview. In E. Hinkel (Ed.), *Handbook of research in second language teaching and learning* (pp. 957–970). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
5. Blackledge, A., & Creese A. (2018). Language and superdiversity: An interdisciplinary perspective. In A. Blackledge & M. Baynham, *The Routledge handbook of language and superdiversity* (pp. xxi-xlv). Routledge.
6. Brock-Utne, B. (2007). Learning through a familiar language versus learning through a foreign language – a look into some secondary school classrooms in Tanzania. *International Journal of Educational Development*, 27(5), 487–498.

7. Canagarajah, A. S. (Ed.). (2005). Reclaiming the local in language policy and practice. Routledge.
8. Canagarajah, S. (2006). Ethnographic methods in language policy. An introduction to language policy: Theory and method, 153, 169.
9. Cenoz, J., & Gorter, D. (2013). Towards a plurilingual approach in English language teaching: Softening the boundaries between languages. *Tesol Quarterly*, 47(3), 591-599.
10. Cooper, R. L. (1989). Language planning and social change. Cambridge, England: Cambridge University Press.
11. Garcia, O. (2009). Bilingual education in the 21st century: A global perspective. Malden, MA and Oxford: Basil/Blackwell.
12. Garcia, O., & Kano, N. (in press). Translanguaging as process and pedagogy: Developing the English writing of Japanese students in the U.S. In J. Conteh & G. Meier (Eds.), *The multilingual turn in languages education: Benefits for individuals and societies*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
13. Garcia, O., & Lin, A. M. (2017). Translanguaging in bilingual education. *Bilingual and multilingual education*, 117-130.
14. Garcia, O., Johnson, S. I., Seltzer, K., & Valdés, G. (2017). *The translanguaging classroom: Leveraging student bilingualism for learning*. Philadelphia, PA: Caslon.
15. Goodman, B., & Tastanbek, S. (2021). Making the shift from a codeswitching to a translanguaging lens in English language teacher education. *TESOL Quarterly*, 55(1), 29-53.
16. Goodman, B., Kerimkulova, S., & Montgomery, D. P. (2021). Translanguaging and transfer of academic skills: Views of Kazakhstani students in an English-medium university. In *English-Medium instruction and translanguaging* (pp. 141-157). Multilingual Matters.
17. Hornberger, N. H. (1988). Language ideology in Quechua communities of Puno, Peru. *Anthropological linguistics*, 214-235.
18. Hornberger, N. H. (1990). Creating successful learning contexts for bilingual literacy. *Teachers College Record*, 92(2), 212-229.
19. Irsaliyev, S. E., Karabassova, L., Mukhametzhanova, A. Z., Adil, A. B., Bekova, M. A., &
20. Nurlanov, Y. B. (2017). Teaching in three languages: International experience and recommendations for Kazakhstan. *Kazakh, Russian and English languages*.
21. Kirkpatrick, A. (2011). English as a medium of instruction in Asian education (from primary to tertiary): Implications for local languages and local scholarship. *Applied Linguistics Review*, 2, 99–120. doi:10.1515/9783110239331.99
22. Lee, E., & Norton, B. (2009). The English language, multilingualism, and the politics of location. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 12(3), 277–290.
23. Macaro, E., Curle, S., Pun, J., An, J., & Dearden, J. (2018). A systematic review of English medium instruction in higher education. *Language Teaching*, 51(1), 36-76.
24. Macaro, E., Hultgren, A. K., Kirkpatrick, A., & Lasagabaster, D. (2019). English medium instruction: Global views and countries in focus: Introduction to the symposium held at the Department of Education, University of Oxford on Wednesday 4 November 2015. *Language Teaching*, 52(2), 231-248.
25. Mahboob, A., & Lin, A. M. (2016). Using local languages in English language classrooms. In *English language teaching today* (pp. 25-40). Springer, Cham.
26. Manan, S. A., & Tul-Kubra, K. (2022). Beyond ‘two-solitudes’ assumption and monolingual idealism: generating spaces for multilingual turn in Pakistan. *International Journal of Multilingualism*, 19(3), 346-367.

27. Manan, S. A., Channa, L. A., & Haidar, S. (2022). Celebratory or guilty multilingualism? English medium instruction challenges, pedagogical choices, and teacher agency in Pakistan. *Teaching in Higher Education, Online*. doi: 10.1080/13562517.2022.2045932
28. Manan, S. A., Dumanig, F. P., & David, M. K. (2017). The English-medium fever in Pakistan: Analyzing policy, perceptions and practices through additive bi/multilingual education lens. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 20*(6), 736-752.
29. Martin-Jones, M., & Martin, D. (Eds.). (2017). *Researching multilingualism: Critical and ethnographic perspectives*. Taylor & Francis.
30. Martin-Beltran, M. (2014). "What do you want to say?" How adolescents use translanguaging to expand learning opportunities. *International Multilingual Research Journal, 8*(3), 208-230.
31. Maudarbekova, B., & Kashkinbayeva, Z. (2014). Internationalization of higher education in Kazakhstan. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116*, 4092-4097.
32. Mazhitaeva, S., Smagulova, G., & Tuleuova, B. (2012). Poliyazychnoe obrazovanie kak odno iz prioritetnyh napravleniy razvitiya systemy obrazovaniya v Respublike Kazakhstan [Multilingual education as one of priority directions of educational system development in the republic of Kazakhstan]. *European Researcher, 33*(11-1), 1864-1867
33. Sadybekova, S. I. (2013). Introduction of multilingual education in institutions of higher Education in Kazakhstan: Problems and prospects. In V.
34. Shohamy, E. (2006). *Language policy: Hidden agendas and new approaches*. Routledge.

MODELING OF MULTILINGUAL EDUCATION IN KAZAKHSTAN

Shalkar Kengesbek

Master's student of Al-Farabi Kazakh National University
an English teacher, Enbek secondary school
Zhambyl region, Baizak district, Sekibay village

Андатпа. Қазақстанның білім беру ұйымдарында көптілді білім беруді модельдеу: әлеуметтік-лингвистикалық орта, кадрлық әлеует, кәсіптік бағдарлауды есепке алу. Қазақстанның білім беру жүйесінде көптілділік пен мәдени әртүрлілікті дамыту үшін әлеуметтік-лингвистикалық ортаны, кадрлық әлеуеттің қолжетімділігін және кәсіптік бағдарлауды есепке алуды ескеретін көптілді білім беру модельдерін жасау өзекті болып табылады.

Аннотация. Моделирование полиязычного образования в организациях образования Казахстана: социально-лингвистическая среда, кадровый потенциал, учет профориентации. Для развития многоязычности и культурного разнообразия в системе образования Казахстана актуально создание моделей полиязычного образования, учитывающих социально-лингвистическую среду, доступность кадрового потенциала и учет профориентации.

Annotation. Modeling Multilingual Education in Educational Institutions of Kazakhstan: Sociolinguistic Environment, Human Resource Potential, and Career Guidance Consideration. The development of multilingualism and cultural diversity in the education system of Kazakhstan requires the implementation of effective models of multilingual education that take into account the

sociolinguistic environment, the availability of human resources, and considerations of career guidance.

Linguistic diversity and multicultural environments are becoming more relevant and significant in the modern world. Creating a multilingual educational environment becomes an important task in countries with a global population, such as Kazakhstan. Modeling multilingual education in educational institutions in Kazakhstan requires considering the socio-linguistic environment, human resources, and career guidance. This article will consider these aspects and present concrete facts, examples, and arguments confirming the need to develop multilingual education in Kazakhstan.

I. Socio-linguistic environment of multilingual education

The socio-linguistic environment plays a key role in modeling multilingual education in Kazakhstan. The country's diversity of languages and cultures creates a unique environment that can be used in educational organizations. Facts and research show that multilingual education contributes to preserving cultural heritage and developing intercultural understanding. For example, studies show that multilingual students have an advantage in developing cognitive skills, adapting to new cultural environments, and communicating with representatives of different nationalities.

Example: A research work was carried out in Almaty, which showed that multilingual students studying Kazakh, Russian, and English in an educational environment show a higher level of language skills and cultural awareness than their peers studying only one language.

II. Personnel potential of multilingual education

For the successful modeling of multilingual education, it is necessary to have qualified teaching staff capable of providing effective teaching in different languages. Human resource potential is an important aspect of developing multilingual education in educational institutions in Kazakhstan. Teachers with skills and knowledge in the field of multilingual education play a crucial role in the successful implementation of multilingual programs.

Fact: According to a study conducted in several educational institutions in Kazakhstan, teaching multilingual teachers special teaching methods and strategies in different languages has improved the quality of education and active involvement of students.

Example: A teacher training program was organized in one of the schools in Astana, which included the study of various methods and approaches to teaching in Kazakh, Russian, and English. After completing the program, teachers began to apply multilingual approaches more confidently in their work, which improved language skills and students' overall success.

III. Accounting for career guidance in multilingual education

Multilingual education should consider students' vocational guidance and prepare them for a successful career in a multilingual environment. Proper consideration of career guidance allows students to develop not only language skills but also specialized knowledge and skills corresponding to their interests and needs.

Fact: According to a study conducted in Kazakhstan, schools that consider career guidance in multilingual education have a higher level of student satisfaction and better academic performance.

Example: In one of the secondary schools of the city of Nur-Sultan, a multilingual educational program was implemented, which took into account the vocational guidance of students. Students could choose specialized courses and areas related to their professional interests: medicine, engineering, or art. Thanks to this approach, students received a wide language arsenal and the basics of knowledge in their preferred field, which opened up more opportunities for them in the future."

IV. Advantages of multilingual education in Kazakhstan

Multilingual education in educational institutions in Kazakhstan has a number of advantages that should be considered when modeling such programs.

1. Development of multilingualism and intercultural understanding: Multilingual education promotes the development of multilingual students, allows them to master several languages, and expands their communication capabilities. In addition, such education promotes the development of intercultural understanding and tolerance.

2. Improving language skills: Learning different languages in a multilingual environment allows students to improve their language skills in different areas - speaking, reading, writing, and listening. This gives them an advantage in the labor market and expands their career opportunities.

3. Preparation for international programs and education: Modeling of multilingual education prepares students for participation in international educational programs, internships, and exchanges where proficiency in several languages is required. This opens up additional opportunities for higher education and career development.

Example: A multilingual school in Kazakhstan conducted a Kazakh, Russian, and English training program. Students who graduated from this program had the opportunity to enroll in leading international universities and successfully advance in international career paths.

V. Recommendations for modeling multilingual education

For the successful implementation of multilingual education in educational institutions in Kazakhstan, the following recommendations should be taken into account:

1. Creating a multilingual and multicultural environment: Educational institutions should create an environment that reflects the linguistic and cultural diversity of the country. This may include conducting language and cultural events, providing access to multilingual resources, and using multilingual pedagogical approaches.

2. Training and development of personnel: Developing training and advanced training programs for teachers working in multilingual educational organizations is integral to modeling multilingual education. Teachers should be equipped with the

necessary knowledge and skills to effectively teach in different languages and work with multilingual groups of students.

3. Taking into account career guidance and individual needs: It is essential to consider the career guidance and individual needs of students when developing multilingual programs.

There are already positive examples of multilingual education in Kazakhstan, where innovative approaches to language learning are being implemented, and modern methods are being introduced. However, in order to expand multilingual education and its successful modeling in educational institutions in Kazakhstan, it is necessary to pay special attention to the following aspects:

1. Increased funding: To effectively implement multilingual education, it is necessary to increase the funding of educational institutions. This will make it possible to equip classrooms with the necessary equipment, develop special training programs and provide training for qualified teachers.

2. Professional development of teachers: Teachers working in multilingual educational organizations should have the opportunity for professional development and professional development. Teaching teachers new methods, intercultural communication, and multilingualism will help them implement multilingual programs effectively.

3. Support from the State and Society: The State and Society should support and encourage multilingual education. This can be expressed in the development of special programs and initiatives, the creation of platforms for the exchange of experience, and the establishment of partnerships with international educational organizations.

4. Promotion of vocational guidance: When modeling multilingual education, it is necessary to consider students' vocational guidance actively. The development of specialized programs and courses and the possibility of choosing subjects and areas of study will help them consider their individual interests and needs. This will help students realize their professional goals and develop the necessary skills.

5. Using modern technologies: Introducing modern information and communication technologies in multilingual education can significantly enrich the educational process. Online resources, interactive textbooks, multimedia materials, and other tools will help students effectively learn languages and develop communication skills.

6. International cooperation: Cooperation with international educational organizations and educational institutions will help expand the possibilities of multilingual education. The exchange of students and teachers, joint projects, and events will allow students to gain international experience and expand their horizons.

Conclusion

Modeling multilingual education in Kazakhstan's educational institutions is important in developing multilingualism and intercultural understanding and preparing students for modern international society. Successful implementation of multilingual

programs requires joint efforts on the part of educational institutions, teachers, parents, the State, and society.

Multilingual education in Kazakhstan has many advantages, such as developing multilingualism, improving language skills, and preparing for international programs. However, for the successful implementation of such programs, it is necessary to create a multilingual and multicultural environment, train and develop personnel, consider career guidance and individual needs of students, and provide support and monitoring of the effectiveness of multilingual education.

An example of the successful implementation of multilingual education is the experience of one of the multilingual secondary schools in Kazakhstan. This school uses a multilingual education model, which successfully combines the study of several languages and allows students to develop multilingual skills.

One of the concrete facts confirming the effectiveness of multilingual education in this school is the increased interest and motivation of students to learn languages. Thanks to the opportunity to study several languages in parallel, students feel greater freedom of choice and flexibility in the educational process. This helps them develop their language skills more effectively and with better results.

In addition, the multilingual school hosts a variety of language and cultural events that contribute to creating a multilingual and multicultural environment. This includes organizing language clubs, cultural festivals, student exchanges with other countries, and much more. Such events contribute to the in-depth study of languages and develop tolerance, mutual understanding, and respect for different cultures.

The personnel potential of such a school is also an important aspect. Teachers working in a multilingual school have special training and skills necessary for effective teaching in several languages and working with multilingual groups of students. They constantly improve their professional skills and participate in training and exchanges of experience in order to be aware of modern methods and best practices in multilingual education.

An important aspect of multilingual education is also considering career guidance and students' individual needs. The multilingual school provides an opportunity to choose language courses, specialized programs, and professional directions depending on the interests and needs of each student. This allows them to develop their talents, realize their professional goals and build their educational and career trajectory.

The process of modeling multilingual education in educational institutions in Kazakhstan requires the concerted efforts of various stakeholders. The State should support and stimulate the development of multilingual education through the allocation of sufficient financial resources, the development of appropriate policies and programs, as well as the creation of infrastructure and resources for the implementation of multilingual programs.

Educational organizations should equip classrooms with modern equipment, provide access to relevant educational materials and resources, and provide teachers

with opportunities for professional development and advanced training in multilingual education.

Teachers, in turn, should be ready to work in a multilingual environment and have the necessary knowledge and skills in the field of multilingualism and intercultural communication, as well as readiness for continuous learning and improvement.

Parents and society also play an important role in successfully implementing multilingual education. They should support their children's language development, stimulate interest in language learning and intercultural exchange, and support dialogue and interaction between different cultures and languages.

In general, modeling multilingual education in educational institutions in Kazakhstan requires an integrated and systematic approach, considering students' socio-linguistic environment, human resources, and vocational guidance. This will create a multilingual and multicultural educational environment where students can successfully develop their language and cultural skills, receive a high-quality education, and prepare for successful integration into modern international society.

One of the examples of the successful implementation of multilingual education in Kazakhstan is the school "Nazarbayev Intellectual Schools" (NIS). NIS allows students to learn several languages, including Kazakh, Russian, and English and offers international training programs. These schools create a favorable socio-linguistic environment where children from different linguistic and cultural backgrounds can interact, exchange knowledge and develop their language skills.

Within the framework of NIS, special attention is also paid to the vocational guidance of students. Early involvement in career guidance helps students identify their interests, abilities, and goals, allowing them to consciously choose educational programs and specialties that meet their needs and ambitions.

The project "Trilingual education in Almaty schools" is another successful example of modeling multilingual education in Kazakhstan. Within this project's framework, students can learn three languages: Kazakh, Russian, and English. The project introduces modern teaching methods and approaches, including interactive technologies and communication platforms, to create a stimulating and motivating educational environment.

Kazakhstan actively cooperates with international educational organizations and partners in multilingual education. Projects such as "Nazarbayev Intellectual Schools" and "Trilingual Education in Almaty Schools" result from such cooperation. This allows students from Kazakhstan to gain access to advanced methods and experience in multilingual education, as well as to share knowledge and experience with teachers and students from other countries.

However, despite successful examples and positive changes, the modeling of multilingual education in educational institutions in Kazakhstan also faces certain challenges and obstacles. One of these challenges is the need for more qualified teachers who can teach in several languages. This requires efforts to train and improve

the skills of teaching staff skills and create conditions for attracting and retaining such specialists in the education system.

In addition, it is necessary to ensure accessibility and equality in multilingual education for all students, including those who lack language training or a language environment in the family. This requires special support and adaptation programs and the creation of conditions for intercultural interaction and cooperation.

Also, an important aspect of modeling multilingual education is the assessment of its effectiveness and efficiency. It is necessary to develop assessment systems and methods that will allow measuring and analyzing the progress of students in mastering different languages, their intercultural competence, and achievements in the educational process.

In conclusion, modeling multilingual education in educational institutions of Kazakhstan is an important step towards creating a multilingual and multicultural educational environment. Considering the socio-linguistic environment, human resources, and career guidance, multilingual education contributes to developing multilingualism, tolerance, and cultural diversity. This creates conditions for students' development, readiness for global challenges, and successful integration into modern international society. However, to achieve these goals, it is necessary to overcome several obstacles and continue to develop models of multilingual education.

One of the main factors influencing the modeling of multilingual education is the socio-linguistic environment. Kazakhstan has various language groups, including Kazakh, Russian, English, and other languages. The development of multilingual education requires the creation of a suitable socio-linguistic environment where each language receives sufficient recognition and support. This can be achieved through the organization of language clubs, cross-cultural events, and the exchange of language experiences.

Human resource potential is also an important aspect of modeling multilingual education. For the successful implementation of multilingual programs, it is necessary to have a sufficient number of competent teachers with knowledge and skills in the field of multilingualism and intercultural education. Training and advanced training of teaching staff should become priorities, and it is also important to create motivational programs to attract young professionals to the field of multilingual education.

Taking into account career guidance is an integral part of modeling multilingual education. Students should be able to choose educational programs that match their interests, skills, and professional goals. Conducting career guidance events, consultations, and support from career consultants will help students determine their preferences and choose the right educational path.

For the successful modeling of multilingual education, it is also necessary to consider various methods and approaches to learning. The use of innovative technologies, interactive techniques, and communication platforms contributes to the active interaction of students and the development of their language skills. Using multimedia resources, online courses, and mobile applications allows students to study

different languages and expand their language repertoire. It also promotes the development of communication skills and the ability for intercultural interaction.

Evaluating and measuring the effectiveness of multilingual education play an important role in its modeling. It is necessary to develop assessment systems that take into account not only language skills but also intercultural competence, critical thinking, and other key skills developed in the process of multilingual education. This will help educational institutions evaluate the effectiveness of their programs and make the necessary adjustments to improve the quality of education.

The development of multilingual education in Kazakhstan also requires active participation and support from the State, educational organizations, and the public. It is necessary to create favorable conditions for the development of multilingual programs, to ensure accessibility and equality in education in all languages, and to support and improve the professional development of teachers.

In conclusion, modeling multilingual education in educational institutions of Kazakhstan is an important step towards creating a multilingual and multicultural educational space. Considering the socio-linguistic environment, human resources, and career guidance, multilingual education contributes to developing multilingualism, tolerance, and cultural diversity. This opens the door for students' success and harmonious integration into modern international society.

References

1. Baizakova, Z., & Kazkenova, A. (2019). Multilingual Education in Kazakhstan: Policies, Practices, and Challenges. *International Journal of Multilingual Education Research*, 1(1), 51-64.
2. Abdiyeva, A., & Zharkynbekova, S. (2020). Challenges and Opportunities of Multilingual Education in Kazakhstan. *Journal of Language and Education*, 6(3), 31-41.
3. Tazhigulova, S., & Seilova, G. (2018). Multilingual Education in Kazakhstan: Practices, Challenges, and Perspectives. *International Journal of Instruction*, 11(4), 905-920.
4. Zhumagulova, Z., & Assanbayeva, G. (2020). Multilingual Education in Kazakhstan: Policies, Practices, and Teacher Preparation. *Journal of Bilingual Education Research & Instruction*, 22(1), 105-120.
5. Batayeva, Z., & Bekmukhambetova, G. (2019). Multilingual Education in Kazakhstan: Challenges and Prospects. *Central Asian Journal of Education Research*, 4(2), 25-36.
6. Kazkenova, A., & Shaikenova, Z. (2021). Multilingual Education in Kazakhstan: Current Practices and Future Directions. In T. McCarty, S. May, & T. García (Eds.), *The Oxford Handbook of Language Policy and Planning* (pp. 1-23). Oxford University Press.
7. Beisenova, A., & Aubakirova, A. (2020). Multilingual Education in Kazakhstan: A Case Study of Language Policy and Practice. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 41(4), 299-314.
8. Balgabayeva, S., & Yessengulova, A. (2019). Language Policy and Planning in Multilingual Education in Kazakhstan. In S. Canagarajah (Ed.), *The Routledge Handbook of Migration and Language* (pp. 181-196). Routledge.
9. Kassymbekova, Z. (2017). Language Policy and Multilingual Education in Kazakhstan. In R. Rubdy & L. Alsagoff (Eds.), *The Routledge Handbook of Sociolinguistics Around the World* (pp. 340-352). Routledge.
10. Kuanyshev, A., & Kuanyshev, A. (2018). Language Policy and Multilingual Education in Kazakhstan: A Critical Analysis. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 21(6), 664-678.

ПОДКАСТИНГ КАК ИНТЕРАКТИВНЫЙ ПОМОЩНИК ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ К УРОКАМ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Кокошева Назигуль Муратовна

магистр гуманитарных наук, педагог-исследователь

КГУ «Областная специализированная школа-лицей-интернат для одаренных детей» УО ВКО
учитель русского языка и литературы

Андатпа. Соңғы уақытта подкастинг үрдісі әлемге танымал бола бастады. Қарастырылып отырған цифрлық өнім дараландыруды ынталандыратын және студенттер мен оқушыларды ғылыми-зерттеу іс-әрекетімен айналысуға ынталандыратын қосымша оқу құралы ретінде қолданыла алады. Бұл заманауи мобильді интерактивті қосымшаның тиімділігін шетелдік зерттеушілер дәлелдеген, сондықтан зерттелетін тақырыптың өзектілігі күмән тудырмайды.

Аннотация. В последнее время подкастинг набирает популярность. Рассматриваемый цифровой продукт может выступать в качестве дополнительного средства обучения, стимулирующее индивидуализацию и побуждающее учащихся включаться в творческую и исследовательскую деятельность. Актуальность данной темы не вызывает сомнения, так как за последние несколько лет интерактивные средства обучения находят широкое применение среди учителей-практиков.

Abstract. Recently, podcasting has been gaining popularity. The considered digital product can act as an additional learning tool that stimulates individualization and encourages students to engage in creative and research activities. The relevance of this topic is beyond doubt, since over the past few years, interactive teaching aids have been widely used among practicing teachers.

В настоящее время особый интерес у педагогов по всему миру вызывают вопросы интеграции новых информационно-коммуникационных технологий в процесс обучения. Данная статья посвящена рассмотрению одного из социальных сервисов Веб 2.0., подкастинга. В ней освещается опыт изучения его образовательного потенциала.

Конечно, такие образовательные продукты, как видеоуроки, аудиокниги, виртуальные музеи, онлайн-курсы существовали и ранее, но за последние 3 года востребованность в подобных ресурсах возросла в разы. В лексику каждого казахстанского школьника прочно вошло понятие «образовательная платформа». Сегодня для учащихся предоставлена возможность получить бесплатное онлайн-обучение на таких отечественных и зарубежных платформах, как iMektep.kz, Bilimland.kz, Twig-bilim.kz, Zhastar, Kitap.kz, Audiokitap.kz, Openu.kz, Academia.kz, Khanacademy.org, Alison.com, Openculture.com, Academicearth.org, GoogleArtsInstitute, MITOpenCourseWare, TED-Ed, NationalGeographicKids и др. [1].

Эти и другие цифровые ресурсы, безусловно, дают возможность школьнику расширить и протестировать свои знания, отточить умения и навыки, получить разностороннее развитие. Для многих сегодня существует прекрасная возможность не только созидать, но и возможность продемонстрировать

собственную продукцию, поместив ее в сети Интернет. Речь идет о блогах и подкастах [2].

Подкастами называют аудиоблоги или передачи, выкладываемые в сети в виде выпусков, которые можно легко скачать на MP3-плеер и слушать в любое удобное для пользователя время. Это отдельные файлы либо регулярно обновляемая серия таких файлов, публикуемых по одному адресу в сети Интернет [3].

С развитием подобных приложений открылись новые перспективы для изучения многих учебных предметов, особенно языковых. В настоящее время немало блогеров и подкастеров посвятили свои публикации иностранным языкам, в частности английскому. Достаточно широкую аудиторию также собрали блоги и подкасты, освещающие вопросы русского языка как иностранного. Успех в обучении посредством коммуникации в интернете доказан многими исследованиями и опросами, которые подтверждают не только повышение уровня владения языком или развитие межкультурной компетенции учащихся, но и рост мотивации учащегося, как только результаты его труда публикуются в интернете для широкого круга пользователей [4].

Статья посвящена подкастингу, как *интерактивному помощнику при подготовке учащихся к урокам русского языка в национальной школе*. Подкасты отличаются многими признаками, которые позволяют использовать их при изучении разных дисциплин, а именно:

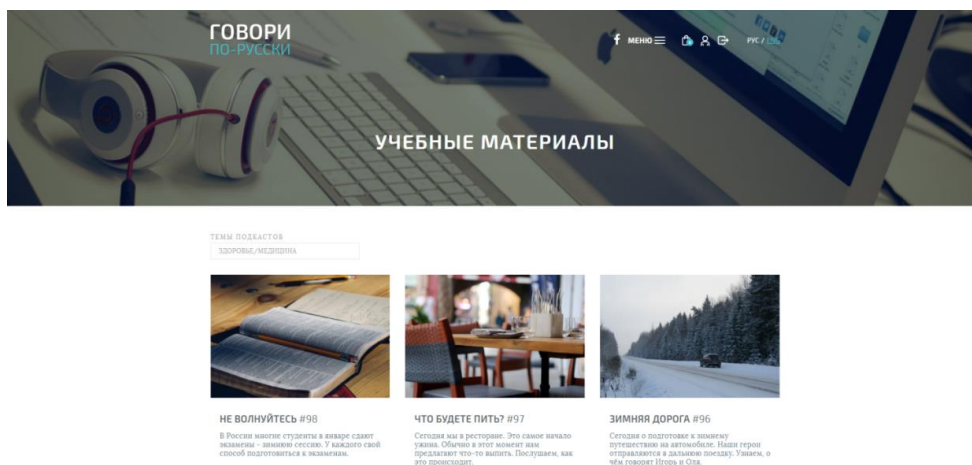
1. Многофункциональность. Во-первых, подкасты могут послужить средством обучения как своеобразная мини-лекция либо аудирование на занятиях. Во-вторых, это может быть момент неформального обсуждения поднятой на занятии проблемы.

2. Медиакомпетентность, то есть подкаст вписывается в современное электронно-цифровое пространство как носитель и передатчик информации.

3. Интерактивность. Обучающиеся могут включиться в аудиодиалог, высказывая свои мысли, рассуждения по поднятой проблеме, решая учебные задачи.

4. Возможность учесть индивидуальные особенности обучающегося. Подкаст можно слушать не только «здесь и сейчас», но и в любое удобное время, обдумать с комфортной скоростью. Это – одна из возможностей реализовать дифференцированный подход.

К современным интерактивным материалам в обучении языку, в том числе русскому как неродному, следует отнести аудио-самоучители, аудио-видеоуроки, аудиокниги, аудио-видеокурсы, видеофильмы, а также и подкасты. Мы попытались составить список сайтов с аудиокурсами (аудиоуроками) русского языка, а также сайты с аудиокнигами и подкастами на русском языке, ежедневное прослушивание которых помогло бы студенту или школьнику улучшить понимание на слух русской речи (развить навык аудирования). Вот некоторые из них: project-modelino, learn_russian_stepbystep.com, russian_podcast.eu, govoriporuski.com и др.

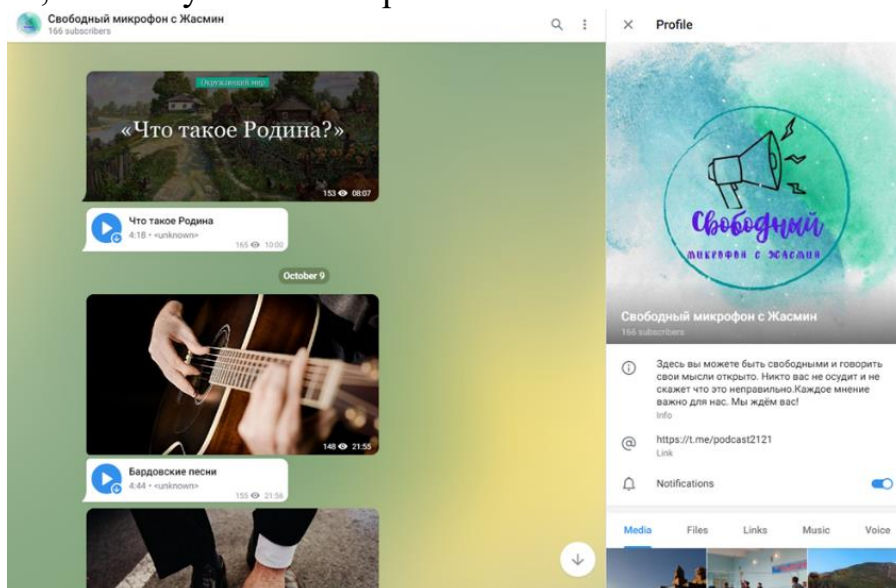

Изучая зарубежную и отечественную образовательную продукцию в сфере подкастинга, зародилась идея создания собственного канала. Но как записать свой собственный подкаст? Для начала мы, то есть творческая группа, состоящая из руководителя и учеников, составили перечень основных элементов полноценной концепции любого подкаста. Выяснилось, что существуют две концепции: концепция редакционного подкаста и упрощённая концепция для личного подкаста. Для нас, начинающих аудиоблогеров, идеально подошел второй вариант.

Элементы упрощённой концепции для личного подкаста:

1. Тематика;
2. Цель;
3. Целевая аудитория;
4. Жанр;
5. Формат;
6. Визуальное и аудио оформление;
7. Сюжет;
8. Сценарий (структура) выпусков.

Для начала мы выбрали тему подкаста. Выбор темы, в первую очередь, зависел от того, насколько хорошо сами авторы проекта разбираются в данном вопросе, есть ли у них заинтересованность.

Все выпуски объединены одной общей темой: «Уроки русского языка и литературы: 8-10 классы». При планировании 1-го сезона отталкивались от того, какие уроки за период 1 четверти зацепили внимание учеников, оставили незабываемое впечатление, или наоборот – чувство недоговоренности. Одним хотелось поделиться личной историей, другим – продемонстрировать свой талант (музыкальный). Даже был запланирован и проведен мастер-класс ученицы, которая хорошо разбиралась в тропах. Ведь многие школьники испытывают трудности с этим при анализе лирических и прозаических произведений.

Изучая публицистический стиль, часто на уроке детям приходится писать статьи, интервью, проводить воображаемый репортаж. На момент открытия сезона среди учеников 9-10 классов шел внутришкольный турнир по волейболу. Творческая группа решила воспользоваться моментом и записать настоящий онлайн-репортаж с места событий.

Важно также помнить, что сезонность позволяет менять тему, не меняя подкаст. Вы в любой момент сможете поменять свой подкаст. Для этого отлично могут подойти сезоны. Многие подкастеры используют сезоны, чтобы менять тему подкаста, оставаясь в изначально заданной идее.

Целью создания ученического подкаста были:

1. Создание интерактивного помощника, запуск цифрового канала данных для школьников, где хранилась бы полезная информация для качественной подготовки к урокам учащимися, которые испытывают затруднения по предмету;

2. Предоставление возможности детям заявить о себе: о своих талантах и способностях, выразить свою точку зрения, не боясь быть оцененным по десятибалльной шкале, поделиться своим личным опытом, своей историей из жизни;

3. Увеличение интереса учащихся к предмету. Ведь уровень владения русским языком среди учащихся национальной школы падает с каждым годом. Это ведет к снижению интереса к предмету в целом. А уж смотивировать прочесть какое-либо художественное произведение вовсе затруднительно;

4. Самое главное, делать подкасты – это интересно. Многие популярные подкасты начались с этой мотивации. Детям хотелось попробовать себя в роли аудиоблогера, ведущего собственного подкаста.

К выбору **формата** мы подошли классическим способом: так, как начинают все новички. Это был формат интервью.

Сюжет подкаста выглядел так:

Этап	Время
Трейлер	1-3 минуты
Джингл	10-30 секунд
Вступление (intro)	30-60 секунд
Перебивки	до 30 секунд
Саунд-дизайн	В течение выпуска
Раскрытие темы с разных ракурсов	20-25 минут. 3 минуты на каждый ракурс
Итоги выпуска	1-2 минуты
Заключение(outro)	30-60 секунд

Оформление: название, описание и обложка. Именно по этим трем вещам, помимо прямых рекомендаций от знакомых и медиа, слушатель принимает решение, включать передачу или нет.

Название: классно, когда название легко запомнить, и оно содержит несколько смыслов. Крылатые фразы, мемы, отсылки к каким-то событиям – из всего этого может получиться звонкое название. Наш подкаст получил название «Свободный микрофон с Жасмин», оно заимствовано со стратегии свободный микрофон, которую часто применяют на уроках истории и литературы. Своим вещанием мы хотели дать возможность ученикам свободно выражать мысли, идеи, опыт и знания широкой публике.

Трейлер подкаста

Современные подкаст-хостинги позволяют сделать специальный тип эпизода – трейлер. Это выпуск, который будет всегда сверху в списке, он выделяется пунктом Trailer. Обычно это небольшая аудиозапись на 1–3 минуты, в которой вы рассказываете идею подкаста. Трейлер поможет слушателю понять, хочет он слушать ваше шоу или нет.

Транскрипт

Некоторые подкасты публикуют транскрипт для тех, кто только начинает изучать язык (английский или русский как иностранный). В нашем случае обошлось без текстового сопровождения, учитывая неплохой уровень понимания аудиоматериала нашими слушателями. Вот несколько примеров транскриптов:

1-ый выпуск «Волшебная копейка»

Жасмин: *Друзья мои, приветствую вас. С вами Жасмин. И сегодня мы поговорим о таких человеческих пороках как жадность и эгоизм. У нас в гостях Ерасыл и Аружан, учащиеся 8 б класса. Привет!*

Ерасыл: Привет!

Аружан: Добрый день!

Жасмин: Как настроение?

Е/А: Отличное!

Жасмин: Это не вы случайно нашли мою 10000 купюру. То-то смотрю настроение у вас веселое? Кажется, я где-то обронила?

Е/А: Нет, нет, что вы! Не находили.

Жасмин: Это была шутка. А вот один паренёк действительно нашёл волшебную копейку!

Ерасыл: Да! Этот паренёк однажды шёл по дороге и смотрит – копейка лежит. Поднял копейку и положил её в кошель!

Аружан: А копейка-то оказалась волшебная!

Жасмин: Простите, перебыю вас. Дорогие слушатели не спешите на поиски подобной волшебной монеты. Это всего лишь притча! Но как мы знаем, каждая притча содержит в себе мораль!

Аружан: Вы правы! Ведь эта история учит нас не быть жадными.

Ерасыл: А еще учит выполнять обещание!

Жасмин: Так что же произошло с этим паренёком, он, наверное, счастливчик, что нашёл волшебную копейку?

Ерасыл: Да, ведь копейка в начале превратилась в 1000 рублей, затем в кошельке появились 10000, даже 100000 рублей мог бы приобрести этот паренёк, но, не тут-то было.

Жасмин: Что же помешало ему?

Ерасыл: Жадность и эгоизм!

Аружан: Загадав 1000 рублей, он хотел купить подарок отцу с матерью, а на 10000 рублей купил бы корову, чтобы поить родителей молоком. Ну а на 100 тысяч планировал купить новый дом и поселить там родителей и жениться.

Жасмин: Ну а в чем проблема? Парень, вроде, заботливый все для стариков готов сделать?

Ерасыл: Да, но только до того момента, когда он увидел в кошельке настоящие 100 000. Тут-то его и раздумье взяло!

Жасмин: Какое раздумье?

Ерасыл: Боялся он, что жена родителям не понравится, и на подарки не хотел тратиться. А о корове и говорить не стоит, решил купить козу, захотел в новом доме самостоятельно жить без стариков. Решил: пусть в старом доме останутся.

Аружан: Копейка-то волшебная!

Жасмин: Ребята я догадываюсь, чем все это закончилось. Кошелек оказался пустым в итоге! Да?

Аружан: Не совсем пустым он оказался, а с одной копейкой.

Ерасыл: *одной – одинёшенькой!*

Жасмин: *Жаль парня!*

Аружан: *А мне не жаль!*

Ерасыл: *Я бы на месте паренька загадал бы транспорт с личным водителем, глядишь, 100000 превратились бы в миллион!*

Жасмин: *Ребята, а с вами случалось подобная история?*

Е/А: *нет!*

Жасмин: *Итак, притча, как нам уже известно, - небольшой рассказ содержащий поучение в иносказательной форме. В чём же заключена мораль притчи "Волшебная копейка"?*

Е/А: *Мораль притчи в том, чтобы заботиться о родных нам людях и не быть эгоистами.*

Жасмин: *Я напоминаю, что у нас сегодня в гостях были Даулетбекулы Ерасыл и Токенаева Аружан. Они поведали нам формулу обогащения: как заработать 100 000 рублей, если у вас в кошельке всего 1 копейка!)*

Е/А: *На самом деле, оказывается, чтобы разбогатеть не нужно быть жадным. Вот и все!*

Жасмин: *Спасибо большое за интересную беседу! Желаю вам удачного дня! До свидания!*

Е/А: *Счастливо!*

5-ый выпуск «Бардовские песни»

Жасмин: *Всем привет меня зовут Жасмин, и у меня чудесное настроение. Надеюсь, у вас не хуже. Правда, вот погода немного подводит, хотя я знаю местечко, где всегда тепло – это наша студия, друзья. И если ты хочешь такую же погоду у себя дома, то специально для тебя мы подготовили вечерний подкаст. Привет, как у тебя дела и чем ты занимаешься?*

Расул: *Привет! У меня всё хорошо. На данный момент я учусь, играю на гитаре и не только, конечно, и на других инструментах, но чаще всего на гитаре. Я очень рад, что меня сегодня позвали на этот подкаст, и я надеюсь, что мы проведём его с хорошим настроением.*

Жасмин: *Спасибо, сегодня мы поговорим об авторских песнях Владимира Высоцкого. Как мы знаем, Владимир Высоцкий – это автор прозаических и сатирических песен. Большинство его песен имеют глубокий смысл. А ты знаком с творчеством Высоцкого, и как ты относишься к его произведениям?*

Расул: Да, я знаком с его творчеством и считаю, что Высоцкий – один из самых талантливых музыкантов за всю историю нашего времени, его песни наполнены глубоким смыслом. Высоцкий всегда был за правду, он был реалистом, ну и он был очень хорошим бардом. Он сам сочинял и сам исполнял свои песни.

Жасмин: Спасибо! Могу ли я задать вопрос, который заинтересует многих, хорошо ли ты играешь на гитаре?

Расул: Да.

Жасмин: Круто! А когда ты научился играть и планируешь ли ты стать музыкантом?

Расул: Это произошло ровно год назад на карантине. Мне нечем было заняться, поэтому я решил взять в руки свою гитару, которую мне подарили 2 года назад на день рождения. Это был довольно таки сложный путь, но я всё же справился. Насчёт карьеры музыканта, в принципе, она мне интересна, но я считаю, что в данной стране музыкантом очень сложно себя проявить, поэтому, возможно, когда-нибудь в будущем.

Жасмин: Спасибо, и так как ты умеешь играть на гитаре, можешь ли ты спеть нам отрывок из произведения Высоцкого?

Расул: Да, конечно, возьму произведение «В тот вечер я не пил, не пел»

В тот вечер я не пил, не пел —

Я на неё вовсю глядел,

Как смотрят дети, как смотрят дети, кто раньше с нею был,

Сказал мне, чтоб я уходил,

Сказал мне, чтоб я уходил,

Что мне не светит...

Жасмин: Огромное спасибо тебе за приятную беседу, желаю, чтоб ты никогда не бросал свое дело и продвигался только вперед. Напоминаю, что с вами были Жасмин и Расул. До следующего выпуска!

Изучив историю появления подкастинга, мы выяснили, что появлению нового источника вещания поспособствовали технологии RSS, аудиоформат MP3 и iPod. Самый первый официальный продукт был выпущен в 2005-ом году компанией Apple.

Согласно зарубежным исследованиям с каждым годом число слушателей подкастов увеличивается во всем мире, в том числе и в Казахстане.

В отличие от радио и телевидения подкасты обладают рядом преимуществ. Их можно слушать в любое удобное время, на любой платформе и бесплатно; отсутствуют запретные темы; дан простор для экспериментов.

Оказалось, что большая часть Казахстанской аудитории предпочитает слушать передачи про науку, быт и воспитание. Также мы обнаружили наличие вещания наших отечественных каналов с участием звезд шоу-бизнеса.

Исследовав современные интерактивные материалы в обучении языку, в том числе русскому как неродному, мы пришли к выводу, что одним из наиболее многофункциональных, учитывающих индивидуальные особенности школьников и доступных средств являются подкасты.

Самым важным этапом всей проделанной работы мы считаем получение обратной связи от аудитории. В ходе беседы со слушателями (учащимися школы-лицей-интернат, учителями, знакомыми) было выявлено, что:

- Многим формат подкастинга не был знаком;
- Практически все выпуски передач нашли положительный отклик;
- Большинство слушателей изъявило желание лично принять участие в записи нового сезона, стать гостем программы «Свободный микрофон с Жасмин»;
- Наш подкаст может выступить в качестве внутришкольной площадки для демонстрации творческих работ, высказывания идей, обмена опытом;
- Данный контент выступил как дополнительное интерактивное средство при подготовке к урокам русского языка и литературы.

Список использованных источников

1. <https://24.kz/ru/news/obrazovanie-i-nauka/item/381149-kakie-obrazovatelnye-platformy-dostupny-onlajn>
2. <https://eksmo.ru/slovar/blog/>
3. Ковалёва Т.А. Дидактический потенциал подкастов и методика их использования в дистанционной форме обучения иностранному языку//Иностранные языки дистанционном обучении: Материалы III Международной науч.-практ. конф., 23–25 апреля 2009 г./Пермь. Том 2. – Пермь: Изд-во Перм. гос. техн. ун-та, 2009. – С. 48-55.
4. <http://jurnal.org/articles/2012/ped33.html>

QR-ссылка на канал «Свободный микрофон с Жасмин»

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМУ ТУРАЛЫ МОДЕЛІ

¹Резуанова Галиябану Кабиевна

²Абилдина Райгуль Жаиковна

¹Ф.ғ.к., доцент, жетекші ғылыми қызметкер

²Білім беру саласын басқару және көшбасшылық магистрі

Тілдерді оқыту әдістемесі және мазмұны лабораториясы меңгерушісі

^{1, 2}Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа. Бұл мақалада авторлар «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негізі» ғылыми-техникалық бағдарламасы негізінде «Қазақстан Республикасында үштілді білім беруді дамыту мен таратудың концептуалдық негізі» жобасы аясында жүргізілген зерттеулерден туындаған ой-пікірлерін білдіріп, қазақ тілін дамытудың жаңа моделдерін ұсынады, жұмыс көлемінің шектеулігіне қарай ол моделдердің ішінде алғашқы үш моделге сипаттама береді.

Аннотация. В данной статье авторы выражают свои мнения, возникших в результате исследований, проведенных в рамках проекта «Концептуальная основа развития и распространения трехязычного образования в Республике Казахстан» на основе научно-технической программы «Научная основа развития системы образования и науки». Авторы предлагают модели развития казахского языка, из-за ограниченности объема работ авторы дают характеристику первым трем моделям.

Abstract. In this article, the authors express their opinions arising from research conducted within the framework of the project "Conceptual framework for the development and dissemination of trilingual education in the Republic of Kazakhstan" based on the scientific and technical program "Scientific basis for the development of the education and science system". The authors propose models for the development of the Kazakh language, due to the limited scope of work, the authors characterize the first three models.

Қазіргі кезде қоғам өмірінде болып жатқан өзгерістер еліміздің білім беру жүйесіне де өз септігін тигізуде. Бүгін күн сайын тың жаңашылдықтар пайда болады. Жаңадан пайда болған техника немесе технологияны әр сала өз керегіне жаратары анық. Сондай технологияларды пайдалана отырып, бәсекеге қабілетті, білімді, ізденімпаз, көптілді ұрпақ тәрбиелеу білім беру саласының басты мақсаттарының бірі.

Көп тіл білу жеткіншек ұрпаққа әлемдік білім және ғылым кеңістігіне енуіне, тың ақпарат алуына, осы күнге дейін өзі үшін құпия болып келгендерді танып-білуіне, терең білім алуына жол ашары сөзсіз. Дегенмен, әр адам өзінің ана тілімен қатар өзі өмір сүріп жатқан елдің мемлекеттік тілін білуі де шарт. Қазақстанның тілдік ахуалын ескере келе мемлекеттік тілді тиісті деңгейге көтеру аса маңызды мемлекеттік мәселелердің бірі де бірегейі екенін айтуымыз керек. Ел президенті Қ.К. Тоқаев: «Қазақ тілін дамыту мемлекеттік саясаттың басым бағытының бірі болып қала береді. Бұл салада айтарлықтай нәтиже бар. Қазақ тілі шын мәнінде білім мен ғылымның, мәдениет пен іс жүргізудің тіліне айналуға жағдай жасалуда. Жалпы, мемлекеттік тілдің қолдану аясы кеңейіп келеді. Бұл – заңды құбылыс, өмірдің басты үрдісі. Сондықтан қазақ тілінің өрісі тым шектеліп бара жатыр деуге негіз жоқ. Ата Заң бойынша Қазақстанда бір ғана мемлекеттік тіл бар. Бұл – қазақ тілі. **Болашағын Отанымызбен байланыстыратын әрбір азамат қазақ тілін үйренуге ден қоюға тиіс,** - дейді [1].

Қазақ тілін меңгерудің деңгейі көбінесе адамның өзін-өзі жүзеге асыру қабілетіне, бәсекеге қабілеттілігіне және әлеуметтік ұтқырлығына тікелей байланысты. Дегенмен де кез келген шет тілін үйретудегі сияқты қазақ тілін екінші тіл ретінде үйретудің өзіндік әдістемесі, қағидаттары, ескеретін жайттары бар. Шет тілін, яки адамның ана тілі емес, екінші тілді оқытудың өзіндік ерекшеліктерін қарастырған Н.Д. Гальскова тілді Т1 және Т2 ретінде оқытуда мақсаттардың басқа-басқа болатынын айтады [2, 41]. Кез келген тілді оқытуда оқыту үрдісінің коммуникативтік бағыттылығы, оқушының ана тілін ескеру, сөйлеу әрекеттерінің арасындағы байланыстылық ескерілуі қажет [3]. Сонымен қатар:

- білім алушылардың жас және жеке ерекшеліктері;
- кадрлық әлеует (педагогтің білім алушылардың тілдік, сөйлеу және коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыруға ықпал ету қабілеті);

- сертификатталған мұғалімнің (жаттықтырушының) болуы;
- жұмыс тәжірибесі;
- орыс тілді аудиторияда қазақ тілін оқытудың өзіндік әдістемесі мен траекториясы;
- оқу сабақтарында еркіндік беру (шектеусіз сөйлеу);
- оқу іс-әрекетінің нәтижеге бағытталуы;
- білім алушылардың оқу жетістіктерінің мониторингі;
- қазақ тіліне деген ынтаны арттыру және оқыту үшін оңтайлы және қолайлы жағдайлар жасау;
- тілді оқытудың принциптері мен әдістері ескерілуі тиіс.

Қай тіл болмасын қоғамда қарым-қатынас құралы ретінде жүзеге асуы үшін ол тіл үздіксіз, жүйелі түрде оқытылуы тиіс. Біз Қазақстан Республикасында қазақ тілін дамытудың келесі моделдерін ұсынамыз:

1-МОДЕЛЬ: ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ОТБАСЫНДА ҚОЛДАНЫСЫ

Отбасы – Отанның негізгі бөлшегі және тірегі. Адам үшін отбасы ең жақын әлеуметтік орта болып табылады. Баланың қай тілде сөйлеуі, қандай тәрбие алуы, мінез-құлық нормалары мен мәдениет құндылықтарының, еңбекқорлығы мен азаматтық позициясының қалыптасуы отбасына байланысты. Бала отбасында алғаш рет өмірмен, салт-дәстүрлермен танысады және соның нормаларын игереді.

Отбасында қазақ тілінде сөйлеп үйренген бала қоғамда да қазақша сөйлесуге тырысары анық.

Қазақ тілі мемлекеттік тіл болғандықтан, қазақстандық әр отбасында ата-ана мен бала өзара қазақ тілінде сөйлесуі тиіс. Ол үшін балабақша тәрбиешілері, мектеп мұғалімдері мен басшылары еліміздегі отбасыларға қолдау және сүйемелдеу жасауы қажет. Бұл ретте педагог кеңесі және отбасы мүшелерінің үйде орындайтын тапсырмаларын педагогтердің әзірлеуі және осы мәселені (процесті) педагогтердің бақылауда ұстауы аса маңызды. Егер ата-ана басқа ұлт өкілі және/немесе отбасы тілі орыс (татар, неміс, өзбек, т.б.) тілі болса, ортақ тілде, яғни қазақ тілінде қарым-қатынас қалыптастыруда педагог отбасы мүшелерінің қазақ тілінде сөйлесуі үшін ата-аналарға көмек көрсетуі тиіс. Демек, ата-аналар мен педагогтің арасында тығыз байланыс орнатылуы қажет.

Отбасын қазақ тілінде сөйлесуге тарта отырып, біз үш мәселенің басын шешеміз: *Біріншіден*, мемлекеттік тілдің тиісті деңгейге көтерілуіне жағдай жасау. *Екіншіден*, (болашақ) білім алушының білім сапасын арттыруға мүмкіндік туғызу. *Үшіншіден*, баланың ой-өрісін және өзіне деген сенімін арттыру.

Отбасында қазақ тілін меңгерту мақсаты: қазақ тілін шынайы мемлекеттік тіл мәртебесіне жеткізу; бүгінгі күн тенденциясына орай (қазақ мектептері санының артуына байланысты) білім алу тілін таңдау еркіндігін қамтамасыз ету; оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектеп оқушыларының қазақ тілі пәнінен білім сапасын арттыру және қазақ тілі пәнінен емтиханды жеңіл тапсыруға жағдай туғызу.

Бұл мақсаттарға жету үшін **төмендегідей міндеттерді** шешу маңызды:

- отбасында қазақ тілін меңгеруге жағдай жасалуына ықпал ету мақсатында білім беру ұйымдары басшыларымен және//немесе Отбасы институты басшыларымен бекітілетін қазақ тілін отбасында меңгеру бойынша қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді жоспарлар құру;

- қазақстандық әр отбасында қазақ тілінің қолданысына қолдау, сүйемелдеу жасау мақсатында қажетті оқу-әдістемелік материалдар әзірлеу және ұсыну;

- педагогтер мен ата-аналар арасында тығыз байланыс орнату;

- тілді меңгеру бойынша отбасында орындалатын тапсырмалардың жүйелі түрде берілуін мекеме басшысының (білім беру ұйымдары басшылары, Отбасы институты басшылары) қадағалауы;

- тілді меңгеру бойынша отбасында орындалатын тапсырмалардың орындалуын педагогтердің қадағалауы;

- тілді меңгеру бойынша оқу жылының соңында қорытынды шығару;

- отбасыларды ынталандыру мақсатында қазақ тілін меңгерудегі жетістіктеріне қарай отбасыларды марапаттау.

Отбасында қазақ тілін меңгерту субъектілері: Отбасы институты басшысы, білім беру ұйымдарының басшылары, тілші-педагогтер

Отбасында қазақ тілін меңгеру субъектілері: ата-ана, бала (отбасы мүшелері)

Отбасында қазақ тілін меңгеру бойынша жүргізілетін шаралар:

1. Ата-аналардың қазақ тілін меңгеруге байланысты педагог берген жазбаша тапсырмаларды уақытылы орындауы;

2. Отбасында қазақ тілінде сөйлесу бойынша педагогтің оқушы арқылы немесе уатсаптағы чат арқылы берген күнбелікті тапсырмаларды ата-аналардың бейнежазба түрінде орындауы;

3. Ата-аналардың отбасылық кештер ұйымдастыруы;

4. Қазақ тілінде сөйлесу бойынша отбасылық ойындар әзірлеу және өткізу;

5. Қазақ тілінде кітаптар (ертегі, әңгіме, аңыз, көркем шығармалар) оқу;

6. Қазақ тілінде өлеңдер жаттау;

7. Қазақ тілінде телебағдарламалар, кинофильмдер көру және оны отбасымен талдауды ұйымдастыру.

Әрине, отбасы мүшелерінің мемлекеттік тілді жетік меңгеруі үшін баланың ата-анасымен қазақ тілінде сөйлесуге тырысуы аса маңызды. Жоғарыда

аталған шаралардың бәрі тіл(дер)ді отбасында, қоғамда қолданудың оң шешім табуына ықпал ететін шаралар.

Педагог ата-аналарға қазақ тілін меңгеруге байланысты тапсырмалар беріп, ол тапсырмалардың орындалуын бақылауда ұстауы керек. Ол үшін тақырыптық минимумдар, қазақша тілдескіш әзірленуі қажет.

Педагог отбасында қазақ тілінде сөйлесу бойынша күнбелікті тапсырмаларды оқушы арқылы немесе уатсаптағы чат арқылы ата-аналарға беріп отыруы тиіс. Ол тапсырмалар диалог, рөлдік ойын түрінде болғаны абзал. Оны уатсап арқылы бейнежазба түрінде де ұйымдастыруға болады және ол тиімді әдістердің бірі болып табылады. Осы орайда қазіргі кезде Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы ғалымдары «Қазақ тілі отбасында» оқу құралын әзірлегенін айта кету керек. Бұл оқу құралы отбасында қазақ тілін меңгеруде көмек болары анық. Онда, біріншіден, білім алушы/тәрбиеленуші отбасымен қазақ тілінде сөйлесу үшін әлеуметтік тақырыптарға байланысты әртүрлі тапсырмалар ұсынылған және олар сөйлесудің тыңдалым және айтылым, оқылым және жазылым әрекеттерін қамтиды.

Отбасына қазақ тілін меңгеруден күтілетін нәтижелер:

1. Отбасы мүшелері қазақша сөйлесуге үйренеді.
2. Отбасында қазақ тілінде шағын мазмұнды шығармалардан (әңгіме, ертегі) бастап, көлемін біртіндеп ұлғайта отырып кітаптар оқиды.
3. Қазақ тілінде отбасылық ойындар ұйымдастырылады.
4. Отбасында қазақ тілінде шағын көлемнен бастап, тілді үйрену деңгейіне қарай біртіндеп ұлғайтыла отырып өлеңдер жаттайтын болады.
5. Қазақ тіліндегі телебағдарламаларды көріп, сабақтан тыс шарада (білім алушылар үшін арнайы ұйымдастырылады) мазмұндап береді.
6. Қазақ тілінде кинофильмдер көріп, оны «Қазақ фильмдері» апталығында отбасымен талдап береді.

Бұл және басқа да шаралар әлеуметтік және мемлекеттік маңызды мәселені шешуге (қазақ тілінің мемлекеттік тіл мәртебесін тиісті деңгейге жетуіне) көмегін тигізеді.

2-МОДЕЛЬ: ҚАЗАҚ ТІЛІ – БАЛАБАҚШАДА

Қазақ тілін үйренудегі балабақшаның рөлі зор. Балабақша – барлық білімнің, соның ішінде тілді үйренудің негізгі тірегі, бастамасы.

Тіл үйренуді жалпы мектеп жасына дейінгі кезден, яғни балабақшадан бастаған дұрыс. Өйткені бұл жастағы балалар тілді тез үйренуге бейім, олар ересектерге еліктейді, қателік жасаудан қорықпайды, онымен қай тілде сөйлессең, сол тілде сөйлеп кете береді. Сол себептен де егер елімізде мемлекеттік тілдің мәртебесін көтереміз десек, тұрғылықты халық мемлекеттік тілде сөйлеуі тиіс десек, мектепке дейінгі балалық шақта мемлекеттік тілде сөйлеуге үйретуіміз қажет.

Балабақшада қазақ тілін меңгерудің мақсаты – қазақ тілінің негізін қалау, бүгінгі күн тенденциясына, яғни қазақ балабақшаларының және қазақ мектептері санының артуына байланысты мектепке дейінгі мекемелерде қазақ

тілін үйренуді қамтамасыз ету, тілдік орта қалыптастыру, тіл үйренуге жағдай туғызу.

Аталмыш мақсатқа жету жолында **төмендегідей міндеттерді шешу көзделеді:**

- * отбасылық тәрбиенің ең жақсы тәжірибесін зерттеу және жалпылау;
- * балалардың ата-аналарын мемлекеттік тілді оқыту процесіне қатысуға тарту;
- * ата-аналардың педагогикалық құзыреттілігін арттыру;
- * балалардың сөздік қорын қалыптастыру;
- * тәрбиеленушілерді қазақ халқының ұлттық бастауларына тарту;
- * әр жас отбасын мектеп жасына дейінгі балалардың қазақстандық патриотизм сезімін қалыптастыруға шақыру.

Балабақшада қазақ тілін меңгерту субъектілері: Балаларды ерте дамыту институты мен орталықтарының басшылары, балабақша меңгерушілері, тәрбиешілер, педагогтер

Балабақшада қазақ тілін меңгеру субъектілеріне тәрбиеленушілер мен ата-аналар жатады.

Балабақшада қазақ тілін меңгертуде отбасы тілі орыс тілі болып саналатын әр түрлі ұлттардың балаларын және/немесе қазақ отбасыларының балаларын мемлекеттік тілді екінші тіл ретінде оқыту әдістерін басшылыққа ала отырып, тілдік сананы қалыптастыруымыз қажет. Жалпы алғанда, тілдік сананың жаңа жүйесін қалыптастыру күрделі процесс болып табылады. Дегенмен, ерте жастан тілді үйрету басқа кезеңдерге қарағанда әлдеқайда тиімді.

Балалар әлеуметтік қарым-қатынастың алғашқы дағдыларын өзімен шамалас балалармен қарым-қатынас кезінде алатындығын ескере отырып, мектепке дейінгі ұйымдар, атап айтсақ, балабақша балалардың алғашқы тілдік дайындығына, өз елінің мемлекеттік тілін меңгеру мен ұлттық мәдениетін білуіне үлкен мән беруі тиіс. Осы ретте балабақшалар тілді меңгертуде маңызды рөл атқаратынын баса айтуымыз қажет. Қазақ тілін ерте жастан оқыту баланың зияткерлік қабілетін дамытуда ғана емес, сонымен қатар балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеуге мол мүмкіндік береді. Яғни мемлекеттіліктің іргетасы балабақшадан бастап қаланатынын әркім, әсіресе, балабақша меңгерушілері, тәрбиешілер мен педагогтер білгені жөн.

Балабақшада балаларды мемлекеттік тілде сөйлеуге үйретуде тәрбиеші, тәрбиеленуші және ата-ана ынтымақтастығы болуы тиіс. Тәрбиеші ата-аналармен түсіндірме жұмыстарын жүргізе отырып, тәрбиеленушінің белгілі бір тілде сөйлеп кетуіне ықпал жасайды. Ең алдымен, ата-ана баласының мемлекеттік тілді меңгеруін қалауы (қажет етуі) және сол үшін барлық жағдайды туғызуы аса маңызды. Ол үшін тәрбиеленушілердің психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін білетін, түрлі шығармашылық тапсырмалар мен дамытушы ойындарды қолдана алатын жоғары білікті педагогикалық кадрлардың болуы тәрбиеленушілердің мемлекеттік тілді меңгеруінің негізгі факторы болып табылады.

Мектепке дейінгі ұйым тәрбиеленушілерінің тілдік дамуы негізінің маңызды шарты ата-аналармен тығыз қарым-қатынас болып табылады. Өйткені, отбасы – қоғамның ұйытқысы, ұлттық дәстүрлердің сақтаушысы. Сол себепті тәрбиеші ата-аналармен түсіндірме жұмыстарын жүргізіп, баланың болашағы үшін мемлекеттік тілді меңгеруінің маңыздылығын түсінуіне түрткі болуы шарт.

Балабақша мен отбасының өзара әрекеттестігі балалардың қазақ тілін толық меңгеруінің қажетті шарты болып табылады, өйткені мұғалімдер мен ата-аналар келісілген әрекеттері арқылы ғана жақсы нәтижелерге қол жеткізе алады.

Педагогтің/тәрбиешінің тәрбиеленушілердің отбасыларымен өзара әрекеттесулерінің басым формалары:

1) ата-аналардың отбасында қазақ тілін үйренуге деген қарым-қатынасын анықтайтын сауалнама – ата-аналардың сұраныстарын зерттеу, жұмысты жоспарлау;

2) тілді үйрену бойынша ата-аналарға педагогикалық кеңес беру;

3) тілді үйрету бойынша тақырыптарды реттеу, лексикалық минимумдар әзірлеу және олармен отбасыларды қамтамасыз ету;

4) «Қазақ тілін үйренеміз» бұрышын жасау;

5) ата-аналарға арналған жадынамалар, буклеттер, ақпараттық стендтер әзірлеу;

6) ата-аналармен жиналыстар, кеңестер, түсіндірме жұмыстарын, әңгімелесулер өткізу.

Педагог пен тәрбиеші тәрбиеленушінің отбасында қазақ тілін үйренуіне ерекше ықпал етуші тұлғалар. Себебі тәрбиеленушілер қазақ тілін тек балабақшада ғана емес, отбасында да үйренуі тиіс. Сонда ғана баланың тіл үйренуі нәтижелі болмақ. Осы ретте педагог пен тәрбиеші ата-аналарға бағыт беруші, сүйемелдеуші материалдарды беруші болып табылады.

Тәрбиеші (педагог) ата-аналармен тренинг, конкурстар және т.б. жұмыс түрлерін жүргізе отырып, мемлекеттік тілді насихаттауды жүзеге асыруға ат салысуы тиіс.

Ата-ана түрлі ойындар, шаралар ұйымдастыру арқылы баланы отбасында қазақ тілінде сөйлесуге дағдыландырады. Тәрбиеші мен ата-ана біріге отырып, кітап бұрышын құру да аса маңызды. Атап айтсақ, әр ата-ана қазақ тілінде жазылған ертегілер әкеліп кітап бұрышына қояды, тәрбиеші балалардың қызығушылығын туғызу жұмысын жүрізеді (бұл ретте ертегінің басын қызықты етіп айтуы немесе иллюстрациясы арқылы қызығушылықтарын тудыруы маңызды), тәрбиеленушілер өздеріне ұнаған кітапты үйге (оқуға) алады. Екі-үш күннен соң тәрбиеші әркімнің кітапты үйде оқығанын тексереді. Осыдан кейін балалар өзара кітаппен алмасады. Осылайша, келесі айға басқа кітаптар әкелу тапсырылады. Сондай-ақ, ата-аналардың көмегімен Қуыршақ театрын ұйымдастыру да аса маңызды. Қуыршақ театры арқылы баланың тілі жетілдіріледі, эмоционалдық көңіл-күй орнығады, баланың балабақшаға деген қызығушылығы артады.

Ата-аналардың қатысуымен сабақтар өткізу:

- Ата-аналар мен балалардың бірлесіп орындауы үшін үй тапсырмалары;

- «Ұлттық бастаулар» (аға буын өкілдерімен, шығармашылық ата-аналармен) атты қызықты кездесулер;

- бірлескен театрландырылған қойылымдар (драматизация ойындары).

Қазақ тілі балабақшадағы басты тіл болуы тиіс. Педагог/тәрбиеші – ата-аналар мен тәрбиеленушілерге қазақ халқының мәдениеті мен тұрмысы туралы мәліметтер беру көзі болып табылады.

Педагог/тәрбиеші ата-аналар мен тәрбиеленушілерді ұлттық мерекелермен, әдет-ғұрыптармен, ұлттық киімдермен, тағамдармен және халықтық әдеби ертегілердің кейіпкерлерімен таныстырады. Тәрбиеленушілерге тілді ойын арқылы меңгертеді (рөлдік ойын). Тәрбиеші (педагог) ата-аналармен тренинг, конкурстар және т.б. шаралар (жұмыс түрлерін) жүргізеді. Кітап бұрышы, Қуыршақ театры ұйымдастырылады.

Ұйымдастырылған оқу қызметі, күнделікті тәжірибе және ойын түрінде өзара әрекеттесу – балаларды мемлекеттік тілге оқыту жолдары. Ойын – жетекші қызмет атқара отырып, балаларды дамытудың негізгі құралы болып табылады.

Тәрбиеленуші қазақ тілінде сөйлесуге сабақта ғана үйреніп қоймайды, сабақтан тыс уақытта да (түрлі шаралар арқылы), ойын кезінде, тіпті үйде де сөйлеуге талпынатын болады. Сондай-ақ, бала қазақ тілін балабақшада өлең жаттау, ертегілер оқу арқылы үйренеді. Сонымен қатар балабақшада қазақ тілін рөлдік ойын арқылы үйрету де аса маңызды. Жоғарыда айтқанымыздай, Қуыршақ театры үшін театрланған көрініс ұйымдастыру арқылы қазақ тілін үйрету тиімді тәсілдердің бірі болып есептеледі.

Шығармашылық зертхана:

- «Бірге ән айтамыз» – ата-аналар мен балалардың бірлесіп ән айту конкурстары;

- «Отбасым – мақтанышым» – ұлттық спорттық ойындар конкурсы (конкурс толықтай қазақ тілінде жүргізілуі қажет және соңынан оқушылар өз әсерлерін қазақша айтулары керек);

- «Қолөнер ғажаптары» – ата-аналар мен балалардың бірлесіп жасаған шығармашылық жұмыстардың (апликация, қуыршақ театры персонаждары) көрмесі (әр ата-ана мен бала өз жұмыстарына қазақша сипаттама беруі тиіс);

- «Бірге сурет саламыз» – ата-аналар мен балалардың бірлесіп салған суреттерінің көрмесі (әр ата-ана мен бала өз жұмыстарына қазақша сипаттама беруі керек);

- Наурыз мейрамы, балалар мерекелері, туған күн кештеріне дайындық (қазақ тілінде өлең жаттау, ән айту);

- Қазақша Қуыршақ театрына, Ұлттық (басқа да) мұражайларға бару (мұражайдағы гид бәрін қазақша түсіндіруі маңызды).

Балабақшада қазақ тілін меңгерту бойынша күтілетін нәтижелер:

1. Тәрбиеленушілер қазақ тілінде күнделікті өмірде жиі қолданылатын қарапайым сөздерді (зат, қимыл, сын атауларын) үйренеді.

2. Тәрбиеленушілер қазақ тілінде қарапайым сөйлеу этикетін (сәлемдесу, қоштасу, рақмет айту) білетін болады.
3. Тәрбиеленушілер тағам, киім атауларымен таныс болады.
4. Тәрбиеленушілер мемлекеттік тілдің нормалары мен ережелеріне сай дұрыс сөйлеуге үйренеді, сөздік қорлары байытылады.
5. Тәрбиеленушілер қазақ тіліндегі сөз формаларын дұрыс қолданатын болады.
6. Өзара логикалық байланысты жеке мағыналы сөздерді дұрыс айтатын болады.
7. Тәрбиеленушілер қазақ тілінде өзара қарым-қатынас жасауға үйренеді.
8. Қазақ тілінде жазылған ертегілерді оқуға қызығушылықтары қалыптасады.
9. Театрландырылған қойылымдарға қатысу арқылы сөйлеу мәдениеті қалыптасады.
10. Өлеңдер жаттау арқылы қазақ тіліндегі сөздерді естерінде сақтайды.

3-МОДЕЛЬ: ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕГІ ҚАЗАҚ ТІЛІ

Мектеп – жас ұрпаққа білім мен тәрбие бере отырып, тұлға ретінде қалыптасуына негіз болатын білім ордасы. Жалпы орта білім беретін мектепте білім беру үрдісінде оқушының жеке бас, тілдік, логикалық және тағы басқа ерекшеліктері, оқуға деген ынтасы, талабы, мүмкіндігі мен қызығушылығы толық ескерілуі қажет. Жалпы орта білім беретін мектептерде білім беру үрдісінде қазақ тілі қазақ сыныптарында Т1 ретінде, ал орыс сыныптарында Т2 ретінде оқытылады.

Жалпы орта білім беретін мектептерде білім беру үш саты (бастауыш, негізгі орта және жоғары сынып) бойынша жүргізілетіндіктен, оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептерде қазақ тілі бастауыш сыныпта пән ретінде 1-сыныптан бастап оқытылады, сыныптағы оқушылардың тілдік білім деңгейі бірінші сабақта анықталады. Ол үшін нөлдік қиылым алынады. Нөлдік қиылым сол сыныпқа жаңадан келген оқушылардың және оқушылардың оқу жылы бойына алған тілдік дағдыларын білу мақсатымен әр сыныптан оқу жылының басында алынады. Жалпы білім беретін мектептерде «Қазақ тілі» пәні бойынша білім, білік және тілдік дағдыларды қалыптастыру негіздері бастауыш сыныптан бастау алады. Ең алдымен, оқушы «Қазақ тілі» пәнін не үшін оқитынын түсінуі қажет. Оны түсіндіруде оқушы қызығушылығын, уәжін тудыру аса маңызды (болашақта қазақ қоғамында қазақ тілінің мәртебесі биік болатынына көз жеткізу, қазақ тілінің қоғам үшін қажетті қарым-қатынас құралы болатынын түсіндіру, тілді оқу қажеттілігіне сенімін арттыру). Соның негізінде оқушылардың қазақ тіліне деген оң көзқарасын қалыптастыру.

Мектепте қазақ тілін меңгерудің мақсаты: мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқыту үдерісін жетілдіре отырып, заман талабына сай көптілді меңгерген тұлғаны қалыптастыруда кез келген мәселені қазақ тілінде ойлап,

қазақ тілінде өз ойын еркін жеткізе алатын тұлға даярлау. Оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектеп оқушыларының қазақ тілінде білім алу деңгейлерін арттыру.

Мектепте қазақ тілін оқытудың мақсаты: қазақ тілінің негізін қалау, тіл үйренуге жағдай туғызу, инновациялық технологиялар мен әдіс-тәсілдерді жетілдіре отырып, қазақ тілінде білім берудің сапасын арттыру, тілдік орта, яғни қазақ тілінде еркін қарым-қатынас жасай алатын тұлға қалыптастыру, қазақ тілін үйренуді қамтамасыз ету.

Бұл мақсаттарға жету үшін **төмендегідей міндеттерді** шешу маңызды:

- мектепте қазақ тілін меңгеруге жағдай жасалуына ықпал ету мақсатында білім беру басқармалары басшыларын іске тарту;
- мектеп директорларымен бекітілетін қазақ тілін дамыту бойынша қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді жоспарлар құру;
- әр тілдік деңгей бойынша тілді меңгеруге қойылатын критерийлер//дескрипторлар көрсетілген тілдік білім өлшеуіштерін әзірлеу;
- қазақ тілін оқытуға сүйемелдеу жасау мақсатында қажетті оқу-әдістемелік материалдар әзірлеу және ұсыну;
- педагогтер мен ата-аналар арасында тығыз байланыс орнату;
- қазақ тілінің қолданысын дамыту және оқушыға тілді меңгеруге жағдай туғызу мақсатымен қазақ тілін отбасында қолдану үшін «Қазақ тілі отбасымен» оқу құралын және қосымша оқу материалдарын әзірлеу;
- отбасымен қазақ тілін үйрену үшін жүйелі тапсырмалар легін әзірлеу;
- отбасында қазақ тілін меңгеруге арналған тапсырмалардың жүйелі түрде берілуін және орындалуын педагогтердің қадағалауы;
- тілді меңгеру бойынша оқу жылының соңында қорытынды шығару;
- оқушыларды ынталандыру мақсатында қазақ тілін меңгерудегі жетістіктеріне қарай олардың ата-аналарын және өздерін марапаттау.

Мектепте қазақ тілін меңгерту//меңгеру, дамыту субъектілері: білім беру ұйымдарының (басқарма, бөлім) басшылары, мектеп әкімшілігінің өкілдері (директор, директордың орынбасарлары), педагогтер, оқушылар және ата-аналар.

Мектеп әкімшілігі барлық құжаттардың қазақ тілінде жүргізілуін қатаң қадағалауы және жылдық жоспарда мемлекеттік тілді дамыту бойынша жасалатын жұмыстарды жоспарлауы қажет. Сонымен қатар жоспарға сай жиналыстардың қазақ тілінде өткізілуін, шаралардың қазақ тілінде жүргізілуін, сондай-ақ, сабақ үстінде және сабақтан тыс уақытта үзіліс арасында мектепте оқушылардың қазақ тілінде сөйлеулерін қатаң қадағалауы тиіс. Қазақ тілін үйрену және оқушыларға үйрету, осы бағытта ата-аналармен жұмыс жүргізу бойынша мұғалімдермен түсіндіру жұмыстарын ұйымдастыруы керек. Сәйкесінше, педагог ата-аналардың қазақ тілінде сөйлеуі бойынша ата-аналармен түсіндірме жұмыстарын жүргізу мақсатымен ата-аналармен өткізілетін жиналыстарды біріндеп қазақша өткізуге көшуі және ата-аналармен жүргізілетін шараларды қазақша өткізуі қажет. Мемлекеттік тілді меңгеруге

байланысты конкурстар ұйымдастыру және оған оқушылармен қатар ата-аналардың қатысуын ойластыра келе ата-аналармен жүргізілетін жылдық жұмыс жоспарын құрастыруы шарт. Сонымен қатар тілді оқыту бойынша еңбектер жазу және қазақ тілін үйрету бойынша әдістемелік нұсқаулық әзірленуі қажет. Осы ретте «Қазақ тілі отбасында» оқу құралын әзірлесе, ата-ана мен білім алушы үшін көп көмек болары сөзсіз.

Жалпы білім беретін орта мектептегі қазақ тілі моделін іштей үш кіші моделдерге бөліп қарастырған тиімді. Ол: бастауыш сыныпта қазақ тілін меңгерту, негізгі орта мектепте қазақ тілін меңгерту және жоғары сынып оқушыларының қазақ тілін қолдануы.

Бастауыш сыныпта қазақ тілін меңгерту

Бастауыш сыныпта қазақ тілін меңгертуге мектеп басшылығы мен педагогтер үлкен мән беруі қажет. Себебі «Алтыңда үйренген тіл алпысыңда ұмытылмайды» демекші, бастауышта қазақ тілінің іргетасы қалай қаланса, болашақта оның керегесі солай қаланып, тұғыры берік болмақ. Мектепте бастауыш сынып оқушыларының тілін қалыптастыруда ата-аналармен жұмыс жүргізу аса маңызды. Ол үшін педагог ата-аналармен түсіндірме жұмыстарын жүргізеді. Мектеп пен отбасының өзара әрекеттестігі балалардың қазақ тілін толық меңгеруінің қажетті шарты болып табылады. Мұғалімдер мен ата-аналар келісілген әрекеттер арқылы ғана жақсы нәтижелерге қол жеткізе алады. Педагог ата-аналарға қазақ тілін үйрену бойынша бағыт беруші, сүйемелдеуші материалдарды әзірлеуші болып табылады.

Бастауыш сыныпта қазақ тілін меңгерту бойынша жүргізілетін шаралар:

- 1) ұлттық мерекелермен, қазақтың әдет-ғұрыптарымен, ұлттық киімдерімен, тағамдарымен және қазақ халық ертегілері кейіпкерлерімен таныстыру;
- 2) қазақ тілі сабағын қызықты өткізу; ойын, рөлдік ойын ұйымдастыру;
- 3) сахналық қойылымдар ұйымдастыру;
- 4) түрлі конкурстар мен шаралар ұйымдастыру;
- 5) «Ертегілер әлеміне саяхат» жасау;
- 6) Қазақ тілінде мультфильмдер көру.

Бастауыш сыныпта қазақ тілін меңгертуден күтілетін нәтижелер:

1. Қазақша сөйлесудің іргетасы қаланады, оқушылар күнделікті өмірде жиі қолданылатын тілдік бірліктерді дұрыс айтуға, қарапайым (жай) сөйлемдерді дұрыс құруға, ойын қазақ тілінде жеткізуге үйренеді.
2. Бастауыш сыныпта оқушылар өзара және үйде қазақ тілінде сөйлесуге біртіндеп үйренеді.
3. Отбасында қазақ тілінде жазылған баланың жас ерекшеліктеріне сай қызықты шағын мазмұнды мәтіндерден бастап көлемін біртіндеп ұлғайта отырып әңгімелер мен ертегілер оқиды.
4. Қазақ тілінде ұйымдастырылған отбасылық ойындарға қатысады.
5. Отбасында қазақ тілінде шағын көлемді өлеңдер жаттайтын болады.

6. Қазақ тіліндегі телебағдарламаларды көріп, сабақтан тыс шараларда (білім алушылар үшін арнайы ұйымдастырылады) мазмұндауға үйренеді.

7. Қазақ тілінде мультфильмдер мен балаларға арналған көркем фильмдер көріп, оны «Қазақ фильмдері» апталығында отбасымен талдауға дағдыланады.

Негізгі орта сыныпта бастауыш сыныпта үйренген тілдік бірліктерді (қазақ тіліндегі) одан әрі меңгере бастайды. Себебі негізгі орта сыныптар бастауыш сыныпта алған білімдерін жетілдіру, жалғастыру базасы. Орта мектепте қазақ тілі арнайы пән ретінде жүргізіледі және оны қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі беретін болады (қазіргі уақытта кейбір мектептерде тәжірибеленуде). Негізгі орта сынып оқушылары бейімделу кезеңінен өтушілер. Бастауыш сыныптан өтпелі кезеңге өтуші оқушыларға мұғалім психологиялық қолдау көрсету, бейімделуіне, өзін-өзі басқаруына көңіл бөлу аса маңызды. «Қазақ тілін» пән ретінде оқытқанда тілді меңгеру деңгейі, ақыл-ойы дамуы мен тәрбиеленудің арасындағы ұштастық болуын ескеру қажет.

Негізгі орта және жоғары сыныптарда қазақ тілін меңгерту бойынша жүргізілетін шаралар:

- 1) бастауыш сыныпта үйренгендерін жетілдіру;
- 2) сөздік қорларын ұлғайту;
- 3) сөйлеу әрекетінің төрт/бес дағдысын дамыту;
- 4) қазақ тілі сабағын инновациялық технологиялар, ойын, рөлдік ойын арқылы ұйымдастыру;
- 5) тренингтер ұйымдастыру;
- 6) түрлі конкурстар мен шаралар ұйымдастыру;
- 7) «Қазақ киносына саяхат» жасау (қазақша фильмдер көру және талдау);
- 8) «Кітаптар әлеміне саяхат» жасау (қазақша кітаптар оқу және талдау);
- 9) пәндік олимпиадалар өткізу;
- 10) ғылыми жобалар жазу және т.б..

Негізгі орта және жоғары сыныптарда қазақ тілін меңгеруден күтілетін нәтижелер:

1. Қазақша еркін сөйлеуге дағдыланады.
2. Қазақ тілінде көркем шығармаларды жүгірте отырып оқиды және мағынасын түсінеді, әңгімелеп бере алады.
3. Отбасында қазақ тілінде сөйлесу шараларын ұйымдастырады.
4. Ата-анасын (егер тілді жетік білмесе) қазақ тілінде сөйлеуге үйретеді.
5. Шағын көлемнен бастап, тілді үйрену деңгейіне қарай біртіндеп ұлғайта отырып өлеңдер жаттайды.
6. Қазақ тіліндегі телебағдарламаларды көріп, сабақтан тыс шарада (арнайы ұйымдастырылады) мазмұндайды, сыни көзқарас танытады.

7. Қазақ тілінде деректі фильмдер мен көркем фильмдер көріп, оны «Қазақ фильмдері» апталығында сыныппен талқылайды.
8. Қазақ тілі кешіне, поэзия кешіне, мәнерлеп оқу сайысына және тағы басқа шараларға қатысады.
9. Этносаралық қатынастар мәдениеті қалыптасады.
10. Оқу әрекетін қалыптастыруға ықпал етеді.
11. Түсінбегенін, білмегенін сұрай алатын болады.
12. Зерттеу дағдысы қалыптасады.

Қазақ тілін меңгертуде қазақ тілі сабағынан тыс ол топтардың әрқайсымен жүргізілетін жұмыс түрлері бар. Алайда барлық топқа ортақ төмендегідей шаралар ұйымдастыру маңызды. 1) Жүйелі түрдегі Тілдер апталығын ұйымдастыру (Тілдер апталығы әр айда, яғни оқу жылы бойы өткізілгенде ғана тиімді болмақ). 2) «Мемлекеттік тіл» конкурстарына білім алушыларды даярлау және мектепте сондай конкурстарды ұйымдастыру. 3) Оқушылармен әңгімелесулер өткізу («Қазақ тілінде қонақта», «Қазақшаң қалай?», «Қазақ тілінде сөйлесеміз»). 4) Қазақ тілінде түсірілген фильмдерді көру, талқылау. 5) Қазақша кітаптар оқу және оларды талдау. Бұл шаралар оқушылардың әрі тілін дамытады, әрі өнерге, кітап оқуға бауланады, сын тұрғысынан ойлай отырып, сыни көзқарастары қалыптасады. 6) Тілді үйренудегі маңызды шаралардың бірі – Тілдік жобалар конкурсын ұйымдастыру. Бұл оқушылардың уақытын тиімді пайдалануына және ғылымға беталуына негіз болатын шара болып табылады.

Қорыта келгенде, мектепте оқушыларды қазақ тілінде сөйлесуге тарта отырып, біз мынандай мәселелердің басын шешеміз: *Біріншіден*, оқушының білім сапасын арттыруға мүмкіндік туғызу. *Екіншіден*, қазақ тіліне деген оң көзқарас қалыптастыру. *Үшіншіден*, оқушылардың қазақ тілінде сөйлесе аламын деген сенімін арттыру. *Төртіншіден*, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру. *Бесіншіден*, когнитивті-коммуникативтік құзыретін қалыптастыру//арттыру. *Алтыншыдан*, мемлекеттік тілдің тиісті деңгейге көтерілуіне жағдай жасау. *Жетіншіден*, оқушылардың білім алу тілін таңдау еркіндігін қамтамасыз ету; *Сегізіншіден*, заман талабына сай көптілді меңгерген тұлғаны қалыптастыру. *Тоғызыншыдан*, кез келген мәселені қазақ тілінде ойлап, қазақ тілінде өз ойын еркін жеткізе алатын тұлға даярлау.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. <https://kaz.nur.kz/politics/1929876-toqaev-qazaqstanda-bir-gana-memlekettik-til-bar/>
2. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. – Москва: «Академия» 2004. -336 с.
3. Миролубов А.А. Сознательно-сопоставительный метод обучения иностранным языкам. М., 1998.
4. **Алдабергенова М.** Мемлекеттік тіл: Тарих және тағылым// "Түркістан" газеті. 11.10.2018.
5. Хасанұлы Б. Развитие государственного и других языков — фактор демократизации Республики Казахстан / Б. Хасанұлы // Вестн. Павлодарского гос. ун-та. Сер. Социологические науки. № 1. - С. 166-176.

6. Жумашев Р.М., Досова Б.А., Жуманова А.З., Ныгыметулы Д. Современная языковая политика в Республике Казахстан. - Караганда: Изд-во КарГУ, 2017. - 148 с.
7. Абдығалиев Б. Языковая политика в Казахстане: состояние и перспективы// «Казахская миссия» сборник статей. - Алматы: Дайк-Пресс, 2007. - С. 237–244.

ШЕТЕЛДІКТЕРГЕ ЕКІНШІ ТІЛДІ ҮЙРЕТУДІҢ ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕЛЕРІ

Салқынбай Анар Бекмырзақызы
филология ғылымдарының докторы, профессор
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы

Аңдатпа. Бұл мақалада автор қазақ тілін шетелдіктерге екінші тіл ретінде үйретуде екінші тілді меңгертудегі америкалық, еуропалық және түркітанудағы белгілі ғылыми-әдістемелік еңбектерді басшылыққа алуды, тіл үйренушінің сөздік қорын толықтыруды ұсынады. Тілді үйренушілерге базалық деңгейде сөздік қорды дамытуда аударма арқылы және тіл арқылы үйретудің артықшылықтары мен кемшіліктерін көрсетеді. Тіл үйренушінің тілдік белсенділігін арттыру жолдары мен әдістерін көрсетеді.

Аннотация. В данной статье автор предлагает руководствоваться известными американскими, европейскими и тюркскими научно-методическими работами по изучению языка, в частности казахского языка как второго языка. И прежде всего работать над пополнением словарного запаса обучающего. Демонстрирует преимущества и недостатки в развитии словарного запаса на базовом уровне обучения языка посредством перевода и языка которого он изучает, а также указывает на способы и методы повышения языковой активности обучающего.

Abstract. In this article, the author suggests to be guided by well-known American, European and Turkic scientific and methodological works on the study of the language, in particular the Kazakh language as a second language. And first of all, work on replenishing the vocabulary of the teacher. Demonstrates the advantages and disadvantages in the development of vocabulary at the basic level of language learning through translation and the language of which he is learning, and also indicates ways and methods of increasing the language activity of the teacher.

Екінші тілді меңгертудегі америкалық, еуропалық және түркітанудағы белгілі ғылыми-әдістемелік еңбектерді зерделеу, талдау нәтижесінде алынған ғылыми мәліметтер қазақ тілін шетелдіктерге екінші тіл ретінде үйретудің деңгейлерін оқытуда өзіндік маңызға ие. Қазіргі дамыған шетелдік ғылыми әдебиеттерде тілдік әрекет, тілдік қарым-қатынас орындалу үшін, ең алдымен үйренушінің сөздік қоры болуы тиіс деген пікір дамытылуда. Үйренушінің сөздік қоры болмаса, ол тілдік әрекеттерді өз деңгейінде орындай алмайтыны белгілі. Сондықтан, сөздік қор студенттің тілдесу әрекетінде маңызды рөл атқарады. Еуропалық және америкалық тілді оқытудың әдістеме теориясында сөздік қорды дамытуға және оны кеңейтуге ерекше мән беріледі. Шетелдіктерге екінші тіл ретінде қазақ тілін әр деңгейде үйрету үшін сөздік қорында қанша сөз болуы керек деген сауалға ғылыми жауап ізделеді. Жаңа сөзді күнделікті қолдану оның белсенді лексикалық қорын дамытуды қамтамасыз етеді.

Ғылыми әдебиеттерде сөздік қорды меңгертудің екі түрлі бағыты анықталған: бірі – аударма арқылы, екіншісі үйренетін тіл арқылы беру. Аталған

бағыттың екеуі де тиімді саналады. Жаңа сөздерді аударма арқылы беру студенттің үйренетін тілінде ойлауына кедергі келтіреді, ал үйренетін тіл арқылы жаңа сөздерді тану – тіл арқылы берілетін менталитетті сіңіруіне мол мүмкіндіктер туғызады. Тілді үйренушілерге базалық деңгейде сөздік қорды дамытуда аударма арқылы және тіл арқылы үйретудің артықшылықтары мен кемшіліктерін шартты түрде төмендегідей үлгісін беруге болады:

	артықшылықтары	кемшіліктері
аударма арқылы беру	студентке түсінікті; уақытты үнемдейді; сөз тез жатталады.	сөздің лексикалық мағынасын түсінбейді; сөз жаттанды түрде қалады; үйренетін тілінде ойлау төмендейді;
үйренуші тіл арқылы үйрету	сөздің лексикалық мағынасы түсінікті; сөз ұзақ уақыт есінде қалады; үйренуші тілде ойлау қабілеті артады; сөзді жағдаятпен байланыстыра алады.	түсінуі қиын; уақыт ұзақ кетеді; жаттығу қажет етіледі .

1-кесте - Тілді үйренушілерге базалық деңгейде сөздік қорды дамыту

Осы мәселелерді ескере отырып, базалық деңгейде тілдесімді көбірек қамту және сөздің лексикалық мағынасының түсінікті болуына, ойлау қабілетін жетілдіруге, ең бастысы, қазақша ақпараттардың қолжетімді болуына ерекше көңіл бөлінеді.

Қазіргі үйренушіге тілді үйрету барысында берілетін ақпарат нені бергенімен емес, нені студенттің қалайтынымен өлшенеді деген ғылыми тоқтамға келеміз, ғылыми әдістеменің негізін осы концепция негізінде өрбітеміз. Оқытушы пайдаланатын оқу құралы тек бағыт беруші, жол сілтеушілік рөл атқаратынын ескере отырып, ондағы әрбір жаттығу мен орындалатын практикалық мағлұматтардың барынша сапалы, ақпараттық мәні терең болуына ерекше көңіл аударамыз. Базалық деңгейді оқыту үрдісінде әрбір студенттің шығармашылық еркіндігі, ой еркіндігі, тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқу технологияларын ұтымды қолдану қажет.

Америка Құрама Штаттарының көптеген тілдік курстарында қазіргі таңда аудио-тілдік әдіс арқылы оқыту кезінде студенттер тілді аралық тілдің көмегінсіз үйрене аталған әдіс қазіргі кезде де қолданылуда. Оқыту барысында қандай да бір грамматикалық құрылымдар берілмейді, оқыту тек дайын сөзтұлғаларды, сөз тіркестерін, сөйлеу үдерісінде аса қажет саналатын жай сөйлемдерді есте сақтау арқылы жүзеге асады. Оқытушы дұрыс моделдер немесе сөйлемдер ұсынады, ал тіл үйренуші берілген материалды есте сақтап алуы қажет те, автоматты түрде қолданылуы қажет саналады. Осындай әдістермен оқыту АҚШ-та лингофондық оқыту жүйесінде қолданысқа ие.

Ұлыбритания әдіскерлері ұсынған тілдік жағдаяттық сұхбаттар әдісі де қазіргі тілді оқыту әдістемесінде мол қолданысқа ие. Мұндағы басты қағида – коммуникацияда жиі және белсенді қолданысқа ие сөз бірліктерін сөйлем арқылы есте сақтау болып есептеледі. Бұл әдісте тек оқу дағдысы ғана

қалыптасып қоймайды, бастысы, лебізде күнделікті қажетке жарайтын сөйлеу дағдысы қалыптасады.

Бұлайша оқыту мынадай сатылардан тұрады:

- білім арқылы ақпарат алу;
- алған білімді қайталау арқылы есте сақтау;
- үйренген сөздер мен сөз тіркестерін күнделікті тәжірибеде қолдану;

Қазақ тілін шетелдіктерге үйрету үшін бұл әдісті пайдалану көп жетістіктерге қол жеткізеді. Көрсетілген әдіс бойынша, тілді үйрету барысында басты басымдық сөйлесімге беріледі. Бұл оқу құралдарында диалогтар, монологтар арқылы өз ойын жеткізуге көп орын беру қажеттігін көрсетеді.

Еуропа елдерінде екінші тіл ретінде тілдерді оқыту әдістемесінде ХХ ғасырдың 80 жылдарынан бастап тілді коммуникативтік бағытта оқыту әдісі (Communicative Language Teaching (CLT) белсенді қолдануда [Theodore S. Rodgers, Professor Emeritus, University of Hawaii. Language Teaching Methodology September 2001; Richards, J., & Rodgers, T. (2001). Approaches and methods in language Teaching (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. Gardner, H. Frames of mind. New York: Basic Books. 1983. Rogers Carl. On becoming a person; 1994;].

Ресейде де осы әдіс белсенді қолданыс тапқан.

Қазақстан жағдайында коммуникативтік бағытта тілді оқыту әдістемесі енді қолға алына бастағанын атап көрсету орынды болмақ. Бүгінгі таңда қалыптасқан формальды тіл білімінен қазақ тіл ғылымы енді-енді ғана шыға бастады, оқу үдерісінде әлі де сақталып отырған бұл үрдіс қазіргі үштілділік жағдайында қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытуда кедергі жасап отырғанын ерекше атап өту орынды. Мұндай оқытудың басты кемшілігі үйренуші грамматикалық формаларды жаттап, оларды ҚАЗТЕСТ жүйесінде табуға әбден дағдыланған, алайда коммуникативтік ыңғайда сөйлеуге келгенде әлсіздік танытады. Осы ретте, оқытудың коммуникативтік бағытына көшу қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде үйретуде жақсы әдістердің бірі саналады. Таза оқытумен айналысып жүрген практик мамандар осы әдіспен оқыту барысында жақсы жетістіктерге жетіп жүргенін де айту қажет. Біздің басты мақсатымыздың бірі – екінші тілді базалық деңгейде үйретудің әдістемесінде коммуникативтік бағыттың маңыздылығын атап көрсету және ғылыми-теориялық бағытта негіздеу болмақ.

Тілді коммуникативтік бағытта оқытудың әлемдік әдістеме ғылымында қалыптасқан бірнеше қағидалары бар:

- тілді ауызекі сөйлеуде қолдану үшін үйрету;
- тілді еркін, жетік меңгерту мақсаты;
- тілді кәсіби тұрғыда меңгерту мақсаты;
- түрлі тілдік құрылымдарды үйрету мақсаты;
- аудентикалық және қарым-қатынас жасау маңыздылығы.

Бүгінгі таңда ақпараттық-коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік

білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие. Оқытудың ақпараттық коммуникациялық технологиясы-білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау, білімді қабылдау, білім сапасын бағалауы, оқу тәрбие үрдісінде білім алушының жеке тілдік тұлғасын жан-жақты қалыптастыру үшін бойында ақпараттық мәдениетті, сауатты адам-ақпараттың қажет кезін сезіну, оны табу, бағалау және тиімді қолдану қабілетін арттыру керек.

Қазіргі таңда тілді үйрету ақпараттық-коммуникациялық технологиямен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқу құралдарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіріп, коммуникативтік құзыреттілікті арттыруды көздейді. Инновация дегеніміздің өзі жүйедегі ішкі өзгерістер, ал оқыту жүйесіндегі өзгерістер – жаңашылдық, оқыту жүйесін жаңаша бағытта жетілдіре түсу. Оқытуды жетілдіру қажетті түрлендірулер мен мақсатты нәтижеге жетуді ойластыратын орталық, сонымен бірге кәсіби шеберлікті қажет ететін, үнемі даму үстіндегі сапалы оқуды іздестіретін үрдіс.

Америка Құрама Штаттары әдіскерлері ұсынған тілді екінші тіл ретінде оқытудың «Үндемеу әдісі» («Silent Way»), Суггестопедия («Suggestopedia») әдістемесі де қолданысқа ыңғайлы және кез келген тілді екінші тіл ретінде үйретуде маңызды саналады. «Үндемеуәдісін» ғылымиайналымғаенгізген - КалебГатен [IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 19, Issue 8, Ver. IV (Aug. 2014), PP 62-65 e-ISSN: 2279-0837, p-ISSN: 2279-0845. www.iosrjournals.org/ Innovative Methods of Teaching English Language. Mr. G. Anburaj, G. Christopher, Ms. Ni Ming (English, SSL, VIT University, India), (13BCS0153, VIT University, India)] [1; 2: 4]. Ғылыми зерттеулерден аңғарғанымыздай, бұл әдіс батыста да жақсы тараған. Әдістің ерекшелігі – үйренушілердің жеке қабілетін, танымдық ерекшеліктерін ескере отырып, үйретудің проблемалық әдісін мол пайдалану, үйренушінің өзіндік ізденімпаздығын тереңдету болып есептеледі. Үйретуші сабақ барысында жалпы уақыттың тек 10 пайызын ғана түсіндіру жұмысына алады да, қалған уақыттың тоқсан пайызы тіл үйренушінің сөйлеуіне, қабылдаған ақпараттарын қайталап, сіңіруіне, өз бетімен жұмыс жасап, әртүрлі диалогтарға, монологтарға, жазу жұмыстарын жүргізуіне бөлінеді. Қазіргі кредиттік технология жүйесінде қолданылып жүрген жеке тұлғаға бағыттай оқыту осы әдістеменің негізінде жасалғаны белгілі.

Қазақ тілін шетелдіктерге базалық деңгейде оқытуда да осы жеке тұлғаға бағыттай оқыту, үйренушінің тілдік белсенділігін арттыруға толық мүмкіндік береді.

«Қабылдау арқылы оқыту» әдістемесін енгізуде көп жылдар қызмет еткен ғалым Гарвард университетінің профессоры Howard Gardner. IOSR Journal of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 19, Issue 8, Ver. IV (Aug. 2014), PP 62-65. www.iosrjournals.org [3; 7]. Зерттеуші кез келген үйренушінің сана-сезіміне әсер ету қажеттілігіне көңіл бөледі. Кей тіл үйренуші «мен бұл тілді

үйрене алмаймын, бұл тіл мен үшін өте қиын тіл, менде тіл үйрену қабілеті жоқ, берілген сөздерді есіме сақтау қиын, менде есте сақтау қабілеті нашар, сөзді, сөйлемді дұрыс айтпай қалсам, маған күлуі мүмкін», - деген қорқыныш сезімі билейді де, үйренушінің тіл үйренуге деген құлшынысын төмендетеді. Сондықтан ең бірінші, адам санасындағы осы сезімді жойып, тіл үйренушінің тіл үйренуге деген құштарлығын арттыру керек деген идеяны ұстанады.

Аталған әдістемелік бағыттар бүгінгі таңда қазақ тілін оқыту әдістемесінде біршама қолданыла бастады. Ал шетелдіктерге қазақ тілін үйрету әдістемесін зерттеу, зерделеу енді ғана басталғандықтан, әлемдік деңгейде қабылданған жана инновациялық әдістемелерді терең зерделеу, зерттеу, оларды қазақ тілін оқыту әдістемесіне бағыттай, негіздей қолдану өзекті ғылыми мәселе саналады. Шетелдіктерге қазақ тілін оқыту әдістемесінде дәрістің ұтымдылығы, үйренушінің белсенділігі, креативтілігі маңызды болады да, берілетін тілдік материалдар ақпараттық негізділігімен, жүйелілігімен және сөйлеу тіліне негізделгендігімен ұтымды әрі өзекті саналады.

Қолымыз жеткен әлемдік әдістеме ғылымында қалыптасқан ойтұжырымдарды жүйелеу, қорытындылау нәтижесінде шетелдіктерге қазақ тілінің базалық деңгейін оқытуда басты ғылыми тұжырымдар жасалды. Дәрістің нәтижелігін, ұтымдылығын қамтамасыз ететін коммуникативтік, функционалдық бағытты негізге алуға, әдістеме теориясында жасалған қағидалар негізінде қазақ тілін оқытудың қажетті деңгейлерін үйретуде осы әдістемелерді негізге алуға толық болады деп есептейміз.

Тілді оқыту деңгейіне сәйкес үйренушінің тілдік компетенциясын жетілдіруде тұлғалық-бағдарлық бағытта зерттеу жұмыстарын жүргізу және оқу стратегиясын когнитивтік, функционалдық аспектіден саралау жүргізілуі тиіс. Екінші тілді оқытуға арналған жаңа әдістемелеріне сүйене отырып, қазақ тілін екінші тіл ретінде шетелдіктерге оқытудың теориясы мен тәжірибесін ұтымды пайдалана отырып, қазақ тіліндегі Қолданбалы тіл білімі саласын дамыту қажет.

Ағылшын тілді елдерде екінші тілді оқыту (*Second-language acquisition*) жеке пән ретінде қолданбалы тіл білімінде қарастырылатындықтан, осы бағытта жазылған ғылыми зерттеулер зерделенуі тиіс. Бұл саладағы зерттеу еңбектері өзінің ішкі табиғатынан пәнаралық болып келеді, өйткені тілді үйрету үйренушінің сұранысына, қажеттілігіне байланысты өрбиді де, оның кәсіби бағдары мен мақсатына сай орындалады. Әлемде екінші тілді үйренудің теориялық негізін қалаған еңбек ретінде Питер Кордердің, Ларри Селингердің т.б. ғалымдардың ғылыми еңбектері бар, ондағы басты концепциялар мен тұжырымдамалар қазақ тілі оқу құралының базалық деңгейін жазуға ішінара пайдаланыла алады.

Шетелдік оқырмандар мен үйренушілерге қазақша сөйлеудің өзіндік ерекшеліктерін, ішкі болмысын салыстыра-салғастыра отырып зерделеудің теориялық және практикалық өзектілігі мол. Қазақша және ағылшын тілінде сөйлеудің арасындағы жақындықты, яғни екі тілдегі субъект пен предикаттың лебіздегі маңызы, анықтауыштың анықталатын сөздің алдында келуі сияқты грамматикалық базалық ұғымдарды салғастыра зерделеу жүзеге асырылды.

Базалық деңгейіне қатысты тілдік деректерді талдау, жүйелеу барысында ағылшын және қазақ тілдеріндегі ортақ ұғымдардың таңбалануына мән беріледі. Сондықтан мәтін түзу мәселесінде көбінесе диалог пен монологқа ерекше көңіл бөлінуі тиіс деп есептейміз.

Шетелдіктерге қазақ тілін үйретуде функционалдық-семантикалық бағыт негізгі болуы қажеттігі талданып, қазіргі жаһандану заманында ауызекі сөйлеу тілінің еркіндігі, нақтылығы, шешендігі маңызды саналатыны зерттеледі. Сөздің мағынасы мен мәніне ерекше назар аудару, сөйлемдерді дұрыс құрау мен олардың грамматикалық құрылымдарының жүйелі болуы базалық деңгейінде берілетін сабақтардың деңгейімен тікелей байланысты. Сондықтан сабақ деңгейлерінің жоғары болуы – замана талабы екеніне мән беріледі.

Оқытудың инновациялық ғылыми-әдістемелік жүйесін анықтаудың өзіндік ерекшеліктері бар. Ол – дәстүрлі және инновациялық ғылыми-әдістемелік жүйені қолдану кезіндегі үйренушілердің стандартқа сыймайтын мәселелерді шешудегі креативті ойлау жүйесі мен жалпыкәсіби әрі мамандыққа құзыреттілігінің қалыптасуы. Бұл тұрғыда атқарылатын істер мол. Үйренушінің ойсанасының жетілуі мен дамуына әсер ететін маңызды фактордың бірі – ұлттық дүниетаным мен ұлттық болмыста қалыптасқан негізгі концептерді тереңдете әрі дамыта оқыту екені көрсетілді. Шетелдіктерге базалық деңгейінде қазақ халқының ұлттық болмысына қатысты шағын ақпараттарды мәтіндік деңгейде, жеке сөздердің мағынасы мен уәжін анықтау барысында жеткізу көзделеді.

Сөз қолданысындағы контекстік мағынаның берілуі арқылы шетелдік үйренушілердің ұлттық дәстүр мен тілдік бірліктерде сақталатын ұлттық сананы, ұлттық рухты түсініп, анықтай алуы, ондағы ойдың тереңдігі мен ішкі мәнін бағалауы, бағамдауы, түйсінуі лазым. Сөзге көп мағына тұндырып, ойлар тоғысын қарапайым, бірақ терең мағынада жеткізу кемел жанның ғана қолынан келмек. Ал оны түсіну мен түсіндіру үшін де үлкен білім мен біліктілік, құзыреттілік қажет екені даусыз шындық екені атап көрсетілді.

Шетелдік үйренушілерге арналған ақпараттардың тілге жеңіл болуына ерекше назар аударылады. Сондықтан атаулардың берілу жүйесі көбінесе дара атаулар болуына көңіл бөлінеді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Theodore S. Rodgers, Professor Emeritus, University of Hawaii. Language Teaching Methodology September 2001.
2. Richards, J., & Rodgers, T. Approaches and methods in language Teaching (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. 2001.
3. Gardner, H. Frames of mind. New York: Basic Books. 1983.
4. Rogers Carl. On becoming a person; 1994.
5. Innovative Methods of Teaching English Language. IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS). Volume 19, Issue 8, Ver. IV (Aug. 2014), PP 62-65 e-ISSN: 2279-0837, p-ISSN: 2279-0845. www.iosrjournals.org/
6. Mr. G. Anburaj, G. Christopher, Ms. Ni Ming. English, SSL, VIT University, India, (13BCS0153, VIT University, India). 2004.
7. Howard Gardner. IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 19, Issue 8, Ver. IV (Aug. 2014), PP 62-65. www.iosrjournals.org

ӨЗГЕ ҰЛТ МЕКТЕПТЕРІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЛЕКСИКАНЫ БЛОК ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Садыкова Сауле Турсуновна

п.ғ.к., қазақ, орыс филологиясы және журналистика кафедрасының
қауымдастырылған профессоры

С.Аманжолов атындағы ШҚУ, Өскемен қ.

Абдошева Бибигуль Турсуновна

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

№13 орта мектеп, Өскемен қ.

Аңдатпа. Мақалада оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептерде қазақ тілі сабағында лексиканы блок тапсырмалар арқылы оқыту әдісі қарастырылған. Сөйлесім әрекетін жүзеге асыру барысында оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылымға қатысты тілдік және сөйлеу жаттығулары дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы бойынша блок тапсырмалары негізінде ұсынылған.

Аннотация. В статье рассмотрен метод обучения лексике на уроках казахского языка в школах иноязычной аудитории с помощью блок-заданий. Языковые и речевые упражнения по чтению, аудированию, письму, произношению в ходе осуществления разговорной деятельности представлены на основе блок-заданий по технологии укрупнения дидактических единиц.

Abstract. The article considers the method of teaching vocabulary in the lessons of the Kazakh language in schools with a foreign language audience using block tasks. Language and speech exercises in reading, listening, writing, pronunciation in the course of speaking activities are presented on the basis of block tasks using the technology of enlargement of didactic units.

Қазіргі таңда қазақ тілін оқыту – әдістеме саласында өзекті мәселе. Себебі, қазақ тілін тек ауызекі тілде емес, сонымен қатар өндірісте кеңінен пайдаланған кезде ғана ол мемлекеттік тіл ретінде өз мәртебесіне сай жұмсалды деп есептеуге болады.

Тіл үйрету үрдісінде өзара байланысты ұғымдарды топтастыру – білімді жалпы шоғырландыруға негіз болады. Соның арқасында оқушылар оқу ақпаратын іріленген мазмұнда қабылдайды. Ол оқу материалын жүйелі түрде және бірізділікпен құруды қажет етеді. Оқушыларға тілді ДБІ (дидактикалық бірліктерді ірілендіру) технологиясы арқылы оқытуда лексикалық тақырыптар грамматикалық материалдармен тығыз байланыста жүйелі түрде ірі блоктарға бөлініп беріледі.

Блок бойынша тақырыптарды оқыту барысында сөйлесім әрекетін жүзеге асыратын: оқылым, тыңдалым жазылым, айтылым, тілдесім түрлері қатысымдық бағытта оқытуды қамтамасыз етеді [1].

Тілдік дағдылар мен сөйлесім әрекеті біліктерін дамытуды кешенді қалыптастыру – микромәтіндер, мәтіндер, яғни сөйлесу деңгейіндегі күрделі синтаксистік бірлікте іске асырылады. Сөйлесім әрекетінде тілдік фактілер, тілдік емес факторлар бір-бірімен тығыз байланыста астасып жатады. Тілді қарым-қатынас құралы есебінде оқыту – функциональды-коммуникативтік негізде өткізілуі тиіс. Яғни, тіл үйренушілердің айтайын дегенін ойша

құрастырып, үйрену деңгейінде, одан кейін шынайы нақты жағдайда сөйлей алуға бейімдеу болып табылады.

Лексиканы меңгертуде оқушылар сөйлесім әрекетінің барлық түрін – оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым біліктерін кешенді меңгереді. Бұл ретте тілші ғалым Ф.Оразбаеваның пікірін келтіру орынды: «... Тұтастық принцип сөйлесім әрекетіне қатысты бірнеше жұмысты қатар қамтиды. Олар оқу, жазу, ауызша сөйлеу, тыңдау, қайталау, жауап беру. Бұл ұстанымның ерекшелігі: бір сабақтың үстінде осы жұмыстардың барлығын жүйелі түрде қолдана отырып, олардың арасынан ең басты біреуін тандап алу және қалған жұмыстың түрлерін осыған бағындыра білу», - деп түйіндейді [2].

Сөйлесімнің рецептік түрі – **оқылым**. Оқылым деген – берілген материалды түсініп оқу ғана емес, ондағы әрбір тілдік қатысымдық тұлғалардың мағынасын білу, қалпын тану және оны тілдік қатынаста шынайы кеңінен пайдалана білу. Әдістемелік әдебиеттерде оқылымның бірнеше түрі бар екендігі белгілі. Олар: танымдық, зерделік, ізденімдік, көрсетімдік. Лексиканы оқытуда оқылым әрекетіне қарасты төмендегідей тапсырмалар ұсынылады. Мысалы,

- іштей оқыңыз; мәтінді мәнерлеп оқыңыз;
- мәтіннен кәсіби терминдерді тауып оқыңыз. Оларды есте сақтаңыз немесе жаттаңыз;
- мәтіндегі негізгі ойды білдіріетін сөйлемдерді анықтаңыз;
- мәтіндегі кәсіби атауларды теріп оқыңыз, қайталаңыз және т.б.

Жазылым да айтылым сияқты сөйлесім әрекетінің аса маңызды бір түрі. Егер тіл үйренушінің айтылым дағдылары жақсы жетілдірілген болса, ол сөйлеушінің айтқан нәрсесінің мазмұнына ғана назар аударады да, жауабын автоматты түрде жеткізеді. Жазылымның өзіндік қиыншылықтары болады. Мысалы, ауызша айтатын ойды кейде толық емес сөйлемдермен жеткізуге болады. Мұнда адамның ымдап немесе бір-екі сөзбен қысқаша түсіндіруіне болады. Жазылымда адам айтайын деген өз ойын дұрыстап, жүйеге келтіріп, орфографиялық нормаға сай, анық жазуы керек. Сонда ғана екінші адам оның айтайын деген ойын дұрыс түсінеді. Сол себепті жазылымға күрделілігі жағынан түрлі деңгейдегі тапсырмалар берілгені дұрыс. Мысалы, диктант, конспектілеу, пікір, реферат жазу (яғни, оқу-жазу, тыңдау-жазу тапсырмалары).

Тыңдалым – адамдар арасындағы қарым-қатынасты жүзеге асыру барысындағы тілдік тұлғаларды тыңдау, есту арқылы қабылдау және ұғу. Сөйлесім әрекетінің бұл түрі аса қиын және жауапты. Себебі, сөйлесім әрекетінің басқа түрлері сияқты тыңдалымның мотивациялық бөлігі - (мақсат), талдау-синтездеу (қабылдау, түсіну), одан соң жүзеге асыру (яғни, қабылдаған ақпаратын ой елегінен өткізіп, шешім қабылдау) жауап қайтару, сөйлеу. Тыңдалым әрекетін іске асыру барысында оқушылар үшін тыңдап үйренудің маңызы аса зор. Тыңдалым мәтініне қатысты ойды қабылдай отырып, әрі қарай не боларын тіл үйренуші өзі ойша болжап отыруы қажет. Егер ойы дұрыс келмесе, онда басқа жаңа нұсқаны алға шығаруы керек. Бұл жерде тіл үйренуші не нәрсеге сүйенуіне болады? Ең алдымен, қарым-қатынас жағдаятына, ондағы тілдік тұлғаларға, лексика-грамматикалық қолданыс қалыптарына мән беруі

керек. Мысалы, *бару* сөзін ести қалғанда, әрі қарай *институтқа* немесе *кітапханаға* сөзі туралы болатындығын алдын ала болжай білуі, сонымен қатар дауыс ырғағына, ишара-ым белгілеріне назар аудару қажеттігін ескерген жөн.

Тыңдалым дағдыларын қалыптастыруда жаттығудың екі: тілдік және коммуникативтік түрлерінің маңызы ерекше екендігін атап өткен дұрыс. Аталған жаттығулар тобы бір-бірімен тығыз байланысты және тыңдап-түсінуге оқыту кезінде оқыту әрекеттерінің біртұтас жүйесін құрайды. Тыңдап-түсінуге үйрету барысында сөйлесім қызметінің басқа түрлері айтылым және оқылыммен байланысты. Бұл байланыс өте маңызды болып саналады, сондықтан оны ескерген дұрыс.

Тыңдалымға қатысты материалдарды дұрыс таңдап алуға ерекше көңіл бөлу талап етіледі. Егер аудиомәтіннің мазмұны қиын және ішінде басым көпшілігі таныс емес сөздер болса, тіл үйренушілердің оқуына кері әсер етеді. Мәтін аса жеңіл болса, онда оқушылардың қызығушылығын туғызбайды, керісінше, сабаққа немқұрайды қарайды. Сондықтан да мәтінді таңдауда оның құрамындағы жаңа сөздер 2 % -дан аспауы керек деген пікір негізге алынуы шарт. Мәтінді таңдау тыңдалым дағдысын қалыптастыру жолында табысқа жетудің негізгі факторы болып табылады. Мәтін сапасындағы басты көрсеткіш – оның мазмұны, берілген ақпараттың сипаты, ең бастысы, мұндай мәтін тіл үйренуші үшін жаңа ақпаратты қамтуы әрі қызықты болуы тиіс.

Айтылымды алатын болса, сөйлесімнің басқа әрекеттері сияқты үш түрлі құрылымнан – уәждеме, анализ-синтез, айтудан тұрады. Аталған механизмдерді қалыптастыру үшін оқытудың мынадай үрдістері ұсынылады:

- екінші тілді үйренуде ішкі уәждеме қызметін қалыптастыру үшін сөйлесім әрекетін жүзеге асыруда сыртқы уәждеме әсері пайдаланылады;

- айтылымның аналитикалық-синтетикалық бөлігін қалыптастыру үшін күрделендірілген жаттығулар бірізділікпен ұсынылады. Себебі, сөздерді бір-бірімен байланыстырып айтқанда, адам ойын бірден сыртқа шығара алмайды. Ол сөздерді ойша іштей байланыстырған соң ғана, яғни синтезден кейін ауызша жеткізеді;

- айтылымды іске асыруды қалыптастыру үшін мақсатына қарай бірнеше жаттығулар ұсынылады. Олар сөздерді дұрыс айту дағдыларына қатысты, ойды бір сезіммен жеткізу, айтайын деген ойына өз көзқарасын білдіру, сонымен қатар қатысымдық міндеттерді іске асырудың жолдарын табу тәрізді (түсіндіру, талқылау, қолдау немесе керісінше, қарсы пікір білдіру) сияқты біліктерді жетілдіру болып табылады.

Тапсырмаларды блоктап ұсыну дегенде сөйлесім әрекетінің: оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым, тілдесім түрлерінің барлығы дерлік қамтылады:

Оқылым

Тапсырма. А) Мәтіндегі іріленген грамматикалық бірліктерді теріп оқыңыз; есте сақтаңыз:

Зертхана

Химиялық лабораторияда ыдыстарды қабықтан жасалған тығынмен тығындайды. Мен сауытты сөреге қойдым. Егер тығын таза болмаса,

ерітіндінің қасиетін өзгертеді. Зертханада сақтық үшін арнайы киім кию керек. Химиялық зертханада өрт сөндіруге арналған құралдар бар.

Бұл жағдайда білім алушылар мәтінді оқу барысында кәсіби лексиканы меңгерумен қатар іріленген грамматикалық бірліктерді іздеп, тауып, олардың қайсысы қандай мағынада қолданғанын түсініп, ажыратады.

Тыңдалым

Тапсырма. Сөйлемдерді тыңдап, қайталаңыз. Бір-біріне ұқсас сөздер бар ма? Олар қандай мағынада жұмсалғанын түсіндіріңіз:

Күкірт қышқылы сөреде **тұр ма?**

Сен отқа жақын **тұрма.**

Зертханаға **біреу** келді.

Маған сілтінің **біреуі** ғана керек.

Бұл жағдай тіл үйренушілерге сөйлем ішіндегі біртектес лексикалық бірліктердің ұқсастығын қабылдауға мүмкіндік бере отырып, айырмашылығын байқатып, түрлі мәнде қолданғандығын аңғартады. Бірінші сөйлемде Сұраулық шылау мен етістіктің болымсыз түрі; Екінші сөйлемде белгісіздік есімдік пен жинақтақ сан есімнің бір мезгілде ұсынылуын талдайды, бұл өздігінен ой қорытындысын шығаруға түрткі болады.

Жазылым.

Тапсырма. Сөйлемдердегі қара сөздермен берілген бірліктерді ірілендіріп, сөйлем құрастырыңыз.

Жануарлар мен өсімдіктер табиғаттың тірі организмдері болып саналады. Бұрынғы кезде адамдар темірді қалай өндірген? Оқушы сабақта улы заттар туралы айтты.

Бұл тапсырма бойынша оқушылар ірілендіруге қатысты лексикалық бірліктерді теріп алып, олардың басқа мағынадағы қолданыстарын іздейді, іріленген бірліктерді сөйлем ішінде пайдалануға машықтанады.

Айтылым

Тапсырма. Көп нүктенің орнына барыс және жатыс септіктерінің қосымшаларын орнымен қолданып, сөз тіркестерін атаңыз:

үй..... енгіздім;

өндіріс..... істеймін;

кітапхана.... барамын;

кітапхана..... боламын;

ыдыс..... құяды;

ыдыс..... тұр;

сөмке..... сал;

сөмке..... бар;

тәжірибе..... қара;

тәжірибе..... көрсетілген.

Ұсынылған тапсырма аталған септіктерге ортақ **қайда?** сұрағының жалғауларын бір-бірімен шатыстырмай, дұрыс пайдалануға үйретеді.

Тілдесім.

Тапсырма. **Жақсы** лексикалық бірлігінің лексикалық мағынасын ескеріп, диалог құрыңыз:

- Нәйла, жасаған тәжірибең **жақсы** нәтиже берді ме?

- Иә, оттегімен жасаған тәжірибем дұрыс болып шықты.

- Ал Ермек қазақ тілінен тесті **жақсы** жазды ма?

- Білмедім, мен Ермекті көргенім жоқ.

Аталған тапсырма түрі оқушылардың лексикалық бірлікті қалай ірілендіру жолын іздестіріп, тауып, сөйлем құрауға үйренеді. Алған білімі қазақша дұрыс сөйлеуге мүмкіндік береді.

ДБІ технологиясына негізделген тапсырмалар жүйесінің кешенді түрде жүргізілуі – оқушылардың сөйлеу тілін дамытуға, яғни тыңдалым мен айтылым, оқылым мен жазылым әрекеттеріне қатысты алған білік пен дағдыларын ұштауға мол себін тигізіп, монологтік және диалогтік сөйлеуін жетілдіруге мүмкіндік туғызады.

Блок тапсырмалар бойынша оқыту барысында сөйлесім әрекетін жүзеге асыратын: оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым тіл үйретуде бір-бірімен тығыз байланыста бола тұрып, бірін-бірі толықтырып жатады. Сөйлесімнің әрекеттері бірізділікпен жүйелі түрде тілдік қарым-қатынасты жүзеге асыруға арналған әр түрлі мақсатарды көздейді. Бірі – грамматикалық тұлғаларды меңгерту болса, екіншісі – лексикалық, үшіншісі – фонетикалық материалдарды меңгерту болып табылады. Блок тапсырмалар мазмұны мен мақсаты жағынан алуан түрлі. Блок тапсырмалардың белгілі бір тақырып төңірегіндегі тапсырмалар мен жаттығулардың саны неғұрлым көп болса, сол тақырыпты терең және сапалы меңгеруге мүмкіндігі мол болады. Бұның басты ерекшелігі белгілі бір лексикалық тақырып төңірегінде лексика-грамматикалық минимумдерді меңгерту. Осының барысында сөйлесім әрекеттерінің әрқайсысына (оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым, тілдесім) байланысты лексика-грамматикалық тұлғалар бірнеше мәрте қайталай келе, оқушылардың жадына берік сіңіру болып табылады. Мұнда сөйлесім әрекеттері профессор Ф.Оразбаеваның еңбегіндегідей бірізділікпен орналасқан:

1. Оқылым; 2. Тыңдалым; 3. Жазылым; 4. Айтылым.

I. Оқылым – сөйлесім әрекетінің ең бастысы. Тіл үйрену үрдісінде оқылымның мәні аса зор. Сөздерді оқу барысында олардың айтылуымен қатар жазылуын көзбен көреді. Оқылымның бірнеше түрін қолдануға болады.

II. Тыңдалым – сөйлесім әрекетінің өте күрделі түрі. Тыңдалымға қатысты аудиоқұралды пайдаланудың маңызы зор. Сонымен қатар мұғалімнің айтқанын тыңдау және т.б. әрекеттер жатады.

III. Оқып, тыңдағаннан кейін жазылым әрекеті жүзеге асырылады. Мұнда лексикалық тақырып төңірегінде сабақ мақсатына сай көзделген грамматикалық, лексикалық, фонетикалық тұлғалар жазбаша игертіледі. Және де келесі айтылым әрекетіне дағдыландыруға қатысты қарым-қатынасқа итермелейтін шартты-коммуникативтік жаттығулар ұсынылады.

IV. Оқып, тыңдап, жазбаша тапсырмаларды орындағаннан кейін, тіл үйренушілерді айтылымға машықтандыру мақсаты көзделеді. Бұл ретте негізінен тілдік қатынасқа жетелейтін берілген лексикалық тақырып аясында шартты коммуникативтік тапсырмалар орындалады.

V. Жоғарыда игертілген тапсырмалар, ең соңында, тілдесімге қажетті білік, дағдылармен қамтамасыз етіліп, тілдік қатынасты іске асыруға жол ашады. Әдіскер тілші З.К. Күзекованың айтуынша: «Коммуникативтік ситуация дегеніміз – тіл үйренушінің сөйлеуге мүмкіндік туғызатын, тіл қатынасуға түрткі

болатын жағдайлар». Бұл ретте жоғарыда ұсынылған лексикалық тақырып бойынша әр түрлі жағдаяттар бойынша монолог, диалог түріндегі кәсіби тілдесімді іс жүзінде пайдалануға бағытталады [3].

Қорыта келе, басқа ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйретуде блок тапсырмалардағы мәтінмен жұмыстың атқаратын маңызы ерекше. Мәтінге дейін, мәтіннен кейінгі жұмыстар бір-бірімен тығыз байланыста кешенді түрде жүргізілуі – оқушылардың сөйлеу тілін дамытуға, яғни тыңдалым мен айтылым, оқылым мен жазылым әрекеттеріне қатысты алған білік пен дағдыларын ұштауға мол себін тигізіп, монологтік және диалогтік сөйлеуін жетілдіруге үлкен мүмкіндік туғызады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Городилова Г.Г. Русский язык. Корректировочный курс. - Ленинград: «Просвещение». 1985. -365 с.
2. Оразбаева Ф. Тілдік қатынас. Оқулық. -Алматы: «Сөздік-словарь», 2005. -272 б.
3. Күзекова З.С., Қарақұсова Г. Қазақ тілі. ЖОО экономика факультеті және қаржы институтына арналған. -Алматы: «Раритет», 2000. -171 б.
4. Колкер Я.М., Устинова Е.С., Еналиева Т.М. Практическая методика обучения иностранным языку. -Москва: «Академия», 2001. -258 с.
5. Эрдниев П. Укрупнение дидактических единиц как технология обучения. -Москва: «Просвещение», 1992. -175 с.
6. Оразбаева Ф.Ш., Рахметова Р.С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. -Алматы: Ptins, 2005. -90 б.
7. Садыкова С.Т. Кәсіби қазақ тілін дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы арқылы оқыту әдістемесі. Монография. - Өскемен, 2017.

COMPELLING WAYS TO FORTIFY COGNITIVE INTEREST AND MENTAL ADVANCEMENT IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS

¹**Sakhipova Gauhar Kutybaevna,**

PhD student of K.Zhubanov Aktobe Regional University, by specialty "Pedagogy and methodology of primary education", orcid.org/0000-0002-2284-9086, sakhipova_2014@mail.ru Aktobe, Kazakhstan.

²**Zhazykova Makpal Kozhagalievna,**

Associate Professor, Candidate of Pedagogical Sciences. K. Zhubanova Aktobe Regional Universities, Aktobe, Kazakhstan

Abstract. This article explores compelling strategies to enhance cognitive interest and promote mental advancement in foreign language lessons. The acquisition of a new language can be challenging and requires sustained motivation and engagement. By incorporating innovative techniques and pedagogical approaches, educators can fortify students' cognitive interest, leading to improved language learning outcomes. The article delves into various methods such as gamification, authentic materials, interactive technologies, and social learning, highlighting their impact on stimulating learners' curiosity and boosting their cognitive abilities. Additionally, the article emphasizes the importance of incorporating culturally relevant content to foster meaningful connections and enhance mental engagement. By employing these compelling strategies, foreign

language educators can create an immersive and dynamic learning environment that promotes cognitive interest, deepens language acquisition, and facilitates mental advancement for learners.

Аннотация. В этой статье рассматриваются стратегии повышения познавательного интереса и содействия умственному развитию на уроках иностранного языка. Овладение новым языком может быть сложной задачей и требует постоянной мотивации и вовлеченности. Внедряя инновационные методы и педагогические подходы, преподаватели могут усилить познавательный интерес учащихся, что приведет к улучшению результатов изучения языка. В статье рассматриваются различные методы, такие как геймификация, аутентичные материалы, интерактивные технологии и социальное обучение, подчеркивается их влияние на стимулирование любопытства учащихся и повышение их когнитивных способностей. Кроме того, в статье подчеркивается важность включения культурно значимого контента для развития значимых связей и усиления умственной вовлеченности. Используя эти убедительные стратегии, преподаватели иностранных языков могут создать захватывающую и динамичную среду обучения, которая способствует развитию познавательного интереса, углубляет овладение языком и способствует умственному развитию учащихся.

Аңдатпа. Бұл мақалада шет тілі сабақтарында танымдық қызығушылықты арттыру және психикалық дамуға ықпал ету стратегиялары қарастырылады. Жаңа тілді меңгеру қиын болуы мүмкін және үнемі мотивация мен қатысуды қажет етеді. Инновациялық әдістер мен педагогикалық тәсілдерді енгізу арқылы оқытушылар оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыра алады, бұл тілді оқыту нәтижелерін жақсартуға әкеледі. Мақалада геймификация, шынайы материалдар, интерактивті технологиялар және әлеуметтік оқыту сияқты әртүрлі әдістер қарастырылады, олардың оқушылардың қызығушылығын оятуға және олардың танымдық қабілеттерін арттыруға әсері көрсетілген. Сонымен қатар, мақалада маңызды байланыстарды дамыту және психикалық белсенділікті арттыру үшін мәдени маңызды мазмұнды қосудың маңыздылығы көрсетілген. Осы сенімді стратегияларды қолдана отырып, шет тілдері мұғалімдері танымдық қызығушылықты дамытатын, тілді меңгеруді тереңдететін және оқушылардың ақыл-ойының дамуына ықпал ететін қызықты және динамикалық оқу ортасын құра алады.

INTRODUCTION

In the philosophy of education and raising at this time, the personality of the kid, the internal processes triggered by his activities, communication, and the unique effect of the instructor are all receiving increasing attention. Cognitive interest, which is characterized by curiosity and a never-ending hunger for information, is important in the development of personality. Cognitive interest is largely developed as the educational process is put into action. There are several objective foundations for the development of pupils' cognitive interests built into the basic framework of school instruction. A progressive, required movement, for instance, from one level of cognitive and practical skill mastery to another, from a lower level to a higher one. Experience has shown that the trainees only permanently retain information that they perceive favorably. Therefore, a teacher may regularly ask students to write down the details of a session that was held, for example, for a month, in order to assess the quality of their instruction. In recent years, learning a foreign language has become essential for every member of society in order to access the free exchange of information, ensure communication, and foster sociability in a professional setting. One aspect that affects how quickly students absorb new information is their enthusiasm in the subject matter.

PURPOSE AND OBJECTIVES OF THE STUDY

The main purpose of teaching a foreign language is to cultivate a linguistic

personality, gain the ability to independently set educational goals and identify a way to achieve them, continuously work on language learning and comprehend knowledge, fairly evaluate their own achievements and create a communicative and information culture [1]. The method of teaching a foreign language is based on harmony between the study of theory and their application in practice, active performances in lessons, strict selection of language tools and the creation of a training system for practicing both written and oral communication. It is taken into account that students will participate in all speech actions, comprehending language as a natural form of communication that corresponds to the grammatical and stylistic principles of the foreign language being studied. The motivation of the student and his interest determines the chosen strategy, a set of tools and methods to achieve the goal. Many teachers have noticed a tendency that the decrease in cognitive abilities of their students is directly proportional to the increase in their age. The need for independence, the refusal of support, and the unhappiness with control over the execution of job are some examples of the "adult" characteristics of adolescence that psychologists use to describe this phenomenon. Initial learning gaps have an impact on the decline in cognitive interest. Of course, cognition includes learning. The instructor has the chance to pique students' interest in the material, which will encourage them to want to study it. However, the teacher cannot compel pupils to learn. Therefore, at all levels of learning a foreign language, the issue of piquing cognitive interest is crucial and significant. The strength of knowledge is ensured by interest, which fuels the desire to study and learn.

Throughout the development of pedagogical thinking, both domestic and international scientists have conducted numerous investigations on the issue of cognitive interest in teaching. The notion of considering children's interests came to the forefront during the humanist era thanks to pedagogy. In *The Great Didactics*, Ya. A. Komensky argued that education should be "abbreviated, pleasant and thorough" and that learning should bring joy and fun to students in order to awaken the child the desire to learn. According to the author, a good student with this approach will strive for knowledge without fear of pressure and effort, striving to learn, copying his teachers and competing with his peers [2]. In his work "Emile, or On Education," Zh.-Zh. Rousseau stated that "immediate interest is the main motor, the only one that leads true and far." The Swiss philosopher argued that children's independence, curiosity, and inquisitiveness should all be encouraged via mastery of skills and abilities and the research technique of cognition [3]. K. A. Helvetius, a contemporary, likewise examined the dialectic of skills and interests. Within the text, "'The varied skills of a person are the keys of an organ, and the interest is the hands of an organist," he stated in a passage about the intellect, human capacities, and education. A melody is created by interest, a tune of life "[4]. Interest, according to the French philosopher, is a reason for action that contains a sensuous component. I. G. Pestalozzi, a Swiss educator, remarked that schools should help youngsters develop their "head, heart, and hands" while depending on a steadfast interest in the cognitive realm [5]. Later, the German educator and psychologist I. F. Herbart identified "interest" as a learning objective and defined it as "activity, engagement, and attention" [6]. In Russian science, cognitive

curiosity was seen as a crucial teaching and training technique. The founder of scientific pedagogy in Russia, K. D. Ushinsky, believed that the key requirements for students are the presence of motivation. The teacher's responsibility is to plan the process in such a way as to make learning interesting, without compromising the quality and exactingness of students. He argues that interest is both the main motivation for moral education and a tool for quality education. Only pursuing the good and just promotes one's sense of worth [7]. I. A. Zimnaya, a Distinguished Scientist of the Russian Federation, underlined the importance of motivation in educational activities and said that without a genuine interest in the topic, students will not put in the necessary effort to learn it well [8]. A person is determined, stimulated, and motivated to behave by motivation. In their article "Formation of Motivation of Teaching," scientists A. K. Markova, T. A. Mathis, and O. B. Orlov stated that interest serves as a complicated system for the linkage of external and internal aspects of action by a person, which defines the emergence, direction, and methods of performing particular types of activity, interest may be linked to motivation. [9]. Interest is defined in a number of ways in Russian psychology and education. According to N. F. Dobrynin, interest is a deliberate focus of attention [10]. This is the realization of mental and emotional activity, according to S. L. Rubinstein [11]. Interest M. V. Demin considers "the main driving force behind human activities. Through curiosity, we delve into the mechanics of activity, the subject-object interaction processes, and take a closer look from the inside "[12]. According to N. A. Menchinskaya, a student's degree of growth is determined by the presence of their interests [13]. This is the motivation underlying human behavior, which is influenced by it to become interesting and beneficial. When G. I. Shchukina successfully defended her Ph.D. dissertation on the topic of "Cognitive curiosity as a pedagogical challenge" in 1969, she made an important contribution. Her study suggests that cognitive curiosity is not innate in people from birth, but rather develops through time as a result of specific social circumstances [14]. We may get the conclusion that there are three key factors that encourage pupils to learn thanks to the examination of psychological and educational literature. First and foremost, interest in the subject, which occurs when the learner enjoys learning. Passion is the state of maximum interest. A motivated learner experiences intensely favorable feelings during training sessions, and their absence is seen as a deprivation. The second factor is awareness, or the ability to drive oneself to study even when one is not really interested. The third type of coercion is when parents or instructors make a youngster study. Fear of punishment or, alternatively, the desire to gain a reward sometimes accompanies compulsion. However, most of the time coercion does not produce favorable outcomes. The relationship between teachers and students during an effective lesson is founded on shared interests and trust. According to L. S. Vygotsky's analysis of the psychological issues affecting children's development, the capacity to complete educational activities on one's own is a sign that one has learned the necessary information and abilities. However, the instructor should encourage the pupil's growth by giving him or her new, challenging assignments that they can do with assistance. Cooperation-related challenges are resolved more quickly because the student mimics and follows instructor directions [15]. Since the student is given the freedom to act

independently while the teacher still serves as a mentor, this is the optimum condition for the educational process. Psychologists have demonstrated that information with an emotional component is more recalled than information without one. According to S. L. Rubinstein, the best approach to address the issue of educational activities that are both emotionally engaging and ethically sound is to find a method to combine both mindsets for learners of all ages and academic stages. To do this, it is vital to inundate pupils with objectively meaningful content from the inside, rather than to elicit emotion in them through diverse methods from the outside. For these reasons, it's crucial to set up challenging scenarios in the classroom that elicit strong feelings from the pupils, such as interest and wonder, uncertainty and confidence, and surprise. The subjective assessment of the value of learned knowledge by pupils is crucial in the process of developing interest in the topic. Modern youth frequently lack an understanding of the usefulness of learning a foreign language. It will be challenging, if not impossible, for a student to excel in a topic if they are not interested in it. The teacher's personality and ability to make the topic engaging are two important aspects in the development of interest in studying a foreign language in school. The fact that such a component as the practical application of learned information is practically never employed in the educational process also explains why there has been a fall in interest in learning a foreign language. Children in elementary school do not understand the value of being able to speak a foreign language, according to G. V. Rogova. The teacher's job is to motivate students to learn the language by outlining the importance of language proficiency for today's educated population. The importance of language acquisition as a tool for communication and information collecting should be made clear to students . As will be discussed below, this issue may be resolved with the use of cutting-edge educational resources and training methods.

Research methods

The scientific and practical works of domestic and international educators are used to assemble research techniques. The psychological and pedagogical underpinnings of motivation are discussed in the works of A. A. Alkhazishvili, I. A. Zimnaya , A. A. Leontiev, N. M. Simonova, and others in the subject of teaching a foreign language. In-depth studies of the linguocultural approach to language instruction can be found in the writings of V. V. Vorobyov, M. K. Denisov, and V. V. Safonova . A combination of the following theoretical and empirical techniques are used to support this article:

- Analyzing scientific and methodological literature to look at various perspectives on the topic of research and understanding practical experience;
- the synthesis, organization, and generalization of expert pedagogical knowledge on this subject;
- conversation (with teachers, students);
- survey, questionnaire;
- observation.

When teaching foreign languages in schools, the major techniques for arousing the cognitive process are:

- communicative method;
- project method;
- interactive teaching techniques (brainstorming, business and role-playing games, debates, use of case technologies, round table, games);
- technology of cooperation;
- use of digital technologies.

It is hard to disagree with E. Ya. Sokolova's assessment that methodologists all over the world were interested in the use of Internet technology to encourage motivation to learn a foreign language. A.V. Khutorskoy, N. F. Talyzina, E. S. Polat, V. P. Bespalko, and others explored various aspects of computerization and informatization of education. In his article "Language and the Internet," David Crystal, an American scientist, provides evidence of the benefits of Internet technology for teaching foreign languages. He claims that online communication is necessary for language learning to advance. The motivation to learn a spoken language is therefore markedly increased. Web resources promote appropriate environments for writing instruction in the same way that network resources provide text communication receivers. The theoretical importance of this study is in determining how the subject at hand might be applied as well as in outlining the key elements of strategies for raising cognitive motivation in learning a foreign language. The possibility of utilizing the main results of study in the educational setting has practical relevance..

Research results

Teachers sometimes encounter pupils that behave in surprising ways, making it difficult for them to influence them through conventional tactics and leading to resistance. In these conditions, the teacher's communication with his pupils, a chain of connected and reciprocally conditioned encounters carried out in diverse forms and circumstances, proved to be the most successful method of teaching collaboration. Every lesson contains the steps of preparing to execute the job, being oriented to its circumstances, carrying it out, and controlling it (self-control). Each stage of communication includes associated instructor and student behaviors. The outcome of learning a foreign language depends on how consistent they are. This is how a foreign language lesson is prepared to pique students' interest cognitively:

1. Describe the lesson's subject, aim, and goals.;
2. choose the instructional materials;
3. create group work assignments and handouts;
4. consider audience seating arrangements, recruiting groups, and defining intra-group;
5. specify the phases of the lesson for group work, consider how to include it into the session's general framework, and establish the time limit;
6. develop evaluation criteria.

Members of the group learn to cooperate while also gaining information during the classes. The instructor prepares them for mutual respect, openness, trust, and

support. The band members are aware that they are a single unit and will either succeed as a team or fail as a team. Respect for one another enables kids to share in each other's triumphs. Potential disputes are settled in a positive way. Create the conditions for interdependence to emerge and grow stronger if the child refuses to participate in group work. Consider breaking the task down into its component parts or basing the evaluation on each person's contribution. Limiting the necessary supplies for the assignment is another technique to encourage interaction among the kids: if there is only one pen or a copy of the list of answers, no one can work alone. Discussion of the results is the task's last step before completion. The group's ability to evaluate the task's completion and organization critically will have a significant impact on the students' accomplishments. Additionally, cooperation that is successful needs to adhere to requirements and rules with strict discipline. The teacher should assign students to small groups of 3-5 people to encourage a sense of personal responsibility. Each person's knowledge is assessed separately. Oral surveys, in which the student discusses the work of his group in front of the class, are also beneficial. The teacher keeps track of each student's instances of involvement in group projects while observing the work. Forming a system of positive interdependence of rewards is also necessary to organize cooperation. Examples of such a system include celebrating shared success (the entire group is evaluated not below a certain criterion), increasing grades, exempting students from doing their homework, giving the group a title (such as "excellent") for collective efforts, etc. Additionally, we offer the project approach for the development of cognitive interest developed by E. S. Polat. The group members are conscious of the fact that they are not just individuals but also members of a team, and that what aids one participant in the group in learning a foreign language also aids other participants in the group. When there is empathy and respect among the students, they are able to partake in each other's triumphs just as much as they do in their own. Students can use their knowledge, carry out research and search activities, and use cutting-edge technology to obtain and analyze information using the project approach. Additionally, techniques from gaming were used to grab students' attention and challenge their thinking. Games help you deal with uncertainty, become more active, and foster a desire to learn a foreign language in addition to fostering cognitive curiosity. You can play grammar, spelling, lexical, and phonetic games during the lessons. Reading texts and conversations adds variation to the lesson, stimulates cerebral activity, broadens pupils' perspectives on the world around them, and increases their vocabulary. Riddles, imitation games, "Hear the difference," "Sound off," and other phonetic games facilitate the development of speech skills; lexical games help you improve your vocabulary and spelling (such as "Finish the phrase," "Snowball," "Own game," and "Field of Miracles"); and grammatical games focus on correcting grammatical constructions (such as "What's missing?" and "Lotto," "Questions," "There is..." A business, or situational role-playing game, is one of the greatest methods to arrange active conversation in the classroom. It might be delivered during a press conference, a symposium, or a consultation. Students play the game that the teacher has put up and planned, imitating certain adult professionals' professional behaviors. The game imitates relationships and actions that may possibly take place in real-world situations.

In a non-linguistic situation, foreign language training should place a lot of attention on the development of pronouncing skills. When fundamental speech skills are gained, this is called phonetic charging. For instance, when it's required to de-stress and improve students' performance in the midst or at the conclusion of the course, song content might serve as a relaxant. In addition to promoting student development, using songs in the classroom fosters a language-rich environment, psychological comfort, and the growth of their creative faculties. To help students better absorb the material during each class, teachers should aim to convey information in as many different ways as they can. Since visual memory is more common among students than auditory memory, using visual materials is crucial. Videos, slide shows with vibrant animations, and infographics are a few examples. Use cubes, flash cards, and other teaching aids at any point in the class, such as when introducing new vocabulary or while rehearsing or reviewing concepts. The novelty of the instructional material's content is a significant incentive that fosters cognitive engagement, it was discovered via conversations with instructors and students. When learning new information, pupils pick up new ideas, recognize new patterns and qualities, and develop new behaviors. Some pupils find fascination in just knowing the unknown. Other kids only get interested in the subject matter they are studying when it manages to surprise, astound, or confound them. A full series of lessons come after learning new content, and each one analyzes a specific issue for consolidation or deepening. This means that this incentive cannot be permanent or solitary. Internet and computer technology globalization provide foreign language teachers and students with a wide range of opportunities to enhance the educational process. In addition to providing amusement, the Internet also gives today's youth access to information. This has the potential to broaden the focus and pique kids' cognitive interests. Therefore, a teacher of today must be particularly intelligent, possess computer technology, and be skilled in using the Internet for both academic and recreational purposes. The instructor should teach students how to communicate effectively using technology, how to find meaningful material online, and how to evaluate, generalize, and make conclusions. Students' capacity to utilize a foreign language as a medium for communication in the conversation between cultures and civilizations will therefore increase. The existence of a language class offers the chance to improve and practice oral communication abilities through proper sound pronunciation, intonation, and rhythm. The educational process is made more rigorous through technical techniques. In addition to the aforementioned, non-traditional classes with the main objective of piqueing and maintaining students' attention are a great technique to improve learning effectiveness. They help learning achieve its developmental, educational, and educational aims more fully. The following are possible methods for constructing the educational process:

1. lesson-game;
2. lesson-journey;
3. lesson-dispute;
4. quiz lesson;
5. video tutorial;
6. lesson-conference;

7. lesson-reasoning;
8. lesson-excursion, etc.

A research was carried out based on KSU "Secondary School-Gymnasium No. 2", Aktobe city, to determine the most efficient strategies to promote cognitive interest in foreign language teaching. The research materials also contained a questionnaire and a poll asking incoming and intermediate students what they thought about this subject. There were three stages of the investigation. In the first step, a group of 12 fourth graders were evaluated to see what amount of cognitive interest they had in learning a foreign language. In September 2021, a survey of pupils was carried out for this reason.

Questionnaire to assess the level of cognitive interest of students in a foreign language

№		Answer options	Points
1	Do you enjoy learning a foreign language?	A) I really like it B) quite like it C) not at all	3 1 0
2	Do you pursue language study outside of the classroom?	A) I go to additional classes B) I study at home on my own C) no	3 1 0
3	How long does it take you to do your homework in a foreign language?	A) 1 hour B) 2-2.5 hours C) 3 hours or more	3 1 0
4	Do you know any authors from abroad?	A) many B) some C) almost no one	3 1 0
5	Have you spoken to people who are native speakers of the language you are learning?	A) yes, very often B) from time to time C) once/never	3 1 0
6	Would you like to visit the country where people speak the language you are learning?	A) I really want to B) would not refuse / would C) no	3 1 0
7	Do you have any pen pals abroad?	A) yes, a lot B) one-two C) no	3 1 0
8	Would you like to relate your profession to a foreign language?	A) yes B) I don't know yet C) no	3 1 0

Processing of results:

- 20-24 points – a high level of cognitive interest in the subject (17% of students).
- 16-19 points – the average level of cognitive interest (8%).
- 11-15 points – a positive attitude to the subject, but without much interest (50%).
- 7-10 points – low motivation to learn a foreign language (25%).
- 0-6 points – negative attitude to the subject (0%).

It was shown that as a result, the majority of pupils display a third degree of cognitive engagement in a foreign language. They don't have a terrible opinion of the subject, but they don't seem really interested either. The second step involved actively implementing the previously recommended methods for enhancing cognitive interest in foreign language classes and extracurricular activities on the subject in the class being studied throughout the course of two academic trimesters (from September 2021 to February 2022). Additionally, incoming (09/19/2021) and intermediate (01/21/2022) information slices were finished. The percentage of students who obtained grades "5" and "4" during the comparative study of these works showed a 16% improvement in the level of topic knowledge, from 67 to 83%. Additionally, all students (considered as those who correctly completed at least 50% of the assignments) successfully finished the exercises. By the end of February 2022, a redesigned questionnaire and survey were recommended for the third and final stage in order to assess the degree of growth in students' cognitive curiosity. Following a quantitative and qualitative examination of the student replies to the repeated questionnaire, the following findings were made. This time, the vast majority of students exhibit cognitive engagement at the first (25%) and second (42%) levels. In order to fulfill their urge to learn additional material, many people participate in extracurricular activities and take individual lessons. Through social media, some people have found overseas pen pals. Additionally, students started participating actively and effectively in conferences, contests, and Olympiads in the creative and intellectual fields (taking prizes at the municipal level). Additionally, the following type of survey of kids was carried out: 1) Which type of foreign language lesson (conventional lesson, gaming lesson, vacation lesson, etc.) do you find most interesting? 2) In what format (tables, diagrams, flash cards, films, etc.) do you best comprehend and retain the information? 3) Do you enjoy doing (group work, project work, brainstorming, role-playing, etc.) in a foreign language class? 4) What types of lessons would you employ more frequently if you were a foreign language instructor? Why? The survey's findings indicated that there are many different ways to enhance cognitive curiosity. The instructional techniques that were most commonly indicated as lessons in the replies were games, visits, field trips, and quizzes. The students themselves indicated that role-playing games, project-based learning, and cooperation in general were well appreciated as opportunities for them to show off their skills, get to know one another better, and clear up any misunderstandings. Additionally, the responses from the students supported the notion that it is advisable to use different games, Internet technologies, videos, presentations, and flash cards - learning tools that promote interaction, communication, evoke emotions, and grab attention - to spur cognitive interest in the subject and the specific material being studied. studied.

Conclusion

The goals of modern education, which include preparing the next generation for an active lifestyle, have increased the difficulty of igniting intellectual curiosity. A study of the data indicates that one of the primary learning triggers should be considered a cognitive curiosity. This does not involve using amusing techniques instead of challenging learning assignments to aid students' activities. The complex

process of learning may be made more accessible by using curiosity. Unfortunately, many educators downplay the value of arousing students' cognitive curiosity, neglect to include it in their top educational priorities, and neglect to engage students in planned, intentional activities to do so. Instruction quality significantly improves when there is little interest, and the learner quickly remembers the new information, abilities, and skills. As a result, to educate kids successfully, it is crucial to first pique their cognitive interest in learning a foreign language. The study found that project-based learning methodologies, Internet technology, cooperative learning strategies, and non-traditional teaching techniques can help create the right conditions for each student's cognitive activity to be activated and their learning experience to be of a higher caliber. The primary findings of our research will be valuable in planning and teaching foreign languages.

References

1. The standard of basic general education in a foreign language. – URL: <http://window.edu.ru/resource/260/39260/files/10.pdf> .
2. Komensky Ya. A., Locke D., Rousseau J.-J., Pestalozzi I. G. Pedagogical heritage. - M.: Pedagogika, 1989. - 416 p.
3. Helvetius K. A. on the mind. - Moscow: OGIZ, 1938. - 396 p.
4. Pestalozzi I. G. Selected pedagogical resources: in 3 vols. Vol. 3. 1805-1827 / podgot. text and notes by V. A. Rotenberg; translated from the German by O. A. Kogan, S. P. Lieberman, L. A. Mesineva, S. I. Rozova; edited by M. F. Shabaeva. - M.: Publishing House of the Academy of Pedagogical Sciences of the RSFSR, 1965. - 635 P.
5. Herbart I. F. The most important pedagogical problems in a systematic publication / A.V. Adolf's lane. - M., 1906. - 365 P.
6. Ushinsky K. D. Collected works: in 11 volumes; L.: Academy of Pedagogical Sciences of the RSFSR, 1948-1952. – Vol. 6: Native word. A book for children. Year one and two. Native word. A book for students. - 448 p.
7. Zimnaya I. A. Psychology of teaching foreign languages at school. - M.: Enlightenment, 2005. - pp. 10-182.
8. Markova A. K., Mathis T. A., Orlov O. B. Formation of educational motivation. - M.: Enlightenment, 1990. - 212 p.
9. Dobrynin N. F. on the theory and education of attention // Soviet pedagogy. – 1938. - No. 8. - pp. 12-32.
10. Rubinstein S. L. Problems of general psychology. - M.: Pedagogy, 1973. - 424 p.
11. Demin M. V. On the question of the arrival of interest // Philosophical Sciences. - 1972. - No. 3. - p. 35.
12. Menchinskaya N.A. Problems of education, upbringing and mental development of a child. - M.: MPSI; Voronezh: Modek, 2004. - 512 p.
13. Shchukina G. I. Pedagogical problems of formation of cognitive interests of students. - M.: Enlightenment, 1988. - pp. 55-57.
14. Vygotsky L. S. Thinking and speech // Vygotsky L. S. Collected works: in 6 vol. 2. Problems of general psychology/edited by V. V. Davydov. - M.: Pedagogika, 1982. - pp. 246-255.
15. Rubinstein S. L. Fundamentals of general psychology. - St. Petersburg: Peter, 2002. - 720 s

ПРИМЕНЕНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ УЧЕБНИКОВ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Текеева Гульнара Кесиковна

старший преподаватель, Алматинский университет энергетики и связи
имени Гумарбека Даукеева

Нурпеисова Гульжахан Муратбековна

Алматинский технологический университет

Андатпа. Баяндамада орыс тілін оқыту үдерісінде электронды оқулықтарды қолдану мәселелері қарастырылған. Орыс тілі сабақтарында электронды оқулықты пайдалану оқушылардың қызығушылығын арттыруға, олардың іс-әрекеттері мен кері байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Заманауи ақпараттық технологиялардың көмегімен орыс тілі мұғалімі оқу процесін жан-жақты және қызықты етіп, өз қызметін оңай жоспарлап, шығармашылық идеяларын жүзеге асыра алады.

Аннотация. В докладе рассматриваются вопросы использования электронных учебников в процессе обучения русскому языку. Использование электронного учебника на занятиях русского языка позволяет заинтересовать студентов, наладить обратную связь по их деятельности. При помощи современных информационных технологий преподаватель русского языка сможет сделать учебный процесс более разнообразным и увлекательным, легко планировать свою деятельность и воплощать свои творческие замыслы.

Abstract. The report deals with the use of electronic textbooks in the process of teaching the Russian language. The use of an electronic textbook in the Russian language classes makes it possible to interest students, to establish feedback on their activities. With the help of modern information technologies, a Russian language teacher will be able to make the learning process more diverse and exciting, easily plan their activities and implement their creative ideas.

Использование современных компьютерных технологий неуклонно становится в передовых учебных заведениях образовательным стандартом. Компьютеры и гаджеты окружают нас повсюду. В компьютерных классах занятия чаще всего проводятся по техническим дисциплинам. Но в основном студенты обучаются при помощи традиционных средств. «Традиционные средства обучения русскому языку (как родному, неродному, иностранному) все меньше способны отвечать возрастающим потребностям современных учащихся, сознание которых стремительно и безвозвратно меняется под влиянием множества социальных, экономических и общекультурных глобальных факторов, важнейшим из которых явилась информационная революция» [1].

На занятиях русского языка есть возможность использования интерактивных методов и приемов обучения, в том числе интерактивных презентаций. В этом случае аудитории должны быть оснащены соответствующим оборудованием.

Одним из эффективных поддерживающих средств в обучении является использование электронных учебников. Студентам в обучении они доступны. В значительной степени электронные учебники способствует усвоению языка, помогают вводу обучаемых в языковую среду, позволяют эффективнее усвоить материал и организовать самостоятельную работу, индивидуализируют процесс

обучения, повышают интерес к занятиям, активизируют познавательную деятельность обучающихся.

На сегодняшний день возникла необходимость, чтобы каждый преподаватель свободно мог подготовить и провести занятие, используя не бумажную, а электронную версию учебника или учебного пособия. Все это теперь представляется с легкостью для организации занятия в интересной и увлекательной форме.

Содержание разработанного государственного стандарта по русскому языку представлено в виде системы, обеспечивающей взаимосвязанное развитие и совершенствование коммуникативной, языковой и лингвистической компетенций. Для функционирования данной системы большую помощь оказывают электронные носители информации, в частности электронный учебник.

Что понимается под электронным учебником? Существует множество различных трактовок понятия «электронный учебник». Отметим некоторые распространенные определения.

П.И. Сердюков отмечает, что электронный учебник – это «определенным образом организованная система учебных материалов, предназначенных для достижения комплекса целей, которая используется, как правило, в процессе изучения курса по дисциплине под управлением преподавателя» [2].

А.А. Андреев определяет электронный учебник как «компьютерную обучающую систему, которая включает дидактические, методические и информационно-справочные материалы по учебной дисциплине, а также программное обеспечение, которое позволяет комплексно использовать их для самостоятельного получения знаний и контроля результатов учебных достижений» [3].

По мнению Т.Н. Каменевой, «электронный учебник – это электронное средство учебного назначения, обеспечивающее субъектам обучения предоставление различных видов учебного материала с помощью информационно-коммуникационных технологий, а также создающее условия для самообучения и самоконтроля в информационном образовательном пространстве» [4].

Электронный учебник является учебным средством нового типа, в котором объединены педагогические и компьютерные технологии. Существует некая двоякость в восприятии самого электронного учебника. Некоторые ученые понимают электронный учебник как электронную версию бумажного учебника. Другие считают, что под электронным учебником подразумевается обучающая среда, содержащая в себе материалы информационного, обучающего, контролирующего и практического направлений. Следующая группа ученых воспринимает его как совокупность графической, текстовой, цифровой, речевой, музыкальной, видео-, фото- и другой информации, а также печатной документации пользователя.

Электронные учебники предназначены для предоставления новых знаний, при этом процесс восприятия новой информации при работе с ними идет в более

интенсивном и активном режиме. Любой обучающийся может адаптировать процесс изучения материала к своим психологическим, психическим и физиологическим особенностям восприятия, создать свою образовательную траекторию, а также развить навыки самостоятельной работы.

Среди положительных характеристик электронных учебников назовем следующие:

- получение результатов изучения электронного курса обучающимся;
- возможность получения практических навыков;
- возможность индивидуального подхода;
- навигация по курсу.

В настоящее время многие авторы выделяют два вида электронных учебников (Рис. 1):

Рисунок 1- Виды электронных учебников

Первый вид электронных учебников представляет собой текстовый документ, в котором изложен тот или иной учебник. Второй вид – это комплекс, включающий в себя медиаконтенты, с помощью которых обучающиеся могут их использовать на занятии. Медиа контент – это совокупность данных, информации, которая представлена с помощью видео- и аудиоэффектов. Это мультимедийный способ передачи информации, но не сухой текст. Ключевой составляющей такого контента является медиаэлемент. Такими элементами могут быть текст, звук, графика, видео, изображение и другие.

Разновидностей медиаконтента множество. Но по факту все, что сейчас представлено в интернете, — это и есть такой вид медиаконтента. Простой информационный контент, который представлен в виде текста, сейчас не заинтересовывает обучающихся, не воспринимается должным образом. Даже в обычную текстовую информацию добавляют картинки, рисунки и вставки видео, т.е. наглядный материал. Такая информация более приемлема для восприятия. Это позволяет достичь высокой эффективности от представления информации.

Использование электронного учебника на занятиях русского языка позволяет заинтересовать студентов, контролировать их деятельность, значительно увеличить темп работы, решить сразу несколько задач:

- изучить новый материал;
- закрепить полученную теоретическую информацию;

- выполнить практическую работу, включающую разные виды заданий: памятки, изображения, аудиозаписи, схемы и другие;
- углубить знания;
- провести контрольное оценивание;
- наладить обратную связь по учебной деятельности обучающихся.

Обучение на основе электронных учебников значительно поддерживает интерес к предмету в целом, так как весь материал показан разнообразно. Если в учебнике размещены только текст и рисунки, то в электронном учебнике применяются видеофрагменты, диаграммы, аудиотексты. Все это активизирует мыслительные процессы и память студентов, развивает творческое воображение и повышает интерес к дисциплине. Обучающимся очень интересно работать с электронным учебником, они с удовольствием читают текст, выполняют тестовые задания, рассматривают картинки, бурно обсуждают просмотренный видеофрагмент. Также легко находят ответы на вопросы, так как они даны доступной форме. Они относятся к этому как к игре, и при этом понимают, что несоблюдение этих правил не даст возможность пройти этот тур, т.е. понять задания. Именно такое «легкое» отношение психологически раскрепощает обучающегося, позволяет раскрыть свой творческий потенциал, развивает интеллект. Также у них закрепляются навыки работы на компьютере, они хорошо и быстро ориентируются в электронных учебниках. Это формирует способность к самообучению, самообразованию, самоорганизации и самореализации. На занятии можно применить и задания с использованием интернета, что позволяет найти самостоятельно новую и интересную информацию, поскольку работа с гаджетами для обучающихся привычна и приносит им удовольствие. Также интерактивная форма электронных учебников позволяет получить больше необходимой информации и ответы на все вопросы. Такие приемы обеспечивают заниматься поисковой деятельностью, решать различные дидактические задачи, направленные на овладение изучаемого материала.

В электронном учебнике, в отличие от печатного, информация может быть представлена сразу несколькими способами: в виде текста, звука, анимации, видео и графики, что существенно повышает запоминание новой информации. Из психологических исследований известно, что при аудио восприятии усваивается только 12% информации, при визуальном – около 25%, а при аудиовизуальном – до 65% информации [5]. Это означает, что применение современных возможностей мультимедиа в электронном учебнике позволяет оптимизировать процесс восприятия информации путем воздействия на разные центры головного мозга. Кроме того, только в электронном учебнике можно показать в динамике изучаемые объекты, используя эффекты анимации, интерактивные модели, диаграммы и схемы. Подобные возможности, естественно, влияют на эмоциональное восприятие учебного материала, а также повышают мотивацию обучающегося к изучению предмета.

Среди обучающихся нами было проведено анкетирование по повышению качества обучения. Одним из вопросов этой анкеты явился вопрос: «Хотели бы

вы в следующем учебном году пользоваться электронной формой учебника?». Среди опрошенных респондентов не хотят работать с электронной формой учебника – 33,3%. Затруднение в ответе вызвало у 20% обучающихся. Основная масса обучающихся (46,7 %) проявила интерес к использованию электронных учебников (Рисунок 2).

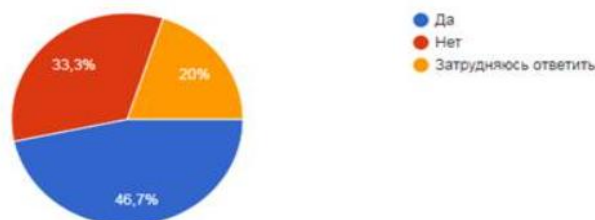

Рисунок 2 - Ответы на вопрос анкетирования: «Хотели бы вы в следующем учебном году пользоваться электронной формой учебника?»

В заключение отметим, что электронные учебники – это учебники, которые обладают практической ценностью. Их использование на занятиях дает возможность не только изучать материал в интересной, интерактивной форме, но и предоставляет обучающимся больше возможностей для самостоятельной работы. Поэтому грамотно разработанный учебник является ключевым звеном для саморазвития и самореализации обучающихся, повышая интерес к изучению предмета, к интерактивным технологиям в информационном образовательном пространстве.

Список использованных источников

1. Руденко-Моргун О.И., Архангельская А.Л., Аль-Кайси А.Н. Мультимедиа как средство визуализации языковых явлений // Вестник РУДН. Вопросы образования: языки и специальность. - №1, 2016.. – С.47-56
2. Сердюков П.И. Технология разработки компьютерных программ по иностранным языкам. – К.: Ленвит. 1996. – 112 с.
3. Андреев А.А. Дидактические основы дистанционного обучения. [Электронный ресурс]. - URL: <http://www.iet.mesi.ru/br/ogl-b.htm>(дата обращения 29.11.2022).
4. Каменова Т.Н. Разработка электронного учебника как компонента информационного образовательного пространства // Образовательные технологии и общество. - №3, 2012.. С. 464-477
5. Муродова Г. Б. Электронный учебник как средство обучения в высшем образовании / Г. Б. Муродова. – Текст: непосредственный//Молодой ученый. - № 13 (117), 2016. – С. 829-831. – URL:<https://moluch.ru/archive/117/32109/> (дата обращения 29.11.2022).

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖӘНЕ ЖАЗУ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЖАЗБА ЖҰМЫСТАРЫН ЖАЗУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ (ЭССЕ, МАҚАЛА, ТЕЗИС)

Торгаева Жулдыз Кыдырбекқызы

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ШҚО ББ «Абай атындағы №33 орта мектебі» КММ, Өскемен қ.

Аңдатпа. Қоғам ілгерілеген сайын ғылым мен техниканың барлық салаларында тың өзгерістер болатыны анық. Ол өзгерістер жаңартулар мен толықтыруларды, жұмыстың жаңа мазмұнын талап етеді. Осындай өзгеріс техниканың дамуына байланысты білім саласына да түбегейлі өзгерістерді әкелді. Соның бірі – функционалдық сауаттылық мәселесі. Оның ішінде оқу және жазу сауаттылығын қалыптастыру қазіргі жаңартылған мазмұнды білім жүйесінің негізіне айналды. Жұмыстың өзектілігі – жаңартылған білім мазмұнындағы жазба жұмыстары арқылы оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтарын қалыптастыру тапсырмаларын жазудың тиімді жолдарын ұсынуында.

Аннотация. Очевидно, что по мере развития общества во всех областях науки и техники происходят новые изменения. Эти изменения требуют обновлений и дополнений, нового содержания работы. Такое изменение привело и к кардинальным изменениям в сфере образования в связи с развитием техники. Одна из них-проблема функциональной грамотности. В том числе формирование грамотности чтения и письма стало основой современной обновленной системы знаний. Актуальность работы заключается в предоставлении эффективных способов написания заданий по формированию читательской и письменной грамотности учащихся посредством письменных работ обновленного содержания образования.

Abstract. It is obvious that as society develops, new changes will occur in all fields of science and technology. These changes require updates and additions, new content of the work. This change has also led to drastic changes in the field of education in connection with the development of technology. One of them is the problem of functional literacy. In particular, the formation of reading and writing literacy has become the basis of a modern updated knowledge system. The relevance of the work is to provide effective ways of writing assignments for the formation of reading and writing literacy of students through written works of updated educational content.

КІРІСПЕ

Баяндаманың өзектілігі. Қоғам ілгерілеген сайын ғылым мен техниканың барлық салаларында тың өзгерістер болатыны анық. Ол өзгерістер жаңартулар мен толықтыруларды, жұмыстың жаңа мазмұнын талап етеді. Осындай өзгеріс техниканың дамуына байланысты білім саласына да түбегейлі өзгерістерді әкелді. Соның бірі – функционалдық сауаттылық мәселесі. Оның ішінде оқу және жазу сауаттылығын қалыптастыру қазіргі жаңартылған мазмұнды білім жүйесінің негізіне айналды. Жұмыстың өзектілігі – жаңартылған білім мазмұнындағы жазба жұмыстары арқылы оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтарын қалыптастыру тапсырмаларын жазудың тиімді жолдарын ұсынуында.

Баяндаманың мақсаты. Оқушылардың сыртқы ортамен коммуникативтік қарым-қатынасқа түсіп, тез бейімделе алуын жазба жұмыстары арқылы дамыту, элеуметтік қарым-қатынасын қамтамасыз ететін тілдік дағдыларының ауызша және жазбаша түрін сапалы қолдануына. Жазылым дағдысын қалыптастыра

отырып, оқу мен жазуда сауатты болуына түрткі болу. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін төмендегідей *міндеттерді* қойып отырмыз:

- ✓ Жобаны жүзеге асыру бойынша жұмыс мазмұнымен таныстыру;
- ✓ Жазу сауаттылықтарын қалыптастыруға арналған жазылым дағдысына негізделген оқу мақсаттарымен таныстыру, саралау;
- ✓ Оқу және жазу сауаттылықтарын қалыптастырудағы жазба жұмыстарын жазудың тиімді жолдарын ұсыну;
- ✓ Тәжірибеде оң нәтижесін берген эссе, мақала, сыни-пікір жазудағы ұтымды әдіс-тәсілдерді зерделеу;

Міндеттер:

- Оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтарын қалыптастыруға бағытталған оқу мақсаттары сараланып, жүйеленеді;
- Жазба жұмыстарын ұтымды жазуда тиімді әдіс-тәсілдерді оқушыға үйрете отырып, қаламы ұшқыр шәкірттер көбейеді;
- Жазылым дағдысын қалыптастыруға арналған оқу мақсаттарын жүзеге асыруда мұғалімдер қауымына көмекші құрал бола алады;
- Оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтары қалыптасып, сыртқы ортамен қарым-қатынас мәдениеті артып, сөйлеу тілі дамиды;
- Оқушылардың танымдық қабілеті артып, өзіндік көзқарасы, сыни ойлауы қалыптасады;
- Дебат, сөзталасқа түсе алатын, оратор оқушылар саны артады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Сауаттылық мәселесі кез-келген жеке тұлғаның тұрақты қасиеті болатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім-білік дағдыларынан көрінеді. Өйткені функционалдық сауаттылыққа, оның ішінде оқу және жазу сауаттылығына адам нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін қол жеткізеді. Осы ретте мектеп қабырғасында алған білім белгілі бір сауаттылық деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс-әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. Ендеше, мемлекеттік тіл, ана тілімізді оқытуда білімнің түпкі нәтижесі деп саналатын сауаттылық мәселесі қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінің негізгі жаны десе де болады. Пән мазмұны арқылы қалыптастыратын функционалдық сауаттылық – оқушылардың сыртқы әлеммен қарым-қатынас жасау қабілеті, оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуінің шарты, оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамытудың тетігі, әлеуметтік-мәдени дамуының өлшемі, білім, білік, дағдыларының құзыреттілікке ұласу жолы. Ол оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтары олардың тұғалық қасиетін өзіндік «менін» арттырады. Қазақ тілі пәндеріндегі негізгі төрт дағдының ішіндегі «жазылым дағдысы» тікелей оқушылардың жазу сауаттылықтарына жауап береді [1]. Қазақ әдебиетіндегі жазылым тапсырмалары оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытып, танымын арттырады. Жазылым дағдысын жүзеге асыру, ондағы тапсырмаларды дұрыс орындату – сауатты оқушы болуға жол. Сол себепті, жұмыс барысында жекелеген сыныптардағы жазылым дағдысына арналған оқу мақсаттары

зерделеніп, тапсырмалар жүйеленді. Нақты жүйесі жасалған соң, өз тәжірибеміздегі жазылым тапсырмаларын жаздырудағы тиімді әдіс-тәсілдерді топтастырып, жазылым жұмыстарын ұтымды әрі жеңіл жазудың бірнеше жолдарын ұсынып отырмыз.

2.1. Жобаны іске асырудағы «жазылым» дағдысына, жазылым тапсырмаларына ұсынылған оқу мақсаттарының тізбегі:

Р/с	Оқу мақсаттары	Сыныбы
1	5.Ж4. Эссенің кіріспе, негізгі, қорытынды бөлімдерін сақтай отырып, өзіне таныс адамды, белгілі бір мекен мен оқиғаны сипаттап не суреттеп жазу.	5
2	8.3.2.1 -жанрлық және стильдік ерекшелік-теріне сай тілдік құралдарды орынды қолданып, мақала, құрастырып жазу.	8
3	8.3.4.1 эссе құрылымы мен даму желісін сақтап, мәселе бойынша ұсынылған шешімнің артықшылығы мен кемшілік тұстарын салыстыру, өз ойын дәлелдеп жазу (аргументативті эссе)	8
4	8.3.5.1 - оқылым және тыңдалым материалдары бойынша мәтіннің баяндау желісін сақтап, әр бөлігінен алынған ақпараттардан жинақы мәтін (аннотация, тезис) жазу;	8
5	5.3.3.1. Шығармадағы кейіпкерді өзіндік құндылығы тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу;	5
6	8.3.3.1 шығарманың көркемдік- идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазу.	8
7	11.3.3.1 - қажетті ақпараттарды орынды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеп эссе жазу (дискуссивті эссе, аргументативті эссе)	11

1-кесте - Қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінен жазылым тапсырмаларына ұсынылған оқу мақсаттары

2.2. Жазылым дағдысын қалыптастыруға арналған тапсырмалар түрлері:

- Эссе түрлері: әдеби, арументті, еркін тақырыптағы

- Мәтін
- Мақала
- Сыни-пікір
- Креативті өңдеу
- Тезис

2.3. Жобаны әзірлеу ресурстары

2.3.1. *Ұйымдастырушылық.* Жобаның мақсат-міндетін анықтап, жоспар, бағдарлама құру, оқу мақсаттарын анықтап, тапсырмалар жүйесін жасау. «Жазылым тапсырмаларын орындаудың тиімді әдіс-тәсілдері» әдістемесінің бағдарламасын әзірлеу. Бағдарламаны әзірлеуде басты назарды оқушылардың жас ерекшелігін, оқу мақсаттарын ескеру.

1-КЕСТЕ. «Жазылым тапсырмаларын орындауда эссе тақырыптары мен мақала тақырыптарын ұсыну

Ескерту: Берілген эссе тақырыптарын оқу мақсаттарына сай, сонымен қатар ОЖСБ мен қорытынды аттестаттауға дайындық ретінде

пайдалануға болады. Сонымен қатар, оқушыға оқу тапсырмасы, сыныптан тыс жұмыс ретінде де беруге болады.

1. 5- сыныпқа ұсынылатын эссе тақырыптары:

Р/с	Тақырыбы	Эссе түрі
1	«Қазіргінің Кендебайлары кімдер?»	Ертегі мазмұнын басшылыққа ала отырып, еркін тақырыптағы эссе
2	«Қобыланды – ел ұланы»	Әдеби эссе
3	Асанқайғы бабамыздың жерге айтқан сындары қазіргі өмірде дәл келді ме? Қалай ойлайсыз? Ойыңызды дәлелдеп жазыңыз.	Аргументтік эссе
4	21 ғасырдың Ақтандарына менің тілегім. «Д.Бабатайұлының «О, Ақтан жас» өлеңінің ізімен	Әдеби эсеге бағытталған еркін тақырыптағы эссе
5	«Еңбек мұратқа жеткізеді» (Қыпшақ Сейтқұл бейнесі)	Әдеби эссе
6	«Қазіргінің Атымтайлары кімдер, Атымтаймен ұқсастығы бар ма?»	Аргументтік эссе
7	«Дүние еңбектенсең, табылады...» (Ы.Алтынсарин шығармалары негізінде)	Әдеби эссе
8	«Менің адамдық диқаншым...» (А. Байтұрсынұлының «Адамдық диқаншысы» шығармасы негізінде)	Еркін тақырыптағы эссе
9	«Тәкаппарлық аздыра ма, оздыра ма?» (А. Байтұрсынұлының «Егіннің бастары» шығармасы негізінде)	Аргументтік эссе
10.	«Қожа дарынды бала ма, әлде?...» («Менің атым Қожа» шығармасы негізінде)	Аргументтік эссе
11.	«Бауыр» әңгімесіндегі Қалидың әрекеті дұрыс па, бұрыс па?	Аргументтік эссе
12.	Қали – арманшыл бала	Әдеби эссе

2. 8- сыныпқа ұсынылатын эссе тақырыптары:

	Тақырыбы	Эссе түрі
1	Қорқыт шығармаларының тәрбиелік мәні неде?	Әдеби эссе
2	«Даналық кітабы – ақиқатқа бастайтын жол»	Әдеби эссе
3	«Күлдір-күлдір кісінетіп, Күреңді мінер ме екенбіз?...» Ақтамберді жыраудың арманы қазір орындалды ма? Ойыңызды дәлелдеп жазыңыз	Аргументтік эссе
4	«Адыра қалғыр үш қиян...» Мұрат ақынның осылайша күйіне жырлауының себебі неде? Ойыңызды ашып жазыңыз	Әдеби эссе
5	«Еңлік пен Кебектің трагедиясына салт-дәстүр кінәлі ме?» Ойыңызды дәлелдеп жазыңыз	Аргументтік эссе
6	«Кел, жастыр, біз бір түрлі жол табалық!» Шәкәрім ақын жастарды қандай жолға шақырады? Неге?	Аргументтік эссе

7	«Жамал – қатал салт пен атақ-абыройдың құрбаны» Осы оймен келісесіз бе?	Аргументтік эссе-келісу, келіспеу эссесі
8	«Ұшқан ұя» шығармасының тағылымды тұстары»	Әдеби эссе
9	«Әпке Қамажай – адал махаббат символы»	Еркін ойға бағытталған әдеби эссе
10	«Аққулар ұйықтағанда» поэмасындағы Ана қанішер ме? Ойыңызды дәлелдеп жазыңыз	Аргументтік эссе
11.	«Шырағың сөнбесін» деген жақсы тіркес не себепті шығарма атауы болып тұр, өз көзқарасыңызды жазыңыз.	Әдеби эссе
12	«Қара шаңырақ» - жұмақ мекен» (Д.Иабековтің «Қара шаңырақ» шығармасы негізінде	Әдеби эссе, еркін ойға құрылған
13	«Менің үш бақытым» Мұқағали ізімен	Еркін тақырып
14	«Қазақ жері – киелі мекен»	Еркін тақырып

3. 11- сыныпқа арналған эссе тақырыптары:

Р/с	Тақырыбы	Эссе түрі
1	«Атау-кере» шығармасындағы өмір шындығы	Әдеби эссе
2	«Атау-кере» шығармасындағы «қауіпті буданның»зияны неде?	Әдеби эссе
3	Шығарманың «Атау-кере» деп аталуына өз көзқарасыңызды білдіріңіз	Еркін тақырып
4	«Дала, сенің ұлыңмын» поэмасындағы ұлттық құндылықтарды дәлелдеп жазыңыз	Әдеби эссе
5	«Өмірзая» зая кеткен ғұмыр емес, ел игілігіне жұмсалған ғұмыр... осы оймен келісесіз бе? Ойыңызды дәлелдеп жазыңыз	Аргументтік эссе
6	«Пәтер іздеп жүре едік» шығармасының қазіргі өмір шындығымен байланысын ашыңыз	Әдеби эссе
7	«Абай мен әке арасындағы құндылықтар»	Әдеби эссе
8	«Абай жолы» роман-эпопеясының «Ғасырлық туынды» атануының себебі неде? Ойыңызды тізбектеп жазыңыз	Еркін тақырыптағы эссе
9	«Абай жолындағы Бөжейдің асы мен қазіргі ас беруді салыстырып жазыңыз»	Әдеби туындыға бағытталған сипаттамалық эссе
10	«Бөжейге ас беру Абайдың азаматтық тұлғасын одан әрі өсірді. Осы оймен келісесіз бе? Ойыңызды жазыңыз	Келісу, келіспеу эссесі
11	«Мылтық көрсем, төрлерде іліп қойған, Менің мазам кетеді күдікті ойдан...» ақынның қорқынышы қазіргі таңда кездесе ме?	Әдеби туындыға негізделген еркін тақырыптағы эссе
12	«Тойдан қайтқан қазақтар» комедиясындағы қазіргі өмір шындығы көріне ме?»	Әдеби эссе

Ескерту: Бұл мақалаларды алғанда, тілдік бағдармен ұштастырамыз. Мақаланы жекелей, топтық жұмыс түрінде беруге болады.

1. Қазақ тілінен 5- сыныпқа арналған мақала тақырыптары:

1. Қазақ тілінің қазіргі жағдайы (шағын мақала)
2. Сәлемдесу – сөйлеу мәдениетінің негізі
3. Қазіргі замандағы ұлттық киім көрінісі
4. Қазақстандағы қазіргі сән әлемі
5. Отбасылық ғұрыптар – тәрбие бастауы
6. Қыз балаға арналған салт-дәстүрлер
7. Ұл балаға арналған салт-дәстүрлер
8. Менің өлкемнің жануарлары
9. Төрт түліктің нарықтағы бағасы қандай? (статистикалық мақала)
10. Уақыт емші ме?
11. Хобби адамды шынықтырады
12. Қиялдың түрлері
13. Жол ережесін бұзатын кімдер? (статистикалық мақала)
14. Мінез түрлері
15. Мінездің адам тағдырына әсері қандай (психологиялық зерттеулермен)

2. Қазақ тілінен 8- сыныпқа арналған мақала тақырыптары:

1. Көне түркі жазба ескерткіштерінің құндылығы
2. Менің қаламдағы көне ескерткіштер (зерттеу мақаласы)
3. Қазіргі кездегі басты құндылықтар қандай? (мониторинг жүргізу)
4. Әлем мәдениетінің бір ұлт мәдениетінің өзгеруіне ықпалы бар ма?
5. Қазіргі озық кәсіптер (статистикалық мақала)
6. Болашағы зор мамандықтар
7. Ғарыш әлемі туралы халық аңыздары (шағын зерттеу)
8. Қазіргі кездегі «Қызыл кітап» (зерттеу, деректер мақала)
9. Броконьерлердің тірлігінен не білеміз? (ақпараттық мақала)
10. Менің қаламның табиғи ресурстары
11. Жасөспірім құқығы қаншалықты сақталуда? (фактілі мақала)
12. Театрға баратын жастар ма, әлде?.. (зерттеу мақала)
13. Қазақстан туризмі дамып жатыр ма? (статистикалық мақала)

2. Қазақ тілінен 11- сыныпқа арналған мақала тақырыптары:

1. «Ақтабан шқбырынды, Алқакөл сұлама» оқиғасының ел есінде сақталуының себебі неде? (аргументтік мақала)
2. «Ел іші – өнер кеніші» қазақстандық өнер иелері (ақпараттық мақала)
3. «ЭКСПО- 2017» Қазақстанды ілемге таныта алды ма? (аргументтік-статистикалық мақала)
4. Арал теңізінің қазіргі ахуалы қандай? (статистикалық мақала)
5. Сыртқы миграция басым ба, әлде ішкі миграция басым ба? (фактілі, деректі мақала)
6. Зияткерлік миграция статистикасы қандай? (зерттеу мақаласы)
7. Қазақстандық өнертабыстар (ақпараттық мақала)
8. Экологиялық туризм қаншалықты дамуда? (статистикалық мақала)
9. Менің қаламның көрікті жерлері туристерді тарта ма? (фактілі мақала)

10. ЮНЕСКО тізіміндегі қазақстандық мұралардың біздер үшін құндылығы қандай? (зерттеу мақала)

Тезис жазу. Тезис – бұл дәлелдейтін немесе жоққа шығаратын тұжырымдама-пайымдаулар. Тезистің басты ерекшелігі ұсынылатын дәйектерге дәлелдер келтірілуі тиіс. *Негізгі тезистер* – дерек көзінің мазмұнын жалпылайтын басты тұжырымдамалар. Мұндай тезистерден кейбір жағдайда материалдардың мазмұнын тұтастай айқындайтын жеке жазбалар жасалады. Қарапайым тезистер – бұл басты ой-пайымдаулар, кейде конспектінің, рефераттың құрамдас бөлігі ретінде енгізіледі. Кез келген еңбекте, оның әрбір бөлімдерінде қарапайым тезистер көбірек кездеседі [2]. *Күрделі тезистер* – негізгі және қарапайым тезистер қатар қолданылатын, ойды бекітудің пайдалы және жетілген түрі. *Дәйексөз тезистері.* Тезистердің бір бөлігі дәйексөз ретінде келтірілуі мүмкін. Мұндай әдісті әртүрлі көзқарастарды салыстыру үшін пікір, аннотация жазғанда қолданады [3].

2.3.2. Ғылыми-әдістемелік бөлімі. Жобаның ғылыми-әдістемелік бөлімінде эссе, мақала, тезис жазудың тиімді жолдары ұсынылды.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәндеріндегі жазылымның өзі:

1. Әр түрлі ресурс көздерінен қажетті ақпарат алу; 2. Жазба жұмыстарын әр түрлі формада ұсыну; 3. Эссе жазу; 4. Оқылым, тыңдалым материалдары негізінде жазба жұмыстарын жазу; 5. Шығармашылық жұмыс;

6. Мәтіндерді түзету және редакциялау сияқты бөлімшелерден тұрады.

Оқушылар әр түрлі жанрда мәтіндер құрастырып, тілдік құралдарды орнымен қолдануға, әдеби, аргументтік, салыстыру эссесін жазуға негізделген тапсырмаларды көптеп орындайды. Эссе жазу соңғы 2-3 жылда бағдарламаға түптеп енді. Эссе жазу арқылы оқушының өзіндік көзқарасын, ой-толғамын, сыни ойлауын байқай алсақ, қазіргі өмірмен түрлі жағдаяттарды салыстыра алу, мәселенің шешімін ұсыну, нақты деректерді талдай алу сияқты қабілеттерін де шыңдай аламыз. Десек те, барлық бала эссе жаза ала ма? Бұрынғы шығарма түсінігінен эссе түсінігіне ауыса алдық па?

Эссе жазуда қолданылатын белсенді, ұтымды әдіс-тәсілдер:

Оқушыға даяр тезис ұсыну;

Аргументтік эссе жазғанда, даяр аргументтер (дәлелдер ұсыну);

Әдеби эсседе, даяр талдаулар ұсыну арқылы, жүйелі жазуға бағдар беру;

Эссенің құрылымдық жүйесінің даяр үлгілерін беру;

Даяр үлгідегі сөйлемдер беру;

Сұрақтар қою т.б

Бұл тәсілдер оқушыға не береді?

Оқушының ойлауына түрткі болады;

Ақпараттарды жүйелеуіне негіз болады;

Өзіндік пікірін оятуға, салыстыруға үйретеді;

Даяр сөйлемдер арқылы эссе тақырыбына ашуға талпынады;

Өзінің стилін қалыптастырады.

Сұрақтарға жауап бере отырып, эссе тақырыбының өзектілігін, маңыздылығын ашады.

Есіңе сақта: Тезисті дәлелдемелермен толықтыру үшін, сізге ақпарат қажет. Өзіңіз білетін, оқыған ақпараттарды еске түсіріңіз. Фактілер қай жерден басталатынын байқаңыз. Сіздің көзқарасыңызды жоққа шығаратын пікірлер мен фактілерге назар салмаңыз. Жақсы эссе жазушы өз тезисі үшін дәлелдерді таба алады.

Шебер мұғалім оқушыға бірнеше тезистерді ұсына алады. Ол оқушының ары қарай тезиске сай, аргументтерді тауып, жүйелі эссе жазуына түрткі болады.

Өз тәжірибемнен даяр үлгілік тезистерді ұсынайын:

11- сынып, жаратылыстану бағытына арналған:

Эссе тақырыбы: «Атау- кере» шығармасының «Атау –Кере» аталуының себебін ашып, өз ойыңызды дәлелдеңіз

Ұсынылатын даяр үлгідегі тезистер:

1.«Атау-кере» адамның өтер алдындағы соңғы асы, дәмі. Бұлай аталуы шығарманың бүкіл болмысын ашып тұр.

2. «Атау-кере» мынау жарық өмірден кетерде ішетін соңғы ас болғандықтан, жазушы осы сөз арқылы адам өмірі мәңгілік емес, сен де бір күні «атау-кереңді» ішесің, одан қашып құтылмайсың дегендей ой тастаған деп білемін.

3. «Атау-кере» ұғымы арқылы жазушы адам өмірі мәңгілік емес екенін аңғартып, бұл өмірді адалынан сүру керек екенін ескерткендей деп ойлаймын.

4. «Атау-кереңді» іштің бе?- деген сөзді ел арасынан жиі естиміз. Бұл сөздің мағынасы адамның өлер алдындағы ішер дәмі болғандықтан, сол дәмді өкінбестей ішу керек деген ой тастаған.

Эссе тақырыбы: «Өмірзая» романындағы «құрбандық ғұмыр» иелері кімдер, шығарма желісі негізінде ойыңызды талдап жазыңыз

Ұсынылатын даяр үлгідегі тезистер:

1.Романда «құрбандық ғұмыр» иелері ұлт үшін өмірін сарп еткен: Аяған мен Алдияр. Екі кейіпкер де құлдық санаға қарсы тұрған, ұлт мүддесіне қызмет еткендер деп білемін.

2. «Өмірзая» романы аты айтып тұрғандай зая кеткен ғұмыр иелеріне арналады. Дегенмен, бұл адамдар ғұмыры зая кеткен жоқ деп ойлаймын.

3. Бір ұлттың тағдырын ойлаған, халқымыздың адал перзенттерінің «құрбандық ғұмыры», қара бастың қамын емес, ел тағдырына алаңдаған биік тұлғаларын көреміз.

4. Романда шындық үшін шырқыраған ұлы тұлғалар тағдыры сөз болады. Ел үшін ғұмырын сарп еткен қос кейіпкерді «құрбандық ғұмыр» иелері атаған.

Эссе тақырыбы: «Пәтер іздеп жүр едік» шығармасындағы көтерілген мәселенің қазіргі өмірмен байланысы қандай?

Ұсынылатын даяр үлгідегі тезистер:

1. « Пәтер іздеп жүр едік» шығармасы баспана мәселесін қозғайды. Баспана іздеп сабылған отбасылар қазір де көп. Демек, қазіргі таңда да бұл мәселе де өзектілігін жоймаған.

2. «Пәтер іздеп жүр едік» шығармасы күлкілі сюжетке құрылғанымен, астарында ащы шындық жатыр. Ол шындық – баспанасы жоқ жас отбасылар. Бұл мәселе қазір де өзектілігін жоймаған деп ойлаймын.

3. Шығармадағы көтерілген мәселе автор атынан өз шындығымен баяндалады. Пәтері жоқ, жалдамалы пәтерде жүргендер қаншама? Шығармадағы осы шынайы суреттелген мәселе қазір де бар.

4. «Пәтер іздеп жүр едік» аты айтып тұрғандай, пәтер іздеген адамдардың басындағы ауыр халді суреттейді. Қазіргі кезде де бұл мәселе ең өзекті болып тұр деп білемін.

Енді эссе құрылымын түсіндірудің оңтайлы жолын ұсынайын:

Еркін тақырыптағы эссе. **Үлгі №1. Тақырып:** Туған жер несімен қымбат?

Кіріспе- Тақырыпты түсіну сөйлемі- 3-4 сөйлем

Ескерту: Кіріспені жазу үшін тақырыптағы тірек сөзді тауып аламыз да, кіріспе бөлімде мағынасын ашамыз. Оқушы тақырыпты түсінбесе, эссе жаза алмайтынын ескеруіміз керек!

Кіріспе: Туған жер адам баласы үшін екі дүниеде де тұрақ мекен деп ойлаймын. Неге десеңіз, шыр етіп кіндік қанымыз тамғанда, туған жеріміз құшағына алады, сонымен қатар, мәңгілік мекенге аттанғанда, туған жердің құшағына денеміз тапсырылады. Меніңше, туған жер сонысымен қымбат па деймін.

Тезис: ең озық идея

«Әркімнің өзінің туған жері – жұмақ мекен» деп, ата-бабамыз аманаттағандай, туған жердің күні де, түні де ыстық.

1- аргумент: Біріншіден, тарих беттеріне, шежірелерге үңілер болсақ, ірілі-ұсақты шайқастар мен қақтығыстардың барлығы туған жер үшін болған екен. Туған жерім жау қолында кетпесін деп, кешегі ер Махамбеттер «Өзегі талып ет жемей...» күні-түні ат үстінде өтті емес пе? Сонымен қатар, «Ата қоныс», «атамекен», «ата жұрт» деп туған жерге ерекше құрмет көрсеткен. Туған жерінен безінгенді «безбүйрек», «мәңгүрт» санаған. Туған жерімнен топырақ бұйырсын деп, дұға тілеген. Міне, туған жердің құдіреттілігі осында.

2- аргумент: Екіншіден, халқымыз «Туған жердің қадірін, шетте жүргенде, білерсің» деп, әні мен жырына да қосты емес пе? Кешегі қилы замандағы «Елім-ай» әні жан-жаққа тарыдай шашыраған халықтың туған жеріне деген қимастық сезімін өрнектейді. Туған жерге жетуді арман санаған шеттегі қандастарымыз да елге оралып жатыр. Өзіміз оқыған «Қаздар қайтып барады» әңгімесіндегі Байтас шал да шекара бұзып, тау асып, туған жерге жетті емес пе? Туған жер қымбат болмаса, адам төзгісіз қиындықтарды еңсеріп, жетер ме еді? Меніңше, туған жердің құдіреті ғана адамға күш-қуат сыйлай алады деп ойлаймын.

3- аргумент: Үшіншіден, туған жер әр адам үшін жұмақпен тең. Неге десеңіз, жұмақта тыныштық, береке- бірлік, сүйіспеншілік, жан ләззаты болатындай, туған жерде де осындай ғажайыптар бар. Оның жер асты байлығын, орман-тоғайын, суын есептемегенде, жер үстіндегі бір түйір

топырағының өзі адамға қуат береді. Ақиық ақын Мұқағали: «Мен оның күнін сүйем, түнін сүйем...» деп, туған жердің қадірін асқақатата жырлайды емес пе? Расымен де, туған жердің әр тасы қымбат. Алысқа кетсек, туған жерімізге жетуге асығамыз. Туған жер топырағына аяғымыз тигенде ғана, жанымыз жай табатыны – шындық.

Қорытынды: Ойымды түйіндей келе, туған жердің қадіріне жетуіміз парыз, көз қарашығындай сақтау – міндетіміз. «Туған жерге туың тік» дегендей, тігер туымыз асқақтай берсін!

Ескерту: қорытынды бөлімде жаңа ой жазылмайды!

Осы әдістерді қолдана отырып мынадай нәтиже күтуге болады:

Оқушылар:

1. Жинақы мәтін құрап үйренеді;
2. Ойды логикалық жүйеге келтіреді;
3. Өз көзқарасын ашық білдіреді;
4. Экспрессивті-эмоционалды лексиканы қолданып үйренеді;
5. Сөз оралымдар ұтымды қолдана алады;
6. Қазіргі өмірмен тақырыпты сабақтастырып үйренеді;
7. Өзіндік сыни көзқарасқа дағдыланады;
8. Мәселе бойынша ұсынылған шешімнің артық-кемі тұстарын саралайды, өз ойын дәлелдеп жазады;
9. Жанрлық және стильдік ерекшеліктеріне сай мақала құрастырып, эссе жазып үйренеді

Мақала жазу әдістемесінен (мұғалім мен оқушыға) арналған:

1. Мақалаңыздың тақырыбын нақтылаңыз. Бір мақала тек бір тақырыпты ашуы тиістігін ұмытпаңыз. Бірнеше нәрсені қозғап, негізгі тақырыптан ауытқып кетуіңіз мүмкін

2. Тақырып қойыңыз. Тақырыбыңыз оқырман аудиториясын бір қарағаннан-ақ қызықтыруы тиіс. Тақырып қою шеберлігі болса тіпті керемет. Себебі, тақырып мақаланың құрылымынан да маңызды. Тақырыпты ашатын қысқаша үш-төрт сөйлем жазыңыз. Бұл тақырып таңдаудан кейінгі маңызды қадам.

3. Мақалаңыздың негізгі фактілерін белгілеңіз. Факт, ой, мағына. Осының бәрін парақшаға сөздермен түсіріп, жоспар құрыңыз. Сөйлеммен емес, сөзбен. Енді жоспарыңызды оқып шығыңыз. Егер ол тақырыбыңызға сай болып, мағынасын ашып тұрса, мақала жазуға кірісіңіз.

4. Әр сөздеріңізге(факт, ой, мағына) бір абзацтан арнаңыз. Барлық абзацтың қалыңдығы(ұзақтығы) бірдей болған жөн. Себебі, оқырман мұндай құрылымды тез әрі жеңіл қабылдайды.

5. Мақаланың құрылымы жайлы ұмытпаңыз: Кіріспе (негізгі ойға қысқаша тоқталу), Негізгі бөлім. Қорытынды (негізгі ойларыңызды қорытындылаңыз).

6. Мәтіннен бос сөздерді алып тастаңыз. Сөйлемдер бастауыш пен баяндауыштан басталғаны дұрыс. Диалект, сленг, жаргон сөздерден аулақ болыңыз.

7. Мақаланы дауыстап оқып шығыңыз. Стилистикалық қателер мен теріп жатқан кезде кеткен қателерді жөндеңіз. Қайталанатын сөздерді алып тастап, орнын синоним сөздермен толықтырыңыз!

Ескерту: Міне енді мақалаңыз дайын. Басты ережені ұмытпаңыз, мақала жазудың шебері болу үшін күнделікті мақала жазып жүрген абзал.

2.4. Жобаны практикалық іске асыру

Оқушыларымыз білімді игеру әрекеті сферасы арқылы өзін - өзі реттеу мен өз іс – әрекетін ұйымдастыру тәсілдерін меңгерген, оқу әрекеті тек өзіне қатысты екенін түсінеді, өзін- өзі ұйымдастыру қабілеті келесі функционалдық әрекетінде байқалады:

1. Өз ойын еркін жеткізе алады;
2. Өз көзқарасын жазба жұмыстарында ашық көрсетеді;
3. Өзіндік жеке позициясы қалыптасады;
4. Кез-келген дебат, пікірталасқа еркін түсе алады;
5. Әңгімеге тарта алады, әңгімені көзқарасымен, ым-ишрасымен, сұрақтарымен қолдай алады;
6. Өз жұмыс орнын, уақытын ұйымдастыра алады;
7. Оқу- әрекетінде белсенділік танытады, өздігінен пікір, байлам жасайды, түсінбеген тақырыптарды анықтауға талпынады, оқу әрекетінің құралдары мен тәсілдерін біледі, қажет болған жағдайда көмек сұрай алады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).
2. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауы.
3. Рауандина А.К. «Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі (орыс тілді мектептердің 5-6-сыныптары)» автореферат дисс. – Алматы, 2010.

МОНИТОРИНГ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ – КАК ОДИН ИЗ МЕХАНИЗМОВ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

(из опыта работы Карагандинского высшего гуманитарного колледжа)

Уатаева Гульмира Султанмуратовна

магистр п.н., заместитель директора по учебной работе
КГКП «Карагандинский высший гуманитарный колледж»

Андатпа. Мақалада білім алушылардың оқу сапасын арттырудың бірден бір жолы ретінде оқу үрдісіндегі жүйелі мониторинг жүргізу мәселесі қарастырылған. Нақты тәжірибелік үлгі негізінде тиімді жолдары ұсынылған. Төмен үлгерімнің алдын алудың жолдары практикалық тұрғыда қарастырылған.

Аннотация. В статье рассматривается педагогический мониторинг, как один из эффективных способов повышения качества образования. Также предлагается практическое

его применение. Мониторинг образовательных достижений обучающихся рассмотрен как функциональный инструмент управления целостным образовательным процессом, как способ решения проблем низкой успеваемости.

Abstract. The article deals with the issue of systematic control of the educational process as one of the ways to improve the quality of student learning. Effective ways using real practical examples are suggested. Ways to prevent low performance are given in practical terms.

Оценка качества образования студентов является главным показателем педагогического процесса учебных заведений.

Весь процесс обучения в учебном заведении необходимо выстроить на необходимом уровне качества в соответствии с требованиями внутренних и внешних потребителей.

В целях повышения качества обучения в колледже рекомендуется разработать:

- Положение о мониторинге качества образовательного процесса;
- Положение о внутриколледжном контроле.

Качество учебного процесса характеризуется его результативностью. Результативность учебного процесса отражает степень соответствия результатов деятельности установленным требованиям ГОСО.

Мониторинг учебных достижений студентов 1-курсарекомендуется проводить по результатам внутренней и внешней оценки. Необходимо анализы основных показателей учебных достижений рассматривать на педагогическом совете, на заседаниях отделений и ЦМК.

Индикаторы внутреннего и внешнего аудита представлены в таблице:

Таблица 1- Показатели учебных достижений студентов 1 курса

В течение учебного года необходимо проводить мониторинг уровня сформированности обязательных результатов обучения по дисциплинам в виде контрольных работ:

- входной контроль, срез знаний по общеобразовательным дисциплинам среди студентов 1 курса, цель которого – определить степень устойчивости знаний студентов, выяснить причины пробелов знаний и наметить меры по устранению выявленных пробелов в процессе повторения материала прошлых лет [1].

Входной срез знаний по общеобразовательным дисциплинам рекомендуется проводить в электронном формате. По каждой дисциплине необходимо делать анализ, выработать рекомендации.

Примерный анализ по входным срезам знаний:

Анализ входного среза знаний показывает высокий процент по общественно-гуманитарным дисциплинам, чуть выше среднего показателя по естественно-математическим предметам. Таким образом, преподавателям естественных наук рекомендовано разработать мероприятия по устранению причин пробелов, запланировать дополнительные занятия и активизировать внеклассную работу посредством кружков и клубов, привить любовь к предмету.

Во время проведения входного среза знаний по общеобразовательным дисциплинам, необходимо выявить определенные «проблемные зоны», например, рекомендовать педагогам проанализировать ресурсы среза, на определения уровня сложности материала. Также обратить внимание на тот факт, что не все педагоги ООД могут эффективно руководствоваться результатами срезов и результативность плановых мероприятий по устранению пробелов знаний оставляют желать лучшего. Поэтому, для преподавателей общеобразовательных дисциплин необходимо организовать обучающие семинары по организации деятельности на основе результатов мониторинга.

В мониторинговом исследовании важную роль играет проведение рубежного контроля знаний по общеобразовательным дисциплинам, целью которого является отслеживание динамики обученности студентов, коррекция деятельности преподавателей и студентов для предупреждения неуспеваемости и задолженностей.

Рубежный контроль знаний по ООД на 1-курсе желательно проводить в ноябре-декабре месяце в электронном формате. Результаты обязательных контрольных работ по ООД на 1-курсе, предусмотренные рабочими учебными планами, можно рассматривать как результаты рубежного контроля. Для проведения рубежного контроля специальное время не назначается, проводится в рамках объема, отведенного на изучение дисциплины.

Преподавателями-предметниками по ООД составляется 2-3 варианта тестов, по изученному объему образовательной программы. Преподавателям можно рекомендовать составление уровневых тестовых вопросов по таксономии Блума. Сравнительный анализ проводится по результатам входного среза и результатам рубежного контроля.

Порядок осуществления измерения и оценки уровня освоения знаний у студентов должны быть изложены в следующих руководящих документах:

1. Положение об обязательной контрольной работе;
2. Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся;

	A	B	C	D
1	ФИО	РУССКИЙ ЯЗЫК		
2		входной срез знаний	рубежный контроль	итоговая оценка за 1-семестр
3	Аубакирова Аяулым ДӘулетқызы	55	64	70
4	Большакова Валерия Дмитриевна	61	76	82
5	Бронш Клара Владимировна	58	69	72
6	Головина Мария Юрьевна	75	80	82
7	Девятова Карина Александровна	50	65	68
8	Ибалдинова Камила Армановна	50	68	78
9	Кусаинова Радмила Биргебаевна	55	68	77
10	Королькова Дарья Александровна	63	65	78
11	Лончакова Наталья Олеговна	62	73	79
12	Мамасахлисашвили Милана Темуровна	64	75	84
13	Мантель Дарья Борисовна	80	80	62

Пример оформления результатов исследования по общеобразовательным дисциплинам, для того чтобы мониторить динамику учебных достижений студентов.

Рекомендуется результаты срезов знаний зафиксировать в электронном формате и разместить в облачное хранилище.

Внутриколледжные предметные олимпиады по общеобразовательным предметам можно рассматривать в рамках внутреннего аудита. Предметные олимпиады рекомендуется проводить в начале декабря месяца по всем обязательным дисциплинам ООД. Основная цель олимпиады - повышение мотивации и интереса студентов к творческой учебной деятельности, выявление одаренных студентов, создание благоприятных условий для их дальнейшего интеллектуального развития.

Примерный анализ мониторингового исследования по результатам предметных олимпиад по ООД:

По результатам предметной олимпиады можно сделать следующий вывод –огромный потенциал в группах I курса по специальностям «Начальное образование» (54%из всего призового фонда), «Иностранный язык» (28%из всего призового фонда), «Қазақ тілі және әдебиеті» - (12%из всего призового фонда). I группа не оказалась в числе призеров олимпиады. Наибольший интерес вызвал у студентов участие по следующим дисциплинам «Қазақ тілі» (30 участников), «Қазақ әдебиеті» (30 участников), «Математика» (45 участников), «НВП» (45 участников), «Самопознание» (35 участников). Есть предметы, по которым участников было меньшее количество. Этот показатель необходимо улучшить, активизировать работу со студентами. Анализ показывает, что по каждой дисциплине по процентному соотношению выходит 15-20% участников от общего количества обучающихся на I курсе.

В рамках мониторинга учебных достижений студентов 1-курсарекомендуется рассматривать итоговую оценку по общеобразовательным дисциплинам за полугодия. Итоговая оценка по дисциплине в конце каждого семестра выставляется по итогам промежуточной аттестации. Промежуточная аттестация проводится после освоения обучающимися содержания части или всего объема одной дисциплины.

Итоговая оценка складывается из рейтинга по результатам обучения и оценки за экзамен или дифференцированный зачет по дисциплине, где вес экзамена составляет 40% [2].

Цель внутренней оценки состоит в отслеживании динамики обученности студентов, прогнозировании результативности дальнейшего обучения, выявлении недостатков в работе, планировании внутриколледжного контроля на следующий семестр по дисциплинам и группам, по которым получены неудовлетворительные результаты мониторинга. Анализ проводится заведующими отделениями и результаты рассматриваются на педагогическом совете.

Порядок осуществления измерения и оценки уровня освоения знаний у студентов должны быть изложены в следующих руководящих документах:

1. Положение о внутриколледжном контроле.
2. Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся;

Внешняя оценка учебных достижений студентов 1-курса рекомендуется проводить по результатам областных предметных олимпиад, проводимые ОМО по линии УМЦ Карагандинской области.

Также можно рассматривать результаты городских, областных, республиканских конкурсов, где принимают участие студенты учебного заведения.

Качество образования студентов должно всегда находиться на контроле у администрации и согласно плану выноситься на рассмотрение в коллегиальный орган – Педагогический совет.

Пример из повестки дня педагогического совета:

1. Мониторинг образовательных достижений студентов

1. Комплексный анализ по результатам обязательных контрольных работ у студентов 1-курса на отделениях «Начальное образование», «Қазақ тілі және әдебиеті», «Иностранный язык» (Заведующие отделениями).

2. Работа по диагностике усвоения и качества знаний студентов на отделениях «Дошкольное воспитание и обучение», «Музыкальное образование», «Художественный труд, Дизайн». (Заведующие отделениями).

3. Аналитический отчет по качеству знаний на 4-курсе специальности «Физическая культура и спорт» Заведующий отделением.

Мониторинг учебных достижений студентов 2-курса рекомендуется проводить по результатам внутренней и внешней оценки. Анализ основных показателей учебных достижений должны рассматриваться на педагогическом совете, на заседаниях отделений и ЦМК.

Индикаторы внутреннего и внешнего аудита представлены в таблице:

ПОКАЗАТЕЛИ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ студентов 2курса

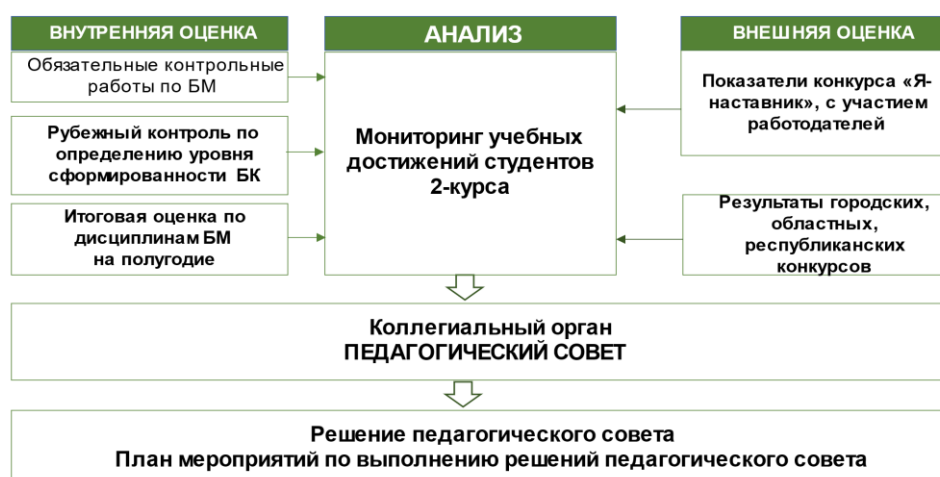

Таблица 2- Показатели учебных достижений студентов 2 курса

Рекомендуется в течение учебного года проводить мониторинг уровня сформированности обязательных результатов обучения. В рамках исследования по внутреннему аудиту нужно рассматривать:

- Результаты обязательных контрольных работ студентов 2-курса по базовым модулям (обязательные контрольные работы определяются в рабочих учебных планах по специальностям);
- Результаты рубежного контроля по определению уровня сформированности базовых компетенций у студентов;
- Итоговые оценки по дисциплинам базового модуля по семестрам, в целях определения результатов освоения базовых модулей в соответствии с требованиями ГОСО.

Рекомендуется проводить рубежный контроль по определению уровня сформированности базовых компетенции у студентов 2-курса в 4-семестре учебного года. Мониторинговые исследования проходят по линии административного контроля, согласно плану внутриколледжного контроля. Результаты анализируются, сопоставляются в сравнительной динамике и рассматриваются на педагогическом совете, на заседаниях ЦМК. Результаты рубежного контроля не носят правовой характер, не вносятся в журнал теоретического обучения и не влияют на общую успеваемость студента.

Порядок осуществления измерения и оценки уровня освоения знаний у студентов должны быть изложены в следующих руководящих документах:

1. Положение о внутриколледжном контроле.
2. Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся;
3. Положение об обязательной контрольной работе [3].

В формате внешней оценки рекомендуется проводить в конце 4-семестра среди студентов 2-курса профессиональный конкурс с участием работодателей на определение сформированности профессиональных компетенций по рабочей

квалификации. Материалы профессионального конкурса разрабатывается преподавателями согласованно с работодателями.

Также в рамках мониторингового исследования можно рассматривать результаты городских, областных, республиканских конкурсов, где принимают участие студенты колледжа.

Мониторинг учебных достижений студентов 3-курса рекомендуется проводить по результатам внутренней и внешней оценки. Анализ основных показателей учебных достижений необходимо рассматривать на педагогическом совете, на заседаниях отделений и ЦМК.

Индикаторы внутреннего и внешнего аудита представлены в таблице:

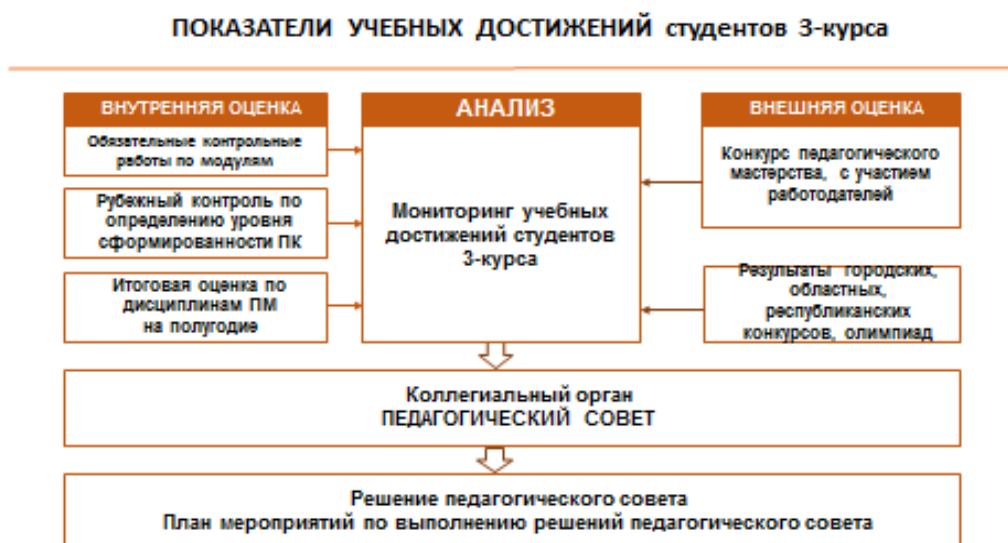

Таблица 3- Показатели учебных достижений студентов 3 курса

Рекомендуется в течение учебного года проводить мониторинг уровня сформированности обязательных результатов обучения. В рамках исследования по внутреннему аудиту нужно рассматривать:

- Результаты обязательных контрольных работ у студентов 3-курса по профессиональным модулям (обязательные контрольные работы определены в рабочих учебных планах по специальностям);
- Результаты рубежного контроля по определению уровня сформированности профессиональных компетенций у студентов;
- Итоговые оценки по дисциплинам профессиональных модулей по семестрам, в целях определения результатов освоения профессиональных модулей в соответствии с требованиями ГОСО.

В формате внешней оценки рекомендуется проводить в конце 6-семестра среди студентов 3-курса, конкурс профессионального мастерства с участием работодателей на определение сформированности профессиональных компетенций.

Конкурс профессионального мастерства рекомендуется проводить с целью выявления наиболее активных и одаренных студентов по специальностям; развития творческих способностей и содействие формированию

профессиональных компетенций студентов; повышения уровня осознанности личного профессионального выбора.

Порядок осуществления измерения и оценки уровня освоения знаний у студентов излагаются в следующих руководящих документах:

1. Положение о внутриколледжном контроле;
2. Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся;
3. Положение об обязательной контрольной работе;
4. Положение о конкурсе профессионального мастерства.

Мониторинг учебных достижений студентов 4-курса рекомендуется проводить по результатам внутренней и внешней оценки. Анализ основных показателей учебных достижений должны рассматриваться на педагогическом совете, на заседаниях отделений и ЦМК.

Индикаторы внутреннего и внешнего аудита представлены в таблице:

ПОКАЗАТЕЛИ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ студентов 4-курса

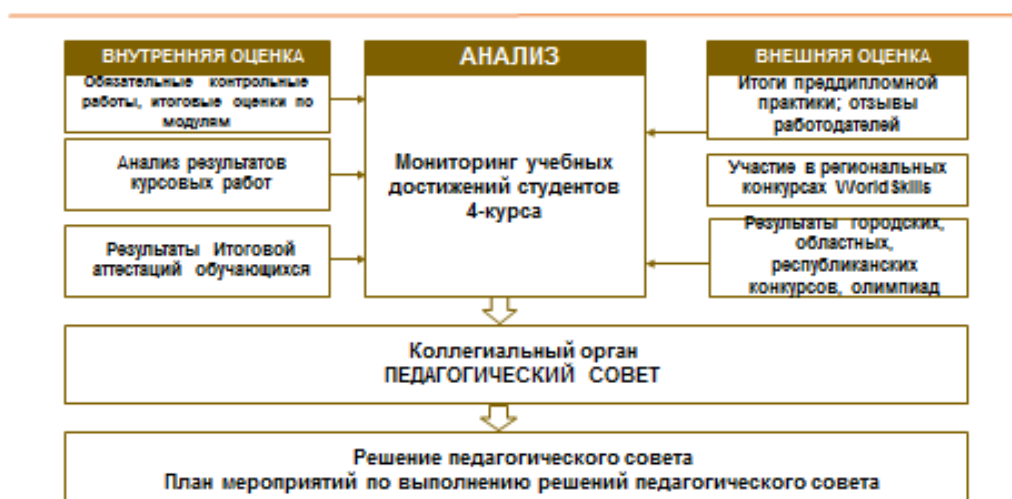

Таблица 4 - Показатели учебных достижений студентов 4 курса

Рекомендуется в течение учебного года проводить мониторинг уровня сформированности обязательных результатов обучения. В рамках исследования по внутреннему аудиту необходимо рассматривать:

- Результаты обязательных контрольных работ у студентов 4-курса по профессиональным модулям (обязательные контрольные работы определяются в рабочих учебных планах по специальностям);
- Итоговые оценки по дисциплинам профессиональных модулей по семестрам, в целях определения результатов освоения профессиональных модулей в соответствии с требованиями ГОСО;
- Анализ результатов курсовых работ;
- Результаты Итоговой аттестаций обучающихся.

Примерный анализ по результатам курсовых работ:

Курсовые работы рассматриваются как один из видов учебной работы по общепрофессиональным и специальным дисциплинам, в том числе

интегрированным в модули, и выполняются в пределах учебного времени, отводимого на их изучение.

Курсовые работы выполняются по окончании теоретической части или раздела дисциплины, обеспечивающего усвоение знаний, достаточных для выполнения курсовой работы по данной дисциплине/модули.

Тематика курсовых работ разрабатывается с учетом требований ГОСО, положения «Об организации курсового проектирования». Защита курсовых работ производится согласно утвержденного графика, результаты фиксируются в протоколах и журналах регистрации.

Согласно плану внутриколледжного контроля внутренним аудитом проводится оценка качества выполнения курсовых работ.

Специальность	группа	Количество студентов	Актуальность тематики %	Качество %
Начальное образование	Б17	27	100%	93%
	Н17	20	100%	70%
Иностранный язык	Ш17	27	100%	93%
Художественный труд	С17	11	100%	95%
	Ч17	19	100%	100%
Музыкальное образование	М17	19	100%	92%
Қазақ тілі және әдебиеті	Қ17	17	100%	100%
Дошкольное воспитание и обучение	МД17	23	100%	100%
	Д17	16	100%	100%
	МД11-18	15	100%	100%
Всего		194	100%	95%

Таблица 5 - Анализ качества выполнения курсовых работ за 2020-2021 уч.г.

Анализ курсовых работ показывает, что работа педагогического коллектива направлены на расширение и углубление компетенций по квалификациям. Средний уровень по колледжу показывает достаточно высокий уровень качества 95%. Высокий показатель по курсовым работам, в первую очередь нужно рассматривать как результат слаженной работы педагогов. Защита курсовых работ проводится по принципу открытости, с приглашением студентов по данной специальности и ведущих специалистов, также работодателей. Темы курсового проектирования раскрываются в полном объеме, используя различные методические источники по данной теме, теория подкрепляется примерами из своей практической деятельности.

Рецензии курсовых работ содержат полный анализ содержания теоретической и практической части, которая является результатом исследовательской работы студентов.

В формате внешней оценки рекомендуется рассматривать итоги преддипломных практик, анализируются отзывы работодателей. Также в рамках

мониторингового исследования необходимо изучить результаты участия студентов в региональных конкурсах WorldSkills.

Порядок осуществления измерения и оценки уровня освоения знаний у студентов 4-курса излагаются в выше названных руководящих документах.

Заместителю директора по учебной работе систематически нужно проводить мониторинг успеваемости и качества знаний студентов по колледжу. Анализ рекомендуется проводить по данным за последние 3 года, 5 лет.

Примерный анализ по результатам мониторинга успеваемости и качества по колледжу:

Учебный год	Общая успеваемость	Качество знаний
2017-2018	100%	53%
2018-2019	100%	55,1%
2019-2020	100%	64,6%
2020-2021	100%	60,1%
2021-2022	100%	68,2%

Таблица 6 – Средняя успеваемость студентов

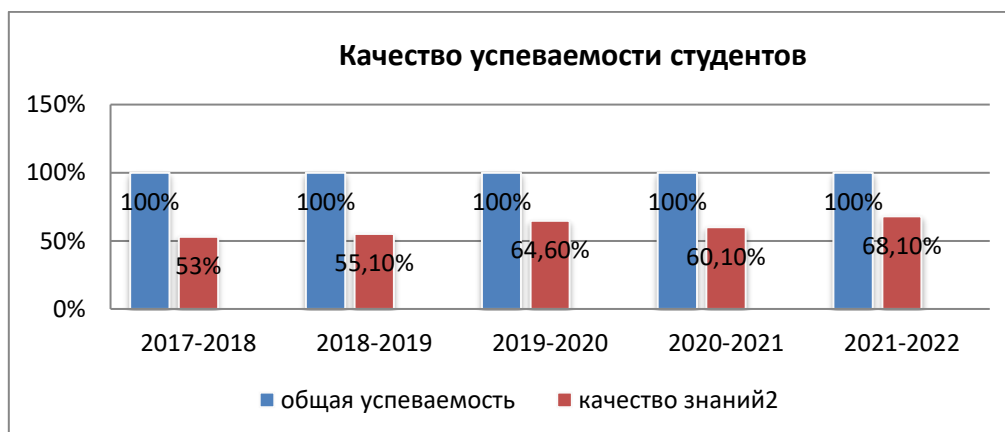

Таблица 7 – Качество успеваемости студентов

Анализ количественных и качественных показателей за 5 лет демонстрирует положительную динамику профессиональной подготовки специалистов. Отмечается тенденция роста успеваемости и качества знаний.

За последний год качество знаний студентов повысилось на 8,1%, этот процесс объясняется тем, что педагогический коллектив работает над постоянным улучшением результативности работы. Также во многом сказались изменения внесенные в приказ №125 «Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся в организациях ТиПО», где обучающимся допускается передача на более высокий уровень оценки. В период зимней сессии передали одну «удовлетворительную» оценку 20% студентов.

Также отдельно можно рассматривать качество знаний студентов, обучающихся по программе «Прикладной бакалавриат».

Рекомендуется мониторить качество знаний студентов, обучающихся по кредитно-модульной системе обучения:

Группа	Количество студентов	Общая успеваемость	Качество знаний
М-21	13	100%	39%
КЕ-21	25	100%	40%
Б-21А	19	100%	84%
Б-21Б	18	100%	83%
Н-21	25	100%	40%
Ш-21А	19	100%	74%
Ш-21Б	20	100%	65%
Қ-21	20	100%	65%
ДШ-21	26	100%	54%

Таблица 8 - Примерный анализ по результатам мониторинга успеваемости и качества знаний студентов, обучающихся по кредитной системе

Средняя успеваемость студентов обучающихся по кредитно-модульной системе обучения составляет 60%. Анализ показывает, группы с высокими показателями качества, это новый набор, которые проходили отбор, поступали на конкурсной основе с высокими баллами аттестатов. Группы с низким качеством, где конкурс составлял на 1 место 1 абитуриент. Из этого следует, в первую очередь активизировать профориентационную работу, чтобы состоялся вступительный конкурс и чтобы поступали дети с высоким потенциалом. Преподавателям ООД рекомендовано вести целенаправленную работу по улучшению показателя.

По окончании наблюдаемого периода осуществляется анализ результативности процесса с внесением предложений о корректирующих и предупреждающих действиях и о мерах по улучшению процесса.

Улучшения учебного процесса происходит за счет:

- постоянного повышения квалификации преподавательского состава;
- применение инновационных педагогических технологий;
- постоянного совершенствования материально-технической базы колледжа;
- постоянного мониторинга за выполнением процесса;
- назначения и выполнение соответствующих корректирующих и предупреждающих мероприятий;
- анализа со стороны руководства;

- проведения внешней независимой оценки;
- проведения внутреннего аудита [4].

Список использованных источников

1. <http://www.kasipkor.kz/>
2. <https://atameken.kz/>
3. <http://www.edu.gov.kz/ru/>
4. <https://www.ted.com/talks?language=r>

ЯЗЫКОВОЕ ПОГРУЖЕНИЕ И ПРОБЛЕМЫ В ОСВОЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЯЗЫКА

¹ Хайрушева Жанар Сакыповна

ФАО Национальный Центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт профессионального развития по Жамбылской области
г. Тараз, Казахстан

² Садуова Зауреш

учитель русского языка и литературы
школа-гимназия Сарыкемер

Жамбылская обл., Байзакский р., с.Сарыкемер, Казахстан

Андатпа. Бұл мақалада мемлекеттік тілді меңгерудегі проблемалар көрсетілген.

Осы мәселені шешудің тиімді жолдары Эстония мысалында келтірілген, мұнда тілдік ортаға ену - тілді жақсы меңгеруге көмектеседі, сонымен қатар білім алушылар өздерінің мәдени ерекшеліктерін жақсы сақтайды.

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы в освоении государственного языка. Эффективные пути преодоления этой проблемы представлены на примере Эстонии, где языковое погружение помогает отлично освоить язык, при этом обучающиеся хорошо сохраняют свою культурную самобытность.

Abstract. This article discusses the problems in mastering the state language.

Effective ways to overcome this problem are presented on the example of Estonia, where language immersion helps to master the language perfectly, while students retain their cultural identity well

Наследием бывшей СССР в Эстонии, как и в Казахстане явилось то, что, что большая часть жителей Эстонии, для которых родным языком не являлся эстонский, владели государственным языком на очень низком уровне. И, чтобы привлечь их к участию в жизни национального государства, необходимо было предоставить той части жителей страны, которая не владела эстонским языком, возможности для изучения государственного языка на самом высоком уровне. Сейчас владение эстонским языком является одним из существенных условий интеграции иноязычного населения в эстонское общество. К примеру, главное требование для поступления на любую работу – знание эстонского языка.

В Казахстане же русификация во времена СССР привела к массовому распространению русского языка. Именно русский язык стал в Казахстане

гарантией социальной мобильности и профессиональной карьеры, стал языком большинства населения, а владение им стало жестко обусловленной необходимостью. С приобретением независимости Казахстана многое изменилось в языковой политике страны. В Конституции РК и Законе «О языках» казахский язык закреплен как государственный, определены его функции, сфера применения, и органы, ответственные за регулирование, и т.д. Однако в деле его усвоения существуют проблемы, причем очень серьезные, и главная проблема - обратного русско-казахского двуязычного перехода до сих пор не получается!

Как эту проблему решили в Эстонии? Эстония нашла выход из сложившейся ситуации в виде внедрения проекта языкового погружения в школьное и дошкольное образование. Языковое погружение – это внедрение и дальнейшее развитие в Эстонии в школах с русским языком обучения добровольной программы языкового погружения с целью изучения эстонского языка, что позволит интегрироваться не эстонцам в социальную, политическую и экономическую жизнь страны, при этом в стране сохраняется владение национальными меньшинствами своим родным языком. Таким образом, языковое погружение – это государственная программа, которая применяется в Эстонии с целью улучшения изучения эстонского языка как иностранного [1]. Методика обучения позволяет ребёнку усвоить эстонский язык на очень высоком уровне, без ущерба для родного языка. Язык изучается в активном общении, в том числе и при изучении других предметов на эстонском языке [2].

Суть языкового погружения – не менее 50% предметов изучается(преподается) на неродном языке, при этом важными являются три основных компонента: расширение кругозора ребёнка, развитие языка и обучение навыкам. В отличие от наших школ с неказахским языком обучения в эстонских классах погружения язык не рассматривается в рамках только одного школьного предмета, оно приобретает через общение и изучение других предметов, в первую очередь, неязыковых (математика, природоведение/география и др).

Целью программы языкового погружения являются равные знания как родного, так и эстонского языка.

Задачи программы языкового погружения:

- развитие функциональных навыков языка при слушании, чтении, письме, разговорной речи;
- владение русским языком на соответствующем возрасту уровне;
- соответствующая уровню класса успеваемость по другим учебным предметам, например по математике;
- понимание и осознание значимости, как русской, так и эстонской культуры;
- хорошие знания третьего языка.

Разновидности программ языкового погружения [2]:

Дошкольные учреждения: полное (вся учебная деятельность проводится только на эстонском языке, весь персонал группы говорит только на эстонском

языке, родитель говорит с ребёнком только на родном языке по принципу "один человек - один язык"). **Частичное** (один воспитатель говорит только на эстонском языке, другой - только на русском языке ("один человек - один язык")). Половину дня один преподаватель проводит занятия и обучающие игры со всеми детьми на русском языке, вторую половину дня – уже другой учитель на эстонском языке). **Двустороннее** (осуществляется в группах, где пребывает равное количество детей, говорящих на русском и эстонском языках. Половину дня один преподаватель проводит занятия и обучающие игры со всеми детьми на русском языке, вторую половину дня – уже другой учитель на эстонском языке ("один человек - один язык"). В детских садах Эстонии должность «Воспитатель» заменена на должность «Учитель».

Кроме того, эстонский как второй язык изучается в дошкольном учреждении также **в рамках пилотного проекта Министерства образования "Professionaalne eesti keele õpetaja vene õppekelega asutuse rühmas"** (в группе 2 учителя и помощник учителя говорят с детьми на русском языке + 1 учитель эстонского языка, говорящий с детьми только на эстонском языке 7 часов в день. Дети делятся на подгруппы по 7-12 детей + интегрированные музыкальные и физкультурные занятия + для создания мотивации к освоению языка и расширения кругозора ребёнка - знакомство ребёнка с культурными традициями эстонского народа через участие ребёнка в государственных праздниках, праздниках народного календаря, музейных уроках, спортивных и интерактивных соревнованиях).

Школьное, или среднее образование:

- *Раннее* (с первого класса). Все предметы изучаются/преподают на эстонском языке. Во втором полугодии второго класса вводится предмет Русский язык, как родной, но в некоторых школах оно может начаться со второй половины первого класса, если дети в детском саду были на раннем языковом погружении. В четвёртом классе увеличивается количество предметов на русском языке до 40%, а в пятом классе до 50%. Таким образом, в начале идет усиленное обучение предметов на эстонском языке, которое в 4-5 классах переходит на увеличение доли предметов на русском языке. При этом 12% обучения проходит на третьем (в некоторых школах, по усмотрению школы, и на четвертом языке).

- *позднее* (с пятого или шестого класса). 1/3 учебной работы ведётся на эстонском языке, в 7 и 8 классе объём изучаемых на эстонском языке предметов достигает уже 76% программы обучения, оставшиеся 24%, отводятся под изучение русского как родного и иностранный язык. В 9 классе эстонский язык и предметы, изучаемые на эстонском языке, составляют уже 60% объёма учебной программы.

- *двухстороннее* (с первого класса). Для смешанных классов, в которых есть дети говорящие на эстонском языке, и дети, говорящие на русском.

Способы, помогающие детям понять содержание материала, изучаемого на эстонском языке. На начальном этапе обучения дети могут отвечать учителю на родном языке и между собой говорят на родном языке. Учителя используют

интерактивные методы, наглядные пособия, жесты и мимику. Они стараются говорить просто, медленно, используя часто встречающиеся слова и выражения, а также слова и выражения из реальной жизни (приветствия, погода/календарь, дни рождения). Показывают на примерах, как можно использовать новые слова и выражения. Во время обучения учителя создают условия для физической активности, так как с помощью практических действий дети лучше всего овладевают языком.

Основные принципы погружения [2]:

- один учитель – один язык (т.е. нельзя смешивать или переходить с одного языка на другой);
- интегрированное обучение и учеба в сотрудничестве;
- изучение языка поддерживается на уроках по всем предметам;
- используется тематическое и проектное обучение;
- усвоение сути неязыкового предмета поддерживается на уроках языка;
- действует принцип взаимного обогащения;
- в учебном процессе постоянно должна присутствовать обратная связь.

В языковом погружении значительное место отводится роли родителей. Родители чаще всего не владеют эстонским языком, поэтому они не обучают ребенка дома самостоятельно эстонскому языку. Кроме того, они не объясняют дома на русском языке детям пройденный учебный материал. При этом очень важно регулярно говорить с ребенком и читать ему книги на родном языке. Важно проявлять родительскую поддержку в повседневных разговорах о происходящем с ребёнком в школе, вдохновлять и ободрять его. Важно, чтобы ребенок участвовал в культурных и спортивных мероприятиях, проводимых на эстонском языке, а также родители должны создавать ребёнку условия для просмотра телевизионных программ на эстонском языке.

Эстонский опыт доказал, что многоязычие является ключом к успеху в мульти культурном обществе. Выпускники, обучающиеся по программе погружения, хорошо справляются с жизненными задачами общества, и при этом хорошо сохраняют свою культурную самобытность.

Список использованных источников

1. Кратко об образовании в Эстонии [электронный ресурс] UniPage https://www.unipage.net/ru/education_estonia
2. Михайлова О.И. «Языковое погружение» как фактор социализации школьников: на примере реализации программ обучения в Эстонии. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата психологических наук [электронный ресурс]– режим доступа: <https://www.dissercat.com/content/yazykovoe-pogruzhenie-kak-faktor-sotsializatsii-shkolnikov-na-primere-realizatsii-programm-o>– дата доступа: 11.01.2017 г.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО РЕСУРСА ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ БИЛИНГВАЛЬНЫХ УЧИТЕЛЕЙ

¹ **Хузиахметов Анвар Нуриахметович**
доктор педагогических наук, профессор

² **Насибуллов Рамис Рафагатович**
кандидат педагогических наук, доцент

³ **Яруллин Ильнар Фагимович**
кандидат педагогических наук, доцент

^{1,2,3} ФГАОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет»
г. Казань, Россия

Аңдатпа. Мақала аясында біз болашақ екі тілді математика мұғалімдерінің тәуелсіз қызметін педагогикалық қызметте орыс және татар тілдерін бір деңгейде қолдану мүмкіндігі ретінде қарастырдық. Зерттеу нәтижелері ұлттық және халықаралық ауқымда пайдаланылуы мүмкін, өйткені зерттеу қазіргі кездегі ұлттық басымдық болып табылатын азаматтардың жаңа буынының ұлттық-мәдени бірегейлігін нығайту негізінде қоғамды жаңғырту міндеттерін ғылыми және практикалық шешуге бағытталған. Болашақ қос тілді мұғалімдердің дербес іс-әрекеті үшін әзірленген модель оқу процесінде ОРО көмегімен әмбебап сипатқа ие, бұл оны басқа университеттерде қолдануға мүмкіндік береді.

Аннотация. В рамках данного исследования самостоятельную деятельность будущих билингвальных учителей математики мы рассматривали как способность использования русского и татарского языка в педагогической деятельности в одном уровне. Результаты исследования могут быть использованы как в национальном, так и международном масштабах, так как исследование направлено на научное и практическое решение задач модернизации общества на основе укрепления национально-культурной идентичности нового поколения граждан, что является национальным приоритетом на сегодня. Разработанная модель для самостоятельной деятельности будущих билингвальных учителей средствами ЦОР в учебном процессе носит универсальный характер, что делает возможным ее использование в других вузах.

Abstract. Within the framework of this study, we considered the independent activity of future bilingual mathematics teachers as the ability to use Russian and Tatar in pedagogical activity at the same level. The results of the study can be used both on a national and international scale, as the research is aimed at scientific and practical solution of the problems of modernization of society on the basis of strengthening the national and cultural identity of a new generation of citizens, which is a national priority for today. The developed model for the independent activity of future bilingual teachers by means of COR in the educational process is universal, which makes it possible to use it in other universities.

В условиях глобализации вопросы сохранения и укрепления национально-культурной идентичности являются наиболее обсуждаемые как на мировом, так и на национальном уровне. В отечественной педагогике особое внимание уделяется вопросам билингвального обучения естественно-математическим дисциплинам в школах и вузах на основе естественного (национально-русского) и искусственного (например, русско-английского) двуязычия [2, с. 115].

На современном этапе становится необходимым включение в педагогический процесс цифровые образовательные ресурсы (далее ЦОР), которые позволят будущим билингвальным учителям организовать самостоятельную деятельность, согласно учебному плану высшей школы. На основе технологии модульного обучения инвариантных моделей учебных предметов, сквозных курсов разрабатываются междисциплинарные и интегрированные курсы по педагогике [1, с. 56].

При организации подготовки будущих билингвальных учителей математики особую роль играет формирование специализированного предметного языка. Так, в учебном процессе будущих билингвальных учителей предметный язык является и предметом, и средством получения специальных знаний [3, с. 131].

Преподаватель, который читает курс «История педагогики и образования» разрабатывает программу курса или реализует утвержденную. У него есть возможность консультировать студентов при личных встречах.

Для того чтобы использовать ЦОР в учебном процессе необходимо провести сегментирование контингента (кто у нас будет обучаться с помощью ЦОР: все ли студенты, малые группы (пропускающие занятия по тем или иным причинам), студенты с особыми образовательными потребностями). По результатам сегментирования преподаватель может изменить содержание модулей, т.к. каждый модуль представляет собой независимое, логически законченное звено процесса обучения.

Преподаватель конструирует учебные модули; инициирует и ведет форумы; проверяет и оценивает выполненные работы студентов.

Студент осваивает материал по модулям, каждый модуль состоит из компонентов; изучает материалы, обсуждает общие и частные задачи по курсу, выполняет контрольные задания и т.д.

Организация самостоятельной деятельности будущих билингвальных учителей математики средствами ЦОР была осуществлена в ходе педагогического эксперимента, который состоял из трех этапов:

- определение начального уровня организации самостоятельной деятельности билингвальных учителей математики;
- внедрение ЦОР для организации самостоятельной деятельности будущих билингвальных учителей математики и определение итогового уровня;
- сравнение уровней организации самостоятельной деятельности будущих билингвальных учителей математики средствами ЦОР в контрольной и экспериментальной группах.

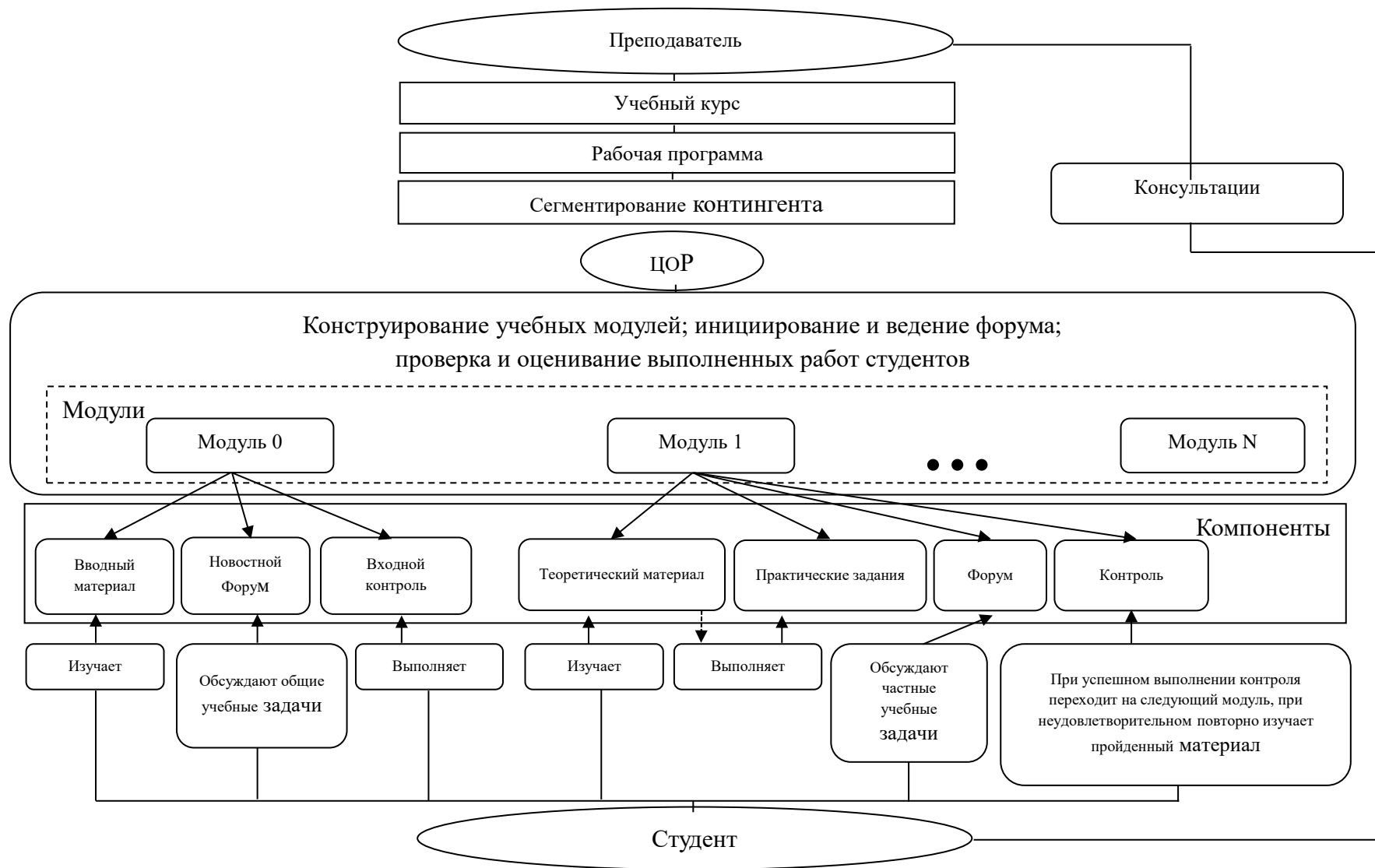

Рисунок 1 - Методика встраивания ЦОР по дисциплине в образовательный процесс

В эксперименте участвовало 49 студентов по направлению: 44.03.05 Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки), профиль «Математика, информатика и ИТ в билингвальной татарско-русской среде».

Эксперимент проводился во время изучения дисциплины «История педагогики и образования». В рамках нашего исследования нами предложена методика встраивания ЦОР по дисциплине в образовательный процесс, которая представлена на рисунке 1.

С внедрением ЦОР в учебный процесс университета возникла задача разработки модели обучения с применением данных ресурсов, для усовершенствования процесса обучения и организации самостоятельной деятельности будущих билингвальных учителей. Данная задача была решена с помощью разработанной нами модели, которую образуют три взаимосвязанных блока: информационный, практический и итоговый (рисунок 2).

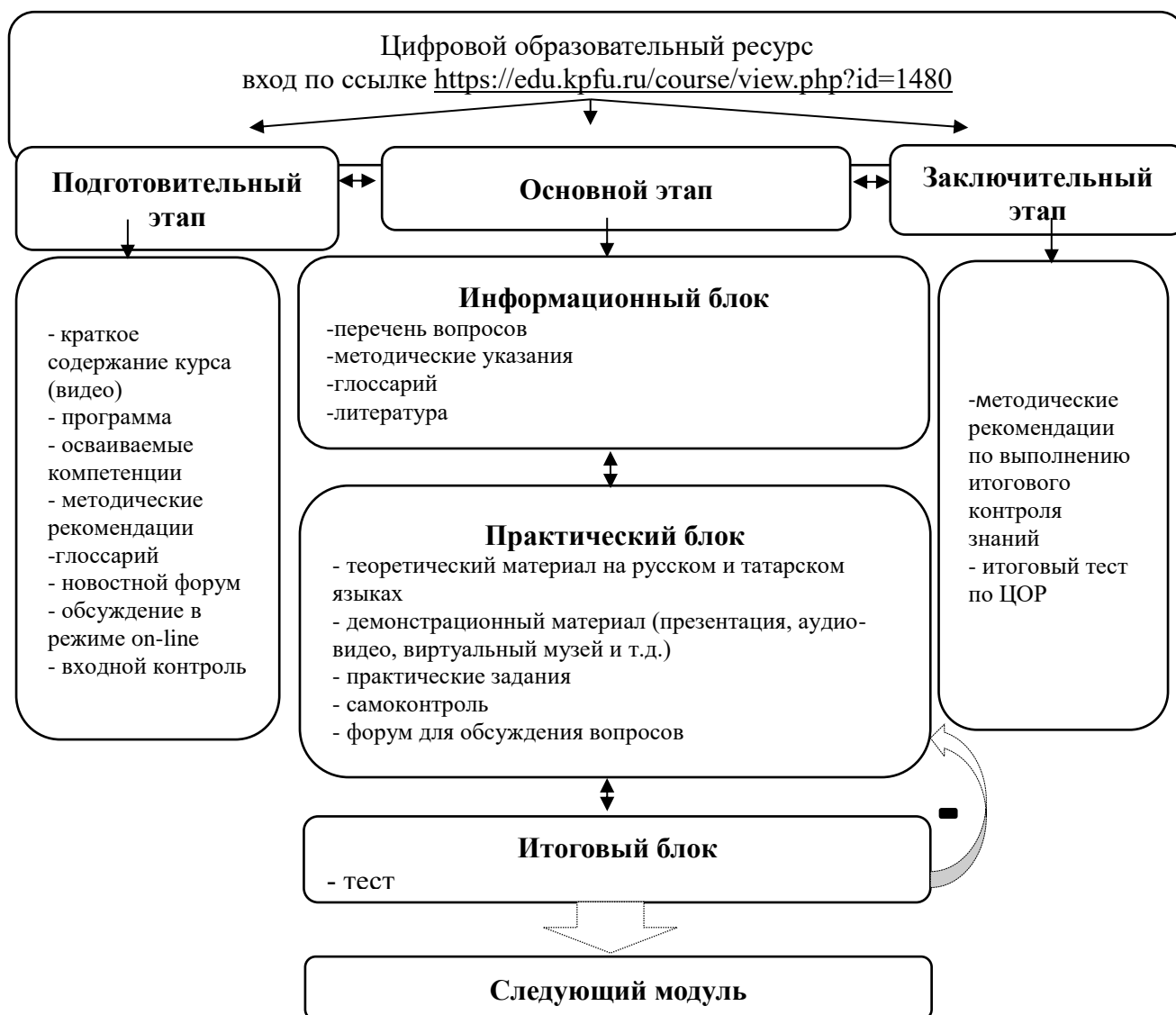

Рисунок 2 - Модель организации самостоятельной деятельности будущих билингвальных учителей математики средствами ЦОР

Первый этап – подготовительный. Студент знакомится с кратким содержанием курса (смотрит видео); программой; осваиваемыми

компетенциями; методическими рекомендациями; есть возможность ознакомиться с глоссарий; все новости по ходу организации учебного процесса можно увидеть в «новостном форуме»; если у студентов возникают вопросы, то они могут задать вопросы преподавателю в режиме on-line, преподаватель может находиться за компьютером и инициировать форум; и обязательным условием является выполнение входного контроля.

Второй этап – основной, можно сказать – циклический, т.к. повторяется на каждом модуле, состоит из трех блоков.

На информационном блоке студент знакомится с перечнем вопросов, методическими указаниями, глоссарий и литературой.

На практическом блоке студент изучает теоретический материал, который предлагается на русском и татарском языках; демонстрационный материал (презентация, аудио-видео, виртуальный музей и т.д.); выполняет практические задания; задания для самоконтроля и все возникшие вопросы может задавать и высказать свои пожелания в форуме, инициируемом преподавателем, а также студентами.

На итоговом блоке студент выполняет контрольное тестирование по данному модулю. При положительном результате студент переходит на следующий модуль, если результат отрицательный, то студент повторно изучает предыдущие блоки модуля. И так, пока все модули ЦОР не будут изучены и пройдены.

Третий этап – заключительный. Студент знакомится с методическими рекомендациями по выполнению итогового контроля знаний и выполняет итоговое тестовое задание по ЦОР «История педагогики и образования».

Организационно учебный процесс в экспериментальной группе был представлен следующим образом: лекции по основным разделам курса «История педагогики и образования» – 18 часов, в том числе в билингвальной образовательной среде, презентация – 13 (в билингвальной образовательной среде – 10), видео – 19 (собственные разработки – 8, в том числе в билингвальной образовательной среде – 4), аудио – 1, практические занятия – 18 часов, в том числе в билингвальной образовательной среде, эссе – 3, форумы – 11, чат – 1, тесты – 20, ссылки на внешние источники – 13, глоссарий – 10, оценка ЦОР – 1.

Изменения в современном обществе требуют новых подходов к подготовке высококвалифицированных кадров. В связи с этим педагоги испытывают особую потребность в надежных педагогических технологиях, способных сделать образование гибким, комбинированным, направленным на активизацию и повышение качества обучения.

Список использованных источников

1. Лозинская А.М., Шамало Т.Н. Модульно-рейтинговая технология обучения физике: учебно-методическое пособие. Уральский государственный педагогический университет. – Екатеринбург, 2014. – 162 с.
2. Khuziahmetov A.N., Valeev A.A. Advantages of bilingual training in national schools. *XLinguae*. – №11(1), 2018. – 114-125.
3. Ji-Yeong I. Preservice teachers' mathematics task modification for emergent bilinguals. *School science and mathematics*. – № 119(3), 2019. – 127-141.

«ПЕДАГОГТЕРДІ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ» СЕКЦИЯСЫ

THE SECTION "PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS"

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІКТІ ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Ахметова Дана Салкинбекқызы

Магистр, география пәні мұғалімі

Түркістан облысы, Ордабасы ауданы

Шұбарсу елді мекенінің, «Достық» жалпы орта мектебі

Аңдатпа. Мақалада зияткерлік меншікті қорғау қоғамдағы инновациялар мен шығармашылықты ынталандырубағыттары қарастырылған. Қазіргі зияткерлік меншікті қорғау жүйесі оның тиімділігіне кедергі келтіретін бірнеше қиындықтарға атап өтіліп шешу жолдарын ұсынылған. Тұтастай алғанда, зияткерлік меншікті қорғау жүйесін жетілдіру инновация мен креативтілікті қорғау арасындағы тепе-теңдікті, сонымен қатар жүйенің әділ, тиімді және барлығына қолжетімді болуын қамтамасыз етудің жаңа бағыттарын қарастырған.

Аннотация. В статье представлена защита интеллектуальной собственности как способ поощрения инноваций и творчества в обществе. В существующей системе защиты интеллектуальной собственности выделен ряд трудностей, препятствующих ее эффективности, и предложены решения. В целом совершенствование системы защиты интеллектуальной собственности направлено на обеспечение баланса между защитой инноваций и творчества, а также на новые направления обеспечения того, чтобы система была справедливой, эффективной и доступной для всех.

Abstract. The article provides protection of intellectual property as a way to encourage innovation and creativity in society. The present system of protection of intellectual property is highlighted several difficulties that hinder its efficiency and solutions are proposed. Overall, improving the intellectual property protection system has addressed the balance between protecting innovation and creativity, as well as new directions for ensuring that the system is fair, efficient and accessible to all.

Зияткерлік меншікті қорғау жүйесі – түпнұсқа туындыларды немесе өнертабыстарды жасаушыларға айрықша құқықтарды беретін құқықтық база. Жүйе өнертапқыштарға, авторларға және суретшілерге өз туындыларын жасауға және бөлісуге ынталандыру арқылы инновациялар мен шығармашылықты ынталандыруға арналған. Зияткерлік меншікке патенттер, сауда белгілері, авторлық құқықтар және коммерциялық құпиялар жатады.

Патент жаңа және пайдалы өнертабыстарды ойлап тапқан адамдарға белгілі бір уақыт ішінде өнертабысты жасауға, пайдалануға және сатуға айрықша құқық бере отырып беріледі. Сауда белгілері белгілі бір өнімді немесе қызметті анықтайтын ерекше атауларды, таңбаларды, логотиптерді және басқа белгілерді қорғау үшін қолданылады. Авторлық құқықтар авторларға, суретшілерге және түпнұсқа өнер туындыларын, әдебиетті, музыканы және бағдарламалық қамтамасыз етуді басқа да жасаушыларға беріледі. Коммерциялық құпия - бұл

компаниялар нарықта бәсекелестік артықшылыққа қол жеткізу үшін пайдаланатын құпия ақпарат.

Зияткерлік меншікті қорғау жүйесі авторларға өз құқықтарын қамтамасыз ету және зияткерлік меншігінің кез келген бұзылуы үшін өтемақы талап ету үшін құқықтық негізді қамтамасыз етеді. Бұл жүйе жасаушыларға өз жұмыстарын монетизациялауға мүмкіндік береді және үздіксіз зерттеулер мен әзірлемелерді ынталандыру арқылы инновациялар мен шығармашылықты ілгерілетуге көмектеседі.[1]

Зияткерлік меншікті қорғау жүйесін мемлекеттік органдар мен Америка Құрама Штаттарының Патенттік және тауарлық белгілер бюросы, Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы және Еуропалық патенттік кеңсе сияқты халықаралық ұйымдар басқарады. Бұл агенттіктер патенттерді, сауда белгілерін және авторлық құқықтарды қарастырады және береді және зияткерлік меншік құқықтарының сақталуын қадағалайды.

Тұтастай алғанда, зияткерлік меншікті қорғау жүйесі қоғамдағы инновациялар мен креативтілікті ілгерілетуде маңызды рөл атқарады және авторлардың зияткерлік меншіктен пайда алуына кепілдік береді.

Зияткерлік меншік (IP) коммерциялық құндылығы бар жеке тұлғалар немесе компаниялар жасаған материалдық емес активтерді білдіреді. IP қорғау жүйелері осы активтерді қорғауға және олардың иелерін басқалардың рұқсатсыз пайдаланудан, көбейтуден немесе пайдаланудан құқықтық қорғауды қамтамасыз етуге арналған.

IP қорғаудың ең кең тараған нысандары патенттер, сауда белгілері, авторлық құқықтар және коммерциялық құпиялар болып табылады.

Патенттер: патенттер өнертабыстарды немесе ашылуларды қорғайды және иесіне өнертабысты көпшілікке жария ету үшін белгіленген мерзімге (әдетте 20 жыл) өнертабысты пайдалануға, өндіруге және сатуға айрықша құқықтар береді.

Авторлық құқықтар: Авторлық құқықтар кітаптар, музыка, өнер немесе бағдарламалық құрал сияқты автордың түпнұсқалық жұмыстарын қорғайды. Авторлық құқықты қорғау иесіне туындыны белгілі бір мерзімге (әдетте автордың өмірі плюс 70 жыл) қайта шығаруға, таратуға және көрсетуге айрықша құқық береді.

Зияткерлік меншікті қорғау жүйесі осы құқықтарды тіркеуге, орындауға және қорғауға көмектесетін заңдарды, ережелерді және институттарды қамтиды. Жүйе әртүрлі елдерде өзгереді, бірақ әдетте патенттерді, сауда белгілерін және авторлық құқықтарды беруге және тіркеуге жауапты зияткерлік меншік кеңселерін, сондай-ақ интеллектуалдық құқықты бұзуға қатысты дауларды қарайтын соттарды қамтиды.[]

Зияткерлік меншікті қорғау жүйесі материалдық емес активтерді жасаушыларды құқықтық қорғау және айрықша құқықтарды қамтамасыз ету, сонымен қатар адал бәсекелестік пен тұтынушылардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету арқылы инновациялар мен шығармашылықты ынталандыруға бағытталған.

1. Қолдану мәселелері: Зияткерлік меншікті қорғауға арналған заңдар бар болса да, орындау қиын болуы мүмкін. Бұл әсіресе заң жүйесі әлсіз, үкімет зияткерлік меншікті қорғауға басымдық бермейтін елдерге қатысты.

2. Сәйкес келмейтін халықаралық стандарттар: Әртүрлі елдерде зияткерлік меншікті қорғауға қатысты әртүрлі заңдар мен стандарттар бар. Бұл компанияларға өздерінің зияткерлік меншіктерін көптеген юрисдикцияларда қорғауды қиындатады.

3. Қарақшылық және жалған ақша жасау: цифрлық технологияның өсуі жеке тұлғаларға авторлық құқықпен қорғалған материалдарды рұқсатсыз көшіруді және таратуды жеңілдетеді. Бұл қарақшылық пен жалған ақша жасаудың кең таралуына әкелді, оны тоқтату қиынға соғады.

4. Патенттік тролльдер: Кейбір компаниялар немесе жеке тұлғалар патенттерді басқа компанияларды құқық бұзушылық үшін сотқа беру мақсатында ғана алады. Бұл инновацияға салқын әсер етіп, жеңіл сот процестеріне әкелуі мүмкін.

Бұл мәселелерді шешу үшін бірнеше ықтимал шешімдер бар:

1. Құқық қорғауды күшейту: Үкіметтер зияткерлік меншік туралы заңдарды орындау және қарақшылық пен жалған ақша жасаумен күресу үшін көбірек ресурстар бөле алады. Бұған құқық бұзушылықтар үшін жазаларды арттыру және құқық қорғау органдары арасындағы үйлестіруді жақсарту кіреді.

2. Халықаралық стандарттарды үйлестіру: елдер зияткерлік меншікті қорғаудың ортақ стандарттарын белгілеу үшін бірлесіп жұмыс істей алады. Бұл компанияларға көптеген юрисдикциялардағы құқықтық ландшафтты шарлауды жеңілдетеді.

3. Патент сапасын жақсарту: Патенттік кеңселер өтінім беру процесінде тексеру деңгейін арттыру арқылы берілген патенттердің сапасын жақсарта алады. Бұл берілген жеңіл патенттер санын азайтып, патенттік тролльдердің санын азайтады.

4. Жұртшылыққа білім беру: зияткерлік меншікті қорғаудың маңыздылығы туралы халықты оқыту пираттық және контрафактілік тауарларға сұранысты азайтуға көмектеседі. Бұған қарақшылық пен жалған ақша жасаудың зияны және инновацияны қолдаудың артықшылықтары туралы хабардарлықты арттыру науқандары кіруі мүмкін.

Тұтастай алғанда, зияткерлік меншікті қорғау жүйесі алдында тұрған мәселелерді шешу үкіметтің іс-әрекетін, салалық ынтымақтастықты және халықты оқытуды қамтитын көп қырлы көзқарасты талап етеді.

Зияткерлік меншікті (IP) қорғау инновацияларды, креативтілікті және экономикалық өсуді ілгерілету үшін өте маңызды. Дегенмен, қазіргі IP қорғау жүйесімен байланысты бірнеше мәселелер бар, мысалы:

1. Сәйкес келмейтін заңдар мен ережелер: АЖ заңдары мен ережелері әртүрлі елдерде әр түрлі болады, бұл шатасуды тудыруы және бизнеске өздерінің зияткерлік меншіктерін ғаламдық деңгейде қорғауды қиындатуы мүмкін.

2. Патенттік тролльдер: патенттерді басқа компанияларды болжамды бұзушылық үшін сотқа беру мақсатында ғана сатып алатын компаниялар немесе

жеке тұлғалар патенттік тролльдер деп аталады. Олар жаңа өнімдерді немесе қызметтерді жасаудың орнына, пайда табу үшін қазіргі ІР қорғау жүйесін пайдаланады.

3. Жоғары сот шығындары: ІР құқықтарын қорғау құны, әсіресе шағын бизнес пен жеке өнертапқыштар үшін өте қымбат болуы мүмкін. Бұл инновацияларға кедергі келтіріп, кәсіпкерлерді жаңа идеяларды жүзеге асыруға кедергі келтіруі мүмкін.

4. Қарақшылық және жалған ақша жасау: зияткерлік меншіктің қарақшылығы мен жалған ақша жасауы, әсіресе дамушы елдерде басты проблемалар болып қала береді. Бұл табыстың жоғалуына және бизнес үшін бренд беделінің бұзылуына әкелуі мүмкін.

5. интеллектуалдық меншік құқықтарын қамтамасыз етудегі қиындықтар: Тіпті бизнестің интеллектуалдық құқықтарын бұзуға қатысты күшті ісі болса да, олардың құқықтарын сотта, әсіресе интеллектуалдық меншікті қорғау заңдары әлсіз юрисдикцияларда жүзеге асыру қиын болуы мүмкін.[4]

Бұл мәселелерді шешу үшін бірнеше шешімдерді қарастыруға болады:

1. АЖ заңдары мен ережелерін үйлестіру: әртүрлі елдерде интеллектуалдық меншік туралы заңдар мен ережелерді көбірек үйлестіру бизнеске өздерінің зияткерлік меншіктерін жаһандық деңгейде қорғауды жеңілдетуі мүмкін. Бұған халықаралық шарттар мен келісімдер арқылы қол жеткізуге болады.

2. Патенттік реформа: Патенттік реформа жеңіл талаптарға патент алуды және бекітуді қиындата отырып, патенттік тролльдер мәселесін шешуге көмектесуі мүмкін. Бұл патентке өтінім беру процесіндегі өзгерістерді және жеңіл-желпі сот істері үшін айыппұлдарды арттыруды қамтуы мүмкін.

3. Сот шығындарын азайту: Үкіметтер бизнес пен жеке өнертапқыштарға өздерінің интеллектуалдық құқықтарын қорғауға көмектесу үшін көбірек қолдау көрсетуді қарастыруы мүмкін. Бұл заңгерлік төлемдерді субсидиялауды немесе тегін заң қызметтеріне көбірек қол жеткізуді қамтуы мүмкін.

4. Жақсартылған білім және хабардарлық: тұтынушылар мен бизнес өкілдерінің АЖ мәселелері туралы көбірек білім беру және хабардар болуы қарақшылық пен жалған ақша жасауды азайтуға көмектесуі мүмкін. Бұған қоғамдық науқандар мен білім беру бағдарламалары арқылы қол жеткізуге болады.

5. Интеллектуалдық құқықтарын қорғауды күшейту: Үкіметтер құқық қорғау органдары мен соттарға көбірек ресурстар беру арқылы интеллектуалдық құқықтарын қорғауды күшейте алады. Бұл судьялар мен прокурорлар үшін көбірек оқытуды және интеллектуалды құқық қорғау органдары үшін көбірек ресурстарды қамтуы мүмкін.

Зияткерлік меншікті қорғау жүйесі жасаушылар мен өнертапқыштардың құқықтарын қорғауға және инновациялар мен шығармашылықты

ынталандыруға арналған. Дегенмен, қазіргі жүйеде шешуді қажет ететін бірнеше мәселелер бар. Міне, кейбір мәселелер мен оларды шешу жолдары:

1. Біркелкіліктің болмауы: зияткерлік меншікті қорғау жүйесі елдерде біркелкі емес, бұл шатасушылық пен сәйкессіздіктер тудыруы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін әртүрлі елдерде зияткерлік меншік туралы заңдар мен стандарттарды үйлестіруге күш салу қажет.

2. Қарақшылық және жалған ақша жасау: Дүние жүзінің көптеген бөліктерінде қарақшылық пен контрафактілік кең таралған және бұл аймақтарда зияткерлік меншік құқықтарын қамтамасыз ету қиын болуы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін үкіметтер мен халықаралық ұйымдар қарақшылық пен контрафактілікпен күресу үшін бірігіп жұмыс істеуі керек және құқық қорғау механизмдерін жақсарту керек.

3. Патенттік тролльдер: Патенттік тролльдер - патенттерді басқа компанияларды құқық бұзушылық үшін сотқа беру мақсатында ғана сатып алатын компаниялар. Бұл инновацияны тұншықтырып, қажетсіз құқықтық шайқастарды тудыруы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін патенттік троллингке жол бермеу үшін қатаң заңдар мен ережелер болуы керек.

4. Шектеулі қолжетімділік: Зияткерлік меншікті қорғау кейде маңызды ресурстар мен технологияларға, әсіресе денсаулық сақтау және ауыл шаруашылығы салаларында қолжетімділікті шектей алады. Бұл мәселені шешу үшін зияткерлік меншікті қорғау мен қоғамдық қолжетімділік пен пайданы теңестіруге күш салу керек.

5. Жоғары шығындар: Зияткерлік меншік құқықтарын алу және сақтау, әсіресе шағын бизнес пен жеке өнертапқыштар үшін қымбат болуы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін зияткерлік меншік құқықтарын алу мен қамтамасыз етудің неғұрлым қолжетімді нұсқалары болуы керек.[3]

Тұтастай алғанда, зияткерлік меншікті қорғау жүйесін жетілдіру құқықтық реформаларды, халықаралық ынтымақтастықты және технологиялық инновацияларды біріктіруді талап етеді. Осы проблемаларды шешу арқылы біз зияткерлік меншік жүйесі жасаушылар мен өнертапқыштардың құқықтарын қорғай отырып, инновациялар мен шығармашылықты ынталандыруды жалғастыра аламыз.

Зияткерлік меншікті қорғау жүйесі бірқатар міндеттерге тап болады, соның ішінде:

1. Орындау: Зияткерлік меншікті қорғау жүйесі алдында тұрған ең үлкен қиындықтардың бірі - АЖ заңдарын орындаудың қиындығы. IP ұрлаудың жаһандық сипатына байланысты әртүрлі заңдар мен ережелері бар басқа елде болуы мүмкін құқық бұзушыларды ұстау және қудалау қиын болуы мүмкін.

2. Қарақшылық және жалған ақша жасау: Қарақшылық пен жалған ақша жасау - көптеген салаларға, әсіресе бағдарламалық жасақтамаға, музыкаға және фильмдерге қатысты салаларға әсер ететін негізгі мәселелер. Бұл компаниялар үшін табыстың жоғалуына, сондай-ақ олардың беделі мен брендіне нұқсан келтіруі мүмкін.

3. Патенттік тролльдер: Патенттік тролльдер – патенттерді басқа компанияларды құқық бұзушылық үшін сотқа беру мақсатында сатып алатын ұйымдар. Бұл уақыт пен ақшаны босқа кетіретін және инновацияны түншықтыратын жеңіл-желпі сот процестеріне әкелуі мүмкін.

4. Кейбір елдерде жеткіліксіз қорғау: Кейбір елдерде интеллектуалдық меншікті қорғау заңдары әлсіз немесе оларды тиімді орындамайды. Бұл компаниялардың сол елдерде бизнес жүргізуін қиындатып, ІР ұрлығы мен құқық бұзуына әкелуі мүмкін.

Бұл мәселелерді шешудің және зияткерлік меншікті қорғау жүйесін жақсартудың бірнеше жолы бар:

1. Халықаралық ынтымақтастық: Елдер арасындағы жақсартылған халықаралық ынтымақтастық шекара арқылы орын алатын ІР ұрлығы мен құқық бұзушылықты жоюға көмектеседі. Бұл ақпаратты, ресурстарды және күшіне ену үшін ең жақсы тәжірибелерді ортақ пайдалануды қамтуы мүмкін.

2. Күшті орындау: Үкіметтер интеллектуалдық құқық туралы заңдарды орындау үшін көбірек ресурстарды бөле алады, соның ішінде көбірек тергеушілер мен прокурорларды жалдау және құқық бұзушыларға жазаны күшейту.

3. Білім беру және хабардарлық: интеллектуалдық меншікті қорғаудың маңыздылығы туралы білім мен хабардарлықты арттыру қарақшылық пен жалған ақша жасауды азайтуға, сондай-ақ интеллектуалдық меншік құқығын құрметтеуді ынталандыруға көмектеседі.

4. Патенттік реформа: Патенттік реформа практикалық емес ұйымдардың құқық бұзушылық үшін сотқа жүгіну мүмкіндігін шектеу арқылы патенттік тролльдер мәселесін шешуге көмектеседі. Ол сондай-ақ патентке өтінім беру процесін оңтайландыруға және күтудегі өтінімдердің артта қалуын азайтуға көмектеседі.[4]

5. Сауда келісімдері: Сауда келісімдеріне интеллектуалдық меншікті қорғаудың күшті ережелерін қосу елдерді өздерінің АЖ заңдары мен олардың орындалуын жақсартуға ынталандыруға көмектеседі және АЖ ұрлау мен бұзуға қатысты дауларды шешу механизмін қамтамасыз етеді.

Зияткерлік меншікті (ЗМ) қорғау – инновациялар мен шығармашылықты ынталандыратын заманауи қоғамның шешуші аспектісі. Дегенмен, қазіргі ІР қорғау жүйесі проблемаларсыз емес. Кейбір маңызды мәселелер мен оларды шешу жолдары төменде талқыланады:

1. Қайталанатын юрисдикция: Зияткерлік меншік құқығы күрделі және бөлшектенген, бұл әртүрлі интеллектуалдық құқықтар арасындағы қайталанатын юрисдикцияға әкеледі. Бұл шатасуды тудырады және қандай заңдар АЖ-ның нақты түрлеріне қолданылатынын анықтауды қиындатады. Бұл мәселені шешу үшін саясаткерлер қайталануды азайту және айқындықты арттыру үшін АЖ заңдарын үйлестіруді қарастыруы керек.

2. Ұзақ сот процестері: ІР құқықтарын бұзу істерін шешуге бірнеше жыл қажет болуы мүмкін, бұл қатысушы тараптар үшін қымбат және көп уақытты қажет етеді. Сот процесін жеңілдету және оңтайландыру, сотқа дейінгі

даулардың санын азайту және медиация сияқты дауларды шешудің баламалы тетіктерін қабылдау бұл мәселені шешуге көмектеседі.

3. Дамушы елдердегі шектеулі қорғау: Көптеген дамушы елдерде зияткерлік меншік туралы заңдар мен оның орындалуы әлсіз, бұл қарақшылық пен жалған ақша жасаудың кең таралуына алып келеді. Бұл мәселені шешу үшін осы елдерде интеллектуалдық құқықтар мен құқық қорғау саласындағы әлеуетті арттыру, сондай-ақ сәйкестік үшін экономикалық ынталандырулар қажет.

4. ІР қорғаудың жоғары құны: ІР құқықтарын алу және сақтау, әсіресе шағын бизнес пен жеке авторлар үшін қымбат болуы мүмкін. Үкіметтер бұл мәселені өтініш беру ақысы мен сот шығындарын азайту және интеллектуалдық меншікті қорғау бойынша оқыту мен білім беру үшін ресурстарды қамтамасыз ету арқылы шеше алады.

5. Тым кең АЖ қорғау: Кейбір жағдайларда АЖ құқықтары тым кең болуы мүмкін, бұл инновациялар мен шығармашылықтың тұншықтырылуына әкеледі. Саясаткерлер инновацияларды ілгерілететін, сонымен бірге әділ пайдалануға және басқа да ерекше жағдайларға мүмкіндік беретін АЖ қорғауға неғұрлым теңдестірілген тәсілді қолдануды қарастыруы керек.

6. интеллектуалдық меншік құқықтарын теріс пайдалану: Кейбір компаниялар мен жеке тұлғалар бәсекелестікті тұншықтыру немесе басқалардың белгілі бір технологияларды немесе идеяларды пайдалануына жол бермеу үшін АЖ құқықтарын пайдалана алады. Мұны шешу үшін саясаткерлер теріс әрекеттер үшін қатаң жаза қолдануды және ашық инновациялар мен ынтымақтастықты ынталандыруды қарастыруы керек.[5]

Қорытындылай келе, бұл міндеттерді шешу саясаткерлерді, АЖ иелерін және жалпы жұртшылықты қамтитын көп қырлы көзқарасты талап етеді. Инновациялар мен креативтілікті ілгерілету және сонымен бірге жасаушылардың құқықтарын қорғау арқылы біз әділ және гүлденген қоғам құра аламыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Альстер, Норм. «Новые доходы от патентов». Фортуна, 25 апреля 1988 г., стр. 187.
2. Бенко, Роберт П. Защита прав интеллектуальной собственности. Вашингтон, округ Колумбия: Американский институт предпринимательства по исследованию государственной политики, 1987, 40.
3. Беренбейм, Рональд Э. Защита интеллектуальной собственности. Нью-Йорк: Совет по конференциям, 1989. Бласс, Энтони. «Обучение мягкому пути». Дальневосточное экономическое обозрение, 3 декабря 1992 г., стр. 17.
4. Бонэм, Йемен. «Лидерство Соединенных Штатов в глобальной защите конструкций компьютерных микросхем». Columbia Journal of World Business 21 (зима 1986 г.): 81–88. Буш, Рональд Ф. П. Х. Блох и С. Доусон. «Средства защиты от подделки продукции». Business Horizons 32 (январь-февраль 1989 г.): 18–26.
5. Бизнес-аменты. «Защита интеллектуальной собственности». 1 июля 1991 г., стр. 5–7. Деловая неделя. «Патентные пираты, наконец, идут по плану». 17 февраля 1992 г., стр. 125–27. Новости химии и техники.

АНАЛИЗ ОРГАНИЗАЦИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ И ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В РАМКАХ ХИМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Адилова Валентина Хамитовна

ведущий научный сотрудник
Национальной академии образования
имени Ибрая Алтынсарина
г. Астана, Казахстан

Космодемьянская Светлана Сергеевна

кандидат педагогических наук
доцент Казанского федерального университета
г. Казань, Россия

Аннотация. В статье приведен анализ профессиональной подготовки магистрантов по направлению 44.04.01 – Педагогическое образование, Химическое образование (К(П)ФУ) для компетентной организации исследовательской и проектной деятельности обучающихся. Определены векторные направления формирования соответствующих компетенций для более полного развития и самосовершенствования молодого учителя химии на основе анализа педагогического опыта.

Abstract. The article provides an analysis of the professional training of undergraduates in the direction 44.04.01 - Pedagogical education, Chemical education (K (P) FU) for the competent organization of research and project activities of students. Vector directions for the formation of relevant competencies for a more complete development and self-improvement of a young chemistry teacher are determined based on the analysis of pedagogical experience.

В настоящее время нормативно-правовые документы, являющиеся гарантом школьного (и химического, в том числе) образования аргументировано акцентируют внимание учительского коллектива на организацию исследовательской и проектной деятельности обучающихся.

В стандартах общего среднего и профессионального образования педагогических работников конкретно прописаны основные требования к качеству получаемого обучающимися образования, определяемые запросами социума и работодателя. Организация проектной и исследовательской работы обучающихся определяется уровнем владения профессиональными навыками учителей.

В соответствии с требованиями стандартов проектная и исследовательская деятельность становится обязательной для выполнения всеми школьниками, особенно в профильных 10 -11 классах. Стандарт общего образования предусматривает выполнение обучающимися индивидуального проекта, который «представляет собой особую форму организации деятельности обучающихся (учебное исследование или учебный проект). Выполняется обучающимся самостоятельно под руководством учителя (тьютора) по выбранной теме в рамках одного или нескольких изучаемых учебных предметов, курсов в любой избранной области деятельности (познавательной,

практической, учебно-исследовательской, социальной, художественно-творческой, иной)»).

В стандартах определен проект научно-обоснованной концепции модернизации содержания и технологий преподавания предметной области по химии. В разделе «Приоритетные направления, методы преподавания предметной области «Естественнонаучные предметы. Химия» выделена основная идея организации самостоятельной проектно-исследовательской деятельности обучающихся.

Под проектной деятельностью понимается совместная учебно-познавательная, творческая или игровая деятельность обучающихся, имеющая общую цель, согласованные методы, способы деятельности, направленная на достижение общего результата деятельности.

Исследовательская деятельность обучающихся связана с решением творческой, исследовательской задачи с заранее неизвестным решением и предполагающая наличие основных этапов, характерных для исследования в научной сфере.

Анализ литературы показывает, что в современной педагогике выделяется три уровня исследовательского обучения:

- решение проблемы определяется обучающимися самостоятельно;
- метод решения проблемы определяется учениками самостоятельно или коллективно;
- постановка проблемы, поиск методов ее исследования и разработка решения осуществляются учениками самостоятельно (высший уровень).

Наиболее часто применяют следующие разновидности учебных исследований с учетом:

- количества участников (индивидуальные, групповые, коллективные);
- места проведения (урочные и внеурочные); времени (кратковременные и долговременные);
- темы (предметные и свободные).

Долговременные исследования проводятся в рамках внеучебной деятельности на протяжении нескольких месяцев.

Практика и анализ мирового педагогического опыта [1; 2] показывают, что обучающиеся не только приобретают необходимые навыки в исследовательской работе, но и организуют свое дальнейшее развитие и самообразование при работе с вариативными источниками по выбору темы, гипотез и алгоритмов их решения, анализа полученных данных (теоретических и практических). Формируются определенные основы критического мышления по достижению планируемых образовательных результатов (предметных – по химии, метапредметные и личностные) через формирование универсальных учебных действий (УУД). Учитель, как наставник и мастер, сможет направить обучающихся на правильную научную организацию исследования, независимо от возраста ученика [3; 4]. Мы отмечаем, что большую часть ошибок и просчетов в исследовании или проектах совершают обучающиеся в силу элементарного незнания норм и требований.

Все это актуализирует необходимость организации планомерной подготовки обучающихся, будущих учителей химии, к изучению данного вопроса в рамках вузовского обучения [5].

В нашем исследовании в рамках изучения дисциплины «Управление научно-исследовательской и проектной деятельностью обучающихся по химии» участвовали магистранты 2-го курса по программе 44.04.01 Педагогическое образование. Химическое образование (Казанский федеральный университет).

Организация аудиторной и внеаудиторной работы магистрантов осуществлялась на приобретение конкретных компетенций.

✓ Профессиональная компетенция (ПК-3): способен проектировать и осуществлять научно-исследовательскую деятельность и использовать ее результаты для повышения эффективности образовательного процесса.

✓ Профессиональная компетенция (ПК-6): способен управлять научно-исследовательской и проектной деятельностью обучающихся по предмету.

✓ Универсальная компетенция (УК-2): способен управлять проектом на всех этапах его жизненного цикла.

Общая трудоемкость дисциплины составляет 108 часов, т.е., 3 зачетные единицы. В ходе изучения дисциплины рассматриваются теоретические и практические основы организации проектной и исследовательской деятельности обучающихся в образовательных учреждениях. Основную часть (90 %) магистрантов составляют учителя химии в образовательных учреждениях г. Казани и муниципальных районов Республики Татарстан.

Теоретические вопросы направлены на рассмотрение:

- методических особенностей организации исследовательской и проектной деятельности обучающихся;

- типологию и классификацию проектов;

- их требования и алгоритмы.

Особая роль принадлежит сравнительному анализу организации данных видов деятельности в урочное и внеурочное время с применением различного формата: индивидуального и группового.

Экспериментальная часть этих видов деятельности сопровождается подготовкой, проведением и получением рефлексивного анализа ученического химического эксперимента с соблюдением всех правил техники безопасности.

В ходе практического проектирования исследовательских проектов магистранты приводили данные по разработке и адаптации проектов на базе тех образовательных учреждений, в которых они работают учителями химии. При анализе заключительного этапа проектирования основная часть (73 %) магистрантов обратила внимание на необходимость методического сопровождения подготовки обучающихся к защите полученных данных и афишированию полученных результатов (информационные проекты, учебно-исследовательские проекты, игровые проекты).

Были представлены проекты:

1. «Анализ качества питьевой воды села Манзарас Республики Татарстан» (11 класс),

2. «Использование и утилизация полимеров учениками Новокинерской СОШ Арского муниципального района РТ» (10 класс);

3. «Влияние синтетических моющих средств на здоровье человека» (9 класс, г. Казань);

4. «Условия применения антисептиков обучающимися МАОУ «Специализированный олимпиадно – научный центр «СОЛНЦе» (10 класс);

5. «Влияние минеральных удобрений на рост растений пришкольного участка» (10 класс) и др.

Мы отмечаем, что группа учителей химии, которые не только разработали, но и реализовали проектную деятельность в образовательных учреждениях, использовали, в основном, практико-ориентированные проекты. Это составило 85 % учителей химии.

И 15 % учителей разработали ход организации исследовательского проекта на основе договора между вузом и образовательным учреждением, аргументируя такой выбор наличием соответствующей материально-технической базы лаборатории.

В ходе аудиторных занятий мы предлагали магистрантам выявить контрольные точки организации исследовательской / проектной деятельности – для учителя и для обучающихся с указанием конкретного периода их выполнения. Магистранты сами определяли характер исследования и временной период для его реализации. Практически все учителя химии проектировали исследование для учащихся старших (профильных) 10-11-х классов.

Молодые учителя химии (2 курс магистерской программы 44.04.01 - Педагогическое образование. Химическое образование) проектировали монопроекты (ориентир – школьный предмет «Химия»). Но по результатам рефлексивного анализа полученных результатов практически половина респондентов (45 %) высказали желание применить на следующий год межпредметный проект («Химия+»).

Для подведения итогов по освоению профессиональных компетенций усвоения дисциплины «Управление научно-исследовательской и проектной деятельностью обучающихся по химии» магистранты провели выступления перед коллегами по проектированию и реализации исследовательских проектов в своих образовательных учреждениях Республики Татарстан. Были проанализированы проекты, над которыми школьники работали практически два года и получили Диплом III степени в конкурсе «Нобелевские надежды КНИТУ» (г. Казань).

Все учителя в своих работах представили фото и видеофрагменты по организации экспериментальной деятельности обучающихся по реализации конкретных методик выполнения химических опытов. В ходе рефлексии и критического анализа проведенного проектирования магистранты продемонстрировали таблицы по обработке полученных данных (табл. 1).

Предупреждение проблем	Определение проблем	Решение проблем

Таблица 1 - Сравнительный анализ ошибок и проблем

По итогам освоения профессиональных компетенций (ПК-3, ПК-6, УК-2) по дисциплине «Управление научно-исследовательской и проектной деятельностью обучающихся по химии» магистранты показали хорошие результаты – среднее значение составило 88 баллов (из 100).

Наиболее типичными ошибками обучающихся в работе над исследованиями и проектами были выявлены:

- ✓ Некорректный выбор темы исследования или проекта,
- ✓ Неточная формулировка цели, задач и алгоритма работы,
- ✓ Недостаточный анализ уже известных результатов по выбранной тематике в работах других исследователей,
- ✓ Неполное определение оптимальных методик экспериментальной части исследования
- ✓ Неполный анализ полученных результатов эксперимента,
- ✓ Неправильное оформление результатов работы,
- ✓ Неполная аргументация и демонстрация результатов проделанной работы при защите проекта или исследования.

Таким образом, нами были определены особенности организации учебно-исследовательской работы старшеклассников в области изучения химии:

- 1) Деятельность должна иметь четко выраженный научный характер.
- 2) Желательно привлечение специалистов и ученых различных областей знаний для более компетентного руководства работой.
- 3) Возможно выполнение экспериментальной части исследования за пределами образовательного учреждения (лаборатории колледжа, института, академии, вуза).

Возможно применение гибридного руководства с применением дистанционных форм. Профессиональная подготовка магистрантов, как учителей химии, ориентируется на организацию исследовательской и проектной деятельности обучающихся в рамках химического образования согласно запросам социума и работодателей по требованиям стандартов.

Список использованных источников

1. Адилова В.Х. // Формирование культуры интеллектуального труда будущих специалистов: теория, технология, практика: монография. – Павлодар: «Кереку». – 2017 г – 285 с.
2. Лебедева О.В., Гребенев И.В. ФГОС школьного образования: проектирование и организация исследовательской деятельности в образовательном процессе // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2013. - №5 (2). – С. 106-112.
3. Сгибнев А.И. Исследовательские задачи для начинающих / А.И. Сгибнев. – М.: МЦНМО, 2015. – 136 с.
4. Демидов А. Организация исследовательской деятельности учащихся Текст: электронный. – URL: <https://pandia.ru/text/79/041/48039.php> (дата обращения: 20.03.2023).

5. Космодемьянская С.С. Особенности постдипломного методического сопровождения учителей химии / Development of the creative potential of a person and society: materials of the XI international scientific conference on January 17–18, 2023 (XI Международная научно-практическая конференция «Развитие творческого потенциала личности и общества». – Prague : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2023

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАНБАЛЫ БАКАЛАВРИАТ: ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Амиров Есжан Сарманкулович

Педагогикалық ғылымдары академиясының
Корреспондент-мүшесі, «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері»
«Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі» КМҚК директоры

Андатпа. Мақалада Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжінің қолданбалы бакалавриат бойынша мамандар даярлаудағы оқу үдерісінің жұмысы толық жүйелі қарастырылған. Қолданбалы бакалавриатқа көшу мақсатында бірқатар нәтижелі іс-шаралар орындалды: жоғары оқу орынымен бірлескен жұмыс тобы құрылды, кіріктірілген эксперименттік оқу жоспары және білім беру бағдарламасы әзірленді, студенттерге оқу-әдістемелік кешендер дайындалып, ғылыми-әдістемелік жұмыстар жүргізілді.

Аннотация. В статье подробно рассмотрена работа учебного процесса по подготовке специалистов по прикладному бакалавриату Карагандинского высшего гуманитарного колледжа. В целях перехода на прикладной бакалавриат выполнен ряд продуктивных мероприятий: создана совместная рабочая группа с вузом, разработан интегрированный экспериментальный учебный план и образовательная программа, подготовлены учебно-методические комплексы для студентов, проведена научно-методическая работа.

Abstract. The paper examines in detail the work of educational process for training specialists in applied baccalaureate at Karaganda Higher College of Humanities. In order to transition to applied baccalaureate a number of productive activities were carried out: a joint working group with the university was established, an integrated experimental curriculum and educational programme were developed, teaching materials for students were prepared, scientific and methodological work was carried out.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2018 жылғы 26 маусым №305, Қарағанды облысы білім басқармасының 2018 жылғы 19 шілдедегі №317 бұйрықтарын басшылыққа ала отырып, Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығы бойынша 2018 жылдың 1-қыркүйегінен бастап қолданбалы бакалавриат жүйесін енгізіп, оқуға білім алушыларды қабылдады. 2018 жылы «Білім» бейінінің «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығы эксперименталды алаң ретінде бекітілді, 2020 жылы «жоғары колледж» мәртебесіне ие болды. 2021 жылы қыркүйек айынан бастап Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавр біліктілігі ашылды.

Қолданбалы бакалавриатқа көшудің алғышарты ретінде академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті келісімімен бірлескен жұмыс тобы құрылды, кіріктірілген эксперименттік оқу жоспары және білім беру

бағдарламасы әзірленді. Әзірленген білім беру бағдарламасы негізінде даярланатын жоғары колледж түлектерінің университетте білімін жалғастыруына мүмкіндік жасау мақсатында ынтымақтастық меморандумына және мектепке дейінгі ұйымдармен практикалық жұмыс жүргізу үшін келісімшарттарға қол қойылды.

Қолданбалы бакалавриаттың бағдарламасы мен оқу жоспары бұл білім беру компоненттерінің дәйекті, ықпалдастырылған байланысын білдіретін ұжымдық инновациялық өнім. Эксперименттік оқу жоспарында базалық модуль (БМ) 9 пәннен, кәсіби модуль (КМ) 27 пәннен, әр модуль міндетті компоненттен (МК) және таңдау компоненті (ТК) 9 пәннен, факультатив 4 пәннен, 8 түрлі кәсіби практикадан тұрады. Бітіруші студенттер дипломдық жұмысты қорғайды, біліктілігі бойынша демонстрациялық емтихан тапсырады. Таңдау компонентінде студенттің таңдауына екі пән беріледі, студент соның біреуін таңдайды.

1-сурет - Мектепке дейінгі ұйымдардың қолданбалы бакалавры» біліктілігі бойынша кәсіптік модульдің таңдау компоненті

Мәселен, « (ТК) «Интерактивті педагогика», «МДҰ педагогінің өздік менеджменті және өздік дамуы», «Мектепке дейінгі мекемелерде инклюзивтік оқыту ерекшеліктері» сияқты пәндертаңдап алынады.

Кіріктірілген бағдарламаларға әлеуметтік серіктестіктердің өтініш-тілектері ескеріле отырып, «Әліппеге үйрету әдістемесі», «МДҰ оқыту үдерісін әдістемелік жолмен ұйымдастыру», «Балалар бақшасындағы мәдени-сауықтыру әрекеттері» пәндері енгізілді.

Барлық курс – жалпы орта білім базасында 2жыл 10 ай, 201 кредитке есептелген. Байқау шарттарының бірі –практикалық дайындықтың көлемі 60% болып табылады, оған практикалық сабақтар, дипломдық жұмыстар, практика (оқу, мамандық бейіні бойынша өндірістік, диплом алдындағы) кіреді.

Қолданбалы бакалавриаттың бағдарламасы мен оқу жоспарын және басқа да құжаттық жұмыстарды жүзеге асыруда «Talar» коммерциялық емес акционерлік қоғамы әзірлеген «Әдістемелік ұсыныстар әзірлеу және енгізу

жөніндегі білім беру бағдарламаларының қолданбалы бакалавриат» жинағы басшылыққа алынды.

Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

«Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» және «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі» мамандықтары бойынша оқу жоспарында берілген пәндерге модульдік жұмыс оқу бағдарламалары және практикадан оқу жұмыс бағдарламалары әзірленді. Таңдау компонентінде берілген пәндер бойынша элективті пәндер каталогы мен силлабустар құрастырылды.

Бұл бағытта әлі де болса оқу-әдістемелік құралдармен тиісті нормативтік-құқықтық құжаттар толықтырылса, оң нәтижесін берері сөзсіз.

Қарағанды Университетінің педагогика факультетінің «Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» және «Мектепке дейінгі педагогика және психология» кафедраларының оқытушыларымен ынтымақтастық негізінде төмендегі тақырыптар бойынша офлайн және онлайн әдістемелік вебинарлар өткізіліп тұрады:

- «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавры» біліктілігін енгізудегі өзекті мәселелер;
- «Мектепке дейінгі тәрбие және оқытудың қолданбалы бакалавры» біліктілігін енгізудегі өзекті мәселелер;
- Студенттердің білім жетістіктерін бағалау қалай жүреді?
- Оқу-әдістемелік кешендерді әзірлеуде қандай мәселелелерге көңіл бөлу керек? деген сұрақтарға өз ойларын айтып, тәжірибелерімен бөліседі.

Вебинарда студенттерге оқу-әдістемелік кешендер әзірлеу, кредиттік және балдық-рейтингтік жүйе бойынша бағалауды жүргізу, т.б сұрақтар қарастырылды.

Колледжде бүгінгі күні қолданбалы бакалавриат білім беру бағдарламасы бойынша 125 студент білім алуды. Оның ішінде, 72 студенті «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығында, 53 студент «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі» мамандығында оқиды.

 ҚОЛДАНБАЛЫ БАКАЛАВР БОЙЫНША СТУДЕНТТЕР САНЫ - 125					
01140100 – «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі» 5AB01140101 – «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесінің қолданбалы бакалавры»	2021-2022		2022-2023		
	23-мем.тілде		30-мем.тілде		
	Қолданбалы бакалавриат бойынша барлық студенттер- 53				
01120100 – «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» 5AB01120101 – «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолданбалы бакалавры»	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
	15	12	12-мем.тілде	17- мем.тілде 9 – орыс тілде	17- мем.тілде 17 – орыс тілде
	Қолданбалы бакалавриат бойынша бүгінде білім алуда- 72 студента				

2-сурет – Қолданбалы бакалавр боқыныша студенттер саны

2021-2022 оқу жылында «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ педагогикалық шеберлік орталығы, «Talar» КЕАҚ, «Өрлеу» БАҰО АҚ

ұйымдастыруы мен педагогтердің біліктілігін арттыру курстарынан колледждің 75 оқытушысы өтті. Бұл жалпы оқытушылар құрамының 84,2 пайызын құрайды.

Педагогтердің сапалық құрамына тоқталсақ, жалпы 30 жоғары, 14 бірінші, 6 екінші санатты және 13 педагог-зерттеуші, 9 педагог-сарапшы, 8 педагог-модератор санатында оқытушылар жұмыс жасайды. 21 оқытушы магистр, 1 оқытушы педагогика ғылымдарының кандидаты.

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолданбалы бакалавры» біліктілігі бойынша 12 оқытушы, «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавры» біліктілігінде 15 оқытушы арнайы пәндерден дәріс береді.

2018-2019 оқу жылы «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығына қабылданған 15 студент колледжді тәмамдап, қазіргі уақытта 10 студент балабақшаларда тәрбиеші болып жұмыс істесе, 3 студент жоғары оқу орнында білімдерін жалғастыруда.

Сондай-ақ мамандықтар бойынша халықаралық, республикалық, облыстық, қалалық ғылыми-әдістемелік конференция, семинар-тренингтер, вебинарлар, мастер кластар, байқаулар өткізіп отырамыз.

«Мектепке дейінгі тәрбие және оқытудың қолданбалы бакалавры» біліктілігі бойынша 2020 жылы облыстық Worldskills чемпионатында студент Кәкішова Айдана III орынға ие болды.

2021-2022 оқу жылында Қарағанды облысы білім басқармасының шешімімен колледжіміз «Музыканы оқыту» құзыреттілік орталығы болып бекітілді. Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының ұйымдастыруымен аймақтық «Worldskills Karaganda – 2022» чемпионаты өткізілді. Байқауға облысымыздың Жезқазған, Балқаш, Теміртау, Қарағанды, Саран қалаларында музыка пәні мұғалімін дайындайтын колледж студенттері қатысты. «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» құзыреттілігі бағытында колледж түлегі Котова Полина I дәрежелі диплом иесі атанса, «Музыканы оқыту» құзыреттілігі бойынша Тлеужан Ақниет I орын алды.

04.12.2022 – 11.12.2022 ж. күні Астанада өткен «Worldskills Kazakhstan 2022» VII республикалық кәсіби шеберлік чемпионатында Қарағанды облысы атынан қатысқан колледжіміздің студенті **Котова Полина** байқау қорытындысына сәйкес «Үздік маман» номинациясын иеленді.

3-сурет - "WORLD SKILLS KARAGANDA-2022" өңірлік байқауының жеңімпаздары

2022-2023 оқу жылында колледж студенттері «WorldSkills Karaganda-2023» өңірлік кәсіби шеберлік чемпионатында 3 құзыреттілік бойынша қатысып, жеңімпаз атанды:

«Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» құзыреттілігі бойынша Жалбаева Дария;

«Музыкалық білім беру» құзыреттілігі бойынша Досбол Мұхтар;

«Бастауыш білім беру» құзыреттілігі бойынша Таутаева Ясина.

«Бастауыш білім беру» құзыреттілігі бойынша Таутаева Ясина республикалық ұлттық «WorldSkills Kazakhstan-2023» чемпионатына жолдама алды.

Сонымен қатар, Ресей Федерациясының Нижегородский облысында орналасқан Городецкий губернский колледжінде өтетін халықаралық BabySkills чемпионатына, қаламыздағы әлеуметтік серіктестермен бірлесіп жыл сайын қатысып келеміз. 2022 жылы чемпионатқа қатысушыларды дайындаған тәлімгер ретінде колледжден 5 әдіскер және дуалды жүйеде оқитын 20 студент қатысса, 2023 жылы 7 әдіскер, 24 студент қатысты.

Қорыта айтқанда, кіріктірілген эксперименттік қолданбалы бакалавриаттың білім беру бағдарламаларын іске асыру үдерісі кезінде төмендегідей мәселені есепке алу керек деп есептейміз. Атап айтқанда, қолданбалы бакалавр дәрежесін алған түлектер жоғары оқу орнында қысқартылған мерзімде оқуын жалғастырса деген ұсыныс білдіреміз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1.Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары білім беру ұйымдарында қолданбалы бакалавриат дәрежесін эксперименттік режимде енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 26 маусымдағы No 305 бұйрығы.

2.Қарағанды облысы білім басқармасының 2018 жылғы 19 шілдедегі №317 бұйрығы.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖДЕРДІ ҚОЛДАНБАЛЫ БАКАЛАВРИАТҚА ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ахат Нұртас Ахатұлы

филология ғылымдарының кандидаты

ҚПҒА академигі, Қазақстанның еңбек сіңірген ұстазы

Көкшетау қаласы, Ақмола облысы білім басқармасының жанындағы
"Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжі" МКҚК
директоры

Рақымжан Әсел Қайроллақызы

психология және педагогика білім бағдарламасы бойынша DBA докторы
ҚПҒА корреспондент-мүшесі, Ақмола облысы білім басқармасының
жанындағы "Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық
колледжі" МКҚК директордың оқу жұмысы бойынша орынбасары

Андатпа. Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру жүйесінде қолданбалы бакалавриат бағдарламасына арналған нормативтік-құқықтық базасы қаралды. Мақалада Ақмола облысы, Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжінің қолданбалы бакалавриат бағдарламасын енгізудің іс-тәжірибесі жайлы ақпарат берілді.

Аннотация. Рассмотрены нормативно-правовые основы развития прикладного бакалавриата в системе ТиППО. В статье дана информация об опыте применения образовательных программ прикладного бакалавриата в Кокшетауском высшем казахском педагогическом колледже имени Ж. Мусина при управлении образования Акмолинской области.

Abstract. The regulatory framework for the development of applied baccalaureate in the system of TiPPO was considered. The article provides information about the experience of experimental application of educational programs of applied bachelor degree in the Kokshetau Higher Kazakh Pedagogical College named after J. Musin in Akmola region.

Бүгінгі қоғамдағы технологияның заманауи даму жағдайларында өзінің құрылымдық негізі бойынша күрделі әрі бір-бірімен байланысты екі процесті айқындай аламыз:

1) әлемдік білім беру құрылымының қазіргі даму тенденциясына сәйкес кәсіби білім беру жүйесінің көпсатылы білім беру жүйесіне трансформациялануы;

2) заманауи технологиялардың қарқынды дамуының негізінде қазіргі еңбек нарығындағы жұмыс берушінің талаптарының жоғары болуы.

Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» Заңына сәйкес орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламалары қолданбалы бакалавр мамандарын даярлауға бағытталған.

Жоғары педагогикалық колледждерде қолданбалы бакалавриат бағдарламасын енгізу елеулі теориялық дайындықты және біліктілік деңгейлері бойынша өндірістегі практикалық жұмыс дағдыларын меңгеруді көздейтін орта

білімнен кейінгі білім беру мен жоғары білім берудің кәсіби бағдарламаларының интеграциясын қамтамасыз етеді.

ҚР Білім және ғылым министрлігі 2018 жылдың 26 маусымындағы «ТЖКБ, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында қолданбалы бакалавриатты эксперимент режимінде енгізу туралы» №305 бұйрығымен қолданбалы бакалавриат бағдарламасын іске асыруды жоба ретінде тапсырды. Бұл эксперимент негізінде жалпы 46 колледж, оның ішінде 15 педагогикалық және гуманитарлық колледждері «жоғары колледж» статусын алды. Бүгінгі күні Ұлттық білім беру деректер қорының ақпараты бойынша республикада 15 колледж қолданбалы бакалавр мамандарын даярлауда.

2017 жылы Ақмола облысы әкімдігінің қаулысымен «Ж.Мусин атындағы педагогикалық колледжі» «Ақмола облысы білім басқармасының жанындағы «Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжі» МКҚК болып өзгертілді. 2017 жылдан бастап колледжде эксперимент режимінде жұмыс берушілердің қажеттіліктеріне сәйкес кәсіби практикаға бағдарланған мамандарды даярлау үшін 010101 4 Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолданбалы бакалавры, 010501 4 Бастауыш білім берудің қолданбалы бакалавры біліктілігі бойынша қолданбалы бакалавриаттың білім беру бағдарламасы енгізіліп, 2017-2018 оқу жылы - 50 талапкер, 2018-2019 оқу жылы – 50 талапкер қабылданды.

Қазіргі таңда 11 түлек қысқартылған 2 жылдық мерзімде ЖОО өз мамандығы бойынша білім алуда, 72 түлек өз мамандығы бойынша еңбек нарығында қызмет етуде.

2017 жылы 8 қыркүйекте Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университетімен екі жақты меморандумға қол қойылып, қолданбалы бакалавриат бағдарламасын жүзеге асыруда әлеуметтік серіктес ретінде «Жоғары колледж – Университет» сабақтастығы жүзеге асырылды. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолданбалы бакалавры, Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавры, Дене тәрбиесі қолданбалы бакалавры, Қазақ тілі мен әдебиетті және шетел тілін оқытудың педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавры, Информатика қолданбалы бакалавры біліктіліктері бойынша кіріктірілген модульдік-кредиттік білім беру бағдарламалары жасалды.

Сонымен қатар 2021 жылдың 21 сәуірінде Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан Университетімен ынтымақтастық меморандумына қол қойылып, 5AB01130101 Логопед қолданбалы бакалавры біліктілігі бойынша кіріктірілген модульдік-кредиттік білім беру бағдарламасы жасалды.

Бүгінгі таңда колледжде орта білімнен кейінгі білім беру мамандықтары бойынша әзірленген қолданбалы бакалавриат бағдарламалары бойынша **285** студент білім алуда:

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолданбалы бакалавры – 45 студент

Логопед қолданбалы бакалавры – 31 студент

Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавры – 47 студент

Дене тәрбиесі қолданбалы бакалавры – 30 студент

Қазақ тілі мен әдебиетті оқытудың педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавры – 44 студент

Шетел тілін оқытудың педагогикасы мен әдістемесі қолданбалы бакалавры – 44 студент

Информатика қолданбалы бакалавры – 44 студент.

Әлемдегі білім берудің қазіргі тенденциясы – кәсіби шеберлікті қалыптастыру, қазіргі жаһандану үрдісінде өз ісін жетік білетін, жан-жақты білімді, нарыққа икемді, ұтқыр, функционалды сауатты, өз бетінше шешім қабылдай алатын кәсіби маман даярлау. Мақсатты орындауда әлемдік білім беру жүйесінде қолданбалы бакалавр мамандарын колледждер дайындайды, ал жоғары оқу орындарының миссиясы – ғылымды дамытып, ғылымға бағытталған академиялық бакалавр мамандарын, ғылым магистрлерін, PhD докторларын даярлау, себебі, барлық мемлекеттерде университеттік жүйеде ғылымға басымдылық береді.

Қазақстан Республикасының білім жүйесін әлемдік білім жүйесімен интеграциялау – заман талабы. Еліміздің білім беру жүйесіндегі ізденістері мен бастамалары әлемдік білім кеңістігіндегі ықпалдастықты арттыру мен сапаны көтеруге бағытталған. Білім беру нормаларын өзара мақұлдау жөніндегі Лиссабон конвенциясын, жоғары білім саласы мен құрылымындағы бірізділікке қатысты Сорбон декларациясын қолдап, белсенді араласуға талпыныс жасаған мемлекеттердің арасында Қазақстан өзіндік орынға ие. Еліміздің Болон процесіне қосылуы отандық білімнің жаңа талаптары мен республиканың саяси-экономикалық таңдауына толық жауап береді. Болон процесіне қарсылықтың себебі Кеңестік педагогикалық институттар кадр даярлаумен, ал Ғылым академиясы ғылыммен айналысты.

Біздің елімізде қалыптасқан жағдайда Еуропалық кәсіптік білім беру кеңістігі үшін біліктілік шеңбері (Дублин дескрипторлары) немесе өмір бойы білім алу үшін Еуропалық біліктілік шеңбері (ЕБШ) нақты тірек бола алады. Дублин дескрипторларына сәйкес қолданбалы бакалавриат Бакалаврларды даярлау бағдарламаларының қысқа цикліне, ал ЕБШ бойынша – шеңбердің бесінші деңгейіне сәйкес келеді (Қазақстанда қолданбалы бакалавриат Ұлттық біліктілік шеңберінің бесінші деңгейіне сәйкес келеді). Бұл бағдарламаларды әзірлеу кезінде олардың практикалық бағыты туралы жалпы дәлелдер емес, оқыту нәтижелерін жүзеге асыруды есепке алған жөн. Онсыз кәсіптік білім беру құрылымында сапаға қол жеткізе алмаймыз.

Жоғары оқу орындары мен колледждер арасында міндетті түрде интеграция болуы қажет. Қолданбалы бакалавр мамандарын даярлауда университеттер мен колледждердің арасында келісім болса, қысқартылған мерзімде мектепке дейінгі және жалпы білім беру құрылымына бакалавр және магистр мамандарын даярлауға үлкен мүмкіндік туады. ҚР Білім және ғылым министрі Асхат Қанатұлы Аймағанбетов «Жалпы білім беру жүйесінде магистр

дәрежесі бар педагогтер ғана қызмет атқаруы тиіс» деген пікіріне сәйкес, университеттер мектептерді магистр мамандарымен қамтамасыз етуі қажет, осы мақсатқа толықтай жету үшін уақыт керек. Осы тұста жоғары колледждер орта буын мамандары мен қолданбалы бакалавр мамандарын даярлаумен айналысуы әбден орынды.

Колледждер мен университет арасындағы ынтымақтастық қолданбалы бакалавриат жүйесін енгізуге байланысты педагогикалық мамандықтар үшін өте қолайлы. Колледжден практикаға бағдарланған кәсіби білім алған түлек аз ғана мерзімнің ішінде (1,5-1 жыл 10 ай) академиялық бакалавр біліктілігіне ие болады. Бұл заманауи тұрғыдан педагог кадрлар даярлаудың тиімді жолдарының бірі десек қателеспейміз. Практикаға бағдарланған педагог мамандарын даярлауда университеттік жүйеде әлі де болса шешімін таппаған мәселелер бар. Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінің бастауыш, негізгі білім беру құрылымында, әсіресе, ауыл мектептерінің педагогикалық құрамының басым көпшілігін колледж түлектері құрайды. Ал, мектепке дейінгі мекемелерде жұмыс атқаратын мамандардың 90%-ын колледж түлектері құрайды.

Көрсеткіштер	Жоғары колледж - қолданбалы бакалавриат	Университет-академиялық бакалавриат
Қорытынды аттестаттау	Практикалық міндетті шешуге бағытталған демонстрациялық емтихан түріндегі қорытынды аттестаттау немесе дипломдық жұмыс	Теориялық және ғылыми міндетті шешуге бағытталған дипломдық жұмыс
Білім беру бағдарламасының мазмұны	Мазмұн жұмыс берушілермен бірлесіп, еңбек нарығының нақты талаптары негізінде жүзеге асырылады	Мазмұн академиялық қауымдастық тарапынан құрылып, жүзеге асырылады
Оқытудың формалары мен әдістері	Теорияны білімді алуға және оларды практикада жүзеге асыруға бағытталады	Теорияны білімді алуға және ғылыми зерттеулерге бағытталған

1-Кесте - Жоғары колледж бен Университет бағдарламаларындағы айырмашылықтар

Практикаға бағытталған қолданбалы бакалавриат бағдарламалары бүгінгі күнде өте тиімді, себебі индустриялық кеңес арқылы нақты жұмыс берушілерге қажетті құзіреттіліктерді есепке ала отырып әзірленеді. Мысалы, мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолданбалы бакалавры біліктілігіне әзірленген бағдарламаның кәсіптік модуліне жұмыс берушілердің сұранысы бойынша Коррекциялық педагогика, Логопедия және Олигофрено-педагогикаға байланысты оқыту нәтижелері енгізіліп отыр.

Бүгінгі күні Ұлттық білім беру деректер қорының ақпараты бойынша Республикадағы 7 мыңнан астам жалпы орта білім беретін мектептердің 54,3%-ы шағын жинақталған мектептер екені белгілі. Ақмола облысы бойынша 560 жалпы орта білім беретін мектептің 380-і, яғни 68%-ын шағын жинақталған

мектептер құрайды. Ал, бұл мектептерде оқу процесін ұйымдастырудың өзіндік ерекшеліктерінің болуы заңды. Осы тұрғыдан алғанда, педагогикалық колледждердің шағын жинақталған мектептерге мамандар даярлауда атқарып отырған жұмыстарын атап айтуға болады. Қолданбалы бакалавриат бағдарламасының оқу жоспарында «Шағын жинақталған мектептерде оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру әдістемесі» атты оқыту нәтежесі оқытылады. Осы пәнді оқу барысында студенттер бұл мектептердің ерекшеліктерімен танысып, шағын жинақталған мектептерде оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың түрлі жолдарын, оқытудың әдіс-тәсілдерін меңгеріп шығады. Сондай-ақ, колледж студенттерінің басым бөлігі ауылдық жерлерден болғандықтан, оқу орнын аяқтағаннан соң, өздерінің туған ауылдық мектептеріне, яғни шағын жинақталған мектептерге жұмыс істеуге барады. Бұған дәлел ретінде колледжді бітірген түлектердің 50-60%-ға жуығының ауыл мектептерінде жұмыс істеп жүргендіктерін айтуға болады. Педагогикалық колледждердің шағын жинақталған мектептерге мамандар даярлауда көп жылдардан бергі жинақталған мол тәжірибесі, материалдық базасы және әдістемелік жүйесі бар екенін ескерсек, педагогикалық колледждер қашан да, қай уақытта болмасын сапалы мамандар даярлайтыны ақиқат екендігін мойындауымыз керек.

Осы ақпараттарды түйіндей келе, жоғары колледж даярлайтын қолданбалы бакалавр мамандарының еңбек нарығына қажеттілігі арта түсіп, жағымды әрі өте тиімді жақтары айқындалды:

1) жоғары және кәсіптік білім беру бағдарламасы мен кәсіпорынның әртүрлі интеграциялық мүмкіндігі;

2) жалпы және кәсіби құзіреттілік негізінде, кәсіби қызмет ауқымында білім беру құрылымы мен жұмыс берушінің тығыз қарым-қатынасы;

3) өзін-өзі жетілдірудегі қабілеттілік, қойылған міндеттерді шешуде білім беру жүйесіне дайындығы;

4) жоғары колледждер мен жоғары оқу орындары арасында интеграцияның болуы;

5) оқу мерзімі студентке бағытталған білім беруді тиімді нәтиже береді.

Сонымен қатар одан әрі шешуді қажет ететін және ұсынылатын бірқатар мәселелер бар:

1) Қолданбалы бакалавриат бағдарламалары жоғары және орта кәсіптік білімнің түйіскен тұсында орналасқан және орта білімнен кейінгі білім берудің өзіндік мемлекеттік стандартына ие, бірақ олардың әлі күнге дейін ресми мәртебесі белгіленбеген. Қазіргі уақытта колледжді бітірген орта буын маманы мен жоғары колледж бітірген қолданбалы бакалавр маманының еңбек нарығында дәрежесі бірдей. Осыған орай, тез арада Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына өзгеріс енгізіп, қолданбалы бакалавр маманының ресми мәртебесін тиісті нормативтік-құқықтық актілер арқылы заңды түрде бекіту қажет деп есептейміз.

2) Қолданбалы бакалавр мамандарының әлеуметтік кепілдік мәселелері шешілмеген: «қолданбалы бакалаврдың» орта буын маманы мен жалпы бакалаврдан айтарлықтай айырмашылықтары, құқықтық статусы

(аттестаттаудан өтуі, жалақысы, деңгейлік лауазымы). Яғни Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1193 қаулысына, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы № 83 бұйрығына тиісті өзгерістер енгізу қажеттілігі туындап отыр.

3) Жалпы қолданыстан «орта білімнен кейінгі білім беру» терминін алып тастап, «орта кәсіптік білім беру» ұғымын енгізуді ұсынамыз.

3) Республикамыздың педагогикалық колледждері білім беру жүйесіндегі үш құрылымға: мектепке дейінгі білім беру, бастауыш білім беру, негізгі және жалпы орта білім беру жүйесіне заманауи инновация, қолданбалы бакалавриат, инклюзия мәселелері төңірегінде толығымен біліммен қаруланған, сұранысқа ие, кәсіби даяр мамандарды қамтамасыз етіп отыр. Қазақстан Республикасының білім жүйесін әлемдік білім жүйесімен интеграциялау – заман талабы. Сол себепті еліміздің педагогикалық колледждері Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясымен тығыз байланыста болуы қажет. Бұл мәселеде бірнеше жылдар бойы колледж ұжымы тарапынан бірқатар инициативалар мен идеялар ұсынылған болатын. Осыған орай, педагогикалық колледждердің Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясымен байланысы жаңа деңгейге көтерілуі қажет деген ұсынысымыз бар.

4) «Білім» бейіні бойынша маман даярлайтын колледж оқытушылары үздіксіз ғылыммен айналысуы қажет. Сол себепті, педагогикалық колледждер оқытушыларына жоғары оқу орнынан кейінгі білімін жалғастыруда әлеуметтік қолдау көрсетіліп, педагогикалық мамандықтар бойынша PhD докторантурада оқуға жергілікті атқарушы органдар тарапынан арнайы гранттар бөлінсе деген ұсынысымыз бар

ТРЕБОВАНИЯ К ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГА В ВУЗЕ

Давыдова Ольга Ивановна

кандидат педагогических наук, доцент

Алтайский государственный педагогический университет

Аннотация. Мақалада мұғалімнің кәсіби дайындығындағы этнопедагогиканың орны; кәсіби қызметте этнопедагогиканы тәрбиелеу құралдарын, әдістерін қолданудағы мұғалімдердің қиындықтары; дәстүрлі білім беру жүйесінен білім алудың себептері қарастырылады. Білім беруді этнопедагогикаландыру идеясының, педагогикалық мәдениеттер диалогының негіздемесі берілген. Халықтардың педагогикалық мәдениетін жаңғырту тетіктері.

Аннотация. В статье рассматривается место этнопедагогики в профессиональной подготовке учителя; трудности педагогов при использовании средств, методов воспитания этнопедагогики в профессиональной деятельности; причины отрыва образования от традиционной системы воспитания. Дается обоснование идеи этнопедагогизации образования, диалога педагогических культур. Рассматриваются механизмы воспроизведения педагогической культуры народов, резюмируется необходимость качественных изменений системы подготовки учителей в вузе.

Abstract. The article examines the place of ethnopedagogy in the professional training of teachers; the difficulties of teachers in using the means and methods of education of ethnopedagogy in professional activity; the reasons for the separation of education from the traditional system of education. The substantiation of the idea of ethnopedagogization of education, dialogue of pedagogical cultures is given. The mechanisms of reproduction of the pedagogical culture of peoples are considered, the need for qualitative changes in the system of teacher training at the university is summarized.

Анализ исследований показал, что в современных диссертациях рассматривается место этнопедагогике в системе профессиональной подготовки педагогов в высшем учебном заведении (далее – в вузе). При этом большинство используемых и рассматриваемых в учебных пособиях и учебниках для студентов разных направлений подготовки, идей этнопедагогике – систематизированы, сохранены в архивах, сборниках сказок и фольклора, т.е. представляют собой некий «зафиксированный» пласт народной педагогической культуры, который уже не подлежит видоизменениям в современной действительности под воздействием новых факторов и обстоятельств. «Содержание, процесс и цели народной педагогики представляются омертвевшими, неподвижными...» – писал еще в 1930 году Виноградов Г.[4], и многие нынешние исследования разделяют эти взгляды, поскольку, как правило, в современных научных изысканиях не рассматриваются механизмы вхождения инноваций в народные педагогические традиции, насыщение этнопедагогике новым содержанием.

Поэтому многим педагогам, средства, методы, идеи этнопедагогике представляются устаревшими, отжившими, и самое главное – не актуальными для современной воспитательной практики в условиях учреждений образования (школах, детских садах, Центрах развития и т.д.). Достаточно сложно применять в обыденной педагогической работе старинные фольклорные тексты (например, эпические произведения «Кобланды-батыр» «Калевала», «Олонхо», «Манас» и т.д.), загадки, смысл которых и ответ неизвестен самому педагогу, методы эмоционального воздействия, подлинные тексты народных сказок и т.д. Педагоги не способны естественно использовать их, как, например, делают это большинство родителей в обыденной семейной воспитательной практике. Таким образом, в профессиональном образовании, несмотря на все многочисленные исследования, этнопедагогика по-прежнему рассматривается как некое дополнение профессиональной подготовки педагогических кадров. Из педагогического наследия народа предлагают «отбирать» определенные компоненты: трудовые, бытовые, празднично-игровые, фольклорные.

Этнопедагогика по-прежнему некое дополнение, а не основа профессиональной подготовки будущих учителей [3]. Факторы и средства воспитания этнопедагогике рассматриваются как внесение в учебно-воспитательный процесс национального колорита или регионального компонента. Если для занятия педагогу нужны фольклорные тексты, он начинает выискивать их в сборниках и вставлять для декоративного или смыслового оформления урока или занятия. На наш взгляд нужно принципиально сменить отношение к таким добавкам. Настолько искусственно смотрятся народные

загадки, пословицы, которые выдернуты из контекста обыденной практики педагогической культуры народа. Их смысл, а главное педагогическое воздействие снижается и не достигает цели, какую решал с их помощью мудрый учитель-народ.

В качестве примера можно привести народные загадки. Для того чтобы использовать загадки как средство воспитания народной педагогики (подчеркиваем – не суть важно, какого народа, – русского, казахского, эстонского, грузинского), то есть как этнопедагогическое средство воспитания, нужно знать как именно (по какой системе, схеме) загадывались загадки у разных народов: болгар, русских, казахов и т.д. Для этого вовсе не обязательно знать все пословицы и поговорки разных народов, ведь в большинстве своем они действительно собраны и систематизированы исследователями фольклора. Главное – нужно научить современного педагога понимать смысл воспитательного воздействия загадок.

В разных ситуациях он был и будет разным. Например, у многих народов были «вечера загадок», на которых вначале загадывались те загадки, которые связаны с телом человека, следом шли загадки о предметах домашнего обихода, далее – загадки про двор, промыслы и т.д. – очевидно, что смысл таких вечеров в структурировании картины мира ребенка, постижения им себя в этом мире. Вырванные из этой упорядоченной структуры картины мира загадки теряют свой педагогический смысл.

У некоторых народов есть загадки-сказки (например, у чувашей загадка переводится как «сказка, требующая отгадки»), загадки-притчи, загадки-задачи (например, у русских: «Стояло сорок-столбов, у каждого столба по сорок колец, у каждого кольца по сорок жеребцов. Много ли было жеребцов?» [2]). Загадки как средство воспитания решают разнообразные задачи: развитие ума, проверка смекалки, тренировка памяти, подготовка к охотничьим промыслам, семейной жизни. Нужно научить педагога не просто «вставлять» в свою речь загадки, а использовать их так, чтобы они не теряли педагогического смысла. Сделать это, можно только используя загадки не как украшение речи учителя, не как атрибут обязательной «добавки» в качестве дани национально-региональному компоненту образования, а как средство воспитания этнопедагогики, сохраняющее и выполняющее свой глубинный педагогический смысл.

Народная педагогическая культура это совокупность знаний и навыков воспитания, сохранившаяся в этнокультурных традициях, народном поэтическом и художественном творчестве, устойчивых формах общения и взаимодействия детей друг с другом и со взрослыми [5].

Народная педагогика старше педагогической науки, образовательных учреждений и первоначально существовала независимо от них. Все методы, средства, факторы воспитания имеют свои истоки в народной педагогике. Это трюизм, но вуалирование или недопонимание этого обуславливает факты ксенофобии, антисемитизма, нарушение прав малых народов и др., когда, казалось бы, светский, политически и конфессионально «нейтральный» характер современного образования на деле несет антинациональный,

космополитический, антирелигиозный, даже антигосударственный подтекст, главным образом, через искажение реальной этнической картины мира, истории разных народов, событий последнего двадцатилетия.

Это желание манипулировать терминами этнопедагогики, спекуляция на всплеске национализма в мире, приводит к выхолаживанию сути, и сакрального смысла этнопедагогического опыта народов и этнопедагогического подхода в образовательном пространстве разных стран. Как следствие этого – отрыв образования от традиционного воспитания и культуры. Именно образование должно выступить средством гармонизации межнациональных интересов, защиты развития педагогических культур этносов, обеспечения их взаимовосприятия и понимания, столь значимых в нашем взаимозависимом мире. Ю.В. Сенько рассматривая вопрос о том, что есть образование, прямо указывает: «Нельзя, да и невозможно «загнуть» образование в искусственные, жестко фиксированные профессиональные рамки» [7]. Любая система образования не может функционировать без окружающей ее этнопедагогической среды, точнее образование является неотъемлемой частью этнопедагогики. Этнопедагогика – это не педагогика этноса, педагогика этносов, педагогика единого небезнационального человечества. Именно поэтому воспитанный вне этнопедагогики непременно оказывается безродным [5].

Этнопедагогизация представляет собой целостный процесс системного исследования, изучения, усвоения, освоения и применения богатейшего этнопедагогического наследия народов и стран в целостном процессе учебно-воспитательной работы в вузе, школе и семье. В обосновании выдвигаемой идеи этнопедагогизации образования положена информационная концепция этноса С.А. Арутюнова и Н.Н. Чебоксарова. Согласно этой концепции основная функция этноса состоит в «информационной защите» его членов от нестабильности и неопределенности жизни. Человек не может быстро реагировать на изменения социальной, природной, культурной среды. Он нуждается в своеобразном «информационном фильтре», каким является этнос. Только освоив язык, культуру своего народа, самое главное – мировидение своего народа, ребенок может на равных вступать в диалог с народами иной культуры. Именно в диалоге педагогических культур разных народов и заключается на наш взгляд решение этнического парадокса современности.

Видные представители теории культурно-исторического наследия, которыми являются Л.С. Выготский, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев, Д.Б. Эльконин, рассматривая вопросы освоения личностью содержания национальной культуры, доказали, что процесс приобщения к культуре уже в дошкольном возрасте идет через присвоение общественно- исторического опыта, воплощенного в материальных и духовных ценностях и осваивается в активной созидательной деятельности.

Родная культура должна входить в сознание ребенка на правах порождающего начала. С культурой других народов и мировой культурой человек вступает в диалог с позиций уже «присвоенной культуры». Б.Г. Ананьев отмечал, что только в обществе с помощью культурно-исторических ценностей,

в «ежесекундном отношении личности к другим людям» ребенок овладевает родовыми качествами и обособливается как личность [1]. Значит, в детстве ребенок должен в первую очередь впитывать в себя родную культуру. Этому в полной мере способствует, этнопедагогика, гуманизм которой воплощается в принципах сформулированных Г.Н. Волковым: общечеловеческое начало во всем многообразии педагогических традиций; естественность процесса воспитания; перманентность, завершенность, целостность, цикличность воспитания («Каждый, рождается внуком – умирает дедом»); строгость и бескомпромиссность педагогических этнических установок; диалектичность народного воспитания: консерватизм и одновременно динамизм народных воспитательных средств; народную педагогику следует рассматривать только в контексте общей культуры [5].

Этнопедагогика является наукой, которая изучает эмпирический опыт этнических групп в области воспитания и образования детей, морально-этнических воззрений на исконные ценности семьи, рода, племени, народности, нации, т.е. в целом этнической общности.

Этнопедагогика в отличие от научной, «официальной», педагогики, обращает внимание не столько на эффективное воспроизводство развитых личностей в их традиционных физических, психических, социокультурных и интеллектуальных качествах, сколько на формирование общества и человека в их прогностически новых социокачествах, в опережающем время человеческом развитии.

Этнопедагогика легко приспосабливается к другим социально-экономическим отношениям, насыщается новым содержанием, превращая инновации в традиции. Механизмом воспроизведения культуры являются традиции. Они содействуют возникновению у людей национально-этнического «притяжения», сходных переживаний, укрепляют чувство патриотизма и национальной гордости. Традиция как любой механизм постоянно находится в движении, и любые новации, закрепившиеся в ней, постепенно входят в традицию, т.е. становятся инновациями [6]. Взаимодействие традиций и новаторства раскрывает динамику развития педагогической культуры народов, отражает диалектический процесс создания нового на основе достижений прошлого опыта культурной деятельности. Для истинного возрождения культуры недостаточно внешних форм – привычных обрядов и ритуалов. Народное творчество создается и преобразуется самим народом, национальные традиции создаются вновь и вновь так же, как и исчезают; преемственность традиций не есть простая передача, а в первую очередь – воспроизведение.

Любая культура всегда подразумевает сохранение предшествующего опыта. Одно из важнейших определений культуры характеризует ее как «негенетическую память коллектива». Поэтому культура всегда связана с историей, всегда подразумевает непрерывность нравственной, интеллектуальной, духовной жизни человека, общества, человечества. Незнание и непонимание особенностей этнопедагогики, в первую очередь народной педагогики своего народа, ее подлинного гуманизма, несет за собой

игнорирование, пренебрежение или даже стойкую отрицательную оценку некоторым явлениям или предметам культур разных народов, порождая ксенофобию, расизм и этнические войны.

Нужно естественно использовать сохранившиеся методы и средства народной педагогики, не отрицать инновации, новшества избегая при этом декларативности и декоративности. Сувенирные формы народной культуры (такие как тубетейка или кокошник на голове учителя) не приводят к утверждению и сохранению уклада, институционально установленного в истории народа. При использовании этнопедагогических знаний рекомендуется руководствоваться принципом «целесообразной меры», обусловленной целями и содержанием занятий. Декоративные формы псевдокультурного возрождения вводят пласт замещенных форм, являя «фантомные» стили поведения, препятствующего тем самым культурной идентификации. Это приводит к закрытию возможности для самоопределения относительно реальных условий жизни: ребенку предлагается «сцена» с изображением жизни, т.е. вместо подлинной народной культуры часто педагоги предлагают ученикам совершать некие экскурсионные вылазки в ту или иную этническую культуру. При этом наполняемость этих «погружений» зависит только от осведомленности педагога-экскурсовода. Специальная подготовка педагога для использования знаний подлинной народной культуры в работе с учениками не рассматривается в качестве составляющей его профессиональных умений. Необходимо изменить (в первую очередь не структурно, а качественно) систему подготовки учителя. Для чего необходимо знать компоненты и механизмы функционирования этнопедагогики в современном образовательном пространстве. Постигание механизмов воздействия средств, методов воспитания этнопедагогики как неделимого пласта целостной картины мира человека должно быть положено в условия реализации этнопедагогической подготовки в вузе.

Список использованных источников

1. Ананьев, Б.Г. Избранные психологические труды: в 2-х т. / под. ред. А.А. Бодалева и др. – М. : Педагогика, 1980. – Т.1. – 230 с.; Т. 2. – 228 с.
2. Аникин, В.П. Русские народные поговорки, пословицы, загадки и детский фольклор / В.П. Аникин. – М., 1957.
3. Батурина, Г.И., Кузина Т.Ф. Народная педагогика в современном учебно-воспитательном процессе / Г.И. Батурина, Т.Ф. Кузина. – М. : Школьная Пресса, 2003. – 144 с.
4. Виноградов, Г.С. Народная педагогика (отрывки и наброски) / Г.С. Виноградов. – Иркутск : Восточно-Сибирское Русское географическое общество, 1926. – 30 с.
5. Волков, Г.Н. Этнопедагогика: предмет, проблемы, современные поиски / Г.Н. Волков // Педагогика любви : материалы Всероссийских этнопедагогических чтений, посвященных педагогическому наследию действительного члена РАО, доктора педагогических наук, профессора Г.Н. Волкова (19-21 июня 2008г., Г. Горно-Алтайск). – Горно-Алтайск : РИО Горно-Алтайского университета, 2008. – Ч. I. – С. 26-35.
6. Давыдова О.И. Народные традиции и инновации в этнопедагогической подготовке будущих педагогов // Педагогическое образование: история становления и векторы развития: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 100-летию открытия педагогического факультета при 2-м МГУ, г. Москва, 14–

15 октября 2021 г. [Электронное издание сетевого распространения]. – Москва : МПГУ, 2022 – С. 676-682.

7. Сенько, Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования : курс лекций : учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / Ю.В. Сенько. – М. : Академия, 2000. – 240 с.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ В РОССИИ

Жданова Нина Сергеевна

к.и.н., доцент кафедры правоведения и методики преподавания
социально-экономических дисциплин ФГБОУ ВО «Алтайский
государственный педагогический университет»
г. Барнаул, Россия

Аңдатпа. Қолданыстағы құқықтық білім беруде артықшылық қолданыстағы нормативтік құқықтық актілерді зерттеуге, қолданбалы дағдыларды қалыптастыруға беріледі, бұл құқықты терең түсінуге, құқықтық дүниетанымды қалыптастыруға және құқық принциптерін түсінуге ықпал етпейді. Білім берудің шамадан тыс прагматизмі білім алушылардың теориялық даярлығының жеткіліксіздігіне әкеледі. Нәтижесінде білім берудің әлеуметтік және рухани-мәдени рөлі, демек, білім алушылардың рухани-адамгершілік дайындығы төмендейді.

Аннотация. В существующем правовом образовании преимущество отдается изучению действующих нормативно-правовых актов, формированию прикладных навыков, что не способствует глубокому осмыслению права, формированию правового мировоззрения, пониманию принципов права. Излишний прагматизм образования приводит к недостаточности теоретической подготовки обучающихся. В итоге снижается социальная и духовно-культурная роль образования, а, следовательно, и духовно-нравственная подготовка обучающихся.

Abstract. In the existing legal education, the advantage is given to the study of existing normative legal acts, the formation of applied skills, which does not contribute to a deep understanding of law, the formation of a legal worldview, understanding of the principles of law. Excessive pragmatism of education leads to insufficient theoretical training of students. As a result, the social and spiritual and cultural role of education decreases, and, consequently, the spiritual and moral training of students.

Повышение уровня правового образования в российском обществе исторически было тесно связано с формированием целостной и духовно развитой личности. Первостепенность усвоения человеком духовных ценностей общества, нравственного, культурного развития личности являлось базой получения глубокого и широкого образования, приобретения умений прикладного характера. Нравственная культура человека являлась залогом обеспечения духовных ценностей в профессиональной сфере. Уровень высших нравственных принципов – справедливости, милосердия – предопределял духовную обоснованность принимаемых решений. Современное правовое образование, сориентированное лишь на трансляцию знаний, оказывается оторванным от ценностного наполнения жизненной практики. Падением моральной культуры грозит акцент правового образования на практической

востребованности знаний, развитии принципов прагматизма, поскольку теряется его нравственное призвание – обеспечение мира, добра, справедливости, укрепление духовности и государственности. Потенциал влияния духовности на русское право, правовое воспитание и обучение актуализируется многими отечественными исследователями разных эпох [4, с. 118; 6, с. 58]. Базовые знания о традиционном русском правопонимании позволят обучающимся объединить пестроту отраслевых сведений в целостное видение права.

Сегодня с каждым днем возрастает интерес к наследию отечественных консерваторов, работавших в XVIII – начале XX вв. Причем, внимание к таким авторам, как И.А. Ильин, И.Л. Солоневич, проявляют не только исследователи, но и различные политические деятели. Тем самым значимость трудов русских консерваторов возрастает практически на всех уровнях общественной жизни. Особый интерес представляет использование накопленных за несколько веков идей о правовом воспитании и правовом обучении. Консервативная правовая доктрина России традиционно подчеркивала необходимость пристального внимания к обычаям и традициям народа, поскольку отношение к закону зачастую преломляется через призму традиций. Следовательно, в правовом воспитании и обучении необходимо отталкиваться от основ правосознания народа. Каждый правовой институт – это результат многолетнего, многовекового развития и это накладывает отпечаток на его реализацию, отношение к нему граждан.

Правовое воспитание и обучение в первую очередь должно учитывать общественное правосознание. И.А. Ильин отмечал, что в целом можно выделить два типа правосознания – монархическое и республиканское. Если второй более характерен для большинства западноевропейских государств и США и характеризуется идеями подчинения формальному закону, координации (равенства субъектов), то первому соответствуют настроения в России и ряде постсоветских государств. Для монархического правосознания более важны идеи субординации (подчинения субъектов), ранга, авторитета (наличие прав соответствует заслугам и выполняемой функции субъекта), подчинения обычаям и традициям, слабое уважение к формальным правовым актам (законам и т.д.) [1, с. 208-210].

В том случае, если при правовом воспитании и обучении используются методы, не подходящие под один из типов народного правосознания, результат, в лучшем случае, будет отсутствовать. В худшем же случае население просто войдет в диссонанс с обучением, с продвигаемыми нормами поведения, принципами, что может привести к все более усиливающемуся правовому нигилизму. Таким образом, следует ориентироваться на способы правового воспитания и обучения, которые больше всего подходят населению России. Ключевым способом считается изучение русской истории во всем ее своеобразии, исторических аспектов в российском праве, особенностей становления и развития русской правовой системы, специфических черт русских законов. Другим способом является ознакомление с различными судебными процессами и судебными решениями.

Современный педагог вынужден пользоваться понятиями и категориями западной юридической теории, из-за чего много внимания уделяется формальному праву [5, с. 69-72], анализу отдельных правовых компонентов, а не функционированию правовой целостности, что противоречит российской правовой культуре и осложняет освоение системных начал права. В противовес естественно-правовой и позитивистской теории права существует христианская традиция правопонимания, которая выражает необходимость восстановления преемственности русской философской и правовой мысли [2, с. 93, 108-113; 3, с. 115-133]. Возможности для подобного изучения предоставляет духовно-культурологический подход, а не формально-юридический, который позволяет акцентировать внимание на фундаментальных, глубинных, общекультурных, первичных основаниях права, синтезирует разнообразные юридические явления в один, общий контекст, формирует модель права сквозь мировоззренческий и ментальный фундамент. Без понимания духовно-культурных основ права все типы правопонимания обречены на неполноту, фрагментарность.

Жизнь современного российского общества требует создания особой синтетической теории права, противостоящей восприятию права как формального средства нормирования внешнего поведения, где нравственные основы права оказываются важнее тотальности нормы, поскольку базируются на отечественной культурной традиции. Она предполагает не дробление юридических знаний и изучение узких практических вопросов, а признание целостного, многоуровневого права при познании их первоисточника [4, с. 20-21]. Процесс актуализации национально-культурной идентичности является условием единства русской нации в современном мире и большую роль в этом процессе предстоит сыграть педагогу. С целью повышения образовательной и воспитательной эффективности в противовес западной законнической идеологии педагог должен утверждать правовую, основанную на принадлежности к отечественной культуре, где в основе миропонимания вместо индивидуализма и коллективизма лежит идея яркой индивидуальности и соборности, вместо конкуренции и конфликта – согласие и солидарность, а идея единства прав, свобод и обязанностей уравнивается идеей естественных обязанностей, свойственных каждому гражданину.

Ведущим фактором повышения уровня восприятия правового материала является понимание фундаментальных основ построения правовой системы России, базировавшихся на исторических традициях русского народа. Традиционная мораль российского общества развивалась под влиянием православного идеала. Идеи общности интересов и соборности, ценность индивидуальности и честного исполнения долга, первостепенности естественных обязанностей над правами человека сформировали специфические черты ментальности. Поэтому правовое обучение должно строиться на основе бережной адаптации идей прав человека к национально-культурному, цивилизационному своеобразию российской действительности. Образовательная и воспитательная эффективность изучения прав человека будет значительно выше, если обучающиеся осознают нравственные основания права,

нерасторжимое единство прав и обязанностей, неотделимость одних от других в российском обществе. Обучающиеся должны понять, что поскольку для русского христианского правосознания идея свободы и прав человека неразрывно связана с идеей служения, то права нужны человеку, прежде всего, для того, чтобы, обладая ими, они могли наилучшим образом осуществлять созидательную деятельность, реализовывать свои способности и исполнять свой долг перед государством, семьей, другими людьми. В целом, идеи соборности и правообязанности имеют более перспективный характер, поскольку преследуют целью не столько социальное усовершенствование, сколько нравственное самосовершенствование. Залогом успешного развития России признается формирование собственно российских правовых ценностных ориентаций, основанных на нравственности и рационализме, учете исторического опыта при признании необходимости диалога культур и цивилизаций. Сегодня признаются целесообразными меры государственной политики, которые призваны возродить и закрепить духовно-нравственные ценности российского общества через взаимосвязь правового воспитания с патриотическим, трудовым, экологическим и другими видами воспитания на общей нравственной основе. Этические, эстетические, моральные императивы должны быть положены в основу содержания образовательной программы, что обеспечит доминирование нравственных и духовных ценностей в российском обществе.

Государство должно заботиться о том, чтобы закон не ограничивался акцентом на внешнюю покорность, куда важнее – изменить образ мыслей людей, воспитать нравственное чувство и правосознание. Значительную роль в этом процессе играют национальные институты воспитания традиций – церковь, семья, школа (высшая, профессиональная и общеобразовательная) – через внедрение различных способов повышения правового образования: внедрение в образовательный процесс учебных курсов и учебно-методических материалов, обеспечивающих получение знаний в области традиционной русской духовной культуры и нравственных основ православия, а также философии, истории и теории права, основ Русского права; осуществление профессиональной ориентации молодежи с глубоким теоретическим обоснованием нравственных оснований профессиональной деятельности.

В целом, сегодня отмечается кризис целостного понимания права, его взаимосвязи с фундаментальными нравственными началами. Для эффективного усвоения права недостаточно лишь опоры на нормативно-правовые акты, поэтому основой построения правового образования в России должно являться многоуровневое, системное познание правовых явлений при опоре на отечественные обычаи и традиции как первоисточники. В современных условиях глобализации мира и преобладания западной юридической теории, акцента на форме, а не на содержании, снижения роли нравственных констант права, само право становится технологичным. Негативные проявления глобализации в правовом образовании необходимо минимизировать на основе повышения роли морально-этических аспектов права и общей грамотности в смежных областях знаний, включения в образовательную программу дисциплин в области русской

традиционной духовной культуры, усиления практико-ориентированности традиционных форм и методов контроля с сохранением преимущественного акцента на коммуникативные практики, применения творческих форм выявления и оценки образовательных достижений учащихся, расширения в образовательной среде системы дополнительного правового образования, формирования школ права, систематизации современного регионального опыта и расширения тематики и географии исследований.

Таким образом, сегодня отмечается, что право является частью духовной культуры России – это культура права, а не законничества, целостного восприятия права в неразрывном единстве его с нравственными канонами, а не фрагментарного анализа законоположений, неотделенности чувства и разума в правосознании. Стремительное ухудшение качества ценностей современного общества побуждает приложить достаточные усилия для восстановления истинных приоритетов и возрождения русских национальных ценностей в сознании народа. Возвращение в пространство Традиции и идеала общественной жизни – соборного единства возможно при условии повышения правовой культуры народа, прежде всего через образовательное пространство современной школы.

Список использованных источников

1. Концепция правового воспитания российского общества: коллективная монография / Под ред. В.В. Сорокина, А.А. Васильева. – Барнаул: Азбука, 2014. – 270 с.
2. О воспитании и образовании в грядущей России. Значение веры в педагогике (по трудам И. Ильина) / сост. Ю.А. Огородников. – М., 2018. – 224 с.
3. Солоневич И.Л. Народная монархия / И.Л. Солоневич. – М.: Феникс, 1992. – 512 с.
4. Сорокин В.В. Понятие и сущность права в духовной культуре России: Монография. – М.: Проспект, 2007. – 480 с.
5. Фурсова Ф.П. Из истории правового образования в России // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2006. – № 1.
6. Хомутцов С.В. Духовность в культуре: прошлое, настоящее и будущее: монография / С.В. Хомутцов. – Барнаул: АлтГПА, 2009. – 273 с.

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ДОШКОЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ

Исаева Жибек Кайруллиновна

кандидат филологических наук, РГУ «Институт раннего развития детей»
МП РК, Астана, Казахстан

Жиенбаева Сайра Нагашыбаевна

доктор педагогических наук, профессор, Евразийский национальный
университет им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Адамова Манара Елекеновна

Андатпа. Мақалада Қазақстанның мектепке дейінгі ұйымдарында мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту сапасын бағалаудың әзірленген құралдарын пилоттық сынақтан өткізу негізінде құрылымдалған мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту сапасын бағалау критерийлері қарастырылады. Білім беру сапасы мәселесіне көптеген көзқарастар аясында мұғалімдер мен ата-аналардың әлеуметтік сауалнамасы негізінде негізгі интегралды критерийлер мен параметрлер анықталды. Пайдаланылған көрсеткіштер баланың дамуындағы прогресті бақылау үшін мұғалімнің қолында жұмыс құралы ретінде қызмет етудің орнына тек рейтингтік сапаның көрсеткіші болып қала береді. Сапаны бағалау критерийлерін әзірлеу кезінде тәрбиешінің кәсіби дайындығын анықтайтын қасиеттер жиынтығы да ескерілді.

Аннотация: В статье рассматриваются критерии оценки качества дошкольного воспитания и обучения, структурированные на основе пилотного апробирования разработанных инструментов оценки качества дошкольного воспитания и обучения в дошкольных организациях Казахстана. На фоне многочисленных подходов к проблеме качества образования на основе социального опроса педагогов и родителей определены ключевые интегральные критерии и параметры. Используемые показатели остаются лишь индикатором рейтингового качества вместо того, чтобы служить рабочим инструментом в руках педагога для отслеживания за прогрессом в развитии ребенка. При разработке критериев оценки качества учитывались и набор качеств, определяющих профессиональную подготовку воспитателя.

Abstract. The article discusses the criteria for assessing the quality of preschool education and training, structured on the basis of pilot testing of the developed tools for assessing the quality of preschool education and training in preschool organizations in Kazakhstan. Against the background of numerous approaches to the problem of the quality of education on the basis of a social survey of teachers and parents, key integral criteria and parameters are determined. The indicators used remain only an indicator of rating quality instead of serving as a working tool in the hands of a teacher to monitor the progress in the development of a child. When developing quality assessment criteria, a set of qualities that determine the professional training of an educator was also taken into account.

Государственная политика Казахстана в системе дошкольного воспитания и обучения направлена на обеспечение доступности и создание равных стартовых возможностей для получения качественного образования детьми дошкольного возраста [1]. В статье рассматриваются критерии оценки качества дошкольного воспитания и обучения, структурированные на основе пилотного апробирования разработанных инструментов оценки качества дошкольного воспитания и обучения в 39 дошкольных организациях Казахстана (приказ МП РК №408 от 26.09.22г).

На фоне многочисленных подходов к проблеме качества образования на основе социального опроса педагогов и родителей ключевыми интегральными критериями определены следующие параметры:

- обеспечение благополучия ребенка, его комфортного пребывания в детском саду;
- готовность детского сада к сохранению здоровья ребенка, обеспечению необходимой коррекции недостатков развития;
- ориентация дошкольного образования на успех ребенка на следующем образовательном этапе;

– удовлетворение потребностей семьи и ребенка в деятельности дошкольных организаций.

В соответствии с рекомендациями экспертов ОЭСР [2] Казахстану необходимо уделять особое внимание детям раннего возраста и активно продвигать дошкольное образование для детей до 3 лет. Такую необходимость планомерного раннего развития подтверждают и результаты международных исследований, таких, как TIMSS и PIRLS [3].

Современное дошкольное образование строится на основе создания условий для развития детей посредством организации, насыщенной предметно-пространственной развивающей среды, использования целевой игры для обучения детей, работы с детьми в общении и показа им примера для подражания. Развивающая программа для детей должна соответствовать возрастным особенностям ребенка и не иметь академической направленности [4].

Исследовательской группой на основе изучения состояния 64 дошкольных организаций по стране выявила следующие приоритеты развития дошкольного воспитания и обучения в Казахстане:

– качественная трансформация содержания, идентификация целей и задач с МСКО - 2011;

– повышение качественного уровня педагогических кадров, модернизация технического и профессионального образования и образовательных программ высшего образования;

– создание условий для создания развивающей предметно-пространственной среды;

– совершенствование менеджмента и управление системой финансирования.

Кроме того, местным исполнительным органам было рекомендовано развитие инфраструктуры, расширение мест в детских садах. Для определения качества дошкольного образования в 2017 году впервые в Казахстане внедрена Система индикаторов развития навыков и умений дошкольников [3]. По результатам этого мониторинга определяется динамика доли сформированности навыков у детей 5-6 лет (82% в 2020 году и 62,5% в 2017 году).

Полевые исследования и изучение научных трудов по проблеме показывают недостаточность используемых инструментов для определения качества дошкольного обучения, так как остаются без учета следующие критерии: уровень организации развивающей среды, качество взаимодействия педагога с ребенком, оценка педагогического процесса и др. Между тем используемые сегодня показатели остаются лишь индикатором рейтингового качества вместо того, чтобы служить рабочим инструментом в руках педагога для отслеживания за прогрессом в развитии ребенка. Поэтому в ходе констатирующего этапа исследования для наблюдения и анализа текущей ситуации в Казахстане была использована международная шкала оценки качества ECERS-3.

Наблюдения, проведенные методом рандомного выбора, позволили получить необходимую информацию, касающуюся состояния и организации окружающей среды ребенка.

Результаты анализа данных, полученных в ходе проведения наблюдения, послужили основой для определения компонентов и параметров вновь разрабатываемых критериев оценки качества дошкольного воспитания и обучения. В ходе контроля средний балл показателей по шкале ECERS-3 по республике составил 2,3 % (самый высокий балл по шкале – 7).

В дошкольных организациях отмечены недостаточная роль игры в реализации программы, отсутствие механизма комплексной оценки качества образовательных услуг и неэффективная организация пространства с точки зрения безопасности, охраны здоровья и комфортности предметно-пространственной среды в дошкольных организациях.

Эксперты, работающие в рамках нашего исследования, выявили недостаточную методическую поддержку практики педагогов дошкольных организаций со стороны методистов, наличие контроля лишь при наблюдении за организованной учебной деятельностью. Часто наблюдается копирование школьной методики, не учитываются возрастные и индивидуальные особенности детей, особенности организации воспитательного процесса в детских садах.

Впервые о необходимости модернизации сферы дошкольного образования и кардинального изменения педагогических подходов было отмечено в Модели развития дошкольного воспитания и обучения [5].

Анализ исследования состояния процесса развития в дошкольных организациях показал, что в настоящее время существующие инструменты не позволяют комплексно определить качество дошкольного воспитания и обучения, в том числе ожидаемые результаты реализации типовой учебной программы. При этом следует учесть, что в дошкольных организациях не предусмотрен (не допускается) контроль за качеством знаний детей через тестирование. Целевые ориентиры системы образования в стране, постановка приоритетов и, в конечном счете, основания для финансирования напрямую зависят от того, какое содержание заложено в концепции качественного дошкольного образования.

В Модели развития дошкольного воспитания и обучения [5] определено, что приоритетным направлением необходимых изменений является осуществление комплексного перехода на высокое качество образовательных услуг, обеспечение равного доступа всех детей к качественному дошкольному образованию, проведение комплексных исследований для выявления проблем в системе дошкольного образования, в том числе внедрение независимой национальной системы оценки качества дошкольного образования.

Ориентированность задач исследования на решение актуальных проблем системы казахстанского дошкольного образования позволяют выдвигать практические решения по внедрению получаемых результатов по настоящей

научно-технической программе, а именно апробированных и рекомендованных эффективных инноваций.

Согласно инструментам наблюдения, разработанным учеными из Великобритании и США (Quality of Learning, Ages and Stages, Strengths and Difficulties Questionnaire, Scales Packet, Mind Tools), лучший опыт того, как дети учатся и развиваются, основан на реальных знаниях, а не на предположениях. Исследовательская база дает основные принципы развития ребенка и усвоения им навыков. Эти принципы вместе с данными об учебной программе и эффективности обучения составляют прочную основу для раннего развития и образовательных решений [6].

Так, в пилотном проекте «Два педагога в группе дошкольной организации в течение дня» было предложено ориентироваться на выполнение следующих задач: установление доверительных безопасных отношений с детьми; создание условий для свободной игры детей; создание развивающей среды; эффективное использование возможностей развивающей среды через целенаправленные игры; умение ставить ребенка во главу угла; осуществление деятельности ребенка организация, управление, поддержка прогресса. В ходе исследования было выявлено, насколько снижение нагрузки через работу 2 воспитателей влияет на качество дошкольного образования в группе, на самочувствие и настроение ребенка, на развитие его навыков.

Собранные данные (анкетирование, наблюдения экспертов, рефлексия воспитателей о своей работе) послужили основой для дальнейших необходимых изменений во всей системе дошкольного образования страны. В частности, в 2022 году внесены изменения и дополнения в семь НПА, среди них наиболее важными являются общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения, типовой учебный план и учебная программа, которые послужили основой качественной трансформации содержания. Области знаний в содержании программы адаптированы к навыкам, охватываемым этими областями в действующей программе, и прогнозируют ожидаемые результаты в соответствии с возрастом детей. Педагог получает ответы на 3 самых важных вопроса: «Кого я должна воспитать?» (9 качеств, которые должны быть сформированы у ребенка к 5-ти годам), «Чему я должна научить детей?» (11 правил для педагога), «Как я это реализую?» (ежедневно) соответственно из Стандарта, программы и учебного плана. Они состоят из 11 простых принципов, которые нами рекомендованы для педагога:

- 1) понимать, что правильно, а что неправильно;
- 2) быть вежливым и доброжелательным;
- 3) дружить, уважать, помогать, делиться;
- 4) проявлять интерес, наблюдать и исследовать окружающий мир;
- 5) слушать, понимать и осознанно говорить;
- 6) соблюдать правила безопасного поведения и здоровые привычки;
- 7) заниматься физической активностью, в том числе играть в активные подвижные игры;
- 8) играть самостоятельно;

9) помогать взрослым, трудолюбие;

10) уметь проявлять любовь и заботу о родителях, друзьях, родном крае, ценить семью;

11) учить заботиться о себе и выражать свои желания.

Эти 11 принципов легли в основу новой Типовой учебной программы дошкольного воспитания и обучения, которая утверждена и введена в действие с 2022 года.

Качественная модернизация воспитательного процесса основана на национальных ценностях, на соблюдении преемственности традиций в воспитании подрастающего поколения.

Работа по изучению опыта Финляндии, Южной Кореи, Эстонии, Гонконга показывает, что в целом во всех рассматриваемых государствах программы раннего развития ребенка начинаются, в первую очередь, с формирования элементарных нравственных ценностей и жизненных навыков.

В настоящее время подготовленный в ходе исследовательских работ разработаны специальные методические рекомендации для дошкольных организаций [7]. Содержание методических рекомендаций включает следующие разделы, необходимые для организации пилотных проектов:

- а) цель, задачи апробации;
- б) организационные меры;
- в) шаги реализации пилотных проектов (дорожная карта);
- г) создание предметно-пространственной развивающей среды;
- д) функции методиста методического кабинета;
- е) функции руководителя дошкольной организации;
- ж) функции методиста дошкольной организации;
- з) определение и закрепление специалистов (методистов, психологов, педагогов), ответственных за проведение пилотных проектов;
- и) составление плана дошкольной организации на период апробации;
- к) функции психолога дошкольной организации;
- л) функции воспитателей;
- м) особенности взаимодействия педагога и ребенка в рамках пилотного проекта;
- н) подведение итогов апробации и рекомендации.

Вместе с методическими рекомендациями разработаны 6 приложений, которые включают:

- информированный лист согласия для родителей;
- недельная рефлексия работы воспитателя (записывается ежедневно, дополняется в конце недели);
- лист наблюдения методиста в группе;
- лист наблюдения регионального методиста;
- лист наблюдения психолога;
- образцы критериев оценки качества дошкольного воспитания и обучения для апробации в детских садах, участвующих в пилотном проекте [7].

Структура разработанного инструмента оценки качества включает компоненты, оценивающие качество организации, педагогический процесс, ожидаемый результат.

Разработанные критерии оценки качества дошкольного воспитания и обучения будут максимально включать все компоненты качества:

1) структурное качество со следующими критериями:

- организация и дизайн дошкольной организации;
- организация, доступность и безопасность внутреннего пространства;
- уровень знаний и профессионального мастерства педагогов;
- содержание и качество развивающих программ.

2) качество процесса со следующими критериями:

- ежедневный опыт педагога;
- время эффективного взаимодействия педагога с детьми, детей друг с другом;
- интеграция ухода и развития, использование возможностей режимных моментов;
- результативный опыт педагога;
- вовлечение семьи в воспитательно-образовательный процесс, использование эффективного опыта во взаимодействии с семьей.

3) качество результата при следующих критериях:

- благополучие детей, защита их прав;
- измерение эмоционального, морального, психологического комфорта;
- ментальное развитие;
- здоровье детей;
- готовность к обучению в школе;
- удовлетворенность родителей.

При разработке критериев оценки качества учитывались и набор качеств, определяющих профессиональную подготовку воспитателя.

Они получены путем рассмотрения моделей профиограмм педагога, работающего в системе дошкольного образования, путем выделения следующих их умений и профессионально значимых личностных качеств: доброта, коммуникативность, эмпатия, уравновешенность, благородность, активность, ответственность, настойчивость, точность, компетентность, гибкость, идейность.

В оценке качества дошкольного воспитания и обучения одним из важнейших составляющих критериев являются прежде всего профессиональная компетентность и личностные качества педагога-лидера.

Таким образом, на основе профессиональных стандартов можно предложить механизмы реализации программ уровней образования, инструменты, используемые при разработке и обновлении образовательных программ, процедур сертификации и аттестации, содержания непрерывного профессионального развития и формировании стратегии продвижения педагогических кадров по службе. Внедрение единых критериев оценки качества

поможет усовершенствовать инструменты мониторинга и сертификации в дошкольных организациях.

Список использованных источников

1. Об утверждении концепции развития образования Республики Казахстан до 2025 года/ Режим доступа: <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=12629438> (дата обращения 10.10.2022)
2. Стратегия развития компетенций ОЭСР в Казахстане https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/OECD-Skills-Strategy-Kazakhstan_Russian.pdf
3. Образование для всех 2000-2015 гг.: достижения и вызовы. Всемирный доклад по мониторингу ОДВ, 2015 г./ Режим доступа: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232205_rus (дата обращения 10.10.2022)
4. Walsh, G., Sproule, L., McGuinness, C., Trew, K., & Ingram, G. (2010). Playful Structure: Six Pillars of Developmentally Appropriate Practice. Handbook.
5. Об утверждении модели развития дошкольного воспитания и обучения, Постановление Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2021 года № 137/ Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000137> (дата обращения 10.10.2022)
6. NAEYC. (2009). Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8 (3rd edition). Position Statement available at <http://www.naeyc.org/store/>
7. Материалы Пилотного проекта размещенные на сайте Института раннего развития детей МП РК (дата обращения 10.10.2022) http://irrd.kz/page/read/Pilotnye_proekty.html?lang=ru

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Искаков Бейбит Абаканович

к.п.н., директор КГУ «Профильная школа»
г. Усть-Каменогорск

Андатпа. Мақалада қазіргі білім берудің басым міндеттері, оқушыны саналы кәсіби таңдауға дайындау туралы айтылады.

Аннотация. В статье речь идет о приоритетных задачах современного образования, подготовка школьника к осознанному профессиональному выбору.

Abstract. The article deals with the priority tasks of modern education, the preparation of a student for a conscious professional choice.

Касым-Жомарт Токаев в Послании Главы государства народу Казахстана «Единство народа и системные реформы — прочная основа процветания страны» от 01 сентября 2021 отмечает, что в настоящее время особую значимость приобретает ранняя профориентация детей. Подрастающее поколение должно осознанно относиться к выбору будущей профессии [2].

Очевидно, что ученик, особенно в подростковом возрасте, самостоятельно осуществить профессиональный выбор не может, поскольку он еще не готов в полной мере осознать все стороны своей будущей жизни. Он нуждается в поддержке со стороны взрослых и психолого-педагогическом сопровождении, которые реализуются в ходе совместной деятельности субъектов образовательного процесса. Результаты анкетирования, проведенного школой профильного обучения в 2020 году среди учащихся 13-15 лет, показали, что:

- 76% учащихся не представляют даже направление будущей профессиональной деятельности;
- 35% опрошенных считают, что еще рано думать о будущей профессии, придет время и они будут готовы ответить на этот вопрос;
- 46% респондентов отметили, что не знают, какие профессии будут востребованными через 10 лет.

Таким образом, проведенное анкетирование показало недостаточную сформированность мотивов саморазвития личности учащихся и их готовность к выбору будущей профессии.

Сегодня система подготовки будущих специалистов нуждается в изменениях, появилась необходимость в создании профильного учреждения, где профориентация и профильное обучение находились бы в центре внимания специалистов.

В 2021 году в Усть-Каменогорске была создана первая профильная школа – КГУ «Профильная школа» отдела образования по городу Усть-Каменогорск УО ВКО (постановление Восточно-Казахстанского областного акимата от 24 июня 2021 года № 212), образована в результате реорганизации Учебно-производственного комбината города Усть-Каменогорска.

Предпосылками реорганизации Учебно-производственного комбината города Усть-Каменогорска в профильную школу стали:

- обширная материально-техническая база УПК, позволяющая организовать качественное профильное обучение;
- программы профильных направлений уже были разработаны, апробированы и внедрены при проведении занятий в профильных группах УПК;
- функционирующий «Центр профориентационной работы, мониторинга, диагностики и консультирования» имел обширный опыт организации и проведения профориентационной работы с учащимися, а также наладил взаимодействие с организациями образования, колледжами, высшими учебными заведениями, предприятиями, Центром занятости населения, Палатой предпринимателей Восточно-Казахстанской области и др.

Созданная профильная школа полностью отвечает всем современным требованиям к организациям данного типа, отличаясь от организаций среднего образования, гимназий и лицеев тем, что наряду с обязательными предметами ГОСО учащиеся дополнительно изучают прикладные курсы, которые нацелены на четкие профильные направления, учитывающие потребности рынка труда города и региона.

Ее основной целью является ориентирование выпускников на дальнейшее получение среднего профессионального и высшего образования согласно осознанному выбору профессии.

Главным преимуществом профильного обучения является формирование у школьников положительной мотивации к получению профессии в соответствии с индивидуальными особенностями, склонностями и интересами, гарантирующей трудоустройство.

В связи с переходом РК на обновленное содержание среднего образования, учащиеся старшей школы (10-11 кл.) лишились возможности подробно изучить выбранную профессию, т.к. в учебном плане для этих параллелей отсутствует предмет «Технология» и заменивший ее в 1-9 классах «Художественный труд».

Отличие от других общеобразовательных школ начинается при приеме документов в 10 класс: ученики уже при поступлении определяют профильное направление обучения, на котором смогут «попробовать» профессию на практике и еще до поступления в колледж или ВУЗ убедиться, правильно ли они сделали выбор.

Случается, что при определении направления обучения ученики могут сделать ошибку, поэтому в первые месяцы обучения в профильной школе особо важную роль играет деятельность психологической службы. Групповые занятия с классом, индивидуальные консультации и профдиагностики призваны помочь учащимся сделать первые шаги в профессиональном самоопределении.

Так, например, одним из способов планирования профориентационной работы со школами города Усть-Каменогорска является сбор информации об индивидуальных профессиональных намерениях (ИПН) выпускников, который позволяет определить направленность профориентационных мероприятий в течение учебного года и при необходимости скорректировать их тематику. Согласно анализа собранных данных об ИПН учащихся 9 классов школ города Усть-Каменогорска, наибольшую заинтересованность у выпускников 2020-2021 учебного года, такие сферы профессиональной деятельности как **медицина, образование, информатика и вычислительная техника**.

Учитывая результаты ИПН выпускников 9-х классов, а также учитывая востребованность специалистов на рынке труда, предоставленной Центром занятости населения, были определены актуальные профильные направления на 2021-2023 годы:

1. «Основы педагогической деятельности»,
2. «Основы медицинского дела»,
3. «Web-программирование и дизайн»
4. «Основы мебельного производства»,
5. «Основы организации питания»,
6. «Основы парикмахерского искусства и визажа»,
7. «Основы компьютерной графики».

Для повышения эффективности профориентационной работы, учащиеся профильной школы одновременно изучают два профильных направления: основное и дополнительное.

Основное – это профильное направление, выбранное учащимися и подтвержденное результатами профдиагностических исследований. Оно определяет будущую сферу профессиональной деятельности выпускника и содержание индивидуальной профориентационной работы с ним.

Целью дополнительных профильных направлений является приобретение общетрудовых умений и навыков ведения хозяйственно-бытовой деятельности.

Так, кроме профилей «Автодело» и «Основы предпринимательства и бизнеса», каждый из учащихся 10-11 классов профильной школы изучает основной и дополнительный профильные курсы.

Основной профиль: профессиональное направление всего класса, в 2021-2022 учебном году учащиеся обучаются по трем основным профилям обучения:

- основы медицинских знаний,
- основы педагогической деятельности;
- IT-технологии.

При изучении дополнительных профилей группы состояются из учащихся нескольких классов. Дополнительные профили:

- основы организации питания,
- основы парикмахерского искусства и визажа,
- основы мебельного производства,
- основы компьютерной графики.

Также имеются все материальные и педагогические ресурсы для ведения еще ряда профилей:

- Основы фотодела,
- Автослесарь,
- Делопроизводство с элементами перевода,
- Основы моделирования и дизайна швейных изделий,
- Продавец-консультант.

Каждый из учащихся изучает профиль «Автодело», в курс которого входят как теоретические (устройство автомобиля, ПДД, оказание ПМП), так и практические занятия (вождение автомобиля). Высокое качество подготовки будущих водителей достигается наличием оборудованных кабинетов, собственного автодрома и опытных автоинструкторов.

Таким образом, политехничность образования в профильной школе обеспечивается обучением учащихся нескольким профильным направлениям. Полученные теоретические знания и практические навыки будут способствовать реализации жизненных и профессиональных планов учеников.

Перечень профильных курсов подлежит ежегодной корректировке, исходя из актуального спроса на квалифицированные рабочие кадры.

Учащиеся, обучаясь на профильных курсах, получают теоретические знания и практические навыки в выбранной профессиональной сфере, проходят «профессиональные пробы», знакомятся с условиями и содержанием труда по профессии и, самое главное, – определяют ее выбор. Программы профильных курсов разработаны таким образом, что после изучения основ базовой профессии учащиеся могли выбрать несколько связанных с ней

смежных специальностей (например, профиль «Основы организации питания» ориентирован на целый ряд профессии: официант, повар, кондитер, бариста, администратор ресторана).

Еще одним немаловажным фактором эффективной работы является тесное сотрудничество с профессиональными учебными заведениями, поэтому профильная школа является значимым звеном системы образования при реализации программы непрерывного образования «Школа-Колледж-ВУЗ».

Профильные курсы являются неотъемлемой частью проводимой профориентационной работы, направленной на выявление профессиональных интересов, склонностей, определение реальных возможностей, построение индивидуального образовательного маршрута обучающегося для обеспечения осознанного адекватного выбора будущей сферы профессиональной деятельности в соответствии с запросами рынка труда. В этом направлении с учащимися ведется планомерная профессиональная ориентация, предусматривающая работу педагога-психолога, профориентационные мероприятия (олимпиады, конкурсы, онлайн презентации и т.д.), экскурсии в учебные заведения и на предприятия.

На профильных курсах ученики получают практические умения и навыки, учатся «работать руками». Практическим занятиям уделяется большое внимание, их количество в учебной программе составляет более половины всех учебных часов.

Для учащихся дополнительным мотивирующим фактором выступает то, что курсы преподают не рядовые учителя, а опытные педагоги из колледжей и ВУЗов, в которых ведется обучение по соответствующим направлениям. В ходе занятий они знакомят учеников с «нюансами» профессии, условиями обучения, перспективами карьерного роста и будущими местами работы.

Таким образом, пройдя все этапы профориентационной работы, выпускники профильной школы, учитывая свои индивидуальные склонности и способности, а также потребности рынка труда, могут четко спланировать свой профессиональный путь и пройти профильную подготовку по выбранному профессиональному направлению. Это является основополагающими составляющими модели выпускника профильной школы

Благодаря проводимой профориентационной работе и профильному обучению *выпускники школы:*

- 1) обучаются основам построения профессионального пути;
- 2) нацелены на дальнейшее получение среднего профессионального образования в колледжах города Усть-Каменогорска и ВКО, что впоследствии позволит восполнить дефицит педагогических, медицинских, инженерных и других специальностей;
- 3) сознательно выбирают будущую сферу профессиональной деятельности с учётом своих интересов, возможностей и требований, предъявляемых рынком труда;
- 4) получают наиболее полное представление о выбранной профессии, основанное на приобретенных теоретических знаниях и практических навыках;

5) готовы к реализации собственных замыслов в реальных социальных условиях;

6) получают адресную психологическую помощь в осознанном выборе будущей профессии.

Таким образом, профильная школа способствует реализации государственной политики в области профессиональной ориентации обучающихся. Её выпускники ориентированы на дальнейшее получение высшего, среднего профессионального образования в ВУЗах, колледжах города Усть-Каменогорска и Восточно-Казахстанской области, что впоследствии позволит им стать конкурентоспособными специалистами на рынке труда и восполнить дефицит рабочих и педагогических специальностей.

Список использованных источников

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана: «Единство народа и системные реформы — прочная основа процветания страны», г. Нур-Султан, 1 сентября 2021 года.

2. <https://primeminister.kz/ru/addresses/01092021>

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ – САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ

Калиева Жансая Беркиновна

педагог-зерттеуші, Берікқара орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
директордың әдістемелік ісі жөніндегі орынбасары

Аңдатпа. Мектеп мұғалімдеріне, сондай-ақ жалпы оқырман қауымға арналған әдістемелік құралда мектепте оқыту мен оқу тәжірибесін дамытуға бағытталған Lesson Study тәсілін жоспарлау, қолдану және талдау, сондай-ақ аталған тәсілді қолдану нәтижесінде жинақталған білім мен дағдыларды әріптестерге тарату мәселелері қаралады.

Аннотация. В методическом пособии, адресованном учителям школ, а также широкой педагогической общественности, рассматриваются вопросы планирования, применения и анализа Lesson Study в школах, вовлечения учащихся в данный процесс, обобщения практических знаний и навыков, полученных в результате его использования.

Abstract. In the method book such issues as planning, implementation and analysis of Lesson study in schools, transfer of knowledge and practical skills to colleagues, obtained as a result of its implementation is discussed. The method book is addressed to the school teachers, higher education teaching personnel and pedagogical institutes students, as well as to a general public.

Елдің ертеңі білімнің тереңдігімен өлшенеді. Олай болса, оқушылардың білімін кеңейту, жеке шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту және оларды шынайы өмірдегі дара тұлға етіп дайындау, мұғалімнің басты-міндеті.

Міне бізге осы жерде көмекке - Lesson Study келеді.

«Lesson Study» – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл. Lesson Study-ге шараны бірлесе жоспарлап, өткізетін, қадағалайтын, оқыту мен оқуды талдай отырып, өз қорытындыларын қағаз

бетіне түсіретін мұғалімдер тобы қатысады. Lesson Study циклін өткізу кезінде мұғалімдер оқыту тәжірибесіне жаңа әдістер енгізеді немесе оны жетілдіреді, кейін ашық Lesson Study өткізу немесе жұмыс сипатталған құжатты жариялау арқылы әріптестеріне таратады.

Lesson Study бастауыш және орта мектептерде негізгі пәндер бойынша оқушылардың білім деңгейін көтеру және оқыту әдістемесін жетілдіру мақсатында, сонымен қатар оқыту үшін бағалау сияқты тәжірибелік әдістерді әзірлеу мақсатында табысты қолданылады.

Lesson Study тәжірибелі мұғалімдермен қатар, еңбек жолын жаңа бастаған мамандарға да кәсіби жетілуге көмектеседі. Себебі бірлесіп жоспарлау, бірлесіп қадағалау, бірлесіп талдау арқылы біз оқыту туралы бірлескен пікір қалыптастырамыз.

Ал енді мен сіздермен өз тәжірибеммен бөлісе кетейін.

Мен Берікқара орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Қалиева Жансая Беркінқызы. Мектебімізде Lesson Study зерттеу сабағын тәжірибемізге енгізгелі 5 жылдың жүзі болды. Лессон стади өткізу біздің дәстүрімізге айналған. Мұғалімдеріміз арнайы топтарға жиналып, өз беттерінше жоспарлауды және оны жоспарға сай жүргізуді үйренген. Мектебімізде 3 лессон стади топтары бар. Осы зерттеу сабағының жүргізілуі барысында мектептің білім сапасы 59% дан 70 % көтеріліп отыр. Мұғалімдеріміз аудандық, облыстық семинарларға қатысып отырады. ҰБТ бойынша аудандық мектептердің алдыңғы қатарына іліктік.

1-қадам. Біз неден бастадық?

Тарих, математика, жаратылыстану, қазақ әдебиеті пәндерінің мұғалімдерімен бірлесе отырып алдымен сыныпты тандадық. Сол сыныптың сынып жетекшісі мен әлеуметтік педагогтың көмегімен, мектеп психологының көмегімен оқушылардан сауалнама алып, сыныптың деңгейін, сынып оқушыларының қандай пәнді сүйіп оқитынын, әлеуметтік жағдайын ескере отырып осы сыныпқа зерттеу сабағын жүргізуді жоспарладық. Алынған сауалнама негізінде сыныптың білім сапасының төмендігін, оқушылардың сұрақ қою дағдыларының төмендігін, қызығып оқитын пәндерінің аз екендігін анықтадық. Пән мұғалімдерімен бірлесе отырып оқушылардың сұрақ қою дағдыларының төмендігін ескере отырып, зерттеу сұрағын былай деп алдық. **«Оқушылардың жоғары дәрежелі сұрақ қою дағдыларын қалай дамытамыз?»**

Бұрын өткізген зерттеу сабақтарында, біз бақылаушы мұғалімдер, сыныптағы 3 оқушыны ғана бақылайтынбыз. А,В,С деңгейіне қарай. Ал қалған оқушылар бақылаушылардың назарынан тыс қалып қалатын. Соңғы өтіп жатқан зерттеу сабақтарымызда біз сыныптағы барлық оқушыларды А,В,С деңгейіне бөліп бақылайтын болдық. Бұлай бақылау бізге өте тиімді болды. Сонда сыныптағы барлық оқушылар бақылаушылардың назарында болады.

Топ отырысында бақылаушылар үшін төмендегі жаднаманы дайындап алдық:

А, В, С деңгейдегі оқушыларды бақылаушы мұғалімдер төмендегі сұрақтарды басты назарда ұстау керек:

➤ Бақылаудағы оқушылардың сабақ кезеңдеріне таңдалған әдісті меңгеру деңгейі, жұмысқа кірісуі қалай болды? Оқушының әрқайсысы қандай прогреске қол жеткізді?

➤ Басқа оқушылар осы тәсілді қалай қабылдады?

➤ Сабақты оқыту мақсатына алынған тәсілдің тиімділігі қандай болды? Енгізіліп жатқан әдіс қалай көмектесті немесе кедергі келтірді (екеуі де болуы ықтимал)? Қандай тосын оқиғалар болды?

➤ Әр оқушының нәтижесін жақсарту үшін келесі жолы әдістеменің қандай аспектілері түзетілуі керек?

Мен зерттеу сабағымды 6-сыныптың қазақ әдебиеті пәнінен, Сайын Мұратбековтың «Жусан иісі» хикаятын алдым.

Мақсатым: әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік – қоғамдық мәселені идеясы арқылы түсіндіру;

Таңдалынып алынған әдіс-тәсілдерім.

«Блиц сұрақтар», «Аквариумдағы балықтар», «Сен-маған, мен-саған» әдісі және «Еркін әңгіме».

Сабағымда тақырыпты ашу үшін алған әдістерім өте сәтті болды.

Өйткені оқушылар оқыған мәліметтерді саралап, талқылап, оған байланысты көзқарастарын, түсінгендерін, берілген тапсырмаларды топ ішінде талқылады, бір ойдың екінші рет қайталанбауы, өмірмен байланыстыра білді.

АКТ – ны пайдаланып, өз беттерінше таныстырылым дайындап қана қойған жоқ, сонымен қатар жаңа білімді де қызығушылықпен игерді.

Бір – бірімен жұптасқан оқушылар өз жұптарының ойын жеткізу барысында өзге оқушының пікірін жеткізе алды. Демек, олардың бойында басқа оқушының көзқарасымен қарай алатын дағды қалыптасты. Екіұшты пікір қалыптасқан кезде олар бір – бірінің ойын, пікірін, көзқарасын құрметтеуді үйренді.

Бақылаудағы «А» деңгейіндегі оқушылар көшбасшы бола білді. Топтық жұмыс та да, жұптық жұмыста да, жеке жұмыста да өздерін еркін сезінді. Тобындағы оқушыларға көмектесіп отырды. «Блиц сұрақтар»; «Аквариумдағы балықтар»; «Еркін әңгіме», «Сен – маған, мен - саған» әдістері бұл оқушылар үшін тиімді болды. Көшбасшылық қасиеттерін одан ары ашты.

Бақылаудағы «В» деңгейіндегі оқушылар сабақтың басында ұяңдық танытқанмен сабақ ортасына қарай, әсіресе топтық, жұптық жұмыстарда өзін еркін сезініп, тіпті көшбасшы бола білді. Тобындағы оқушыларға көмектесіп отырды. Сабақтың басында «Блиц сұрақтар» «Аквариумдағы балықтар» әдістерінде В оқушылар ұяңдық танытты. Тек мұғалім сұраған кезде жауап берді. «Еркін әңгіме», «Сен – маған, мен - саған» әдістері В оқушыларға өте тиімді болды. Ұяңдықты ұмытып белсенділігі артты, коммуникативтік дағдылары дамыды.

Болашақта осы әдіс-тәсілдері арқылы сабақ өтілетін болса, оқушының ынта - жігері, оқуға деген құлшынысы арта түседі деген ойдамын.

Бақылаудағы «С» деңгейіндегі оқушыларға сабақтың басында «Блиц сұрақтар»; «Аквариумдағы балықтар»; «Сен – маған, мен - саған» әдістері тиімді болды. Тапсырмаларды топтың көмегімен орындады. Белсенділік танытты. «Еркін әңгіме» әдісі С деңгейлі оқушылар үшін тиімсіз болды, өйткені әңгімеге еркін араласа алмады. С деңгейіндегі оқушылар, топтық жұмыста сыныптастарының көмегіне сүйенеді, жеке жұмыстарда диалогқа көп тарту керек екенін түсіндік.

Зерттеу сабағынан соң оқушылар арасында талқылау жүргіздік. Яғни оқушы үніне құлақ түру үшін. Біз барлық оқушылармен емес, тек бір топтағы оқушыларды ғана алып қалып оқушылармен сұхбат жүргіздік.

1. Саған сабақта бәрінен де не ұнады?
2. Сен нені үйрендің? Бұрын істей алмағандарыңнан қазір нені істей аласың? Нені жақсырақ істей аласың? Қаншалықты жақсы? т.б.
3. Оқытудың қай бөлігі сен үшін барынша тиімді болды?
4. Егер дәл осы сабақ басқа топта өткізілетін болса, нені өзгертер едің? Неліктен бұл бөлігін өзгертер едің?
5. Қалай ойлайсың, еркін түрде әңгіме жүргізген ұтымды ма, жоқ әлде тәртіп сақтаған тиімді ма?
6. Жұптасып, ой бөлісу және өз жұбыңның пікірі мен ой – тұжырымын жеткізу барысында өз бойыңда қандай дағды қалыптастырдың?
7. Өзге оқушының пікірін жеткізе отырып, сол оқушының көзқарасымен қарауды, оның позициясын құрметтеуді үйрендің ба?

Зерттеу сабағын бейнежазбадан қарай отырып, бақылаушылардың пікірін тыңдай отырып, мен мынадай жетістіктер мен кедергілерді анықтадым:

Әрбір оқушы қандай жетістікке қол жеткізді деген сұраққа?, оқушылардың өздігінен білім алуға жауапкершілігі артқанын, ізденіс жұмыстары белсенді жүргенін, өзін-өзі бағалауға дағдыланғанын байқадым.

Осы әдістер – Оқуға көмектесті ма әлде кедергі, келтірді ме деген сұраққа?

Оқушыларды деңгейіне қарай саралау қажет екенін, бірін – бірі тыңдауға назар аудару керек екенін, «еркін әңгіме» барысында мотивациясы төмен оқушылар өз ойымен еркін бөлісе алды, бірақ оларды жеке тыңдаған әлдеқайда тиімді болар еді деп түйдім.

Әр оқушының оқу жетістігін жетілдіру үшін тәсілдің қай кезеңдерін жетілдіру керек деген сұраққа?

1. Оқушыларды ЖАДА – да жұмыс жасауға тарту керек екенін;
2. «Аквариумдағы балықтар» әдісінде баяндау жұмыстарын қысқартып, сұрақ қою дағдыларын жетілдіру қажет екенін;
3. Бағалау критерийлерін кейбір оқушылардың ескермейтіндігі анықтадым.

Сабақты зерттеу барысында артықшылықтары, кемшіліктері бар екеніне көзіміз жетті. «Lesson Study» тәсілі сабақтардың сапасына оң әсерін тигізетінін байқадық. Бірлескен оқу ортасында мұғалімдер мен оқушылардың тұрақты

қолдауы мен іс-әрекеттері арқылы, оқушылар белсенді сыни тұрғыдан ойлауға тартылады. Жұптық, топтық, командалық жұмыс барысында орнайтын ынтымақтастық арқылы мұғалім мәдениетін көтеруге ықпал етті. Оқушының білім алуға деген көзқарасы өзгерді. Сыныптағы сабақ берген мұғалімдердің жаңа технологияларды меңгере отырып, сабақтың әдіс-тәсілдерін өзгертті. Өзгеру барысында оқушы мен мұғалім арасындағы көзқарас өзгерді. Сабақты жоспарлау барысында мұғалімдер ынтымақтаса, бірлесе отырып жұмыс жасауға қалыптасты. Сабақты талдау, жоспарлау, рефлексия жасай білу, кері байланыс беру дағдылары арта бастады. «Сабақты зерттеу» тәсілі оқу үрдісінде оқушылардың қызығушылығын оятуға, белсенділігін арттыруға, оқушыларды терең зерттеуге, мінсіз оқушы тәрбиелеуге, мұғалімнің шеберлігін арттыруға, бір –бірімен іс- тәжірибе алмасуға өте тиімді әдіс екендігіне көз жеткіздік. Бұрынғы тәжірибемізде сабақ жоспарларын бірігіп жасау деген бұрын болмаған еді. Ал қазір жағымды ынтымақтастықта бірлесе, оқыту мен оқу үдерісінде туындаған кемшіліктерді бірге жоюға, зерттеуге ат салысудамыз. Ең бастысы бір-бірімізге деген сенімділігіміз арта түсті. Ал оқушылар төмендегідей нәтижелерге қол жеткізді:

- өз бетінше шешім қабылдау,
- мәселені шешудің бірнеше нұсқасын табыңыз;
- себеп-салдарлық байланыстар орната білу;
- топта жұмыс істей білу;
- ортақ міндеттерді шешу кезінде топта өзара көмек көрсету қабілеті;
- өз көзқарасын қорғай білу;
- көмекке келу мүмкіндігі
- бағалау іс-әрекетінің дағдыларын қалыптастырады және коммуникативтік дағдыларын дамытады;
- монологиялық сөйлеу дағдылары;
- сөйлеу кезінде сенімді ұстай білу;
- сөйлеу кезінде әр түрлі көрнекілік құралдарын қолдана білу;
- қойылған ашық, жо,ары деңгейдегі сұрақтар қою және жауап беру қабілеті.

Қорытындылай келе, жалпы **Lesson study** –дың 3- айналымында оқушылардың топтық, жұптық жұмысқа едәуір үйреніп қалғаны байқалды. Бұл сыныпта негізі белсенді оқушы аз, көбісі өз ойларын еркін жеткізе алмайтын.

«Аквариумдағы балықтар» әдісі арқылы өздері жаңа тақырыпты меңгеруге тырысты. Оқушылар жаппай топта жұмыс жасай алады бір -бірінің жауабын толықтырып, қолдау көрсете білді, бірақ жеке жұмысқа келгенде көптеген оқушылар жүйелі, түйінді сөйлей алмайтындығы байқалды. Сабақ барысында проблемалық мәселені қоя білді, оқушылар өздері ізденіп, тақырыпқа байланысты ең маңызды мәліметтерді ажырата білді. Жеке, жұптық, топтық жұмыс түрлері барысында оқушылардың қызығушылығы, белсенділігі артты. Оқушының сабақты қабылдау, ойын жеткізу, өзін- өзі бағалай білуге мүмкіншілік туып, оқушылар өз деңгейлерін біліп отырды. Жалпы сабақ

барысында көптеген оқушылар өздігінен жұмыс жасады, ойлантатын сұрақтарды меңгерді, бір-біріне көмектесті. Бағалау критерийлері арқылы өзін - өзі бағалау мен өзара бағалау жүзеге асты. «Мен саған-сен маған» әдісі бойынша бақылаудағы А оқушылары жоғары деңгейдегі сұрақтар қойды. «Еркін әңгіме» әдісінде тапсырмаға араласпай отырған оқушыларды жеке диалогқа тарту керек деп ойлаймын.

Нәтижесі қандай болды?

- **Мектеп үшін:**
- Мұғалімдердің көзқарасы өзгерді
- Оқушылардың бірлескен сұхбаты үлкен пайда келтірді
- Мектептің көрсеткіші артты
- Алынған тәжірибені оқу мен оқытудың әдістемесін әзірлеу үшін пайдалану жоспарланды
- Мұғалімдердің бір-бірінің сабақтарына қатысу, тәжірибе алмасу жұмыстары жақсы жолға қойылды
- **Әріптестер үшін:**
- Ынтымақтастық орнады
- «Оқушы үні» арқылы оқыту мен оқуда өзгеріс енгізу үшін оқушылардың пікірінің құнды екенін білді
- Проблеманы бірлесе шешу мүмкіндігі артты
- Оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыратын жоспарлауды түсінді
- Топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал етті

Оқыту мен оқуда өзгеріс енгізуге негізделді, сындарлы ұсыныс жасау арқылы қолдау көрсетті

Оқушылар үшін

- Білім сапасы артты
- Қалай оқу керектігін үйренді
- Оқушылардың тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне, түсіндіруіне мүмкіндік берді;
- Оқушылардың өз идеяларын дәлелдеуіне көмектесті
- Өз оқуларына жауапкершілікпен қарауға дағдыланды
- Өзара ынтымақтаса бірлесе жұмыс жасады
- Бірін – бірі тыңдауға, сыни ойлауға, өзінің пікірін айтуға құқығының бар екендігін сезінді, пікірлердің сан алуан болатындығын жақсырақ түсінуге үйренді
- Оқушылар өз білімінің нәтижесін өздері бағалады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық
2. Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері Пит Дадли (Ұлыбритания)
3. Lesson Study UK www.lessonstudy.co.uk Lesson Study: нұсқаулық Пит Дадли
4. Ошақбаева А.А. Сабақты зерттеуді қалай сапалы жүргізуге болады: Әдістемелік ұсыным- Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.-34 бет.

ON-LINE ТЕСТИРОВАНИЕ КАК ОДИН ИЗ МЕХАНИЗМОВ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ПРИМЕРЕ СЕРВИСА ONLINETESTPAD

Кравченко Татьяна Николаевна
магистр биологии, заведующий кафедрой
естественно-гуманитарных дисциплин
Костанайский педагогический колледж

Андатпа. Мақалада оқу жетістіктерін бақылау үшін OnlineTestPad қызметін пайдалану арқылы On-line тестілеуді қолданудың артықшылықтары талқыланады. Осы тұғырнама арқылы тест тапсырмаларын дайындау арқылы жаңартылған білім беру мазмұны идеяларын жүзеге асыру барысы баяндалған. Білімді бақылаудың осы түріне студенттердің қатынасы туралы сауалнама нәтижелері келтірілген.

Аннотация: в статье рассматриваются преимущества использования On-line тестирования через применение сервиса Online Test Pad с целью контроля образовательных достижений. Описывается реализация идей обновленного содержания образования через составления тестовых заданий с использованием данной платформы. Приводятся результаты анкетирования об отношении обучающихся к данной форме контроля знаний.

Abstract. The article discusses the advantages of using On-line testing through the use of the Online Test Pad service in order to monitor educational achievements. The implementation of the ideas of the updated content of education through the preparation of test tasks using this platform is described. The results of a survey about the attitude of students to this form of knowledge control are given.

В современном мире во всех сферах жизни значительную роль играет категория качества. Приоритетной задачей государственной политики любой страны в области образования является обеспечение высокого качества образования, основанного на фундаментальности знаний и развитии творческих компетентностей обучающихся в соответствии потребностям личности, общества и государства, безопасности образовательного процесса и обеспечении здоровья при постоянном развитии профессионального потенциала педагогов. «Качество образования - одно важное условие становления успешной нации. Каждому обучающемуся должны быть созданы благоприятные условия для всестороннего обучения и развития», - сказал президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев.

В учебных заведениях появляется необходимость в постоянном мониторинге обученности каждого студента с целью внесения необходимых корректив. Педагоги заинтересованы в адекватной оценке образовательных достижений обучающихся.

Значительную помощь оказывают тестовые технологии, которые стали сегодня довольно актуальными и значимыми в обучении. Тестирование в настоящее время становится органической частью современного образовательного процесса, важнейшим средством установления обратной связи, благодаря которому обучение превращается в дифференцированный, личностно-ориентированный процесс, обеспечивающий индивидуальный темп

обучения, устранение субъективизма и авторитаризма в оценке уровня учебных достижений обучающихся, средством объективизации экспертизы качества образовательного процесса и его индивидуализации. Тестовые технологии коренным образом изменяют роль педагога - от передачи знаний и проведения контроля он должен переходить к сотрудничеству с обучающимися в педагогическом процессе. Назначение тестов не столько контроль и оценка знаний, умений, сколько диагностика состояния и проблем, возникающих у студентов на каждом этапе изучения программного материала.

Исходя из актуальности технологии тестирования и ее уникальности среди других методов оценки знаний, можно определить основные задачи тестирования:

- ✓ развитие интереса у студентов к дисциплинам;
- ✓ активизация самостоятельной работы студентов во время подготовки к тестированию;
- ✓ воспитание сознательности и личной ответственности обучающихся за результаты своей подготовки;
- ✓ выявление уровня знаний, умений и навыков обучающихся;
- ✓ помощь студентам в определении уровня достигнутых результатов обучения и планирование дальнейшей подготовки;
- ✓ помощь педагогам в оценке индивидуальных результатов обучения и развития обучающихся, расширении спектра контрольно-измерительных материалов, корректировке методики обучения.

Среди различных видов тестирования можно выделить отдельный вид – On-line тестирование. Среди студентов 1-4 курсов Костанайского педагогического колледжа проведено анкетирование на тему «Ваше отношение к тестированию как форме контроля». 74,2% студентов предпочитают формат контроля тестирование, 70,5% студентов выбирают электронный формат тестирования через онлайн-сервисы. На вопрос «По какой причине Вы бы выбрали вид контроля в формате On-line тестирования?» студенты дали следующие ответы: удобно, доступно, экономия времени, современно, результат выдается автоматически, позволяет сразу видеть ошибки, эмоционально легче, снижает уровень стресса, в случае отсутствия на занятии (соревнования, выезд за пределы города) есть возможность проверить знания.

Анализируя результаты анкетирования, мы еще раз убедились, что нынешние студенты, так называемое поколение Z привязано к сети Интернет, большому количеству цифровых устройств, и образовательная деятельность должна быть связана с виртуальным пространством и конечно, чтобы быть с ними на одной волне необходимо использовать цифровые технологии на каждом занятии. Это мощный ресурс, а самое главное дает новые возможности для сотрудничества. Поколение Z интересуется новшествами в области IT и быстро делает их частью своей жизни.

On-line тестирование имеет ряд преимуществ – возможность обучающимся работать индивидуально в своем темпе, возможность мгновенно получить педагогу обратную связь, оперативность и автоматическая обработка

результатов, которые затем можно проанализировать для формирования стратегии дальнейших действий так как у педагога имеется возможность зайти в систему онлайн-сервиса и получить всю информацию о работе и результатах каждого студента, иными словами возможность осуществления индивидуальной работы преподавателя со студентами, так как результаты показывают степень усвоения знаний и если они являются недостаточными, то педагог может дать рекомендации по улучшению качества подготовки. Оперативное получение объективной картины успеваемости и возможность своевременно скорректировать учебный процесс только способствует повышению эффективности данного метода обучения.

В моей работе онлайн конструктор тестов Online Test Pad – супер необходимый инструмент, который работает, считает, организует, рассылает, систематизирует, он по многим параметрам заменяет Google forms. Это бесплатный сервис, позволяющий создавать авторские учебные задания и предоставляет доступ к коллекции, разработанной другими пользователями. Сервис имеет широкий функционал, понятный интерфейс, что позволяет педагогам с любым уровнем развития ИТ-компетентности использовать его в профессиональной деятельности. С данной платформой удобно работать на компьютерах и любых гаджетах. Осуществить контроль образовательных достижений с помощью сервиса Online Test Pad просто и удобно, это обосновано многообразием поддерживаемых типов вопросов, гибкой настройкой параметров теста, удобным инструментом статистики. С его помощью в моей профессиональной деятельности обеспечивается предварительный, текущий, тематический и итоговый контроль знаний, умений, учет успеваемости.

Использование разных видов тестовых заданий дает большую объективность оценивания, повышает интерес обучающихся к тестам, развивает методологическую грамотность. На вопрос анкетирования «Считаете ли Вы, что On-line тестирование объективно оценивает ваши знания?» 54,5% студентов ответила да, 37,1% - скорее да, чем нет.

Конструктор тестов предлагает 17 типов вопросов: одиночный выбор, множественный выбор, ввод числа, ввод текста, ответ в свободной форме, установление последовательности, установление соответствий, заполнение пропусков, интерактивный диктант, последовательное исключение, слайдер (ползунок), загрузка файла, информационный текст, слова из букв, фразы из слов, голосовой ответ, поиск в тексте.

Таким образом, при создании онлайн-теста на данной платформе полностью работает таксономия образовательных целей Б. Блума (6 уровней: запоминание, понимание, применение, анализ, синтез и оценка) и тестовые задания разных типов позволяют детально и достоверно просканировать знания обучающихся, увидеть их сильные стороны и зоны роста. Например, сперва мы проверяем, насколько хорошо студент запомнил материал, затем — что он понял, после — какие знания может применять на практике и так далее.

Это отражается в формулировании вопросов для проверки. Используем глаголы: I уровень - «определите», «назовите», «выберите», «дайте

определение» или «укажите правильный ответ»; II уровень - «найдите», «определите», «сравните», «объясните», «перефразируйте» или «обобщите»; III - «примените», «решите», «рассчитайте», «используйте», «преобразуйте», «измените» или «составьте»; IV и V - «сопоставьте», «выделите», «отсортируйте», «найдите», «резюмируйте» и «сгруппируйте»; VI - «сделайте вывод», «докажите», «проанализируйте», «обоснуйте», «проверьте», «оцените» и «порекомендуйте».

Анализируя полученные результаты в ходе применения технологии онлайн тестирования, сделаны следующие выводы: On-line тестирование влияет на состояние и результативность процесса образования, повышается уровень учебных достижений по предмету; воспитывается ценностное отношение к учебной деятельности; снижается уровень тревожности у студентов.

Применение тестов в процессе контроля знаний обучающихся достаточно эффективно при правильном выборе самого конструктора и грамотном построении вопросов, также считают 41% студентов при ответе на вопрос «Считаете ли Вы On-line тестирование эффективной формой контроля образовательных достижений?» и 49,2% ответила скорее да, чем нет. Кроме того, 97% обучающихся считают On-line тестирование одним из средств организации самостоятельной работы. Объективный тестовый контроль в процессе обучения характеризуется большим воспитательным значением, так как он повышает ответственность за выполняемую работу не только обучающихся, но и преподавателя, приучает студентов к систематическому труду и аккуратности в выполнении учебных заданий. Тестирование позволяет своевременно определить успехи студента, выявить пробелы в знаниях при изучении дисциплины. Таким образом, одним из механизмов повышения качества образования является умело организованная система работы с тестовыми заданиями, систематическое проведение тестирования содействует контролю образовательных достижений обучающихся и улучшению качества знаний.

Список использованных источников

1. Чурина, К. В. Тестирование как форма контроля результатов обучения / К. В. Чурина, Е. К. Зимина. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2015. — № 9 (89). — С. 1214-1217. — URL: <https://moluch.ru/archive/89/18283/>

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ НОВЫХ ФОРМ И МЕТОДОВ РАБОТЫ НА УРОКАХ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА

Кревень Надежда Евгеньевна

КГУ «Средняя школа № 10 имени Н.К. Крупской»
преподаватель математики, педагог–исследователь
Северо-Казахстанская область, г. Петропавловск

Аннотация. Мақалада математика мұғалімінің теориялық және практикалық қызметі тұрғысынан педагогикаға заманауи көзқарас қарастырылады. Менің ойымша, педагогика – бұл адамды тәрбиелеу және оқыту өнері туралы ғылым екенін ұмытпай, әр оқушының дамуы мен қалыптасуы үшін жағдай жасау мәселелерін дұрыс түсіну және шешу маңызды.

Аннотация. В статье рассматривается современный подход к педагогике в контексте теоретической и практической деятельности учителя математики. По моему мнению, важно правильно понять и решить проблемы создания условий для развития и формирования каждого учащегося, не забывая о том, что педагогика – это наука об искусстве воспитания и обучения человека.

Abstract. The article examines the modern approach to pedagogy in the context of theoretical and practical activities of a mathematics teacher. In my opinion, it is important to properly understand and solve the problems of creating conditions for the development and formation of each student, not forgetting that pedagogy is the science of the art of educating and educating a person.

Динамичность происходящих в мире перемен заставила переосмыслить эффективность функционирующих мировых систем образования. В условиях современного мира ключевыми вопросами для школ и для учителей в целом стали: Что необходимо изучать учащимся в 21-м веке? и Каким образом учителям подготовить учащихся к 21-му веку?

В настоящее время общепризнана равная значимость процессов формирования у учащихся и актуальных знаний и практических навыков.

Основными требованиями ГОСО на 2021 - 2022 учебный год, к обновленному содержанию основного среднего образования с ориентиром на результаты обучения, в качестве базовых ценностей определены: образование в течении всей жизни, развитие творческого и критического мышления; развитие коммуникативности и умения эффективно использовать информационно-коммуникационные средства и технологии; мотивировать к обучению и самосовершенствованию на протяжении всей жизни.

Принципиальным отличием современных процессов преподавания является приоритетность в формировании готовности учащихся к практическому использованию имеющихся знаний, а не формальному обладанию ими, что в большей степени соответствует сущности навыков, востребованных в 21-м веке, предполагающих наличие базовой грамотности в сочетании с глубоким концептуальным пониманием. Навыки учащихся, актуальные в 21-м веке, не новы. К примеру, навыки критического мышления и функциональные навыки являлись составляющими человеческого прогресса на протяжении всей его истории и находили признание своей значимости в достижениях в области прикладных, медицинских и прочих исследований.

Учителя 21-го века должны располагать достаточным объемом времени, проявлять компетентность не только в развитии у учащихся знаний и навыков, но и в их личностном становлении, принимая во внимание важность индивидуализации обучения и формирования у учащихся метасознания – навыков обучения тому, как учиться. Современные учителя нуждаются в разнообразном арсенале стратегий обучения, в предоставлении им возможности для комбинирования различных педагогических подходов. Используемые учителями стратегии касаются вопросов преподавания всему классу в целом, а

так же работы в группах, самостоятельной работы учащихся. Вместе с тем методики преподавания учителей должны включать персональную обратную связь каждого учащегося. Учителя должны: иметь достаточно обстоятельные знания о том, как происходит обучение, об уровне мотивации отдельных учащихся, о переживаемых ими эмоциях и об их жизни за пределами школы; уметь сотрудничать не только с коллегами по преподаваемому предмету, но и по другим учебным предметам; обладать прочными навыками в области информационных технологий и методики их использования как эффективного инструмента преподавания; совершенствовать свои потенциальные профессиональные способности к сотрудничеству с коллегами и участию в разработке, управлении и планировании учебной среды. Учителям необходимо непрерывно рефлексировать в ходе своей практики для того, чтобы учиться на своем опыте.

Из числа современных научных подходов, используемых мировыми системами среднего образования, наиболее популярными и получившими высокое мировое признание являются подходы, основанные на конструктивистской теории, базирующаяся на том, что развитие мышления учащихся происходит в условиях взаимодействия имеющихся знаний с новыми, либо со знаниями, полученными в классе из различных источников, в качестве которых могут выступать как учителя, сверстники, так и учебные издания. Данная теория в области преподавания требует от учителя сосредоточенности на ученике, организации занятий в соответствии с задачами, способствующими развитию знаний, идей и навыков у учеников. Задачи такого рода разрабатываются таким образом, чтобы ученикам была предоставлена возможность продемонстрировать свои знания по изучаемой теме, подвергнуть сомнению определенные предположения, скорректировать убеждения и сформировать новое понимание. Важным аспектом деятельности учителя является стремление понять способы постижения отдельными учениками темы; осознание необходимости работы с учениками в целях улучшения или модификации их понимания, а так же понимание того, что отдельные ученики могут воспринимать учебный материал довольно уникальным способом. Данная трактовка конструктивистского обучения предполагает наличие у учителя определенного образа мыслей и убеждений, а также знаний альтернативных действий, в соответствии с этими убеждениями. Убеждения учителя оказывают значительное влияние при формировании отношений, которые впоследствии объясняют принятие решений, и в итоге – действия в классе. В этой связи обучающий арсенал любого учителя представляет собой совокупность убеждений, знаний и предположений. У каждого учителя при выборе стиля преподавания, убеждения имеют большее влияние, чем его знания, поскольку в процессе обучения влияют на все его действия в классе. Устойчивая уверенность в том, как должны преподаваться предметы, оказывает более существенное влияние на характер действий учителя в классе, нежели какая – либо методика или учебник. Глубокие убеждения учителя могут противостоять реализации новых идей. Учителю обладающему «традиционным» стилем преподавания,

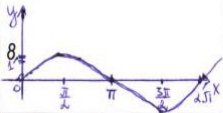
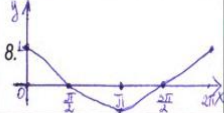
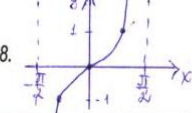

основанном на трансляции готовых знаний, при стремлении оказать помощь ученикам в их становлении личностями с развитым критическим мышлением, необходимо, прежде всего, самому обладать развитым критическим мышлением и быть открытым для новых идей.

Конструктивистский подход в основе преподавания предоставляет ученикам возможности для размышлений над своими знаниями и убеждениями, для постановки вопросов, пополнения объема знаний, корректировки своего понимания определенных тем в процессе изучения. Данный процесс позволяет ученикам подвергать сомнению свои предположения и стремится расширять и углублять представления о мироустройстве. Растет необходимость индивидуализации и дифференциации обучения, предоставляющего возможности для получения различными группами учащихся инклюзивного, доступного для всех и личностно-ориентированного образования. При использовании учителем указанной формы преподавания, ученики выполняют весьма значимую роль: активно конструируют знания в условиях социального взаимодействия со сверстниками. Учитель в данной ситуации создает необходимые условия для обучения учеников обеспечивая материалами и прочим, но сами ученики должны обладать желанием действовать с целью достижения собственного понимания предмета. Конструктивистский подход устанавливает перед учителем важнейший приоритет: концентрация усилий и внимания, прежде всего, на личности ученика. Ключевым показателем успешности преподавания учителя является реализация им процессов исследования и оценивания самостоятельного постижения учеником смысла изучаемого, поскольку конструктивистский подход предполагает активное участие самого ученика в этом процессе, его ответственность за собственное обучение. Адекватное осознание и принятие этой ответственности учеником в немалой степени зависит от созданной учителем благоприятной среды обучения.

На своих уроках для развития у учащихся самостоятельности использую различные приемы:

✓ создание сводных и концептуальных таблиц (рис 1.). Создание таких таблиц на уроках математики позволяет, систематизировать знания по изучаемой теме или разделу в целом, которые полученные посредством наблюдения и понимания материала;

Сводная таблица «Тригонометрические функции и их свойства»

$y = \sin x$	$y = \cos x$	Свойства функции	$y = \operatorname{tg} x$	$y = \operatorname{ctg} x$
1. $\mathcal{D}(y) = \mathbb{R}$	1. $\mathcal{D}(y) = \mathbb{R}$	1. $D(y)$	1. $\mathcal{D}(y) = [-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}]$	1. $\mathcal{D}(y) = [0; \pi]$
2. нечетное $\sin(-x) = -\sin x$	2. четное $\cos(-x) = \cos x$	2. четность	2. нечетное $\operatorname{tg}(-x) = -\operatorname{tg} x$	2. нечетное $\operatorname{ctg}(-x) = -\operatorname{ctg} x$
3. $T = 2\pi$ - период.	3. $T = 2\pi$ - период.	3. периодичность	3. $T = \pi$ - период.	3. $T = \pi$ - период.
4. $\uparrow [-\frac{\pi}{2} + 2\pi k; \frac{\pi}{2} + 2\pi k]$ $\downarrow [\frac{\pi}{2} + 2\pi k; \frac{3\pi}{2} + 2\pi k]$	4. $\downarrow [0 + 2\pi k; \pi + 2\pi k]$ $\uparrow [-\pi + 2\pi k; 0 + 2\pi k]$	4. монотонность	4. возрастает если $x \in [-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}]$	4. убывает если $x \in [0; \pi]$
5. $x_1 = \frac{\pi}{2} + 2\pi k$; max $x_2 = -\frac{\pi}{2} + 2\pi k$; min	5. $x_1 = 0 + 2\pi k = 2\pi k$; max $x_2 = \pi + 2\pi k$; min	5. наибольшее, наименьшее значение	5. max и min нет	5. max и min нет
6. Непрерывная	6. Непрерывная	6. непрерывность	6. $x = \frac{\pi}{2}, x = -\frac{\pi}{2}$ - точки разрыва, асимптоты	6. $x = 0; x = \pi$ - точки разрыва, асимптоты
7. $E(y) = [-1; 1]$	7. $E(y) = [-1; 1]$	7. $E(y)$	7. $E(y) = \mathbb{R}$	7. $E(y) = \mathbb{R}$
		8. график		
9. Синусоида	9. Синусоида	9. название графика	9. Тангенсоида	9. Котангенсоида
10.	10.	10.	10.	10.

Концептуальная таблица «Виды функций»

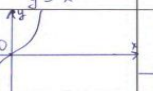
Линия сравнения	Прямая пропорциональность	Линейная функция	Квадратичная функция	Степенная функция		Обратная пропорциональность
Уравнение	$y = kx$	$y = kx + b$	$y = ax^2 + bx + c$	$y = x^3$	$y = \sqrt{x}$	$y = \frac{k}{x}$
Чертеж						
Знак углового коэффициента при построении графика	$k > 0$ ↗ $k < 0$ ↘ $k = 0$ —	$k > 0$ ↗ $k < 0$ ↘	$a > 0$ ↗ $a < 0$ ↘	$k > 0$ ↗ $k < 0$ ↘	$k > 0$ ↗ $k < 0$ ↘	$k > 0$ ↗ $k < 0$ ↘
$D(y)$	$\mathcal{D}(y) = \mathbb{R}$	$\mathcal{D}(y) = \mathbb{R}$	$\mathcal{D}(y) = \mathbb{R}$	$\mathcal{D}(y) = \mathbb{R}$	$\mathcal{D}(y) = [0; +\infty)$	$\mathcal{D}(y) = (-\infty; 0) \cup (0; +\infty)$
$E(y)$	$E(y) = \mathbb{R}$	$E(y) = \mathbb{R}$	$a > 0$ $E(y) = (y_0; +\infty)$ $a < 0$ $E(y) = (-\infty; y_0)$	$E(y) = \mathbb{R}$	$E(y) = [0; +\infty)$ $E(y) = (-\infty; 0]$	$E(y) = (-\infty; 0) \cup (0; +\infty)$
Название	прямая	прямая	y_0 - вер. пар. $y_0 = \frac{-b^2 + 4ac}{4a}$ парабола	кубическая парабола	—	гипербола

Рисунок 1 - Сводные и концептуальные карты

✓ создание обобщающих таблиц по разделу (рис 2), учащиеся выполняют самостоятельно на основе закономерностей полученных при построении графиков элементарных функций

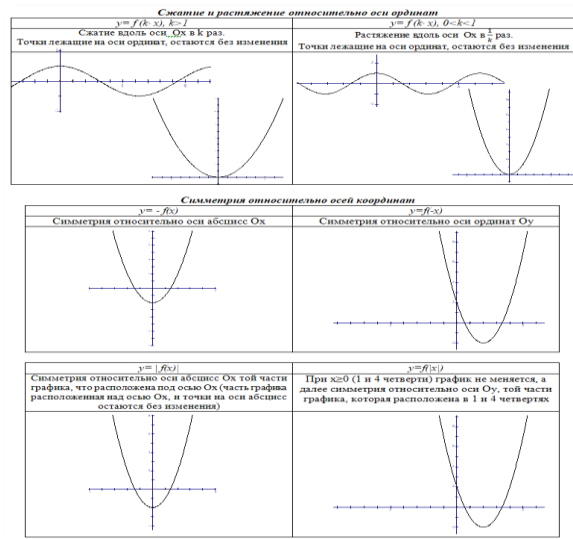
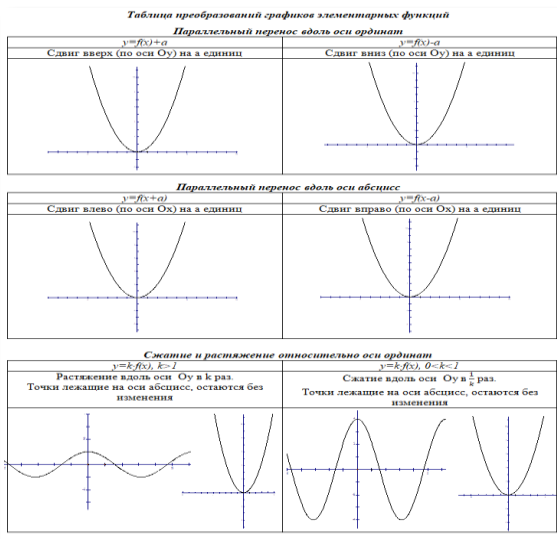

Рисунок 2 - Преобразование графиков элементарных функций

✓ разработку критериев оценивания для взаимопроверки (рис 3). Критерии для оценивания работ разрабатываются учащимися самостоятельно с непосредственной моей корректировкой. Чем старше учащиеся, тем основательнее подбираются критерии для проверки работ. На данном этапе демонстрируется понимание фактов и идей реализации при решении заданий. Не смотря на простоту данного вида деятельности, презентация и аргументирование своего мнения, формулировка выводов по информации, обоснование идей и непосредственно оценка работы являются верхней ступеней развития критического мышления;

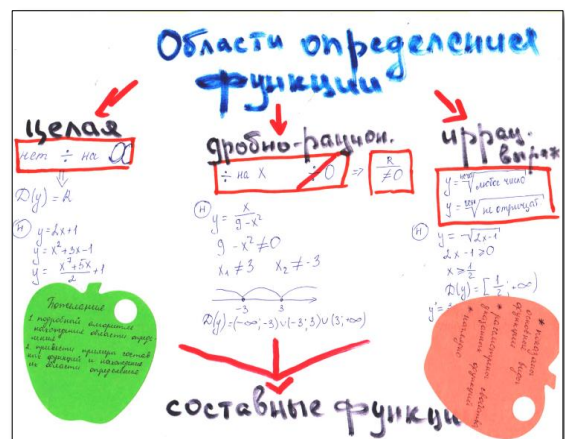
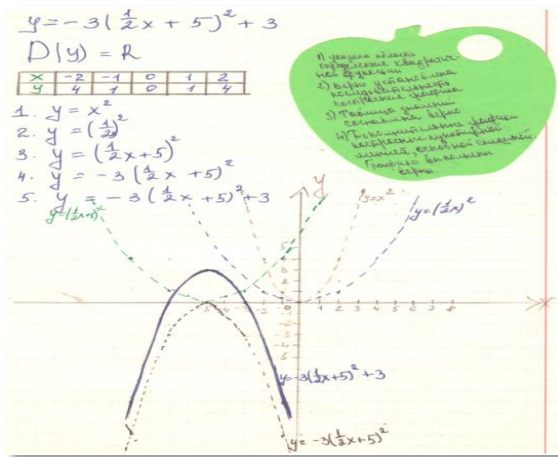

Рисунок 3 – Критериальное оценивание

✓ для проверки полученных знаний разрабатываю для каждого ученика свой вариант с заданиями (рис 4). На данном примере показана проверка знания формул тригонометрии, причем задания подбираю не только на знание основных формул, но и обратных, подключаю на данном этапе навык понимания, тое есть учащиеся демонстрируют не только знание формул, но и понимают как можно применить данные формулы в нестандартных ситуациях.

Например, применение формул в обратном порядке часто используют в заданиях международного исследования Pisa;

✓ разрабатываю задания, для выполнения которых необходимо применить анализ изученного материала (рис 5). Как мы знаем применение анализа при решении заданий, является одним из высших уровней иерархической модели развития критического мышления. К таким заданиям можно отнести задания на восстановления последовательности решения задач, или задание на установление соответствия, для нахождения которого нужно уметь анализировать материал нескольких разделов.

Верные и неверные утверждения: «Виды функций»

- 1. Функцией называют зависимость, при которой единственному значению аргумента соответствует единственное значение функции.
- + 2. Графиком прямой пропорциональности является прямая параллельная оси Ох.
- + 3. Функция, заданная уравнением $y = kx + b$ называется прямой пропорциональностью.
- + 4. Графиком линейной функции, является прямая.
- + 5. Графиком квадратичной функции, является гипербола.
- + 6. Функция вида $y = \frac{k}{x} + b$ называется линейной.
- + 7. Графиком функции $y = c - kx - ax^2$ является парабола, ветви которой направлены в верх.
- + 8. Зависимость, задающая окружность, является функцией.
- 9. График функции $y = -\frac{k}{x}$ расположен в I и III четверти.
- 10. Функция вида $y = ax^2 + bx + c$ пересекает ось Ох в двух точках если $D < 0$.
- + 11. Если угловой коэффициент линейной функции положительный, то график функции пересекает ось Ох под углом $< 90^\circ$.
- + 12. Графиком обратной пропорциональности является гипербола.
- + 13. График функции $y = \sqrt{x}$, расположен только в I четверти.
- 14. Направление ветвей параболы зависит от знака среднего коэффициента.
- + 15. Если парабола не пересекает ось Ох, то квадратичная функция всегда положительна.

66% Верно выполненных заданий
1 балла 3*

1. $\frac{\sin \alpha}{\cos \alpha} = \dots$	1. $\cos(-\alpha) = \dots$
2. $1 + \operatorname{tg}^2 \alpha = \dots$	2. $\sin \alpha \cos \beta + \sin \beta \cos \alpha = \dots$
3. $1 - \sin^2 \alpha = \dots$	3. $\sin\left(\frac{3\pi}{2} - \alpha\right) = \dots$
4. $\operatorname{ctg} \alpha = \dots$	4. $\operatorname{ctg}^2 \alpha = \dots$
5. $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = \dots$	5. $1 - \sin^2 \alpha = \dots$
6. $\frac{1}{\sin^2 \alpha} = \dots$	6. $\operatorname{tg} \alpha \cdot \operatorname{ctg} \alpha = \dots$
7. $\sin(\alpha + \beta) = \dots$	7. $\operatorname{tg}\left(\alpha - \frac{\pi}{2}\right) = \dots$
8. $\operatorname{tg}(\alpha - \beta) = \dots$	8. $1 - \frac{1}{\sin^2 \alpha} = \dots$
9. $\sin 2\alpha = \dots$	9. $\operatorname{tg} \alpha = \dots$
10. $\sin \alpha + \sin \beta = \dots$	10. $\sin^2 \alpha = \dots$
11. $2 \cos^2 \alpha - 1 = \dots$	11. $\cos(\alpha - \beta) = \dots$
12. $\cos \alpha \cos \beta + \sin \alpha \sin \beta = \dots$	12. $\sqrt{1 - \cos^2 \alpha} = \dots$
13. $\sin(-\alpha) = \dots$	13. $\frac{1}{\cos^2 \alpha} = \dots$
14. $\cos\left(\frac{\pi}{2} + \alpha\right) = \dots$	14. $\cos(2\pi - \alpha) = \dots$
15. $2 \cos \frac{\alpha + \beta}{2} \cos \frac{\alpha - \beta}{2} = \dots$	15. $\frac{\operatorname{tg} \alpha - \operatorname{tg} \beta}{1 + \operatorname{tg} \alpha \operatorname{tg} \beta} = \dots$
16. $\sin \alpha \cos \beta - \sin \beta \cos \alpha = \dots$	16. $\frac{\sin \alpha}{\cos \alpha} = \dots$
17. $\operatorname{tg}\left(\frac{3\pi}{2} + \beta\right) = \dots$	17. $\operatorname{ctg}\left(\frac{\pi}{2} + \alpha\right) = \dots$
18. $\cos \alpha - \cos \beta = \dots$	18. $\sin(-\alpha) = \dots$
19. $\cos 2\alpha = \dots$	19. $\operatorname{tg}^2 \alpha = \dots$
20. $-2 \cos \frac{\alpha + \beta}{2} \cos \frac{\alpha - \beta}{2} = \dots$	20. $1 = \dots$

Рисунок 4 - Виды проверочных работ

Установите правильное соответствие

В некотором числе переставили цифры и получилось в три раза меньшее число. Докажите, что исходное число делилось на 27. Установите правильную последовательность шагов решения задачи:

- 1) А отсюда следует, что число $A=3B$ делится на 27; числа, указанные в условии, существуют, например, $A=3105; B=1035$;
- 2) Получаем, что $A = 3a = 3 \cdot 3b = 9b$, следовательно, A делится на 9;
- 3) Пусть A - исходное число, B - число, которое получено после перестановки цифр. Тогда по условию, $A = 3B$;
- 4) Тогда и B делится на 3, так как сумма цифр числа B равна сумме цифр числа A ;
- 5) Отсюда следует, что A кратно трем, следовательно, сумма цифр числа A делится на 3, то есть $A = 3a$;
- 6) Поскольку число B записывается теми же цифрами, что и число A , то оно также кратно трем, то есть $B = 3b$.

Пусть $A = \overline{xy2}$ - исходное число $\Rightarrow B = \overline{2yx}$ - то число, с наименьшими разрядными единицами.

- 1) по условию задано B в 3 раза меньше числа $A \Rightarrow A = 3B$
- 2) т.к. $A = 3B$, то $A : 3 = (x+y+2) : 3$ или $A = 3a$
- 3) т.к. B записано теми же цифрами \Rightarrow оно тоже делится на 3, т.е. $(2+y+x) : 3$, т.е. $B = 3b$
- 4) т.к. $A = 3B$, т.е. сумма цифр числа $A : 9 \Rightarrow$ сумма тех же цифр переставили местами, т.е. $(2+y+x) : 9$, т.е. $B : 9$
- 6) т.к. из 1 действия $A = 3B$ и $B : 9 \Rightarrow A : 27$

3 5 6 2 4 1

Установите правильное соответствие:

1. Уравнение $2x + 3y - 5 = 0$ задает ...	A) точку
2. Уравнение $(x-2y) \cdot (3-2x+4y) = 0$ задает ...	B) параболу
3. Уравнение $4x^2 - y^2 = 0$ задает ...	C) одну прямую
4. Уравнение $\sqrt{x^2 + y^2} - 8x = 3$ задает ...	D) две параллельные прямые
5. Уравнение $x^2 + y^2 - 8x + 16 = 0$ задает ...	E) две пересекающиеся прямые
6. Уравнение $x^2 - 2x - y + 3 = 0$ задает ...	F) окружность

1. $2x + 3y - 5 = 0$ C
 $3y = 5 - 2x$
 $y = \frac{5 - 2x}{3}$
 $K = \frac{2}{3} \Rightarrow$ лнн. ф-ция \Rightarrow граф. прямая

2. $(x-2y)(3-2x+4y) = 0$ D
 $x - 2y = 0$ или $3 - 2x + 4y = 0$
 $2y = x$ или $4y = 2x - 3$
 $y = \frac{x}{2}$ или $y = \frac{1}{2}x - \frac{3}{4}$
 $\Rightarrow K_1 = \frac{1}{2}$ или $K_2 = \frac{1}{2}$
 \Rightarrow ф-ция \Rightarrow пр. прямая

3. $4x^2 - y^2 = 0$ E
 $y^2 = 4x^2$
 $y = \pm 2x$
 $y = 2x$ или $y = -2x$
 $K_1 = 2$ или $K_2 = -2$
 \Rightarrow пр. прямые

4. $(\sqrt{x^2 + y^2} - 8x)^2 = 9$ F
 $x^2 + y^2 - 8x = 9$
 $(x^2 - 8x) + y^2 = 9$

Рисунок 5 - Задание на установление соответствий

✓ применение информационно коммуникационных технологий на уроках математики (рис 6). Сегодня учащиеся обладают достаточной цифровой грамотностью, поскольку представляют поколение, регулярно взаимодействующее с цифровыми технологиями, использующее все возможности новых технологий в различных аспектах жизненных ситуаций. ИКТ является действенным инструментом, помогающий мне в преподавании, позволяющим облегчить объяснение и обеспечить понимание учащимися научных понятий.

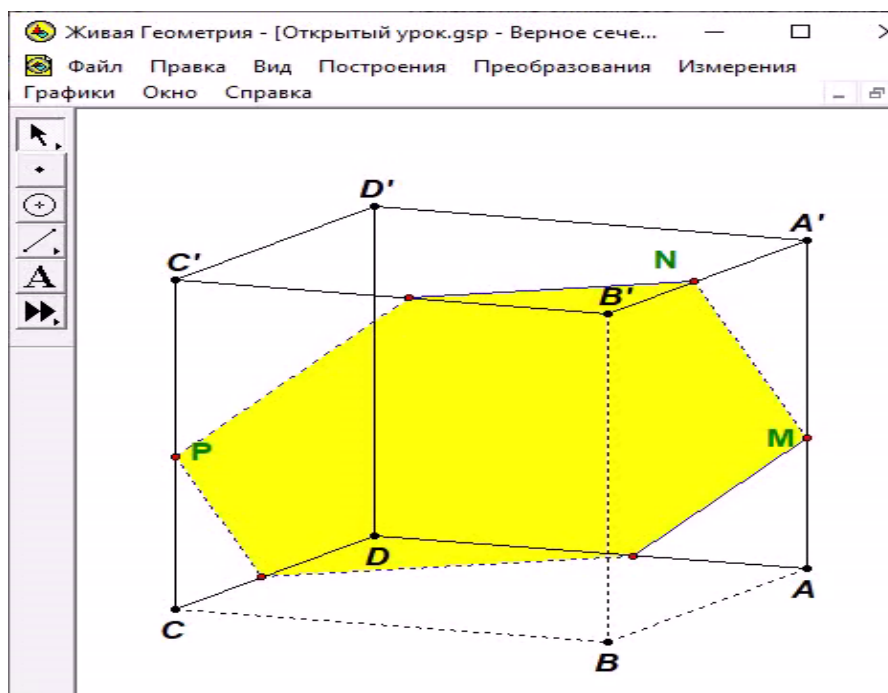
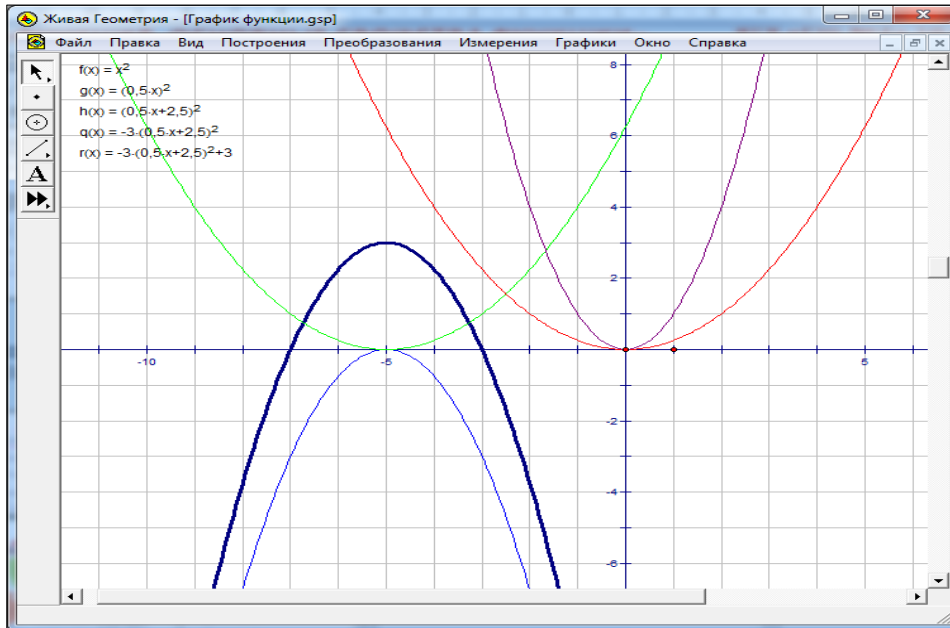

Рисунок 6. Применение ИКТ на уроках математики

Можно сделать вывод, преподавание становится успешным при наличии соответствующих условий для обучения, согласно которым учитель «регулирует» использование различных подходов, методов и приемов обучения, в зависимости от степени целесообразности, соответствия конкретному моменту, личностям учащихся, окружению и используемым ресурсам. Качество и степень успешности обучения, в значительной степени зависит от успешности адаптации учителя к реальному контексту.

К характерным признакам успешного учителя можно отнести: профессиональное понимание, предполагающее наличие методологических знаний о преподавании и обучении, а также, о личности ученика; практические навыки преподавания – наличие технических и практических навыков, владение различными способами и достаточным диапазоном методов и подходов для разъяснения ключевых профессиональных идей в процессе реализации, корректирования и оценивания обучения. Кроме того, необходимо владение методиками поощрения, вознаграждения, оценивание учащихся, разработки перспективного планирования учебных занятий и отдельных их этапов. Наличие системы указанных умений и навыков способствует готовности учителя к установлению и поддержанию эмоционально-положительной среды на занятиях, при которой ученики стремятся к соответствию не только установленному, но и более высокому, перспективному уровню достижений. Учителя придерживаются этических и моральных ценностей профессии: честны, смелы и терпимы, сострадательны, справедливы, уважительны к ученикам. Учителей характеризует эмоционально-положительное отношение к учительской профессии, осознание ценности преподавания и устойчивые убеждения, которые взаимно понимаемы другими преподавателями этой профессии.

Для современного педагога характерна взаимосвязь теоретических и практических областей знаний. При внедрении дистанционного образования данная взаимосвязь способствует улучшению процесса преподавания и учения. Каждый педагог должен владеть технологическими знаниями, то есть вспомогательными средствами для изложения изучаемого материала. А так же быть осведомлённым в области современных технологических устройств и владеть элементарными навыками работы с данными устройствами. Как показывает опыт, знание технологических устройств не обеспечивает полного понимания предметного материала учащимися, но может облегчить учащимся воспринимать изучаемый материал. В современном информационном пространстве существует много информационных программ моделирующих конкретные предметные области. Интерактивные программы: облегчают восприятие изучаемых свойств предметов, визуализируют пространственные фигуры, предоставляют возможность увидеть внутреннее строение предметов, строят внутренние сечения пространственных фигур, позволяют выполнить перемещение графиков в координатной плоскости в зависимости от вида преобразования, визуализируют тот материал, который сложно показать с помощью стандартных школьных инструментов. С помощью таких программ можно смоделировать такие ситуации, которые в школьных условиях сопряжены

с определенной опасностью или не доступны в современных ситуациях. Поэтому современный учитель, сочетая свои предметные и педагогические знания, ежегодно совершенствуется и свои технологические знания, для повышения качества своей работы и подготовки современного, компетентного ученика.

Список использованных источников

1. Бордовской Н.В. Современные образовательные технологии: учебное пособие. - 2-е изд., - М.: КноРус, 2011.
2. Гуслова М.Н. Инновационные педагогические технологии: учеб. пособие – М.: Академия Ж, 2010.
3. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: учеб. Пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2004.
4. Джадрина М.Ж. Дидактические аспекты дифференциации содержания школьного образования. Алматы, 2000. Алматы: РИК КАО им. И. Алтынсарина.
5. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: учеб. пособие. – 5-е изд.. – М: Академия, 2008.

SELF-MANAGEMENT AS ONE OF THE CHARACTERISTICS OF TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING

Kulsharipova Zaru Kasymovna

Candidate of Pedagogical Sciences, associate Professor of the higher school of pedagogy, Pavlodar pedagogical University named after A. Margulan, Pavlodar

Mardenova Gulsara Baskenovna

Lecturer Pavlodar Pedagogical University named after A. Margulan, Pavlodar

Smykov Amir Serikovich

doctoral student of Pavlodar Pedagogical University named after A. Margulan
Pavlodar

Abstract. The current socio -crisis situation makes a number of important adjustments to the understanding of the qualitative features of the teacher's work in the school education system. There is an increasing need for teachers capable of self-determination in the poly-paradigm space of pedagogical reality in relation to successful socialization and personally professionally centered career orientation in both science and business.

Аннотация. Современная социально - кризисная ситуация вносит ряд важных коррективов в понимание качественных особенностей работы учителя в системе школьного образования. Повышается потребность в педагогах, способных к самоопределению в полипарадигмальном пространстве педагогической действительности в отношении успешной социализации и личностно профессионально ориентированной карьерной ориентации как в науке, так и в бизнесе.

Аңдатпа. Қазіргі әлеуметтік-дағдарыстық жағдай мұғалімнің мектептегі білім беру жүйесіндегі жұмысының сапалық ерекшеліктерін түсінуге бірқатар маңызды түзетулер енгізеді. Педагогикалық шындықтың полипарадигмалық кеңістігінде өзін-өзі анықтауға қабілетті мұғалімдерге ғылымда да, бизнесте де табысты әлеуметтенуге және жеке кәсіби орталықтандырылған мансаптық бағдарға деген қажеттілік артады.

Considering the relationship between social assessment and assessment of activity as a teacher's competitiveness in both science and business, we can say that this poly-paradigm space affects the resource potential of achieving goals, and therefore self-management in the management of emotional intelligence is an important component of social success.

Emotional intelligence management has changed the basic form of communication in society and has actively moved into the crisis space. Now socialization takes place in a crisis space and this process differs significantly from the traditional form of socialization and is called the characteristic features of crisis socialization.

Environmental identification of personality in the context of the subjective approach shows the relationship between environmental and subjective approaches in the study of personality both in activity and in business.

But our task is to consider the concept of "professional competence" as an internal component in the personal development of a teacher in the process of successful socialization.

In the scientific study of the essence of the concept of "social success", we reveal theoretical and conceptual directions in which there is an additional need to choose and define new campaigns to study this aspect, taking into account the formation of a personally professionally centered activity and to give this approach a justification from the position of its implementation.

The polyparadigmatic approach chosen by us is defined as a basic theoretical model, which will take into account the mechanisms of setting pedagogical goals, positions and relationships of elements and components of the chosen paradigm in the process of planning research results [1].

The analysis of a number of concepts and scientific approaches shows that education currently faces a rather difficult and ambiguously solved by researchers task of determining which concerns the key competencies of social success. In turn, the polyparadigmatic approach (procedure, criteria, tools) is considered by us as a connection with the allocation of a group of key competencies of social success, as well as a consequence of the need to structure research paradigms into a single system.

We have already stated that the multi—paradigm approach is a variant of the implementation of modern methodology in the analysis of social phenomena in education and as a behavioral professional paradigm management of structural elements and components of the educational paradigm. This is not behaviorism; it is more broadly self—management.

There are seven processes through which pedagogical culture influences the effectiveness of business activities: 1) cooperation between individuals of the organization; 2) making common decisions in a single paradigm; 3) control not only vertically from top to bottom, but also from bottom to top; 4) competitive communication; 5) loyalty to the organization; 6) perception and understanding of the intellectual = emotional environment; 7) the possibility of justifying their behavior.

Practitioners see and interpret the new formation of education in different ways, the formation of which, ultimately, will exhaust the crisis and lead to the emergence of a new anti-crisis paradigm of education.

The crisis develops when the available personal resources do not allow to realize the important, main goals, interests, needs of the teacher. It follows that the crisis is associated with the complexity of solving the problem in the social development of the individual. This problem requires the teacher to find an effective solution in a timely manner.

A crisis is a situation in which it is possible to quickly solve the problem of a new stage of socialization and the teacher must undergo significant changes, get rid of some models of unsuccessful social behavior and interaction that lose their effectiveness. The crisis helps to get rid of them – this is its main positive meaning.

The study of pedagogical management outlines some positive trends in the implementation of a multi-paradigm approach with the inclusion of a number of schemes for the development of the experience of personality-oriented relationships, which ultimately will lead to a transition to an ecopsychological educational paradigm [2].

Taking into account the above approaches and personal factors of developing an understanding of the eco - personal orientation of the educational environment, we highlight a new direction of pedagogical science and business - psychological ecology.

Psychological ecology is essentially one of the sections of the ecology of the human psyche and studies the influence of the human psyche on the environmental friendliness of crisis situations in the educational environment. To test this assumption, we study the relationship of the ecopsychological approach with other sciences as business pedagogy, since the program of the "Anti-Crisis Club" developed by us on the basis of the course within the framework of the psychodidactic paradigm of developing education and science provides an answer to an important question of how to ensure the development of social success and consider the aspect of the formation of personal and professional centralized activity as a teacher's readiness for effective development in the professional environment at the beginning at the university level, then at the level of professional activity at school.

It is universities as institutions of socialization that can provide training for specialists who are competitive in the labor market and in demand by society. The socialization of personality in the preparation of future teachers is a complex, multifaceted and contradictory process of interaction between the modern community and the teacher's personality. Therefore, it is no coincidence that the problem of socialization has long been in the focus of philosophy, social psychology, pedagogy, business psychology and is now included in pedagogical management.

In our study, we will proceed from the definition of the concept of socialization proposed by G.M. Andreeva. "Socialization is "the process of an individual's entry into the social environment", "assimilation of social influences", "his introduction to the system of social ties" (Andreeva G.M., 1980, p.335).

Based on the needs of society in maintaining its stability and further development, it is necessary to form a personality that is characterized by activity,

social mobility, professional competence, high ability to adapt in difficult situations, independence in decision-making, responsibility, the ability to intellectual search in the business direction and other qualities and personality traits determined by modern reality.

It is universities as institutions of socialization that can provide training for specialists who are competitive in the labor market and in demand by society.

To achieve the goal of preparing a socially significant person, the content of education, forms and methods of work at the university should have a socializing beginning, be socially conditioned.

To determine the results of socialization of students, diagnostic methods are needed to identify the level of socialization in order to enable the university to adjust the goals, objectives, content of the socialization process in a timely manner and to identify the prospects for the development of the university. In the context of global crisis phenomena and dynamic shifts in the global educational system, the issue of effective and sustainable functioning of the university space within the framework of developing new approaches to managing the processes of growth and success of future career by graduate students themselves occupies an important place.

Today, in world practice, pedagogical management is such a tool for ensuring efficiency and competitiveness.

The formation of strategic management as a centered activity of students in pedagogical universities faces a number of methodological difficulties, one of which is the choice of an effective strategy for the development of a teacher's professional career. Thus, the main priorities for overcoming methodological difficulties are to consider the categories of "pedagogical management" and "anti-crisis emotional intelligence management" as a form of new strategic pedagogical thinking as self-management. First, the study analyzes the main views of scientists on the concept and types of basic self-management strategies (Table 1).

Table 1- Analysis of the main views of scientists on the concept and types of basic self-management strategies.

Author	Concept of self-management strategy
1	2
I. Ansoff	Strategy is a set of rules for solving issues in a centered activity
M. Porter	Strategy is the creation – through independent actions – of a unique and valuable position
A.A.Thompson, A.J.Strickland	Strategy is a plan of personal professional centered activity aimed at strengthening its positions, satisfying emotional and intellectual needs and achieving goals in self-education
F. Kotler, G. Armstrong	Strategy is a multi-paradigm approach to solving the problems of its development and functioning, which ensures a balance of academic and extracurricular activities

O.S. Vihansky	Strategy is the development of anti-crisis skills related to the professional sphere, the system of internal and external relationships from the position of organizing independent work in the student environment, leading the individual to goals
A.T. Zub	Strategy is a generalizing model of actions necessary for the coordination and distribution of resource potential as emotional intelligence.

The problem of self-management (SM) in education is undoubtedly one of the most urgent in modern psychological ecology. In the context of self-management (SM) in education, we have selected situations of internal environmental friendliness - whether this corresponds to the purpose of your beliefs, feelings or the way of life of a teacher. After all, the realization of the goal of personal – professional centered activity at the university will lead to certain changes in the future profession.

Internal environmental friendliness as a type of behavior seems rational, conscious, cautious, convenient, correct, useful, harmless. Joy can be noted as an affective manifestation of intellectual interest and emotional satisfaction in the surrounding space.

Western practice assumes consideration of ecopsychology as an established direction, which includes psychological ecology, psychology of global changes, psychology of perception of the environment, psychology of environmental subjects. Common to these areas is the object of study, which is represented by the conditions of human interaction and psychological (emotion)) and the cognitive (intelligence) environment.

Orientation to the development of the future teacher as a person, an individual and an active subject of activity can be realized only on the basis of building an appropriate anti-crisis strategy of teacher activity in modern conditions, which today acquires a fundamentally different meaning - spiritual self-building, the formation of the ability to personal and professional self-determination.

A modern trend in theoretical and empirical research is the study of the resource role of a conscious understanding of the self-management system as a process of self-regulation in professional and educational practice for solving various personal and professional tasks.

The activation of this direction requires future school teachers to have certain skills and a special approach to the organization of education in a school environment, where children are daily faced with negative factors that negatively affect their psychological state.

Now this fact leads to a new classification of pedagogical competencies and new forms of actualization of the teacher's anti-crisis action plan in difficult situations through a special type of anti-crisis competencies [4].

To date, innovative competencies are necessary for teachers to increase the likelihood of successful actions in various crisis situations encountered in the modern educational environment.

Accordingly, the formation of the teacher's personality and the entire context of socialization should be transformed within the new realities, which leads our study to consider the updated characteristics of professional competencies, the so-called "soft, flexible competencies" soft skills, complementing the educational process with innovative technologies that increase the professional level of future teachers.

Universal skills are related to personal effectiveness and interaction, as cognitive, emotional. behavioral flexibility is the ability to accept the complex structure of the professional world, find relationships between different branches of the educational system and adapt to changing conditions, crisis situations.

Cognitive, emotional, behavioral flexibility or creativity of thinking is the ability to adapt one's behavior to new conditions, the ability to get out of the crisis zone into the comfort zone and generate one's ability to switch focus control from internal to external factors.

As numerous studies show, social success strategies have an effective impact on academic success in learning, associated with objective performance indicators.

Meanwhile, scientific and business directions are being studied today and come to the conclusion that the unambiguous level of professional academic competencies including elements of academic disciplines have insufficient influence for the implementation of effective educational and pedagogical cultural activities [5,6].

The concept of competence as an effective resource of knowledge in dynamically changing conditions and factors of social success should be supplemented with certain personal qualities that meet the needs of modern social interactions: intelligence, emotions and self-management [7].

Accordingly, the formation of the teacher's personality and the entire context of socialization must be transformed within the framework of new realities.

References

1. Shcherbakov, B.Y. Paradigms of modern education: Man and culture Text./ B.Y. Shcherbakov. — M.: Logos, 2001. 144 p.
2. Egorova, Yu. A. Polyparadigmatic approach to goal-setting optimization in teaching humanitarian subjects to students at a university / Yu. A. Egorova // International Journal of Applied and Fundamental Research = Journal of applied and fundamental research. – 2021. – No. 7. – pp. 54-56.
3. Gutak, O. Ya. Professionalism of personality as a product of personification of development and continuous education / O. Ya. Gutak, N. A. Kozyrev, O. A. Kozyreva // Bulletin of Kemerovo State University. Series: Humanities and Social Sciences. - 2018. - No. 1. - pp.10-14. - DOI:10.21603/2542-1840-2018-1-10-14. - Text : direct.
4. Vvedensky V.N. Professional competence of a teacher: a manual for a teacher/ V.N.Vvedensky; - St. Petersburg: Enlightenment, 2004.-158b.
5. Shpakovskaya, L. Policy of higher education in Europe and Russia Text: Monograph/ L. Shpakovskaya. SPb., 2007. - 326 p.
6. Veremchuk A.S., Silantieva M.V. Pedagogical culture of a high school teacher // Modern problems of science and education. – 2022. – № 5.; URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=32088> (date of reference: 07.12.2022).
7. Kostetskaya, G.A. Modern teacher: new aspects of methodological training / G.A. Kostetskaya // Pedagogy of higher education. - 2016. - No.3.1. - b. 116-118.

МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Муратова Еркежан Кумаркановна

педагогика мен психология магистрі

Өскемен қаласындағы «БІЛІМ-ИННОВАЦИЯ» лицейі

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Аңдатпа. Бүгінгі таңда білім беруде бәсеке күшейіп отыр, мұғалімдердің дайындық деңгейіне деген талаптары өсуде. Осындай кезеңде мұғалім өз қызметін жақсартуға және қайта құруға, оқу-тәрбие үрдісін жетілдіруге мәжбүр.

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі - маңызды мәселе. Сондықтан мұғалім жаңалық жаршысы болуы керек.

Аннотация. На сегодняшний день возрасла конкурентоспособность в сфере образования, усилились требования к уровню подготовки учителей. На данном этапе учителю необходимо улучшить педагогическую компетентность и повысить квалификацию в учебно-воспитательном процессе в связи обновленным содержанием образования.

Усвоение инновационных технологий на научно-педагогической основе в области обучения и воспитания подрастающего поколения в соответствии с требованиями времени – первостепенная задача для учителя. Поэтому, учитель – вестник нового, передового.

Abstract. According to the tendency of nowadays, the rivalry in educational fold and concrete requirement for teachers is on a substantial boom. For that reason, teachers have to reconstruct, amend and make improvements to educational process.

This is to satisfy the needs of the next generation on youth sensitivity that is why, teachers must absorb all the scientific educational backgrounds and patterns. This is an existing problem. Thus, teachers have to be the ones who direct and carry the ball.

«Халық пен халықты теңестіретін - білім» - деп қазақтың заңғар жазушысы Мұхтар Әуезов айтқандай, білім бәсекесіне бейім шәкірт тәрбиелеу - біздің мақсатымыз. Сондықтан да жаңалықтардан қалмай жаңалық жаршысы болуымыз керек. Бұл мақсаттарға жету үшін мұғалімнің ізденісі, жаңа тәжірибе, жаңа технологиялар қолдану қажеттілігі туындайды. Инновациялық технологияларды қолдана отырып оқыту - таным әрекетін ұйымдастырудың ұтымды формасы. Инновациялық технологияны қолдану: оқып үйрену, меңгеру, өмірге ендіру, дамыту кезеңдері арқылы іске асады. Инновациялық оқыту білімді тереңдетумен қатар, оқушыны оқу әрекетіне жетелеп, олардың оқуға деген ынтасын оятады.

Бүгінгі күні Қазақстанда білім берудің өзіндік үлгісі қалыптасуда. Педагогика ғылымында баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылыс көбеюде.

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі - маңызды мәселелердің бірі. Сондықтан да оқушылардың ой-өрісін, ұлттық мәдениетін, ұлттық рух пен сана-сезімін дамытып, алғыр тұлғаны қалыптастыруда тәрбие жүйесіндегі инновациялық іс-әрекеттердің өндірілуі үлкен жетістіктерге жетелейді. Бүгінгі мақсат - әрбір оқушыларға түбегейлі білім

мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасау [1].

«Инновация» ұғымын қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Инновация латын тілінен аударғанда «жаңа», «жаңалық», «жаңарту» дегенді білдіреді немесе "инновация" - бұл нақты қойылған мақсатқа жетуде ойға алынған жаңа нәтиже. Инновациялық үрдістің негізі - жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Кез келген жаңа әдіс жекелік, сондай-ақ уақытша жоспарға жатады. Бұл яғни, бір мұғалім үшін табылған жаңа әдіс, жаңалық басқа мұғалім үшін өтілген материал тәрізді [2].

Қазіргі оқу орындары мен педагогикалық ұжымдар ұсынылып отырған көпнұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес кез келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әр түрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан әр түрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне орай тандап, тәжірибеде сынап, қараудың маңызы зор. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Ал бүгінгі күні мектеп мұғалімінің үздіксіз кәсіби дамуын қалай көруге болады?

1-сурет – Мұғалімнің даму жолдары

Жаңа технологиялардың педагогикалық негізгі қағидалары: балаға ізгілік тұрғысынан қарау; оқыту мен тәрбиенің бірлігі; баланың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту; баланың өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту;

баланың танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту; әр оқушыны оның қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне орай оқыту; барлық оқушылардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу; оқу үрдісін оқушының сезінуі [3].

Бүгінгі таңда білім берудің ұлттық жүйесі өте маңызды, қарқынды өзгерістердің сатысында тұр. Қазіргі кезде қоғам дарынды, қабілетті адамдарды қажет етеді. Сондықтан да қазіргі уақытта мамандық атаулының барлығы дерлік бейімділікті, ептілікті, ерекше ой қызметін ғана емес, мектеп ұжымынан үлкен жауапкершілікті, қызу белсенділікті талап етеді.

Инновацияның өмірге енуі білім беру мекемесінің жұмыс істеуіне себепші болатын ішкі жағдайларға байланысты. Инновацияның қажеттілігі сыртқы себептермен де анықталады, мынадай бірқатар себептерге байланысты: адамдардың мұқтаждылығын қамтамасыз ету қажеттілігі, мектеп оқушыларының білімге, дағдыға шеберлікке деген ұмтылысы, жоғары сапалы білім алудағы жеке тұлғаның дамуы. Технологияны, ұйымдастыруды үнемі жаңғырту жағдайында ұстап тұрып қана мектеп өз бағытын нығайта алады. Жаңалық енгізу кез келген білім беру мекемесінің дамуы мен жоғары жетістікке жетуінің негізгі факторы болып табылады [4].

Бүгінгі таңда білім беру қызметін көрсетуде бәсеке күшейіп отыр, тұтынушылардың дайындық деңгейіне деген талаптары өсуде. Осындай кезеңде өз өмірін сақтап қалу үшін мектеп үздіксіз өз қызметін жақсартуға және қайта құруға, оқу-тәрбие үрдісін жетілдіруге мәжбүр.

Педагогтердің идеясы, ойлап шығарулары мен ашулары сияқты кез келген инновациялық қызметінің нәтижесі мектептер мен педагогика ғылымының прогрессивті дамуына ықпал етуі керек. Бұл қызметті күнделікті тіршілік әрекеті мен психологиялық және тағы да басқа стресс сияқты нәрселерден құтқарып, шығармашылық ой заңдылығы бойынша және ғылымның өзіне тән дамуының кең өріс алуына мүмкіндік беруі керек.

Оқушылармен жұмыс істеудің жаңа үлгілері мен тәсілдерін енгізу және қабылдау біздің мектептердің үздіксіз мұқтаждықтарынан туындайды. Сондықтан біз білім беруді демократияландыру мен ізгілендіруді үздіксіз жүріп, дамып отыратын қоғамдық үрдіс ретінде түсінеміз. Білім беру жүйесінде инновацияны енгізу, қабылдау мен жетілдірудегі тоқтаусыз үрдіс ретінде, күнделікті білім беру қызметінің бөлігі ретінде қарауды талап етеді [5].

Еліміз егемендік алған алғашқы жылдарынан бастап білім беру ісіне аса мән берілуде. Бүгінгі ғаламдастыру дәуірінің талабына сай білім беру барысында оқушының жеке тұлғасын жан-жақты жетілдіруге, олардың танымдық әрекетін дамытумен қатар танымдық ой-санасын қалыптастырға ерекше назар аударылуда.

Ғылым мен техниканың дамуымен әлеуметтік өмір деңгейі де өзгеріп отырады. Осының бәрі табиғат байлығына адам миы мен күшінің жұмысынан туады. Әр адамның ойы мен білімі әр қоғамға қандай керек болса, табиғат пен оның байлығы да сондайлық керек. Мұның өзі дүние бір-бірімен байланыста дамитынын ондағы адам мен қоғамаралық қатынасты да қадағалай білген жөн.

«Қазақстан Республикасының білім беру дамыту туралы тұжырымдамасының» басты мәнділігі - ол үздіксіз білім жүйесінің негізгі идеялары мен қағидаларын ХХІ ғасыр талаптарына сәйкестендірудің және оны әлемдік білім кеңістігінің даму заңдылықтарына ұштастырудың жолдарын көрсетуге арналып отыр.

Тұжырымдаманың басты ерекшелігі мен артықшылығы білім берудің ұлттық жүйесін қайта құрудың принципті жаңа идеяларын ұсынуында болып отыр. Білім берудің мақсаты, оның ұйымдастырушылық құрылымы, технологиялық жағынан жабдықталуын, оқыту әдістемесі қоғамның әлеуметтік сұранысынан туындайды. Бұған дейін білім беру үрдісінің негізгі бөліктері: мақсат - мазмұн - форма - әдіс - оқыту көрнекілігі болса, бүгінде жаңа технология бойынша біршама өзгерген.

2-сурет – Білім беру үдерісінің негізгі бөліктері

Егемен еліміздің экономикасы мен саясатының, білім мен ғылымның тұтқасын өзге емес, өз еліміздің азаматтары ұстауы керек. Оның негізі бүгін қалануы тиіс. Бұл міндетті шешетін - болашақ қазақ мектебі. Құрғақ қиялдан болашаққа нақты ұсыныс керек.

Инновациялық оқыту білімді тереңдетумен қатар оқушының оқу әрекетіне жетелеп, олардың оқуға деген ынтасын оятады. Қазіргі кезде педагогикалық технология ұғымы педагогикалық лексиконымызға берік еніп келеді. Технология - бұл қандай да болсын істегі, шеберліктегі, өнердегі амалдардың жиынтығы деген ұғымды білдіреді.

Әдістемелік ізденіс - жаңалыққа жол ашу. Мұғалімдер әдістемелік ізденістерді басшылыққа ала отырып, еңбекті сабақ үрдісінде білулері керек.

Қазіргі кезде көп айтылып, талқыланып жүрген жаңалықтарды оқыту үрдісіне енгізу, яғни, инновациялау инновациялық үш бөлімнен тұрады:

- 1 бөлім. Кәсіби шеберлік
- 2 бөлім. Біліктілік дағдылары
- 3 бөлім. Жүзеге асыру, қолдану

Қазіргі заманғы білім беру мазмұнындағы осы өзгерістердің барлығы - оқытудың негізгі мақсаты. Оқушылардың танымдық ой белсенділігін қалыптастыруда ойын сабақтарын өткізу оқушыларды өз бетінше ізденуге, ойлау қабілетін арттыруға, тапқырлыққа баулиды. Сондықтан оқушылар сұрақтар мен сөзжұмбақтарды шешу үшін өтілген материалды үнемі қайталап отыруды әдетке айналдырады. Оқушылардың сабаққа деген ынтасы артып, олардың шығармашылық ой-өрістерін, түсінік-танымдарын еселеп, арттыра түседі [6].

Ең бастысы ойындар оқушылардың көңілін өз бетінше ізденушілікке аударып, қабілетін арттырады. Ойынның әлеуметтік бейнесін зерттеуші белгілі психолог Д.Б.Элькониннің сөзімен айтсақ: "Ойын - ол адамдардың арасындағы әлеуметтік ара-қатынас, практикалық білімдері және қызметі". Оқу ойындарын қолдануды жағымды жақтарына американдық авторлар мыналарды жатқызады:

- ойындар абстрактілі оқытуға қарағанда өз тәжірибесімен оқытуға мүмкіндік береді;
- ойындар ойын басшысының тәжірибесіне немесе дағдысына тәуелсіз;
- ойындар интуицияны жаттықтырады, мәселені шешу қабілеттілігін және қажетті әлеуметтік мінез-құлықтың түрін таңдауға, үрдістер мен құбылыстардың деректерін түсінуге, стратегиялық баламалы шешім қабылдауға, тәуекелге бел байлауға үйретеді;

Ойындар жеке мәселелерді оқуда және шешуде қабілетті әрі қарай арттыруда, ойынға қатысушылар оқытушының рөлін ойнап, бірін-бірі белгілі бір деңгейде оқытады, бірақ әрқайсысы бір ойында өздерінің қабілеттілігі мен қажеттілігіне қарамай көп нәрсеге үйренеді.

Оқушылар әрбір сабақтан мол білім, тәрбие алып, дамуы керек. Сондықтан пәнаралық байланыс арқылы сабақтың біліми, ғылыми сипатымен қатар оның тәрбиелік танымдық, адамгершілік мазмұнда құндылықтарды сақтай отырып ұйымдастырылуын ойластырған абзал.

Оқыту үрдісі кезінде сабақтағы басты тұлға білім беретін мұғалім емес, осы білімді қызыға қабылдауға дайын оқушының болуы.

Білім беру саласындағы қазіргі онды өзгерістер әрбір мұғалімнен өз ісіне мұқияттылықты талап етеді. Нағыз өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге ие бола алады. Ал білікті маман болу үшін көп ізденіс керек екені даусыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н. "Қазақстан - 2030" Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы, Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. -Алматы: Білім, 1997. -176б.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Педагогикалық қоғамдастықтағы мұғалім көшбасшылығы», - «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, Педагогикалық шеберлігі орталығы, 2015
3. Жошыбаева Г. Ұлттық мектеп-ел еңсесі. "Қазақстан мектебі", №12, 2003.-13 б.
4. Қоянбаева С. Танымдық қызығуды белсендіру. "Қазақстан мектебі", №6, 2003
5. Границкая А.С. Научить думать и действовать. Адаптивная система обучения в школе. -Просвещение, 1991.
6. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность школьников в обучении. -М., 1980.

КОНТЕНТ НЕПРЕРЫВНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГА В АСПЕКТЕ ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ СЛОЖНОГО ОБЩЕСТВА

¹Мурзалинова Алма Жакимовна

доктор педагогических наук, профессор
Северо-Казахстанский университет им.М.Козыбаева
профессор кафедры «Педагогика и психология»

²Жайтапова Алтнай Альбековна

доктор педагогических наук, профессор
Казахский университет международных отношений и мировых языков
им.Абылай хана, профессор кафедры «Послевузовского образования»

³Оракова Амангул Шахарбековна

кандидат педагогических наук, доцент
Казахский национальный университет им. Абая
доцент кафедры «Педагогика и психологии»

Профессионализм как главное качество учителя
требует от всех учителей способности следить
за развитием собственной профессии и свободно
внедрять новые знания в свою работу.

*Паси Сальберг. Финские уроки. История успеха
реформ школьного образования в Финляндии*

Андатпа. Мақаланың мазмұны білім беру жүйесіндегі түбегейлі өзгермелілік жағдайында педагогтің үздіксіз кәсіби дамуының теориясы мен тәжірибесін зерттеуге негізделген. Халықаралық және қазақстандық тәжірибені, сондай-ақ нормативтік құқықтық актілерді талдау негізінде ұлттық білім беру жүйесіндегі үздіксіз кәсіби дамудың рөлі мен жай-күйі айқындалды. Зерттеу логикасы педагогтардың кәсіби дамуының мазмұнын және оны білім беру жүйесінде ұйымдастырудың ерекшеліктерін, зерттелетін дамуды жүзеге асыруда басшының және мұғалімнің өзінің жауапкершілік дәрежесін анықтауға арналған ұсыныстарды тұжырымдауға мүмкіндік береді.

Аннотация. Содержание статьи основано на исследовании теории и практики непрерывного профессионального развития педагога в условиях фундаментальной изменчивости в системе образования. На основе анализа международной и казахстанской практики, а также нормативных правовых актов определены роль и состояние непрерывного профессионального развития в национальной системе образования. Логика исследования позволяет сформулировать рекомендации для определения контента профессионального развития педагогов и особенностей его организации в образовательном учреждении, степень ответственности руководителя и самого педагога в реализации исследуемого развития.

Abstract. The content of the article is based on the study of the theory and practice of continuous professional development of a teacher in conditions of fundamental variability in the education system. Based on the analysis of international and Kazakh practice, as well as regulatory legal acts, the role and state of continuous professional development in the national education system are determined. The logic of the study allows us to formulate recommendations for determining the content of the professional development of teachers and the features of its organization in an educational institution, the degree of responsibility of the head and the teacher himself in the implementation of the development under study.

Профессиональная деятельность педагога в сложном обществе предполагает такой уровень профессиональной компетентности, который ориентирован на успешную деятельность в любых стремительно меняющихся обстоятельствах.

Востребованный уровень определяется отнюдь не только *hard* и «мягкими» надпрофессиональными компетенциями, но, главным образом, компетенциями и знаниями, «которые помогают справляться с фундаментальной изменчивостью, неопределенностью, сложностью и неоднозначностью будущего» [1, с. 29]. В их числе – компетенции будущего, связанные с укреплением личной «устойчивости» и способностью понимать будущее, справляться с растущей сложностью цивилизации, знания и навыки, связанные с целенаправленной мультидисциплинарностью, стремлением к достижению мастерства в различных сферах работы и жизни» [1, с. 29-30].

Наша исследовательская позиция заключается в признании компетенций непрерывного профессионального развития (*далее – НПР*), которые в условиях подготовки в вузе будущих педагогов и повышения квалификации состоявшихся педагогов следует интегрировать с предметными и педагогическими – для поддержания жизнеспособности профессии.

Ключевую роль компетенций НПР подчеркивает Рамочная программа сотрудничества в целях устойчивого развития. Страна Казахстан. 2021-2025 годы [2]. Так, в Тематической области 1: Человеческое развитие и равноправное участие (2.4.1) сформулировано: Поскольку учителя играют важнейшую роль в обучении молодежи, особое внимание будет уделяться наращиванию потенциала преподавателей педагогических учебных заведений и учителей для обеспечения учета ключевых компетенций в области устойчивого развития при подготовке учителей (ЦУР 4.7 и 4с) [2, с. 27].

Для уточнения позиции приведем наше **понимание НПР**: устойчивое повышение компетентности в отношении личных, социальных и организационных целей и ценностей, которые взаимосвязаны и помогают в успешном продвижении в профессии и расширении профессионально-педагогического профиля.

Способность не переставать формулировать группу целей и достигать их подтверждает исследование, в котором педагоги, участвовавшие в опросе по вовлеченности в НПР, отмечают важность постоянного развития коммуникативных, управленческих и исследовательских навыков в профессиональной деятельности [3]. То есть речь идет об устойчивой мотивации к воспроизводству компетенций НПР.

Ведущая идея нашего исследования заключается в следующем. *Если вокруг идеи, принципов, механизмов и инструментов НПР сосредоточить развитие предметных и педагогических компетенций будущих и состоявшихся педагогов, то их профессиональный рост будет более точечным и гарантированным, т.к. консолидирующий контент развития мотивирует к академическим, личностным и профессиональным достижениям.* В этом случае

субъекты НПР будут не только более знающими, но и более эффективными в образовательной практике.

Реализация идеи о приоритете компетенций НПР в формировании /развитии hard и педагогических компетенций связана с решением **проблем**:

1) профессиональной подготовки будущих педагогов, функциональность которой обеспечивается системой компетенций на стыке с качествами личности и ценностями непрерывного развития в профессии (*Learn. Unlearn. Relearn–Учитья. Разучиваться. Переучиваться*);

2) становления самоуправляемых будущих и состоявшихся педагогов с их естественным непрерывным обучением везде и всегда («Self-guided learner»);

3) образования для сложного общества с его новой практикой, позволяющей обучающимся приобретать необходимые компетенции для развития, улучшения, реализации потенциала, работы в направлении лучшего будущего (*Becoming*).

Контент НПР востребован в образовании для сложного общества и направлен на подготовку педагогов завтрашнего дня.

Подчеркнем, что новый профессиональный Стандарт «Педагог» /Образование 4.0 представляет расширенное понимание компетенций педагога, связанных с: а) профессиональными ценностями, б) профессиональными знаниями, в) компетенциями практики преподавания /воспитания и обучения, г) компетенциями профессионального роста (развития). Причем последние определяются посредством 2-х критериев с группой индикаторов к ним, что иллюстрирует таблица 1.

Профессиональный рост (развитие)	Критерии	Индикаторы
Управляет собственным профессиональным ростом, развивая компетенции, позволяющие эффективно осуществлять педагогическую деятельность. Поддерживает коллег в профессиональном развитии	1. Рефлексия собственной практики и практики коллег	1.1 Анализирует собственную практику и практику коллег 1.2 Определяет области развития собственной практики во взаимодействии с коллегами 1.3 Планирует непрерывное улучшение собственной практики 1.4 Оценивает эффективность изменений собственной практики во взаимодействии с коллегами
	2. Управление качеством саморазвития и стремление быть лидером	2.1 Осуществляет анализ собственных профессиональных компетенций во взаимодействии с коллегами 2.2 Устанавливает эффективные пути развития профессиональных знаний, навыков и компетенций 2.3 Управляет результативностью достижения целей собственного профессионального развития 2.4 Транслирует опыт, координирует исследования коллег и оказывает профессиональную поддержку педагогическому сообществу

Таблица 1 - Компетенция профессионального развития в профессиональном стандарте «Педагог» (Образование 4.0)

Анализ представленных критериев и индикаторов компетенции профессионального роста (развития) позволяет выделить и сгруппировать актуальные для педагога компетенции, поддерживающие среду НПР: 1) *аналитические* (ср.: 1.1 и 2.1); 2) *исследовательские* (все индикаторы становятся возможными при исследовательском подходе к деятельности); 3) *проектировочные* (ср.: 1.2, 1.3, 2.2); 4) *рефлексивно-оценочные* (ср.: 1.4); 5) менеджмента и управления (ср.: 2.3); 6) *работы в команде и координации действий* (ср.: 2.4).

Для среды НПР, ответственность за создание которой должны нести администрация образовательного учреждения и ППС вуза, следует отобрать подходы, методы, стратегии, организационные формы профессионально-педагогической активности будущих и состоявшихся педагогов, «заточенные» на последовательное и комплексное формирование / развитие названных групп компетенций. Это могут быть: Lesson Study и Action Research, проблемно-тематические дискуссионные площадки и круглый стол, тренинги профессионального роста и teambuilding, открытые просмотры и workshop, деловые игры, стажировка, блоги-проекты и блоги сетевого сообщества, форум и чат.

Другой особенностью среды НПР становится интеграция ресурсов формального, неформального и информального образования.

В период написания данной статьи педагогическому сообществу был предложен проект новых Правил и условий проведения аттестации педагогов.

Наша позиция основана на том, что *аттестация педагогов* – это один из инструментов НПР, а *квалификационная категория* – не только уровень профессиональной компетентности педагога, соответствующий квалификационным требованиям, но и показатель НПР, выполняемого и управляемого самим педагогом.

В этом случае в Правилах и условиях проведения аттестации должны прослеживаться компетенции НПР.

На наш взгляд, квалификационная категория «педагог-стажер» (параграф 1, п. 39) требует данных компетенций, когда в течение года начинающим педагогом должна быть освоена программа вхождения в профессию, результатом чего становятся демонстрация им уроков, проведенное исследование Lesson Study и применение метода Action Research. По результатам целенаправленного развития педагогу-стажеру присваивается квалификационная категория «педагог» и заключается трудовой договор лишь на один календарный год. Последующие трудовые отношения оформляются в рамках трудового законодательства.

Далее в предлагаемых для обсуждения Правилах и условиях по отношению к претендентам на квалификационную категорию «педагог-эксперт» сказано: «конструктивно определяет приоритеты профессионального развития: собственного и коллег на уровне организации образования» (параграф 1, п. 39, 3)).

Далее компетенции НПП актуализированы по принципу наращивания, например:

- педагог-исследователь: осуществляет наставничество и конструктивно определяет стратегии развития в педагогическом сообществе на уровне района (города областного значения), области (при наличии); анализирует уроки других педагогов;

- педагог-мастер: планирует развитие сети профессионального сообщества на уровне области, республики (при наличии); проводит Lesson Study, применяет метод Action Research, умение управлять, корректировать и оценивать свои решения и действия.

Если сравнить подходы к требуемым от педагога компетенциям НПП в профессиональном стандарте «Педагог» и в Правилах и условиях проведения аттестации, то можно обобщить следующим образом:

1) конкретное и комплексное представление компетенции профессионального роста (развития) должно оставаться требованием к аттестуемым педагогам;

2) при аттестации педагогов компетенции НПП должны быть востребованными по принципу наращивания в разрезе квалификационных категорий и учитывать сильные стороны деятельности педагога-модератора, эксперта, исследователя и мастера;

3) профессиональные компетенции, предъявляемые к аттестуемым педагогам, необходимо рассматривать не как отдельные и разрозненные достижения (динамика качества знаний, участие в конкурсах педагога и его обучающихся, обобщение опыта и др.), а в системе НПП – как достижения в реализации траектории профессионально-педагогического развития;

4) следует представить педагогам рамку / реестр наиболее актуальных и эффективных форм и методов НПП, а также диагностический пакет для анализа самими педагогами уровня сформированности / развития компетенций НПП.

Предъявление требований НПП, в том числе в нормативных правовых актах (например, в Типовых квалификационных характеристиках должностей педагогов. Приложение к приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 марта 2022 года № 121) вызвано не только фундаментальной изменчивостью в системе образования, когда требуются такие компетенции, как «способность ставить цели и достигать их (сила воли), способность к самосознанию /самоанализу (осознанность), способность учиться чему-либо /разучиваться /переучиваться (саморазвитие» [1, с. 30]. Оно также вызвано таким радикальным сдвигом в модели современного образования, как распространение самоуправляемых обучающихся и увеличение их числа до уровня «критической массы» - около 10% [4].

Self-guided learners «создают запрос на новые персонализированные образовательные форматы с использованием новых технологий, включая онлайн-курсы, образовательные приложения, обучение через практику и др.» [5].

Педагоги, управляющие собственным НПП, могут: 1) определять цель, задачи и ожидаемые результаты профессионального развития; 2) привлекать

ресурсы формального, неформального и информального образования; 3) использовать методы развития; 4) выполнять рефлексивный анализ.

Self-guided learners действуют, исходя из понимания, что в современных условиях педагогическая деятельность реализуется в:

- отборе контента по предмету на основе пересечений информационных потоков учителя и обучающихся, опоры на их скрытый опыт, на основе межпредметной интеграции знаний в учебных и социальных проектах; в этом случае предметное содержание приобретает практико-ориентированный характер и стимулирует умение решать практические (предметные) и ситуационные (межпредметные) задачи;

- выборе учебных активностей (проектного, исследовательского, рефлексивного обучения, развития критического мышления, цифрового обучения), ориентированных не только на решение задач освоения предметного содержания, но и формирующих компетенции: информационные, социальные (направленные на решение задач взаимодействия с людьми), личностные (направленные на решение задач собственного развития, самоопределения, реализации собственного потенциала);

- создании открытой образовательной среды, рассматриваемой как вид социокультурной среды, представляющей собой совокупность образовательных ресурсов: объектный предметный мир, мир коммуникаций, связей и взаимоотношений. Таким образом, в фокусе внимания педагога находятся проявления обучающихся в процессе освоения и конструирования разнообразных образовательных сред как средств приобретения опыта и знаний, которые актуализируют жизненный опыт обучающегося и способствуют приобретению нового опыта – ресурса для последующего обучения;

- выборе разнообразных способов оценки и учета достижений обучающихся, разнообразных оценочных шкал и оценочных материалов, способов учета достижений, основанных на самооценивании; педагог создает условия для совместной с обучающимися деятельности в данном направлении, предлагая к использованию технологии учета достижений, которые требуют от обучающегося самооценки, самостоятельной постановки целей, коррекции процесса учения, а от педагога – feedback, диагностики результатов учащихся и коррекции образовательного процесса.

Самоуправляемые педагоги должны иметь поддержку в профессиональной среде и, в первую очередь, это должна быть поддержка руководителей образовательных учреждений.

Вместе с тем, далеко не все руководители сами имеют достаточный уровень развития компетенций НПП.

Для исследования представлений директоров школ об НПП нами использован качественный метод «фокус группа».

Фокус-группа – это группа людей, отобранная и организованная исследователем для дискуссии на заданную тему исходя из своего жизненного или профессионального опыта, отношения, чувств, переживаний, т.п. по поводу обсуждаемой проблемы [6].

Выбор нами метода фокус-группы обусловлен: 1) его релевантностью «калейдоскопичности» имеющихся мнений и позиций респондентов, 2) достаточностью исследовательского потенциала для отражения многообразия и изменчивости исследуемой действительности.

Посредством данного метода мы оценивали: 1) жизнеспособность идей НПП в педагогической среде; 2) факты и проявления НПП в сообществе педагогов школы; 3) результаты НПП.

Основной организационный прием фокус-группы – *групповая дискуссия*.

Цель дискуссии в структуре фокус-группы – выявление представлений руководителей организаций образования (школ) о сущности НПП и его проявлениях в педагогической среде с перспективой разработки механизмов НПП как кадрового ресурса, влияющего на качество образования.

Тема дискуссии – НПП педагога: миф или наблюдаемое мною поведение?

Круг обсуждаемых вопросов:

1. *Что такое НПП? В чем его принципиальное отличие от других процессов? Приживается ли НПП в школе?*

2. *Какой должна быть педагогическая среда, чтобы НПП было мотивируемым, активным, ценностным, признаваемым?*

3. *Какие проявления НПП наблюдаются в среде Вашей школы? В Вашей деятельности по предмету или управленческой?*

4. *Можете ли сказать, что НПП в Вашей школе становится инструментом улучшения качества работающих в ней педагогов и, следовательно, влияет на качество образования в ней?*

Гипотеза для работы фокус-группы: Если руководители школ точно и конкретно представляют процессы НПП, то смогут управлять ими как ресурсом для создания среды академических успехов и продвижения обучающихся, т.к. НПП педагогов имеет результатом улучшение образовательной практики.

Участники дискуссии (25 чел.) – директора сельских (22 чел. – 88%) и городских (3 чел. – 12%) школ Северо-Казахстанской области и г. Петропавловска.

По итогам дискуссии участники составили письменное рассуждение на тему «НПП как наблюдаемое мною поведение» (т.к., несмотря на разнообразие мнений, позиций, представлений, достигнуто согласие в том, что НПП – это не миф).

Анализ материалов дискуссии и текстов-рассуждений позволяет установить нижеследующее.

1. Все участники дискуссии признают востребованность НПП в современных условиях реформируемого казахстанского образования и глобальной мировой образовательной практики, для карьерно-образовательного роста.

2. Подавляющее большинство руководителей школ не имеют четкого, конкретного, полного представления об НПП как целостном процессе и смешивают понятие «НПП» с непрерывным образованием (самообразованием), профессиональным становлением, профессиональным совершенствованием. В

2-х последних случаях следствие (ожидаемый результат) рассматривается как исходный процесс.

3. Характеристику «непрерывное» [профессиональное развитие] респонденты понимают как пожизненное, тогда как отсутствует понимание «перетекающее из одной формы в другую», с использованием ресурсов формального, неформального и информального образования.

4. Большинство руководителей основывают представления НПР на знаниевой парадигме взамен компетентностной, не выделяют значимости мотивации, рефлексии и самооценки для НПР.

5. 7 руководителей школ (28%) – в нарушение темы – приводят общие рассуждения об НПР, «не примеряя» на себя или своих коллег; 10 (40%) – «примерили» на своих коллег-учителей, 8 (32%) – на себя.

6. Руководители, далеко не всегда при описании НПР как наблюдаемого у учителей или себя поведения, представляют факты на системно-последовательной основе, что отражает эпизодический подход к формам и методам НПР взамен траектории личностно-профессионального развития.

7. В отдельных рассуждениях представлена субъектная роль самого педагога (руководителя) в процессах НПР. В большинстве рассуждений НПР определяется субъектами повышения квалификации, курсовой подготовки и другими внешними обстоятельствами.

8. Ни один из руководителей не делает вывода о необходимости управления процессами НПР в коллективе, исключая тем самым менеджмент НПР.

Итак, среда НПР педагогов начинается в стенах образовательного учреждения, расширяется в профессиональном сообществе, поддерживается образовательной политикой и охватывает их профессиональную жизнь. Для укрепления среды НПР в образовательном учреждении его руководителю следует знать:

1) НПР требует стратегического и текущего планирования и отражено в Программе развития школы [7] и Руководстве школы по обеспечению качеством образования [8];

2) НПР направлено на конструктивно согласованное развитие не только профессиональных, но и личных качеств, т.к. такое развитие затрагивает сферу личности и становится мотиватором других сфер развития;

3) педагог расширяет опыт НПР в соответствии с потребностями регионального образования, затруднениями своего образовательного учреждения и собственными затруднениями, поэтому укрепляет его и вне собственной организации;

4) НПР имеет ожидаемым результатом улучшение профессиональных знаний, навыков, практики и опыта, а также академической самостоятельности, обусловленной улучшением;

5) направления НПР включают: а) установочное развитие – изменения в мышлении и мотивации педагога, влияющие на изменение отношения к своей

работе; б) функциональное развитие – изменения в подходах и способах деятельности педагога, а также в расширении сферы деятельности;

6) НПР направляется на создание среды лидерства в образовательном учреждении (такое лидерство в нашем понимании обусловлено интеграцией нового педагогического мышления и деятельности педагога с фокусом на конструктивное изменение им сложившихся подходов обучения, преподавания и оценивания, а также насубъектное продвижение инноваций, исследований и реформ);

7) организация НПР отвечает следующим моделям: на основе сайтов, наставничества, коучинга, каскадной, практикующего сообщества, Action Research, трансформационной; предпочтение за моделями, оказывающими долговременное воздействие;

8) НПР вовлекает учителей в сотрудничество с другими профессионалами для развития коллективного, творческого и деятельностного потенциала (ср.: «важно, чтобы развитие личных компетенций сопрягалось с развитием коллективных компетенций» [1, с. 47]; «для того, чтобы обучение педагогов было глубоким и действительно имело значение для современности, оно должно происходить в более активной и последовательной интеллектуальной среде, в которой можно обмениваться идеями и которая четко увязывается с более широкой картиной улучшения положения дел в школе» [9, с. 70]);

9) индикатором запущенного НПР становится исследовательское отношение педагога к своей работе, когда «они должны учиться применять к своей работе открытый аналитический подход, делать выводы из процессов развития образования, основанные на данных новейших исследований, а также из собственных критических и профессиональных наблюдений и опыта» [10, с. 72];

10) НПР педагога должно оставаться частью его профессиональной ответственности; при этом важно помнить, что НПР требует свободного от преподавания времени педагога (ср.: «у финских учителей есть время на то, чтобы сотрудничать друг с другом в течение учебного дня и разбираться в успехах коллег. Это важное условие осмысления учителями своей собственной работы, а также формирования общей ответственности учителей за эффективность их профессиональной деятельности» [10, с. 76]);

11) НПР должна быть предметом исследований и анализа науки и практики (АО «НЦПК Орлеу», ЦПМ АОО «НИШ», методических центров).

Сформулируем выводы по содержанию статьи.

НПР рассматривается нами как инструмент для улучшения образовательной практики и укрепления своих профессиональных позиций в профессии.

Мы разделяем также позицию, что НПР требует от педагогов каждодневного труда в данном направлении, характеризуемого разными методами его организации, интегрирующими ресурсы формального, неформального и информального образования.

Возможности как обучающихся, так и обучаемых бывают там и тогда, когда менеджерами создана среда ННР, которая укрепляется, расширяется и воспроизводится самими педагогами. Речь идет о самоорганизующихся образовательных сообществах, востребованных в современной школе. Это могут быть площадки и форумы для персонального и коллективного творчества, где педагоги вместе учатся, исследуют и размышляют, моделируют, играют, производят, работают (обучение от человека к человеку).

Поэтому в мире, все более усложняющемся и все менее предсказуемом, нам нужно учиться быть ответственным за собственное ННР как навигатор профессионально-педагогической жизни.

Педагоги, мотивированные к такому развитию, обязательно определяют нужные стратегии, сами выберут оптимальные формы и методы, научатся измерять собственное продвижение в траектории личностно-профессионального развития. Такие педагоги становятся лидерами изменений, потому что собственным поведением, наблюдаемым другими, стремятся изменить к лучшему образовательную практику.

Следовательно, ННР становится средством развития человеческого фактора, который может сделать образование привлекательным для наших обучающихся.

Статья выполнена в рамках программно-целевого финансирования научно-технической программы OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021–2023 гг., Национальная академия образования имени Ы. Алтынсарина). Авторы благодарят Министерство науки и высшего образования Республики Казахстан за предоставленную возможность опубликовать настоящую статью.

Список использованных источников

1. Цит. по: Образование для сложного общества. Доклад GlobalEducationFutures. Авторы: Павел Лукша, Джошуа Кубиста, Александр Ласло, Мила Попович, Иван Ниненко, а также участники сессий GlobalEducationFutures в 2014–2017 гг. Перевод с английского. М., 2018
2. Организация объединенных наций. Рамочная программа сотрудничества в целях устойчивого развития. Страна Казахстан. 2021-2025 годы. [Электронный ресурс] <https://kazakhstan.un.org/ru/89567-ramochnaya-programma-oon-po-sotrudnichestvu-v-oblasti-ustoychivogo-razvitiya-na-2021-2025> (дата обращения - 03.12.2022г.)
3. Dilshad M., Hussain B., Batool H. Continuous professional development of teachers: A case of public universities in Pakistan.: 3 // Bulletin of Education and Research. ERIC, 2019. Vol. 41, № 3. P. 119–130
4. Minority rules: Scientists discover tipping point for the spread of idea [Электронный ресурс] <https://phys.org/news/2011-07-minority-scientists-ideas.html> (дата обращения - 01.12.2022г.)
5. The Golden Age of Teaching Yourself Anything / [Электронный ресурс] <https://www.psychologytoday.com/us/articles/201607/the-golden-age-teaching-yourself-anything> (дата обращения - 03.12.2022г.)
6. Макарова Н.С., Дроботенко Ю.Б. Фокус-групповое исследование изменений образовательного процесса в современном вузе / Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ». Выпуск 2, март – апрель 2014 г. [Электронный ресурс] <https://naukovedenie.ru/PDF/63PVN214.pdf> (дата обращения - 03.12.2022г.)

7. Об утверждении Перечня документов, обязательных для ведения педагогами организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, и их формы / в редакции приказа Министра образования и науки РК от 16.09.2021 № 472[Электронный ресурс] <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020317> (дата обращения - 03.12.2022г.)

8. Руководство по обеспечению качества по уровням образования. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 23 июня 2022 года № 292

[Электронный ресурс] https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37431780 (дата обращения – 03.12.2022г.)

9. Суйкова О.А., Большакова З.М. Формы повышения квалификации педагогов в США / Инновационное развитие профессионального образования. – 2020. - № 3. – С. 69-74

10.П.Сальберг. Финские уроки. История успеха реформ школьного образования в Финляндии. - 2015

LEADERSHIP FOCUSED PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS FOR LEARNING AND TEACHING

Alma Murzalinova

Doctor of Pedagogical Sciences, M.Kozybayev North Kazakhstan University,
Kazakhstan, M_alma60@mail.ru

Nazym Ualieva

PhD, M.Kozybayev North Kazakhstan University, Kazakhstan,
nazym.85.kz@mail.ru

Андатпа. Зерттеудің мақсаты – күрделі қоғам үшін қазақстандық білім беру жүйесіндегі көшбасшылыққа деген сұраныстан туындаған педагогтардың кәсіби дамуының мазмұнын жаңарту.

Зерттеу формальды, ресми және бейресми білім беру жағдайында біліктілікті арттыру ұйымдарының тәжірибелі педагогтармен ғылыми-әдістемелік және оқу-әдістемелік өзара әрекетін болжайды.

Қажетті өзара әрекетті тиімді ұйымдастыру үшін, ең алдымен, білім алушылар мен тәрбиеленушілерге жетекшілік ету бағытында мұғалімдердің өзіндік оқу тәжірибесін жаңартуға қатысты идеяларын, күтілетін ұсынымдарын және қиындықтарын анықтау қажет. Ол үшін зерттеу аясында Қазақстанның барлық аймақтарындағы 22 192 мектеп мұғалімі арасында сауалнама жүргізілді.

«Білім берудегі көшбасшылық үшін оқу және оқыту» сауалнамасының нәтижелерін сапалық және сандық талдау тақырыптық бағыттарды нақтылауға мүмкіндік берді (көшбасшы-педагог және оның кәсіби қоғамдастықтағы ізбасарлары; көшбасшы педагог – педагогикалық диалог пен диалогтық бірлікті ұйымдастырушы; мұғалімдердің көшбасшылығы құралдар мен құндылықтар ретінде; педагог қызметінің жеке стилін қалыптастырудағы көшбасшылықтың рөлі), ұйымдастырушылық нысандары мен әдістері (онлайн білім беру курстары, мобильді цифрлық медиа, офлайн курстар, кәсіби құзыреттілікті бағалау бағдарламалары және т.б.) мұғалімдердің тұрақты кәсіби дамуы үшін – бұрын мақсатты түрде пайдаланылмаған және зерттелмеген білім беру көшбасшылығының ресурстары арқылы кәсіби және мәдени капитал және олардың ұлғаюы.

Аннотация. Целью исследования является обновление содержания профессионального развития учителей, что вызвано востребованностью лидерства в казахстанской системе образования для сложного общества.

Исследование предполагает научно-методическое и учебно-методическое взаимодействие организаций повышения квалификации с педагогами-практиками в условиях формального, неформального и информального образования.

Для результативной организации требуемого взаимодействия требуется, прежде всего, определение представлений, ожиданий и затруднений учителей по обновлению собственной образовательной практики в направлении лидерства обучающихся и обучающихся. Для этого в рамках исследования проведено анкетирование 22192-х учителей школ всех областей Казахстана.

Качественно-количественный анализ результатов анкетирования «Обучение и преподавание для образовательного лидерства» позволил уточнить тематические направления (учитель-лидер и его последователи в профессиональном сообществе; учитель-лидер – организатор педагогического диалога и диалогического единства; лидерство учителя как инструментарий и ценности; роль лидерства для становления индивидуального стиля деятельности педагога), организационные формы и методы (образовательные онлайн-курсы, мобильные цифровые медиа, офлайн-курсы, программы оценки профессиональных компетенций и др.) для устойчивого профессионального развития учителей – наращивания их профессионального и культурного капитала посредством ресурсов образовательного лидерства, ранее целенаправленно не используемых и не исследуемых.

Abstract. The aim of the study is to update the content of the professional development of teachers, which is caused by the demand for leadership in the Kazakh education system for a complex society.

The study involves scientific, methodological, and educational interaction of advanced training organizations with practicing teachers in formal, non-formal, and informal education.

For the practical organization of the required interaction, it is necessary to determine the ideas, expectations, and difficulties of teachers to update their educational practice in the direction of the leadership of teachers and students. To do this, within the framework of the study, a survey was conducted of 22,192 school teachers in all regions of Kazakhstan.

Qualitative and quantitative analysis of the results of the survey “Learning and Teaching for Educational Leadership” made it possible to clarify the thematic areas (the teacher-leader and his followers in the professional community; the teacher-leader - the organizer of pedagogical dialogue and dialogic unity; teacher’s leadership as a toolkit and values; the role of leadership for formation of a teacher’s style of activity), organizational forms and methods (online educational courses, mobile digital media, offline courses, professional competency assessment programs, et cetera) for the sustainable professional development of teachers – building up their professional and cultural capital through educational leadership resources, previously purposefully unused and unexplored.

Introduction

The problem of learning and teaching with a focus on the leadership of students and teachers in the Kazakhstani school education system is becoming more acute, and its solution is becoming more and more in demand because:

- the demands of a complex society complicate the expansion of academic independence;
- the dynamism of educational programs is not consistent with the pace and content of the professional development of teachers;
- the needs and difficulties of students are becoming more diverse, and their research (monitoring) remains difficult for teachers;
- the system of criteria-based assessment becomes an anti-driver for the development of students, and teachers become hostages of the situation of control of knowledge and skills (outside of competencies).

The solution to this problem is most connected with teachers, who ideally should be the bearers and conductors of leadership in the educational ecosystem. For such a decision in our study, we clarify the content of sustainable professional development of teachers in the indicated direction, guided by the basic concepts we have formulated.

Sustainable professional development of a teacher is the multiplication of the professional and cultural capital of a teacher through formal, non-formal, and informal education for the comprehensive mastery of subject, psychological-pedagogical, social, digital, and other competencies necessary for the implementation of all types of pedagogical activity in an increasingly complex society.

Teacher's leadership is professional and pedagogical competence based on the integration of new pedagogical thinking and effective professional activity, aimed at constructively changing the existing approaches to learning, teaching and assessment, as well as at motivated and reasonable promotion of innovations, reforms, research (Murzalinova A., Almagambetova L., Abildina S., Chokusheva A., Ualieva N., 2022).

Teacher's leadership in learning and teaching is a teacher's responsibility to improve educational practice based on the involvement of colleagues, students, parents, and the school as a whole as stakeholders, as well as the leadership and management of the teacher-leader.

Research methods

As part of the study, in January 2023, we surveyed teachers in Kazakhstani schools in "Learning and Teaching for Educational Leadership."

It should be noted that this survey was preceded by the "Stakeholders and Leaders in the School" survey, also developed and conducted by us in February 2022, covering 19486 teachers of secondary schools, lyceums, gymnasiums (Murzalinova A., Almagambetova L., Abildina S., Chokusheva A., Ualieva N., 2022).

The position is known: questionnaires are a fast and low-cost way to obtain assessment data (Serikova, 2018)

This method effectively works in the activities of the National Center for Advanced Studies "Orleu," which unites regional Institutes of Professional Development and organizes and conducts course training and post-course support for Kazakhstani teachers in the paradigm of their sustainable professional development.

In our case, the following established advantages influenced the effectiveness of the survey (Kasprzhak A., Kobtseva A., Shishkina M., 2019):

— an impersonal form of communication with information carriers, which ensured the independence of the respondent's answers from the personality of the questionnaire;

— preliminary reasonableness of the questions we propose to obtain the necessary information in conditions of insensitivity of the procedure to the level of qualification of the questionnaire;

— the ability to vary the time and format of the survey (using Google Forms), which allowed the respondents to remain anonymous (while teachers are most susceptible to the influence of public opinion, the opinions of the school administration, colleagues, and parents).

The purpose of the survey is to identify teachers' preferences, expectations, and difficulties in updating their educational practice in the direction of the leadership of teachers and students.

The goal has its perspective: in the conditions of a motivated and directed renewal of their educational practice, teachers are aware of the needs, the satisfaction of which through the refined content of sustainable professional development becomes in demand.

Here is the survey statistics:

- 1) number of respondents: 22192 people from 17 (all) regions of Kazakhstan;
- 2) by schools: 66.9% - teachers of rural schools, 33.1% - urban schools;
- 3) by the level of education: 91.35% have a higher pedagogical education;
- 4) by teaching experience: up to 1 year - 4.24%; from 1 to 3 years - 9.41%; from 3 to 5 years - 8.64%; from 5 to 20 years - 43.35%; over 20 years - 34.4%;
- 5) in the context of the qualification category: teachers-moderators - 22.45%; expert teachers - 23.75%; teacher-researchers – 18.5%; master teachers - 12.45%; do not have a category - 22.85%;
- 6) in the direction of teaching: social and humanitarian - 77.6%, natural and mathematical - 22.4%.

1.1 Results of the analysis

Let us move on to interpreting the survey results. Thus, the answers to the 1st statement, “To the greatest extent I associate leadership with change (let us say one option),” were distributed as follows: 49.9% answered “himself” (27.2%) and “professional environment” (22.7%); the remaining 50.1% were associated with SES and textbooks (13.3%), regulations (12.4%), school students and/or their parents (12.4%) and school management (12%).

Thus, almost every second teacher recognizes the subjective role and the role of like-minded people in leadership development. It can be assumed that the teacher positions himself and his colleagues as “master learners” in creating the best educational practices, corresponding to the position of Instructional Leadership. In this positioning, we see qualities that stimulate leadership:

- independence as “the need of the individual to achieve the necessary quality of his life in competitive conditions through the formation of ideas about himself as a purposeful, continuously developing personality and a self-determined professional who can overcome stereotypes, master and implement innovative ways of professional activity” (Bicheva I.B., Filatova O.M. Formation of the leading teacher in the education process of higher education institution / Vestnik of Minin University. 2017 - No. 3);

- responsibility as “a willingness to be responsible for one’s actions and obligations,” which “becomes the most important factor in the development of leadership positions for the future teacher, since it characterizes him as a reliable, honest specialist, acting based on moral standards in order to achieve a prosperous state, first of all, for their environment (pupils, their parents, colleagues)” (Bicheva I.B., et al, 2017).

However, only 24.4% of respondents recognize the role of students, parents, and school administration in creating a leadership environment. In this regard, the

professional development of teachers should be aimed at creating an ecosystem of student leadership - an integrated environment “where all participants in educational relations: students, teachers, leaders, parents (legal representatives) of students - interact with each other, as well as with various school self-government bodies, including student leadership, and other elements of the ecosystem of school leadership (Ecosystem of student leadership, 2019, P. 20).

The second statement, “I am convinced that learning/teaching for leadership is most dependent on (let us say one option),” is related to the previous one. Let us imagine a sample of responses in descending order: taking into account the educational needs of students (31.1%), my personal and professional characteristics (28.3%), teaching strategies that I have chosen (22.3%), learning resources provided by me to students (17.8%), other (0,5%).

The overall picture of the sample of responses is valid: indeed, the focus on leadership implies a focus on the student, requires leadership competencies of the teacher himself, and is determined by learning activity strategies and learning content.

Let us compare the choice in the first and second statements regarding “learners/students.” Thus, only every eighth teacher associates leadership with student change (1st statement). However, every third teacher is convinced that teaching focusing on leadership should consider their needs to the greatest extent (2nd statement).

As a positive trend in teaching, we can assume that such a teacher’s focus on the student stimulates the following leadership manifestations: joint responsibility for learning outcomes, the student's independence in designing the educational trajectory, and his adequate self-esteem and self-actualization.

A focus on leadership is possible when harmonizing individual teaching style and personalized learning through interactive (group discussions, case studies, gamification, team building) and forward-looking (foresight sessions, mind maps, reflection of the future) technologies.

The third statement in our questionnaire, “I use the methods and forms of training in a team mainly for (let us say one option),” is due to the “collective education” trend: “It is necessary to combine the development of collective competencies and the processes of individual development so that individual learning experience becomes an organic contribution to the development communities... Full synchronization of personal and collective educational processes is one of the key conditions for creating a new education throughout life, taking place everywhere and always” (Luksha Pavel, et al, 2018).

In the modern education system (and not only in it), but we are also increasingly shifting from vertical leadership to horizontal influence. Horizontal leadership manifests in team members influencing each other to achieve the team’s goals (Mathieu J.E. et al,2015). Therefore, the formation/development of the skills and competencies of students to work in a team is strategically essential for leadership.

The sample of responses to the 3rd statement showed an underestimation of the learning opportunities in the team by the educators. Let us present the answers in descending order: for the development of group work skills - 29.1%; for the

development of communication skills/competencies - 23.05%. For forming leadership qualities - 16.2%; for strengthening friendship in the classroom - 13.85%; for creating conditions for interesting communication - 9.8%; to solve complex learning problems - 8%.

The picture of the sample suggests that: 1) every second respondent uses the methods and forms of training in a team with a traditional goal (52.15%); 2) the indicator “for the formation of leadership qualities” refers more to the group “for friendly relations and interesting communication,” which may also reflect not quite deep and systematic ideas of teachers about the resources of team leadership, incl. in situations of solving complex learning problems.

The content of sustainable professional development of teachers should include team teaching, also called “Collaborative teaching,” “Coteaching,” and “Pair teaching.”

These can be the following models, which are optimal for the system of advanced training of teachers, including in the conditions of the NCPD “Orleu” (Volobuyeva T.V., 2021).

1. Partner team training. One teacher explains the theory; the other accompanies the explanation through graphic visualization: mnemonic maps, tables, diagrams, mental maps, mind maps, Scribing, and infographics. When performing practical work, the first teacher monitors the conceptual lines, and the second - elaboration on details.

2. Dialogical teaching. Learning takes place in the dialogue of teachers. The material is presented from alternative viewpoints, creating a meaningful basis for engaging listeners in discussions. An optimal pedagogical project, an algorithm, or an adaptive abstract is jointly developed.

3. Facilitative team training. One teacher introduces new material and the other works on it in exercises. At the same time, microteaching is used with the alternation of theory and practice every 2-3 minutes.

4. Monitoring team training. One teacher teaches, and the second monitors perception, understanding, and individual assimilation of educational material, emotional background, results, and problem areas.

5. Parallel team teaching. To enhance the personification of learning, a group of students is combined into two subgroups, each of which has one of the teachers. The project method, case study, and situational modeling are used.

6. Differentiated team training. Each teacher builds training according to the characteristics of the students. Students are grouped according to various parameters depending on the learning objectives: according to the level of formation of relevant competencies, by pedagogical experience, by the speed of assimilation of the material, by the level of user technical skills, and by educational requests.

7. Alternative team training. Teachers work in mini-groups on the same topic but in different learning formats. Students studying new material master current educational models: traditional and e-learning, audio guide and video lessons, stationary and mobile learning, Wiki-lesson, and Internet surfing.

The fourth statement of the questionnaire is related to the Storytelling method, which has leadership potential: Stories constitute the single most potent weapon in a leader's arsenal - Dr. Howard Gardner, professor at Harvard University.

The sample of responses to the statement: "I mainly use the Storytelling method in learning/teaching (let us say one option)" was distributed as follows: I use it when the learning goals require it - 25.3%, constantly for the development of student leadership qualities - 24.4%, sometimes, when succeeding - 22.5%, when I focus on the development of subject speech of students - 15.5%, occasionally, when it can be connected with the content of training - 12.3%.

Based on the sample, we can assume teachers' active and purposeful use of the Storytelling method, including leadership. The practice of observing teaching confirms the following resource potential of this method: 1) the informal presentation of the material is enhanced by the transfer of the mastered subject content into the status of a speech act and speech behavior of the student with his speech responsibility, which creates prerequisites for trusting the leader;

2) emotional empathy of educational material contributes to its passage through itself and semantic "assignment" as a personal experience of the student, which stimulates intellectual leadership as knowledge capital;

3) the students-narrators reliance on positivity and persuasiveness becomes a prerequisite for the leader's charisma;

4) congruence as a comfort level of the narrator and his listening audience stimulates learning that is "friendly" to emotional intelligence as a component of emotional leadership.

In our opinion, storytelling is an effective tool for persuading and inspiring learning and teaching, where there is no place for overt and covert "pushing through" educational material. That is why storytelling, like an essay, should become an active learning tool in the professional development of teachers, as well as an effective control and measuring tool for testing knowledge.

We suggest compiling storytelling based on current educational practice, problem situations, activity modeling, and pedagogical design.

The fifth statement of the questionnaire has the motivational message "Coming together is a start, staying together is progress, working together is a success (Henry Ford)" and is open: I participated in our school's Lesson Study on educational leadership. The theme was: _____. This was between __ and __. We were __ colleagues. Our best results: _____.

The focus of the statement on the Lesson Study is caused by the application of this approach in the Kazakh practice of professional development of teachers. It is known that this approach, first applied in Japan, is effectively used in the national education system of several countries: Singapore, Hong Kong, China, the USA, Great Britain, Sweden, and Canada.

The processing of the respondents' answers allows us to summarize: 1) there is no data on the participation of respondents in the Lesson Study to improve the practice of learning/teaching based on educational leadership resources; 2) at the same time, in the Lesson Study on this topic, respondents most often mention the development of

students' critical thinking (39.6%) and their cognitive motivation (29.75%); 3) the research period is, as a rule, 1-2 months, which makes it challenging to study the complex of conditions, resources, and tools for introducing educational leadership into learning/teaching; 4) most often teachers are united in groups of 3-5 people, which, in our opinion, limits the development of leadership in educational practice.

Thus, the survey confirms the need for the following areas in the professional development of teachers in Kazakhstani schools:

- the philosophy and technology of the teacher's research of his practice and the practice of colleagues as a methodological problem of the school;
- pedagogical design of learning/teaching with a focus on leadership in Lesson Study conditions as a subject of activity of school subject-methodical associations of teachers and interschool professional associations;
- formation of a culture of cooperation between educators and educators with students in the Lesson Study as the basis for horizontal leadership;
- creating a bank of successful educational leadership practices through Lesson Study for their scaling as a subject of activity of methodological centers, Institutes for Professional Development of JSC "NCPD Orleu," I. Altynsarin National Academy of Education.

The sixth and seventh statement-instructions are outwardly similar: Rate on a 10-point system to what extent you succeed in each activity associated with your teaching.

However, they do not duplicate but correlate with each other. So, in the 6th statement, an increasingly complex sequence of activities is proposed: 1) I identify, 2) I update, 3) I research, 4) I evaluate, 5) I develop, 6) I improve.

The 7th statement suggests the types of activities interpreted in terms of teacher leadership in learning and teaching: 1) I create an educational environment in which every student wants to be; 2) I develop in students the desire to think independently; 3) I motivate students to achieve the goal, explain why it is essential, and how to achieve it; 4) I plan and organize the joint activity of reflective-exploratory cognition; 5) I take responsibility for the results of the educational process; 6) I take the initiative to improve educational practice - my own and colleagues.

The nature of the instruction, which implies a specific self-assessment for each type of activity, together with self-assessment data, made it possible to identify the following trends in the 6th statement:

- in the range of 1-5 points, it is visible: "I identify" (15.5% of respondents), "update" (15.6%), "research" (20.1%), "evaluate" (13.7%), "develop" (13.1%), "improving" (13.6%);
- in the range of 6-8 points: "identify" (54.3% of respondents), "update" (48%), "research" (48.4%), "evaluate" (43.6%), "develop" (44.8%), "I improve" (45.2%);
- in the range of 9-10 points: "identify" (30.2% of respondents), "update" (36.4%), "research" (31.5%), "evaluate" (42.7%), "develop" (42.1%), "I improve" (41.2%).

As you can see, a self-assessment of 6-8 points prevails in all types of activities. At the same time, out of 6 types of activity in this range, detection prevails (54.4%),

followed by research (48.4%), renewal (48%), improvement (45.2%), development (44.8%), evaluation (43.6%).

Similar data on the 7th statement are given in Table 1.

Table 1 - Data on the 7th statement of the survey

Type of activity	The number of respondents (in %) with self-assessment in the range:		
	1-5 points	6-8 points	9-10 points
I create an educational environment in which every student wants to be	11.1	45.1	43.8
I encourage students to think independently	11.6	42	46.4
I motivate students to achieve the goal, explain why it is important and how to achieve it	10	43.5	46.5
I plan and organize joint activities of reflective-exploratory cognition	10.3	44.7	45
I take responsibility for the results of the educational process	10	41	49
I take the initiative to improve the educational practice - my own and colleagues	11.5	43.7	44.8

From the given data, it can be seen that self-esteem of 9-10 points prevails in all types of activities, except “I create an educational environment in which every student wants to be.”

Against the background of the stability in 5 out of 6 types of activities of the overall self-esteem of 9-10 points, we emphasize that such a direction for the professional development of teachers as the study of resources and mechanisms of the influence of the educational environment on improving educational results is required. In this direction, we propose to be guided by definition identified by the results of a survey of foreign experts: “A modern educational environment solves not only the tasks of teaching a child but also the professional development of a teacher” (Barsukova E.M. et al, 2019, P. 102).

Based on the results of these 6-7 statements-instructions, we recommend: for the sustainable professional development of teachers in the course preparation and post-course support at the Orleu NCPD, work out, together with teachers, the algorithms of the called types of activities and diagnostic material for the advancement realized by teachers in the teaching trajectory with a focus on leadership.

The final statement of the questionnaire - In learning/teaching, the teacher-leader, first of all, and to the maximum extent - this (let us say one option) - is associated with the Lee S. Shulman teacher competence formula: the teacher has three assistants: the head (professional understanding), the hand (practical teaching skills) and heart (professional integrity).

Let us imagine a sample according to this statement (in descending order): an experienced teacher who uses effective technologies - 34.9%, an excellent organizer of the educational process - 21%, a flexible “manager” of pedagogical interaction - 17.9%, a generator of ideas for improving teaching practice - 17.8%, an authoritative leader of the educational process - 8.4%.

For learning/teaching focusing on leadership, the position of a flexible “manager” of pedagogical interaction is of fundamental importance. At the same time, the teacher, with his effective technologies and the prevailing organization of the educational process, is more focused on external factors, the idea generator is more focused on episodic improvement measures, and the authoritative leader of the learning process often excludes the subjective role of students and deprives them of the possibility of leadership manifestations.

For sustainable professional development, methodological interaction of teachers should be encouraged in order to exchange experience and scale up the following strategies: 1) self-adjustment of the “teacher-leader and class team” system for constructive interaction; 2) delegating to students the powers of independent organization of cognitive activity through their best ideas; 3) collaborative problem solving; 4) flexible integration of self- and mutual assessment of students in combination with feedback; 5) the consistent expansion of the responsibility of students for the processes and results of learning against the background of the perceived trust of the teacher; 6) creating conditions for the maximum likelihood of achieving the development goals of the leader and the team.

1.3 Conclusion

School learning and teaching with a focus on leadership requires the training of teachers in the context of their sustainable professional development, which is confirmed by our survey results.

The initial positions determine the content of such development: 1) pedagogical, student, and parent teams should be, at a minimum, loyal to leadership in education; at a maximum, these teams should become stakeholders in the development and dissemination of ideas and values of leadership; 2) in the educational ecosystem, leadership can be integrated into a quality policy, and leadership strategies can be considered as tools for effective leadership and strategic management; 3) teachers cannot be limited by their development - they are interested in promoting ideas, projects, reforms in their environment; 4) Create a learning culture and school organizational structures that support peers in leadership roles.

The main thematic areas of sustainable professional development in the aspect of leadership include the following:

- teacher-leader and his followers in the professional community: who, why, and how;
- teacher-leader - organizer of pedagogical dialogue and dialogic unity: teaching strategies and learning activities for students, friendly to dialogue;
- teacher's leadership as a toolkit and values: correlation in learning and teaching;

- leadership as a way of organizing educational activities and a function of managing the educational process;
- the role of leadership in forming the individual style of the teacher's activity.

The activity conditions for the professional development of teachers are aimed at forming the experience of leadership behavior, self-realization, and teamwork.

This is achieved:

- active forms of interaction and cooperation in the professional community,
- flexible use of a variety of practice-oriented strategies that allow teachers to find the most authentic for them, supporting their educational and professional goals, motivating them to think, and realize new patterns of behavior;
- encouraging students to organize their activities, apply their knowledge in specific learning situations, show their best qualities, demonstrate readiness to make decisions, and be responsible for the consequences of their actions.

In many ways, the solution to these problems of professional development is facilitated by:

- a teacher's reflexive analysis of his internal resources and organization of work to create his uniqueness;
- professional and creative exercises to perform various functional roles (researcher, analyst, designer, performer and organizer, communicator, moderator, expert) both in the classroom and extracurricular activities, including in the Moodle electronic system;
- game modeling, solving pedagogical cases, leadership training, Teambuilding;
- monitoring the problems of teaching and learning and joint planning of activities to solve them.

Sustainable continuing professional development should focus on educational leadership for the agency and proactivity of teachers in the education of a complex society.

References

Barsukova E.M., Belolutsкая A.K., Ivanova E.V., Levan T.N., Shmis T.G., Ustinova M.A., Lozovsky M.B. Formation of a modern educational environment. M.: Corporation "Russian textbook", 2019. - 106p.

Bicheva I.B., Filatova O.M. Formation of the leading teacher in education process of higher education institution / Vestnik of Minin University. 2017 - No. 3

Ecosystem of student leadership: from capsule projects to engineering and technological research using immersive educational technologies. Toolkit. St. Petersburg: School of Engineering and Technology No. 777, 2019. P. 20

Kasprzhak A., Kobtseva A., Shishkina M. (2019). Pedagogical leadership as a school management tool and an object of research // Education and Self Development. Volume 14, No. 1, 2019. - P. 68-79

Luksha Pavel, Kubista Joshua, Laszlo Alexander, Popovich Mila, Ninenko Ivan. Education for a complex society. Global Education Futures Report 2014-2017 Translation from English. M., 2018. 211c. – P.49

Mathieu J.E. and etc. Modeling reciprocal team cohesion–performance relationships, as impacted by shared leadership and members' competence // J. Appl. Psychol. - 2015 - Vol. 100 - p. 713–734

Murzalinova A., Almagambetova L., Abildina S., Chokusheva A., Ualieva N. Development of teacher leadership as a tool for continuous development in the context of in-service training // Bulletin of Karaganda University. Series "Pedagogy". No. 3(107)/2022. - R. 110-121

Serikova, L. V. (2018). Correlation between the Conduct of a School Principal as a Pedagogical Leader and the Educational Outcomes of an Organization (on the Example of Schools of Perm): master dissertation. Institute of Education National Research University HSE. Retrieved from: <https://www.hse.ru/edu/vkr/215751143>

Volobueva T.V. Team teaching as a promising technology for advanced training of teachers // Scientific and theoretical journal “Scientific support of the system of advanced training of personnel. Issue 1 (46). 2021

ИССЛЕДОВАНИЕ УРОКА В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Наурызбаева Элмира Мухаметжановна
методист Шуского отдела образования
Жамбылской области Республики Казахстан

Аңдатпа. Мақала «Сабакты зерттеу» жұмыстарын жүргізу арқылы мұғалімнің кәсіби дамуына арналған.

Аннотация. Статья посвящена профессиональному развитию учителя через проведения «Исследования урока».

Abstract. The article is devoted to the teacher’s professional development by conducting «Research of the lesson».

Ключевым фактором при глобализации и модернизации-это успешное внедрение обновленного образования. Качественные изменения в образовании невозможны без формирования нового взгляда учителя на учебный процесс. В настоящее время в условиях обновленного образования методическую работу рассматривают как движущую силу в условиях преобразования. Методическая работа должна соответствовать запросам общества. Использование различных видов и методов и техник оценивания особенно важно при личностно-ориентированном подходе в обучении. Основной задачей методиста является создание условий для профессионального роста педагога, развитие профессионально-педагогической компетентности педагогов, создание условий для активной исследовательской и наставнической деятельности. В соответствии с планом работы районного методического кабинета, изучив работу педагогов школ, с применением исследовательских методов (анкетирование учителей,

учеников, родителей, интервьюирование, беседа, наблюдение) была определена цель моей методической работы. Согласно плану методического кабинета во время методдесанта, вела наблюдение за учебным процессом, посещаемых школ. Наблюдая за деятельностью педагогов школ, сравнивая и сопоставляя приемы и методы их работы, получила богатый материал о работе учителей. Увидела обучение, разницу между тем, что должно происходить во время обучения, и тем, что происходит в реальности. Учителя, которые преодолели трудности первых трех лет, умело планируют и осознанно выбирают методы обучения и воспитания. Мне как методисту было сложно было работать с учителями старой формации, переобучение с препятствиями. В школах из числа сертифицированных учителей продвинутого уровня созданы сетевые сообщества, по району их 10. Проекты «Онлайнурок», «1+10 мастерская отличников просвещения», «УрокTIME». Проведены семинары, коучинги, семинары-практикумы и круглые столы, исследование в действии серии уроков, мастер классы педагогами-исследователями и педагогами-мастерами. К каждому коучингу и семинару разрабатывались методические рекомендации, памятки при подготовке к занятиям, разработке уроков и мероприятий. Главной задачей проведенной работы, является пополнение теоретических и практических знаний, умений и навыков педагогов. Большую роль в достижении целей сыграл процесс коучинга и менторинга. После проведения менторинга стали понимать значение обновленного содержания в образовании в процессе обучения и воспитания. Информация со скоростью обрабатывалась и была готова к применению. Учителя научились себя ограждать от не нужной внешней информации. Урок исследования (LessonStudy) помогает совершенствоваться как опытным, так и начинающим учителям. Поскольку, в результате совместного планирования, совместного наблюдения, совместного анализа учителя формируют и «совместное представление» об обучении. Аспекты обучения в данном случае рассматриваются нами не только с собственной позиции, но и глазами коллег, с которыми готовится, в результате чего фактическое обучение, наблюдаемое на исследование урока, сопоставляется с обучением, которое мы представляли себе в процессе его планирования. Положительный результат урока зависит не от того, насколько понятно и доступно рассказано ученику о каких-либо событиях, фактах, и то как учащийся сможет их понять, охарактеризовать и применить. Речь не идет о предоставлении детям неограниченной свободы на уроке. Здесь имеется в виду хорошо спланированный самостоятельный труд детей, незаметно направленный и регулируемый учителем. На уроках обучающиеся разговаривают друг с другом, задают вопросы учителю и одноклассникам, передвигаются по кабинету для работы с другими обучающимися; пишут, составляют схемы, рисуют для того, чтобы поделиться с другими; объясняют, демонстрируют, делают записи друг для друга; сидят лицом друг к другу, естественны, непосредственны. Все эти качества являются важными для формирования функциональной грамотности обучаемых. Обучающийся, умеющий обучаться, знающий, как использовать информацию в нужных целях; взаимодействующий с другими людьми и

обладающий целым комплексом умений и навыков, способен жить и действовать в условиях меняющегося мира. При планировании методической работы стремилась отобрать те формы, которые реально позволили бы решить проблемы и задачи, стоящие перед педагогом. В районе положительная динамика использования современных образовательных технологий. Это профессиональные беседы, семинары, коучинги, практикумы, ролевые и деловые игры по вопросам организации учебно-воспитательного процесса. Путем самообразования и творческих поисков педагоги смогли прийти к мастерству. Мною разработаны методические рекомендации, практические разработки (сборники вариативных курсов, сборники лучших уроков, сборники суммативок, дидактические материалы и т. д.). Педагоги района разработали авторские программы Козкорпешева Ж.К. «Геометрия вокруг нас», занявшая 1 место в республиканском конкурсе «Лучшая авторская программа», Ким С.Г. разработала методическое пособие «Сборник суммативных работ», Рахманова А. программу для скорочтения обучающимися «Метод Шульте», по району распространили опыт работы педагогов школы-лицея Жибек Жолы по «исследования урока» и «исследование в действии». При внедрении обновленного образования, педагоги разработали ряд дидактических пособий для успешности работы.

Педагоги района, понимая ответственность реализации реформы, уделили большое внимание самообразованию, повышению квалификации. Обобщая и сравнивая проделанную работу, можно выделить несколько направлений по внедрению обновленного образования: повышение уровня мотивации учащихся в познавательной деятельности, определение недостатков в процессе обучения оценивания для обучения, внедрение критериев оценивания в процесс обучения, внедрение методов «исследования урока», «исследование в действии». Для повышения мастерства учителя и улучшения качества преподавания урока, создание коллаборативной среды в процессе обучения, использование критериев оценивания в процессе обучения, создание сетевых сообществ учителей для обмена опытом и повышения своего профессионального мастерства, умелое

наставничество, реализация областных проектов «Онлайнурок», «УрокТІМЕ», «1-10 мастерская отличников просвещения», организация и проведение семинаров, тренингов и менторинга для осуществления преобразований по использованию новых подходов в практике. Отсюда успешная работа внедрения методов «исследования урока» и «исследование в действии» педагогами.

Список использованных источников

1. Руководство для учителя. Первый (продвинутый) уровень, второе издание, 2012 год
2. Программа курсов повышения, квалификации педагогических работников Республики Казахстан третий (базовый) уровень АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» 2012
3. Dudley, P. (2011) How Lesson Study orchestrates of teacher knowledge and teacher learning to create profound changes in professional practice [Каким образом Lesson Study определяет основное содержание знания и обучения учителя для создания значительных перемен в профессиональной практике] Presented at the World Association of Lesson Study Annual Conference, Tokio.

К ВОПРОСУ РАЗРАБОТКИ ЭКСПЕРТНОЙ СИСТЕМЫ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КОНТЕНТА

Нурбекова Жанат Кунапиановна
доктор педагогических наук, профессор
РНПЦЭСО МП РК, научный руководитель

Андатпа. Бұл мақалада білім беру ресурстарын мультикритериалды бағалаудың эксперттік жүйесін ғылыми негізде әзірлеу бойынша зерттеу нәтижелері берілген. Білім беру мазмұнын сараптау алгоритмдері қарастырылады. Цифрлық технологиялар арқылы білім беру мазмұнына сараптама жүргізу тәртібін оңтайландыру жолдары айқындалды.

Бұл зерттеу OR 11465474 "Білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың ғылыми негіздері" зерттеу тақырыбын бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру аясында Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Республикалық ғылыми-практикалық білім мазмұнын сараптау орталығы мен Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясы бірлесіп жүргізілді.

Аннотация. В данной статье представлены результаты исследования научно – обоснованной разработки экспертной системы мультикритериального оценивания образовательных ресурсов. Рассмотрены алгоритмы экспертизы образовательного контента. Определены способы оптимизации процедуры экспертизы образовательного контента через цифровые технологии.

Данное исследование проведено Республиканским научно-практическим центром экспертизы содержания образования совместно с Национальной академией образования имени Б. Алтынсарина Министерства просвещения Республики Казахстан в рамках программно-целевого финансирования исследования OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки».

Abstract. This article presents the results of a study on scientifically based development of an expert system for multicriteria evaluation of educational resources. The algorithms for the

expertise of educational content are considered. The ways of optimizing the procedure for the expertise of educational content through digital technologies are determined.

В условиях цифровой трансформации деятельность различных компаний оптимизируется через цифровые технологии. В этой связи аудит бизнес-процессов, реинжиниринг процессов, создание устойчивой архитектуры цифровой эко среды компании, разработка и внедрение профильных экспертных систем становится основным вектором в использовании и развитии искусственного интеллекта.

Наши исследования обусловлены проблемой отсутствия системы оценки качества содержания образования и образовательных ресурсов, методологии и технологии экспертизы ТУП, ТУПр, единых требований к адаптивным образовательным ресурсам для детей с нарушениями психофизического развития, отсутствие автоматизации и цифровизации процедур экспертизы образовательного контента в системе образования. В связи с этим были поставлены комплексные задачи исследования:

во-первых, разработать научно – обоснованную систему оценки качества содержания и образовательных ресурсов с учетом лучшей мировой практики экспертизы образовательного контента,

во-вторых, разработать электронную платформу экспертизы содержания образования и образовательных ресурсов с интерактивным голосованием экспертов и возможностями мультикритериального оценивания учебного контента.

В рамках вышеперечисленных задач научно-технической программы «Научные основы модернизации системы образования и науки» проведены работы по разработке экспертной системы мультикритериального оценивания образовательных ресурсов (далее ЭСМКООР).

ЭСМКООР – экспертная система, которая воплощает опыт эксперта в интеллект компьютера, способна генерировать рекомендации и/или принять интеллектуальное решение по конкретной операции/функции на основе базы знаний.

Современным направлением развития человеко-машинных систем является подход, основанный на участии самого лица, принимающего решения, в попытках формализовать задачу выбора, в самостоятельном сравнении и оценивании с помощью компьютера различных альтернатив разными способами. Данный подход может быть представлено системами интерактивной оценки решений в виде систем поддержки решений[1].

ЭСМКООР является ядром электронной платформы экспертизы содержания образования и образовательных ресурсов с интерактивным голосованием экспертов и возможностями мультикритериального оценивания учебного контента (ЕРЕС). ЕРЕС предназначена для *обеспечения экспертов цифровыми интеллектуальными сервисами для проведения экспертизы и принятия объективных решений, а также мониторинга процесса экспертизы.*

Интеллектуальные свойства экспертных систем реализуются через полученные экспертные знания от человека-эксперта по конкретной предметной

области. Эти знания представляют набор фактов по предметной области экспертизы образовательного контента, эмпирических правил экспертизы, вводимых в базу данных и базу знаний. ЭСМКООР обеспечивается интеллектуальными свойствами через оперирование как с данными, так и понятиями, знаниями о классах объектов в виде терминов и отношений между терминами.

ЭСМКООР предназначена для обеспечения экспертов цифровыми интеллектуальными сервисами для проведения экспертизы и принятия объективных решений, а также мониторинга процесса экспертизы.

Важность и особенность экспертной системы с интерактивным голосованием заключается в реализации мультикритериальности оценивания на основе многофакторного анализа процесса экспертизы по конкретным предметам с выделением основных векторов и компонентов экспертной оценки. В ходе исследования определены математические основания и алгоритм реализации процесса оценивания посредством многофакторного анализа.

Для коллегиальных процедур экспертизы ЕРЕС предусматривает блок интерактивного онлайн голосования экспертов с автоматическим получением экспертных оценок, выводов и протокола о принятии экспертного решения на основе мультикритериального оценивания» .

В целом экспертная система способствует более глубокому пониманию индуктивных рассуждений и машинного обучения, позволяет реализовать организацию и представление данных, интерпретировать, осуществить поиск и применение данных по экспертизе, чтобы получить знания, принять решения и, в конечном итоге, сделать прогнозы, избегая предвзятости.

Анализ бизнес-процессов РНПЦЭСО МП РК и исследование каждого этапа экспертизы на основе построенных технологических карт бизнес-процессов позволили определить функционалы ЭСМКООР. Эти функционалы показаны на рисунке 1, служат основой стандартов требований к разрабатываемой экспертной системе.

Рисунок 1 - Функционалы ЭСМКООР

Исследование бизнес-процессов по проведению экспертизы образовательных ресурсов позволили определить архитектуру ЭСМКООР и перечень модулей с функционалами:

1 Модуль «Формирование базы учебных изданий на экспертизу»

функционалы:

- Прием заявлений на экспертизу;
- Создание базы учебных изданий на экспертизу, корректировка, просмотр;
- Закрепление внешних экспертов по приказу и рассылка сообщений.

2 Модуль «Экспертиза учебных изданий»

функционалы:

- Просмотр;
- 1-й этап экспертизы (Выявление ошибок и определение типов ошибок);
- 2-й этап экспертизы (Оценка по критериям);
- 3-й этап экспертизы (Формирование экспертного решения, согласование);
- Утверждение экспертного заключения и рассылка услугополучателям;
- Просмотр статусов решений по учебным изданиям;
- Просмотр отчета о работе внешних экспертов;

3 Модуль «Интерактивное голосование».

4 Модуль «Апробация учебных изданий».

5 Модуль «Предметная комиссия»

функционалы:

- Формирование протокола;
- Загрузка решения ПЭК;
- Формирование и просмотр списка для Перечня учебных изданий;
- Формирование архива базы учебных изданий с решениями.

Рассмотрим интерфейс экспертной системы. Фрагмент первого этапа экспертизы интерфейса для выявления ошибок и определения типов ошибок представлен на рисунке 1.

На этом этапе можно просмотреть учебное издание (файл в .pdf или .erab формате прокручивается во фрейме), при обнаружении ошибки выделить фрагмент и выбрать тип ошибки, ввести комментарий.

Все введенные комментарии отображаются с правой стороны с указанием страницы. В дальнейшем все замечания и ошибки будут включены в экспертное решение по учебному изданию.

Кодирование и отладка экспертной системы оценки качества образовательных ресурсов с интерактивным голосованием экспертов и возможностями мультикритериального оценивания реализована на основе проведенных исследований природы экспертизы образовательного контента.

Таким образом наша экспертная система — это компьютерная программа, которая на основе базы знаний помогает принимать решения экспертам в области экспертизы образовательного контента.

Экспертная система структурно состоит из следующих компонентов: база знаний и программы “движок”, предоставляющая советы экспертам на основе базы знаний. База знаний состоит из фактов и правил. Для нашего проекта разрабатывались дополнительные программы: одна из них, собирает правила и факты в базу знаний. На основе этого вторая программа – движок экспертной системы, вычисляет оценку для критерия, используя базу знаний.

Известно, что экспертные системы должны иметь свойство высокой производительности, ясности, и надежности. Иметь возможность прийти в помощь человеку в принятиях решений через интерпретацию ввода, прогнозирование результатов и вывода рекомендации.

Механизм взаимодействия с физическими экспертами в разработанной нами экспертной системе содержания образовательного контента аналогичен классическим экспертным системам. [1].

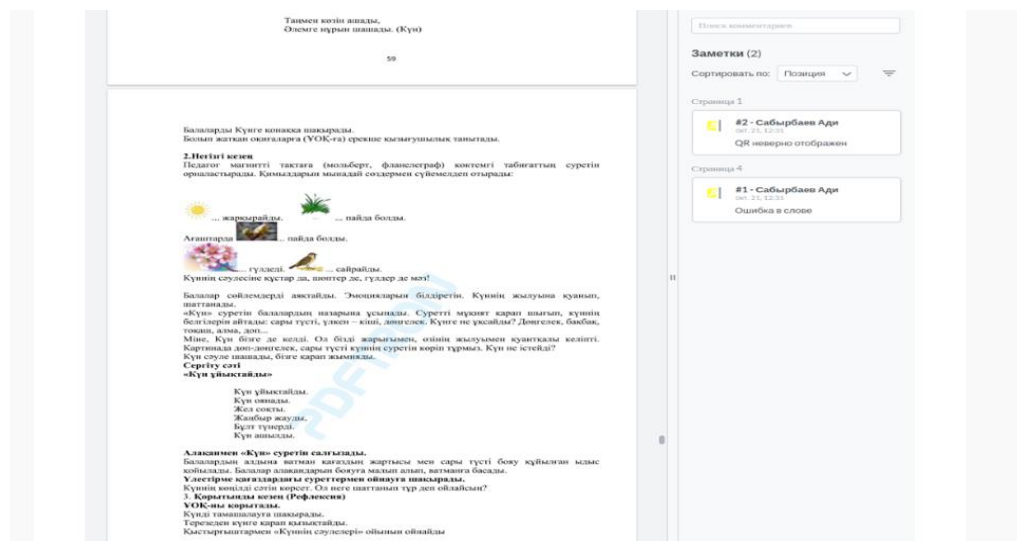

Рисунок 2 - Интерфейс 1-го этапа экспертизы: Обнаружение и фиксация ошибок

Как известно ни одна технология не может предложить простое и полное решение. Большие системы являются дорогостоящими, требуют значительного времени на разработку и компьютерных ресурсов. Экспертные системы также имеют свои ограничения [2]. Тем не менее, проектной группой исследователей и разработчиков создана первая версия экспертной системы оценивания качества образовательного контента в соответствии с результатами методологических исследований критериев и индикаторов качества образовательных ресурсов и изданий.

На рисунке 2 показан фрагмент процедуры экспертизы с функционалами сортировки и фильтрации учебных изданий в процессе экспертизы, а также прогресс и статус наряду с другими данными процедуры экспертизы.

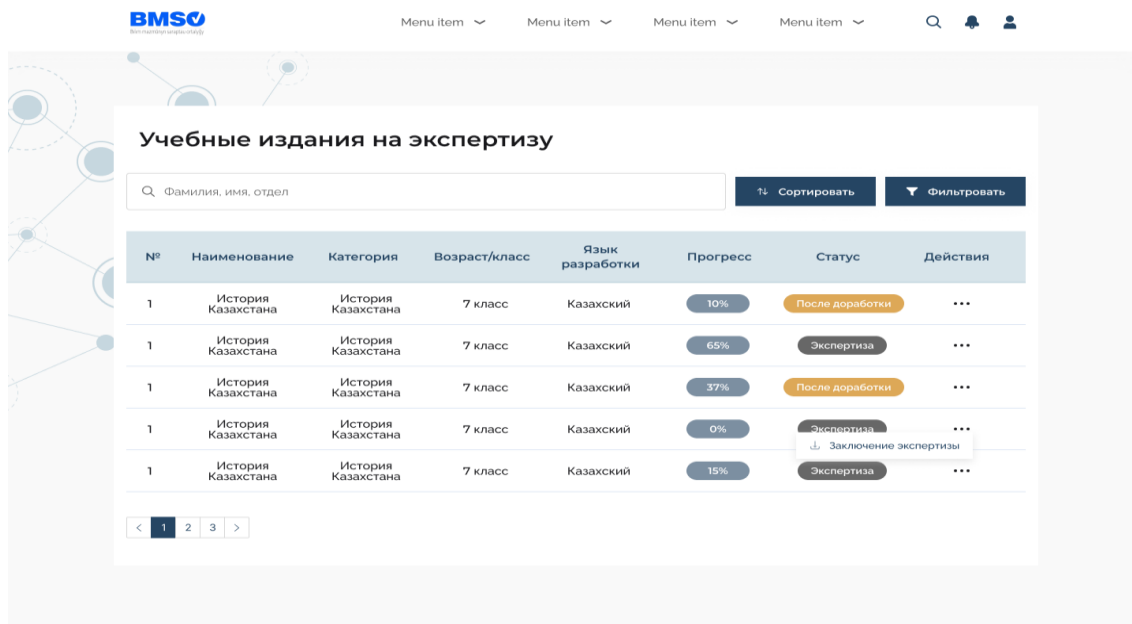

Рисунок 3 - Скачивание заключения экспертизы

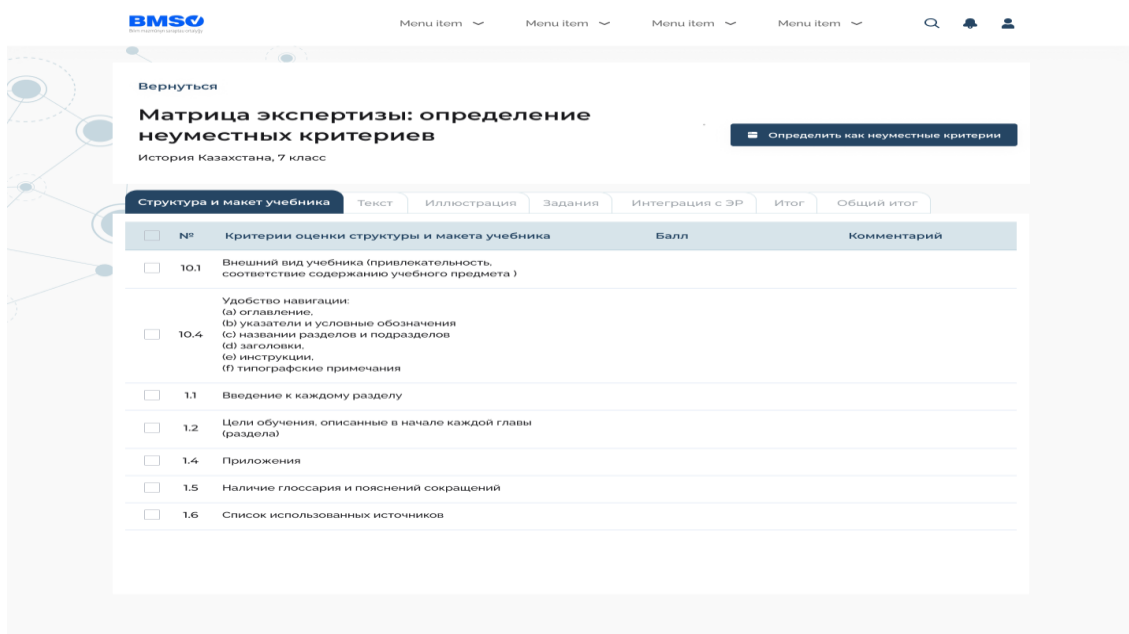

Рисунок 3 - Определение неуместных критериев

Матрица экспертизы с процедурой определения неуместных критериев показана на рисунке 3.

В результате комплексного исследования были определены *способы оптимизации процедуры экспертизы образовательного контента через цифровые технологии и заложены в основу конечного продукта.*

Коллаборация ученых-методологов и молодых IT-талантов в комплексном решении задач в свете реализации научно-технической программы «Научные основы модернизации системы образования и науки» позволит в конечном счете

- разработать и ввести технологию отбора экспертов и контроля деятельности и оценки результатов работы экспертов, позволяющая через внутреннее протоколирование экспертной системы наблюдать динамику и оказывать поддержку реальным экспертам в процессе экспертизы;

- использовать качественные и количественные критерии с применением элементов искусственного интеллекта (AI) при оценке экспертизы образовательного контента;

- обеспечить объективность и конфиденциальность информации при экспертизе за счет внедрения блокчейн-технологии;

- повысить качество и скорость аналитики по экспертизе посредством Data science;

- экономить как материальные, так и временные ресурсы в процессе экспертизы.

Статья выполнена в рамках программно-целевого финансирования научно-технической программы OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021–2023 гг., Национальная академия образования имени Ы. Алтынсарина). Авторы благодарит Министерство науки и высшего образования Республики Казахстан за предоставленную возможность опубликовать настоящую статью.

Список использованных источников

1. LA Elvey, WT Colon. Expert Systems: A Review And Discussion Of Marketing Applications Lisa A. Elvey, Michigan State University, 2015 - Springer

2. Искусственный интеллект – Экспертные системы, 2019// <https://coderlessons.com/tutorials/akademicheskii/izuchit-iskusstvennyi-intellekt/iskusstvennyi-intellekt-ekspertnye-sistemy>

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СУБЪЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Ориненко Наталья Александровна

КГУ "СМШ №37" отдела образования

по г. Усть-Каменогорску управления образования ВКО

зам. директора по ПО и ОЭР, педагог-психолог

Клименко Елена Сергеевна

КГУ "СМШ №37" отдела образования

по г. Усть-Каменогорску управления образования ВКО

зам. директора по информатизации

учитель информатики

Аңдатпа. Мақалада қазіргі қоғамдағы ақпараттық құзыреттіліктің өзектілігі талқыланады. Мұғалімнің ақпараттық құзыреттілігі компьютерлік технологияны, оқу материалдарының электронды нұсқаларын, педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануды көздейді. Оқушылардың ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыру тұрғысынан негізгі дағдылар қажетті ақпаратты табу, мәтіндерді түсіндіре білу; мәтіннің мазмұны мен формасын талдап, бағалау. Ақпараттық құзыреттілікті қалыптастыру мәселесі алдағы уақытта да өзекті болып қала бермек.

Аннотация. В статье рассматривается актуальность информационной компетентности в современном обществе. Информационная компетентность учителя предполагает широкое использование компьютерной техники, электронных вариантов учебных материалов, педагогических технологий. С позиции формирования информационной компетентности учащихся ключевыми умениями выступают умение находить необходимую информацию, интерпретировать тексты; анализировать и оценивать содержание и форму текста. Проблема формирования информационной компетентности будет оставаться актуальной и в будущем.

Abstract. The following article deals with the relevance of information competence in modern Society. The information competence of a teacher involves the widespread use of computer technology, electronic versions of educational materials, and pedagogical technologies. From the forming standpoint of information competence of students, the key skills are the ability to find the necessary information, interpret texts; analyze and evaluate the content and form of the text. The problem of forming information competence will stay relevant in the future

Современный этап развития человеческого общества характеризуется возросшим значением информационных и коммуникационных технологий, увеличением объемов информации, появлением высоких технологий, что является определяющим фактором развития экономики, политики, науки, образования.

Освоение педагогами новой техники — это не только знакомство с новыми информационными технологиями (ИТ), но и умение грамотно их использовать в своей профессиональной деятельности.

А.С. Белкин определяет порядка 70 компетентностей педагога. Одной из основных компетентностей на современном уровне развития образования **является информационная компетентность (ИК)** [1, с.24].

Информационная компетентность — качество личности, представляющее собой совокупность знаний, умений и ценностного отношения к эффективному осуществлению различных видов информационной деятельности и использованию новых информационных технологий для решения социально-значимых задач, возникающих в реальных ситуациях повседневной жизни человека в обществе.

Термин «информационная компетентность» появился в 1992 году в проекте Совета Европы «Среднее образование в Европе», где получил трактовку как владение компьютерной техникой, готовность к ее применению, способность поиска и анализа информации. Ученые отмечают, что информационная компетентность характеризует не только уровень знаний, умений и навыков, позволяющий оперативно ориентироваться в информационном пространстве, но и опыт поиска, оценки, использования и хранения информации, полученной с помощью средств вычислительной техники, а также готовность решения учебных и практических задач [1, с.24].

ИК - одна из основных компетентностей современного педагога, имеющая объективную и субъективную стороны. Объективная сторона выражается в требованиях, которые общество предъявляет к профессиональной деятельности педагога. Субъективная сторона ИК определяется индивидуальностью учителя, его профессиональной деятельностью, особенностями мотивации в совершенствовании и развитии педагогического мастерства.

Информационная компетентность учителя проявляется в умении: технологически мыслить, предусматривает наличие *аналитических, проективных, прогностических и рефлексивных умений* в усвоении и применении информации в педагогической деятельности.

В составе ИК учителя можно выделить четыре составляющие: *мотивационную* - наличие мотива достижения цели, готовность и интерес к работе, постановка и осознание целей информационной деятельности. Мотивационная составляющая напрямую зависит от активности педагога и его стремления к саморазвитию, что в нашей школе составляет 87%. *Когнитивную* - наличие знаний, умений и способности применять их в профессиональной деятельности, анализировать, классифицировать и систематизировать программные средства, потребность в познании наших учителей - 94%. *Операционно-деятельностную* - демонстрирует эффективность и продуктивность информационной деятельности. *Рефлексивную* - обеспечивает готовность к поиску решения возникающих проблем, их творческому преобразованию на основе анализа своей профессиональной деятельности. Способность учителей к рефлексии 75%.

Если мы обратимся к результатам диагностического исследования нашего педагогического коллектива, можно отметить следующие критерии и личностные качества, которые влияют на формирование ИК.

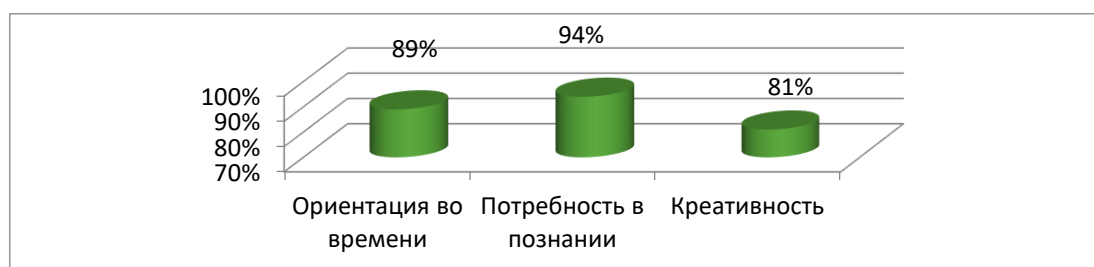

Рисунок 1 - Личностные качества учителей

Процент учителей живущих настоящим, не откладывающих свою жизнь «на потом» и не пытающихся найти убежище в прошлом составляет - 89 %. Потребность в познании составляет 94%. Это говорит о том, что большинство педагогов готовы к новым впечатлениям, способны к бытийному познанию. Творчески относятся к жизни, стремятся к креативности 81% педагогов нашей школы.

Так как наша школа работает над проблемой субъектности, то критерии данного понятия также являются составляющими в формировании ИК (активность, способность к рефлексии, свобода выбора и ответственность за

него, саморазвитие). Все перечисленные качества перекликаются с составляющими ИК.

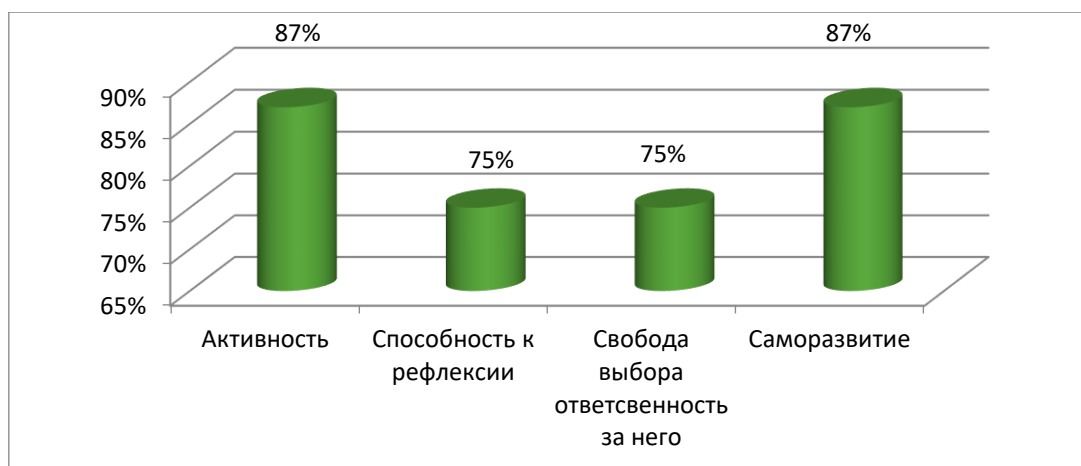

Рис. 2 - Уровень развития субъектности педагогов

Информационная компетентность учителя формируется на этапах изучения компьютера, применения информационных технологий в качестве средства обучения в процессе профессиональной деятельности и рассматривается как одна из граней профессиональной зрелости. Анализ педагогической деятельности учителя позволяет выделить следующие **уровни формирования информационной компетентности:**

- уровень потребителя информации;
- уровень пользователя компьютером;
- уровень логического функционирования и знания характеристик оборудования;
- уровень предметно-специфических задач на основе творческого, межпредметного подхода.

Для изучения исследования внедрения ИКТ-компетентности учителя была проведена анкета, в опросе приняли участие 70 педагогов нашей школы. На вопросы: не умею работать на компьютере и умею только печатать - процентный показатель составляет 0%.

По результатам анкетирования можно отметить, что учителя нашей школы: имеют хорошие навыки работы в программе Word, умеют делать презентации в программе Power Point, могут найти материалы в Интернете, используют ИКТ для мониторинга развития ученика.

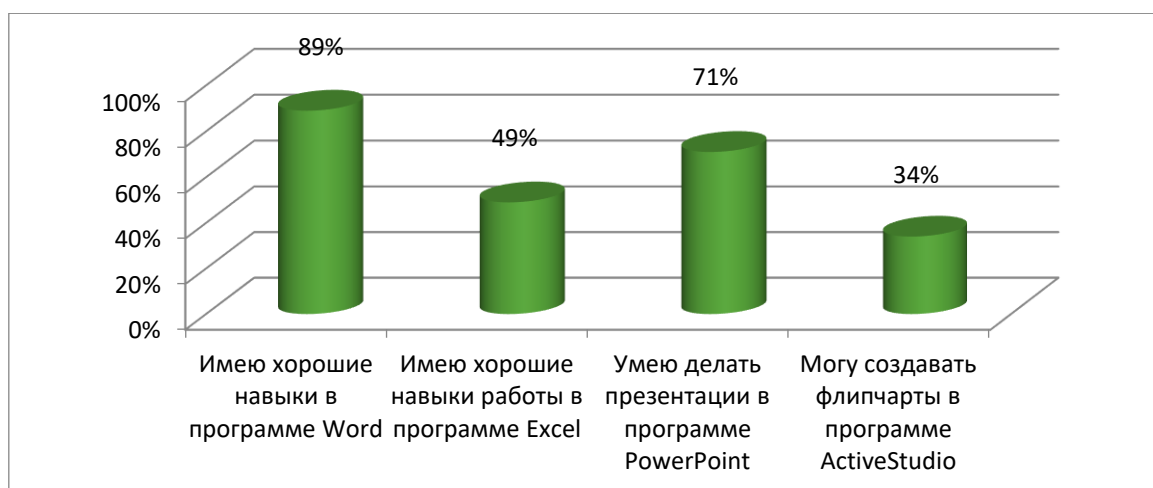

Рис. 3 - Результаты исследования внедрения ИКТ-компетентности учителя

Рис. 3 - Результаты исследования внедрения ИКТ-компетентности учителя

Формирование ИК учителя предполагает: освоение им знаний и умений из области информатики и информационно-коммуникационных технологий; развитие коммуникативных способностей учителя (63%); умение ориентироваться в информационном пространстве, анализировать информацию, осуществлять рефлексию своей деятельности и ее результатов (75%).

Основными педагогическими условиями, влияющими на формирование ИК педагога, являются:

- а) создание профессионально-ориентированных задач, педагогических ситуаций на уроке;
- б) обучение с помощью наглядных моделей, средств мультимедиа, Интернет-ресурсов, стимулирующих процесс формирования ИК;
- в) выполнение творческих проектов с учетом учебной специализации педагогов с использованием информационных технологий.

Формирование ИК учителя является важной составляющей его профессионализма. Системное, целостное представление об информационной компетентности, выделение ее структуры, обоснование критериев, функций и

уровней ее сформированности, позволяет целенаправленно и эффективно организовать учебный процесс в рамках образовательной деятельности, повысить уровень предметно-специальных знаний, принимать эффективные решения в учебной работе, целенаправленно и системно развивать ученика.

В современном обществе перед учителем общеобразовательной школы ставятся цели и задачи, направленные на формирование всесторонне развитой личности, способной в условиях быстро изменяющегося информационного социума к самообучению и саморазвитию в течение всей жизни. Изменяется парадигма образования от "образования на всю жизнь" до осмысления необходимости и возможности "образования в течение всей жизни". В рамках этой парадигмы идут поиски новых образовательных технологий и методик, новых способов передачи знаний и развития мотивации обучающихся.

Информационная компетентность учащегося - это умение работать с информацией: осуществлять поиск, интерпретировать, систематизировать и структурировать, критически оценивать, анализировать с позиции решаемой им задачи, делать аргументированные выводы, использовать при планировании и реализации своей деятельности в той или иной ситуации, представлять в различных формах и на различных носителях, адекватных запросам потребителя.

Главные способы формирования ИК ученика:

- изучение компьютерных технологий, способов обработки информации и их применении на практике, подкрепленное изучением теории;
- активизация самостоятельной деятельности для получения новых знаний;
- реализация творческого подхода в поиске решения проблемной ситуации;
- участие в дистанционном образовательном процессе;
- повышение заинтересованности педагогов и школьников в развитии информационной базы знаний.

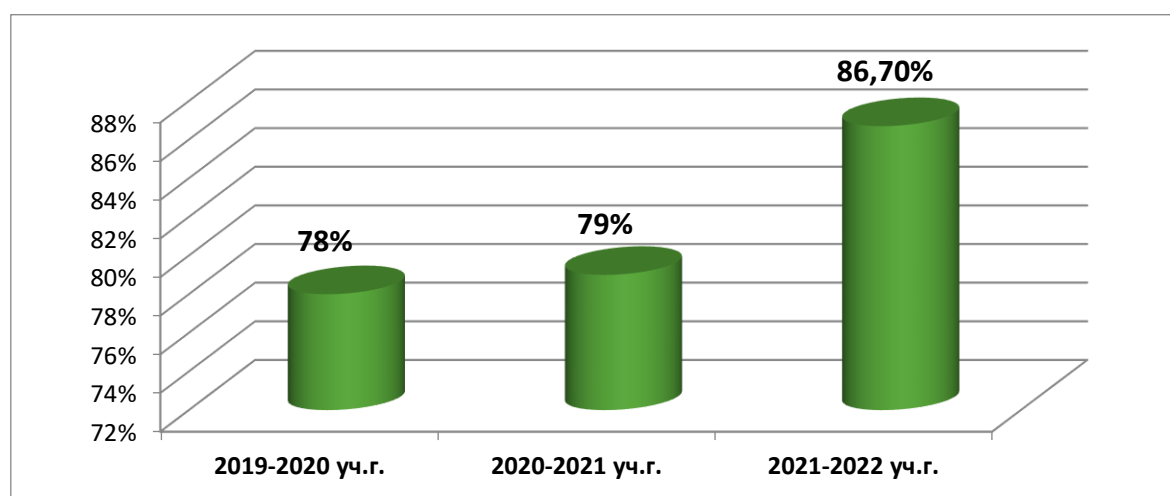

Рис. 4 - Качество знаний учащихся по предмету «Информатика» с 7 по 11 класс

Необходимо отметить динамику в развитии информационной базы знаний учащихся с 78% до 86,7%.

Таким образом, с позиции формирования информационной компетентности учащихся ключевыми умениями выступают умение находить необходимую информацию, интерпретировать тексты; анализировать и оценивать содержание и форму текста. Кроме того, ведущее значение приобретают умения, связанные с пониманием проблемы; ее анализом; поиском путей решения проблемы и последующим сообщением о найденном решении проблемы.

Информационная компетентность **учителя** предполагает широкое использование компьютерной техники, электронных вариантов учебных материалов, обучающих программ, педагогических технологий творческого характера. Учитель должен обладать необходимой подготовкой для корректной дифференциации возможностей учащихся в учебной группе в зависимости от индивидуальных особенностей, мотивации, возрастных и психологических особенностей.

В связи с тем, что информационное развитие современного общества происходит быстрыми темпами, проблема формирования информационной компетентности педагогов и остальных участников образовательного процесса будет оставаться актуальной и в будущем.

Список использованных источников

1. *Акуленко, В.Л.* Формирование ИКТ-компетентности учителя-предметника в системе повышения квалификации [Текст] / В.Л.Акуленко // Применение новых технологий в образовании: Материалы XV Междунар. конф., 29-30 июня 2016 г., г.Троицк Московской обл.: Изд-во "Тривант", 2018. - С.344-346.

2. *Дзугоева, М.Г.* Постановка и решение задач - основа информационной компетентности студентов / М.Г.Дзугоева // Проблемы качества образования: Материалы XIII Всерос. совещания: М.: Изд-во Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2019. - Кн.2. - С.31-36.

3. *Зайцева, О.Б.* Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий [Текст]: Автореф. дис. ...канд. пед. наук. / О.Б.Зайцева.- Брянск, 2018. - 19 с.

4. *Семёнов, А.Л.* Роль информационных технологий в общем среднем образовании [Текст] / А.Л.Семёнов. - М.: Изд-во МИПКРО, 2017. - 12 с.

5. *Хуторской А.В.* Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования [Текст] / А.В.Хуторской // Ученик в обновляющейся школе. - М.: ИОСО РАО, 2016. - С.135-157.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕТІГІ - ЖАҢА ИНОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Секенова Балкүміс Байжанқызы

педагогика ғылымдарының магистрі, Ж.Мусин атындағы Көкшетау жоғары қазақ педагогикалық колледжі, педагогика пәнінің оқытушысы

Аңдатпа. Бұл мақалада, студенттердің білім сапасын арттырудың негізгі жолы – жаңа инновациялық технологияларды қолдану. Басты тұлға оқытушы және студенттің білім алу барысындағы ынтымақтастық ортаны құра білу, қолданылған әдіс-тәсілдің студентке бағытталуы жайлы айтылған

Аннотация. Данная статья рассматривает использование новых инновационных технологий в роли способа повышения качества образования студентов. Говорится, что главным является умение создать среду сотрудничества учителя и ученика в процессе обучения, а используемые методы направлены на студента.

Abstract. This article considers the use of new innovative technologies as a way to improve the quality of student education. It describes that the main thing is the ability to create an environment of cooperation between the teacher and the student in the learning process and the methods used are aimed at the student.

Бүгінгі біз өмір сүріп отырған әлем – адамзат дамуының ең бір күрделі қоғамдық құндылықтарының жиі әрі шұғыл түрде өзгерістерге ұшырайтын дәуірі. Адам санасының өзі өте жылдам жағдайда өзгеріп жүре беретін интеграцияланған қоғамның талаптары мен сұраныстарына бейімделіп үлгері алмайтын кезең туып отыр. Біз үшін бұл қажет пе, қажет емес пе?, оны ойлап, толғанып отыратын уақыттың өзі шектеулі. Яғни, Ұлы уақыттың өзі бүгінгі әлем талаптарына тәуелді болып, бүгінгі киберкеңістік үстемдік жасай бастаған өркениеттің ыңғайына бейімделіп, көндігіп барады. Олай болса, сағат тіліне аса бағына қоймайтын қазақ үшін де ендігі жерде таңдау жасайтын кез жақындап қалған сияқты.

Білім беру мен басқарудың дәстүрлі мазмұнын өзгертіп, жаңа мыңжылдық мектебіне түбірлі бетбұрысқа батыл қадам жасауға тура келеді. Біреулер оныертеңге қалдырады, біреулер бүгін бастайды. Кей баланың бағы бүгін жанады, басқасына мүмкін 10-70 жылдан кейін сәті түсер...[1]

Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгешеліктер жүріп жатыр. Жеке тұлға яғни, дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы болып табылады. Мақсатты түрде білім сапасын арттырудың, тұлға дамуын жүзеге асырудың және төмен үлгерімнің мәселесін шешудің тетіктерінің бірі – ең бастысы білімді де білікті, ұшқыр ойлы шығармашылық қабілеті мол оқытушының өз студентімен бірлесе еңбек етуі талап етіледі және жаңа инновациялық технологияларды қолдану. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту тәрбиелеудегі ең озық тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек[2].

Халқымыздың ардақты ұлдарының бірі Міржақып Дулатұлы: “Жалғыз сүйеніш, жалғыз үміт – оқуда. Теңдікке жетсек те, жұрттығымызды сақтасақ та, дүниедегі сыбағалы орнымызды алсақ та, бір ғана оқудың арқасында аламыз. Жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз – оқу. Надан жұрттың күні – қараң, келешегі – тұман” – деп ғылым, білім, оқудың маңызын қара халыққа көрсеткен болатын. Сапалы білім тәрбие беруде орын алған кемшіліктерді жойып, дүние жүзілік өркениеттілікке жету ХХІ ғасырдың үлесіне тиіп отыр. Сапалы білім беру дегеніміз – ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық практикалық іске, еңбекке баулу дүниетанымын кеңейту. Студенттің бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жетілдіру.

Сапалы білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз жүретін үрдісі. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім өзіндік ой- талғамы бар адамгершілігі жоғары қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Студенттердің білім сапасын арттыруда оқытушы болашақ педагогикалық кадрдың дамуының мынадай негізгі белгілеріне мән бере отырып, студент ойының дербестігін, проблемалық ситуациядан дұрыс шешім қабылдап шыға алатынын, шығармашылық таным әрекетін, диалектикалық ойлауын қадағалап, студенттермен жеке, дара жұмыстар жүргізеді. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар қажет-ақ. Жаңалықты меңгеру мен жүзеге асыруда педагогикалық технологиялардың бірі - оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту. Сын тұрғысынан ойлау - өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан-жақты пікірлесіп, аналитикалық талдау жасап отыру. Студент санасын сол тақырыпқа байланысты ояту, ой шақыру, ойын тұжырымдау, қасындағы курстастарымен пікірлесу, топтасу. Сын тұрғысынан ойлау - сынау емес, шындалған ой айта білу. Жас жеткіншектерге бұл жұмыс дұрыс ұйымдастырылған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз.

Сапалы білім берудегі ата-ана рөліне, ұстаз еңбегіне, бала денсаулығы қоршаған орта әсеріне жан-жақты талдау жүргізу. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен тұрады. Осы кезеңдердің мақсаты:

1. Қызығушылығын ояту-үйрену процесі, бұрынғы білетін және жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Студенттерге жаңа ұғымдарды, түсініктерді, өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырып, кеңейте түседі. Сондықтан да, сабақта қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы студент не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды қозғау, ояту, ми қыртысына әсер ету жүзеге асады. Осы кезеңге қызмет ететін «Топтау», «Ойлау», «Жұпта талқылау» және тағы басқа әдістер жинақталған. Сонымен қатар үйренушінің белсенділігін арттыру. Өйткені, үйрену-енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет. Студент өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, қасындағы курстасымен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни, айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады. Осылайша шындалған ойлауға бірте-бірте бағытталады. Студент бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны бұрынғы білімімен ұштастырады.

2. Мағынаны тану, түсіне білу-ойлау мен үйренуге бағытталған кезеңі. Бұл кезеңде студент жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өзі жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Студенттердің тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқыту әдістері бар. Студент оқу, тақырыппен танысу барысында «білемін», «мен үшін түсініксіз», «мен үшін жаңа ақпарат», «мені таң қалдырды» белгілері арқылы оқу тапсырылады. Оқығанын түсінуге, өз ойын басшылық етуге, ойын білдіруге үйрететін ұтымды құрал. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау, мазмұнын жете түсіну – ол күрделі жұмыс. Сондықтан да, студенттер арасында оқуға жеңіл қарау салдарынан түсіне алмау, өмірмен ұштастыра алмау жиі кездесіп жатады.

3. Ой-толғаныс, тақырып туралы кезең. Күнделікті сабақ барысында студенттің толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарап, баға беруге үйретеді. Студенттер өз ойларын өздері байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айтып берулері тиіс. Бұл кезеңде студенттер бір-бірімен ой алмастырады, ой түйістіреді, өз кестелерін жасап, басқалардың да кестелерін үйреніп алуға тырысады. Нәтижесінде бұл, үйрену сатысы - ойды қайта түйіп, жаңа өзгерістер жасайтын кезең болып саналады. Әр түрлі шығармашылықпен ой түйістіру болашақта қолданылатын мақсатты құрылымға жетелейді. Осы кезеңде тиімді етуге лайықталған «Бес жолды өлең», «Венн диаграммасы», «Еркін жазу» және тағы да басқа әдістер әр сабақтың ерекшелігін, күрделіден жеңілге қарай қолданылады.

Сондай-ақ қазіргі заманға сай сапалы білім беруге ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану өте тиімді. АКТ-ны студенттерге ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, оқытушыларға сабақ беруде көмектесетін маңызды құрал болып отыр. АКТ құралдарына мыналар жатады: Теледидар бағдарламалары, Сандық теледидар, Интернет, Ұтқыр қондырғылар, Компьютер, ноутбуктар. Біздің колледжімізде техникалық база дұрыс жолға қойылған.

Оқытушылардың тағы бір және де өте маңызды міндеті - дарынды студенттермен жұмыс істей білуі. Барлық оқытушылар студенттерге білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізу үшін қолайлы орта жасауға тырысады. Студенттер бір ғана пәннен емес бірнеше пәндерден олардан күткеннен жоғары деңгей көрсетуі мүмкін: мысалы, әртістік, спорттық, музыкалық және басқа таланттарымен танылуы ықтимал. Олар сондай-ақ бір салада қабілетті болса, басқа салада қиындыққа тап болуы мүмкін. Дарындылықпен қабілеттіліктерді оқытушылар, ата-аналар, топ жетекшілер немесе студенттердің өздері айқындай алады. Студенттердің қабілеттерін, біліктілігін мүмкіндіктерін көрсетуге жағдай туғызу оқытушының, топ кураторының, әрине ата-ананың міндеттері. Мұндай талантты студенттерді түрлі сайыстарға, пәндік олимпиадаларға, ғылыми конференцияларға қатыстырып өздерінің қабілеттерін шындата алады. Осы тұста оқытушының бойынан табылатын бірнеше дидактикалық, академиялық, конструктивтік, қолданбалы қабілет түрлері байқалады.

Осы технологияларды қолдана отырып, шығармашылық іс-әрекет талаптарды орындау мақсатында, студенттердің қызығушылықтарын арттыру мақсатында бағдарламадағы мәтіндерге сәйкес деңгейлік, шығармашылық тапсырмаларды алып қарастырдық оны практика жүзінде қолданып, мынадай тұжырымдар жасадық:

- студенттердің шығармашылық дербестігін дамыту арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруға болады;

-қызығушылық іс-әрекет түрлері төменнен жоғары қарай, кезекті түрде, белгілі бір ретпен, жүйемен жүргізілуі нәтижесінде шығармашылығы дамиды;

-қызығушылық іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру біліктері мен ізденімпаздықтың қалыптасуы студенттерді шығармашылыққа баулиды;

- студенттерді танымдық тапсырмаларды орындау мүмкіндіктеріне қарай топтарға бөліп, сәйкес жұмыс түрлерін таңдап, жүйелі жұмыс жүргізудің маңызы зор;

-қызығушылық іс-әрекетте дәстүрлі емес әдіс-тәсілдер пайдалану интеллектуалдық қабілеттерін дамытып, оқу-танымдық және ғылыми ізденістер жасауға талаптандырады.

Ойымызды қорыта келе, сапалы білімді қамтамасыз етуде қазіргі қолданылып жатқан әдіс-тәсілдер өте көп, студенттердің қызығушылығын арттыруда жаңа технологиялар да артуда, тек әр оқытушы, өз пәні бойынша студенттеріне ыңғайлысын қолдана білуден ұтады. Студенттің білім сапасын арттыру, өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық - гумандық бағыттылығы жоғары, педагогикалық ақиқат пен ондағы өзінің іс - қимылын жүйелілікпен арттыруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды таба алатын, таңдай алатын, сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін оқытушыға тікелей байланысты. Білім беру үрдісінің субъектісін дамыту шарты - студенттің білім сапасын арттыру болғандықтан, сабақ жүргізетін кез – келген оқытушы сабақ өткізудің ең тиімді, ең қызықты, ең қажетті, ең тартымды, ең өзекті үрдісін таңдап алу қажет. Мұндай үрдіс студенттің білім сапасын арттырып қана қоймайды, оның білімге деген біліктілігін арттырып, ізденімпаздылық пен шығармашылыққа деген іскерлік пен дағдыларын қалыптастырады, білім кеңістігіне жол ашады. Бұл тұста сапалы білімнің жоғары деңгейде жүзеге асуы 99 пайызы еңбекпен келетінін ұғамыз. Бір пайызы ғана талант болуы мүмкін [3].

Ұдайы еңбек ету - өнердің де, өмірдің де заңдылығы, деп, О.Бальзак айтқандай, студенттердің шығармашылық қабілеті мен белсенділігін арттыруда оқытушыға үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуді міндеттейді.

Сондықтан білім сапасын арттыру, студенттердің біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру. Қоғамға ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты, парасатты педагогикалық кадрлар керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн. Қазақ жастары әлемдегі бар дүниені біліп отыруға, ең озық, алдыңғы қатарлы инновациялық

технологияны меңгеруге, ғылымның барлықбағытындағы соңғы табыстар мен жаңалықтарды игеруге лайықты етіп сапалы білім беріп, тәрбиелеп шығаруымыз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Нұртас А. Қазақтың АР-ы. - Астана, 2014
2. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді мектепте қолдану. - Астана, 2014
3. Құсайынов А. Салыстырмалы педагогика. - Алматы, 2011

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ КӘСІБИ ДАМУДЫҢ ЖӘНЕ ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Саркулова Райхан Оразалықызы

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы

Берікқара орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Андатпа. Мұғалімнің кәсіби дамуын жетілдіру және үлгерімі төмен оқушылардың білімін арттыру жолдары зерттеу сабақтарын өткізу тиімділігі жайлы баяндалады. Білім берудің жаңа мазмұны бойынша сабақ үрдісінде берілетін теориялық білімді оқушылардың өмірінде қолдана білуіне жан- жақты ықпал етіп, білім сапасын арттыруға көп жағдай жасалу керек. Мектептегі әр ұстаздың алдына қойған мақсаты- бұл өзінің кәсіби шеберлігін заман талабына сай арттыру.

Аннотация. Будет доложено об эффективности проведения исследовательских занятий по путям повышения квалификации учителя и повышения знаний слабоуспевающих учащихся. Необходимо приложить немало усилий для повышения качества образования, дав возможность учащимся применять полученные в процессе обучения теоретические знания и содержание. Цель каждого школьного учителя-повысить свою профессиональную квалификацию в соответствии с современными требованиями.

Abstract. The effectiveness of conducting research sessions on ways to improve the teacher's qualifications and improve the knowledge of low-performing students will be reported. It is necessary to make a lot of efforts to improve the quality of education, enabling students to apply the theoretical knowledge and content acquired in the learning process. The goal of every school teacher is to improve their professional qualifications in accordance with modern requirements.

«Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені мұғалім – мектептің жүрегі» - деп Ыбырай Алтынсарин айтқандай, мен ең алғаш таңдаған мамандығым мұғалім болды. Мұғалім болу үлкен жауапкершілікті талап ететін мамандық. Мұғалім - барлық білім беру жүйесінің негізі, жаны және жүрегі. Мұғалімнің негізгі басты мақсаты – рухани бай, іздемпаз, адамгершілігі мол, алған білімін өз өмірінде пайдалана білетін тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Қазіргі заман талабына сай мұғалім ізденуші, зерттеуші, технолог, шығармашылықпен айналысатын маман болу керек. Әлемдегі жедел қарқындап жатқан өзгерістерді көріп, мен де Кембридж бағдарламасымен үшінші (базалық) деңгейді оқып шықтым. 7 модульді меңгеріп, сабақтарда пайдаланып жүрмін. Жаңа әдіс – тәсілдерді сабағымда тиімді пайдаланып келемін. Сабақ барысында жеке, жұптық, топтық жұмыстар жүргізе отырып оқушылар өз ой пікірін айтуды өзін, өзгені бағалай білуді меңгере бастады.

Әрине алғашқы сабақтарда қиыншылықтар болды. Көш жүре түзеледі,- дегендей сабақтарды түрлендіріп өту арқылы, оқушылар көп нәрсені үйренді. Оқушының өзін-өзі тануына жол ашу, жеке тұлға бойындағы қасиетті дамыту, «Мен» менталитетін қалыптастыру, білім мен тәрбиені оқушыға қарай бағыттау мұғалімнің қасиетті міндеті. Менің сыныбымның оқушылары «Өткеншек», «Кезбе тілші», «Домино», «Өрмекшінің торы», «Қос жазба күнделігі» әдістерін толық меңгерген. Сонымен қатар сабақтың өң бойында бағалау жүзге асып, кері байланыстар беріліп отырады. «Мұғалім – өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырған да ғана мұғалім, ал оқуды ізденуді тоқтатқанда оның мұғалімдігі де жойылады» -деп Д.Ушинский айтқандай, мен сабағымды әрқашан қызықты, түсінікті, тиімді етіп өткізуге тырысамын. Соның нәтижесінде менің оқушыларым 80% білім сапасын беріп отыр. Бұл мұғалім үшін әрине зор қуаныш. Мұғалім де диқаншы секілді, ол әр оқушының бойына білім дәнін себеді. Оқушыларына бағыт беріп, өз қатесін өзіне табуға мүмкіндік беру керек. Мұғалімнің бойындағы мейірімділік, әділеттілік, талап қоюшылық, әзіл айта білуі қасиеттерін оқушылар ең бағалы деп есептейді. Осы бағаға лайық болуға тырысып келемін. Мұғалім қандай болса, мектебі һәм сондай болмақшы. Яғни мұғалім білімді болса, білген білімін басқаға үйрете білетін болса, ол мектептен балалар көбірек білім біліп шықпақпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі білімді, педагогика, методикадан хабардар, оқыта білетін мұғалім- деп Ахмет Байтұрсынұлы айтып өткендей мен сабақ барысында жаңартылған білім беру мазмұны бойынша оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдерді сабағымда тиімді пайдаланамын. Себебі, сабақтың мақсатына жету үшін әдіс-тәсілдердің тигізер пайдасы зор. Мысалы «Таңда да таста» әдісінің мақсаты оқушылардың танымдық ерекшелігін дамытып, өзіндік ойын еркін жеткізе білу дағдысын қалыптастырады. Бұл әдісті сабаққа кіріспе немесе бекіту кезеңінде пайдаланған тиімді. Мұғалім оқушыларға өмірден алынған ашық сұрақ қояды немесе сұрақты тақтаға да жазып қоюға болады. Оқушылар 1-2 минут арасында жауап жазып, қағазды ұмаждап, сыныптың төрт бұрышына тұрып бір- біріне лақтырады. Бұл шара 15-20 секунд созылады. Содан кейін, жақын жатқан қағазды алып оқиды. Жазылған әрбір ойға келісетінін немесе келіспейтінін айтып талқылауға болады. Бұл әдіс арқылы әр оқушы ортада өз пікірін білдіруге, ұсыныс айтуға мүмкіндік алады. Міне, осылай оқушы бойында қажетті алты дағдыны қалыптастырамыз. Әр оқушы пәнді терең меңгеруі, ол әрине шебер мұғалімнің еңбегі. Әр мұғалімнің арманы ол шәкіртінің биіктен көрінгені емес пе. Қазіргі өскелең өмір талаптарына сай жастарға білім және тәрбие беру, оларды жан-жақты дамыту — қоғам алдында тұрған басты міндеттердің бірі. Сол білімді оқушы бойына сіңіру, тәрбиелеу мұғалімдердің міндеті болып табылады. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты- бәсекеге қабілетті маман даярлау. Мектеп - үйрететін орта, оның жүрегі мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс. Оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Сапалы білім беру мұғалімнің кәсіби білімінің жоғары болуына байланысты. Менің педагогикалық қызметімдегі сабақ беру үрдісім, өз- өзімді бағалау мен болашақта кәсіби тәжірибемдегі жоспарларым және оқушылардың зертеушілік қабілеттерін

дамыту, ғылыми жобалар әзірлеуге дайындау мақсатында өткізілген сабақтарға зерттеу жүргізудегі тәжірибем сипатталған. Заманауи мектептегі әр ұстаздың алдына қойған мақсаты - бұл өзінің кәсіби шеберлігін заман талабына сай арттырып отыру. Сол себепті әр ұстаз өз кәсіби шеберлігін әріптестермен тәжірибе алмасу, семинар, тренингтерге қатысу және «Сабақты зерттеу» үрдісін жүзеге асыру арқылы арттырып отырады. Lesson study зерттеу сабағы оқушының оқуына, мұғалімнің кәсіби дамуына, тәжірибесінің артуына ықпал ететін педагогикалық тәсіл, оқушылардың сабаққа қызығушылығын оятып, білім сапасын арттыруда тиімді тәсіл екенімен танысқаннан кейін, рефлексивтік-практик ретінде осы зерттеу сабағын тәжірибеге енгізсек, өзіміздегі өзекті проблеманың шешуін табады екенбіз деген ойда болдық. Қиындық туғызған проблеманы бірлесе, ақылдаса отырып шешуге тырыстық. Соның нәтижесінде өткізген зерттеу сабақтарымыз біршама нәтиже берді. Lesson study – дің басты мақсаты оқушыларға білім алуға көмектесу. Топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету.

2021-2022 оқу жылында бастауыш сынып мұғалідері топ құрып Lesson study – дің үш айналымын жүргіздік. Мен 4-сынып оқушыларымен Lesson study зерттеу сабағын қазақ тілі пәнімен өткіздім. Зерттеу сұрағы ретінде «Төңкерілген сабақ білім сапасын арттыра ма?» Осы зерттеу сұрағы төңірегінде зерттеу сабағын жүргіздік. Топ мүшелері бас қосып бірінші сабақтың жоспарын құрып, тиімді әдістерді таңдадық. Топтағы барлық мұғалімдер зерттеу сабағын өткізіп, сонымен қатар әріптестерінің зерттеу сабағын бақылайды. Сабақты бақылаған кезде, мұғалімдер жақсы әдіс-тәсілдермен бөлісіп, өздерінің оқыту және бақылау дағдыларын дамыта алады. Lesson Study-дың бұл түрінде әрбір мұғалім жылына бір зерттеу сабағын өткізіп, тек бақылау процесіне ғана емес, оқу мен оқыту дағдыларына көбірек назар аударады. Біздің қолданысымыздағы «төңкерілген оқыту» – интернетті қолдана отырып, сабақты видео түрінде көрсетуге негізделген педагогикалық әдіс. «Төңкерілген оқыту» Қазақстанның білім беру жүйесіндегі жаңа әдіс түрі болып табылады. Үйде оқып келген материалды сабақта мұғалім көмегімен талқылап, анализ жасай алады. Үйде өз бетінше видеоны қарап, тақырыпты меңгере алады. Оқушылардың келесі күні мұғалімнің көмегімен материалды талдауы аса маңызды, себебі өздері оқып танысқан материалға қатысты сұрақтары болса, мұғаліммен бірге талқылағаны жөн. Егер оқушы өз бетінше тақырыпты алдын ала меңгеріп келсе, сабақта тақырыпты тереңінен талқылауына мүмкіндік болады. Қабілеті төмен оқушыларға қарағанда қабілеті жоғары оқушыларға бейнесабактан тек бірнеше көрсетілім жасау жеткілікті, олардың сабақ барысында қоятын сұрақтары да аз болады. Бірінші зерттеу сабағымның тақырыбы «Біріккен сөздер» тақырыбында өттім. Сабақты бастағанда «Кіру билеті» кестесін толтырды. Сен бүгін сабақта не үйренгін келеді? Сұрағына жауап жазып бастайды. Сонымен қатар алға қойған мақсатымызға жету үшін «Үздік төрттік», «Шыбын ұрғыш» әдістерін пайдалана отырып сатақты тиімді өткізе білдім. Сабақ соңында «Шығу билеті» толтырып сабақтан алған әсерлерін жазып өткізді. Кері байланыстар арқылы сабақта өткен тақырыпты қай оқушы қалай меңгере білгенін анықтадым. «С» деңгейдегі

оқушы тез қабылдай алмайтын және қызығушылығы төмен, жылдам орындай алмайды, ойланып отырып жазады. Топта жұмыс істегенде қызығушылық танытып, әр түрлі сұрақтар қоя алмайды, тек жанындағы оқушының көмегімен орындады. Қорыта айтқанда қолдау мен көмек керек. Ол сабаққа үлкен дайындықпен, ізденіспен келу керектігіне көзі жетті. «Өздігінше, топта және мұғалімнің көмегімен жұмыс жасау белсенділігін арттыру» деген табыс критерийі қойылған болатын. Сабақтың ортасына қарай оның бойында қызығушылық, өзіне сенімділік, белсенділік пайда бола бастады. Әр зерттеу сабағының соңында «Оқушы үні» өткізіліп отырды. Саған сабақта бәрінен де не ұнады?

- Сен нені үйрендің? Бұрын орындай алмағандарыңнан қазір нені орындай аласың? Нені жақсырақ орындай аласың? Қаншалықты жақсы? т.б.
- Оқытудың қай бөлігі сен үшін барынша тиімді болды?
- Егер дәл осы сабақ басқа топта өткізілетін болса, нені өзгертер едің? Неліктен бұл бөлігін өзгертер едің?
- Қалай ойлайсың, еркін түрде әңгіме жүргізген ұтымды ма, жоқ әлде тәртіп сақтаған тиімді ма?
- Жұптасып, ой бөлісу және өз жұбыңның пікірі мен ой – тұжырымын жеткізу барысында өз бойыңда қандай дағды қалыптастырдың?
- Өзге оқушының пікірін жеткізе отырып, сол оқушының көзқарасымен қарауды, оның позициясын құрметтеуді үйрендің ба?

Сабақты бақылаушылар өз қорытындылары мен рефлексияларын жасады. Жоспарға сай үш зерттеу сабағын да өткіздім. Lesson study –дың 3- айналымында да оқушылардың топтық, жұптық жұмысқа едәуір үйреніп қалғаны байқалды. Бұл сыныпта негізі белсенді оқушы аз, көбісі өз ойларын еркін жеткізе алмайтын. «Үздік төрттік» әдісі арқылы өздері жаңа тақырыпты меңгеруге тырысты. Оқушылар жаппай топта жұмыс жасай алады бір бірінің жауабын толықтырып, қолдау көрсете білді, бірақ жеке жұмысқа келгенде көптеген оқушылар жүйелі, түйінді сөйлей алмайтындығы байқалды. Сабақ барысында проблемалық мәселені қоя білді, оқушылар өздері ізденіп, тақырыпқа байланысты ең маңызды мәліметтерді ажырата білді. Жеке, жұптық, топтық жұмыс түрлері барысында оқушылардың қызығушылығы, белсенділігі артты. Оқушының сабақты қабылдау, ойын жеткізу, өзін-өзі бағалай білуге мүмкіншілік туып, оқушылар өз деңгейлерін біліп отырды. Жалпы сабақ барысында көптеген оқушылар өздігінен жұмыс жасады, ойлантатын сұрақтарды менгерді, бір-біріне көмектесті. «Еркін әңгіме» әдісінде тапсырмаға араласпай отырған оқушыларды жеке диалогқа тарту керек деп ойлаймын. Бақылаушылар тек қана бақылаудағы 3 оқушына ғана емес басқа оқушыларды да бақылап, оларға әдіс-тәсілдер қалай әсер етіп жатқанын бақылады. Осындай зерттеу сабақтары арқылы үлгерімі төмен оқушылардың білімін арттырамыз деген ойдамын.

2020-2023 оқу жылында мен бірінші сынып оқушыларына сабақ беремін. Бастауыш сыныптарда жиі кездесетін проблемалар оқушылардың сауатты жазуға алмауы болып табылады. Сауатты жазуға төсілдіру үшін де үлкен ізденіс, шеберлік қажет. Бұл жұмыстар жеңілден аурға қарай күрделеніп отырады. Оқушылар өткен әріптерді еске жақсы сақтау үшін әріптік, буындық, сөздік диктанттарды жиі жазғызып отыру керек. Оқушының сауатты жазуына әрбір сабақ сайын көңіл бөліп, олардың тіл байлығын арттыру қажет. Сауатты жазуға үйрету оқу мен қатар жүргізіледі. Үлгерімі төмен оқушылармен қосымша сабақтар ұйымдастырып, жеке жұмыстар жиі жүргізілсе туындаған проблемаларды шешуге болады. Мен 1- сынып оқушыларымен сабақта жиі пайдалатын әдісім суреттер бейнеленген қима қағаздарды оқушыларға таратып берем. Сол суретте тұрған заттың атын тұсына оқушы сауатты жазу керек. Оқушылар тапсырманы қызыға орындайды. Оқушының сауатты жазуына әрбір сабақ сайын көңіл бөліп отырған жөн. Әр бала жеке тұлға, оның білім дағдыларының дұрыс қалыптасуына мұғалім тікелей жауапты.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. «Төңкерілген оқыту» әдісін оқыту үдерісінде тиімді қолдану: әдістемелік нұсқаулық./ Қ.Қ. Тілеуов, Р.Н. Жұмабаев, Ж.М. Қоңырбаева, С.И. Унбаева, Н.Ә. Тайбазаров. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2018. – 41 б.
2. «Педагог мәртебесі» журналы, №5, 2022ж.
3. Әлімов А. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану Алматы, 2015
4. «Педагогикалық диалог» журналы №1,2 2013 жыл.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К ВНЕКЛАССНОЙ СПОРТИВНОЙ РАБОТЕ

Смирнов Иван Николаевич

доктор PhD, КГУ им Ш. Уалиханова, г. Кокшетау

Ахметова Зара Кабдуловна

магистр педагогика и психологии, лектор КГУ им Ш. Уалиханова
г. Кокшетау

Маулитов Кенжитай Жамбылович

учитель физической культуры ОШ №21, г. Кокшетау

Аннотация. Мақалада дене шынықтыру және дене шынықтыруды дамытудың жетекші тенденциялары жағдайында болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің спорттық іс-шараларды ұйымдастыруға кәсіби дайындығын қалыптастыру бойынша жүргізілген зерттеудің жалпылама нәтижелері берілген. Дене шынықтыру және педагогика пәндерінің жаңа әдіс-тәсілдері мен жаңартылған мазмұнын қолдану арқылы болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің педагогикалық даярлық деңгейін көтерудің ғылыми-әдістемелік аспектілері

ашып, еліміздегі дене шынықтыру мен спорттың маңызына талдау және т.б. дүниежүзі елдерінде, атап айтқанда, халық арасында спортты кеңінен насихаттау бойынша насихат жұмыстары жүргізілген.

Аннотация. В статье представлены обобщенные результаты исследования по формированию профессиональной готовности будущих учителей физической культуры к организации спортивных мероприятий в контексте с ведущими тенденциями развития физкультурно-педагогического образования и физического воспитания в рамках внеклассной спортивной работы. Раскрываются научно-методические аспекты повышения уровня будущих учителей физической культуры педагогической готовности посредством применения новых методов и обновленного содержания физкультурно-педагогического образования, проведен анализ значения физической культуры и спорта в нашей стране и других странах мира, а именно каким образом происходит формирование у населения пропаганды к популяризации спорта.

Annotation. The article presents the generalized results of a study on the formation of professional readiness of future physical education teachers to organize sports events in the context of the leading trends in the development of physical education and physical education in the framework of extracurricular sports work. The scientific and methodological aspects of improving the level of future physical culture teachers of pedagogical readiness through the use of new methods and updated content of physical culture and pedagogical education are revealed, the analysis of the importance of physical culture and sports in our country and other countries of the world is carried out, namely, how the population develops propaganda for the popularization of sports.

В настоящее время казахстанское образование предъявляет повышенные требования к специальной профессиональной педагогической подготовке будущих учителей физической культуры.

На сегодня важной задачей педагогического процесса и подготовки учителя физической культуры следует рассматривать формирование высокого уровня его профессионализма, готовности решать педагогические проблемы, связанные с обучением, воспитанием и оздоровлением обучаемого.

Технологии обучения, возникновение множества проблем в повышении качества преподавания уроков физической культуры, развитие внеклассной спортивной работы, организация и управление процессом физического воспитания требуют модернизации и внедрение инноваций в образовательное пространство в условиях обновления содержания образования, совершенствование которой зависит от уровня профессиональной подготовки молодых учителей. Это вызывает огромный интерес со стороны педагогической науки. При этом особую актуальность приобретает проблема формирования и развития человека, как личности с активной жизненной позицией, умеющего проявлять инициативу и самостоятельность [1]. Современные ученые в области педагогики пересматривают свои взгляды на организацию инновационного процесса обучения в образовательном пространстве, ищут новые методологические подходы и технологии к исследованию педагогических процессов с целью определения оптимальных путей воздействия на личность.

В Концепции развития образования Республики Казахстан на 2020-2025 годы сказано: «Современные преобразования в обществе, новые стратегические ориентиры в развитии экономики, открытость общества, его быстрая информатизация и динамичность кардинально изменили требования к

образованию. Системы образования большинства ведущих стран мира отреагировали на эти вызовы тем, что стали основывать цели, содержание и технологии образования на ожидаемых от него результатах. Основной целью образования становится не простая совокупность знаний, умений и навыков, а основанная на них личная, социальная и профессиональная компетентность - умение самостоятельно добывать, анализировать и эффективно использовать информацию, умение рационально и эффективно жить, и работать в быстро изменяющемся мире».

В казахстанских университетах можно выделить следующие компоненты профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры:

1) формирование диалектико-материалистического мировоззрения, нравственной воспитанности, социальной активности;

2) общая педагогическая и психологическая подготовка, включающая знание закономерностей воспитательного процесса, целей, методов, средств и организационных форм обучения и воспитания, способность осуществлять комплексный подход к воспитанию, овладение педагогическими умениями, в частности, умениями проектировать и анализировать результаты своей педагогической деятельности, профессионально оценивать применяемые средства и находить их оптимальные сочетания;

3) профессиональная подготовка, т.е. подготовка к учебно – методической работе по данному предмету;

4) подготовка к работе классного руководителя, к работе с детскими общественными и спортивными организациями;

5) формирование умений и навыков общественно-политической и просветительской работы среди населения;

6) подготовка к осуществлению элементов научного исследования в процессе педагогической деятельности, к поиску наиболее эффективных способов обучения и воспитания на основе внедрения в учебно-воспитательный процесс достижений передового опыта и педагогической науки [2].

На основе современных педагогических научных концепций выделяют мотивационно-целевой, содержательно-операционный и оценочно-результативный элементы в профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры. Профессиональная подготовка учителей физической культуры для общеобразовательных школ должна обеспечивать компетентность выпускников этого направления. Компетентный учитель физической культуры – это педагог, владеющий основами физической культуры как личностно и профессионально значимым качеством, обеспечивающим эффективное, рациональное, этически взвешенное взаимодействие со всеми участниками образовательного процесса и соответствующей информационной средой.

Таким образом, становится очевидным, что важнейшая задача обеспечения вхождения педагога в образовательное пространство профессиональной деятельности, его продуктивного функционирования в образовательном процессе, предопределяет необходимость постановки вопроса обеспечения более полного личностно и социально интегрированного результата. В качестве

общего определения такого интегрального социально-личностно-поведенческого феномена как результата профессионального образования в совокупности мотивационно-ценностных, когнитивных, деятельностных составляющих и выступает понятие «компетентность», включающее в себя готовность педагога к реализации основных профессиональных задач.

В педагогической теории профессиональная подготовка трактуется как совокупность специальных знаний, умений и навыков, качеств личности, трудового опыта и норм поведения, обеспечивающих возможность успешной работы по избранной профессии; процесс сообщения учащимся соответствующих знаний и умений. Однако, такие характеристики недостаточно подчеркивают специфику и компетентность профессиональной подготовки учителя, считают целесообразным рассматривать ее как систему организационных и педагогических мероприятий, обеспечивающих формирование у личности профессиональной готовности как учителя физической культуры. В связи с вышеизложенным, наибольшую актуальность в современных условиях приобретает решение указанных проблем, как в теоретическом, так и дидактико-педагогическом плане. Для разрешения существующих педагогических проблем, возникает необходимость проведения целенаправленного научного исследования, связанного с изучением особенностей подготовки будущих учителей физической культуры к процессу формирования основополагающих свойств личности учащихся, таких как спортивная активность, посредством которой ученик успешно развивается [3]. Чтобы современный выпускник школы смог не растеряться и «выжить» в новых социально-экономических и конкурентных условиях, возникших в обществе, школа должна готовить его к активной физической деятельности. К сожалению, в настоящее время и сами учителя не готовы в полной мере к изменению десятилетиями устоявшихся принципов и методов физической подготовки учащихся в школе. В этой связи необходима качественная подготовка самих учителей в условиях профессионального высшего образования с учетом новых реалий, сложившихся в обществе.

Преподаватель университета новой формации, должен пересмотреть учебные планы, программы, разрабатывать современные учебно-методические комплексы, внедрять новые инновационные технологии преподавания и диагностики профессиональной деятельности, оценки и контроля знаний студентов, использовать интернет и цифровые образовательные ресурсы, передавать опыт, разрабатывать и распространять контент, повышать квалификацию и самообразование.

Значимость проблем, связанных с подготовкой учителя, никогда не подвергалась сомнению, однако в условиях обновления содержания образования они приобрели особую актуальность в связи с тем, что в системе образования Казахстана происходят кардинальные преобразования, вызванные:

- модернизацией системы образования, обоснованной потребностью формирования новой системы ценностей, сфокусированной на свободно самореализующемся индивиде, способном к гибкой смене способов и форм

жизнедеятельности на основе коммуникации позитивного типа и принципа социальной ответственности;

- сменой традиционной парадигмы образования, в которой усвоение готовых знаний становится явно недостаточно, когда обучающийся из пассивного объекта превращается в активного субъекта образовательного процесса при изменении роли и функции учителя;

- вхождением Казахстана в единое мировое образовательное пространство, что потребовало введения двенадцатилетнего общего образования, перехода на кредитную систему в бакалавриате;

- информатизацией всей системы образования и т.д.

Подготовка специалиста физической культуры рассматривается нами как совокупность форм, средств и методов образования и практики, стимулирующих развитие культуры, творчества личности, её способности к продуктивному освоению всего объема новейшей информации, разнообразию и диапазону знаний, к грамотному и эффективному решению разнообразных социально-профессиональных задач.

Характер педагогической деятельности преподавателя физической культуры вуза постоянно ставит его в коммуникативные позиции. В такой ситуации усиливается проявление качеств, способствующих межличностному взаимодействию со студентами и преподавателями. К таким качествам преподавателя физической культуры необходимо отнести способности к рефлексии, гибкость, общительность, способность к сотрудничеству. Развитие этих качеств у будущего учителя физической культуры будет стимулировать состояние интеллектуального потенциала, креативного поиска и др. Преподаватель физической культуры должен быть развитой творческой личностью. В настоящее время развитие творчества преподавателя физической культуры должно сливаться с линией профессионального становления, так как профессиональное самовыражение, движение к профессиональному идеалу невозможны без творчества, творческой деятельности. Профессиональный путь преподавателя физической культуры представляет собой креативный процесс этапного включения в систему профессиональных отношений, связанных с профессиональной самореализацией и самоутверждением.

Профессиональный путь каждого преподавателя вуза связан с выбором, поэтапным усвоением профессиональных связей и отношений и ведет его к развитию личности. Профессиональный путь объединяет и личную жизнь преподавателя, ею он взаимосвязан с социальной средой [3]. Многие считают, что целостность и системность общепедагогической подготовки студентов достигается при соблюдении таких условий, когда осуществляется взаимосвязь теоретического и практического обучения; используется система средств, предусматривающих единство процессуально-содержательных и мотивационно-ценностных сторон подготовки; соблюдаются определённые педагогические условия; осуществляется единство принципов общепедагогической подготовки будущих учителей и взаимосвязь её функций. Не случайно, на современном этапе, развитие новых интеллектуальных потребностей и ценностных

ориентаций в современном обществе актуализирует проблемы повышения качества подготовки будущих педагогов физической культуры, совершенствования его методологической основы и поиска эффективных образовательных технологий и т. д. Поэтому в системе высшего образования в современных условиях уже придаётся особое значение проявлениям новых качеств, общественного статуса, и пониманию её как особой сферы, оставляющей за собой одну из первоочередных задач – опережающую подготовку высококвалифицированных специалистов, способных гибко и конкурентоспособно применять полученные профессиональные знания в практической деятельности [4].

Таким образом, профессиональную подготовку будущего учителя физической культуры, традиционно понимаемую как освоение правил, норм, способов профессиональной деятельности, правомерно рассматривать как процесс накопления и обогащения студентом опыта целостной профессиональной деятельности. Предложенное понимание соответствует тенденциям модернизации современного высшего педагогического образования, т. к. учитывает движение студента к самоопределению, развитие способов саморегуляции, формирование умений исследования развития человека в жизнедеятельности и собственной профессиональной деятельности.

Список использованных источников

1. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: Учебник для институтов физической культуры. - М., 2001. – С.20
2. Пирогова Е.В., Иващенко Л.Я., Стротко Н.П. Влияние физических упражнений на работоспособность и здоровье человека. - Киев, 2006. - С.7-74.
3. Полиевский С.А., Старцева И.Д. Физкультура и профессия. - М., 2008. - С.7-24.
4. Пономарев Н.И. Социальные функции физической культуры и спорта. - М., 2004. - С.10-14.

ОПЫТ ПРОСТРАНСТВЕННО–СРЕДОВОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ СТАНОВЛЕНИЯ СУБЪЕКТНОСТИ

Суртубаева Диана Алматовна

Чеснокова Надежда Петровна

Учебно-методический центр развития образования
Карагандинской области

Андатпа. «Педагог-бала» жүйесіндегі субъективтілікті қалыптастыру шарттарының жобалық идеясы бала дамуы мен медиация нысандарын жобалау саласында негізделген ғылыми психологиялық мәселелерді көрсетеді. Мұндай талдау «әлемнің кәсіби бейнесі» категориясының педагогикалық мазмұнын нақтылап, оның пәнаралық мәнін ашуға мүмкіндік береді.

Аннотация. В проектной идее условий становления субъектности в системе «педагог – ребенок» нашла отражение научная психологическая проблематика, базирующаяся в области проектирования форм детского развития и посредничества. Такой анализ позволит

прояснить педагогическое содержание категории «профессионального образа мира» и выявить ее междисциплинарное значение.

Abstract. The project idea of the conditions for the formation of subjectivity in the «teacher-child» system reflects scientific psychological problems based in the field of designing forms of child development and mediation. Such an analysis will clarify the pedagogical content of the category of «professional image of the world» and reveal its interdisciplinary significance.

В образовательном пространстве имеются определенные условия для становления **субъективности** всех участников педагогического взаимодействия. **Субъективность** – базовая категория психологии человека, форма само-бытия человека и общее обозначение его внутреннего мира. Эта интегральная характеристика представляет собой определенное сочетание качеств, существенных для успешного функционирования в образовательной среде. Проектирование образовательной среды и форм детского развития предполагает *целенаправленное создание* таких средовых условий, которые бы способствовали развитию личности как субъекта жизнедеятельности. На стадии проектного замысла необходимо обращение к объяснительным возможностям теоретических подходов, концепций, моделей в определении направления анализа условий, способствующих становлению субъективности. В.И.Слободчиков и Е.И.Исаев относят субъективность к базовой категории существования человеческой реальности, а субъектность – это «социальный, деятельно-преобразующий способ бытия человека», т.е. «субъектность есть центральное образование человеческой субъективности» [1, 235].

Проблема: в процессе проектирования продуктивной школы встает задача выбора сквозных психологических критериев и объяснительной модели (концепции) содействия, поддержки или сопровождения детей и подростков по этапам их взросления. Переориентация в этом поиске на категории «функциональная грамотность» и «компетентность» и наделение их функцией критериев, приводит к необходимости теоретического анализа и выделения психологических составляющих (характеристик) данных категорий. Психологическое видение человеческой реальности, понимание условий развития и становления субъективности должны стать основополагающими для практики образования и его психологического сопровождения.

1. В качестве методологических предпосылок выступают работы по проблеме проектирования форм детского развития (Выготского Л.С., Эльконина Б.Д., Слободчикова В.И., Фрумина И.Д. и др.). Авторами выделены основные векторы проектировочной деятельности: освоение культуры как взросление, идея взрослого человека как посредника между взрослением и культурой, символизация этапов взросления каким-либо видом культуры, разработка моделей компетентности по ступеням взросления. Проектирование образовательной среды и условий становления субъективности в профессиональном образовании возможно в терминах: «посредник», «событийность», «образ взрослости», «связи возрастов как предмет деятельности», - поскольку условия, способствующие становлению субъективности ребенка, могут быть созданы педагогом с ярко выраженными

характеристиками субъективности.

2. Концептуальная модель развития субъективности человека в антропологической психологии (Слободчиков В.И.) раскрывает нормативную логику психологического развития человека: сквозные линии, закономерности, механизмы и результаты развития субъективности, следуя которой можно определить требуемые условия. Категории развития, наполняющие смыслами и значениями данную модель, изначально содержат указания на условия становления субъективности. Субъективность – базовая категория психологии человека, форма само-бытия человека и общее обозначение его внутреннего мира. Разум, желания, чувства, воля реализуют практические отношения человека в мире, обеспечивают ему возможность сознательной постановки и достижения целей. Эта интегральная характеристика представляет собой определенное сочетание качеств, существенных для успешного функционирования в образовательной среде или в рамках конкретной профессии. Школьный психолог в своей работе опирается на положение о том, что фундаментальным условием развития интегральных характеристик ученика и учителя является повышение уровня самосознания (осознание необходимости самоизменения и поиск новых возможностей самоосуществления в учёбе и труде, реализации ценностных эталонов).

Соотношение понятий «развитие» и «возраст» рассматривается через место возраста в ряду других возрастов. Он не может быть определен только объемом времени, календарным или паспортным возрастом. Возраст может быть задан его содержанием, а содержание времени жизни – развитием. Возраст – это форма развития.

Ступени субъектности

I. Оживление: становление человеческого тела в единстве его сенсорных, двигательных, коммуникативных функциональных органов (2 мес. – 12 мес.)

Результат: индивид

II. Одушевление: развитие собственных (субъектных) средств регуляции поведения (11 мес. – 6,5 лет)

Результат: субъект

III. Персонализация: оформление личностного способа бытия, свободного и ответственного отношения к себе и другим людям (5,5 – 18 лет)

Результат: личность

IV. Индивидуализация: обретение уникального само - бытия, авторства в творчески-созидательной деятельности и в собственной жизни (17 – 42 года)

Результат: индивидуальность

V. Универсализация: восхождение к предельной полноте реальной жизни, откровение духовного единства себя и Мира (39 – 66 ... лет)

Результат: универсум

Кризис индивидуальной жизни.

Переход со ступени на ступень связан со становлением со-бытийности и само-бытности личности. В школьной образовательной среде представлены ступени со второй по пятую, и, следовательно, имеется уникальная возможность

соорганизации в совместной деятельности, развития событийности жизни в разновозрастном пространстве и запуска механизмов развития субъектности личностей.

Таким образом, организация и управление практикой образования в целом, и проектирование деятельности социально-психологической службы в частности, базируется на представлении о содержании возрастов, так как категория возраста приобретает регулятивный статус. Системное представление о ступенях и результатах развития в терминах психологии развития обуславливает целевые, содержательные и организационные аспекты педагогической деятельности и социально-психологической службы.

Реализация ценностных эталонов профессионального образа мира (объекты развития - со-бытийная общность, механизмы развития – подражание, рефлексия, детерминанты развития – самоопределение, результат развития - самобытная личность и др.) инициирует деятельность педагога по созданию условий, ориентированных на категорию субъективности и интегральную периодизацию развития субъективной реальности.

3. Эколого-психологический подход к проектированию образовательной среды, реализуемый в теории возможностей Дж. Гибсона, в модели «проектного поля» образовательной среды (Е.А. Климов, Г.А. Ковалев и др.), в представлениях о среде как встрече образующего и образуемого (Слободчиков В.И.), позволяет увидеть возможности выстраивания связей и отношений между субъектами, программами и деятельностями.

4. Образовательные процессы и средовая адаптация личности в этнокультурной среде. Образовательные процессы в этнокультурной среде должны способствовать средовой адаптации личности (этнической, межэтнической, межконфессиональной). Среда школы смешанного типа, с двумя языками обучения, может быть охарактеризована как полиэтносреда. Психолог занимает в ней позицию культурного посредника между разными культурными группами учащихся. В зоне его внимания - внеинституциональная среда, то есть среда предпочитаемого личностью этнического окружения и общения в нем. Психолог способствует адаптации индивида в системе этнокультурных достижений, формированию мировоззренческих этнических и межэтнических установок, ориентаций на этнокультурное взаимодействие путем активизации духовных интересов и потребностей личности, её когнитивной, эмоциональной и поведенческой сфер.

Принимая во внимание, что проблемы дискриминации, ненависти и насилия успешно решаются только во взаимодействии с родителями, социальными работниками и широкой общественностью, психолог проводит комплекс специфических работ. Приоритетным направлением является просвещение, трактуемое как приобретение субъектами образовательной среды знаний о культуре, этнической общности, развитие способности ориентироваться в новом для человека окружении, в ценностях и убеждениях инокультурной группы. Основной техникой данного направления выступают культурные ассимиляторы, которые развивают способности увидеть ситуацию

с точки зрения этнических групп, понимать их виденье мира.

Для решения задач средовой адаптация личности в этнокультурной образовательной среде значимы профессиональные умения психолога:

- анализировать психологические стереотипы,
- определять психологическую самоидентичность школьников;
- выявлять уровень толерантности к культурным различиям и межкультурную сензитивность.

5. Компетентностный подход в образовании. В рамках мировых тенденций изменения содержания образования приоритетное освоение и развитие общих способностей (универсальных культуросообразных умений) на уровне предмета деятельности психологической службы преломляется в психологических характеристиках функциональной грамотности. Основания для выделения этих характеристик содержатся в Модели «проектного поля» образовательной среды и методической «матрице» проектирования (Ясвин В.А.). Образовательный процесс в этой психолого-педагогической системе, ориентированной на экологический подход в психологии, психопедагогику и гуманистическую психологию, включает следующие сферы и компоненты. Ориентация психологической службы на основной методологический принцип – динамическое соответствие педагогического процесса образования личности психологическому процессу её развития – усилит роль психологического сопровождения образовательного процесса. При определении направлений и содержания деятельности школьной социально-психологической службы органичный синтез двух подходов: субъектного и компетентностного, выступит сквозной линией, пронизывающей основные виды деятельности.

Цель - проектирование психолого-педагогических условий развития субъективности всех участников педагогического взаимодействия.

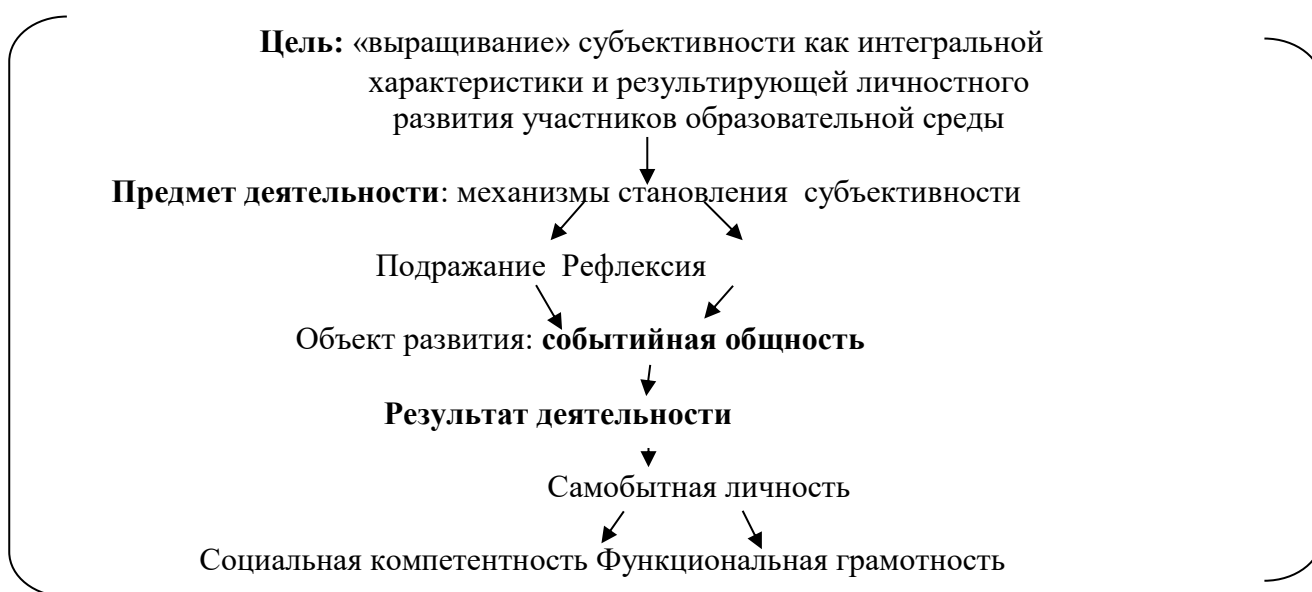

Схема 1 - Модель смыслового пространства проектировочной деятельности

На основе данной модели осуществлялось проектирование посредничества в организации событийности школьной жизни. Посредничество, то есть переход от этапа к этапу взросления, должен быть выражен через различие содержаний и предметную дифференциацию. Разным ступеням взросления должны соответствовать общественно значимые и оцениваемые деятельности, где прозрачен образ взрослости и есть возможность построения многомерного образа мира. «Детско-взрослая общность» - особая форма и способ взаимодействия включенных в неё участников, где происходит взросление.

Предмет посреднической деятельности – механизмы становления субъектности; субъектность – сквозной критерий, пронизывающий все возрастные ступени школьной жизни, объясняющий их преемственность и организующий основные направления работы психолога. Ступени развития субъективной реальности человека: одушевление, персонализация, индивидуализация, универсализация – это содержательное наполнение форм посреднической деятельности. Таким образом, субъектность выступает системообразующим фактором процесса определения роли и места психолога в реформируемой школе.

Критерий субъектности и субъективности изначально представлен в системе социализации и моделях социальной компетентности, включающей навыки человека, достаточные для выполнения задач, присущих жизненному периоду. Через достижение целей социализации и индивидуализации личности растущего человека школьный психолог непосредственно и опосредованно включается в процессы воспитания.

Определение границ профессиональных полномочий закрепляется в дифференциации педагогического и психологического аспектов посредничества. Осмысление опыта в выбранном методологическом ключе позволяет изменить точку зрения на возможности классических видов и форм деятельности психолога и наполнить их новым содержанием.

Педагогический аспект посредничества: посредничество, то есть переход от этапа к этапу взросления, должен быть выражен через различие содержаний, предметную дифференциацию. Содержание образования – это уровень развития человека, его предметной и социальной компетентности, личностные и профессиональные качества, формируемые при данном содержании обучения. Разным ступеням взросления должны соответствовать общественно значимые и оцениваемые деятельности, где прозрачен образ взрослости.

Педагоги проектируют образовательные формы ответственности и самостоятельности (характеристики взросления). Психолог – проводник идеи поддержки таких групповых норм, при которых способность к социально компетентному партнерскому взаимодействию выступает как социальная ценность и является объектом для подражания. Выступая посредником между учителем и учеником, между школьными возрастами, психолог вносит в школьную среду ценность развития ребенка как субъекта учебной деятельности через освоение и участие в детско-взрослых общностях.

«Детско-взрослая общность» - особая, присущая данному типу культуры форма и способ взаимодействия включенных в неё участников, способ освоения социальных технологий. В школе осваиваются различные ДВО, поливозрастные и специфичные для каждой возрастной ступени. Встреча возрастов, как носителей эталонов взрослости, должна происходить не только в традиционном вневозрастном пространстве (секции, клубы, кружки, коллективные творческие дела, наставничество и др.), но и в учебном процессе (совместные уроки учащихся разных ступеней, предметные недели, межпредметные и межвозрастные проекты, интеллектуальные соревнования и др.). Оформление ценностного пространства школы в виде кодексов, ритуалов, правил наполняет стимулами и содержанием социальный компонент образовательной среды.

Психологический аспект посредничества: посредничество выражается в проектировании условий становления субъектности в контексте специфических видов культурной продуктивности. Субъектность – сквозная составляющая детского развития, интегральная характеристика личности, результирующая развития и саморазвития.

Психолог, проектируя формы посредничества, содействует развитию событийности, результатом которой является становление субъектности растущего человека, поскольку структура посреднического действия – это действия по взаимообнаружению и взаимопроекции идеального и реального. Уточняют значение термина «событийность» базовые психологические категории: «Я-реальный» - «Я-идеальный», «Я-в прошлом» - «Я-в настоящем» - «Я-в будущем». В контексте предлагаемой системы координат перечисленные детерминанты возрастного развития, такие как самосознание, самопознание, самоопределение, принимают статус события, действия. Таким образом, посредничеством наполняются все традиционные виды деятельности психолога: психодиагностика, психокоррекция, психологическое консультирование, психологическое просвещение (групповые и индивидуальные формы), так как психолог создает условия для инициации событий по обнаружению детьми степени и особенностей своей самостоятельности и ответственности в сравнении с самим собой, смежными возрастами и эталоном абсолютной взрослости.

Поиск традиционных и нетрадиционных форм посредничества оформляется в системе целевых программ, границы которых «прозрачны» для разных возрастов, и где есть возможность развития детско-взрослой общности. Поиск традиционных и нетрадиционных форм посредничества оформляется в системе целевых программ, границы которых «прозрачны» для разных возрастов, и где есть возможность развития детско-взрослой общности.

В каждой программе «эпицентром» деятельности становится возраст. Вокруг этой «точки» организуется зона возможного посредничества, и детализируются основные направления деятельности школы. Содержание «возрастных» программ конкретизируется в подпрограммах, среди которых выделяется ключевая подпрограмма, сквозная по отношению к другим возрастам.

**Целевые программы
посредничества в смысловых пространствах образовательной среды
(социально – психологическое сопровождение ступеней взросления)**

<i>№</i>	<i>Название программы</i>	<i>Цели программы</i>	<i>Название подпрограммы</i>
1.	Детство (5-7)	Создание условий для адаптации ребенка к новой социальной ситуации развития через формирование механизмов субъектного поведения.	1. К истокам игры 2. Введение в школьную жизнь
2.	Отрочество (7-11) (11-14)	Создание новой поливозрастной общности, расширение сферы сотрудничества взрослого и учащегося в учебной и внеучебной деятельности.	1.Тренинги мышления, воображения, памяти, внимания и др. 2.Мы – партнеры
3.	Юность (14-19)	Создание условий для открытий юношами своего внутреннего мира в его индивидуальной целостности и уникальности. Развитие исследовательской культуры, интереса к психологическому знанию и активности в межпредметных областях.	1.Перспектива 2. Карьера 3. Я – автор
4.	Учитель (20-60)	Реализация идеи взрослого человека как посредника между взрослением и культурой. Создание «духа» школы, повышение осознанности среды и сплоченности детско-взрослого сообщества.	1.Наши традиции 2.Тренинг саморегуляции
5.	Семья	Реализация идеи ценности семьи как психологической составляющей становления самостоятельной социальной жизни человека.	1.Искусствовоспитывать 2.Тренинг саморегуляции
6.	Среда	Построение среды и событийности детской жизни как прогностического фона образовательной деятельности. Создание системы стимулов и символов как фактора в развитии индивидуально-психологического склада ребенка и регуляции его поведения. Стимулирование механизмов субъектификации партнеров по взаимодействию.	1.Стимулы и символы 2.Медиа-средства 3.Забота 4.Мы - этносы 5. Досуг

7	Поиск	Построение модели поливозрастного образовательного процесса и межсферной деятельности субъектов образовательной среды. Погружение в творческий поиск форм событийности.	1. Модель социо – психолого–медико - педагогического мониторинга 2. Персональные и коллективные образовательные инициативы
---	-------	--	---

Таблица 1- Целевые программы

Структура подпрограмм ориентированна на комплекс психолого-педагогических условий становления субъектности:

1. проектирование детской жизни;
2. посредничество в организации событийности;
3. исследование эффективности форм посредничеств.

Результаты моделирования деятельности педагога, ориентированной на ценность субъективности, могут быть реализованы на разных ступенях системы образования. В рамках данной статьи остановимся на возможностях системы повышения квалификации в реализации контекстного и компетентного подходов. По нашему мнению, сочетание данных подходов выступает в качестве условия, позволяющего достигать цели развития субъективности в образовательном пространстве. Потребность в педагоге, субъекте профессиональной деятельности, усиливается в ситуации востребованности педагогического идеала ребенка как субъекта жизнедеятельности. В связи с этим возникает необходимость в целевой подготовке педагога, способного на основе трансформированных представлений о педагогическом идеале решать задачи «выращивания» субъективности воспитанников. Такая подготовка предполагает учет внешних и внутренних условий, опосредующих педагогические результаты.

Внешние условия становления субъективности педагога

1. построение модели компетентности педагога в сфере управления процессами становления субъективности;
2. разработка на этой основе рабочих программ повышения квалификации, направленных на формирование профессионального «образа мира, личностных смыслов» по А.А. Леонтьеву;
3. насыщение обучения взрослых специфическими формами и методами освоения и передачи субъектного опыта:
 - ✓ анализ фактического опыта слушателя с последующей опорой на него в процессе обучения;
 - ✓ овладение технологиями активного влияния на систему отношений в педагогическом взаимодействии;
 - ✓ разработка практико-ориентированных мини-проектов на базе категорий «субъективность», «субъект»;
 - ✓ различные виды практик в рамках спроектированной модели и т.д.

Внутренние условия становления субъективности педагога

1. управление собой на основе развития процессов самоориентации, саморегуляции и самооценки;
2. нравственные смыслы учебных достижений и изменения в целях, мотивах, способах и результатах;
3. развитие смыслообразующих мотивов деятельности.

Таким образом, субъектно-деятельностный подход помогает осознать фундаментальную роль педагога-субъекта в целенаправленном создании средовых условий для различных видов активности.

Ожидаемые результаты: *на уровне субъектов образовательной среды*, мы выделяем:

1. Позитивная динамика предметной и социальной компетентности учащихся-субъектов образования.
2. Феномен «психологизированного» педагога.
3. Формы посредничества в организации событийности жизни как результат поиска педагогов и психолога.

На уровне становления психологической службы как компонента образовательной среды и структурного подразделения:

1. Система психолого-педагогической работы, обеспечивающая возможность решения проблемы проживания одного возрастного периода в отрыве от форм другого.
2. Структурирование деятельности социально-психологической службы в модели посреднической деятельности и на уровне реализации концепции.
3. Простроенность функциональных связей структурных подразделений образовательного учреждения в Модели школьной социально - психологической службы.
4. Рост оптимальности профессионального труда школьного психолога за счет высвобождения временных ресурсов, концентрации на ключевых вопросах и уменьшения доли непродуктивного труда.

На уровне образовательной среды:

1. **Система стимулов и символических сообщений.**
2. Эмоциональное благополучие субъектов образовательного процесса.
3. Программно-методическое обеспечение связи возрастов.

Сквозные критерии оценки ожидаемых результатов (производные от категории «субъектность»):

1. социальная компетентность как равновесие между возрастными задачами и наличием необходимых навыков;
2. функциональная грамотность в её психологических характеристиках;
3. удовлетворенность субъектов обучения и воспитания педагогическим взаимодействием и качеством образования.

Сквозные интегральные критерии преобразуются в показатели (диагностируемые параметры) с учетом образующих и составляющих линий развития личности как субъекта. Данный процесс предполагает разделение педагогических (дидактических, частнометодических) и психологических критериев, поскольку эффективность систем обучения и воспитания является, в свою очередь, интегральным параметром социальной ситуации. В диагностике привлекаются три типа данных: Q – данные (самооценочные анкеты), T – данные (объективные тесты), L – данные (в частности, экспертные оценки).

Определение параметров и выбор методов исследования должны подлежать концептуальному и операциональному обоснованию в эффективности развивающейся образовательной среды.

Выводы:

1. проектный мониторинг выступил в качестве детерминанты и условия актуализации субъективных возможностей и субъектного опыта слушателей непосредственно в учебном процессе системы повышения квалификации;
2. ожидаемым результатом проектной деятельности преподавателя, методиста становится не только прирост компетентности, но и потенциальное влияние курсовой деятельности на реальные процессы в образовательной среде;
3. таким результатом и, следовательно, целью повышения квалификации является субъектное профессиональное поведение, определяемое полнотой спектра реализуемых функций и сформированностью образа профессии как многоплановой концептуальной системы.

Список использованных источников

1. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности. – М.: Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
2. Чеснокова Н. П., Суртубаева Д. А., Бажибаев Т. Е. Концепция «Социально-психологическая служба школы» (опыт пространственно – средового проектирования). – Караганда.: ИАО «Болашак», 2003. – 28 с.

UDC 159.9.14.2

MODEL OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF SCHOOL STUDENTS

Kuandyk Taibolatov

doctoral student of Toraighyrov University
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Personal development and education

Annotation. The article considers a model of psychological support for the development of emotional intelligence of secondary school students. The paper presents the goal, objectives and principles of the model. The purpose of the study is the development of emotional intelligence of students, and the tasks include identifying the components of emotional intelligence, developing a program of psychological support and conducting experimental work. The model is based on the principles of subjectivity, cooperation, psychological support, developmental learning, consistency and self-efficacy. The article also describes the stages of work on the development of emotional intelligence, including a diagnostic stage, a developing stage and a reflexive-evaluation stage. Various tools and means of developing emotional intelligence are presented, such as varied courses, emotion diaries, websites and specialized programs. The result block of the article includes levels of development of emotional intelligence and describes the final results for students with developed emotional intelligence.

Аңдатпа. Мақалада орта мектеп оқушыларының эмоционалды интеллектінің дамуын психологиялық сүйемелдеу моделі қарастырылады. Мақалада модельдің мақсаты, міндеттері мен принциптері келтірілген. Зерттеудің мақсаты – білім алушылардың эмоционалды интеллектісін дамыту, ал міндеттері – эмоционалды интеллекттің компоненттерін анықтау, психологиялық сүйемелдеу бағдарламасын әзірлеу және эксперименттік жұмыс жүргізу. Модель субъективтілік, ынтымақтастық, психологиялық қолдау, дамытушылық оқыту, жүйелілік және өзіндік тиімділік принциптеріне негізделген. Мақалада эмоционалды интеллектті дамыту бойынша жұмыс кезеңдері, оның ішінде диагностикалық кезең, дамыту кезеңі және рефлексивті бағалау кезеңі сипатталған. Түрлі курстар, эмоция күнделіктері, веб-сайттар және арнайы бағдарламалар сияқты эмоционалды интеллектті дамытудың әртүрлі құралдары мен тәсілдері ұсынылған. Мақаланың нәтижелі блогы эмоционалды интеллекттің даму деңгейлерін қамтиды және эмоционалды интеллект дамыған білім алушылар үшін қорытынды нәтижелерді сипаттайды.

Аннотация. В статье рассматривается модель психологического сопровождения развития эмоционального интеллекта обучающихся средней школы. В статье представлены цель, задачи и принципы модели. Целью исследования является развитие эмоционального интеллекта обучающихся, а задачами - выявление компонентов эмоционального интеллекта, разработка программы психологического сопровождения и проведение экспериментальной работы. В основе модели лежат принципы субъектности, сотрудничества, психологической поддержки, развивающего обучения, системности и самоэффективности. В статье также описаны этапы работы по развитию эмоционального интеллекта, включая диагностический этап, развивающий этап и рефлексивно-оценочный этап. Представлены различные инструменты и средства развития эмоционального интеллекта, такие как разнообразные курсы, дневники эмоций, веб-сайты и специализированные программы. Результативный блок статьи включает уровни развития эмоционального интеллекта и описывает итоговые результаты для обучающихся с развитым эмоциональным интеллектом.

In today's society, it is increasingly recognized that a person's success and well-being do not depend only on his or her intellectual abilities, but also on the ability to effectively manage his or her emotions and relationships with others.

The development of emotional intelligence contributes to the development of such key skills as self-awareness, empathy, constructive problem solving, stress and emotional state management.

Psychological support of the development of emotional intelligence in school is relevant because it helps students develop skills that are the basis for successful interpersonal relationships, cooperation, leadership and social adaptation. The ability to communicate effectively, manage emotions and resolve conflicts is a key competence for successful socialization and professional development in the future.

In addition, the model of psychological support for the development of emotional intelligence helps to create an emotionally supportive learning environment that improves students' overall well-being and learning outcomes. It helps to prevent and reduce negative emotional states, stress and conflicts, which helps to increase motivation and learning activity.

To develop a model of psychological support that promotes the development of emotional intelligence of students, we used a variety of theoretical research methods. Analysis of the literature allowed us to familiarize ourselves with the works of domestic (Kakimova et al. (2022) [1], Nabi et al. (2022) [2], Pshembayeva et al. (2022) [3], Ishmuratova et al. (2021) [4], Slanbekova et al. (2017) [5] and foreign (Bar-On (2006) [6], Goleman (1996) [7], Mayer & Salovey (1990) [8], Arias et al. (2022) [9], *Carmen* et al. (2012) [10] researchers related to emotional intelligence and its development in schoolchildren. This stage gave us the opportunity to study the main concepts, models and approaches used in this area of research.

We conducted a theoretical modeling on the basis of known theories and concepts of emotional intelligence and psychological support in order to create a theoretical model. As part of this approach, we identified the components of emotional intelligence, development strategies and interaction with other factors affecting its development.

We applied the method of synthesis of theoretical concepts in the development of the model, combining various theoretical concepts and models. In this way we created a comprehensive and complete approach to the development of emotional intelligence of students. As a result, there was an integration and adaptation of existing models, as well as the development of new elements of the model based on theoretical analysis.

Thus, the introduction of the model of psychological support for the development of students' emotional intelligence is a relevant and necessary step in the educational system, as it contributes to the formation of a set of skills and qualities necessary for students to successfully adapt in modern society and realize their potential (Figure 1).

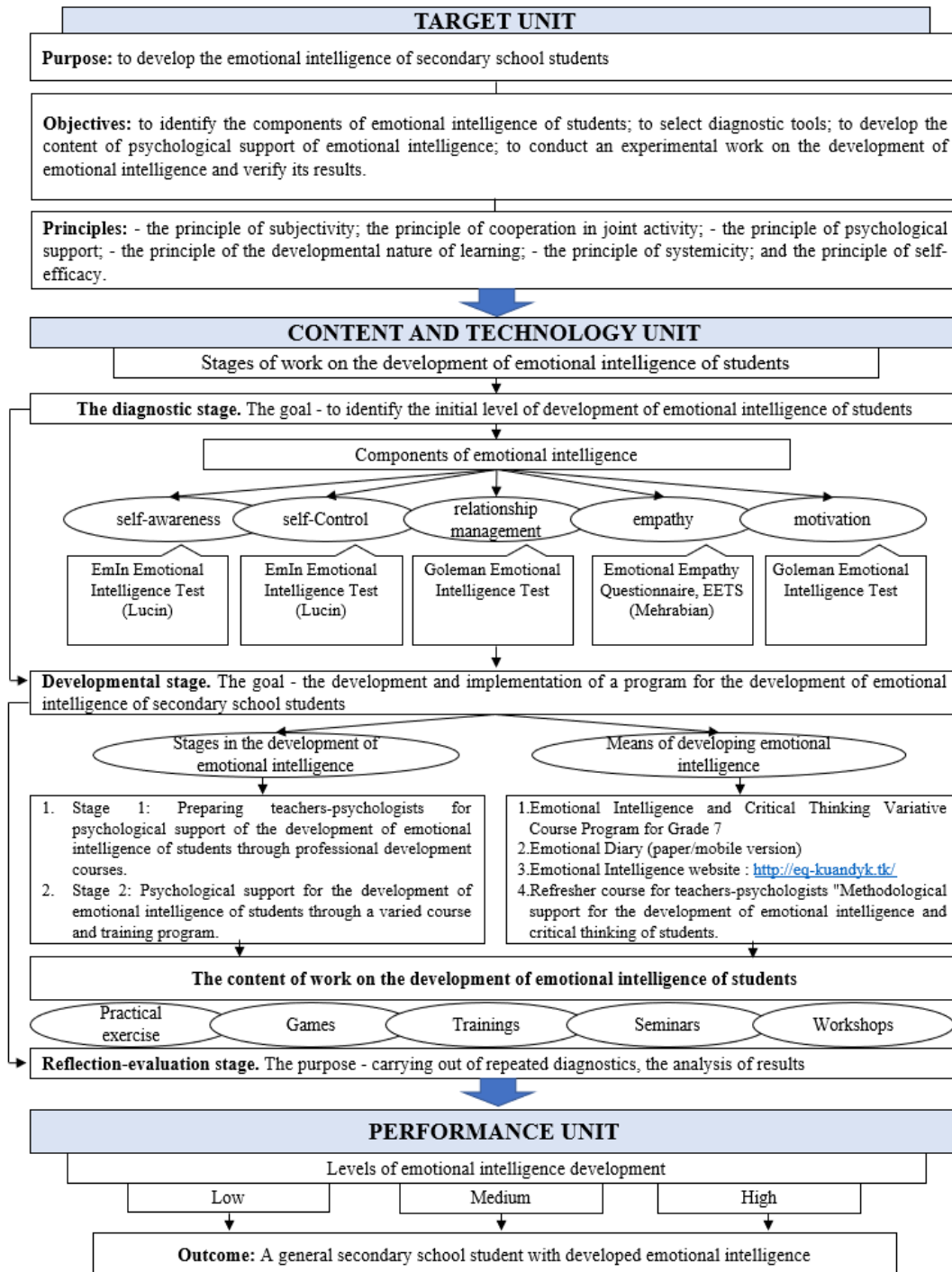

Figure 1 - Model of psychological support for the development of emotional intelligence of school students

The defined stages in the model of psychological accompaniment of the development of emotional intelligence of students in school consist of three blocks: the target block, the content and technological block and the result block.

The target block defines the goal, tasks and principles of the model of psychological support for the development of the emotional intelligence of students. The goal of the model is the development of the emotional intelligence of students of a secondary comprehensive school. This means that the main focus of the model is to develop the ability of students to recognize, understand and effectively manage their own emotions as well as the emotions of others.

The objectives of the model include the identification of the components of the emotional intelligence of students, the selection of diagnostic tools, the development of the content of psychological support for emotional intelligence and experimental work to test the results of the development of emotional intelligence.

The principles of the model define the basic principles that guide the implementation of psychological accompaniment. They include: The principle of subjectivity, which implies taking into account the individual characteristics of each student and his active participation in the process of the development of emotional intelligence. The principle of cooperation, which focuses on the joint activity of teachers, psychologists and students in the development of emotional intelligence. The principle of psychological support, which provides psychological help and support to students in the development of their emotional intelligence. The principle of the developmental nature of learning, which involves the active involvement of students in active activities and independent development of their emotional intelligence. The principle of systemacy implies a comprehensive approach to the development of emotional intelligence, including the relationship between the different components and levels of its development. The principle of self-efficacy is aimed at developing students' confidence in their abilities and capabilities to control and manage their emotions and attitudes.

The content and technological block includes several stages of work aimed at the development of emotional intelligence of students:

Diagnostic stage: The purpose of this stage is to identify the initial level of development of the emotional intelligence of students. This stage includes tests and questionnaires, such as the Emin (Lucin) emotional intelligence test, Goleman emotional intelligence test, EETS (Mehrabian) emotional empathy questionnaire. Components of emotional intelligence, such as self-awareness, self-control, relationship management, empathy and motivation, are also considered in the diagnosis.

The developmental stage: In this stage, a program for the development of emotional intelligence for high school students is designed and implemented. This stage includes the training of teacher-psychologists for psychological support of the development of emotional intelligence of students, the training of undergraduates in "Pedagogy and Psychology" and "Psychology," as well as a variant course "Emotional Intelligence and Critical Thinking. This stage also uses various means of development of emotional intelligence, such as a variable course program, a diary of emotions, a website, the discipline "Practice of development of emotional intelligence" for undergraduates, a refresher course for educational psychologists, and others.

Reflection-evaluation stage: The purpose of this stage is to repeat the diagnostics and to analyze the results of the development of the emotional intelligence of students. At this stage, there is an assessment and description of the levels of development of emotional intelligence, as well as an analysis of the effectiveness of the activities and adjustment of the further steps of development. This stage allows you to assess the progress achieved and to determine the necessary adjustments in the program of development of emotional intelligence.

The resulting block presents the levels of development of emotional intelligence and the final result of the model of psychological support. The levels of development of emotional intelligence are classified as low, average and high.

Secondary school students who completed the program of psychological support for the development of emotional intelligence reach a high level of development of emotional intelligence. This means that they possess the emotional skills that allow them to successfully manage their emotions, recognize and understand the emotions of others, interact effectively with others and empathize with the needs and feelings of others.

The effectiveness of the model is confirmed by the achievement of the specified high level of development of emotional intelligence in students. It testifies to the fact that the application of the program of psychological support and the developed tools makes it possible to effectively develop the emotional intelligence of students of the secondary comprehensive school. The approaches and methods presented in this model promote the formation of students' skills of emotional self-regulation, social competence and empathy, which is important for their personal and social development.

References

- 1 Kakimova, L. S., Balagazova, S. T., Mukeyeva, N. E., Berdenova, A. Z., & Azhgereyeva, K. B. (2022). Pedagogical technologies for the emotional intelligence of a music teacher. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 14(3), 817–824.
- 2 Nabi, G., Abibulaeva, A., Bulakbayeva, M., & Zholzhaksynova, M. (2022). The problem of the development of emotional intelligence of future social educators. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 17(7), 2416–2427. <https://doi.org/10.18844/cjes.v17i7.7687>
- 3 Pshembayeva E, Pfeyfer N, Uaikhanova M and Bubenchikova A (2022) Career success: Analysis and development of career opportunities in students. *Front. Educ.* 7:999541. doi: 10.3389/educ.2022.999541
- 4 Ishmuratova Y.A., Potanina A.M., Bondarenko I.N. Impact of Conscious Self-Regulation, Engagement and Motivation on Academic Performance of Schoolchildren During Different Periods of Study. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovanie = Psychological Science and Education*, 2021. Vol. 26, no. 5, pp. 17–29. DOI: 10.17759/pse.2021260502. (In Russ., abstr. in Engl.)
- 5 Slanbekova G., Chung M.C., Abildina S., Sabirova R., Kapbasova G., Karipbaev B. The impact of coping and emotional intelligence on the relationship between posttraumatic stress disorder from past trauma, adjustment difficulty, and psychological distress following divorce (2017) *Journal of Mental Health*, 26 (4), pp. 334 - 341. DOI: 10.1080/09638237.2017.1322186
- 6 Bar-On, R. (2006). The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13–25.
- 7 Goleman, D. (1996). *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós.
- 8 Mayer, J. D., & Salovey, P. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185–211. <https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG>.

9 Arias, J., Soto-Carballo, J.G. & Pino-Juste, M.R. Emotional intelligence and academic motivation in primary school students. *Psicol. Refl. Crít.* 35, 14 (2022). <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00216-0>

10 Carmen L. Vidal Rodeiro, Joanne L. Emery & John F. Bell (2012). Emotional intelligence and academic attainment of British secondary school children: a cross-sectional survey. *Educational Studies Volume 38, 2012 - Issue 5. Pages 521-539.* <https://doi.org/10.1080/03055698.2011.643115>

КОЛЛЕДЖДЕГІ ҚОЛДАНБАЛЫ БАКАЛАВРИАТ: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР КӨКЖИЕГІ

Тоганова Жаксыгуль Кохановна

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық
жоғары колледж директоры

Аңдатпа. Қазіргі заманғы еңбек нарығының негізгі талаптарына сәйкес алдыңғы қатарлы құзыреттілік дағдылар мен біліктіліктерді жетілдірудегі интеграцияланған қолданбалы бакалавриат жүйесінің маңызы. Қолданбалы бакалавриат білім беру беру бағдарламасы аясында «жұмыс беруші – колледж – ЖОО» тиімді өзара байланыс, оны колледжде жүзеге асырудағы іс – тәжірибе және әріптестік туралы айтылады.

Аннотация. Значение интегрированной системы прикладного бакалавриата в совершенствовании передовых компетентностных навыков и квалификаций в соответствии с основными требованиями современного рынка труда. В рамках образовательной программы прикладного бакалавриата речь идет об эффективной взаимосвязи «работодатель – колледж – ВУЗ», опыте и партнерстве в ее реализации в колледже.

Abstract. The importance of the integrated system of applied bachelor's degree in improving advanced competence skills and qualifications in accordance with the basic requirements of the modern labor market. Within the framework of the educational program of the applied bachelor's degree, we are talking about the effective relationship of "employer – college – university", experience and partnership in its implementation at the college.

Қолданбалы бакалавриат – білім беру бағдарламасы «қолданбалы бакалавр» біліктілігі бойынша мамандар дайындауға бағытталған орта білімнен кейінгі білім беру. Қолданбалы бакалавр – орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламасын меңгерген тұлғаларға берілетін біліктілік. Техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын жоғары білім беру бағдарламаларымен интеграциялау мақсатын көздейтін қолданбалы бакалавриаттың өзіндік міндеттері де жоқ емес. Ол - жұмыс берушінің талаптарын ескере отырып, қолданбалы бакалавриаттың интеграцияланған бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру кезінде практикаға бағдарланған қағидатын қамтамасыз ету жолдары – «жұмыс беруші – колледж – ЖОО» тиімді өзара байланысын қамтамасыз ететін процесс.

ҚР БҒМ 2018 жылғы 26 маусым №305, 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығының 5-қосымшаларын, ҚР Білім және ғылым министрінің 16.09.2019 ж. № 409 бұйрығын басшылыққа ала отырып, қолданбалы бакалавриаттың білім беру бағдарламасы негізінде колледжде 01120100-«Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығы, 5AB01120101-«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың

қолданбалы бакалавры» біліктілігі бойынша 2021-2022 оқу жылында қабылдау жүргізілді. Бакалавриаттың білім беру бағдарламаларын жасауда Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығының (2022 жылы 3 тамызда күшін жойған) Орта білімнен кейінгі білім берудің мазмұнына оқыту нәтижелеріне бағдар жасай отырып, қойылатын талаптары басшылыққа алынған. Білім беру бағдарламаларының жекелеген модульдерін немесе пәндерін енгізе отырып, модульдерге интеграцияланған техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламалары жасалған. 2022-2023 оқу жылында қабылданған білім алушылар үшін білім беру бағдарламасын жасауда «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығы, «Техникалық және кәсіптік орта білімнен кейінгі білім беру мамандықтары бойынша үлгілік оқу бағдарламалары мен үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығының (04.04.2022 ж өзгерістерімен) 435, 436 – қосымшалары басшылыққа алынып жасалған.

2021-2023 оқу жылына 01120100 - «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығы 5AB01120101 «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қолданбалы бакалавры» біліктілігімен мемлекеттік тапсырыс аясында 50 талапкер оқу орнына қабылданып, «Қолданбалы бакалавриат» жүйесі бойынша білім берілуде. Қазақстандық кәсіби білім беру жүйесіне қолданбалы бакалавриат бағдарламаларын енгізу бүгінде өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Себебі, қазіргі заманғы еңбек нарығының негізгі талаптарына сәйкес алдыңғы қатарлы құзыреттілік дағдылар мен біліктіліктерді жетілдіруде біліктілік бағдарламалары интеграцияланған қолданбалы бакалавриат жүйесінің маңызы зор. Қолданбалы бакалавры біліктілігі бойынша білім беру бағдарламалары практикаға-бағдарланған, яғни студенттердің білім беру бағдарламаларын меңгеру шеңберінде кәсіби практикалық дағдыларды алуға бағытталатындығы оның өзіндік ерекшелігі болып табылады.

Бүгінгі таңда білікті мамандарды анықтап, кәсіби тұрғыда дамыту үшін кәсіби әріптестіктің маңызы зор. Себебі, кез келген мекеменің жетістігі кадрлық саясатқа байланысты, оның үстіне, қазіргі кезде кәсіби сапалы, бәсекеге қабілетті мамандарға деген сұраныс күн санап артып келеді.

Оқу-тәрбие процесіне өзара әріптестікті кеңейту, студенттерге инновациялық кешенді білім беру, бәсекеге қабілетті мамандар даярлау мақсатында қазіргі таңда мамандықта үш оқу тобы бойынша білім алып жатқан 73 білім алушы қала бойынша 7 мектепке дейінгі білім беру мекемелерінен тәжірибеден өтуде. Білім алушылардың екінші курсы «Алпамыс» бөбекжай бақшасы мен "Алтын ұя" ІТ бөбекжай бақшасында тәжірибе жинақтауда. Кіріктірілген оқу жоспары базалық модуль (БМ) мен кәсіби модульден (КМ), әр модуль міндетті компонент (МК) пен таңдау компонентінен

(ТК) тұрады. Қорыта келгенде, аз уақыттағы тәжірибе көрсеткендей, Қазақстанның ТЖКБ ұйымдарында біріктірілген, практикалық-бағдарланған қолданбалы бакалавриаттың білім беру бағдарламаларын іске асыру процесінде мектепке дейінгі ұйымдардың мамандарға деген қажеттілігін ескере отырып, қазақстандық және шетелдік тәжірибенің ең жақсы практикаларының талдауын есепке алу қажет деп есептейміз.

Осы бағыттағы жұмыстарды жетілдіруде Абай атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық институты, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті және Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінің профессорлары, магистр және аға оқытушылары дәріс сабақтар, кәсіби бағдар беру жұмыстары ұйымдастырылып отырады. Бұл мамандық студенттерінің кәсіби жетілуіне жол ашады. Студенттердің білімдерін жоғары оқу орнында жалғастырып, бакалавр дәрежесін алу туралы университет оқытушы-ғалымдарымен ой бөлісіп, пікір алмасқан тәжірибелік алаң дәстүрлі түрде өткізіліп келеді.

Студенттерге ЖОО оқу орындарын таңдау, мамандықтың оқу орындарындағы ұтымды ерекшеліктері туралы таныстырылым презентация, видео экскурсиялар жасалды. 0101000-«Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығын бітіріп, қазіргі таңда **Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде** білім алып жатқан студенттер өз пікірлерімен бөлісті. Шараға осы мамандықтың 2022-2023 жылы бітіргелі отырған білім алушы студенттері қатысып, сауалдарына жауаптарын алды. Алдағы уақытта әріптестік жұмысымыздың аясын кеңейте отырып, жалғастыратын боламыз.

Оқытушылар пән бойынша студенттерді ғылыми жобаларға, олимпиадаларға қатыстырып, зерттеушілік қабілеттерін ұштайды, академиялық білімін жетілдіреді. Осы бағытта Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай ұйымдастырылған "Мен кәсіпкермін" Республикалық Гранд турниріне мамандық студенттері Ә.Бердіғалиева, С.Нұрымбетова, Ж.Орынбасар қатысып 3 орын алып, Қазақстан Республикасының Білім және ғылым бірінші вице-министрі Ш.Каринованың алғыс хатымен марапатталды. Бұл жетістік білім алушылардың өз мамандығына деген қызығушылығын арттырып, жеке кәсіпке үйретудің жолдарын меңгеруіне себепші болды. Қазіргі таңда студенттеріміз өздерінің кәсіби қабілеттерін дамытуға арналған түрлі сайыстарға, білім жетілдіру сабақтарына қатысуда.

01120100-«Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығы білім алушыларының кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда «Университет-колледж-балабақша» әріптес серіктестермен бірлескен жобаның бір бағыты болашақ жоғары білімді мамандар даярлау мәселесінің маңызы зор. Студенттерге ЖОО оқу орындарын тандау, мамандықтың оқу орындарындағы ұтымды ерекшеліктері туралы таныстырылым презентация, видео экскурсиялар жасалды. Оқу-тәрбие процесіне өзара әріптестікті кеңейту, студенттерге инновациялық кешенді білім беру, бәсекеге қабілетті мамандар даярлау мақсатында осы жылдың қаңтар айында М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі мен «Шұғыла» жекеменшік мектепке дейінгі білім беру ұйымдары арасында екіжақты ынтымақтастық меморандумына қол қойылды.

Меморандумда:

- білім алушылардың кәсіби құзыреттіліктерін «WorldSkills» талаптарына сәйкестендіру бағытындағы жұмыстарды өткізу;
- бірлескен эксперименталды жобалар, оқу-әдістемелік семинарлар, тренингтер мен конференцияларды ұйымдастыру;
- дуальды оқыту кезінде студенттердің практикадан өту мерзімін еңбек өтіліне есептеу қарастырылды.

Меморандумға қол қайған тараптар мамандар даярлау сапасын арттыруға байланысты өз ұсыныстарын енгізуге, дуалды білім беру саласын кеңейтуге, түлектерді жұмысқа тұрғызуға уағдаластыққа қол жеткізді. Ынтымақтастық меморандумы барлық тараптар үшін тиімді және кәсіби табыстылық кепілі.

Оқытушылар пән бойынша студенттерді ғылыми жобаларға, олимпиадаларға қатыстырып, зерттеушілік қабілеттерін ұштайды, академиялық білімін жетілдіреді. Осы бағытта мамандық жанынан ғылыми орталық, үйірме, клуб, театр, секция, т.б. жұмыс жасайды. Осындай нәтижелі жұмыстар барысында мамандықтың білім алушылары «WorldSkills Kazakhstan» республикалық кәсіби шеберлік чемпионатында жүлделі екінші орынды иеленіп, күміс медаль иегері атанды.

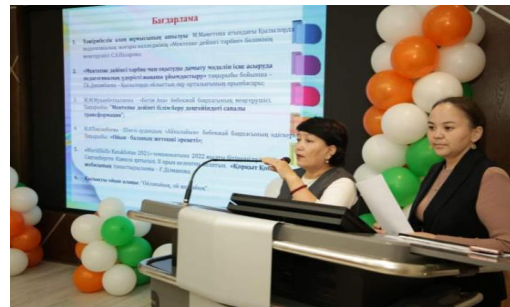
Worldskills чемпионаттарына қатысу біздің студенттерге кәсіби біліктілік пен мансап саласындағы озық тәжірибелермен танысуға мүмкіндік берді, кәсіби дайындықтың мәртебесі мен сапасын арттырды, сауатты кәсіптік бағдар беруге ықпал етті және кәсіптік әріптестікте білікті кадрлардан дәріс алды.

Мектепке дейінгі ғылым саласындағы талантты жастарды анықтау, болашақ мамандарды даярлау сапасын жетілдіру, студенттердің таңдаған мамандығына деген қызығушылығын арттыру, кәсіптік және арнайы әдістеме пәндерін терең меңгеру, зерттеу, тәрбиешілік және инновациялық қызмет үшін әлеуетті кадрларды қалыптастыру мақсатында «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығы бойынша қалалық «PedSTART» педагогикалық олимпиадасы өткізілді.

Ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағыттау. Білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясын енгізу, білім беруді ақпараттандыру. Қазіргі кезеңде білім беру жүйелерінде қайта құру, білім беру жүйелерінің жаңа ұлттық моделін насихаттау мақсатында «Ізденіс жолындағы шығармашылық – биікке жетелейді» тақырыбында тәжірибелік алаң өткізілді.

Сонымен, қолданбалы бакалавриат бағдарламаларының басты міндеті инновациялық технологияларды және технологиялық процесстерді енгізу мен оңтайландыруға байланысты қызметке оңай және жылдам бейімделетін тәжірибелі-бағдарлы мамандарды даярлау болып табылады. Қолданбалы бакалавриаттың білім беру бағдарламалары практикалық-бағдарланған болуы тиіс. Сондықтан студенттер білім беру бағдарламаларын меңгеру шеңберінде практикалық икемдерді алуға бағытталадының оның өзіндік ерекшелігі болып табылады. «Қолданбалы бакалавр» – бұл «бакалавриат» деңгейіндегі негізгі білім беру бағдарламасын аяқтаған, әлеуметтік-экономикалық қызметтің әртүрлі салаларындағы технологиялық міндеттерді шешу бойынша құзыреттіліктерге ие, білім беру мекемесін аяқтағаннан кейін дереу кәсіптік қызметке кірісуге дайын түлекке берілетін біліктілік, дейтін болсақ, біздің колледж түлектері де оқуын аяқтаған соң, өздері таңдаған мамандығы бойынша сапалы, кәсіби қызмет ететініне сеніміміз зор.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы. 2017ж
2. Актуальные вопросы развития современной системы образования. Сборник материалов конференции, Нұр-Сұлтан, 2020ж.
3. ҚР БҒМ 2018 жылғы 26 маусым №305, 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығының 5-қосымшаларын, ҚР Білім және ғылым министрінің 16.09.2019 ж. № 409 бұйрығы.
4. Баймуханова Г.У., Калмуратова К.А. «Қолданбалы бакалавр – заман талабы». Нұр-Сұлтан, 2020ж.

ҒЫЛЫМНЫҢ ТҰЛҒАНЫ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫ ДАМУДАҒЫ КЕЙБІР ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Умбетов Абилхан Умбетович

Ф.-м.ғ.к., доцент, Астана халықаралық университеті
Астана, Қазақстан

Аңдатпа. Мақалада ғылым және оның нәтижелерінің тұлғаны, қоғамды және экономиканы дамытудағы әсерлерінің кейбір тиімді жолдары талқыланады. Ғылыми танымдылық үрдісінің жолдары, білімнің әдістемелік жүйелерінің басты бағыттары, ғылыми ойлау принциптері, олардың тұлғаны қалыптастыруға тигізетін әсерлері, тұлғаның табиғатпен байланысы, қоғамды және экономиканы дамытудағы орны талқыланады.

Аннотация. В статье рассматриваются некоторые эффективные способы воздействия науки и ее результатов на развитие человека, общества и экономики. Пути процесса научного познания, основные направления методологии систем образования, принципы научного мышления, их влияние на формирование человека, связь человека с природой, место его в развитии общества и в развития экономики.

Abstract. The article discusses some effective ways of the impact of science and its results on the development of a person, society and economy. The ways of the process of scientific awareness, the main directions of methodological systems of education, the principles of scientific thinking, their effects on the formation of the personality, the connection of the personality with nature, and its place in the development of society and economy are discussed.

Қазіргі таңда ғылым және білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқушылардың ғылыми танымдылық қаблеттерін, ғылыми ойлау дәрежелерін қалыптастыру, олардың табиғат пен қоғамды дамытудағы орнын ұғына білу мен оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі заманауи интерактивті құралдарды қолданудың тиімділігін артруды қамтамасыз ету болып табылады. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы-оқушы тұлғасының үйлесімді ғылыми негізде қолайлы білім беру ортасын құра отырып, мәселелік тұрғысынан оқу, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарымен айналысу, тәжірибелік тапсырмаларды шеше білу, АКТ-ы элементтерін қолдана білу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, шығармашылықпен жұмыс істеуге жаттығу және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті озық оқытудың әдіс-тәсілдерін меңгеріп, қолдана білу болып табылады.

Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттердің орындалуына көңіл бөлуі қажет. Кез келген пәнді оқытуда келесі талаптардың орындалғаны маңызды.

1. Оқушылардың ғылыми танымдылығын қалыптастыру үрдісін басты назарда ұстау қажет. Қоршаған ортаның ерекшеліктері мен оны танып білу жолдарын меңгеру негізгі талаптардың бірі болып табылады. Ғылыми танымдылық үрдісі жөніндегі білім кез келген құбылысты, заңдарды және теориялардың мазмұнын ғылыми негізде түсінуге мүмкіндік береді.

2. Әр бір заңның, теорияның қолдану шеғарасы болады. Олар осы шеғараның сыртында орындалмайды, олар келесі даму деңгейіне көшеді. Оларды түсіндіруге жаңаша заңдылықтар мен жетілген әдістемелер керек. Бірақ бұл жаңа әдістер ескі әдістерді жоққа шығармайды, керісінше жаңа деңгейде одан әрі дамытады. Бұл тәртіп қоғамға, экономикаға қатысты болады.

3. Білім туралы білім әдістемелік болып табылады. Әдістемелік тұрғыда білімді қалыптастырудың мәселелері қандай? Бірінші кезекте білімнің шындылығы, нақтылығы және салыстырмалығы. Тәжірибенің ролі және оның шындықтың критеріі екендігі, білімнің дамуы мен әлемнің танымдылығы, ғылымның қоғам мен өндірісті дамытудағы өз ара байланысы жатады.

4. Жалпы жағдайда ғылыми зерттеу әдістемелерін тәжірибелік және теориялық деп бөлуге болады. Шындығында таным үрдісінде бұл екі әдістер өз ара тығыз байланыста болып, тұйық циклды құрайды. Цикл келесі элементтерді құрайды: тәжірибе-мәселе-жорамал-теориялық салдарлар-сынақ-тәжірибеде тексеру.

5. Барлық әдістерде теорияның орны ерекше. Мәселенің теориялық негізін терең меңгермеудің нәтижесінде себеп-салдарлық принцип байланысын дүсіну қиын болады, ол өз кезегінде сұрақтың түпкі мақсатын жетік түсінуге мүмкіндік бермейді, бұдан оларды тәжірибеде қолдануға мүмкіндік ала алмаймыз. Тәжірибеде алынған ір бір деректер теория негізінде дәлелденуі тиіс.

6. Теория негізінен үш бөліктен құралады. Негізі, ядросы және салдарлары. Негізіне тәжірибелік деректер, үлгілер және ілгері түсініктер мен қажетті шамалар жатады. Ядросында негізгі принциптері мен жорамалдары қарастырылады. Принциптер мен жорамалдардан дербес заңдар мен салдарлар алынады және олар тәжірибеде тексеріледі. Осылай ғылыми теориялық танымдылық циклі құрылады. Осы сұрақтар теориялық білімдер бірге әдістемелік білімнің негізін құрайды.

7. Тұлғаны дамытуда ғылыми ойлау түсініктерін қалыптастыру үрдісі маңызды рол атқарады. Диалектикалық ойлау қаблетті қалыптастыру, яғни құбылысты басқа құбылыстармен байланысында қарастыру, оны қозғалысында, өзгерісінде және дамуында қарастыру, шындыққа жетудің жалғыз дұрыс жолы болып табылады. Осыдан абстракты шындықты емес нақты шындыққа қол жеткізе аламыз.

8. Ғылыми ойлаудың маңызды принциптерін қалыптастыру маңызды. Олар:

- тәжірибе негізінде алынған деректерге негізделген дәлелдемелер;
- ғылыми білімдердің сабақтастық принципі, жаңа білім алдыңғы білімді жоққа шығармайды, оны оған әрі дамытады;
- көзқарастардың дамымалы динамикасы, алынған деректердің талаптарына сәйкес өз пікірлеріне сын көзбен қарау;
- құбылыстардың пайда болу себебін айқындау;
- құбылыстардың жүйелілігі, бәріне ортақ бір бірін байланыстыратын заңдылықты анықтау, біріктіретін теориясын құру;
- ғылымның дамуында қиынсыздық (парадокс) жағдайдың болатындығын түсіну.

Ғылыми көзқарастары диалектикалық негізде қалыптасқан, ғылыми ойлау қаблеті заманауи әдістемелік үлгіде шыңдалған азамат, нағыз тұлға бола алады. Ол қоғамның дамуына қажетті ғылыми әдіснамалық әрекеттермен қарулана отырып, қоғамның шын даму бағытында өзгеруіне ықпал етеді. Қоғамның тоқырауына жол бермейді, жалпы халықтық меншікті жетілдіре отырып,

экономиканы қоғамның әр бір мүшесіне тең мөлшерде пайдасын тигізетіндей заңдылықпен дамуын қамтамасыз етеді. Экономиканың заманауи жаңа технология негізінде дамуын үнемі қамтамасыз ете отырып, оның тиімді даму бағыттарын ғылыми негізде болжаудың нәтижесінде, әр түрлі тоқыраулардан сақтандырады.

Пәндердің жаңартылған бағдарламасында олардың құрылымы ғылыми негізге сәйкес болуы тиіс, ондағы материалдардың өтілуі олардың күрделілігіне сәйкес өсу керек және мақсаттары нақты көрсетілуі тиіс [1].

Жаңартылған білім беру бағдарламасында оқытудың заманауи әдіс-тәсілдері ғылыми негізде көрсетіліп, болашақтағы шешілуге қажетті мәселелері болжануы қажет.

Игерілген жаңа мазмұнды бағалаудың әр түрлі әдіс жолдары ғылыми негізде сараланып, қолданылуы тиіс.

Жаңартылған мазмұнды тиімді іске асыру үшін мұғалімдердің бойында ғылыми ойлау қаблеттеріне негізделген білгірлік пен тапқырлыққа негізделген дағдыларды қалыптастыру қажет.

Осы мәселелерді тиімді шешу үшін қоғамдағы болып жатқан өзгерістерді, оның оң даму бағыттарын болжап, бақылап, бағдарламаның мазмұнына еңгізіп, жетілдіріп отыру, диалектиканың заңына сәйкес білім мазмұнын қоғамның даму бағында өзгертіп отыру маңызды мәселе.

Білім жүйесі қоғамдағы өтіп жатқан құбылыстарды түсіндіріп, соның жетегімен жүру ғана емес, сонымен бірге қоғамның дамуына қажетті алғы шарттарды болжап, оларды тиімді шешу жолдарын жан жақты талдап отыру қажет.

Негізінен білім беру жүйесі басты үш функциялар негізінде жүзеге асырылады. Олар білім беру, тәрбиелеу және дамыту. Осы функциялар негізінде қоғамда стратегиялық және тактикалық жоспарлар құрылуы тиіс.

Білім беруде қоғамның дамуы үшін қандай білімдердің қажеттілігі үздіксіз күн тәртібінде болуы тиіс. Бұл мәселе дүние жүзіндегі озық білімдердің негізінде және қоғамның ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып жасалынуы қажет. Уақытқа сәйкес қолданысқа қажетсіз болып қалған пәндер жүйеден алып тасталынуы керек. Сонда озық тәжірибелер алдын ала болжанып, тиімді меңгерілсе қоғам ертерек, тоқырауға ұшырамай дамиды болады. Бұл мәселеде оқушыларға арналған фантастикалық, ғылыми-техникалық жобалардың болуы олардың шығармашылық тұрғыда дамуына көп ықпалын тигізеді [2].

Пәндерді өткен кезде себептілік-салдар принципіне көңіл бөліп отыру керек. Себебі, мысалы физика сабағында қолданылатын физикалық шамалар табиғатта жоқ, бірақ олар табиғатта бар нақты құбылыстарды сандық түрде сипаттау үшін еңгізілген. Мысалы, күш ұғымы табиғатта жоқ, бірақ ол табиғаттағы бар заттар арасындағы әсерлесу құбылысын сандық түрде сипаттау үшін қолданылады. Сол сияқты масса шамасы, дененің инерттілігін, энергия дененің жұмыс істей алу қабілетін сипаттау үшін еңгізілген. Сондықтан физикалық шамалар табиғаттағы бар құбылыстар мен заңдарды сипаттау үшін еңгізілген, сондықтан олардың жиынтығы әлемнің физикалық бейнесін береді.

Бұл ұғымдар оқушылардың дүниетанымдық көзқарасын қалыптастырады және бізді қоршаған ортаның объективті өмір сүретіндігін көздерін жеткізіп, дәлелдейді. Сонымен бірге оқушылардың ғылыми ойлау қабілетін жетілдіріп, шығармашылық тұрғыда зерттеу тәжірибесін арттырады.

Білім беру әр уақытта тәрбие берумен тығыз байланыста болуы тиіс. Тәрбие беру адами болмысты қалыптастырудың негізі. Адам озық білім беру иесі болып қана қоймай терең адамгершілігі мол, мейрімді, ақ көңіл, түсі жылы, әр уақытта жақсылық жасайтын тұлға болуы тиіс. Осындай тұлғалардан тұратын қоғам – болашақтың қоғамы болуы қажет. Әрбір пәнді өткенде оның мазмұнына қатысты тәрбиені қалай жүргізуге болады. Пәннің жеке сұрағын қарастырғанда оның жақсы жағы қандай және қандай жағдайда ол адамға зиянды болады, соны анықтап отыру қажет. Ол сұрақтың жақсы жағы қалай қолданылып жатыр немесе қандай жағдайда зиянды болуы мүмкін. Болған жағдайда қандай қиыншылықтарға алып келеді, қоғамға қаншалықты кері әсері тиетіндігін болжап отыру қажет.

Кез келген пәннің әрбір сұрақтарында мәселені осылай ашық талдау оқушылардың сын көзбен ойлау қабілетін артырады. Жаманнан қашып, жақсылыққа жақын болуына мүмкіндік туғызады. Бұл мәселеде қоғамда болып жатқан оң істерді мысал ете отырып, оқушыларға патриотты тәрбие беруді қамтамасыз ете аламыз.

Тәрбие берудегі маңызды мәселелердің бірі-ұрпақтар сабақтастығын сақтау, дәріптеу және жалғастыру. Яғни жаңадан пайда болған қажетті қатынастар алдыңғы жақсы мәселелелерді жоққа шығармай оны жаңа деңгейде одан әрі дамытуы керек. Бұл мәселеде ұлт тарихында жыйнақталған жақсы, ұтымды, тәжірибеден алынған құнды деректерді одан әрі дамытып, қоғамның қажетсіз және зиянды бағытқа ауытқуынан сақтануға мүмкіндік аламыз.

Білім мен тәрбие тоқырауға түсіп, қоғамның дамуы тежелмеу үшін оларды үнемі дамытып отыруымыз қажет. Берілген білім мен тәрбие олар әр уақытта нақты, абсолютты және салыстырмалы. Осы принциптер негізінде пәндер оқытылатын әрбір сұрақтардың мазмұндары нақтыланып, ажыратылып және талданылып отырылуы тиіс [3].

Кейбір жағдайларда білім шектеулі, ол шын мәліметтерді бермейді деген кері бағыттағы түсініктемелер орын алуы мүмкін. Сонымен қатар адамды да ешқашан тәрбиелеп өзгертуге болмайды деген теріс пікірлер оқушының санасын бұрмалауы мүмкін. Білім оның дамуына қажетті жағдайлар мен шарттар жасаған кезде үздіксіз дами береді. Ол қоғамның дамуына оның мүшелерінің жағдайларының жаңаруына шексіз қызмет ете береді. Берілген сәттегі білім осы сәтте нақты, абсолютті және салыстырмалы. Себебі осы сәтті біз ол білімнің нәтижесін көріп, қолымызбен ұстап отырмыз және ол осы сәтті ол білімнің ең жетілген деңгейі, яғни ол абсолютті.

Уақыт өте келе білімнің дамуына сәйкес оның қолдану дәрежесі артады, яғни алдыңғы сәттегі білім өзгеріп, салыстырмалы қасиетке ие болады. Сонда әрбір пәннен сабақ өту барысында берілген мәселенің алынған деңгейін және оның даму мәселесін оқытушы айқын айтып отыру қажет. Мысалы физика

пәніне қатысты гравитациялық әсерлесудің алмасу мәселесі, ғарышты игерудегі негізгі қиындықтар, үлкен адронды коллайдер мәселелері, физика жетістіктерін әр түрлі салаларда қолдану мәселелері сабақ барысында оқушыға қоя білу оның шығармашылық тұрғыда өзіндік дамуына маңызды ықпал жасай алатын жеке тұлға болып қалыптасуына тиімді ықпал етеді. Әрбір пәннің ғылыми жетістігі мен соған сәйкес игерілген тәрбиеге байланысты адамда жаңа сатыға көтеріліп, өзінің ой болмысын артырып, жақсы жағынан өзгере береді. Қоғамда және оның экономикасы да дәл осындай заңдылықтармен дамиды.

Соңғы кездері білімнің практикалық жағын арттыруға көп көңіл бөлінуде. мақсатында оқушылардың өмір бойы оқуына көп көңіл бөлінуде. Бұл дұрыста болуы мүмкін. Осыған орай жоғары оқу орындарында дәріс оқу мәселесіне, яғни теорияға қажетті көңіл бөлінбеуде. Терең, жан-жақты теориялық білімсіз саналы практикалық жұмыс болмайды.

Сұрақтың мәселесін теориялық жағынан терең әрі жетік меңгерген маман ғана оның практикада қолданысын сәтті шеше алады. Теориялық жағынан терең білімді маман ғана өмір бойы өзінің шығармашылық шыңдалуы мен дамуын жетілдіре алады. Бұл мәселенің және бір сәтті шешілу жолы ол оқушылардың өмір бойы оқуын қамтамасыз ету.

Осы айтылған мәселелерді сәтті іске асырған жағдайда ғылым және оның нәтижелерінің тұлғаны, қоғамды және экономиканы дамытуға үлкен мүмкіндіктер аламыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Жаңартылған білім беру мазмұны аясында «критериалды бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру» Астана, 2017 ж.
2. Жалпы білім беретін мектеп мұғаліміне арналған критериалды бағалау басшылығы. Астана, 2016 ж.
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДДБҰ Педагогикалық шеберлік орталығы. Астана, 2015ж.

**«ОРТА БІЛІМДІ ДАМУДА ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ТӘЖІРИБЕЛЕРДІ КІРІКТІРУ РЕТІНДЕГІ 12-ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУ
ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ: ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ
ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ» СЕКЦИЯСЫ**

**THE SECTION « THE CONCEPT OF 12-YEAR EDUCATION AS THE
INTEGRATION OF DOMESTIC AND INTERNATIONAL EXPERIENCE IN
THE DEVELOPMENT OF SECONDARY EDUCATION: CURRENT
PROBLEMS AND WAYS TO SOLVE THEM»**

**БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ЗЕРТТЕУГЕ ЖЕТЕЛЕУ
АРҚЫЛЫ ДАМУ**

Абраимова Нургул Сеитжапаровна

Ұлан ауданы, Мамай батыр ауылы, «М.Ломоносов атындағы орта
мектебі» КММ, бастауыш сынып мұғалімі

Андатпа. Бұл жұмыста бастауыш сынып оқушыларын бақылау және зерттеу жолдарына үйрету қарастрылды.

Аннотация. В данной работе рассматривалось обучение младших школьников способам наблюдения и исследования.

Abstract. In this work, the teaching of younger schoolchildren in the methods of observation and research was considered.

Бастауыш сынып оқушыларын білім түрлерін оқып үйрете отырып, сол білімдерін іс-жүзінде дұрыс пайдалануға жетелеп, үйрете түсу қажет. Ол үшін оқу үрдісіндегі ізденушілік бағыт оқушылардың теориялық білімдерін практикалық білім, білік дағдылар арқылы бекітуге мүмкіндік жасайды. Сонымен қатар, оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытып, алдарына нақты мақсат қоюға және ол мақсатқа жету үшін қолданатын әдіс-тәсілдерге үйренеді.

Оқушыларды зерттеу жұмысын жүргізуге үйрету үшін :

- мұғалімнің өзі теориялық білімдерін жетілдіріп отыруы қажет;
- зерттеу процесіне баланы үзбей, сатылы түрде қатыстыру;
- зерттеу кезеңдері мен әдіс -тәсілдерін айқындап алу;
- зерттеу барысында өз бетімен қорытынды жасай алу;
- шығармашылық жаттығу, тапсырмалардың мазмұнын оқушылардың жас ерекшелігіне, қызығушылығына сай таңдау;
- оқушы жетістігін мадақтап, көтермелеу керек.

Бала-табиғатынан зерттеуші, зерттеушілік ізденіс – табиғатпен берілетін қасиеттің ажырамас бөлшегі. Жаңа әсер алу, көп білуге құштарлық, үнемі қадағалауға және эксперимент жасауға ұмтылу, әлем туралы жаңа мәліметтерді өз бетінше іздеу бала мінезінің маңызды белгілері ретінде қарастырылады. Зерттеушілік, ізденушілік белсенділік – баланың табиғи жағдайы; ол әлемді

танығысы, білгісі келеді. Баланың бұл табиғи белсенділігі зерттеушілік мінез-құндылықтың мәні.

Балаларды оқытуда зерттеушілік әдісті қолдану қажеттілігі балалардың табиғатынан көп білгісі келетіндігімен, қоршаған ортаны түсіну қызығушылығымен түсіндіріледі.

Зерттеу жұмысы жүргізу бастауыш сынып оқушыларының төмендегідей іс-әрекеттерді жасауға мүмкіндік туғызады :

- өзін қызықтырған сұрақтарға жауап іздеу;
- іздену барысында түрлі тәсілдер қолдану;
- өз пікірін, ойын ашық айту;
- өз бетімен қорытынды жасау;
- өзі үшін жаңалық ашу.
- қызығушылығын қанағаттандыру.

Менің бастауыш сынып мұғалімі ретінде алдыма қойған мақсатым, оқушыларды ғылыми шығармашылық ізденіс жұмыстарына бастауыш сыныптан бастап тарту. Солардың бірі – оқушылармен жүргізілетін ғылыми шығармашылық іздену-зерттеу жұмыстары. Сынып сағаттары, пәндерді оқыту барысында шығармашылық жұмыстар орындату арқылы оқушының қандай тақырыпқа қызағатыны анықталып, осыған байланысты жоспар жасалады. Ал бастауыш сынып оқушысы көбінесе көзімен көрген немесе бақылаған құбылысты терең білгісі келеді. Осы арада аймақтық компоненттерді қарастыру тиімді деп есептеймін. Бұл арада қойылатын мақсат :

1. Оқушылардың бойында туып өскен жеріне, туған жердің табиғатына деген құрметті арттыру.

2. Адамның табиғат пен мәдени ортамен байланысы мен бір –біріне бағыштылығын көрсету, туған өлкеге деген азаматтың адамгершілік ұстанымын тәрбиелеу.

Сондықтан да жұмыстарды жүргізу барысында оқушыларды өз бетімен көп ізденуге, шығармашылық қабілеттерін арттыруға, зерттеуді үйрету қажет. Осы бағытта жүргізілетін жұмыстар:

1. Кез келген тақырып бойынша ең алдымен сол тақырыптың тарихына көп көңіл бөлу. Себебі , шығу тарихын зерттеп алмай кез келген дүниенің сырын түсіну мүмкін емес.

2. Тақырып төңірінде жүргізген зерттеулерді талдау

3. Сонымен қоса тақырыпқа сай қызықты деректер жинақтау. Осы жұмыстарды жүргізіп болған соң өз тарапымыздан қандай жұмыс жасау керектігін (сауалнама, сұхбат, тәжірибе, т.с.с.) айқындап алып соған кірісеміз де нәтижесі бойынша талдау, анализ жасап, қорытынды шығару қажет

Ізденіс барысында оқушыларға шығармашылық мүмкіндіктер беріледі. Оқушылар дүниетанымының мүмкіндігіне қарай, ғылыми түрде тапсырмалар беріледі. Мұғалім мен оқушы бірлесе отырып, жұмыстың көкейкестілігін, шығармашылық аясын айқындады, осы міндеттер бойынша оқушылармен қосымша ізденуге жағдай жасай алады.

Осы жұмыс барысында ғылыми жұмысты жүргізудің теориялық принциптерін пайдаланылады:

1. Ізденіс жұмысты ұйымдастыруда белгілі бір тақырып бойынша көмек көрсетіледі./Қосымша мағлұматтар беремін./

2. Ғылыми бағыт бойынша зерттеу материалдарының тізбесін жасап және сұрыптайды.

3. Жұмыстың өміршеңдігіне мән беріп, ортамен байланысына көңіл бөлу.

4. Зерттеу кезеңдері бойынша қолданатын әдіс-тәсілдері анықталады.

5. Оқушының жұмыс барысындағы жеке қолтаңбасы, жаңалық қыры, шығармаларын талдай білуі ескеріледі.

6. Жұмыстың соңында қорытындылар мен пайдаланылған әдебиеттердің тізіміне көңіл бөлінеді.

Оқушының әрекеті:

- объектісінің зерттеу тақырыбына байланысты аталуын зерттеу,мағынасын білу;

- ауыл тұрғындарымен еркін түрде байланыс орнату;

- аталған жұмыстарының төңірегіндегі өз ойларын сыни, шығармашылық тұрғыда тұжырымдау;

- өз ойын дәлелдеу, өз еркімен мәселе көтеру, оларды дұрыс тұрғыдан шешу, үнемі ізденіс үстінде болуы,

Мұғалім әрекеті:

- мәселелерді шешуге қызығушылығын ояту;

- оқушыға тапсырма беру кезінде кеңес беру;

- зерттейтін тақырыпты таңдауға көмектесу;

- оқушы жұмысына баға беу,бірлесіп тыңдау;

- жай сұрақтан күрделі сұрақтарға көшу арқылы оқушы білімін толықтыру;

- оқушыға бағытталған жұмысының құрылымын айқындау;

- үнемі бағыт-бағдар беру.

Бірнеше оқушылардың жұмыстарына тоқталсам:

Құмашева Айгерім өзінің "Табиғаты тамаша туған өлкем" тақырыбындағы шығармасында ауылымыздың табиғатын, оның ерекшелігі мен

жануарларының сан-алуандылығы туралы әңгімеледі. Нәтижесінде аудандық "Ұлан таңы" газетінде жарық көрді.

4-сынып оқушысы Жәдігер Азат "Қазақи тазы ит- қазақ халқының ұлттық құндылығы" тағырыбында жазған зерттеу жұмысында тазы иттің шығу тарихын, оның түрлерін, дене бітімінің ерекшеліктеріне, мінез құлқына, аң аулаушылық қасиеттеріне сипаттама берді.

Бұл жұмысында қазақи тазы иттердің ұлттық құндылыққа жату ерекшеліктерін зерттеп қарастырды. Ал материалдарын ақпарат көздерінен және ауылдағы сақталған тазы иттерді бақылау арқылы жинақтады. Осы тақырып бойынша баланың ашқан жаңалығы:

Ұлттық құндылықтың сақталуына өзіндік үлес қосу боды.

Осы жұмыстың барысында атқарған жұмыстары:

1. Ауылындағы тұрғындардың асырап отырған иттерін бақылау және тұрғындардан сауалнама алу кезінде ауыл тұрғындары асырайтын иттердің тұқымдарын ажыратты. Ауылда тазы иттердің санаулы ғана екенін анықтады.

2. Ауылдағы тазы ит ұстайтын тұрғындарды және тазы иттің санын анықтады.

3. Тазы иттердің атын, жасын, қанша аң аулағанын анықтады.

4. Өзінің бақылаған тазы иттерінің күшіктерін туған кезінен бақылады. Ол күшіктердің қашан көзін ашқаны, қалай қимыл жасайтындары, немен қоректенетінін анықтады. Ай сайынғы күшіктің салмағын, олардың бойындағы болып тұрған өзгерістерін бақылап отырды.

Оқушы аталған жұмысында өзінің жеткен нәтижесі бойынша атап өтті:

1. Қазақи тазы иттердің шығу тарихы;
2. Жер климатына байланысты алуан түрлі болатынын;
3. Дене бітімінің ерекшелігін;
4. Ауылдығы тазы иттердің таза тұқымды емес, будандасқан түрі екенін;
5. Тазы иттердің жуас, талғампаз, кірпияз болатынын;
6. Тазы иттердің аңшы екенін;
7. Туған кезде күшіктерінің әлсіз болатыны және олардың тез өсіп-жетілетінін.

Оқушының жасаған ұсынысы:

1. Қазақи тазы иттерді құндылық ретінде заңдастыру қажеттігін;
2. Таза тұқымды тазы алу үшін ауылда иттерді байлап ұстау қажеттігін;
3. Ауылда иттерге уақытылы екпе жасау қажеттігін;
4. Ауыл шаруашылығына көңіл бөліп, таза тұқымды тазы алу қажеттігін.

3-сынып оқушысы Ашимова Аяужан "Сүт тағамдары және оның денсаулыққа пайдасы" тақырыбында жеке отбасылық шаруашылықтағы сиыр тұқымы туралы мағлұматтар жинақтады. Жыл мезгілінің өзгеруі бойынша сиырдың жеген азығына байланысты алынатын сиыр сүтінің майлылығының өзгеретінін, одан алынатын өнімдердің жасалу жолдарын, адам ағзасына тигізер әсерін қарастырды.

Зерттеу жұмысы бойынша жасаған қорытындысы:

1. Сиырдың тұқымы: алатау және жергілікті қазақи тұқым.
2. Күту ерекшелігі,
3. Сиыр сүтінің мөлшерінің жазғы шөптің құнарына байланысты екені;
4. Жергілікті қазақи тұқымды сиырдың сүтінің аз болатыны;
5. Сүттен тағам жасау жолдарын білуі және үйренуі;
6. Сүттің құнары мен құрамын, оның ішінде дүкендегі сүттердің құрамы, майлылығы жыл мезгіліндегі шөптің нәліне байланысты өзгермейтінін;
7. Жеке отбасылық шаруашылықта сүтке ешқандай қоспалар қосылмағандықтан денсаулыққа пайдалы екенін білді.

Ұсынысы:

1. Жеке отбасылық шаруашылықта ұстайтын малға уақытылы екпе жасатып отыру;

2. Жеке отбасылық шаруашылықта ұстайтын малдың тұқымын асылдандыру қажет;

3. Табиғи сүтті денсаулық үшін үнемі ішіп отыру қажет.

Өз ойымды қорыта келе айтарым, оқушыларды бастауыш сыныптардан бастап шығармашылық жұмыстарды жүйелі түрде орындату арқылы зерттеу ізденіс жұмыстарына бейімделулеріне ықпал етеміз. Ал ондай оқушылардың болашақта мамандық таңдау барысында да, өмірде де өз орнын табуда аяқтарын нық басатынына сенімдімін.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Тұрғанбаева.Б.А., Шабденов.Б.Ш. Шығармашылық баспалдақтары. Алматы,2003
2. Бекова.Г. Шығармашылық ізденістер Бастауыш мектеп 1998 ж. № 2 24-28 бет
3. Алпысова.Г.Т. Оқушыларды шығармашылыққа баулу. Бастауыш сынып 2012ж. №3 4-5 бет
4. Өтеғұлова.Г.Қ. Инновациялық технологиялардың тиімділігі Бастауыш сынып әдістемесі - 2011ж. №5, 35-36 бет

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ ТӘСІЛІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Абылханова Алуа Нурбахытовна

Байзақ ауданы, Берікқара орта мектебінің

биология пәнінің мұғалімі және кәсіптік бағдар беру педагогы

Андатпа. Балалардың білім алғандығының анағұрлым анық, әртүрлі қырларынан және егжей-тегжейлі дәлелін көруге; мұғалімнің пікірі бойынша балаларды оқыту барысында не болуға тиіс, ал шындығында жағдай қандай екендігі арасындағы айырмашылықты көруге; оқытудың нәтижесінде оқушылардың қажеттіліктерін барынша қанағаттандыратындай етіп қалай жоспарлау керектігін түсінуге; Lesson Study-дің басты мақсаты оқушыларға білім алуға көмектесу және топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету болып табылатын мұғалімдердің желілік қоғамдастығы аясында іске асыруға; Lesson Study мүмкіндіктерін өзінің педагогикалық тәжірибесінде қолдануға көмектеседі. Мақсаты: Lesson Study: ол не, ол қалай және неліктен жұмыс істейді, оны кім қолданады? сынды сұрақтарға жауап табу.

Аннотация. Увидеть более четкие и разнообразные стороны получения знания детьми; по мнению учителя, видеть разницу между происходящим в процессе обучения детей и в действительности что они имеют; в результате обучения понять как планировать и максимально удовлетворять потребности учащихся; главной целью Lesson Study является оказание помощи учащимся в получении образования и содействие профессиональному развитию членов группы в рамках сетевого сообщества учителей; Lesson Study помогает использовать возможности в своей педагогической практике. Цель: Lesson Study: что она, как она и почему она работает, кто ее использует? найти ответы на вопросы.

Abstract. To see clearer and more diverse aspects of learning by children; to see the difference between what is happening in the process of teaching children and in reality what they have; as a result of learning to understand how to plan and maximize the needs of students; the main goal of Lesson Study is to assist students in obtaining education and promote the professional development of group members within the network community of teachers; Lesson Study helps to use opportunities in their teaching practice. Purpose: Lesson Study: what is it, how is it and why does it work, who uses it? Find answers to questions.

Lesson Study: ол не, ол қалай және неліктен жұмыс істейді, оны кім қолданады сұрақтарына мектебімізде жоспарланған зерттеу сабақтарынан жауап тапқан болатынмын. Іс-тәжірибемде зерттеу сабағы 5 «А» сыныбында жаратылыстану, орыс тілі және ағылшын тілінен жоспарланды. Жоспарды құрастыруға арнайы фокус тобы құрылды. Фокус тобымен бірлесе сауалнама құрастырылды және зерттелетін оқушылар анықталды. Олар: «А» деңгейі – Сатымқұл Нұрбол, «Б» деңгейі –Ермұрат Арсен, «С» деңгейі – Досхожаева Нұршуак.

«Lesson study» тақырыбы: Сын тұрғысынан ойлауды дамытатын шығармашылық тапсырмаларды жиі қолдану – айтылым дағдыларын қалыптастырудың ең оңай тәсілі.

Мақсаты: Сын тұрғысынан ойлауды дамытатын шығармашылық тапсырмаларды жиі қолдану арқылы айтылым дағдыларын қалыптастыру.

Критерилер: Сын тұрғысынан ойлану тапсырмаларын қолданады; Айтылым дағдыларын қалыптастыратын жағдай жасайды.

Дескрипторлар: Сын тұрғысынан ойлайды; Сыни шолу жасай алады; Сыни көзқарасын білдіреді; Айтылым тапсырмаларын қолданады; Сөздік қорын байытатын әдіс-тәсілдерді қолданады.

Алғашқы сабақ орыс тілінен «Кем быть?» тақырыбында өтті. Сабақ топтық жұмыста болды. Сабақтың алғашқы сәтінен мұғалім оқушыларға жақсы көңіл-күй сыйлай білді. Мұғалім мамандықтар туралы шағын өлең оқып беріп, оқушылардан не туралы? Сабақтың тақырыбы қандай? Деген сұрақтар қою арқылы тақырыпты ашты. Оқушылар болжау арқылы тез арада тауып алды. Жаңа сабақты Оразкуль Бектасовна өмірдің маңызы және қажеті неде? Деген сұрағына оқушылардан жақсы жауап ала білді. Олар өз ойларын жақсы жеткізе білді. Осы орайда бейнежазба қарастырып, кейін талдады. Тақтада жаттығу орындалды. Әр топқа мамандық иелерінің атаулары берілді.

1 топ – повара

2 топ – строители

3 топ – модельеры

4 топ – учителя

Әр топ өзінің атауының лексикалық мағынасын парта үстінде жатқан сөздіктен қарап, ашу керек болды. Грамматикалық мағынасы, қандай сөз табына жататынын анықтады. Бұл тапсырма оқушыларға өте ұнады, олар сөздіктен табуға асықты және әр топ өкілі өте жақсы түсіндіріп берді. Әр топ бір-біріне кері байланыс берді. Бекіту мақсатында оқушыларға шығармашылық тапсырма берілді: сіріңке қорапшасынан фигура құрастыру, ободок жасау, салат жасау, киім үлгісін көрсету болды. Оқушылардың қызығушылығын тудырған осы тапсырма болды. Сабақтың соңында жақсы рефлексия болды. Сабақ аяқталғаннан кейін фокус тобы отырып, талдау жүргізді және екінші сабақтың жоспары талқыланды.

Екінші сабақ жаратылыстану пәнінен Экология және тұрақты даму бөлімі бойынша «Экожүйелер». Ұйымдастыру сәті «Аффирмациялардан» бастадым. Әр оқушыға таратылғандықтан уақыты созылып кетті. Тақтадан төрт сурет

көрсеттім, оқушылар суретте не болып жатқанын түсіндіріп беру сұралды. Мұғалім қосымша сұрақтар қою арқылы оқушылардан тақырыптың атын анықтап алдым. Тақырыпқа сай топқа бөліну және бағалау парақшасын тараттым. «Экожүйелер» туралы шағын көрсетілім ұсындым. «Топтық тергеу немесе зерттеу» стратегиясы бойынша 1 топқа – экожүйеде тек адамға пайдалы өсімдіктер мен жануарларды қалдыруға бола ма екендігін дәлелдейді. 2 топ – өндірушілерін, тұтынушыларына, ыдыратушыларына зерттеу жүргізеді. 3 топ – экожүйе бойынша қарапайым және күрделі сұрақтар құрастырды. Жалпы бірінші топ мазмұндауға қиналды (кітаптан оқып беріп тұрды). Ал 2 және 3 топ жақсы жұмыс атқарды. «Ойлан, зерделе» әдісі бойынша кесте толтырды. Жалпы экожүйе туралы талқылау сұрақтары берілді және оқушылар толық жауап беріп отырды. Шығармашылық тапсырмаға келетін болсақ оқушылар жақсы алып шықты. Сабақ фокус тобымен талданды және 3-ші сабаққа жоспар құрылды.

Үшінші сабақ. Тақырыбы «Professions» мамандыққа байланысты болды. Оқу мақсаты айтылым дағдыларын дамыту болды. Тақырыпты ашу үшін сурет көрсетілді. Сол суретке қарап отырып оқушыларын өз ойларын білдірді және тақырыпты ашты. Сабақ жұптық жұмысқа бағытталғандықтан, жұптарды анықтау мақсатында әр оқушыға үлестірмелер таратылды. Үлестірмелерде әр мамандық иесінің аты және тегі жазылды. Оқушылардың назарына бейнежазба қосылды. Сол бейнежазбадан оқушылар өз жұптарын анықтады және өз мамандықтары бойынша өз ойларын білдірді және сол мамандықтың маңыздысы неде екенін дәлелдеді. Әр жұп бір-біріне кері байланыс берді. Екінші тапсырма have to/haven't to грамматика, яғни ережесі түсіндірілді. Кейіносы ережеге сай тапсырма орындады. **Have to/don't have to rules**

- Every pair will say two have to or has to of next pairs
 - Teacher gives feedback
1. To write correct grammatically sentence
 2. To give right and full sentence

Әр жұп өздерінің тапсырмаларын орындау барысында, өздерінің мамандықтарын не істеуге міндетті және не істеуге міндетті емес екенін жазып, ортаға таныстырды. Мұғалім кері байланыс беріп отырды. Ерекше дұрыс және грамматикалық нормаларға сай орындаған жұп – Нұрбол және Арсеның жұптары болып табылды. Сыныпта 8 жұп болды, яғни 8 мамандық түрі. Соларды мамандықтар және мамандық емес деп екі топқа бөлдік. Топқа бөлуден бұрын бейнежазба қарады.

Professions	Not Professions
doctor	farmer
teacher	babysitter
dentist	plumber
fireman	tailor

Осындай екі топқа бөлінді. Неге, қалай ойлайсыңдар? Деген сұрақтарды қою арқылы оқушылар өз ойларымен бөлісті. Аталмыш тапсырмада жұппен отырған оқушылар екі топқа бөлінді. Интервью әдісі арқылы оқушыларға сұрақтар қойылды. Сенің мамандығың саған ұнайды ма? Неге ол ұнайды? Ол

қызықты мамандық па? Осы сұрақтарға оқушылар жауап бере отырып, өз ойларымен бөлісті. Мұғалім бұл жерде тілші қызметін атқарды, ал оқушылар мамандық иелері. Сұрақ-жауаптан кейін мұғалім оқушыларды, ал оқушылар мұғалімді бағалады. Яғни қызметтерін қалай атқаруына байланысты. Смайликтермен жақсы, жаман емес, керемет деген бағалар қойылды. Екі топқа соңғы тапсырма диалог құрастыру. 1-ші топқа – Мектепте, 2-ші топқа – ауруханада. Оқушылар құрастырып, көрсетіп, жақсы сомдап берді. Рефлексияда оқушылар сабақты жақсы түсінгендерін көрсетіп өтті.

Зерттеу сабақтың сәтті тұстары: сабақта жоспарланған тапсырмалар орындалды, оқушылар белсенділік танытты, кері байланыс жасауда жоғары деңгейді көрсетті. «С» деңгейіндегі оқушы өзін басқа қырынан көрсете алды, белсенді болып, бір қадамға жоғарлағаны көрінді. «А» деңгейіндегі оқушы өзінің бағасын дәлелдей алды.

Зерттеу сабақтың сәтсіз тұстары: оқушылардың сөздік қорлары аз, сөйлеу дағдыларын дамыту қажеттілігі көрінді. «В» деңгейіндегі оқушы сабақта өзін қолайсыз сезінді. Өзінің бағасын дәлелдей алмады.

Ұсыныс: 5 «А» сыныбымен әңгіме, талқылау, баяндау, мазмұндау, өз ойларын білдіру сынды тапсырмаларды орындау. Сөздік қорларын дамыту.

Қорытынды: сабақ мақсатына жетті. Жалпы зерттеу сабақтың мақсаты айтылымға байланысты болғандықтан өз сабағымда ішінара мақсатқа жеттім. *Lesson Study* мен оның тиімділігін басқару арасында өнімді байланыс орнату, соның арқасында *Lesson Study-ге* қатысу мен оның нәтижелерін әріптестеріне таныстыру тиімділікті басқару құралдарының бірі ретінде қарастырылатын болған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. www.teachingexpertise.com
2. "Жаңа білім" журналы, №5 2019 ж 8-9 беттер

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ УСЛОВИЯ В ШКОЛЕ: АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СБАЛАНСИРОВАННОГО ПИТАНИЯ И ЭРГОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

Айдаркулова Джамиля Кадировна

педагог-исследователь, учитель русского языка и литературы
гимназия имени Гани Муратбаева, Жамбылская область
Байзакский район, село Сарыкемер Казахстан

Андатпа. Мақалада мектептегі тамақтанудың маңыздылығы, оқушының төменгі қажеттіліктерді қанағаттандырмай, жоғары қажеттіліктерді қанағаттандыру мүмкін еместігі туралы айтылады ол оқушылардың өзін-өзі дамыту. Жоғары оқу үлгерімінің кепілі ретінде Қазақстан Республикасының қазіргі заманғы мектептерінде тамақ өнімдерінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету және эргономикалық ортаны құру мәселесі қарастырылған.

Аннотация. В статье рассматривается вопрос о важности питания в школе, как о низком уровне потребности ученика, без которого не возможно удовлетворения более

высоких потребностей, развития и саморазвития учащихся. Рассматривается вопрос об обеспечении безопасности питания в современных школах Республики Казахстан и создания эргономической среды, как гарантии высоких показателей в учёбе.

Abstract. The article deals with the issue of the importance of nutrition at school, as a low level of the needs of the student, without which it is not possible to meet the higher needs, development and self-development of students. The issue of ensuring food safety in modern schools of the Republic of Kazakhstan and creating an ergonomic environment as a guarantee of high academic performance is considered.

Основным богатством любой страны являются дети. Подрастающее поколение должно быть здоровым. Сохранение здоровья детей - это проблема социальная и её нужно решать всем обществом. В сутки каждый ученик в школе проводит в среднем 6-7 часов, то есть половина своего рабочего времени. А значит, школа является одним из гарантов здоровья детей. Школа должна создавать эргономичную рабочую среду удобную, здоровую и мотивирующую. Исследования показывают, что улучшение эргономической среды учащихся повышает продуктивность обучения. Школа для ученика должна быть безопасной зоной, где он будет чувствовать себя комфортно и безопасно.

Каждый родитель, отдавая ребёнка в школу, первым делом интересуется безопасностью своего ребёнка, а также о сохранении здоровья ребёнка. В школе должно соблюдаться всё, что касается здоровья: учебная нагрузка, которая зачастую бывает перегруженная, перемены должны рассчитывать время в столовую, где нет порядка в современных школах. На перемене стоит давка, каждый ребёнок хочет купить первым, то есть выживает сильнейший. А как быть ученикам среднего звена и ученикам начальных классов. Всё это должна учитывать школа, чтобы каждый ребёнок успел во время покушать и сходить для естественных нужд. Для того чтобы не было таких случаев нужно опираться на следующий документ, где указываются число работников столовой.

В утверждённом приказе Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года №598: «Правила организации питания обучающихся в государственных организациях среднего образования, внешкольных организациях дополнительного образования, а также приобретения товаров, связанных с обеспечением питания детей, воспитывающихся и обучающихся в государственных дошкольных организациях, организациях образования для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, организациях технического и профессионального, послесреднего образования» прописано о наличии, из расчета:

- до 150 обучающихся в организации образования – не менее 1-го повара, 1-го кухонного рабочего;
- от 151 до 350 обучающихся в организации образования – не менее 1-го повара, 2-х кухонных рабочих;
- от 351 до 650 обучающихся в организации образования – не менее 1-го повара, 3-х кухонных рабочих.
- от 651 до 1500 обучающихся в организации образования – не менее 3-х поваров, 4-х кухонных рабочих;

- от 1501 до 2500 обучающихся в организации образования – не менее 3-х поваров, 5-ти кухонных рабочих;

- от 2501 и более обучающихся в организации образования – не менее 3-х поваров, 7-ми кухонных рабочих.

При учёте всех этих требований все ученики успеют на перемене покушать. Современная школа должна учитывать одну из важных ступеней иерархической модели Маслоу, который утверждал, что человек не может испытывать потребности высокого уровня, пока не будут удовлетворены потребности низкого уровня, то есть первым делом нужно обратить на удовлетворение физиологических потребностей, в данном случае удовлетворение питания. Встаёт вопрос о правильном сбалансированном питании учащихся.

На повестке дня остро стоит вопрос о здоровом питании. Школьное питание должно быть сбалансированным, ведь в это время идёт рост организма, рост скелета. Идёт рост системы желез, которые вырабатывают и выделяют в кровь гормоны, которые контролируют многие жизненно важные функции организма, такие как рост, метаболизм и размножение.

Мы все знаем, что в январе месяце 2023 года нынешний министр образования Гани Бейсенбаев сообщил, что учащихся начальных классов в школах Казахстана планируют обеспечить бесплатным питанием. "Особое значение для развития детей имеет качественное питание.

Планируется:

- пересмотреть нормативы обеспечения детей питанием;
- предоставлять одноразовое бесплатное горячее питание всем учащимся начальных классов;
- внедрить систему безналичного учета в столовых.

Очень важно, чтобы дети ели не только полезное, но и вкусное. Институту питания, нужно креативнее подходить к решению данной темы. Креативным решением можно предложить детям больше видов вкусных и полезных салатов, компотов, которые не варят фрукты, а запаривают фрукты, где больше остаются питательных веществ. Добавить в меню несколько видов каш, которые готовятся на молоке, а не на молоке с водой, как делают это в некоторых школах. Ещё одним важным аспектом является то, что для отдельных категорий учащихся организовывать щадящее (диетическое) питание. По данным исследования Муханова Г.Т., Оспаналиева М.С., Камалиева М.Р., Дуйсенбаева Б.С., Кенжекулова Р.Н наиболее распространенными заболеваниями среди детей являются болезни органов дыхания, болезни органов пищеварения, болезни глаза и придаточного аппарата, болезни нервной системы. Можно организовать в школьной столовой следующее меню: каша овсяная, запеченное яблоко, фаршированное творогом и изюмом, травяной чай, манник или пудинг, обогащенный белковой смесью, отвар шиповника, суп-пюре из тыквы и картофеля с фрикадельками из телятины и риса, омлет. Индюшиное филе, запеченное с овощами в духовке, кус-кус на гарнир. Компот из яблок, кураги без

сахара. В школьных столовых и буфетах нельзя продавать газированные напитки, фаст фуды и т. д.

Каждая школа в Республике Казахстан должна быть обеспечена педиатром, медицинской сестрой, которые должны отвечать за здоровье каждого ученика, вести карту наблюдений, проверять меню столовой школы. И поэтому в школу должны отправлять только опытных, знающих, высококвалифицированных медработников.

Медицинские работники должны приходить в школу раньше детей, так как могут случиться всякие непредвиденные случаи, или ребёнок может оказаться в опасной ситуации. Так же медработники под рукой должны иметь самое необходимое для оказания первой медицинской помощи, но, к сожалению, есть случаи, когда ученику не могут дать самые обычные жаропонижающие таблетки.

Итак, по мере удовлетворения более низких потребностей у ребёнка появляются более высокие потребности, то есть потребность обучения и саморазвития.

Список использованных источников

1. Правила организации питания обучающихся в государственных организациях среднего образования, внешкольных организациях дополнительного образования, а также приобретения товаров, связанных с обеспечением питания детей, воспитывающихся и обучающихся в государственных дошкольных организациях, организациях образования для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, организациях технического и профессионального, послесреднего образования. Приказ Министра образования и науки РК от 31 октября 2018 года №598. [Электронный ресурс]: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017948>

2. Пирамида потребностей по Маслоу [Электронный ресурс]: ru.wikipedia.org/wiki/Пирамида_потребностей_по_Маслоу

3. Статья: Бесплатное питание для всех начальных классов планируют ввести в Казахстане.[Электронный ресурс]:https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/besplatnoe-pitanie-vseh-nachalnyih-klassov-planiruyut-vvesti-488349/

4. Статья «Структура заболеваемости среди детей и подростков в Республике Казахстан» авторы Муханова Г.Т., Оспаналиева М.С., Камалиева М.Р., Дуйсенбаева Б.С., Кенжекулова Р.Н.

[Электронный ресурс]: <https://cyberleninka.ru/article/n/struktura-zabolevaemosti-sredi-detey-i-podrostkov-v-respublike-kazahstan>

ЖАҢА ТРЕНДТЕРДІҢ БІЛІМДЕГІ СИПАТЫ

Бірманова Қымбат Исланбекқызы

Педагогика білімдерінің магистрі, Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Рудный қаласы білім бөлімінің Бейімбет Майлин атындағы №7 мектеп-гимназиясы» КММ директоры

Аңдатпа. Мақалада қазіргі оқу мен оқытуда кәсіби дамуға ұмтылыс, заманауи ақпараттық технологиялар тиімді қолдану арқылы педагог құзіреттілігін дамыту және білімдені жаңа трендтердің сипаты сөз етіледі. Жаңа трендтер арқылы жүйелі жұмыс жасауына, кәсіби даму, оқушыларының білімдегі олқылықтарын түзеу, білім сапасына бағыттау, мұғалімдердің кәсіби дамуы бойынша нақты дәлелдермен қызметі көрсетілген.

Сонымен қатар сандық-мультимедиялық құралдарды қысқа мерзімде оқытуда оңай әрі тиімді қолдана алуы. Біртұтас педагогикалық үдеріске қатыстылардың барынша жоғары нәтижеге жетуді көздеген мақсатты, сапалы өзара әрекеттесуі Soft skills бойынша кәсіби даму картасы жасалған.

Аннотация. В статье рассматривается стремление к профессиональному развитию в современном обучении и обучении, развитие компетенций педагога через эффективное использование современных информационных технологий и характер новых образовательных трендов. Показано системное функционирование через новые тренды, профессиональное развитие, коррекция пробелов в знаниях учащихся, ориентация на качество знаний, деятельность учителей с конкретными аргументами по профессиональному развитию. А также умение легко и эффективно использовать в обучении цифровые мультимедийные средства в короткие сроки. Разработана карта профессионального развития по Soft skills с целенаправленным, качественным взаимодействием участников единого педагогического процесса с целью достижения максимального результата.

Annotation. The article examines the desire for professional development in modern education and training, the development of teacher competencies through the effective use of modern information technologies and the nature of new educational trends. The system functioning is shown through new trends, professional development, correction of gaps in students' knowledge, orientation to the quality of knowledge, the activity of teachers with specific arguments for professional development. As well as the ability to easily and effectively use digital multimedia tools in training in a short time. A Soft skills professional development map has been developed with purposeful, high-quality interaction of participants in a single pedagogical process in order to achieve maximum results.

Жаңа трендтер-жаңа көзқарас тудырып, білімалушылар мен ұстаздар, ата-аналар яғни білім саласына қатысты адамдар жаңа білім берудің заманауи әдісін бағалап үлгерді деп айтсам артық болмас. Жаңа трендтер оқу-білім айналымына қосылып қана қоймай, ақпарат көзін іздеу, жаңа білімдерді жедел әрі тиімді түрде үйрену қажеттілігі туындағанда барша ұстаз қауымы үшін кәсіби дамуға ұмтылыстың жаңа бір білім алу жолы болды. Біз оқытудың үйреншікті үлгілерінен ауытқып, жаңа форматтарын белсендірек игеруге мәжбүр болдық. Енді, дәстүрлі мектептің жұмысы өзгеше болады. Білім берудегі мобильділік оқытуда педагогикалық үдеріске қатысушылардың өзара әрекеті мынадай бірізді, өзара байланысты әрекеттер мен қызметтердің тізбегінен тұрады, олар: педагогикалық талдау, мақсат қою және жоспарлау, ұйымдастыру, бақылау, реттеу және түзету. Ең бастысы, оқу сізге ыңғайлы уақытта және негізгі қызметіңізге кедергі келтірместен өте береді. Бүгінгі таңда білім ошақтары инновациялық қызметтің біздің әрі қарай дамуымызға ой салып, шығармашылық тұрғыда ойлануға үйрететін қашықтан үйретуші бағдарламалар да, қашықтан білім беру курстары, тренингтер, семинарлар, шеберлік-сыныптары, вебинарлар мен конференциялар, жаңа әдіс-тәсілдер т.б. толассыз артып келе жатыр.

Заманауи ақпараттық технологиялар ғасырында әр ұстаз өзіне қажетті және қызықты нәрселермен шығармашылық тұрғыда айналыса алады. Оқытуда ұстаз бен оқушы арасы қашық демесеңіз, ұстаз бен оқушы арасы бір-ақ қадам. Бірінші кезекте әр оқушыны, тәрбиеленушіні ойлаймыз. Байқағанымыз білім алушылардың виртуалды байланысып, қашықтық олимпиадалар мен байқауларға белсене қатысып, оқуға деген мотивациясын, берілген тапсырмаларды шығармашылықпен орындап, жоғарлағанын көре алдық.

Ақпараттық технологиялар оқушылар үшін білім, білік, дағдыны игерудегі қажетті ресурс болып отыр. Сонымен қатар, түрлі платформаларда жұмыс жасаудағы сандық-мультимедиялық құралдары оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыру тиімділігін арттырудың қуатты құралы. Бір сөзбен айтқанда оқушы-ұстаз-ата-ананың компьютерлік және ақпараттық сауаттылық білігі артады. Жұмыстағы ең басты сөз-мүмкіндік. Жақсы ұстаз кез- келген жерде онлайн, офлайн жұмыс жасай біледі. Қашықтан оқыту кезінде мықты ұстазды одан әрі мықты ете түсті.

Мұғалімнің бәсекеге қабілеттілігі едәуір өсті. Осы ретте ұстаздарды төмендегі топтарға бөліп қарастырайын. Біріншіден: талаптанушы-ізденімпаз яғни дүниетанымы кең, оқу бағдарламаларын жақсы меңгергендер.

Екіншілері жаңашыл мұғалімдер: оқулықтар, ресурстарды көре білетін, өздігінше ізденіс жасайтындар.

Үшіншілері - әдіскерлер: кәсіби жоғары бейімделген мұғалімдер.

Сандық трансформацияда туындаған мәселе жоқтың қасы деуге болады. Себебі бұл саланы да еңсердік. Икемді, мықты ұстаз онлайн, қашықтықтан оқытуда кәсіби ерте сөнбейді. Сандық ресурстарды көптеген жылдар бойы қолданып келдік. Бүгінгі мұғалім жан-жақты, ашық диалогқа дайын, креативті, шынайы ақылды білім альтернативаларын заманауи тиімді қолданатын сонымен қатар блогерлер. Қысқа уақыт ішінде елеулі нәтиже көрсетуде. Шығармашылық жұмыстар форматына қарамастан көп уақытты үнемі талап етеді, оқушылар оқытуға қатысып қана қоймай шығармашылықпен бірігу және бәсекеге қабілетті эффектісін береді. Мектеп оқушыларының білімдегі олқылықтарын түзеу, білім шығынын толтыруда оқытуда өзіндік жұмыстары кеңейе түсті және мультимедиялық құралдарды ұтымды пайдалануда.

- оқыту жағдайының қолайлығы:
- психологиялық жайлылық,
- өз сандық-мультимедиялық құралдарымен үйреншікті қалыпта оқу
- оқытудың арнайы мерзімдері және шапшаңдығы
- дербестіктің жоғары үлесі
- уақыт шектеуін жеңу.

Әр баланың әлеуметтік, әсершіл, танымдық даму процестеріне бағытталып, жан-жақты болып ескерілуі, ата – аналармен мұғалімдер, мұғалімдер мен білім алушылар арасындағы бірлескен белсенді қарым-қатынастың қамтамасыз етілуі, оқып үйренудің маңыздылығын айтып отыру керектігі. Оқушылардың тиімді білім алуына және табысқа жетуіне қолайлы жағдай туғызылуы. Мұғалімнің кәсібилігіндегі үш басымдық: жалпы азаматтық сапа, мұғалім мамандығын анықтайтын сапалар, пән бойынша білім, іскерлік, дағды. Осы сапалар арқылы мұғалімнің еңбекке деген уәжі, кәсіби шеберлігі, қарым-қатынасы көрінеді. Қазіргі мұғалім – рухани дамыған әрі әлеуметтік тұрғыдан есейген, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген білікті маман, өзін-өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын шығармашыл тұлға. Ұстаз ешнәрседен тыс қалмай өзін-өзі ылғи да ілгері жылжытып отыратын болса, жұмыста оң нәтиже болады.

Осы орайда білім беру үдерісін оңтайландыруға ықпал ететін әр түрлі технологиялар бар. Цифрлық көмекшілердің көмегімен білім алу-білім берудегі маңызды, айқын трендтер бар.

- Bite-size технологиясы, гамификация, мобильді оқыту, микро оқыту, әлеуметтік желілер, кеңейтілген шындық, Soft Skills.

Bite-size технологиясы- кішігірім уақыт аралығында және өзіне ыңғайлы ретте, бір нәрсені жіті назарда ұстап жігерлі оқыту ұғымымен алмастырылды. Жаңа ақпарат алғашқы 20 минут ішінде жақсы қабылданады, алғашқы 5-8-минутта адам зейіні мейілініше тиянақты болады. Bite-size learning әдісін оқушылардың зейіні бөлініп кетуі мәселесін шешудің ең сәтті тәсілдерінің бірі деп есептеймін. «Шағын бөліктерде» оқу кезінде әр түрлі құралдарды бейнелер, блогтар, ойындар және тестілерді қолдана отырып, ұзақтығы 15 минутқа дейінгі модульдер жасалады. Түптеп келгенде, адам нақты және мақсатты ақпаратты алады, сол арқылы өзінің уақытын едәуір үнемдейді. Оларды біріктіргенде дәстүрлі презентациялармен салыстырғанда ауқымды тақырыптар енгізуге және зерттелетін тақырыпты егжей-тегжейлі түсінуге мүмкіндік береді. Тағы бір басымдығы – оқыту барысында сіз тек жұмыс компьютерін ғана емес, сонымен қатар сандық-мультимедиялық құралдарды да қолдана аласыз. Сіз қысқа мерзімді оқытудан оңай өте аласыз.

Оқытудың икемді форматтары. Әр оқушыға бағытталған тәсіл, жеке тұлғаның уәждемесін арттырады, оған оқу үдерісін басқаруға және оқудағы жетістіктерін бақылап отыруға мүмкіндік береді. Бұл сабаққа бар ынта-жігерімен қатысуға оң әсер етеді. Икемділік оқыту жүйесіне де таралады, әлемдегі университеттердің гибриді оқыту схемаларына бет бұруы бекер емес. Ол жағдайда ең әуелі теорияны платформада өз бетінше оқып танысады. Ал жанды дәрістердің өзі оқылған материалды талқылауға, сындарлы пікірталастарға, нақты жағдайларды талдауға, топтық тапсырмалар мен презентацияларды қарауға арналады. Бұл үрдіс болашақта тек күшейе түседі.

Сандық технологиялардың дамуы, бір жағынан, жаңа мүмкіндіктерге жол ашады, екінші жағынан, біздің алдымызға жаңа міндеттер қояды. Ағымда болу үшін, тиімді және сұранысқа ие маман болу үшін үнемі оқып, дамып отыру керек.

Әлеуметтік желілер- ресурстарды білім мен тәжірибе алмасуға, яғни әлеуметтік оқытуға мүмкіндік береді. Әлеуметтік медиа, блогтар, бейнеблогтар-әлеуметтік медиа және бейнеблогтардың көмегімен оқыту. Тіпті Facebook, Instagram, Telegram таспасы оқу элементтерімен толығады: адамдар достарымен бөлісуге және есте сақтау үшін ақпаратты, мысалы, шетелдік сөздерді немесе ережелерді сақтауға дайын. Білім беруде өз сабақтарын ютуб каналдары арқылы таныстырады, қаралым тіпті саны кеңейіп, тәжірибе жинақтайды. Мұғалімдер оқушылардың шығармаларын, сабақтағы өнімін блогта жариялайды, бұл аудиторияның назарын олардың шығармашылығына аударады және мұғалім қолданған жаңа әдістерге деген қызығушылығын айқын көрсетеді.

Білім беруді геймификациялау-ойын ретінде оқыту, онлайн-құралдарды пайдалану. Компьютерлік ойындардың дамыған құралдарын қолдану оқуға

деген ынтаны арттыруға, бәсекелестік рухын қалыптастыруға, оқушыны бір тапсырмадан екінші тапсырмаға кедергісіз бағыттауға және олардың деңгейін көтеруге мүмкіндік береді. Бағалаудың орнына бонустар ретінде мұғалімдер мектеп пәндерін оқыту үшін арнайы бейдждер, X games ресурсын пайдаланады.

Сонымен қатар ең күрделі пәндерді оқытуда жаңа көкжиектер ашады және уақыт өте келе бұл құралдардың бәрі қол жетімді.

Кеңейтілген шындық технологиялары- егер кеңейтілген шындық батыру әсерімен қоршаған ортаға еліктеуді жасаса, онда кеңейтілген шындық компьютерде жасалған ақпаратты бақылаушының табиғи сезімдерімен біріктіреді. Мұғалімнің сандық құрылғылар мен бағдарламалар арқылы жасалған және кескін сипатындағы объектілермен кеңейту. Оқу бағдарламаларымен бірге кеңейтілген шындықты пайдалану интерактивті орта құра отырып, мұғалімнің де, оқушының да оқу үдерісіне қатысуының жоғары деңгейіне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл мұғалімнің көкжиегін кеңейтіп, ынтасын оятып, оны тақырыпты тереңірек зерттеуге итермелейді. Білім берудегі кеңейтілген шындық технологиясының мүмкіндіктері мұғалімнің кәсіби дамудың анағұрлым мазмұнды және мамандандырылған бағдарламаларын ұсынуға мүмкіндік беретінін көзіміз жетті. Кеңейтілген шындық смартфон арқылы оқу-үдерісіндегі іс-әрекетті көре аламыз.

SOFT SKILLS қаншалықты маңызды және қажетті?

Педагогтардың икемді дағдыларын қалыптастыруда эмоция, орта атмосферасының ықпалы мұғалімнің қызығушылықпен жұмыс істеуі және сыни ойлауларының қалыптасуына негіз болады. Мұғалімдердің сөйлеуінде, іс-қимыл әрекетінде белсенділік олардың рефлексия біліктерін дамыту үшін әлі де болса жұмыс жүргізуін талап етеді. Мұндағы мақсат мұғалімдердің кәсіби дамуы мен мұғалім міндетін атқара алуы болды. Адамзат баласының алға қарай сатылай өркениет өріне жетуі әр педагогтың дұрыс ой түйюіне, өнегеге жол сілтеуі, бәсекеге қабілеттілік жетістіктерін терең меңгертіп оқыту, сыни көзқарастарының қалыптасуы, сыншыл дос ретінде қарауға, пікір таластыру, өз рөлін ортада сезінулеріне бағыт береді. Ұжымда бір-бірімен байланыс орнатып, өзгелердің пікірін тыңдап, іс-тәжірибемен алмасуы, біртұтас педагогикалық процеске қатыстылардың барынша жоғары нәтижеге жетуді көздеген мақсатты, сапалы өзара әрекеттесуі. Педагогтар өз идеяларын бірлесе жұмыс жасауда, белсенділіктің, ынтымақтастықтың, қалыптасатыны, бірлескен еңбектің өнімі, беретін нәтижесінің мол екендігі көрініс тапты. Жасалған әрбір игі істің бастамасында нәтижеге қол жеткізуде бірқатар кемшіліктердің де орын алатыны мәлім. Ойдың сезімге, мінезге және көзқарасқа айналуы бірден емес, біртіндеп болады. Заманауи басшының басқару сапасына: стратегиялық дамуды жоспарлау, топтық жұмыс функциональдық міндеттің бөлінуі, мұғалімдердің кәсіби дамуы, оқыту сапасының мониторингі және бағалау, ресурстарды пайдалану критерийлері бойынша нақты көрсеткішті бағамдауға, өзін-өзі бағалауды үйретуі.

Мектеп педагогтарының үздіксіз білім алуына жол ашу, икемді дағдаларды дамытуымен сипатталады. Мектеп педагогтарының Soft skills бойынша жасалған даму картасы он қадам және он басымдықты көрсетеді.

Қадамдар:

Серіктес мектептердің педагогтарын анықтау, оқыту және дамыту, көшбасшыларды дамыту, әлеуметтік мониторинг жүргізу, жобалық тәсіл, жаңа алаңдар, тиімді коммуникация, цифрлық технологиялар, әрекетке бағыттау, нәтиже.

Басымдықтары:

- рухани құндылықтар дамыған тұлғаны қалыптастыру үшін жағдай жасау;
- оқыту мен оқуды ұйымдастыруды қамтамсыз ету;
- көшбасшы-мұғалімдерді тиімді басқару;
- педагогтардың кәсіби даму маршрутын жасау;
- педагогтарды әлеуметтендірудегі жобаларды іске асыру;
- педагогтармен қарым-қатынас орнату және оны жетілдіру;
- педагогтардың жұмысын сандық-мультимедиялық құралдар арқылы тарату;
- жаңа қадамдарға ілесу және нәтижені көру;
- педагогтардың күзiреттiлiктерiнiң оңтайлы көрсеткіштері

Оқыту ортасында желілік қоғамдастықты жандандыру арқылы кәсіби имиджін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Педагогтардың белсенділік деңгейін арттырып, балама ойлау, туындаған мәселелердің шешімін іздеу, икемділік дағдыларын қалыптастыру қабілеттерін дамытады.

Күтілетін нәтиже қоғамдастық педагогтарының жеке тұлғалық дамуында әріптестер арасында икемді дағдылар арқылы тиімді қарым-қатынас және ынтымақтастықтың жақсаруына ықпал етіледі.

Педагогтар өз идеяларын бірлесіп жұмыс жасауда, белсенділіктің, ынтымақтастықтың, қалыптасатыны, бірлескен еңбектің өнімі, беретін нәтижесінің мол екендігі көрініс тапты. Бұндай ұжымдар топтасу, ұйымдасудың жоғары деңгейімен ерекшеленеді. Бұның барлығы әртүрлі бағыттағы бейресми топтардың құрылуына негіз қалайды. Мектеп басшылары педагогикалық ұжымды ұйымдастырғанда және басқарғанда бұл жағдайды ескеруі тиіс. Өзара қатынастың педагогикалық ұжымның тұрақтылығына ықпал екі жақты сипат алады. Бір жағынан ұжымішілік қатынас, ұжымның тұрақтылығын білдірсе, екінші жағынан педагогикалық ұжымдағы тұрақтылық педагогтардың өзара қатынасының сипатын айқындайды. Жетістік-әрекетте, жетілу-мақсат, ізгі мұрат жолында еш аянбау бүгінгі педагогтардың міндеті

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧЕНИКОВ 5 КЛАССА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РАЗДЕЛА «ВИЗУАЛЬНОЕ ИСКУССТВО» НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА

Галкина Татьяна Валерьевна

КГУ «Булаевская школа-гимназия имени Батыр Баяна»

учитель художественного труда г. Булаево, район Магжана Жумабаева

Аннотация. Мақалада сурет салудың дәстүрлі емес әдістерін қолдана отырып, көркем еңбек сабақтарында оқушылардың шығармашылық қиялын дамыту жолдары ашылады.

Аннотация. В статье раскрываются пути развития творческого воображения учащихся на уроках художественного труда с помощью нетрадиционных техник рисования.

Annotation. The article reveals the ways of developing the creative imagination of students in art work lessons with the help of non-traditional drawing techniques.

«Может быть, маленький ребёнок повторяет то, что было уже создано другими людьми, но, если эти деяния – плод его собственных умственных усилий, - он творец; его умственная деятельность, творчество».

В.А.Сухомлинский

В условиях демократизации и гуманизации учебно-воспитательного процесса в школе на современном этапе все более отчетливо прослеживается тенденция формирования творческой личности. В соответствии с ГОСО осуществляется целостное развитие и раскрытие потенциала каждого ребенка на основе общечеловеческих и национальных ценностей с учетом его интересов, особенностей и потребностей [3, с.7].

Целью проекта «Читающая школа - читающая нация» является, так же, создание в Казахстане активной среды для творческого развития детей [5, с.1].

Вследствие анализа нормативных правовых документов, перед нами, учителями, обозначилась проблема: какие активные группы методов следует задействовать на уроках педагогу для того, чтобы добиться этой цели [2, с. 184]

В этой связи в данной статье мы представим результаты исследовательской работы по решению указанной проблемы.

Развитие творческого воображения актуально тем, что в современной школе многие дети работают по стандарту, шаблону на всех дисциплинах, исключением не стали и уроки художественного труда. Так, обучая детей в школе, следует помнить, что у каждого учащегося имеется свой индивидуальный уровень для творческой деятельности. И каждый педагог должен знать, что именно дети способны творить нечто новое, так как именно они обладают наибольшей эмоциональной чуткостью, умеют воспринимать окружающую действительность, как нечто новое, удивительное. Все будущее человек постигает при помощи творческого воображения.

Актуальность исследования заключается в том, что в школьном возрасте дети получают представления об искусстве и возможность приобщения к нему,

возможность овладения той или иной художественной деятельностью. В 2021 году в исследовании PISA впервые в качестве одного из ведущих компонентов вводится оценка креативного мышления, что многократно повышает значимость этого направления исследования [5, с.8].

Творческий потенциал – это внутренние личностные возможности, проявляющиеся в творческой деятельности, которые включают:

- ✓ Уровень развития художественно-образного творческого мышления;
- ✓ Художественно – творческую направленность;
- ✓ Творческую мотивацию, проявляющуюся в стремлении овладеть новыми знаниями, умениями;
- ✓ Способность к творческой реализации.

Нетрадиционные техники рисования – направлены на развитие у детей творческого воображения.

Цель исследования – обосновать педагогические условия формирования творческих способностей учащихся через занятия изобразительной деятельностью в разделе «Визуальное искусство» по предмету «Художественный труд» с помощью нетрадиционных техник изображения.

Экспериментальной базой является КГУ «Булаевская школа-гимназия имени Батыр Баяна», где приняли участие 20 учеников: опытной и контрольной групп по 10 детей. В опытную, группу входят дети, которые посещают кружок рисования "Палитра".

Исследование включает в себя три этапа:

- организационная - выбор инструментов исследования;
- основная - проведение исследований;
- итоговая – обработка, анализ и интерпретация данных, формулирование выводов на основе полученных результатов.

Методы исследования. В работе использовались следующие методы: качественный и количественный анализ эмпирических данных.

Для проверки выдвинутой гипотезы использовали три методики:

- ✓ Техника "Акватипия»
- ✓ Кляксография
- ✓ Творческое задание «Фантазийные деревья»

На констатирующем этапе мы определили начальный уровень развития творческих способностей учащихся в искусстве по трем методикам.

По результатам метода «Акватипия» были выявлены уровни развития творческих способностей у пятиклассников на констатирующем этапе в экспериментальной и контрольной группе. У 30% детей опытной, группы и у 20% детей контрольной группы отмечается средний уровень развития творческих способностей. Учащимся было предложено нарисовать дерево в любой известной технике рисования. В результате, было создано то, что не ново, но несет в себе элементы творческого воображения, а также, производит на зрителя определенное эмоциональное впечатление. Детали и изображения рисунков проработаны.

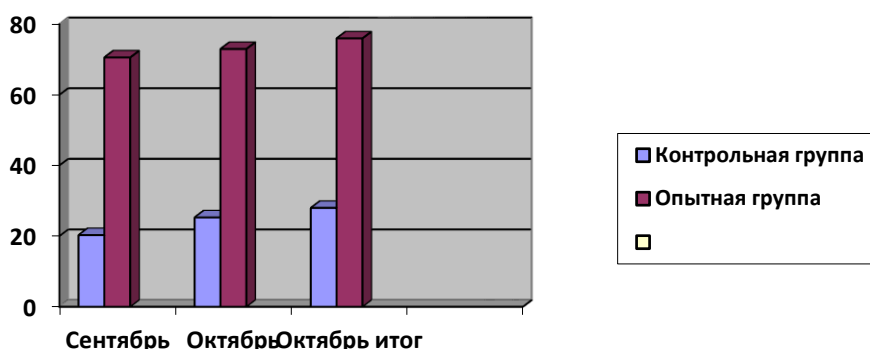
В процессе проведения исследования, учащиеся рисовали деревья различными нетрадиционными способами угольком, кончиком кисти, в технике акватипия, фантазийные деревья, кляксография, набивка сухой кистью. Проводилась 10-бальная система оценивания. По результатам оценивания выстраивался график в процентном соотношении.

Длительность работы над опытом:

Работу по разрешению противоречия мы разделили на несколько этапов.

На I этапе (сентябрь 2022 г.) – предполагалось проведение анализа сложившейся ситуации и обнаружение проблемы, противоречия, изучение литературы по данной проблеме, определение цели и задачи опыта.

График 1 - Рост творческого потенциала.

На II этапе (октябрь 2022 г.) автором опыта проводилась работа по реализации деятельностного подхода в развитии творческих способностей учащихся посредством использования нетрадиционных техник рисования.

На III этапе (ноябрь 2022 г.) проведена итоговая диагностика, подтвердившая успешность выбранного подхода для решения возникшего противоречия. Была доказана успешность использования нетрадиционных техник рисования при формировании художественно – творческих способностей у детей.

Диапазон опыта: данный педагогический опыт может быть полезен учителям художественного труда и рисования образовательных организаций, педагогам дополнительного образования, заинтересованным и внимательным родителям, учителям начальных классов, студентам педагогических колледжей.

Анализ результатов работы над опытом показал, что у учащихся произошли заметные изменения по всем показателям. Дети стали более творчески активными. Используя различные нетрадиционные способы рисования у детей возникнет интерес «А чем еще и что еще я смогу нарисовать?». Уровень творческого потенциала возрос у контрольной группы учащихся с 23% до 28%, у опытной группы с 70% до 76% .

Следовательно, работа, направленная на развитие творческих способностей, при использовании нетрадиционных техники в течении трех месяцев, состоялась и принесла положительный результат. Если педагог будет придерживаться данных советов, то уроки изобразительного искусства будут

приносить больше пользы, они будут развивать в детях их потенциал, творческое воображение.

Список использованных источников

1. Выготский Л.С. Лекции по психологии: СПб., Союз, 1997.- 51с.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М., 1999. -. 93 с.
3. ГОСО стандарты образования 2022-2023г.-151 с.
4. Постановление Правительства Республики Казахстан от 12 октября 2021 года № 726 Об утверждении национального проекта «Качественное образование» «Образованная нация»
5. Программа PISA-2022.
6. Об утверждении национального проекта «Качественное образование «Образованная нация» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000726>.

ДАРЫНДЫЛЫҚТЫ ОҚУШЫНЫҢ ӨМІР САЛТЫНА АЙНАЛДЫРУ КОНЦЕПЦИЯСЫ

Дариябекова Меруерт Маратқызы

элеуметтік ғылымдар магистрі, педагог-психолог
«125 International school of Taraz», Тараз, Қазақстан

Андатпа. Оқушылардың білім сапасын арттыру, олардың дарындылығын айқындап, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру - ХХІ ғасыр талабы. Дарындылықты оқушының өмір салтына айналдыру мақсатында автор «Daryn-life» жұмыс моделін ұсынады. Модель 5 бөліктен тұрады: қабілет, шығармашылық, қолдау, сенім, мақсат. Аталған бөліктен білім беру үрдісіндегі бес тараптың: психолог, мектеп, оқытушы, оқушы, ата-ана – дарындылыққа бағытталған жеке жұмыстары мен міндеттерін қамтид

Аннотация. Повышение качества образования учащихся, выявление их талантов, формирование научно-исследовательских способностей - требование 21 века. Для превращения таланта в образ жизни ученика автор предлагает рабочую модель «Daryn-life». Модель состоит из 5 частей: способность, создание, поддержка, убеждение, цель. Эта часть включает в себя личную работу и обязанности пяти сторон образовательного процесса, ориентированных на талант: психолога, школы, учителя, ученика, родителей

Abstract. Improving the quality of education of students, identifying their talents, developing research abilities is a requirement of the 21st century. To turn talent into a student's lifestyle, the author proposes a working model "Daryn-life". The model consists of 5 parts: ability, create, support, believe, goal. This part includes the personal work and responsibilities of the five sides of the educational process focused on talent: psychologist, school, teacher, student, parents.

«Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл, білім, ар, мінез деген қасиеттерімен озады» деп ұлы Абай Құнанбайұлы айтқандай, озық ойлы білімдар адамдар заманның дамуына өз үлесін қосады. Ойлау, іздену – табиғаттың адамзатқа берген тамаша сыйы. Бұл қабілет барлық адам бойынан табылары сөзсіз. Қабілет іс-әрекеттің белгілі бір түрін ойдағыдай нәтижелі етіп орындауда көрінетін адамның жеке қасиеті. Дегенмен табиғат оны бәріне бірдей етіп бөлмей, біреуге көптеу, біреуге аздау, ал үшіншілеріне мүлдем жарытпай тарататыны анық.

«Әрбір адамның бойында қабілеттер мен бейімділіктер бар, тек оны ояту және дамыту қажет. Оларды тиімді қолданылғанда ең жақсы нәтиже береді. Сонда ғана адам нағыз тұлғаға айналады», - деді А.Бабель [1]. Әр баланың қабілеті мен таланты болады. Балалар табиғатынан білімге құштар және ынталы. Ол үшін олардың бойындағы қабілеттерін көрсете алуы үшін үлкендердің: мұғалімдердің, тәрбиешілердің, ата-аналардың шебер бағыт-бағдары болса болғаны.

Әр адам өзінше дарынды, әрқайсысының шығармашылық әлеуеті зор. Бірақ жасай білу – бұл талант емес, әркім өз бойында дамыта алатын шеберлік. Шығармашылық, жасампаздық – дарындылықтың белгісі. Қабілеттердің көріну формалары әртүрлі болуы мүмкін: айқын, жасырын дарындылық. Дарындылықты дамытудың негізгі парадигмалары екіге бөлінеді: 1) барлық балалар табиғатынан дарынды; 2) дарындылықтың дамуына педагогикалық фактор ең көп әсер етеді. Дарындылықтың мақсаты мен міндеттерін айқындау және нақтылау үшін «дарындылық» және «дарынды балалар» ұғымдарына сүйене отырып, дарындылықты анықтау қажет.

Дарындылық -

1. жалпы психикалық дамудың жоғары деңгейінде, шығармашылық көріністерде және білімнің көптеген салаларында оқуға бейімділікте көрінеді.
2. іс-әрекеттің табыстылығын қамтамасыз ететін қабілеттердің сапалы бірегей үйлесімі. Белгілі бір құрылымды білдіретін қабілеттердің бірлескен әрекеті жеке қабілеттердің жеткіліксіздігінің орнын толтыруға мүмкіндік береді.

Дарынды балалар -

1. интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін қоса алғанда, жалпы психикалық дамуының жоғары (өз құрбыларымен салыстырғанда) деңгейі бар, олардың оқуға ерекше қажеттіліктері олардың ізденімпаздығымен, зерттеушілік белсенділігімен және өз бетінше білім алуға ұмтылуымен байланысты балалар;
2. жалпы немесе ерекше дарындылығы бар балалар (музыка, сурет, техника және т.б.)

Дарындылық – адамның өз бейімділігі арқылы, шығармашылықпен жұмыс істеу арқылы қалыптасатын қасиет. Дарындылық пен қабілеттіліктің не екенін, оқушы дарындылығын анықтайтын психодиагностикалық әдістемелердің тиімділігін, нәтижелілігін білетін мұғалім ғана дарынды оқушымен нәтижелі жұмыс істей алады. Көбінесе «дарынды оқушы – бұл жақсы оқитын оқушы» деген пікір қалыптасқан. Белгілі ағылшын психологі П.Торранстың зерттеулері бұл пікірдің мұғалімдер арасында жиі кездесетінін анықтады. Оларға оқуда қиыншылық туғызбайтын, тәртіпті, ұйымшыл, білімді, тұрақты, ұғымтал, өз ойын нақты және түсінікті жеткізе алатын оқушылар көбірек ұнайды. Ал қисынсыз сұрақ қоятын, өз жұмысымен ғана айналысатын, тәуелсіз, көбіне түсініспеушілік туғызатын, қияли, әр нәрсеге көзқарасы бөлек оқушылар ұнамайды. П.Торранстың зерттеулері нақ осы қасиеттер оқушының шығармашылық дарындылығын көрсететін және оның нашар оқитын

оқушылардың арасында да аз емес екендігін айқындаған [2]. Сондықтан мұғалімдер осы зерттеулердің нәтижесін есте ұстағаны жөн.

Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты—олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал мақсатқа жету- оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады.

Дарынды балаларды анықтау - баланың дамуын таңдаумен байланысты ұзақ процесс. Осы айтылғандарды ескере отырып, дарынды балаларды анықтаудың мынадай ұстанымдары тұжырымдалды: баланың қызығушылығы мен бейімділігіне барынша сәйкес келетін қызмет аясында баланың іс - әрекетіне талдау жүргізу, дамытушылық ықпал ете отырып, баланың психологиялық кедергілерін жоюға мүмкіндік беретін тренингтік әдістерді пайдалану, баланың дарындылық белгісін оның психикалық дамуының нақты деңгейінде ғана емес, сондай - ақ оның болашақтағы даму мүмкіндігін де есепке ала отырып бағалау, жұмыс нәтижесін талдау, бақылау, әңгімелеу, мұғалімдер мен ата - аналардың сипаттамалық бағалары, түрлі ақпарат алу көздерін пайдаланып, бала қабілеттерін кең көлемде қамтуға мүмкіндік беретін баланың мінез - құлқы мен іс - әрекетін жан - жақты бағалаудың кешенді сипаты.

Дарынды оқушымен жұмыс істеудің негізгі мақсаты: олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал мақсат қажет оқу бағдарламасын тереңдетіп, оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады. Дегенмен, әліде болса бізді ойландыратын, толғандыратын істер жетерлік. Атап айтқанда, олардың білім сапасын арттыру, оқушылардың дарындылығын айқындап, біліміне, ойлау қабілетіне сай, деңгейіне оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру, өйткені ХХІ ғасыр білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой - өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан - жақты, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәттен естен шығармауымыз жөн.

Жалпы білім беру ұйымдарында дарынды оқушылармен жұмыс жүргізу дегенде, ойымызға бірден үлгерімі жоғары, үздік оқушыларды олимпиада, ғылыми жоба немесе басқа да шығармашылық байқауларға дайындау, қатыстыру келеді. Қоғамда 40-50 жасқа келгенде өз дарынымды аштым, қабілетімді таптым деп қуанатын адамдар бар. Алайда сол дарындылықты бастауыш сынып қабырғасында жүрген кезде ақ анықтап, оны әрі қарай дамытқан болсақ қалай болар еді?

Дарындылықты оқушының өмір салтына айналдыру мақсатында автор «Daryn-life» жұмыс моделін ұсынады. Модель 5 бөліктен тұрады: ability, create, support, believe, goal. Аталған бөліктен білім беру үрдісіндегі бес тараптың: психолог, мектеп, оқытушы, оқушы, ата-ана – дарындылыққа бағытталған жеке жұмыстары мен міндеттерін қамтиды. Әр бөлікке жеке тоқталар болсақ:

1. Ability (қабілет). Бұл бөлікте оқушының жеке дара қабілеттерін анықтау жұмысы жасалады. Яғни жыл басында алдымен мектеп психологы оқушылардың қабілет деңгейлерін саралау мақсатында дарындылық тесттерін алады. Осылайша, мектептегі дарынды оқушылар анықталады. Айта кететін

жайт, дарынды оқушы дегеніміз сабақ үлгерімі жақсы, үздік оқушы емес. Дарынды оқушы деп бойында қандай да бір өмір саласына қабілеті, нышаны, дарындылығы, қызығушылығы мен шығармашылық ізденісі бар оқушы. Яғни біз балалардың есте сақтау, ұшқыр ой, бәсекелестікке қабілеттілік, шығармашылық, өз қорқынышын басқара алуы, сөздік қордың байлығы, сенімділігі жоғары, мінез-құлық ерекшелігі, қарым-қатынас шеберлігі, актерлік шеберлік, эмоциялық біліктілік және т.б. сипаттамалар арқылы қабілеттерін саралай отырып, баланың қандай да бір салаға икемділігін анықтаймыз. Сонымен қатар дарынды оқушылармен жұмыс барысында мектепте «Психология» сабағының өтілуі де маңызды рөл атқарады. Себебі аталған пән балалардың ішкі жан дүниесін, айналасын тануға, өзінің Менін қалыптастыра отырып, ішкі қабілеттерін шындауға, шығармашылық ізденіске арқау болады.

Дарынды балалар қандай? Олар әр түрлі, бір-біріне ұқсамайды. Дарынды баланы байқамау мүмкін емес, көпшіліктің ортасында ол өзінің іс-әрекетімен, бейімділігімен, қабілеттілігімен бірден көзге түседі. Дарынды балаларды қалай тануға болады? Белгілі зерттеуші Н.С.Лейтес қабілетті балалардың 3 категориясын анықтап берді.

Бірінші категория – ой — өріс қабілеті ерте жастан байқалған оқушылар.

Екінші категория – жеке бір іс-әрекет түрі мен белгілі бір мектептегі ғылым түріне қабілеттілігімен көзге түскен оқушылар.

Үшінші категория – дарындылық күш – қажырымен ерекшеленетін оқушылар [2].

Бұл тек қана теориялық тұрғыдан алғанда. Ал күнделікті өмірде балалармен жұмыс түрлерін жандандырып, отыру мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Оқу жылы басталғанда ақ таңдау пәндері мен үйірме жұмыстарының жоспарлары да сол дарынды балалардың, жалпы оқушылардың танымдылығы мен қабілетін, ой-өрісін, шығармашылығын дамытуға арналып жоспарлануы қажет.

Барлық жаңа технологиялардың алдымен қоятын мақсаты – адамның жеке басының дара және дербес ерекшеліктерін ескеріп, олардың өз бетінше ізденуін арттырып, шығармашылығын қалыптастыру. Мақсатын орындауға жоспар құра білген адам, оны жасауға міндетті түрде мүмкіншілік табады [3].

2. Create (креатив). Бұл бөлікте білім ордасы – мектептің оқушының шығармашылық қабілеттерін ашу мақсатында жасайтын жұмыстары қарастырылады. Ең алдымен мектеп әрбір оқушы үшін шабыт беруші орта болуы шарт. Мектепте тек үздік оқушылармен ғана жұмыс жасалмай, «әр оқушы – дарынды» концепциясы арқылы барлық оқушының дарынын ашуға күш жұмсалыуы. Осы орайда оқушыдан бұрын, ең алдымен үйретушіде, яғни мұғалімнің бойында да шығармашылық белсенділік, ізденіс, қызығушылық, үнемі кәсіби дамып отыру белгілері көрінуі тиіс. Сол себепті мектепте мұғалімдерден кәсіби шығармашылық біліктіліктері талап етіледі. Сонымен қатар, қазіргі таңда жеке меншік мектептердің ішінде құндылыққа негізделген инновациялық білім беру миссиясы қарастырылған. Бұл жағдай мектепте баланы әр түрлі құндылықтарға баули отырып, өзінің болмысын тануына, әлемді

тануына және өзін көрсетіп, шығармашылық жетістікке жетуіне себеп болады. Мектеп тарапынан дарынды оқушылармен жасалатын жұмыстардың тағы бір негізгі бағыты – оқушыларды облыстық, республикалық, халықаралық, әлемдік кеңістікке шығуына жол ашу. Сонымен қатар мектеп дарынды оқушының ата-анасымен үнемі ынтымақтастық қарым-қатынаста болуы керек.

3. Support (қолдау). Ұстаздар тарапынан дарынды оқушылармен жасалатын ең негізгі жұмыс – бұл оқушыны үнемі қолдап отыру. Сабақ беру кезінде бірнеше сезімдерді қолдану. Сонда баланың қиялы, көрнекі-бейнелік, сөздік-логикалық ойлауы дамиды. Сонымен қатар әр тоқсан сайын оқушылардың даму деңгейлерін бақылау шкаласын жасау. Оқушылардың бойындағы туа біткен шығармашылық қабілеттерін байқай отырып, оны дамытуға жұмыстар жүргізу. Дарынды оқушының ғылыми-ізденіс жұмыстарымен айналысуына жетекшілік ету. Оқушылардың білім деңгейлерін арттыру мақсатында мұражайға бару, белгілі адамдармен кездесулер ұйымдастыру. Сонымен қатар оқушылар арасында шеберлер байқауын, ақындар айтысы, шешендер сайысы секілді өнер байқауларын жүргізе отырып, оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту.

4. Believe (сенім). Кез-келген оқушы үшін ең мықты мотиватор ол ата-анасы. Егер ата-анада баласына деген сенім болмаса, шынайы қолдау білдіріп, жүректен шыққан лебіздерін ашық жеткізе алмаса, балада қанша алдыға ұмтылса да бір нәрсе жетпегендей толымсыздық сезімі болады. Осы тарапта ата-анадан бала бойында жеке тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру талап етіледі. Баланың қандай да бір қабілетінің бойында көрінуі отбасылық дәстүрлер мен ұстанымдардың көмегімен де айқындалады. Ата-ана оқушының дамуына моральдық, материалдық көмек көрсетуі, оқушының талабы мен қандай да бір қызығушылығына шынайы қолдау білдіруі, сонымен қатар оның денсаулығына, ұйқысының тыныш болуына, дұрыс тамақтануына мән бергені маңызды. Оқушыға сенім білдіре отырып, үнемі мектеппен жақсы байланыста болған кезде ғана жақсы нәтижеге қол жеткізе аламыз.

5. Goal (мақсат). Бойында қандай да бір дарындылықты, қабілетті шыңдап, оқуда, өмірде үлкен жетістіктерге жетемін деген әрбір оқушы да осы тарапта жеке жұмыстануы шарт. Яғни бұл кезде баладан SWOT-талдау, нақтырақ айтқанда өзінің кемшіліктері мен басым тұстарын көре алуы, үнемі шығармашылық ізденісте болуы маңызды. Осы кезде мұғалім де, мектеп те, ата-ана да бала бойында өзінің жеке креативті ойымен айналасындағылармен бөлісу дағдысын қалыптастыру маңызға ие. Оқушының өз эмоцияларын дұрыс басқара білуі, әртүрлі шешім қабылдау тәсілдерін үйренуі, айналасынан қажет кезде көмек сұрай алуы дарындылыққа қажетті негізгі қабілеттер. Сонымен қатар дарынды оқушы өзі басқаларға жетекшілік етсе, бұл өз бойында көшбасшылық қабілетті шыңдай отырып, басқаларға өз бойындағы қабілеттерін танып, білуіне арқау болар еді.

Дарынды балаларды іздеу, оларды оларды оқыту мен тәрбиелеу қоғам үшін бүгін ауадай қажет, себебі дарынды адам басқаларға қарағанда қоғамға көп пайда әкелетіні анық. Ендеше сол жұмысымыз нәтижелі болу үшін әрқашан жана

оқу әдістерін (технология) қолданамыз. Жаңа оқыту әдісі (технология) – бұл қандай да болсын істегі, шеберліктегі, өнердегі амалдардың жиынтығы. Ал педагогтардың жаңа оқыту әдісі дегеніміз – бұл педагогтың мақсатқа қол жеткізу жолындағы қолданылатын барлық қисынды ілім амалдары мен әдіснамалық құралдарының жүйелі жиынтығы. Жаңа оқыту әдісін жүзеге асыруда мұғалім белсенділігі, шығармашылық ізденісі, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі шәкірттердің бағалауы ерекше орын алады.

Баланың ерекше қабілетін байқауда күнделікті сабақта, тәрбие жұмысында, үйірме жұмысында оқушыны үзбей бақылап, рейтинг жүйесімен білімін бағалай отырып, бала бойындағы дарындылықты немесе жүйелі білім алуға қабілетті тұлғаны анықтауға болады.

5 бөліктен құралған «Daryn-life» жұмыс моделімен мектептегі барлық оқушыны жеке тұлға, әрі дарынды деп тани отырып, жұмыла жұмыс жасар болсақ, біз келесідей нәтижеге қол жеткіземіз: мемлекеттегі дарынды жастар үлесінің артуы, қоғамда тәртіпті, тәрбиелі, бақытты ұрпақтардың тәрбиеленуі, саналы түрде таңдалған оқу орны мен мамандықтар, авторлық интеллектуалды өнімдер, жарқын болашақ, салауатты өмір салты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мұқашева А. Б. Дарынды балалар педагогикасы: оқу құралы / А. Б. Мұқашева, Қ. Б. Жұмабекова. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 130 б.
2. Дарындылықтың психологиялық диагностикасы (әдістемелер жинағы)/ Құрастырушылар: Қирабаева Ш.А. Бакиева Т.А. – Астана: «Дарын», 2012. -216 б.
3. Жолдыбайұлы Қ. Кемел адам. «Самға» баспасы. 2022. – 360 б.

ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕ ТҮРІН ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДА МҰҒАЛІМ ДЕФЕКТОЛОГ РӨЛІ МЕН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Жалаушинова Лира Мухаметкановна

Аңсағанова Айым Болатқанқызы

мұғалім-дефектологтар: ШҚО ББ «Ақ Ниет» мектеп-интернаты

КММ, Өскемен қаласы

Андатпа. Мақалада дефектологтың ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеуде заманауи білім беру технологияларын пайдаланудың ғылыми-әдістемелік аспектілері ашылған. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен оқу процесін ұйымдастырудағы дефектологтың кәсіби қызметінің ерекшеліктері сипатталған.

Аннотация. В статье раскрыты научно-методические аспекты использования современных образовательных технологий в работе дефектолога с детьми с особыми образовательными потребностями. Описаны особенности профессиональной деятельности дефектолога в организации учебного процесса с детьми с особыми образовательными потребностями.

Abstract. The article reveals the scientific and methodological aspects of the use of modern educational technologies in the work of a defectologist with children with special educational needs.

The features of the professional activity of a defectologist in the organization of the educational process with children with special educational needs are described.

Адам баласы шыр етіп дүние есігін ашып, ержеткеннен кейін, тұлға болып қалыптасу үшін өмірден өз орнын табуға тиіс. Абай Хәкім айтқандай «Сенде бір кірпіш дүниеге кетігін тап та бар қалан»- деді емеспе. Осындай ғылым- білім, жаңа технология дамыған кезеңде әр сала бойынша ұстаздар мамандық иесі болуға жылдан- жылға жаңа мамандар дайындау үстінде. Мамандықты дұрыс таңдау – өмір жолындағы ең басты айшықты қадам. Жауапкершілікті керек етер бірден- бір маңызды, дұрыс шешім шығара білуді талап ететін күрделі де күрмеуі көп адам өміріндегі шоқтығы биік, сан- қырлары бар, ерігіне бой алдырып, өз қалауыңмен өз таңдауыңды жасайтын кезең болып табылады. Біз мамандық таңдар алдында адам өзінің ішкі жан дүниесін бағып көруі керек дегіміз келеді. Себебі әр баланың бір салаға жақын екендігін білдіретін бойында бейімдігі басым болады. Тамырың қайсыған иіледі, қай мамандықты сүйесің соған қарай бүйрек бұру қажет. Өз жүрек қалауымызбен мамандық таңдадық, ол дефектология мамандығы. Қарапайым халық дефектологтын десен түсінбей жатады. Дефектология мамандығы, яғни дефектология ғылымы — мүмкіндігі шектеулі жандарды оқыту мен тәрбиелеумен айналысады. Дефектолог маманы ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсете отырып олардың білім сапасын арттыруға жаңа технологияларды пайдалана отырып жан- жақты жағдай жасап отыр.

Біз Ақ ниет мектеп-интернатының дефектологтары арнайы сала мамандарымен бірлесе отырып, психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету әдістемелік бірлестігі құрамының негізгі мүшелері болып табыламыз. Осы әдістемелік бірлестік құрамына дефектолог, логопед, сурдопедагог, тифлопедагог, емдік дене шынықтыру, психолог маманы кіреді. Психологиялық-педагогикалық қолдау бірлестігі оқыту қиындықтары бар оқушыларды анықтап, қиындықтардың сипаты мен олардың пайда болу себептерін бағалау мақсатында психологиялық-педагогикалық тексеру жүргізіп, тексеру нәтижелерін тиісті формаға сәйкес құжаттайды. Кейін оқушыларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің жеке бағдарламаларын жасайды және психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету бағдарламаларын іске асыру нәтижелерінің мониторингін жүзеге асырады.

«Ақ ниет» мектеп-интернатында ерекше қажеттілігі бар балаларда оқытуда дефектологтың қызметі, көмегі өте маңызды. Дефектолог пәндік материалды меңгерту үшін түзету-дамыту сабақтарын өткізеді, оқу материалын алдын-ала меңгеруді қадағалайды.

Дефектологтың мақсатына тоқталатын болсақ:

- ерекше қажеттілігі бар балаға уақытылы көмек көрсету.
- оқушылардың дүниетанымдық деңгейін дамыту, қоршаған орта құбылыстары мен заттар туралы түсініктерін қалыптастыру.
- көмек берудің әдістері мен түрлерін қолданылуы жайында ата-аналармен байланысты болу.

Дефектологтың қызметтерін қысқаша төмендегідей түйіндеуге болады:

➤ Баланы егжей-тегжейлі тексеруден өткізеді, оның негізінде оның оқу қабілеттілігін диагностикалайды. Егер дамудағы ауытқулар анықталса, даму кемшіліктерін барынша толықтыруға және қалпына келтіруге бағытталған жұмыс ұйымдастырылады.

➤ Негізгі психикалық процестерді дамытуға бағытталған сабақтарды өткізеді (қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау процестері және т.б.).

➤ Балалардың коммуникативті дағдыларын дамытады.

➤ Белгілі бір жас санатындағы балаларға арналған кульминациялық әрекетті дамытады (мектеп оқушылары үшін — оқуға, жазуға және т.б.)

Дефектологтың кәсіби қызметінің ерекшеліктері:

1. Диагностикалық бағыт: оқыту мен тәрбиелеудің перспективаларын айқындау мақсатында өзекті даму деңгейін және таяу даму аймағын анықтау, оның дамуын динамикалық бақылау; балаларды жетекші ақау бойынша топтарға бөлу; балаға кешенді әсер ету процесінде жеке дамудың оңтайлы жағдайларын анықтау.

2. Түзету бағыты: дамудағы ауытқуларды еңсеру және өтеу, түзету-білім беру процесіне қатысушылардың өзара іс-қимылы жағдайында кешенді бағдарламаларды іске асыру процесінде оқыту мен дамыту арасындағы алшақтықты жою.

3. Аналитикалық бағыт: табыстылық нәтижелерін салыстыру және өңдеу: нәтижелерді талдауды ескере отырып, түзету сабақтарының бағдарламалары.

4. Консультациялық-ағартушылық және профилактикалық бағыт: педагогтар мен ата-аналарға баланы тәрбиелеу және оқыту мәселелерінде көмек көрсету; балалардың жеке-типологиялық ерекшеліктеріне, олардың соматикалық және психикалық денсаулығының жай-күйіне сәйкес ата-аналар мен педагогтарға ұсынымдар әзірлеу, ата-аналарды түзету-білім беру процесіне дайындау және қосу.

5. Ұйымдастырушылық-әдістемелік бағыт: ППҚ, әдістемелік бірлестіктерді, педагогикалық кеңестерді дайындауға және өткізуге, мұғалім-дефектологтың құжаттамасын ресімдеуге қатысу

Бүгінгі таңда білім беру үдерісін ізгілендіру, әрбір баланың мүмкіндігін барынша ашуға жағдай жасау ерекше маңызға ие.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуге қолайлы жағдай жасаудың бір бағыты педагогикалық процесте заманауи білім беру технологияларын пайдалану болып табылады. Оларды пайдалану жеке тұлғаның дамуы, оның табиғи мүмкіндіктерін іске асыру үшін қолайлы, жанжалсыз және қауіпсіз жағдайларды қамтамасыз етуге көмектеседі.

Қазіргі білім беру технологияларын оқу үрдісінде қолдану ерекшеліктерін толығырақ қарастырайық. Мысалы: оқушыға бағытталған технологиялар оқушылардың жеке ерекшеліктерін, мүмкіндіктері мен қабілеттерін ескере отырып, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруға бағытталған. Бұл технологияны қолдану оқушылардың бейімделушілік, әлеуметтік белсенді қасиеттерін, өзара түсіністік, ынтымақтастық сезімдерін, өзіне деген сенімділігін, таңдауына жауапкершілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бүгінгі таңда «Ақ ниет»

мектеп-интернатында ерекше қажеттілігі бар балалармен дефектологиялық сабақтарда бірқатар инновациялық технологиялар қолданылады. Солардың бірі, *ырғақпен жұмыс*. Ырғақпен жұмыс істеу мидың күрделі жұмысын қажет етеді. Балаға талдау, жоспарлау, қимылдарды үйлестіру, жүйелілікті сақтау, зейінді шоғырландыру, процеске соңына дейін қатысу қажет. Жеткілікті дамыған ырғақ сезімі сөйлеудің фонетикалық жағын одан әрі игеруге негіз жасайды: сөздің буындық құрылымы, сөйлеу моторикасының ырғақты ұйымдастырылуы және, әрине, оқу мен жазуды одан әрі игеруге негіз болады.

Ритм сезімін дамытуға бағытталған кейбір ойын тапсырмалары мен жаттығулары.

1. Барабанды ритммен ұру. Ересек алдымен ритммен бірнеше рет ұрады (2, 3, 4). Бала қайталайды. Егер сәтті орындалса, онда көбірек соққылардың үлгісі беріледі. Бала алақанымен және таяқшаларымен ұрады, ақырын және қатты, тез және баяу ұрады. Осы кезде барабаннан діріл пайда болады, бұл балаға ритмді одан әрі сезінуге көмектеседі.

2. Ритмді аспаптармен және айқын дыбысы бар заттармен шығару: ағаш қасықтарды ұру, үстелдің бетіне қарындашпен ұру (ағаш қасықты бір қолға ұстап ұру- басқа ритмді, басқа дыбысты береді: кап-кап-тук-тук-тук; хоп-хоп-оп-оп).

3. Музыкалық сүйемелдеумен ритмді шығару (ән, мелодия). Бұл мультфильмдердегі балалар әндері болуы мүмкін. Ең бастысы, ол жеткілікті ритмді, түсінікті, жағымды эмоциялар тудырса жеткілікті. Біз сондай-ақ тізе, иық шапалақтарын қолданып, кейін қозғалыстарды ауыстырамыз.

4. Қарапайым өлең жолдарын, жаңылтпаштарды ырғақ арқылы айту.

Са са са-гүлдер шықты балауса

Су су су- шелекпенен су тасу

Ша ша ша- бүгінгі күн тамаша!

Ше ше ше-кел ойнайық ендеше

За за за-ауа неткен тап-таза

Зу зу зу-қаламменен хат жазу

Мнемотехника- өлеңді не жаңылтпашты суреттері арқылы арқылы есте сақтау. Мнемотехника ассоциативті ойлаудың, көру және есту арқылы есте сақтаудың, көру және есту зейінінің, қиялдың дамуына ықпал етеді. Өлеңдерді есте сақтауды үйрету үшін суреттерді қолдану балаларды қызықтырады, әрекетті ойынға айналдырады.

Табиғат біздің Анамыз, Жер Ана біздің панамыз. Таза болса табиғат, Біз де аманболамыз!

Ассоциация - есте сақтау үшін аталған затты образдау, бір-бірімен байланыстыру арқылы есте сақтау. Түзету сабақтарында ассоциация әдісін қолдану оқушылардың шығармашылық белсенділігі мен логикалық ойлауын дамытуға ықпал етеді, есте сақтау механизмдерін жетілдіреді, сөздік қорын байытады. Әр адамның заттарды образдауы әртүрлі болғандықтан, балалар қателесуден қорықпайды және өздерін еркін сезінеді, сабақта айтарлықтай белсенділік танытады. Тиісінше, оқу процесіне деген қызығушылық артып, оқудағы мотивация артады.

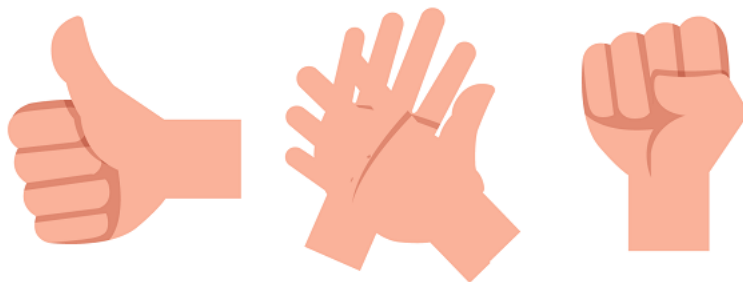

Мысал ретінде көрсетілген суреттегі заттарды бір-бірімен былайша байланыстырып, есте сақтауға болады: Сабақ аяқталып, қоңырау соғылды. Мен көзілдірігімді партаға қалдырып, сыныптастарымызбен қолғап және аяқ киімдерімізді киіп, далаға шықтық. Далада біз хоккей ойынын ойнадық. Мен 28 нөмерлі жейде киген қатысушы болдым. Әбден ойнағаннан бетіміз қызанақтай қызарып кетті т.с.с.

Кинезиологиялық жаттығулар - ірі және ұсақ моториканы дамыту; алақанымызбен барлық саусақтарымызды қозғалту арқылы биологиялық активті нүктелерге әсерін беру. Ата-бабамыздан қалған «Қуырмаш» жаттығуы арқылы әр саусақты атап шығу, буындарды басып шығудың өзі кинезиологиялық жаттығулар болып есептеледі.

Нейропсихологиялық жаттығулар (психогимнастика) - екі жақ ми жарты шарларының жұмысын, праксисті, ірі моториканы дамытады. Екі ми жарты шарының ортасында сүйелді дене деген болады. Сол сүйелді дененің жұмысын реттеген кезде, екі жақ ми жарты шары бірдей жұмыс атқарады. Қазіргі оқушылардың ұмытшақ, зейінінің тұрақсыз болуы, епсіз, бір тапсырманы аяғына дейін орындай алмауы- бір жақ ми жартышарының екінші ми жартышарының барлық жұмысын өзіне алып алуынан. Сондықтан екі ми жартышарына бірдей қылып жұмысты бөліп беру керек.

Әртүрлі дауыс ырғағымен, эмоциямен сөйлеу, сөйлемдерді оқу- оқушының ақыл-ойын, талғамын, сезімі мен қиялын дамытады, эмоционалды және логикалық дамуға ықпал етеді. Әртүрлі дауыс ырғағымен, эмоциямен сөйлеу кезінде эмоционалды тәжірибе пайда болады.

Өзгеріске, жаңалыққа толы бүгінгі заман талабы дефектологқа алдында отырған бірі шапшаң, бірі баяу, енді біреулері төмен қабылдайтын зейіні, қабылдауы, есте сақтауы, ойлауы әр қилы шәкірттердің жүрегіне жол таба білетін білім біліктілігі жоғары, жаңашыл, ізденімпаз ерен қасиет иесі болуды міндеттейді. Әлемдік оқу үрдісінің өзегі - жаңа технологиялар екені мәлім. Әрбір технология өзіндік жаңа әдіс-тәсілдермен ерекшеленеді. Әдіс-тәсілдерді дефектолог ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданады интерактивті модульдік технология қағидаларын іске асыру барысында оқушылардың танымдық белсенділіктерін, білім сапасын жоғарылатуға көмектеседі. Биік жетістіктерге жету үшін, дефектологтың баланың мінез-құлқын, сана-сезімінің жетілу дәрежесін таным үрдістерінің (түйсігі, қабылдауы, ес, ойлау, сөйлеу, зейінінің) дұрыс бағытта қалыптасып, дамуын қадағалап әрі дамытып отыру керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. ҚР 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Білім туралы Заңы (03.12.2015 жылғыенгізілген өзгерістер мен толықтырулармен).
2. ҚР Білім беру және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. № 205. 01.03. 2016. Астана.
3. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды оқыту, тәрбиелеу, дамыту және әлеуметтік бейімдеуді педагогикалық қолдау моделі. Әдістемелік ұсынымдар - Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы // Астана. 2016.
4. 2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2022.
5. Есенгулова З.А., Каражанова Г.Б. Есту қабілеті зақымдалған балалардың танымдық қабілеттерінің даму ерекшеліктері / Есенгулова З.А., Каражанова Г.Б.: Дефектология. - 2015-7 б.
6. Алехина С.В. Принципы инклюзии в контексте изменений образовательной практики // Психологическая наука и образование. 2014. № 1. С. 5-16.
7. Баранова Г.А. Подготовка учителя к применению современных педагогических технологий в работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья // Известия Тульского государственного университета. Педагогика. 2016. № 1. С. 21.
8. Куценко Е. Все дети – особые: советы по организации инклюзии // Классное руководство и воспитание школьников. 2014. № 7/8. С. 10-11.
9. Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования. М.: РООИ «Перспектива», 2011. 176 с.
10. Педагогические технологии: учебное пособие для студентов педагогических специальностей / под общей редакцией В.С. Кукушина. М.: ИКЦ «МарТ»: Ростов- н/Д: издательский центр «МарТ». 2006. 336 с.
11. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. М.: Народное образование. 1998. 256 с.
12. Щуркова Н.Е. Педагогические технологии: учебное пособие для академического бакалавриата. М.: Изд-во Юрайт, 2015. 259 с.

МЕКТЕПТЕ КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҚТАРЫН НЫҒАЙТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Исокова Алтын Нурадиновна

педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-зерттеуші
биология пәнінің мұғалімі, Жамбыл облысы, Қазақстан

Аннотация. Мақалада мектептегі білім жүйесін дамытуда мектеп жылыжайының білімділік және зерттеушілік маңызы туралы қарастырылған. Мектеп жылыжайы білім алушыға кәсіби бағдар береді. Жылыжай өнімдері әрбір білім алушылардың дұрыс тамақтануына жағдай жасайды.

Аннотация. В статье рассматривается образовательное и исследовательское значение школьной теплицы в развитии системы школьного образования. Школьная теплица обеспечивает профессиональную ориентацию ученика. Продукция теплиц создает условия для здорового питания каждого школьника.

Abstract. The article discusses the educational and exploratory value of the school greenhouse in the development of school education system. The school greenhouse provides a

professional orientation for the student. The production of greenhouses creates the conditions for the healthy diet for every student.

Мектепте білім жүйесін дамыту барысында мұғалім білім алушыларды келешекте жаңа өмірге дайын, білімді, дені сау, сауатты, мәдениетті, еңбекқор яғни функционалды сауатты тұлға етіп қалыптастыруы тиіс. Функционалды тұлға дұрыс қалыптасуы үшін оқу процесінде мектеп жылыжайының алатын орны ерекше. Жылыжайда өсірілетін өсімдіктердің құрылысын, құрамын, тіршілік циклін зерттей отырып, әрбір білім алушының оқуға деген қызығушылығы артады. Келешекте білім алушының мамандық таңдауына мектеп жылыжайы үлкен ықпалын тигізеді. Бастысы мектеп асханасын пайдалы көкөністермен қамтамасыз етіп, білім алушылардың теңгерімді тамақтануына жағдай жасайды.

«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Байзақ ауданының білім бөлімінің Сарыкемер мектеп-гимназиясы» коммуналдық мемлекеттік мекемесінде 2012-2013 оқу жылында шағын жылыжай кешені ашылды. Жылыжай екі еңісті, ауданы 24 шаршы метр, әйнекпен қапталған.(1-сурет)

1 - сурет - Жылыжай

Жылыжай орны – Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Сарыкемер ауылында орналасқан Сарыкемер мектеп-гимназиясының жылыжайы мен оқу-тәжірибелік телімдері.

Зерттеу болжамы – жылыжайда өсірілген көкөністер мен жемістер экологиялық таза және олар оқушылардың денсаулығын нығайтуға ықпал ететін болады және мектепті қаржыландыруды қамтамасыз етеді.

Мектепте шағын жылыжайында оқушылар өз қолдарымен, көздерімен көріп экологиялық таза, дәрумендерге бай көкөністерді өсіре алады. Өсіріліп алынған көкөніс дақылдарының өнімдері мектеп асханасына оқушыларымызды құнарлы және табиғи өніммен қамтамасыз ету үшін пайдаланылады. Сонымен қатар оқушылар жылыжайда биология сабағынан практикалық жұмыстар мен тәжірибелерді жүргізе алады.

Мектеп шағын жылыжайының мақсаты: Мектеп оқушыларын дәруменге мол, көкөністермен қамтамасыз етуге жағдай жасау, ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізу, келешекте мамандық таңдауына көмектесу.

Міндеттері:

- жергілікті жерде өсірілетін көкөністермен танысып олардың биологиялық ерекшеліктерін зерттеу;
- мектеп асханасын барынша көкөніс пен аскөк беріп отыру;
- жылыжай шаруашылығы туралы түсінігін кеңейту;
- тәжірибелік жұмыс жасау үшін жағдай жасау;

Жылыжайдың оқушылар үшін пайдасы:

1. Оқушылар көкөніс дақылдарының түрлерін өздері отырғызып, күтіп-баптау жұмыстарын жүргізуді үйренеді.

2. Оқу және оқыту үдерісіндегі «Тірі ағзалардың көптүрлілігі», «Заттардың тасымалдануы», «Өсу мен көбею» бөлімдері бойынша практикалық және зертханалық жұмыстар жүргізеді.

3. Жылыжайдан алынған таза, дәруменге бай экологиялық өніммен мектеп оқушыларын қамтамасыз ете алады.

4. Жылыжайда өсірілген бөлме өсімдіктері арқылы мектеп дәліздерін көркейте алады, қалған қаражаттың бөлігін мектепте ұйымдастырылатын мерекелер мен іс-шараларға жұмсауға мүмкіндік туады.

5. Жылыжайда өсірілген экологиялық таза өнімдерді мектеп асханасына тапсырып, оқушылардың денсаулығын нығайтуға септігін тигізеді.

6. Жылыжайда өсірілген гүлдерді мектеп жанындағы оқу – тәжірибе үлескісін және мектеп айналасын көгалдандыруға пайдаланады.

Күтілетін нәтиже:

1. Оқушылардың зерттеушілік, экологиялық, білімділік қабілеттері дамиды.

2. Барлық оқушыларды мектепте азын-аулақ арзан ыстық тамақпен қамтамасыз етуге мүмкіндік туады.

3. Жергілікті халық гүлдер мен көкөністердің өсірілген көшеттерімен (қияр, қызанақ, қырыққабат, сәбіз, қызылша) қамтамасыз етіледі.

4. Ерте көктемде мектеп жылыжайындағы өсімдіктерді сату үшін, яғни мектепке пайда келтіруге - көшеттер өсіріледі.

Мектеп жылыжайына түсетін жарықтың пайдасы ерекше. Жабық ортада жарықтың интенсивтілігі ең алдымен терезелердің орналасуына тәуелді болады, жарық күшінің біраз бөлігі сол арқылы сіңіріледі. Жарық күшін негізінен түс қайтқан уақыттарда анықтайды. [1]

Мектеп жылыжайында тиімді жарық диодты лампалармен жасанды жарықтандыру жүргізіліп отырады. Оқушылар жарықтың өсімдіктерге әсерін білулері орынды. Сондай-ақ, олардың дұрыс дамуына кем дегенде 6 сағаттық қараңғылық та қажет.

Мектеп жылыжайының топырағына келетін болсақ, тамыз-қыркүйек айларында сырттан қара топырақ әкелініп, құммен араластырады. Алайда, қоспаны 3 жыл сайын ауыстырып отыру керек.

Сурет 2 - Мектеп жылыжайында

Тәжірибелерге аздаған мектеп жанындағы аумағы 0,5га болатын оқу – тәжірибе үлескісін де алуға болады деп жоспарлануда. Әр көктемде қияр және бұрыш көшеттерін өсіріп мол өнім алуға болады. Мектеп жылыжайы сонда жылына 40-60 мың теңге табыс әкеледі.

Сонымен қатар осы заманғы заманауи технологияларды енгізу арқылы жылыжайда ыңғайлы микроклимат қалыптастыруға жағдай жасап, экологиялық таза, жоғары өнімдер алуға болады. [2]

Жылыжайды пайдаланып жүргізілетін кезеңді жұмыс түрлері 1-ші кестеде берілген.

№	Жоспарланған іс-шаралар	Орындалу уақыты	Жауапты мұғалім
1	Педагогикалық кеңесте «мектеп жылыжайы» бизнес-жобасы жөнінде хабарлама.	наурыз	Исокова А.Н.
2	Қара топырақ тасу.	маусым	Оқушылар
3	Көшеттер егу	маусым	Оқушылар
4	Көшеттерді күту/ су құю, арамшөптер жүлу/.	Маусым - тамыз	Орта буынның оқушылары
5	Өнімдерді жинау / қияр, бұрыш/	қыркүйек	Оқушылар
6	Өнімдерді консервілеу, тұздау.	Қыркүйек - қазан	Жоғары сыныптың қыздары
7	Жылыжай орнын жинау, топырақты дайындау.	қазан	Оқушылар

1 – Кесте - Жылыжайда жүргізілетін жұмыс түрлері. I-кезең. 2021-2022 оқу жылы

	Атқарылатын жұмыстар	Орындалу уақыты	Жауапты мұғалім
1	Тұқымдар сатып алу	Қаңтар - ақпан	Исокова А.Н. Авезова Г.Ш.
2	Көшеттер отырғызу.	Ақпан - наурыз	Оқушылар
3	Көшеттерді өсіру, күтіп-баптау.	Ақпан - мамыр	Оқушылар

4	«Теңгерімді тамақтануда көкөністердің рөлі» дебат өткізу	Мамыр - маусым	Оқушылар
5	Тұрмысы төмен отбасыларға қайырымдылық акциясын өткізу «Тегін береміз»	маусым	Мектеп оқушылары
6	Оқу-тәжірибе үлескісіне көшеттер мен тұқымдарды отырғызу.	маусым	8-10 сынып
7	Мектеп айналасына гүлдер егу.	маусым	Оқушылар, кіші қызметкерлер, мұғалімдер.
8	Тәжірибелер жүргізу.	маусым	6-11 сынып оқушылары
9	Суару, түптеу жұмыстары	Жаз бойы	Зертханашылар
10	Көкіністерді жинау және құрамындағы дәрумендерді анықтау.	Тамыз - қазан	Оқушылар
111	Көкіністерді консервілеу.	Тамыз - қазан	Қыз балалар
12	Гүлдердің тұқымын жинау.	Қыркүйек - қазан	Бастауыш сынып оқушылары
13	Өнімдерді сатудан түскен пайда туралы ата-аналар комитетіне есеп беру.	қазан	Исокова А.Н. Мектеп әкімшілігі

II кезең. 2022-2023 оқу жылы

Биологияның бүкіл курсына нақты фактілердің жинақталуы және биология курсына мазмұны толық ашылатын ғылыми тұжырымдамалардың қалыптасуы қарастырылған. Мектеп жылыжайы 7-ші сыныптан бастап оқушылар биологиялық сипаттағы нақты материалдарды жинақтап, практикалық дағдыларды қалыптастыратын орынға айналуы тиіс. Жылыжайда жүргізілетін жұмыстар әр сабаққа байланысты болуы керек. «Өсімдіктерде макроэлементтердің тапшылығы (азот, калий, фосфор,). Тыңайтқыштар: органикалық және минералдық», «Сабақ және тамыр», «Сабақтың ішкі құрылысы», «Өсімдіктердің тыныс алуы», «Өсімдіктердің қозғалысы» тақырыптарында мектеп жылыжайындағы жұмыс биологиялық фактілерді терең және ұзақ игеруге негіз болады. Мұнда оқушылар тұқымның өнгіштігін анықтайды, өсімдіктердің вегетативті көбеюінің әртүрлі тәсілдерімен танысады, жеке өсімдіктерге фенологиялық бақылаулар жүргізеді, жылыжай температурасы мен басқа микроклимат жағдайлары бойынша өсімдіктердің тыныс алуы, өсуі мен дамуы арасындағы байланысты анықтайды және т.б. Осылайша, өтілген тақырыптарды оқу кезінде кеңінен қолдануға болатын материалды жинақтайды. Жылыжайдағы зиянкестер мен өсімдіктер ауруларын бақылау арқылы «Омыртқасыз жануарлардың сыртқы құрылысындағы ерекшеліктер», «Саңырауқұлақтар», «Бактериялардың таралуы» тақырыптарын жақсы түсінуге көмектеседі, ал өсімдік зиянкестерімен күресу арқылы жәндіктер класын, отрядын зерттеуге септігін тигізеді. Бұл әр оқушының бойында зерттеушілік қабілеттерін дамыта түседі.

Мектеп жылыжайындағы өсімдіктерді зерттеп, күтіп-баптау арқылы оқушылар теңгерімді тамақтанудың жолдарын қарастырады. Олар күнделікті тамақ рационында көкөністер мен жемістердің, аскөктердің болуы керектігін тереңінен ұғынады. Тамақтанудың арасы 3 сағат болуы тиіс. 3 сағаттан асып кетсе артық тамақтануға әкеп соқтырады. Күнделікті тамақтың құрамында нәруыз, көмірсу, май, дәрумендер, микроэлементтер болуы керек. Оқушылар бір апталық теңгерімді тамақтану рационын құруды үйренеді. Мектеп жылыжайында өсетін қызылша, аскөк, қияр, сәбіз, қызанақ, пияз, сарымсақтың адам ағзасына пайдаларын жетік меңгереді.

Қызылшаның құрамындағы бетацианин пигменті мықты антиоксиданттың бірі, ол қатерлі ісікті алдын алады, сонымен қатар қызылша қан қысымының реттелуіне көмектеседі, артық сұйықтықты шығарады.

Аскөк бауыр, бүйрек, қуық, асқазан жолдарының жұмыстарын жақсартады. Тіпті бастың ауруын тоқтатып, ұйқыны реттейді.

Сәбіздің құрамында А дәрумені, калий элементі кездеседі. А дәрумені көздің көруін жақсартып, калий холестеринді төмендетіп, қан қысымының көтерілуін алдын алады.

Пияз және сарымсақтың құрамында фитонцид кездеседі, ол микробтарды өлтіруге қабілетті. С, В, РР, Е, К дәрумендеріне бай. [3]

Мектеп жылыжайы оқушылар үшін теңгерімді тамақтанудың жолдарын зерттеуге көмектеседі, бұл олардың денсаулықтарын нығайтып, салауатты өмір сүруге таптырмас құралдың бірі.

Қорытынды

1. Жылыжай өндірісіне жергілікті мамандардың біліктіліктерінің жетіспеуі, сондықтан жылыжай шаруашылығын жүргізу технологиясын жақсы меңгерген мамандар болмаса жылыжайлардан мол өнім алу қиынға соғады. Жылыжай кешендеріне білікті мамандар даярлау мектептен басталуы керек. Мектеп жылыжайында оқушыларды үйретіп, қысқаша оқу курстарын, оқыту семинарлары мен тәжірибе алмасу шараларын ұйымдастыру қажет.

2. Ауылдық жерде әрбір үйдің жанында шағын болса да көкөніс егетін орын бар, сол жерге жылыжайда өсіріліп дайындалған көшеттерді (ақпан – наурыз айында) ерте көктемде егу керек. Ауылдағы әр отбасы жылыжайда өсірілген табиғи өнімдерді алса, онда өсірілген көшеттермен үйлерінің айналасын көгалдандырса онда ауылымыздың экологиясы жақсарар еді.

3. Мектепте ыстық тамақпен арнайы категорияға жататын оқушылар, яғни көп балалы, аз қамтылған, кейбір үйден кем дегенде 2-3 бала бюджет есебінен тамақтанады, тегін тамақтандыруға жылыжайда өсірілген таза өнімдермен қамтамасыз етілуі керек. Бұл күнделікті тамақтың рационында көкөністер мен жемістер болуын ұғынады. Дұрыс тамақтануды үйренеді.

4. Жылыжай жұмысы максималды танымдық және тәрбиелік нәтиже беруі үшін, ол жақсы ойластырылған және егжей-тегжейлі жоспарға негізделуі керек. Жоспар жылыжайда өсірілетін өсімдіктердің түрлері мен сорттарын, ауыспалы егіс схемаларын, өсіру тәсілдерін, отырғызу және жинау мерзімдерін, сондай-ақ мектеп жылыжайын жөндеу және залалсыздандыру мерзімдерін қарастырады.

5. 10 және 11-сыныптарда «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» курсының зерделеу нәтижелері бойынша оқушылар өздерінің ауылшаруашылық кәсіпорындарын ашуға, мамандығын таңдауға, соның ішінде жылыжайларды құру үшін бизнес-жобаларын жасауға үйренеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Сеитов И.С. Егіс тәжірибелерін жүргізудің методикасы. Алматы:Қайнар, 1990. – 216 б.
- 2.Джантасов С.К., Бойко С.Б., Кошман К.К., Авзалов Р.Ф. Теплица: от А до Я. - Алматы, 2011. - 6-7б.
3. 7 причин полюбить овощи // Здоровье - 2018.-№6.-79-80с.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ТЕТІКТЕРІ: ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ЖҮЙЕЛІ ШЕШУ.

Мурзағұлова Жадыра

Қазақстан және Орталық Азия үшін EBRR тәлімгері
АСС АСF халықаралық стандартының сертификатталған
жаттықтырушысы

Аңдатпа. Мақалада мектептегі білім сапасын арттыру жолдары қарастырылған. Төмен үлгерім мәселелері талданады.

Аннотация. В статье рассмотрены пути повышения качества школьного образования. Анализируются проблемы низкой успеваемости.

Abstract. The article discusses ways to improve the quality of school education. Low performance issues are analyzed.

Бүгінгі Әлем дамуының жаңа ұстанымдары білім беру жүйесінен күн сайынғы экономикалық, әлеуметтік және мәдени өзгерістерге мейлінше бейімделуді талап етеді. ХХІ ғасыр білім беру саласыны қоғамының даму үдерісі, ақпараттардың үздіксіз ағыны және де ғылымның өзгеруіне байланысты болып отыр. Заманауи білім кеңістігінен өту жағдайында бәсекеге қабілетті жаңарған ұлттық санаға ие тұлға қалыптастыру ұстаздың басты міндеті саналуда.

Білім беру саласында жаңартылған білім мазмұны қолданысқа еніп жатқаны баршамызға мәлім. Осы өзгерістерге сай бүгінгі мұғалім де өз сабағын жаңаша құру міндетті. Білім сапасын арттыруда педогог қызметінің жалпы және кәсіби құзырлығын қалыптастыруда әдіс тәсілдерді қолдануы және тәжірибе алмасуы. Қай елдің болсын өсіп өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейінде, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың -болашағы бұлыңғыр болмайды», дегендей өскелең ұрпаққа сапалы, мән мағыналы,ұлттық тәрбие мен білім өзектілігін жойған емес.

Шәкірттеріміздің мектепте табысты оқуы ғана емес, өмірде де табысты болуы ұстаздың мықтылығы, білімділігі мен жаңашылдығында. Оқушылар қазір өте сауатты, жаңа технолгияны меңгерген, қазіргі жаңа талаптар оқушыға ғана емес, қазіргі заман мұғаліміне де қойылады, мұғалім тек сабақ беруші емес,

баланың оқу ортасын құра алатын білікті ұстаз болу керек. Әрбір білім ордасының басты мақсаты білім сапасын арттыру, салауатты білімді саналы тұлға қалыптасыру екені даусыз. «Бәсеке басы білім, ел басқаратын болашақ жастардың білімділігі мен біліктілігінде» деген Ендеше, ұстаздар қауымы ел басқаратын ұлтжанды болашақ жастардың сапалы біліммен қамтамасыз ету керек. Осы мақсатта білім ордасы «Жаңа Ғасыр» №175 гимназиямызда «Жаңа ұрпаққа - жаңа мұғалім» жанаша форматта педогогикалық кеңес өткізілді, осы сәтті шыққан конференцияны бөлісуді дұрыс санадым;

2010 жылдан бастап дүниеге келген балаларды ғалымдар Альфа ұрпақтары деп атап жүргені мәлім. «Альфа ұрпақ» терминін алғаш рет австралиялық зерттеуші Марк мак Криндл қолданған. Бұл он бір жастағы балалар мен алдағы жылдары дүниеге келетін балаларға қатысты қолданылады. Бұлар Z ұрпақтың (зеталар мен зумерлер) орнын ауыстырады. Олар 2010 жылы iPad, Instagram іске қосылған жылдары дүниеге келегендер. Ерекшелігі кітап пен сурет дәптерінен планшетке қол жеткізген, тілі шықпай тұрып ақ гаджеттерді басқара алатын қабілетке ие. Бұл олардың осал да, мықтылығы болып тұр.

Фасилитация алаңы білім алушылардың («Зумер» и «Альфа» ұрпақтардың) бойындағы ерекше қасиеттеріне талдау жасай отырып инновациялар мен технологиялар жағдайында құзыреттіліктер мен дағдыларды тиімді қолдана білетін заманауи мұғалімнің жұмысына бағытталған 2023-2024 оқу жылына «Жаңа ұрпаққа - жаңа мұғалім» стратегиялық - жол картасын әзірлеуге негізделеді.

Мақсаты

- «Жаңа ұрпаққа - жаңа мұғалім» стратегиялық - жол картасын әзірлеу.
- Заманауи мұғалімнің көшбасшылық әлеуетін және кәсіби құзіреттілігін дамыту.
- Жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, заманауи білімдерді меңгерген, бәсекеге қабілетті, салауатты ұрпақ тәрбиелеу.

Міндеттері

- бастауыш, орта және жоғарғы сынып педагогтерінің қатысуымен интербелсенді
- тәжірибе алмасу. «Зумер» және «Альфа» ұрпақтарының қабілеттері туралы жалпы түсінік қалыптастыру.
- мұғалімдердің білім беру ортасында, коммуникацияда заманауи құралдарды, инновациялар мен технологияларды тиімді қолдануын талдау.
- білім алушылармен жұмыс жасауда жас мамандардың белсенділігін, жауапкершілігін және құзіреттілігін арттыру.
- заманауи, Жаңа Мұғалімнің жұмысына бағытталған «Жаңа ұрпаққа - жаңа мұғалім» стратегиялық – жол картасын әзірлеу
- КРІ туралы мұғалімдердің ұсыныстарына талдау жасау.

Фасилитация алаңының нәтижесі

- Қатысушылардың өзгерістер мен дамуға мотивациясын қалыптастыру;
- 2023-2024 оқу жылына гимназия мұғалімдерінің жұмысына арналған «Жаңа ұрпаққа - жаңа мұғалім» стратегиялық - жол картасы әзірленеді.

- Әлеуметтік желілерде заманауи мұғалімнің оң имиджін қалыптастыратын #ЗАМАНАУИПЕДАГОГ175 челленджі іске қосылады.

Мақсатты аудитория:

Бастауыш сынып мұғалімдері	1-4 сыныптар	34
Орта буын мұғалімдері	5-8 сыныптар	41
Үлкен буын мұғалімдері	9-11 сыныптар	32
Модераторлар		7
	Жалпы	114

Фасилитация алаңының бағдарламасы

№	Уақыты	Тақырып
1	16.15-16.30	Қатысушыларды топқа бөлу
2	16.30-16.40	Ережелермен таныстыру
3	16.40-17.20 40-45 мин.	- «Зумер» және «Альфа» ұрпақтардың портреті. - Мінез сипаты және ерекше қабілеттері. <i>Топтық жұмыс/5-7 критерий/жасыл/15 мин.</i> - Талдау және «+» и «-» кластерге бөлу, ынталандыру және шектеу /5-7 мин - Оқушыларды білім алуға қалай ынталандыруға болады? <i>Топтық жұмыс/3 сөйлем/сары/10 мин.</i> Кері байланыс.Талқылау \ Әр топ өкіліне 1-2 мин. \ 7-10 мин
4	17.20-18.15 50-55 мин.	- 2023 - 2024 оқу жылына арналған инновациялар мен технологиялар жағдайында құндылық, құзыреттілік және дағдыларды тиімді қолдана білетін «Жаңа ұрпаққа - жаңа мұғалім» мұғалімнің стратегиялық жол картасын жасау - Менің 2023-2024 оқу жылында оқушылармен жұмыс жасаудағы жоспарларым мен мақсаттарым <i>Топтық жұмыс /10 ұсыныс/қызыл/20 мин.</i> <i>Кері байланыс \ 2-3 топ өкіліне 2 мин. \ 5-7 мин</i> - Дауыс беру. Әр топ өкіліне 3 дауыс/ 5-10 мин - Дауыс беру қорытындысы. . ТОП-3 ұсыныс / 5 мин <i>Жалпы кері байланыс \ 4-6 топ өкіліне 2 мин. \ 10-15 мин</i>
5	18.15-18.40 25 мин.	Қандай ұсыныстарды енгіземіз? Жол картасы. ТОП-3 ұсыныс. КРІ талдау \ ұсыныстар мен ескертпелер Топтық жұмыс \ КРІ бойынша 3-5 ұсыныс/Күлгін /15 мин Кері байланыс \ Әр топ өкіліне 2 мин. \ 8-10 мин
6	18.40-19.00 20 мин.	- Педагогтың мотивациясы. Ұсыныстар Топтық жұмыс \3 ұсыныс\қызғылт сары\ 10 мин Кері байланыс \ 10 мин
7	19.00-19.10	- Челлендж ережесі. #ЗАМАНАУИПЕДАГОГ175 - Әлеуметтік желілерде челленджді бастау
8	19.10-19.30	- Рефлексия - Топтық фотосессия

- Челлендж #ЗАМАНАУИПЕДАГОГ175

әлеуметтік желілерде 175 гимназияның педагогтарының және мектептің оң имиджін қалыптастыратын осы челлендждің жалпы нәтижесін челлендж аяқталған соң, 3-5 күн өткеннен кейін шығаруға мүмкіндік болуы тиіс.

- Фасилитациялық мәжілістің нәтижесі гимназия әкімшілігімен талқыланып, келісілгеннен кейін Даму стратегиясының негізгі құралы бола алады.

- Педагогикалық кеңестен кейін белсенді қатысушыларға гимназия директорының алғыс хаттарын тапсыру және челлендж нәтижелерін жалпы жиналыста жариялап, марапаттау ұсынылады

Фасилитация алаңының ережелері

- 1 параққа 1 идея ғана, үлкен және баспа әріптермен жазылады.

- 1 эфирде бір ғана дауыс.

- Әркім өз пікірін еркін айта алады.

- "Жоқ" деп айтпаймыз, оның орнына «иә, бірақ..» деген сөйлем тіркесін қолданамыз - Жарайды. Әрі қарай кеттік.

- Педагогикалық кеңес кезінде ұялы телефондар мен гаджеттерден бас тартамыз.

- Белсенді қатысу және ортақ комадамен келіміге келу.

Челлендж ережелері #ЗАМАНАУИПЕДАГОГ175

(өткізілетін уақыты: 21.04-20.05 2023ж.)

1-қадам. Апта сайын "Жаңа ұрпаққа жаңа мұғалім" тақырыбында бейнеролик түсіріп немесе пост жазып отыру. Пост форматтары әртүрлі болуы мүмкін: сабақтың бір бөлігі, сіздің гимназия, білім беру жайлы ойларыңыз бен пайымдауларыңыз, сұхбаттар...

Аптасына неғұрлым көп Пост болса, соғұрлым жақсы.

2-қадам. Челлендж серіктестеріне жазылу:

1. @175gymnasium

2. @i-map.kz

3. @zhadyra_murzagulova

3-қадам. Instagram-да пост немесе видео жариялау. Пост соңына #ЗАМАНАУИПЕДАГОГ175 хэштегін жазып, және төмендегі аккаунтарды белгілеу:

1. @175gymnasium

2. @i-map.kz

3. @zhadyra_murzagulova

4-қадам.

- ұнатулар мен пікірлер;

- жарияланған жазбалар және reels сандарының көбірек болғаны маңызды.

Дәл осы хэштег бойынша #ЗАМАНАУИПЕДАГОГ175 біз барлық бейнелер мен жазбаларды көретін боламыз. Сондықтан хештегтің қойылуы маңызды. Жеңімпаздар пост пен лайк санына қарай анықталады. Жеңімпаздарды гимназия басшысы арнайы сертификатпен және сыйлықтармен марапаттайды

Қорытындылай келе Білім сапасын арттырудың басты міндеті - заман талабына сай, жаңа технологиямен қаруланған, ұшқыр ойлы, кез келген уақытта жылдам шешім қабылдай алатын, заманауи ұстаз болу. Инновациялық әдіс тәсілдерді, оқушы жас ерекшелігіне сай қолдана білуі, үлгерімі төмен оқушының қызығушылығын, бейінін анықтап қолдай білуі- ұстаздың жанашыр қамқор болуында деп білемін. Қай заманда да өркениеттің өрлеуі интеллектуалдық шығармашылық қабілеттің негізінде іске аспақ. Бәсекеге қабілетті интеллектуалдық күші жетік маман кадрлар болмай, әлемдік бәсекеге төтеп бере алатындай экономиканың дамуы мүмкін емес. Ұлттық білім жүйесін инновациялау үрдісі тек қана отандық және шетелдердің білім саласындағы ең үздік жетістіктерін тиімді пайдалана алғанда ғана нәтижелі болары даусыз. Уинстон Черчилль айтқан екен, мен мұғалімдерге қызыға қызғана қараймын, себебі олардың қолында қоғамды өзгертетін алпауыт күш бар. Олар бүгінгі ұрпақты қалай тәрбиелеп оқытса болашақ солай болмақ.

БЕЙІНДІК ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Мухамедханова Алмагуль Кенесхановна

Ермолдина Эльмира Тлеубаевна

Есепбай Жанбота

Архыматаева Айнур Жаксылыковна

Мазбаев Орденбек Блисбекович

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ғылыми қызметкерлері

Аңдатпа. Мақалада орта білім беру ұйымдарында білім алушыларды кәсіптік бағдарлау жөніндегі отандық және халықаралық тәжірибеден алынған, сондай-ақ жалпы орта білім берудің жоғары сатысында бейіндеуге қатысты өзекті мәселелер қарастырылады

Аннотация. В статье рассматриваются актуальные вопросы, полученные из отечественной и международной практики по профессиональной ориентации обучающихся в организациях среднего образования, а также связанные с профилизацией на высшей ступени общего среднего образования

Abstract. The article deals with topical issues drawn from the domestic and international practice of vocational guidance of students in secondary education organizations, as well as related to profiling at the highest level of general secondary education

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Халық бірлігі және жүйелі реформалар-елдің өркендеуінің берік негізі «атты Қазақстан халқына Жолдауында» атап өткендей балаларды ерте кәсіптік бағдарлау ерекше маңызға ие болып отыр. Өскелең ұрпақ болашақ мамандықты таңдауға саналы түрде қарауы керек[1].

Жоба аясында шетел тәжірибелерінде бейіндік оқытуды жан жақты қарастыруда негізгі мектеп пен жоғары мектептегі білім мазмұнының сабақтастығын үйлестіру арқылы қарастырады. Ол жобаларда оқу пәндерінің санын шектеу, сонымен қатар бейіндік оқытуды бейіналды оқуменен ұштастыру

арқылы іске асырылуда. Жаратылыстану ғылымдары, шетел тілдері, математика, бағытындағы пәндер бойынша оқу жүктемесінің салыстырамалы түрде оқытылуы бейіндік пәндерді оқыту сапасына ықпал етеді. Бейіндік оқытуда Германия тәжірибесіне назар аударған орынды. Бір сыныпты бірнеше бағытқа бөлу мүмкіндігі бар: жаратылыстану-ғылыми, техникалық–математикалық, өндірістік-экономикалық және әлеуметтік-экономикалық бағыт. Францияда елінде де жоғары мектепте 3-4 бағытқа бөлу қарастырылады: гуманитарлық, технологиялық, әлеуметтік-экономикалық және жаратылыстану-ғылыми бағыттар кен таралған. Бағыттардың ішінде практикалық бағытта көптеген оқу пәндері ұйымдастырылған.

Қазақстан мектептерінде жоғары білім беру мазмұнын жалпы курспен және күндізгі және сырттай түрдегі кәсіптік оқумен қамтамасыз ете алатын мектептен тыс мекемелерді пайдаланған жөн. Қарастырған шет мемлекеттерде оқушыларға оқуды белгілі бір кәсіптік қызметтің түрлерімен қоса игеруге жол беріліп оқудың кешкі және сырттай түрлерінің кеңейуіне ықпал жасайды. Осыған назар аударғанымыз маңызды. Жасалынып жатқан Қазақстандық орта білім беру моделінде

- мамандандырылған кәсіптік мектептер;
- профильді мектептерге басты назар аударылып отыр.

Болашақта «Жоғары мектеп» деп аталатын арнайы бағдарлама қабылдау қажеттілігі туындайды. Бағдарлама STEM пәндерін негізге алатын жаратылыстану бағыты, халықаралық мәселелерге бағытталған жаһандық зерттеулер және кәсіби салаларға бағытталған кәсіби зерттеулердің жиынтығынан тұруы керек.

Мектептегі негізгі кәсіптік бағдарлау іс-шараларына мыналар жатады:

- тұлғаның кәсіби бағдарлануының психологиялық диагностикасы;
- оқушыларға жеке психологиялық кеңес беру;
- жоғары сынып оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтау мәселелері бойынша отбасылық кеңес беру;
- әр түрлі кәсіптердің шақырылған өкілдерімен кәсіптік бағдарлау бойынша сынып сағаттары;
- кәсіптік бағдарлау сабақтары;
- кәсіпорындарға тақырыптық экскурсиялар;
- ашық есік күндеріне бару;
- кәсіптік бағдарлау бойынша қалалық іс-шараларға қатысу.

Бейіндік білім берудің кез келген моделінің басты міндеті бейіндік пәндерді белсенді оқу кезінде оқушылардың жеке, шығармашылық және зерттеу қабілеттерін дамыту болып табылады.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беру деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты жаратылыстану-математикалық, қоғамдық-гуманитарлық, бейіндік оқытудың бағыттарының жалпы орта білім беру мазмұнымен шектеледі. Жалпы орта білім берудің жоғары сатысындағы (10-11 сыныптар) бейіндік оқытудың міндеттеріне оқушылардың танымға деген қызығушылығын, шығармашылық қабілеттерін дамыту, саралап

оқыту өз бетінше оқу іс-әрекеті дағдыларын қалыптастыру механизмдері нашар. Бейіндік оқытудың қандай да бір бағыты шеңберінде мектеп басшылары оқытудың сол немесе өзге бейінін ұйымдастыруда. Оқыту бейінінің мазмұны бейіндік пәндер, мектеп компонентін таңдау бойынша міндетті пәндер есебінен және ішінара - жалпы орта білім беру оқу жоспарының оқушы компонентінің мүдделері бойынша курстар есебінен қамтамасыз етілде. Негізгі және міндетті пәндер мен қызығушылық курстарын біріктіру арқылы кең мамандандырылған оқыту ұйымдастырылуы мүмкін.

«Бейіндеу» термині жалпы білім беретін мектеп оқушыларын кәсіби және кәсіпке дейінгі даярлау үрдісін білдіреді. Оқушылардың қызығушылықтарына, қажеттіліктері мен қабілеттеріне сәйкес кәсіптік оқыту бағыттары ескеріледі, оқушылардың жеке білім беру бағыты бойынша тиісті дидактикалық әдістерді, оқыту нысандары мен құралдарын таңдау жүзеге асырылады. Жеке білім беру траекторияларының мүмкіндігін қамтамасыз етумен қатар, оқушылар бұл мүмкіндікті пайдалана алуы және қалауы қажет. Оқу профилін таңдау болашақ кәсіби қызмет саласына бағытталған орынды.

Жаратылыстану-ғылыми бейін ғылыми танымның формалары мен әдістерімен танысу, негізгі биологиялық және химиялық теорияларды зерттеу, тәуелсіз зерттеу қызметінің дағдыларын қалыптастыру негізінде ғылыми дүниетанымды қалыптастырады. Ол жер туралы ғылым, медицина, биотехнология, биоинформатика, медициналық визуализация, биомеханика, биоматериалдар және биоинженерия, жүйелік талдау, 3D-модельдеу сияқты қызмет салаларына баса назар аударады. Бұл профилде тереңдетілген деңгейде оқуға арналған пәндерді және негізінен «Математика және информатика» және «жаратылыстану ғылымдары» пәндерінен элективті курстарды таңдау керек.

Гуманитарлық профиль адам әлеміне, оның қызметінің мақсаттары мен мотивтеріне, рухани құндылықтарына, әлемді субъективті, жеке қабылдауға, қоғамды, мәдениетті және тарихты зерттеуге бағытталған. Бұл профилде тереңдетілген деңгейде оқуға арналған пәндерді негізінен Тарих, «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Шет тілдері» және «Әлеуметтік ғылымдар» пәндерінен таңдау керек.

Әлеуметтік-экономикалық бейін әлеуметтік салаға, қаржыға және экономикаға байланысты мамандықтарға, туризм, басқару, кәсіпкерлік, қаржымен жұмыс және т.б. сияқты қызмет салаларында ақпаратты өңдеуге бағытталған. Сонымен қатар жуық арада инженерлік –технологиялық, Өнер, дизайн, архитектура, аграрлы-технология, лингвистикалық бағыттарды енгізген орынды.

«Қазақстандық білім беруді жаңғырту тұжырымдамасының» басым міндеттерінің бірі оқытуды дараландыруға және әлеуметтендіруге бағытталған мамандандырылған, бейінді-бағдарланған даярлық жүйесін құру міндеті болып табылады. Сәйкестіктің маңызды құрамдас бөліктерінің бірі-кәсіби еңбекке дайын болу, өз табыстылығын қамтамасыз етудегі еңбектің рөлін түсіну, мамандықты дұрыс таңдау, үздіксіз кәсіби дамуға және үздіксіз білім алуға дайын болу.

Мектепте аграрлық-технологиялық оқыту мен бейін алдындағы даярлықтың элективін енгізу әсіресе өзекті болып келеді және білім алушылардың өзін-өзі анықтауы, өзін-өзі жүзеге асыруы үшін жағдай жасайтын, кәсіптік сынамаларды жүзеге асыру мүмкіндігін қамтамасыз ететін, кәсіптік оқыту бейінін өз бетінше саналы түрде таңдауға дайындайтын жаңа білім беру ортасының құрамдас бөлігі болып табылады.

Бейіндік оқыту жүйесін енгізуді басқаруды ақпараттық қамтамасыз ету проблемасы бар. Оны шешуіміз керек.

Инновациялық процесті тиімді басқару жүйенің әртүрлі бөліктеріндегі жағдай туралы уақтылы және сенімді ақпаратсыз мүмкін емес. Дәл осындай ақпарат негізінде басқарушылық шешімдер қабылдануы керек. Бұл проблеманы бейінді оқытудың тиімділігін мониторингтеу жүйесін құру есебінен шешуге болады.

Оқушылардың бейіндік және бейіналды даярлығын енгізуді неден бастау керек? Бірінші кезектегі іс-шаралар мыналарды қамтуды ұсынамыз:

– нормативтік құжаттарды және басқа мектептерде бейіндік және бейіналды даярлықты ұйымдастырудың бар тәжірибесін зерделеу;

– мектептегі жағдайды талдау, ресурстарды бағалау (кадрлық, мектептің материалдық базасы, орта арнаулы және жоғары оқу орындарымен байланыс);

– оқушылардың дербес, зерттеу қызметін ұйымдастыру үшін бейіндік оқыту тұжырымдамасын әзірлеу;

– оқушылардың білім алу қажеттіліктерін зерттеу, диагностика жүргізу арқылы кәсіби өзін-өзі анықтау, психологтармен жеке жұмыс;

– қолданыстағы оқу бағдарламаларын, оқу әдебиеттерін талдау;

– мектептің бейінді оқытуды ұйымдастыру жоспарын, профильдердің үлгілік оқу жоспарларын, бейінді оқытуға көшу бойынша элективті курстарды әзірлеу;

– білім алушылардың дайындық деңгейі жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттарда бейінді оқытудың міндетті оқу пәндері мен бейіндік оқу пәндері бойынша оқытудан күтілетін нәтижелерді, стандарттарды зерделеу.

– Бейіндік оқытуды таңдау: оқушының болашақ бейнесін құру қабілеті және кәсіби-әлеуметтік және пәндік қызметтің қандай түрлері арқылы жүзеге асырылатындығын білуге, өзінің ресурстары мен мүмкіндіктерін тануға, физикалық мүмкіндіктері мен шығармашылық әлеуетін ескере отырып, саналы жауапты таңдау жасаға мүмкіндік береді.

Бейіндеудің негізгі бағыттары мыналар болуы тиіс:

– Орта білім беру жағдайында бейіндік оқытуды дамыту тұжырымдамасын әзірлеу;

– бейіндік мектеп моделін құру;

– қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, бейіндік оқытуды дамыту;

– меншік түрлеріне, үлгілеріне, бағыттары мен нысандарына қарамастан

барлық орта білім беру ұйымдарының бірыңғай үлгілік оқу жоспарына көшуі;
– бейінді, элективті компоненттердің тұйық арақатынасын қайта қарау (инвариантты бөліктің сағат көлемін азайту және вариативті бөлікті ұлғайту);
– - орта білім беру ұйымдарына оқу бейінін таңдауда академиялық еркіндік беру;

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы - Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негіз <https://www.akorda.kz/kz/>
2. Тұжырымдама Қазақстан Республикасында бейіндік оқытуды дамыту. <https://melimde.com/tjirimdama-azastan-respublikasinda-bejindik-oitudi-damitu>.
3. Білім беру ұйымдарында бейіндеу бойынша әдістемелік ұсынымдар Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2021

НООСФЕРНАЯ МОДЕЛЬ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

Сариева Кулпаш Нтымаковна

доктор педагогических наук

Казахский национальный женский педагогический университет

Аңдатпа. Мақалада білім беру мазмұнын құрудың балама тәсілі қарастырылады. Автор білім беру мазмұнын таңдау тарихына жүгінеді және соңғы уақытта әзірленген және қабылданған мемлекеттік стандарттарды мұқият зерттей отырып, ноосфералық, яғни оқу процесін ұйымдастырудың тұтас моделін ұсынады. Қоғамдық дамудың негізгі бағыттары ретінде анықталды: тарихи процесс, мәдени кеңістік, ғылыми прогресс, экономикалық қайта құру. Оқу пәндері осы бағыттар бойынша топтастырылған.

Орта мектепте оқытудың түпкілікті интеграциялық ұзақ мерзімді күтілетін нәтижесі оқушылардың болашақ мамандықты таңдауына және болашақта олардың табысты әлеуметтенуіне көмектеседі.

Аннотация. В статье рассматривается альтернативный подход к конструированию содержания образования. Автор обращается к истории отбора содержания образования и, тщательно изучив разработанные и принятые в последнее время Государственные стандарты, предлагает ноосферную, т.е. целостную модель организации учебно-воспитательного процесса. Определены как основные направления общественного развития: исторический процесс, культурное пространство, научный прогресс, экономическое преобразование. Учебные предметы сгруппированы по данным направлениям.

Конечный интеграционный долгосрочный ожидаемый результат обучения в средней школе поможет в выборе учащимися будущей профессии и их успешной социализации в дальнейшем.

Abstract. The article considers an alternative approach to the construction of the content of education. The author turns to the history of the selection of the content of education and, having carefully studied the state standards developed and adopted recently, offers a noospheric, i.e. integral model of the organization of the educational process. Identified as the main directions of social development: historical process, cultural space, scientific progress, economic transformation. Academic subjects are grouped according to these directions.

The final integration long-term expected result of secondary school education will help

students choose their future profession and their successful socialization in the future

Введение

Модернизация системы обучения в средней школе, главной задачей которой является отбор актуального содержания образования – это непрерывный процесс, который имеет свое прошлое, настоящее и будущее.

Если обратиться к советской истории, то системный и научно – обоснованный подход к определению содержания образования был разработан в 1920 – годы С.И.Гессеном. Он выделил шесть видов или компонентов содержания образования: нравственное, научное, художественное, правовое, религиозное и хозяйственное. К концу 1970-ых и началу 1980-ых годов ученые И.Я.Лернер и И.С.Леднев продолжили исследования и выделили шесть компонентов содержания образования, три из которых совпадают: научное (умственное), нравственное, художественное (эстетическое), три не совпадают: правовое, религиозное и хозяйственное (С.И.Гессен); коммуникативное, трудовое и физическое (В.С.Леднев).

В 1988 году дальнейшую разработку структуры содержания образования продолжила группа ученых под руководством В.В.Фирсова в НИИ СиМО АПН СССР.

В 1990 году Казахским институтом проблем образования им. Ы.Алтынсарина была разработана шестикомпонентная структура содержания образования:

1. Познание мира и человека (география, биология, химия, астрономия, физика).
2. Познание общества и человека (человек и общество, история).
3. Познание родного и изучение других языков.
4. Познание математики (математика, информатика).
5. Познание искусства (изобразительное искусство, музыка, литература).
6. Познание способов преобразования действительности, самосовершенствования личности (труд, физкультура)» [1;33-34].

В Концепции ноосферного образования, разработанной в Российской Академии естественных наук Масловой Н.В. и группой ученых в 1993-1995 г.г., целью образования является научение целостному динамическому мышлению, задействование в процессе обучения функций левого (рационализм) и правого (творчество) полушариев мозга, что позволяет отойти от разрозненных предметных знаний к общему природосообразному мирозрению. Такая организация учебного процесса дает возможность сократить изучение любого предмета в 5-6 раз.

В данной статье предлагается одна из возможных путей реализации идей ноосферного образования.

Основная часть

В Государственном общеобязательном стандарте начального, основного среднего и общего среднего образования, введенного 23 августа 2012 года, обновленного в 2015 году предложены семь образовательных областей: «Естествознание», «Язык и литература», «Математика и информатика»,

«История, право», «Искусство», «Технология», «Физкультура.» [2]. Согласитесь, что образовательной областью в данном случае является только «Естествознание», куда включены такие предметы, как «Физика», «Химия», «Биология», «География», а остальные представляют собой отдельные учебные предметы. В качестве примера можно привести «Физкультуру», которая никак не может быть образовательной областью, так как это предмет.

В стандарте обозначены два профиля образования: общественно-гуманитарное и естественно-математическое. Мы предлагаем эти направления разделить на четыре образовательные области: Экономическое, Политическое, Культурное и Научное.

Объединение учебных предметов по четырем образовательным областям позволит обучающемуся понимать: углубленное изучение каких предметов поможет ему в выборе профессии для успешной социализации в будущем.

Социум или общество состоит из следующих компонентов: исторический процесс, культурное пространство, научный прогресс, экономическое преобразование. Ожидаемыми долгосрочными результатами образования являются краткосрочные результаты обучения, достигаемые на каждом уроке по каждому изучаемому предмету, что подтверждается одним из законов философии: переход количества в качество. Правильная группировка предметов в образовательные области будет способствовать развитию их междисциплинарной интеграции. Такой подход не противоречит международному тренду обучения STEAM, который объединяет разные инновационные технологии и помогает усваивать конкретный учебный материал с точки зрения единства Науки, Технологии, Инженеринга, Творчества, Математики. Одним словом, такое обучение представляет собой новое видение межпредметных связей.

Таким образом: цель образования – *создать обучающимся условия для овладения необходимыми и достаточными в жизни знаниями, умениями, навыками в равной мере, чтобы перейти от знание-центрической к компетентностной организации учебно-воспитательного процесса. Что окружает человека в жизни? Политика, культура, наука и экономика. Цель образования должна совпадать с жизненными целями человека.*

На торжественной церемонии официального вступления на должность 11 января 2006 года в г. Астане Н.А.Назарбаев писал: «У меня есть давно вынашиваемая цель – в следующем десятилетии вывести Казахстан в число пятидесяти самых конкурентоспособных государств мира. Развитость определяется не только экономикой, не только душевым доходом или объемом валового национального продукта. *Я веду речь о четырех измерениях развитого государства – экономическом, политическом, социальном и культурном.* [3].

Это потребует разработки целостной программы, включающей серьезные экономические, административные, политические и правовые изменения, а семена этих изменений должны быть посеяны в школьном образовании. Социализация или успешное интегрирование в сообщество происходит через процесс усвоения и активного воспроизведения накопленного человечеством опыта, овладение навыками практической и теоретической деятельности.

Институтом социализации личности на этапе его становления (6 -17 лет) является средняя школа.

Образование состоит из следующих компонентов: определение состава образования, набора учебных дисциплин, этапов и уровней его формирования и зависит от понимания таких ключевых понятий как «образование», «цель образования», «структура образования». «Образование – это общественно организуемый нормируемый процесс постоянной передачи предшествующими поколениями последующим значимого опыта, представляющего собой биосоциальной процесс становления личности», – пишет В.С.Леднев[4]. Японская пословица гласит: «Образование – это то, что остается, после того как ты все забыл». А не забываются только те знания, которые необходимы для того, чтобы человеку быть компетентным в той или иной области жизни, где компетентный понимается «как обладающий достаточными знаниями, умениями и навыками», точнее как писал А.Байтурсынов еще в 1920 году «Білім-біліктілікке апаратын баспалдақ, ал біліктілік- сол білімді іске асыру дағдысы»- «Знания-ступени ,которые ведут к компетентности,а компетентность - навык использования этих знаний в жизни ».

Предлагаемая целостная модель структуры содержания образования включает четыре области учебно-образовательной деятельности: научную, культурную, политическую и экономическую и приводит к необходимости разработки четырех интегрированных профильных курсов: научно-экологического, гуманитарно-эстетического, общественно - политического, социально-экономического.

Цель образования: способствовать становлению компетентной личности для участия в экономической, политической, научной и культурной жизни общества.

Для достижения этой цели необходимо решить следующие задачи:

1) Вооружить учащихся экономическими знаниями, чтобы обеспечить себе и своей семье хотя бы прожиточный минимум, т.е. найти ответ на вопрос: «Как построить дом», где Дом понимается в самом широком смысле: жилище, семья, достаток.

Базовая компетентность: заботливый семьянин и конкурентоспособный предприниматель.

2) Научить понимать исторический процесс, роль личности в истории; воспитать чувство причастности к истории своей семьи, родины, мира; развивать умение жить в семье и коллективе. *Базовая компетентность: знание своих прав и обязанностей как гражданина.*

3) Обеспечить знаниями о культуре своего народа и культуре, накопленной человечеством, приобщая к национальному и мировому духовному наследию; выработать потребность красоты, гармонии жизнедеятельности. *Базовая компетентность: самосовершенствование личности и развитие эстетического вкуса.*

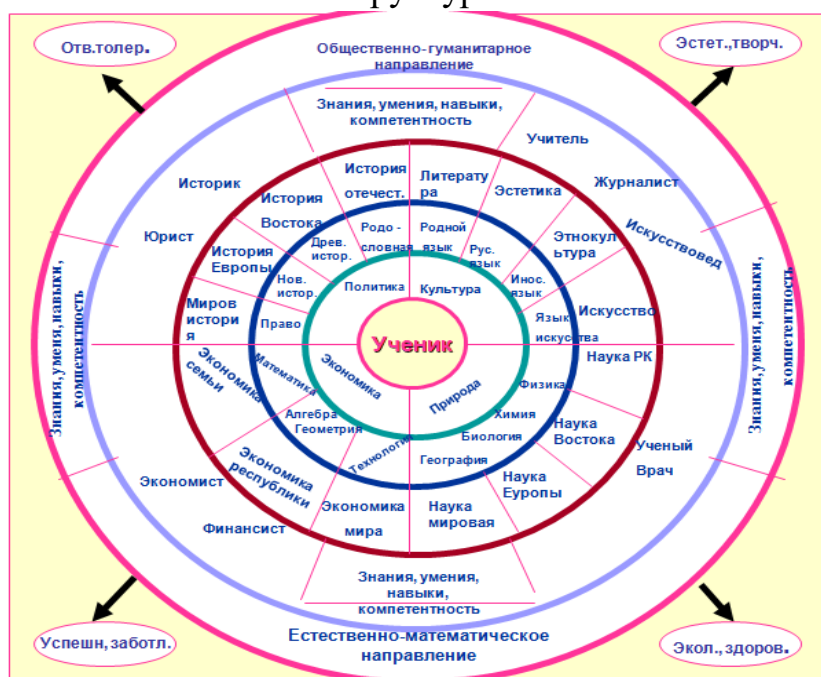
4) Ознакомить с историей развития науки: открытиями ученых, этапами научно-технического прогресса и его экологических последствиях.

Базовая компетентность: здоровая и экологичная личность.

Области образования	Цели	Предметы	Профорентация	Качества личности
1. Политика	Развитие исторического сознания и правовой культуры.	Общественный курс : история человека, народа, страны, мира.	Историк, философ, правовед, юрист	Ответственный гражданин и патриот.
2. Культура	Развитие эстетической культуры.	Гуманитарный курс: язык, лит-ра, искусство. Этика, эстетика, этнокультура физкультура	Культуролог психолог, журналист, дизайнер, филолог	Творческая и эстетическая личность.
3. Наука	Развитие научного мировоззрения, экологической культуры.	Естественный курс : биология, география, физика, химия	Ученый, учитель, врач и т.д.	Здоровый и экологичный человек
4. Экономика	Развите умений планировать и вести хозяйство	<u>Экономический курс</u> Математика, алгебра, геометрия, технология, черчение.	Бизнесмен, руководитель предприятия, инженер, строитель	Заботливый семьянин и конкурентоспособный предприниматель

Таблица 1. Модель конструирования школьного образования

Эту же модель можно представить концентрически, в виде ноосферной структуры

В данной целостной модели учебные предметы сгруппированы с точки зрения их отношения к той или иной сфере общества: политика, экономика, культура и наука. Они то и составляют образовательные области. А для того чтобы реализовать эту модель во время учебно-воспитательного процесса, предлагаем класс разделить на четыре группы: политики, экономисты, культурологи и ученые.

Изучая учебные предметы по данным областям, учащимся легче интегрировать полученные знания. На первом этапе интегрируются предметные знания, умения и навыки; на втором этапе легче осуществить межпредметные связи для более широких и глубоких исследовательских и творческих способов познания окружающего мира; на третьем вырабатывается мировоззрение и представление о будущей профессии и развивается желание после окончания школы продолжить обучение в колледже или в вузе. Поэтому данную модель можно назвать и Дорожной картой образования - план мероприятий по продвижению к некоторому целевому состоянию, устойчивому эффекту учебно-воспитательного процесса.

Стандартом регламентированы следующие образовательные результаты:

1. Предметные – инвариантные, обязательные ЗУН-ы.
2. Метапредметные – вариативные, возможные, межпредметные, интеграционные ЗУН-ы.
3. Социализация и выработка мировоззрения.

Если суммировать и уточнить вышесказанное, то результатами образования являются ЗУН-ы, которые учащиеся получают по предметам, усваивают межпредметные связи и вырабатывают определенное мировоззрение. Если эти ЗУН-ы применяются в жизни, то они называются компетентностями и таким образом учащийся социализируется, вступает в гармоничную связь с окружающим его обществом и природой, находит свое место в нем.

Как осуществить такие интеграционные процессы во время учебно-воспитательного процесса?

Например, изучая роман М.Ауэзова «Путь Абая», предметными ЗУНами по литературе являются изучение и исследование творческого и жизненного пути Абая – поэта, но и на межпредметном, метапредметном уровне так как, учитывая интересы учащихся, предлагается выбрать из романа будущему историку и юристу- политико-правовые; будущему культурологу- духовно-эстетические; будущему предпринимателю- социально-экономические; будущему ученому- научные проблемы. Таким образом проблемы эпохи Абая будут актуализированы.

При изучении кровеносной системы по биологии дать задание тому, кто мечтает стать врачом рассказать о строении сердца и его роли в кровеносной системе, кто силен в математике изучить статистику области, района, города, села о количестве болезней сердечно-сосудистых заболеваний; будущему экологу изучить методы предохранения от этих болезней; тому кто любит литературу, подобрать стихи о сердце. Эмоциональными должны быть не только уроки искусства, но уроки по сугубо научным предметам, так как актуальным является развитие социального и эмоциональных интеллектов.

Неслучайно Аристотель в десяти категориях познания (сущность, качество, количество, время, место, действие, принадлежность, отношение, положение) десятый выделил страдание-эмоции.

А на уроке рисования провести игру «Акцион» для продажи своих

картин, научить оценивать созданный за урок товар, организовать (например выставку и придумать ее рекламу), посчитать сколько было потрачено на краски, альбомы, дать понятие о себестоимости и т.д. Такой урок был проведен в 3 классе школы-гимназии № 13 в г.№Актау. На уроках по искусству развивать не только эмоции, но и умственные способности и математическую грамотность. В этом и заключается особенность ноосферного, целостного образования.

Педагогическое сообщество устало от бесконечного изменения и «совершенствования» Гостандарта среднего образования, которое по сути недостаточно качественно реализуется на практике, пора заняться эффективностью результатов обучения, а они зависят не только от сдачи ЕНТ. Главное в образовании - сохранении и приумножении человеческого капитала, необходимо искать причины в том, куда пропадают отличники начальных классов, так как в 11 классе имеем одного или двух выпускников с золотой медалью на тысячу учащихся. Пора заняться индикаторами результатов обучения в средней школе по всем предметам. Они должны быть разработаны авторами учебников и учителями - практиками и новаторами.

Актуальным остается и вопрос: 12 лет обучения или 12 уровней знаний?

Двенадцать лет обучения – это организационный признак, при переходе к 12-летнему обучению, следует иметь в виду главное: сумма слагаемых от перемены мест слагаемых не изменится. Стандартизованное содержание базового образования не изменится, необходимо разграничить его по уровням с учетом возрастных психолого-физиологических особенностей учащихся.

В связи с этим хочу поделиться своим опытом работы в американской частной школе для детей посольского корпуса из разных стран, проживавших в Алматы. В этой школе понятие «класс» ассоциировалось с возрастом учащихся 9-11 лет, 12-14 лет, 15-16 лет и никак с объемом знаний. И это, думаю, правильно, так как рожденный в январе был старше на год рожденного в декабре одного года. В классе сидели ученики близкие по возрасту, а знания у все были разные по уровню. Учебный процесс проходил как самообучение по учебным текстам. Учитель никого не обучал, скорее был консультантом. Для определения начального уровня знаний ученик самотестировался по тестам разных уровней сложности. Тесты второго уровня представляли собой не конкретные знания по тому или иному предмету, а интегрированные знания, направленные на решение практических задач, соответствовать формуле: Компетенция = З+У+Н. Поэтому в классе могли одновременно заниматься учащиеся, имеющие разные уровни знаний, например: по математике 5-ый уровень, а по естествознанию 7-ой. За год обучения можно усвоить несколько уровней по интересующему предмету.

Представьте, что базовое содержание предметов разделено на 12 уровней. Знания, умения, навыки по каждому предмету тоже должны быть разделены на уровни. Все 12 уровней ЗУН по каждому предмету в силу физиологических, психологических возможностей человеческого мозга невозможно усвоить, поэтому ученику дается возможность выбрать на том или ином этапе обучения в школе с 13-14 лет уровень ЗУН с учетом темперамента, интересов личности, приоритетов его будущей профессии. Независимо от класса, в котором он

учится, он всегда может повысить свой уровень ЗУН путем возвращения к тому иному блоку знаний, содержащихся в нескольких учебниках и других образовательных ресурсах, когда он почувствует, что эти знания ему необходимы.

Как эти знания проверить?

Через систему измерителей *первого*, предметно-базового уровня (н-р, география); *второго*, интеграционно-систематизирующего уровня (география, биология, химия); *третьего*, мировоззренческого уровня (экология). Соответственно проверяется понимание учебного материала; умение анализировать и синтезировать; применять и оценивать знания. Для этого нужны уровневые учебники и тесты к ним, где будет указано для какого возраста предназначен объем информации и ЗУН.

Это и есть следующий блок проблем, который предстоит немедленно решить научно-методической науке и педагогической общественности во главе с новым министерством.

Выводы

Как известно, бытие определяет сознание, поэтому школа должна сформировать такое «сознание», которое обеспечит достойное «бытие» человека в предстоящей жизни. Пришло время понять, что школа-мастерская, но не учителя, а ученика, поэтому во время учебного процесса должно происходить саморазвитие, саморегуляция деятельности ученика с помощью интерактивных информационно-коммуникативных технологий (ИКТ), которые названы в ГОСО ключевыми компетенциями. В связи с этим необходимо расставить следующие акценты: интерактивность – это деятельность, информация – это средство, коммуникация – это способ. Работающий в таком режиме ученик – творец.

В данном контексте уместно говорить не о творческом учителе, а о творческом ученике, т.е. творит ученик, а учитель создает условия для творчества. Понимание учеником конечной цели своего образования – подготовка к выбору будущей профессии через свободное усвоение интересующих его знаний – таков результат пребывания ученика в школе.

Авторитарный подход учителя мешает новообразованиям в ученике; замедляет его развитие; конфликты ученика и учителя «ломают» древо познания. В результате: школа – это место, где отрицательных эмоций больше, так как с ученика знания требует учитель, и где недостаточное внимание уделяется саморазвитию ученика. Ученик – не центральная фигура в школе (сравните срез дерева), а основание пирамиды. Теперь представьте, под каким давлением он оказывается. Все эти факторы отражаются на качестве образования.

Список использованных источников

1. Джадрина М. Научные основы определения состава содержания образования и набора учебных предметов. Сборник «Теоретические основы развития школьного образования в Казахстане»-Алматы.-РИК.-1999г.-С.33-34
2. Государственный общеобязательный стандарт начального, основного среднего и общего среднего образования, 23 августа 2012 г, 2015 г, 31 окт. 2018 г.
3. Выступление Президента РК Н.А.Назарбаева 11 января 2006 года//Казахстанская правда от 12 января 2006 г.

АППАРАТ ОРГАНИЗАЦИИ УСВОЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИИ

Сарсекеев Бауржан Сапарович

доктор педагогических наук, профессор

Евразийского гуманитарного института им. А.К. Кусаинова

заведующий научно-проблемной лабораторией

Андатпа. Мақалада оқулықтың проблемалары қарастырылады, бірқатар тарих оқулықтарын талдау негізінде меңгеру аппаратының сипатын өзгерту қажеттілігі туралы қорытынды жасалады, бұл өз кезегінде оқу процесінің бағытын өзгертеді. Ол үшін ашық сұрақтардың, зерттеу және шығармашылық тапсырмалардың үлесін арттыру, жеке және ұжымдық жұмыс ұсыну ұсынылады. Мақалада осы тәсілді жүзеге асыру тәжірибесі сипатталған, оқулықты жетілдіру бойынша ұсыныстар берілген.

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы учебника, на основе анализа ряда учебников истории делается вывод о необходимости изменения характера аппарата организации усвоения, который в свою очередь изменит направленность образовательного процесса. Для этого предлагается увеличить долю открытых вопросов, исследовательских и творческих заданий, предлагать индивидуальную и коллективную работу. В статье описан опыт реализации такого подхода, даны рекомендации по совершенствованию учебника.

Abstract.The problems of the textbook are considered in the given article, based on the analysis of a number of history textbooks, it is concluded that it is necessary to change the nature of the apparatus for organizing assimilation, which in turn will change the direction of the educational process. To do this, it is proposed to increase the share of open questions, research and creative assignments, to offer individual and team work. The experience of implementing this approach is described in the article, and recommendations for improving the textbook are given.

Исследование школьного учебника истории связано с проблемой формирования национальной идентичности казахстанцев, подготовкой подрастающего поколения к активному участию в жизни общества. В этом смысле учебник истории имеет стратегическое значение и выполняет имплицитную функцию по распространению социальных и культурных ценностей, что обуславливает поиск путей модернизации учебника в соответствии с реалиями сегодняшнего дня.

В данной статье будут проанализированы вопросы разработки аппарата организации усвоения (АОУ) учебника, от которого зависит формирование ключевых и предметных компетенций школьника.

Автор статьи придерживается позиции тех исследователей, которые считают, что учебник должен гарантировать свободное владение учеником материалом и исходят из положения, что уверенными и независимыми становятся те учащиеся, которые задают важные вопросы и уравнивают различные точки зрения, относящиеся к жизни, стране и миру. Такая постановка вопроса требует изменений типа взаимоотношений между учителем и учащимися на основе демократизации общественных отношений, перестройки

их по принципу содружества, соучастия, взаимопонимания и взаимоуважения. Одним из средств организации такой деятельности является АОУ. Именно эта роль и функция данного внетекстового компонента является *причиной исследования* вопросов и заданий учебника и рабочей тетради. В статье будут представлены данные о АОУ учебников истории и курса «Человек. Общество. Право».

Целью исследования являлось раскрытие АОУ функционирующих в настоящее время учебников истории, выработка рекомендаций по их совершенствованию. Для решения поставленных целей была изучена научно-педагогическая литература по проблеме, сделан анализ учебников истории. Результатом стала разработанная периодизация развития учебника истории, типология вопросов и заданий, выработаны рекомендации по совершенствованию АОУ. Последнее может быть полезно авторам учебников.

Изучение показало, что в подготовке учебника истории существуют два подхода, которые на выходе дадут два разных учебника. Одна задача - учить последовательно, на линейной основе, представлять исторические события, другая - учить понимать современные события через призму прошедших исторических событий. При первом подходе акцент ставится на раскрытие содержания учебного материала, реализуется функция передачи знаний. Обучение рассматривается как передача информации, вне контекста обучения анализу, сравнению, обобщению, умению делать самостоятельные выводы. Второй подход, требует владения учащимися *инструментариями анализа и интерпретации* проблем истории. Акцент ставится на способы деятельности ученика, создание условий для личностного развития школьника и удовлетворение базовых потребностей.

В развитии учебника истории условно можно выделить три периода. *Учебники первого периода (90-е годы XX в.)* отличались направленностью на Отечественную историю: переосмысление истории сопровождалось тенденцией формирования национальной идентичности путем раскрытия «белых пятен», включения в учебник новых имен казахских ханов, биев, батыров. Учебники всемирной истории сохранили концепцию, структуру, несколько дополнив перечень изучаемых стран.

В методологическом плане в учебниках истории наблюдалась тенденция отказа от формационного подхода в пользу *цивилизационного подхода*, а в структуре школьного исторического образования произошел переход от линейного принципа к *концентрической системе*.

Второй этап (2000-2015 гг.) характеризуется реализацией государственной программы «Учебники нового поколения». Учебники разрабатывались в составе книжного учебно-методического комплекса (УМК), в состав которого входили методическое руководство для учителя и рабочая тетрадь для учащихся. Отбор содержания шел на основе Государственных стандартов содержания образования (ГОСО).

На этом этапе начинаются процессы трансформации *от знаниецентризма к принципам компетентностного подхода*. Учебники разрабатывались по двум направлениям – общественно-гуманитарному и естественно-математическому.

Новым явлением для казахстанского общества в этот период стала неудовлетворенность качеством учебников. Критика имела основания: недостатки учебников во многом были связаны с субъективными факторами – разрабатывали школьные учебники вузовские специалисты, переносившие профессиональный опыт работы со студентами на учащихся школ. Успешно реализуя принцип научности, они не всегда учитывали принцип доступности – содержание, которое должно быть усвоено учащимся; не учитывали время, которое необходимо для усвоения предложенного материала; недостаточно использовали новое в методике преподавания.

Основной характеристикой *третьего периода (с 2015 - по настоящее время)* стало *обновление содержания образования*. В соответствии с новой реформой в школьном историческом образовании произошли изменения: разработаны новые типовые учебные программы и учебники, введено критериальное оценивание, упразднен пропедевтический курс, изменилось количество часов отводимое на изучение истории, предприняты попытки определения нового содержания и внедрения инновационных методов. В разработке учебника наблюдались новые подходы: включение в учебник описания целей изучения темы как ожидаемых результатов; обозначение проблем и ключевых слов; совершенствование дизайна учебников, аппарата ориентировки и аппарата организации усвоения.

В целом, можно сделать общий вывод, что основным недостатком в содержательном плане для учебников всех названных трех периодов является *усредненность заложенного в учебник материала*, средний уровень знаний, определенных для данного предмета программой массовой школы [1-7]. Другим недостатком было преобладание вопросов ориентированных на запоминание и воспроизведение знаний с акцентом на стандартизированные учебные процедуры и фиксированные эталоны усвоения знания [8-13]. Следует добавить, что в последних учебниках, разработанных в рамках обновленной программы, наблюдается тенденция сокращения материала в пользу увеличения вопросов и заданий (АОУ). Рассмотрение данной тенденции нас интересует в последней ее части, касающихся АОУ.

Исследователи по-разному классифицируют вопросы и задания учебника. Так, И.Я. Лернер выделяет следующие четыре типа заданий:

- а) задания рецептивного характера, направленные на усвоение знаний;
- б) задания репродуктивного характера, направленные на применение знаний по образцу или в знакомой ситуации;
- в) задания творческого характера, направленные на применение знаний в незнакомой ситуации;
- г) задания на развитие эмоционально-ценностной сферы [14].

Разные задания требуют разных усилий. Анализ АОУ учебников показывает преобладание в них заданий 1 и 2 типа и малочисленность заданий 3

и 4 типа [1-4]. Авторы разрабатывают задачи общего уровня, не обращая внимания на задачи продвинутого уровня [10-15].

Для решения задачи первого уровня характерна деятельность по узнаванию. Приведем примеры из учебника 8 класса: «Что из себя представляли зимние и летние пастбища жителей Степи?» [4, с.143]. «Расскажите о вооружении казахов» [4, с.16], «Расскажите о казахском ауле XVIII – начале XX веков» [4, с.143]. Такие вопросы встречаются и в учебниках старших классов: «В каком году началась Первая мировая война?», «Сколько лет длилась Первая мировая война, назовите годы» [3, с.10].

Для второго уровня необходимо из заданных целей и ситуации применить ранее усвоенные действия по ее решению. Таких заданий в учебниках мало даже в учебниках по новейшему периоду [10-13]. Не всегда соотносится объем предлагаемой информации с количеством вопросов к ним: в §69 учебника 9 класса по новой истории даются 20 писателей и 20 музыкантов и к нему одно задание: «Назовите композиторов этого периода» [16, с.305]. Иногда, количество вопросов слишком большое: в §1 учебника по истории Казахстана 9 класса мы насчитали 28 вопросов и заданий [17]. Многие из них требуют времени и ясно, что обсудить все 28 вопросов за 45 минут урока школьники не успеют.

Что касается задач третьего уровня, где формулировалась цель, а ситуацию требовалось уточнить и только за тем применить ранее усвоенные действия, то таких заданий в учебниках мы не обнаружили. Вопросы третьего уровня предоставляют возможность извлечения школьником информации из текстов и самому реконструировать историческое событие в виде связного и внутренне непротиворечивого описания. В этом состоит суть предметной деятельности школьника. Усложнение уровня сложности заданий способствует развитию учебных умений: умению сравнивать, обобщать, выделять главное и т.д. В отечественных учебниках нет деления вопросов и заданий на уровни.

Задания четвертого уровня - на развитие эмоционально-ценностной сферы остаются ближайшей перспективной задачей для авторов.

В разработке учебников есть и альтернативные подходы. Интерес в связи с этим представляет учебник украинских авторов, где вопросы и задания поделены на 4 уровня учебных достижений: *начальный, средний, достаточный, высокий*:

- начальный уровень: вопросы начального уровня носят репродуктивный характер, например: «Кто возглавил Комитет общественного спасения (правительство) якобинцев» а) Ж. Дантон; б) М. Робеспьер; в) П. Шометт». Для ответа на них достаточно заглянуть в учебник. За выполнение заданий начального уровня учебных достижений можно получить от 1 до 3 баллов;

- средний уровень несколько усложняет задачу: «Дайте определение понятиям: а) диктатура; б) дехристианизация». За выполнение заданий среднего уровня ученик получает от 4 до 6 баллов;

- достаточный уровень требует раскрытия причинно-следственных связей (вопросы начинаются со слов «Почему...»), умения сравнивать, обобщать («Чем отличались...»). За выполнение заданий ставится 7-9 баллов;

- высокий уровень предполагает умение анализировать материал, высказывать аргументированные суждения, делать мотивированные выводы («Как вы думаете...»). Максимальный балл ставится за решение задач высокого уровня – от 10 до 12 баллов [18, с.40-41].

Казахстанские авторы предлагают разнотипные задания на усвоение содержания исторического материала, разнообразные формы заданий на обобщение, аргументацию и доказательство: («Обобщи», «Выскажи свое мнение!», «Покажи мастерство», «Приведи доказательства!»), концентрацию внимания («Знай!» «Это важно!»), поддержание интереса («Интересный факт», («Интересный вопрос!») [19]. В учебнике для 9 класса [3] представлены разные рубрики для самостоятельной работы и самопроверки: творческие задания, вопросы для самопроверки, задания повышенной сложности, работа с документами, с понятийным аппаратом. Некоторые авторы делят задания по степени сложности: «вопросы и задания второй степени сложности» и «вопросы и задания третьей степени сложности» [9]. Однако критериев оценок за ответы на вопросы и задания нет.

Анализ АОУ отечественных учебников показывает *схожесть вопросов и заданий*. Например, учебники «Человек. Общество. Право» общественно-гуманитарного [10] и естественно-математического направлений [11] в параграфах 1-4, 8-14, 16-20, 22, 23, 25,26, 29, 30, *т.е. в 22-х параграфах*, имеют одинаковые вопросы и задания [10; 11].

Желательно, чтобы формулировки отличались друг от друга, что обеспечит разнообразие. Исследователи предлагают менять формулировки не менее 15% заданий. Эта цифра не должна превышать 40%, чтобы не вызвать затруднений в чтении и восприятии [20, с.226].

Проблема *формулировок вопросов и заданий* важна так, как речь идет о постановке предъявляемых к ученику требований относительно определенных видов работы. Эти формулировки не должны вызывать затруднений в понимании и подчеркивать то, что является главным. Сомнения вызывает постановка вопроса учащимся 5 класса в учебнике истории древнего мира: «Хотели бы вы быть: сатрапами или «ушами царя»? [6]. Нуждаются в доработке формулировки заданий: «Запишите новые понятия: Александр Македонский, Спитамен, Самарканд, согдийцы, бактрийцы, саки. Прокомментируйте значение каждого из них» [6]. Здесь первые два из «понятий» это имена, а третье «понятие» название города.

Еще одна проблема – *корректность* задаваемых вопросов и заданий. В пропедевтическом учебнике 5 класса на 20 странице авторы вводят понятие «оседло-земледельческая цивилизация» и «кочевая цивилизация», на стр. 69 высказывается мысль о «наличии цивилизации в сакское время». Однако в учебнике нет объяснения понятия «цивилизация». При этом в конце параграфа дается задание: «Используя текст параграфа, докажите, что в сакское время существовала развитая цивилизация» [21, с.70]. *Некорректность данного задания вытекает* из ложного предположения автора, что учащиеся знают, что

такое цивилизация, его признаки и характерные черты, что на самом деле совсем не так и дети впервые сталкиваются с этим научным понятием.

Для того чтобы обеспечить сознательность обучения, понимание и усвоение материала, целесообразно предлагать задания побуждающие учащихся к сопоставлению разных мнений и высказыванию собственных суждений, решению проблем, встроенных в структуру учебной деятельности учащихся. Автор должен учитывать процесс обучения, деятельность, в которых будут функционировать новые знания «при изучении данного предмета» [22, с.18-33]. Как выход можно предложить исследовательскую работу, которая может быть реализована через АОУ, где автор проектирует будущую учебную деятельность: вопросы требуют поиска ответов, а задания требуют поиска материала. Цель таких заданий – поставить учащихся в ситуацию исследователя. Задания могут выполнять многие функции, в том числе выступать в качестве средства оказания помощи детям для усвоения материала. В таксономической классификации видов деятельности Ф. Тирсо выделяются 7 уровней сложности: воспроизводить, различать, регулировать, применять, проявлять инициативу, подражать, создавать [20, с.220]. Рекомендуется *располагать упражнения в указанном порядке, в порядке усложнения.*

Данный тезис обуславливает разработку в учебнике наряду с вопросами открытого типа, вопросы закрытого типа: открытые вопросы требуют от учащихся владения новой информацией, а *закрытые вопросы* позволяют проверить факты. Закрытые вопросы удобны лишь для оценки знаний учащимися определенных фактов, они нужны для формирования базы знаний, для того, чтобы перейти к более углубленному анализу. *Открытые вопросы* не имеют однозначного ответа, побуждают учащихся вырабатывать понимание сложных проблем, которые заставляют анализировать ситуации и обобщать понятия, предлагать задания, которые развивают умения и навыки для повседневной жизни. На наш взгляд изменение характера АОУ изменит направленность образовательного процесса. Для этого необходимо увеличить долю открытых вопросов, исследовательских и творческих заданий; включать задания на развитие способностей; предлагать индивидуальную, групповую и коллективную работу.

Реализация данных положений была апробирована нами при подготовке УМК по истории древнего Казахстана 6 класса [23-27]. Идея УМК заключалась в методическом обеспечении индивидуальной траектории школьника, в том, чтобы он начинал учебную деятельность по учебнику [23] в школе и мог продолжить ее с разделами УМК [24; 26; 27] самостоятельно дома. Свою задачу при разработке учебника мы видели в том, чтобы добиться оптимального соотношения *между общеобразовательными знаниями и практическими навыками.* Для этого были разработаны разнообразные задания, рассчитанные на углубление знаний наиболее успевающих учащихся и упражнения на коррекцию для отстающих учащихся, значительная часть которых была размещена в рабочей тетради выполнявшей функцию применения и закрепления знаний.

Формы и методы учебной работы и деятельность преподавателя прописывались в книге для учителя [25].

Рабочая тетрадь является относительно новым жанром учебной литературы, заменившим традиционные сборники вопросов и заданий для учителей, которые по своему усмотрению могли пользоваться ими на уроках, разрабатывалась специально для учащихся. В отличие от учебника здесь можно предлагать большие тексты, например, отрывки из художественных произведений [28], что невозможно включить в учебник ввиду ограниченности его объема. Рабочая тетрадь позволяет давать творческие задания типа «написать» или «дописать» сочинение, рассказ; «нарисовать», «заполнить» «составить» схему, картосхему, контурную карту; «найти», «исправить» ошибки в предлагаемом тексте и т.п. Такие задания выполняются в специально отведенных для этого местах и позволяют видеть ученику материализованные результаты своего труда.

Проектирование рабочей тетради отличается от разработки учебника. Рабочая тетрадь строится на основе учебника - основной структурной единицей является содержание темы параграфа учебника. Важно не дублировать материалы учебника, а углублять и дополнять его. Чтобы учить школьников интерпретировать события с разных точек зрения и понимать взаимосвязь между историческими свидетельствами и историческими представлениями целесообразно использовать *проблемную подачу материала*, стимулирующую участие школьников в процессе обучения.

В разработанном Рабочей тетради материалы даются в виде основного, дополнительного и пояснительного текстов, подкрепленных зрительным рядом (картами, схемами, таблицами, рисунками, фоторепродукциями, контурными картами); историческими документами и иллюстративным материалом в равном соотношении [24; 28]. Задачей являлось создание условий для организации процесса общения, так как *учащиеся усваивают в первую очередь не объект обучения, а применяемый к нему способ деятельности*. Поэтому упор шел на построение знаний и исследование исторического процесса, с помощью которых школьники формируют собственные исторические знания путем понимания, анализа и интерпретации источников.

Для представления учебного материала были использованы следующие *методические приемы*:

- к каждому смысловому блоку составлен один вопрос или задание;
- ученику предлагается сделать обобщение и обосновать свою точку зрения;
- школьник должен составлять задания, построенные на работе с таблицами, извлечениями из научных, художественных книг, иллюстративным материалом учебника [24; 28].

Это позволило структурировать содержание учебно-исторических материалов в единстве с системно-деятельностным способом его рассмотрения.

Адаптирование содержания курса к различным типологическим группам учащихся реализовывалось через:

- сбалансированность объемов видов текста;
- оптимальное количество заданий к изучаемой теме;
- соотношение заданий репродуктивного, исследовательского и творческого характера строится по принципу равного соотношения;
- соотношение количества иллюстративного и текстового материала [28].

Для того чтобы создать позитивный настрой, вызывать интерес учащихся к курсу истории предлагались творческие задания: «Нарисуйте...» [28, с.69], «Найдите ошибки в тексте» [28, с.90], «Составьте рассказ...» [28, с.39], упражнения на применение счета лет в истории [28, с.64, 84].

Работа с художественными текстами («Амага – царица савроматов», «Голубая юрта») позволяют реализовать межпредметные связи. Задания «Прочитать отрывок из книги... составить к нему вопросы», «Дать название тексту» формирует вкус к литературному чтению. Ведение такого рода письменных работ обеспечивает *интегративную связь* с другими предметами.

Лучший способ развивать умения – *научиться накладывать их на разное содержание* [20]. Ученик должен столкнуться с проблемой, решая которую, он должен убедиться, что не все ему по силам, и над чем-то ему надо поработать. Характеристикой такой *интеграционной ситуации* является ситуация, включающая в себя знания, полученные на более ранних этапах обучения. Другой характеристикой является ее приближенность к реальной жизни.

В процессе работы с заданиями учащиеся сопоставляют новые знания с уже имеющимися знаниями [28, с.63-64]. Новые знания строятся на основе взаимодействия уже существующих знаний и новой, указанной в рабочей тетради, информации. Единицей проектирования личностного содержания образования становится *образовательная ситуация и способы действия в этих ситуациях* («Спорное мнение...» [28, с.84]). При таком подходе ученики вовлекаются в разрешение проблем. Решение проблемных ситуаций имеют *мотивационную основу*. Мотивы стимулируют, организуют и направляют учебную деятельность. Процесс этот включает несколько этапов: создание проблемной ситуации, формирование гипотез разрешения проблем, проверка решений с систематизацией полученной информации [20; 22]. При этом целесообразно предлагать не только индивидуальную, но и парную, групповую и коллективную работу.

Практика показывает, что результативность обучения многократно возрастает, если поднять обучаемого к рефлексии собственной деятельности. Рефлексия постоянно ведет обучаемого к осознанию его конкретных способов деятельности, к систематизации, обобщению их, отказу от ошибочных приемов и подходов, что реально приводит к развитию его личности. Для этого предлагаются *ориентировочные основы действий* – алгоритмы, планы работ, для формирования ключевых компетенций – умения решать проблемы, анализировать, сравнивать, искать, обсуждать информацию [28, с.62]. Чтобы быть успешным, ученик должен уметь работать с информацией, понимать, как ее различные части могут быть увязаны между собой, научиться рассматривать

новые идеи и знания в соответствующем контексте, осмысливать и критически подходить к информации.

В перспективе, при разработке учебника необходимо предлагать задания ставящие ученика в ситуации, позволяющие ему интегрировать, а не просто сопоставлять свои знания из разных областей, предлагать *различные ситуации*, которые ученик должен решить, используя свои знания. Значение новых ситуаций состоит в том, что они помогают учащимся использовать все свои знания, показывают степень их полезности, расширяют границы приложения, позволяют увидеть разницу между теоретическим знанием и практикой. Терминологический ряд, ориентирующий учащихся на активную познавательную деятельность может быть представлен лексемами «проблема», «вопрос», «задача», «задание», приглашающие учащихся проделать некую мыслительную операцию. Конкретизация заданий связаны со словами «анализ», «синтез». Конкретный инструментарий решения поставленных задач связан с терминами «метод», «фактор», «методология».

Подведем итоги. Изучение школьных учебников истории важно для авторов, рецензентов и экспертов, но еще более важно для главных адресатов – учащихся средней общеобразовательной школы. Данные приведенные в статье могут быть использованы авторами для учета рекомендаций по разработке АОУ в проектируемых учебниках, а также рецензентам и экспертам при оценке учебника, допуске его к изданию в массовое пользование.

Решение проблемы формирования ключевых компетенций школьника лежит в изменении характера АОУ, который в свою очередь изменит направленность образовательного процесса. Для этого необходимо увеличить долю открытых вопросов, исследовательских заданий; разрабатывать разноуровневые задания; предлагать индивидуальную, парную, групповую и коллективную работу, структурировать содержание исторического образования в единстве с системно-деятельностным способом его рассмотрения.

К скрытым резервам совершенствования учебника можно отнести создание условий для мотивации изучения предмета. Для этого целесообразно сбалансировать количество предлагаемых вопросов, заданий, упражнений закрытого и открытого типов; располагать упражнения в порядке усложнения; обозначать разными знаками упражнения разного уровня сложности; соблюдать баланс между различными упражнениями.

Современный учебник должен объединять в себе элементы собственно учебника как источника основ наук, рабочей тетради как средства организации усвоения знаний, хрестоматии как источника исторических документов, а также справочника. АОУ необходимо разрабатывать с учетом *интеграционной деятельности*.

Список использованных источников

1. Бабаев Д. История Казахстана. Учебник (альтернативный) для учащихся 8 класса. – Алматы: Рауан, 1992. – 172с.
2. Касымбаев Ж.К. История Казахстана: Учебник для 9 класса общеобразовательной школы. 2-е изд., доп. – Алматы: Рауан, 1995. – 224 с.

3. Б.Г. Аяган, М.Д. Шаймерденова. Новейшая история Казахстана: Учеб. для 9 кл. общеобразоват. школы. – Алматы: Атамұра, 2005. – 400 с.
4. Кабульдинов З.Е., Кайыпбаева А.Т. История Казахстана (XVIII в. – 1914 г.): Учебник для 8 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2008. – 304 с.
5. История Казахстана (с нач. XX века по настоящее время) школьный учебник для 9 классов, общеобразоват.шк./ М.К. Козыбаев, К.Н. Нурпеис, К.М. Жукешев. - 3-е издание, перераб., доп.- Алматы: Мектеп, 2013.- 296с.
6. Тулебаев Т.А. История древнего мира: Учебник для 6 кл. общеобразоват. шк. /Т.А. Тулебаев, Р.Т. Кусайнов, М. Дакенов. 4-е изд., перераб. – Алматы: Атамұра, 2015. – 208 с.
7. Всемирная история: Учебник для 6 кл. общеобразоват. шк. /Г.К. Кокебаева, Р.С. Мырзабекова, Е.Т. Картабаева. - Алматы: Мектеп, 2018. - 136с.
8. История Казахстана (Важнейшие периоды и научные проблемы). Учебник для 11 кл. обществ.-гуманитарного направления общеобразоват. шк. /М.К. Койгельдиев, Ж.К. Касымбаев, А.Т. Толеубаев, Т.Т. Далаева, Е.Т. Калиева. – 3-е изд., перераб., доп. – Алматы: Мектеп, 2015. – 416 с.
9. История Казахстана (Важнейшие периоды и научные проблемы). Учебник для 11 кл. естеств.-матем. направления общеобразоват. шк. /Т.Т. Турлыгул, С.Ж. Жолдасбаев, Л.Т. Кожакеева, Г.М. Жусанбаева. – 3-е изд., перераб., доп. - Алматы: Мектеп, 2015. – 336 с.
10. «Человек. Общество. Право». Учебник для 11 кл. общественно-гуманитар. направления общеобразоват. шк. /М.З. Изотов, М. Сабит, Р.Т. Дуламбаева и др. – Алматы: Мектеп, 2015. – 288 с.
11. М.З. Изотов и др. «Человек. Общество. Право»: Учебник для 11 кл. естеств.-математ. направления общеобразоват. шк. /М.З. Изотов, М. Сабит, Р.Т. Дуламбаева и др. – Алматы: Мектеп, 2015. – 288 с.
12. Человек. Общество. Право. Учебник для 10 кл. обществ.-гуманит. направления общеобразоват. шк. /М. Изотов, А. Нысанбаев, М. Сабит и др. – Алматы: Мектеп, 2014. – 320 с.
13. Человек. Общество. Право. Учебник для 10 кл. естеств.-матем. направления общеобразоват. шк. /М. Изотов, А. Нысанбаев, М. Сабит и др. – Алматы: Мектеп, 2014. – 272 с.
14. Лернер И.Я. Задания для самостоятельной работы по истории СССР: 8 кл.: Пособие для учителя. - М.: Просвещение, 1988. – 111с.
15. Б.Е. Кумеков и др. История Казахстана: Учебник для 5 кл. общеобразоват. шк. /Б.Е. Кумеков, Т.С. Жумаганбетов, К.С. Игликова – Алматы: Атамұра, 2017. – 144с.
16. Хасен М.Х., Батурина Л.Л., Базанова Ф.Н. Новая история (1640 - 1914.): Учебник для 9 классов общеобразовательных школ с русским языком обучения – Изд. 3-е - Алматы: Мектеп, 2003. – 312 с., илл., карт.
17. Аяган Б.Г. и др. История Казахстана (с 1946 г. по настоящее время). Учебн. для 9 кл. общеобразов. шк. / Б.Г. Аяган, К.Б. Адиев, А.Б. Сатанов. – Алматы: Атамұра, 2019. – 224 с.
18. Бердичевский Я.М., Осмоловский С.А. Всемирная история: Уч. пособ. для 9 кл. сред. общеобразоват. шк./– Запорожье: Премьер, 2002. – 272 с.
19. Бакина Н.С. и др. История Казахстана: Учебник для 7 (6) класса общеобраз. шк./ Н.С. Бакина, Н.Т. Жанакоева. – Алматы: Атамұра, 2017. – 240 с.
20. Франсуа-Мари Жерар, Ксавье Рожье. Разработка и анализ школьных учебников. Пер. с франц. АВ ОВО, 1998. –372 с.
21. Артыкбаев Ж.О., Сабданбекова А.А., Абиля Е.А. Рассказы по истории Казахстана: Учебник для 5 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2006. – 192с.
22. Талызина Н.Ф. Место и функций учебника в учебном процессе. В кн.: Проблемы школьного учебника. Вып. 6. – М., Просвещение, 1978. - С. 18-33.
23. История древнего Казахстана. Учебник для 6 класса общеобразовательной школы. /Т. Садыков, А. Толеубаев, Г. Халидуллин, Б. Сарсекеев. - Алматы, Атамұра, 2006. - 160 с.

24. Сарсекеев Б.С. История древнего Казахстана. Рабочая тетрадь: Для 6 класса общеобразовательной школы. - Алматы, Атамұра, 2006. - 64 с.
25. Сарсекеев Б.С. История древнего Казахстана. Методическое руководство. Для учителей 6 класса общеобразовательной школы.- Алматы: Атамұра, 2006. – 112 с.
26. Сарсекеев Б.С. Художественно-историческая хрестоматия (С древнейших времен до конца 19 века). Пособие для учителей истории 5-9 классов.- Алматы: Атамұра, 2005. – 144 с.
27. Сарсекеев Б.С. Мир кочевника. Дополнительное учебное пособие для учащихся средних и старших классов общеобразовательной школы. - Алматы: Атамұра, 2007. – 104 с.
28. Сарсекеев Б.С. История древнего Казахстана. Рабочая тетрадь: Для 6 кл. общеобразоват. шк. / 3-е изд., перераб. - Алматы, Атамұра, 2015. - 112 с.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГОВ ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Тайганбекова Шынар Малимбаевна

кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор
заместитель директора ФАО «Национальный центр повышения
квалификации «Өрлеу» «Институт профессионального развития» по
Жамбылской области, г.Тараз Казахстан

Аңдатпа. Бүгінгі таңда инклюзивті білім беруді дамыту Қазақстан Республикасында білім беру саясатының маңызды бағыттарының бірі болып табылады. «Өрлеу «БАҰО» АҚ филиалы «Жамбыл облысы бойынша Кәсіби даму институты» тарапынан инклюзивті білім беруді енгізу бойынша үлкен жұмыстар жүргізілуде.

Аннотация: Развитие инклюзивного образования является одним из важных направлений образовательной политики Республики Казахстан. Филиалом АО «НЦПК «Өрлеу» Институтом профессионального развития по Жамбылской области проводится большая работа по внедрению инклюзивного образования.

Abstract. The development of inclusive education is one of the most important directions of the educational policy of the Republic of Kazakhstan. The branch of JSC «NCPC «Orleu» Institute for Professional Development in the Zhambyl region is doing great work to introduce inclusive education.

Сегодня развитие инклюзивного образования является одним из важных направлений образовательной политики Республики Казахстан.

25 февраля 2021 года на пятом заседании Национального совета общественного доверия Глава государства отметил: «В Казахстане растет количество детей с особыми образовательными потребностями. При этом действующие нормы по функционированию подобных специализированных организаций устарели» [1].

На сегодняшний день в республике 112 274 детей с ограниченными возможностями в развитии в возрасте от 7 до 18 лет состоят на учете региональных психолого-медико-педагогических комиссий (ПМПК) [2]. В Жамбылской области на январь 2022 года детей с ограниченными возможностями от 0 до 18 лет, состоящих на учете в ПМПК свыше 7898 человек.

Президент поручил, в целях формирования инклюзивной и общественной среды, обновить нормативы в данной сфере.

Согласно Постановления Правительства Республики Казахстан от 30 января 2008 года N77 «Об утверждении Типовых штатов работников государственных организаций образования» с изменением, внесенным постановлением Правительства РК от 03.06.2020 № 346 в Типовые штаты работников организаций начального, основного среднего, общего среднего образования вводится должность педагога-ассистента по рекомендации психолого-медико-педагогической консультации [3]. В 2022 году по данным директора центра инклюзивного образования Национальной академии образования им. Ы. Алтынсарина в республике в организациях среднего образования работает уже более 1 000 педагогов-ассистентов [4].

Жамбылский ФАО «НЦПК «Өрлеу» Институт профессионального развития ведет широкомасштабную и последовательную работу по повышению качества педагогов области, проводится большая работа по внедрению инклюзивного образования. С 2018 года ведется научно-исследовательская работа филиала по теме: «Инклюзивное образование в системе повышения квалификации педагогических работников Жамбылской области». Цель исследования - разработать и апробировать образовательную программу повышения профессиональной компетентности педагогических работников Жамбылской области в условиях инклюзивного образования. Свыше 800 педагогов прошли обучение по программе «Инклюзивное образование в условиях обновленного содержания образования». Разработаны образовательные программы курсов повышения квалификации в сфере инклюзивного образования: для учителей начальных классов, учителей химии, физики, биологии, математики, географии; учителей русского и казахского языка и литературы.

Для стратегического планирования развития инклюзии в системе повышения квалификации педагогов, координации работы педагогического коллектива в данном направлении коллективом института была разработана программа опытно-экспериментального проекта с пилотными организациями среднего и дошкольного образования. Разработаны образовательные программы курсов повышения квалификации в сфере инклюзивного образования: для учителей начальных классов, учителей химии, физики, биологии, математики, географии; учителей русского и казахского языка и литературы, для специальных педагогов среднего образования и педагогов интернатных организаций. Согласно Операционному плану филиала в рамках посткурсовых мероприятий по внедрению инклюзивного образования ППС института в период 2021-2023 гг. проведено более 100 межкурсовых мероприятий, разработаны методические пособия и методические рекомендации.

В Жамбылской области в рамках Дорожной карты благотворительного фонда «Қамқорлық», Национального центра специального и инклюзивного образования, Института профессионального развития по Жамбылской области, Корпоративным фондом «Болашақ» действуют и функционируют 6 ресурсных

центров на базе средних общеобразовательных школ города Тараз: №9, №20, №25, №32, №35 им. А. Гайдара. В селе Кордай на базе общеобразовательной школы № 51, в которых работают более 50 педагогов-ассистентов. Открытие ресурсных центров инклюзивного образования на базе общеобразовательных школ, кабинетов поддержки инклюзии - это дополнительные кабинеты в школе, где ученики, имеющие трудности в обучении получают помощь в соответствии со своими потребностями, не отрываясь от учебного процесса.

Предлагаем опыт ресурсной школы, реализующую инклюзивную практику, при изучении которого яснее вырисовывается потребность школ во введении в штатное расписание организаций образования должности педагога-ассистента. С 2020 года школа №35 им. А.Гайдара является базой Национального научно - практического центра специального и инклюзивного образования и Института профессионального развития Жамбыл-«Өрлеу» для проведения эксперимента и апробации материалов, необходимых для работы с детьми с ООП в условиях общеобразовательной школы. На базе школы открыт Кабинет поддержки инклюзии (далее – КПИ), где обучающиеся с особыми потребностями, в том числе с РАС, получают услуги мультидисциплинарной команды специалистов (15 педагогов-ассистентов) и одновременно включаются в общеобразовательный процесс. На начальном этапе проекта был проведён сбор информации через анкетирование учителей, родителей и учащихся пилотных школ.

Цель анкетирования – изучить уровень знаний и компетентности педагогов, родителей и детей в сфере инклюзивного образования, выработать меры, направленные на совершенствование подготовки педагогов для внедрения модели инклюзивного образования в школах, и развитие инклюзивной школьной среды. С целью выявления детей с ООП, нуждающихся в поддержке, координатором инклюзивного образования при поддержке педагогов школы, заинтересованных в практике инклюзивного образования, была изучена ситуация, и проведен анализ контингента детей, обучающихся в начальных классах.

Изучение контингента учащихся школы проводилось на основе изучения медицинской документации, в процессе наблюдений, посещения уроков, консультирования учителей, проведения комплексной диагностической работы специалистами Службы психолого-педагогического сопровождения. Такая работа дала возможность тщательно изучить контингент школьников, выявить учащихся, которым была рекомендована оценка особых образовательных потребностей в условиях стационарного обследования и в Областном ПМПК и дала основания определить какие специальные образовательные условия должны быть созданы при школе.

В соответствии с квалификационной характеристикой педагог-ассистент осуществляет психолого-педагогическое сопровождение обучающегося с особыми образовательными потребностями в организациях образования общего типа, оказывает помощь обучающемуся во время организованной учебной деятельности в течение времени пребывания в организации образования, в

случае, когда его самостоятельная деятельность ограничена в связи с состоянием здоровья или особенностями поведения [5].

Помощь педагога-ассистента рекомендуется школьникам с нарушениями общения и социального взаимодействия, с нарушениями поведения. Эти дети, которые:

- не могут выполнить правила поведения на уроке. Детям тяжело усидеть за партой, они встают, ходят, мешают одноклассникам и учителю, не выполняют требования учителя;

- не понимают словесную, фронтальную инструкцию учителя. Им нужна постоянная индивидуальная помощь и поддержка взрослого;

- имеют трудности самоорганизации и самоконтроля. Дети не могут сами подготовиться к уроку, без помощи взрослого не могут включиться в работу класса, не выполняют учебных заданий на уроке.

Помощь педагога - ассистента рекомендуется детям с нарушениями психофизического развития (нарушениями интеллекта, ЗПР и т.д.), а также детям с обычным развитием, если у них отмечаются вышеперечисленные поведенческие и коммуникативные проблемы. Обучающимся с нарушениями интеллекта, слуха, речи и пр., не имеющих поведенческих проблем, помощь педагога- ассистента не назначается.

Цель деятельности педагога-ассистента - помочь ребенку адаптироваться к школьным условиям и выполнять школьные правила и требования как на уроке, так и во внеурочное время научиться работать самостоятельно и продуктивно на уроках в классе [6].

Кабинет поддержки инклюзии посещают двадцать три ребенка с диагнозами РАС и задержкой психического развития, которым, на основании заключения ПМПК, рекомендовано обучаться по общеобразовательной программе. Из них семь человек посещали 1-й класс, 8 человек второй класс и семь детей – 3-й класс. По результатам учебного года несколько детей, прошедших специфическую социально-психологическую подготовку к школе, прошли адаптационный период в школе за 2-3 недели, в отличие от четверых других детей с РАС, один из которых смог адаптироваться к ситуации обучения в школе только к концу учебного года. Все дети достигли минимального уровня овладения предметными результатами по всем учебным предметам. Шестеро из детей стали полностью самостоятельными и при соблюдении режима занятий, и с учетом их психологических особенностей могут обучаться без помощи ассистента. Один ребенок, имеющий системное недоразвитие речи, также продемонстрировал положительную динамику в развитии речи, как в ее понимании, так и в произношении. Нуждается в помощи ассистента только на отдельных уроках (уроки казахского, русского языков, математики), чтобы работать в одном темпе с классом и усваивать весь материал. Единственным предметом, который этот ученик осваивает отдельно, является чтение, так как при наличии навыка слогового чтения страдает понимание прочитанного, в связи с чем ассистент занимается с ним по индивидуальному учебному пособию.

С марта 2021 г. в общеобразовательные классы были включены 6 детей. Наряду с ними 8 детей, находящихся на надомном обучении, получают услуги мультидисциплинарной команды КПИ. Анализ деятельности КПИ на протяжении учебного года показал положительную динамику в развитии и коррекции поведенческого спектра. КПИ – это отдельное помещение, где проводятся индивидуальные и групповые занятия с такими детьми, а также создана специальная зона для сенсорной разгрузки, где каждый ребенок может отдохнуть и восстановить свои силы в перерыве между занятиями.

В мультидисциплинарной команде специалистов принимает участие педагог- ассистент, который есть у каждого ребенка. Он находится с учеником в ресурсной комнате и сопровождает его в регулярном классе. Роль педагог- ассистента исключительно важна: на протяжении всего учебного дня он помогает и поддерживает ребенка не только в ресурсном классе, но и при его взаимодействии с учителями и учениками в обычном классе. Педагог- ассистент реализует адаптированные учителем программы для ребенка с РАС, наблюдает за динамикой развития ребенка, а также проводит анализ эффективности адаптационного материала. Использование такой образовательной модели позволяет добиться устойчивых положительных результатов для каждого ребенка с аутизмом. Постепенно у детей снижается количество эпизодов негативного поведения, они учатся выполнять задания, находиться в классе без поддержки педагога- ассистента и отвечать у доски доступными для них способами.

Стратегической целью сопровождения является постепенное приведение ребенка к самостоятельному обучению в школе. По роду своей деятельности педагог- ассистент должен:

- организовать и адаптировать рабочие места и места отдыха детей;
- адаптировать учебный материал и учебные пособия (учитывая особенности детей и опираясь на разработанные для них рекомендации, ассистент изменяет фронтальную инструкцию, контролирует усвоение учебного материала, адаптирует задания, создает наглядные учебные пособия и дополнительные материалы для занятий, поддерживает постоянную включенность ребенка в учебный процесс, помогает ребенку вовремя переключаться и т.д.);
- организовывать социальное взаимодействие детей (сопровождает класс во всех перемещениях по школе и на внеклассных мероприятиях, принимает участие в организации игр на переменах, показывает пример общения с детьми с РАС и др.);
- решать проблемы, возникающие вследствие негативных поведенческих реакций детей (предвидит и купирует возникающие нежелательные эмоциональные реакции и др.);
- способствовать раскрытию потенциала детей (адекватно оценивает возможности и ограничения каждого ребенка);
- организовывать взаимодействие с родителями (ежедневно рассказывает родителям о возникающих трудностях, дает рекомендации по работе дома,

помогает рассказывать ребенку о своих друзьях и успехах).

Для проведения психолого-педагогической работы по преодолению у учащихся с ООП нежелательного поведения и формированию навыков самостоятельной работы в классе у детей рекомендуются различные методы и приемы, в том числе основанные на прикладном анализе поведения («Applied Behavior Analysis» — «АВА»).

Использование элементов АВА терапии в условиях инклюзивного образования значительно упрощает образовательный процесс и способствует рациональному формированию у ребенка академических навыков.

Педагогами и специалистами, участвующими в проекте, на основе практического опыта сделаны определенные выводы:

1) Необходимо планомерно готовить ребенка с РАС к школе за 1-2 года, выстраивая социальную ситуацию, аналогичную школьной, что позволит сократить период адаптации до минимума. Все проблемы, возникающие у детей в процессе обучения, должны решать люди, обладающие специфическими знаниями и навыками. Нельзя оценивать мотивы поведения ребенка с РАС, исходя из логики развития нормотипичных детей или детей с другими нарушениями.

2) Обучение ребенка с РАС без ассистента в классе числом более 20 человек очень затруднительно, особенно в период адаптации. Это может приводить к деструктивным срывам в поведении. В присутствии ассистента подавляющее большинство детей адаптируется к концу 1-го класса, и они больше не нуждаются в сопровождении. Сложности в самостоятельном обучении возникают у детей с тяжелыми нарушениями речи, но при правильном сопровождении часть этих детей способна обучаться в общеобразовательной школе. Один ассистент может курировать 2-3-х учеников с РАС без потери качества работы.

3) Учитель, в класс которого приходит ребенок с РАС, должен обязательно заранее проходить повышение квалификации по специфике обучения детей с РАС. Кроме этого, необходимо ежемесячно организовывать семинары и мастер-классы на базе школы с анализом возникающих ситуаций для всех учителей-предметников. Это позволит предотвращать большую часть закономерных проблем при обучении ребенка с РАС.

4) Необходимо создать систему супервизии для учителей, работающих с детьми с РАС, для оперативного решения возникающих психологических проблем у детей и учителей, оптимизации практических навыков воспитательной, коррекционной и педагогической работы с детьми.

5) Важной частью является работа с родителями по отработке навыков коррекционного воспитания, которая начинается с момента подготовки ребенка к школе. В процессе обучения ребенка в школе большую часть работы с родителями осуществляет ассистент. Родителей также необходимо включить в систему супервизии с целью помочь им сформировать навыки подготовки школьных заданий.

6) Активное включение классов, в которых учатся дети с РАС, в систему

дополнительного образования также способствует социальной и образовательной интеграции детей, учителей и родителей.

Опираясь на опыт многолетней педагогической практики, мы подчеркиваем, что профессиональная компетентность педагога-ассистента обеспечивается качеством деятельности на основе эффективного решения профессиональных проблем и типичных задач, возникающих в реальных ситуациях педагогической деятельности, с использованием жизненного опыта, имеющейся квалификации, общепризнанных ценностей; владения современными методическими приемами и средствами, технологиями диагностики (опросов, индивидуальных и групповых интервью), психолого-педагогической коррекции и их постоянного совершенствования.

В рамках проекта проводятся семинары и мастер-классы с приглашением отечественных и зарубежных экспертов по различным аспектам инклюзивного образования, начиная с вопросов нормативно-законодательной базы и реализации прав на доступное образование, стратегического планирования и командного взаимодействия на уровне школы и класса до вопросов разработки индивидуальных маршрутов и адаптации учебных программ. Полученные знания и опыт учителя уже сейчас успешно применяют на своих уроках.

В результате реализации проекта в пилотных школах №18, №47 г. Тараз при поддержке специалистов ННПЦ СЮО положено начало системы психолого-педагогического сопровождения учащихся с различными образовательными потребностями, оказывается консультативно-методическая помощь учителям инклюзивных классов, в том числе и в разработке индивидуальных образовательных маршрутов и использовании современных коррекционных методик развития детей с ООП.

Сегодня повышение квалификации педагогов осуществляется с учетом нового компетентностно-ориентированного подхода, транслируя лучший опыт внедрения новых подходов к обучению и методике преподавания тренеры Жамбыл- «Өрлеу» в пилотных организациях образования очно и дистанционно проводят ряд комплексных мероприятий. Они направлены на решение вопросов внедрения методов и форм обучения и воспитания учащихся, индивидуальные консультации по использованию активных методов обучения, дискуссии по проблемным вопросам реализации ИО, методическая помощь в использовании учебных материалов образовательных программ. В целях оказания методической помощи издаются учебно-методические пособия. Тренеры помогают составить индивидуальные образовательные маршруты в соответствии с образовательными потребностями семьи и ребенка с ООП; подготовить дидактические материалы, обеспечивающие успешное обучение детей с ООП (памятки, алгоритмы, опорные таблицы, индивидуальные задания (карточки) с различными видами и объемом помощи). В помощь каждому педагогу на сайте Филиала, функционируют онлайн-платформы «Экспресс-форум», где они могут обращаться с вопросами к коллегам и тренерам и получать на них ответы.

Таким образом, в согласованности процессов по совершенствованию нормативно-правовой базы, оценке возможностей массовых образовательных организаций по созданию условий, объективной оценке потребностей, подготовке и повышению квалификации педагогов, совершенствованию методических разработок в сфере инклюзивного обучения, развитию ценностей толерантности и готовности педагогов общеобразовательных организаций к работе в условиях инклюзии является целью работы филиала Института профессионального развития Жамбыл-«Өрлеу».

Список использованных источников

1. Пятое заседание Национального совета общественного доверия 25.02.2021г.//<https://strategy2050.kz/ru/news/pyatoe-zasedanie-natsionalnogo-soveta-obshchestvennogo-doveriya-prokhodit-v-nur-sultane/>.
2. Педагоги-ассистенты для детей с особыми потребностями: как это работает в Казахстане//https://www.inform.kz/ru/pedagogi-assistenty-dlya-detey-s-osobymi-potrebnostyami-kak-eto-rabotaet-v-kazahstane_a3889245.
3. Об утверждении Типовых штатов работников государственных организаций образования Постановление Правительства Республики Казахстан от 30 января 2008 года №77, с изменением, внесенным постановлением Правительства РК от 03.06.2020 № 346.
4. Педагоги-ассистенты для детей с особыми потребностями: как это работает в Казахстане//https://www.inform.kz/ru/pedagogi-assistenty-dlya-detey-s-osobymi-potrebnostyami-kak-eto-rabotaet-v-kazahstane_a3889245.
5. Типовые Квалификационные характеристики должностей педагогов. Приказ МОН РК от 13 июля 2009 года № 338 (в редакции приказа Министра образования и науки РК от 30.04.2020 № 169).
6. Психолого-педагогическая поддержка школьников с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе (уровневый подход): метод. Рекомендации /Елисеева И.Г., Аханова Ж.Б. - Алматы: ННПЦ РСИО, 2020. 69 с.

МЕКТЕП ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ САПА МЕНЕДЖМЕНТІ ЖҮЙЕСІ

Ускенбаев Мурат Рысбекович

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы, Байзақ ауданы білім бөлімінің әдістемелік кабинетінің меңгерушісі

Аңдатпа. Берілген ғылыми мақалада мектептегі сапа менеджменті жүйесін (TQM) оқу-тәрбие үрдісіне енгізу және жақсарту әрекеттері баяндала отырып, инновациялық менеджменттің теориялық негіздері мен тәжірибесін білім беру үрдісінде жетілдіру жолдары көрсетіледі.

Аннотация. В данной статье рассматривается внедрение в учебно-воспитательную работу школы всеобщего менеджмента качества (TQM), показаны пути улучшения интеграции теории и практики в образовательный процесс.

Abstract. This article discusses the introduction of the School of General quality management (TQM) into the educational work, shows ways to improve the integration of theory and practice into the educational process.

Жаһандану жағдайында білім беру жүйесіне қазіргі қоғамның рухани өркендеуі мен қоршаған ортамен байланыс орната алатын және оған тез бейімделе алатын жеке тұлғаның қабілетін қалыптастыру жауапкершілігі жүктелген.

TQM философиясы – басқару жүйесін үнемі жақсартуға негізделген кешенді жүйе болып табылады.

TQM (Total quality management) дегеніміз – жағдайлар жасау арқылы барлық деңгейлерде және барлық бағыттарда командалық жұмыс істеуді үздіксіз жақсарту, өзара сенімділікті қалыптастыру және үрдісті жетілдіруде тәжірибе мен білімді толықтыру.

Мектепті басқарудағы менеджмент – педагогикалық жағдаяттарды шешудің жаңа жолдарын енгізуге, педагогикалық үрдісті жаңғырту арқылы жаңа нәтижелер алуға бағытталған.

Мектептегі менеджмент жүйесінің негізгі мақсаты – үрдісті үздіксіз жақсартуды қамтамасыз ететін жағдайларды жасау, үрдіс сапасының өзгерістерін бағалау критерийлері негізінде жүзеге асыру.

Менеджмент жүйесінің міндеттері:

1. Сапа тұрғысында басшылық етуді меңгерген мектептің басқару командасын қалыптастыру;
2. Басқаруға оқушы, мұғалім, ата-аналардың қатысуын қамтамасыз ету арқылы олардың белсенділігі мен жауапкершілігін арттыру;
3. Мұғалімдердің даму жүйесін жетілдіру арқылы құзіретті оқушы моделін қалыптастыру;
4. Басқару үрдісінде оқу-тәрбие жұмысының нәтижесі мен оған жету жолдарын тығыз бірлікте қарастыру.

Менеджмент негізінде басқарудың мазмұны педагогикалық ұжымның мүмкіндіктері мен қажеттіліктері, заман талабына сай ата-аналар мен оқушылардың сұраныстары мен мектепке қойылатын жоғары талап деңгейлерін қамтиды.

Мектептегі сапа менеджменті жүйесін оқу-тәрбие процесіне енгізу кезеңдері:

1. Сапа менеджменті жүйесінің моделін таңдау;
2. Оқу-тәрбие үрдісін үздіксіз жетілдіру негізінде білім беру қызметін жақсарту.

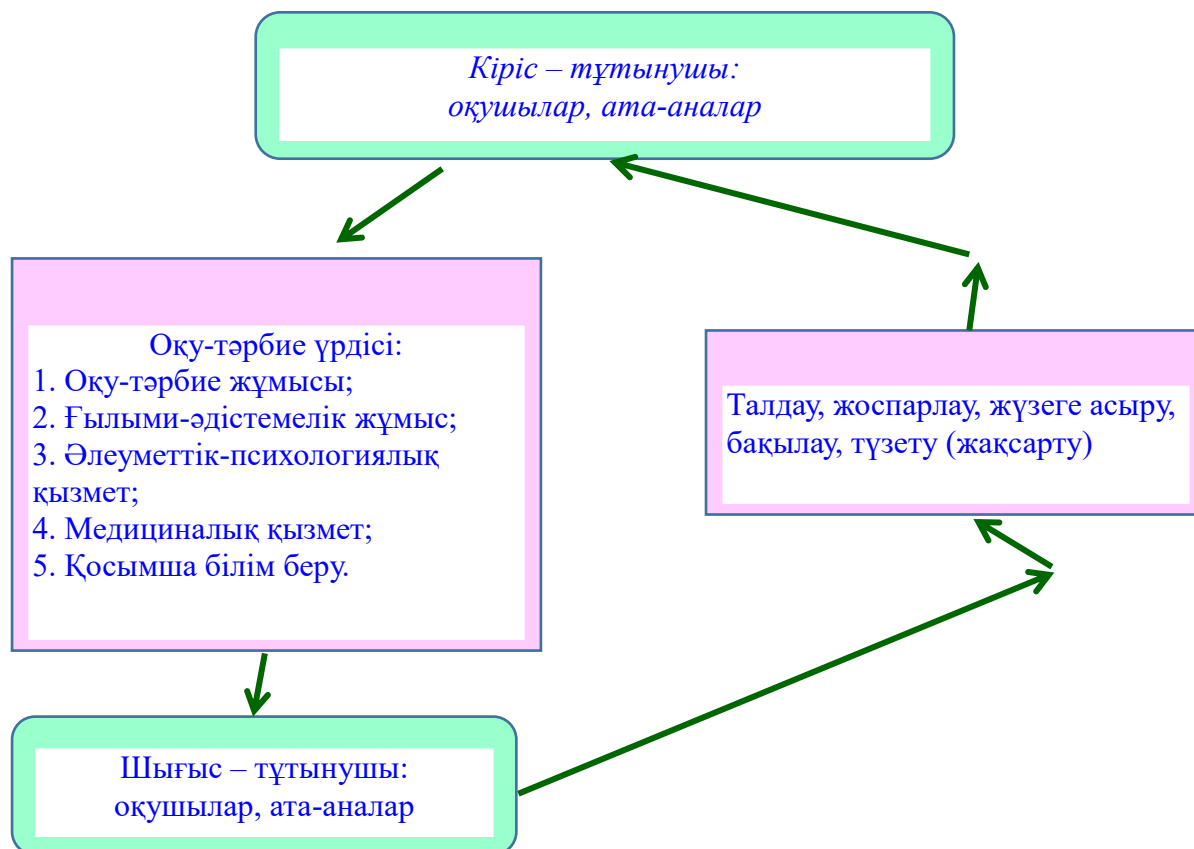
Сапа менеджменті жүйесінің ерекшеліктері:

- мектептің білім беру қызметінің нәтижелілігі мен тиімділігін үнемі жақсарту;
- оқушылардың білім сапасының жоғары деңгейде болуы үшін ұдайы жақсартуды қамтамасыз ету;
- мектептің білім беру қызметінің тиімділігін үнемі жақсарту үшін әзірленген менеджмент жүйесін үнемі жұмысшы қалыпта ұстау.

Білім беруді басқарудың құрылымы төмендегі қызметтердің орындалуын қамтамасыз етеді:

- оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастырудағы талдау, жоспарлау, орындау, бақылау, түзету әрекеттері орындалады;
- білім берудегі инновациялық үрдістер арқылы жаңа құндылықтарға негізделген ақпараттық-интеллектуалдық орта қалыптасады;
- басқару әрекеттері барысында құрылымдық бөліктердің өзіндік дамуы және бірін-бірі дамыту жүзеге асырылады.

Мектептің оқу-тәрбие процесін басқарудағы менеджмент жүйесі

Мектептің оқу-тәрбие үрдісіне сапа менеджменті жүйесін енгізу келесі кезеңдерден тұрады:

- 1-кезең – сапа менеджменті жүйесін құру бойынша жұмыстарды ұйымдастыру (енгізу стратегиясын анықтау, сапа саласындағы саясат пен мақсаттарды қалыптастыру);
- 2-кезең – сапа менеджменті жүйесін жоспарлау;
- 3-кезең – сапа менеджменті жүйесін енгізу;
- 4-кезең – сапа менеджменті жүйесін қойылған талаптарға сәйкестігін тексеру.

Сапа менеджменті жүйесі – мектепке сапа тұрғысында басшылық ету мен басқарудың менеджмент жүйесі болып табылады. Сапа тұрғысындағы басшылық пен басқару әдетте сапа саласындағы саясат пен мақсаттардың

дайындалуын, сапаны, сапаны басқаруды жоспарлауды, сапамен қамтамасыз етуді және сапаны жақсартуды қамтиды.

Оқу-тәрбие процесіне *сапа менеджменті жүйесін енгізу барысында келесі ерекшеліктер анықталады:*

- мектептің білім беру қызметінің нәтижелілігі мен тиімділігін үнемі жақсартылады;

- оқушылардың білім сапасы жоғары деңгейде болуы үшін ұдайы жақсартуды ресурстық қамтамасыз ету жүргізіледі;

- мектептің білім беру қызметінің тиімділігін үнемі жақсарту үшін ұйымдастырылған менеджмент жүйесі үнемі жұмысшы қалыпта болады.

Осы ерекшеліктер ретінде айтылған жұмыстар төмендегі міндеттерді

1) сапа тұрғысында басшылық етуді меңгерген мектептің басқару командасын қалыптастыруды;

2) басқаруға оқушы, мұғалім, ата-аналардың қатысуын қамтамасыз ету арқылы олардың белсенділігі мен жауапкершілігін арттыруды;

3) мұғалімдердің кәсіби даму жүйесін жетілдіру арқылы күзиретті оқушы моделін қалыптастыруды;

4) басқару үрдісінде оқу-тәрбие жұмысының нәтижесі мен оған жету жолдарын тығыз бірлікте қарастыруды шешуге мүмкіндік туғызады.

Мектептің сапа менеджменті жүйесі, ол – тиімді басқару, ал басқару – талдау, жоспарлау, жүзеге асыру, бақылау, түзету арқылы сапаны қамтамасыз ету болып табылады.

Талдау қызметінде оқу үрдісіне, тәрбие жұмыстарына, мектептің материалдық қорына, педагогикалық мамандар мен оқушыларды жетілдіруге байланысты талдаулар жасалады.

Жоспарлау қызметі арқылы педагогикалық үрдістегі нақты іс-әрекеттердің жүзеге асырылу жолдары белгіленеді, мектеп жұмысының бағыттары бойынша жоспар құрылады.

Жүзеге асыру қызметі – мақсат-міндеттердің тәжірибедегі орындалуын көздейді, жоспарланған іс-шаралар жүзеге асырылады.

Бақылау қызметінде жоспардың орындалуын бақылау және уақтылы ақпараттар алып тұру орындалады.

Түзету қызметі арқылы әр түрлі бағыттағы қызмет жүйелерінің іс-әрекеттері үйлестіріледі.

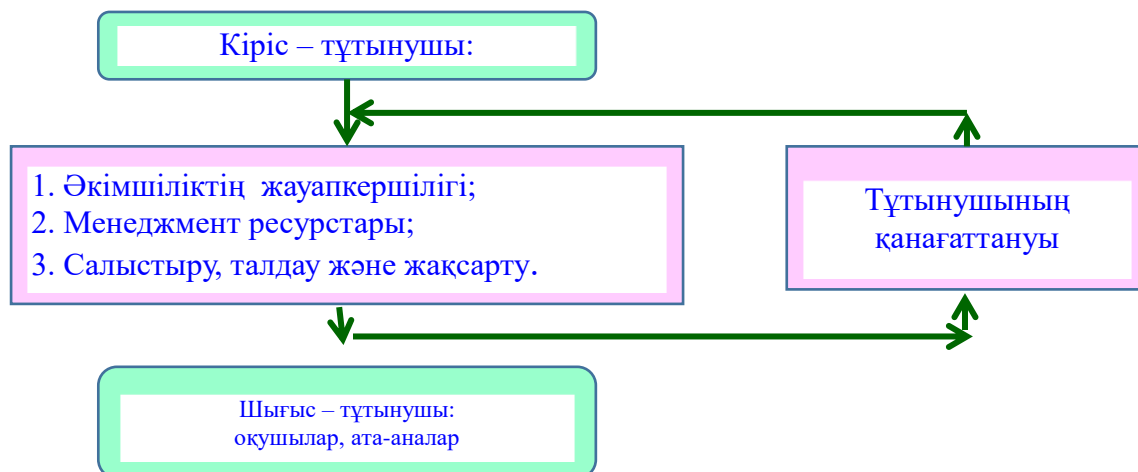
Біздің тәжірибеде мектептегі сапа менеджменті жүйесін оқу-тәрбие үрдісіне енгізу келесі кезеңдерден құралған:

- сапа менеджменті жүйесін үнемі жақсартудың моделін құрастыру;

- оқу-тәрбие үрдісін үздіксіз жетілдіру негізінде білім беру қызметін жақсарту.

Мектепті басқаруда құрастырылған жақсарту моделі – педагогикалық ұжымның сапалы білім беру нәтижесінде **сапалы білімді тұлға** қалыптастыруға негіз болды.

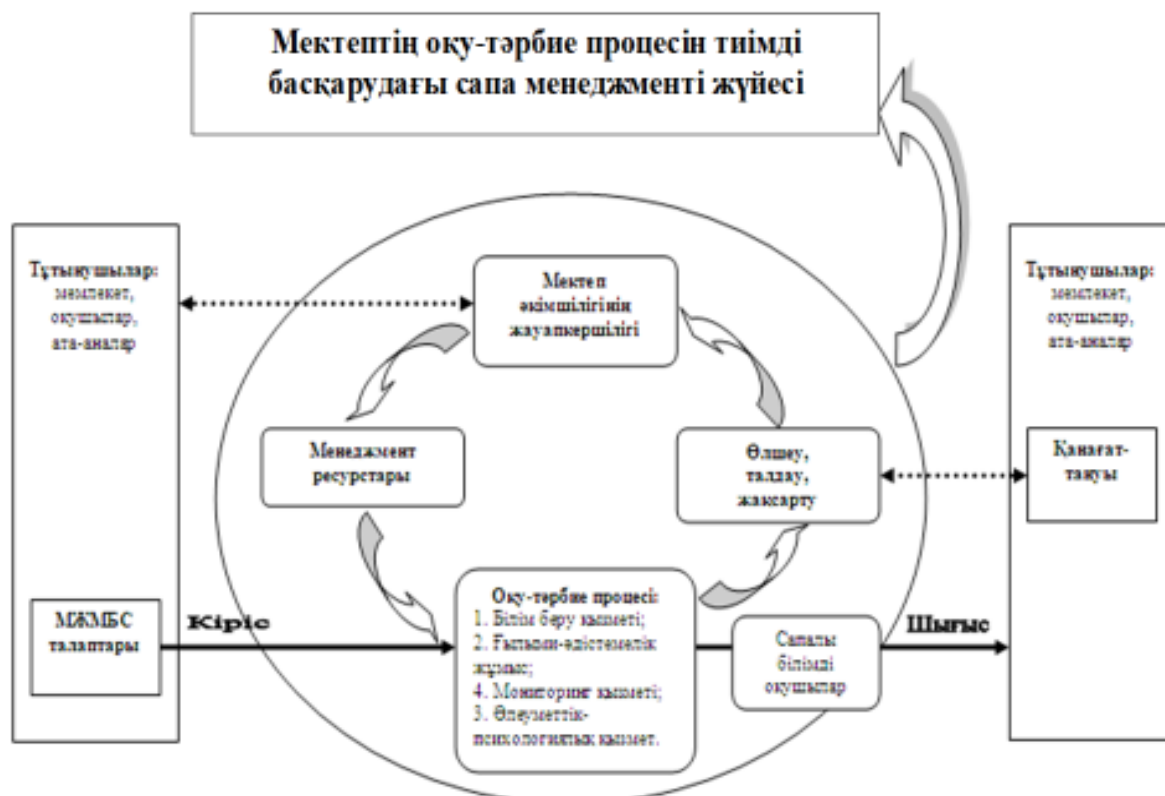
Мектептің менеджмент жүйесін үнемі жақсарту моделі

Сапа менеджментін енгізу жұмыстары:

1. Талдау қызметі бойынша мектептегі жалпы сыныптардың білім сапасына, оқушылардың негізгі пәндер бойынша білім сапасына, оқушылардың әлеуметтендіруі және денсаулық деңгейіне, жанұяларының әлеуметтік жағдайына мониторинг жүргізіліп, талдаулар жасалады;
2. Жоспарлау қызметі бойынша сапа менеджменті жүйесінің жұмыс жоспары құрылады;
3. Жүзеге асыру қызметі бойынша жоспарланған іс-шаралар жүргізіледі.

TQM-дегі сапаға жету үшін оқу процесі субъектілерінің жаппай қатысу ұстанымын жүзеге асырамыз.

Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын орындауда TQM негізінде оқу-тәрбие үрдісінде ұйымдастырылған жұмыстар төмендегі оқушы моделін қалыптастырады:

1) Негізгі құзыреттілік бойынша мемлекеттің орта мектепті бітіруші тұлғаның сапасына мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында және оқу бағдарламаларында көрсетілген білім беру қызметінің нәтижелері түрінде қоятын талаптары орындалады.

2) Басқарушылық құзыреттілік бойынша проблеманы шешу қабілеті қалыптасады;

3) Ақпараттық құзыреттілік бойынша өзіндік танымдық қабілеті, өмір бойы білім ала білуі қалыптасады;

4) Коммуникативтік құзыреттілік бойынша қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде ауызша, жазбаша және нәтижелі қарым-қатынас жасау қабілеті қалыптасады;

5) Әлеуметтік құзыреттілік бойынша әлеуметтік өзара іс-қимыл жасау қабілеті қалыптасады;

6) Тұлғалық құзыреттілік бойынша өзін-өзі жетілдіру және төзімді болу қабілеті қалыптасады;

7) Азаматтық құзыреттілік бойынша ұлттық сана-сезім мен отаны үшін жауапкершілікті сезіну қабілеті қалыптасады;

8) Технологиялық құзыреттілік бойынша технологияларды, оның ішінде ғылыми, сандық технологияларды пайдалану қабілеті қалыптасады.

Қорытындылай келе, мектептің білім беру қызметіне енгізілген сапа менеджменті оқу-тәрбие жұмысының тиімділігін жақсартуға септігін тигізеді, ал оқу-тәрбие жұмысын тиімді басқару TQM бойынша қойылған талаптарды жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Сонымен, жаһандану жағдайында еліміздің алдымызға қойған талабын орындау құралы – инновациялық менеджмент негізінде бәсекеге қабілетті білім беру жүйесі мен оның нәтижесі ретінде бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДІ ЖҮЙЕЛІ ЖАҢАРТУДЫҢ СЕБЕПТЕРІ

Хасенова Айжан Ислямовна

Астана Халықаралық университетінің Педагогикалық колледжі
директордың оқу-әдістемелік ісі жөніндегі орынбасары

Аннотация. Баяндамада альфа ұрпаққа жататын қазіргі бастауыш сынып оқушыларының ерекшеліктері баяндалады. Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында альфа ұрпақты тәрбиелеу мен оқытудағы тәжірибе нәтижесі ұсынылады. Бастауыш сыныптарда бала үшін оқудың негізгі саласы ойын болып табылады. Баяндамада заманауи

мектеп мұғаліміне альфа ұрпағының ерекшеліктерін біліп, оларға тәрбие мен білім беруде үлкен дайындықтың болуы қажеттілігі мәселесі баяндалды.

Аннотация. В докладе излагаются особенности современных младших школьников, относящихся к альфа-поколению. В условиях обновленного содержания образования предлагается результат опыта воспитания и обучения альфа-поколения. В начальных классах основной сферой обучения для ребенка является игра. В докладе был освещен вопрос о том, как современному школьному учителю необходимо знать особенности альфа-поколения и иметь большую подготовку в воспитании и образовании.

Annotation. The report outlines the features of modern primary school children belonging to the alpha generation. In the conditions of the updated content of education, the result of the experience of upbringing and training of the alpha generation is offered. In primary school, the main area of education for a child is a game. The report highlighted the question of how a modern school teacher needs to know the characteristics of the alpha generation and have more training in upbringing and education.

Динамика мен өзгерістерге толы бүгінгі күні әр педагогтің негізгі мақсаты- өз кәсіби деңгейін үнемі дамытып отыру. Оқушылардың жаңа буыны алдыңғы буынға ұқсамайды - бұрын-соңды оқушылар ешқашан ғаламтор сияқты кең дерекқорды пайдаланған емес. Ғаламдық желінің әсері адам өмірінің барлық саласында байқалады және мектептің білім беру жүйесінде бұл фактіні ескермеу мүмкін емес.

Болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерін даярлау миссиясын айқындаған оқу орнымызда жүргізген зерттеулер қазіргі кезде бастауыш сынып оқушыларын, атап айтқанда альфа ұрпағының құндылықтары мен оқу стиліне бейімдеу үшін, оқыту жолдарын өзгерту қажет екенін көрсетті. Заманауи мектеп мұғалімі альфа ұрпағының балаларын оқытуға дайын ба?

Бүгінгі таңда бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес келетін педагогикалық тәсілдерді қолдануда айтарлықтай ерекшеліктер бар. Заманауи мұғалімдерде «Балаларды немен қызықтыруға болады?», «Назарын қалай аудартуға болады?» деген сынды көптеген сұрақтар пайда болуда. Оқытудың дәстүрлі, ескі әдіс-тәсілдері бұл балаларға әсер етпейді. Алдымызда білім алып отырған альфа-балаларды қалай түсінуге болады?

Әлеуметтанушылар әрбір 20 жыл сайын алдыңғысынан ерекшеленетін жаңа буын дүниеге келеді деген ойды айтады. Қазіргі таңда X,Y,Z ұрпақтары туралы жиі айтылып жүр. Неміс психологы Эрвин Штраус «Ұрпақтар теориясында» 5 түрлі ұрпақтың қақтығысын айтқан. Жаңа альфа ұрпаққа тәрбие береміз дейтін болсақ, біз оларды жақсылап танып алғанымыз дұрыс. Альфа-ұрпақ деп 2010 жылдан бері қарай дүниеге келген балаларды айтады. Неге дәл осы уақытта ұрпақ ауысты десеңіз, бұл уақыт – қазіргі балалардың ғаламдық цифрлануына әсер еткен iPad пен Instagram-ның пайда болған уақыты. Альфа ұрпақ – ғаламтордың шынайы досы, виртуалды әлемнің тұрғындары. Олар ережені қабылдағысы келмейді. Өз пікірлері бар, саналы түрде ойлайды, тең әрі шынайы қарым-қатынасқа мұқтаж. Осы оқушылардың дамуына қатысты еліміздің білім беру саласындағы қазіргі ахуал қандай?

Білімге салынған инвестициялардың қайтарымын есептеу үшін зерттеушілер көбінесе PISA (15 жастағы білім алушыларды халықаралық бағалау бағдарламасы), TIMSS (математика және жаратылыстану ғылымдарын халықаралық зерттеудегі үрдістер) немесе PIRIS (оқу сауаттылығын халықаралық зерттеу) сияқты кең ауқымды білім беру зерттеулеріне сілтеме жасайды. Бұл зерттеулер халықаралық академиялық көрсеткіштер туралы анағұрлым толық және репрезентативтік деректер қорын ұсынады. Бұл зерттеулерге Қазақстанның оқушылары мен ересек халқы қатысты. Барлық зерттеулердің қорытындылары (2018, 2019, 2020, 2021 жж) бойынша қазақстандықтар 2 күрделілік деңгейінен өте алмай, төмен нәтижелер көрсетті. Адами капиталды өлшеу үшін «оқу жылдарын» (әдетте, мектепке дейінгі және мектептегі білім беру кезеңі) қолданудың орындылығы туралы да сұрақ бар. Күмәндардың бірі- бұндай тәсіл автоматты түрде рейтингтегі әр ел (немесе елдегі әрбір өңір) бір оқу жылы барысында әр оқушыға бірдей оқу мөлшері мен сапасын қамтамасыз ететінін қарастырады, олай болу, әрине, мүмкін емес. Адами капитал индексі авторларының айтуынша, «адами капиталды қалыптастыруда алшақтық бар: оқушылар мектепте оқиды, бірақ оқымайды.» [1,11]

Әлемдік білім беру тәжірибесінде оқыту парадигмасы «өмірлік білім алудың» орнына «өмір бойы білім алу» ретінде өзгеруде. Мектеп оқушыларына қойылатын жаңа талаптар: рухани-адамгершілік негізді арттыру, функционалды сауаттылық пен бәсекеге қабілеттілікті көрсету, оқу және өмір жағдаяттарын шығармашылықпен шешу. ҚР Мемлекеттік жалпыға міндетті бастауыш білім беру стандарты ұзақ жылдар білуге негізделген білім беру моделіне құрылып, әр пән бойынша білім, білік және дағды қалыптастыруға негізделді. Білім берудің құндылықтары «Мектеп нені оқыту керек?» сұрағы аясында қаралды. Бүгінгі таңда Бастауыш білім беру МЖБС нәтижелерге негізделген білім беру моделі құрылып, білім беруде құрмет, ынтымақтастық, ашықтық, қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік, өмір бойы білім алу құндылықтары «Мектепте не үшін оқу керек?» сұрағы аясында қарастырылады. Күтілетін нәтижелер, кең ауқымды дағдыларды дамыту көзделген. Құндылықтар мектептегі жалпы білім беру философиясында көрініс табады: оқушылармен қатар мұғалімдер, оқушылардың ата-аналары үшін де өмірлік бағдарға айналады.

Оқыту мақсаттары жүйесі мектептегі білімнің әрбір адам тағдырындағы құндылық мәнін ашады, атап айтқанда: қызметтік сауаттылық, кез-келген өмір проблемасын шешуде, қойылған мақсатқа жету құралдары, әдістері мен жолдарын таңдауда рухани және адамгершілік жігерді көрсету қабілетіне ие болады.

Жаңартылған білім мазмұны жағдайында бастауыш мектепте не өзгеруде? Оқулық контенті, сабақ құрылымы, сабақтағы әдіс, форма, тәсіл, үй тапсырмасын ұйымдастыру, нәтиже: мазмұннан-құндылыққа, бағалау жүйесі, пәнаралық интеграция. Альфа буыны білім беруді өзгертетін технологиялық жетістіктердің пайдасын көреді. Сабақта ең жаңа технологияны қолданатын білім альфа-балалар үшін мүлдем өзгеше білім алу мүмкіндігін туғызады.

Бастауыш сынып мұғалімдері, егер олар өздерін жаңартпаса және білім берудің жаңа тәсілін қабылдамаса, альфа балаларының талаптарын орындау қиынға соғатынына көзіміз жетіп отыр. Альфа балалары үшін білім өзі жасау және тәжірибе алу арқылы алынады. Өз тәжірибемізде бастауыш сыныпта оқытудың осы түрін үнемі қолданудамыз. Кез келген пәнді үйретудің әдістемелік негізі 5 компоненттен тұрады. Олар: мақсат, мазмұн, әдістер, қажетті құрал-жабдықпен оқыту формасы. Оқушыларды жеке тұлға етіп қалыптастыру үшін оны жан-жақты дамытуда олардың дербес ерекшеліктерін ескеру қажет.

Жаңартылған білім мазмұнының ерекшелігі

- Пән мазмұнының *спиральді қағидатпен* берілуі
- *Блум таксономиясы* бойынша оқу мақсаттарының иерархиясы
- Бір білім беру аясындағы және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру мақсатында *«ортақ тақырыптардың»* берілуі
- Оқу үдерісін *ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар* арқылы ұйымдастыру
- Оқытудың *тәрбиелік әлеуетін* арттыру, оқушының адамгершілік-рухани қасиеттерін қалыптастыру
- Білім беру деңгейлері аралығында *пән бойынша сабақтастықты* ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша педагогикалық мақсат қою
- Бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың *уақыт талабына сәйкес келуі*, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға назар аударылуы
- Оқудағы жүйелі-әрекеттік ұстаным (*оқушының білім алу үдерісіне белсене қатысуы*)

Болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерін даярлауда заманауи сабақ жүргізу әдістемесіне аса қатты мән берілуде. Жаңартылған білім мазмұны жағдайында процесті сабақ жоспарлаймыз. Сабақтың тақырыбының проблемалық, мақсатының Блум таксономиясы негізінде болуы, әдістер проблемалық, сабақтың тәсілі технологиялық, сабақтың формасы интерактивті болуына мән беріледі. Сабақ-оқытудың негізгі формасы екені анық, олай болса, сабақтың мақсатын қалай дұрыс қоюға болады? Бұл ретте, Блум таксономиясына негізделген SMART мақсат анықтау талаптары ұсынылады:

1. Сабақ жоспарлау, тақырып таңдаудан мақсат-нақты, қолжетімді, өлшемді етіп анықталады, сабақ алгоритмін толық жоспарлау, материал мен тапсырмалар сәйкестігін анықтаудан басталады.

2. Сабақ мақсаты сабақ барысында назарда болып, ол тапсырма-дескрипторы болады, оған қол жеткізу-нәтиже екендігін, ал сабақ мақсатына жеткізілген нәтиже – баға критерийі болатындығын есте сақтау маңызды.

3. Сабақ аяқталмаған бөлік емес, аяқталған бөлшек болғандықтан, сабақ мақсатының барлық категориялары жүзеге асуы шарт, өйткені сабақ мақсатының категориялары- бағалау өлшемінің критерийі.

4. Сабақ Блумға негізделгендіктен ол оқулық мазмұнымен шектелмейді, көп ізденіс, қосымша дерек көздерін пайдалануды қажет етеді.

Бастауыш сыныптарда бала үшін оқудың негізгі саласы ойын болып табылады. Ойын неге маңызды? Голландиялық мәдениет тарихшысы Йохан Хейзинга өзінің «Homo Ludens» кітабында (1955) «Ойын – бұл «әдеттегі» өмірден тыс, ойнаған адамды толығымен өзіне қарататын еркін саналы әрекет. Ол белгілі ережелерге сәйкес және белгілі бір уақыт және кеңістікпен шектеулі» деп сипаттайды. Ал орыс психологы Лев Выготский (1978) «Ойынның дамудағы рөлі» атты жұмысында ойынды «Бала өзі қалаған, әрқашан қиялға толы және ережелермен шектелген әрекет» деп анықтама береді. АҚШ зерттеушісі Питер Грей (2009, 2013) «Ойын – бұл өз еркімен таңдалған және өзін-өзі бағыттайтын, ішкі мотивациядан пайда болған, саналы ережелерге бағынатын, қиялшыл және белсенді әрекет» деп жазады. Ойын және ойын жағдайлары баланың жан-жақты ой-өрісінің дамуына да, тәрбиесіне де әсер етеді. Сонымен бірге әртүрлі педагогикалық мәселелерді шешуге көмектеседі. Бастауыш сынып пәндерін ойын әдістемелері негізінде өткізу өте пайдалы. Балаларды дамытудың expertі француз Салли Хаги баланың ойын арқылы дамуы 4 деңгейден тұратынын атайды (сурет 1).

1-сурет - Баланың ойын арқылы дамуы

Мұнда оның жеке қызығушылықтары туралы ұмытпаған жөн: балаға «ойын призмасы» арқылы қарап, оның немен айналысқанды ұнататынын ойлану керек және бұл сұраққа етістікпен жауап беру маңызды. «Ол қозғағанды, қосуды, ажыратуды ұнатады» деп жауап беріп, баланы сондай ортамен қамтамасыз еткен дұрыс. Баланың белгілі бір әрекетке бар жанымен, сезімімен араласуы, мұнда бала ойынға қызығушылықпен кірісіп кетеді және өзінің қызығушылығына қарай әрекетті таңдайды. Ғылым адам қандай да бір әрекетке сезіммен, эмоциямен қатысқанда, мидағы марапаттау жүйесі іске қосылып, дофамин (қуаныш гормоны) бөлінеді дейді (Сэм Ванг, Сандра Амодт, 2012). Ал бұл нәтижесінде адамның зейінін дамытып, ағзаның стрессті реттеуіне әсер тигізеді. Яғни, ойыннан ләззат алу баланы одан да көп ойнауға, ізденуге шақырады! Келесі деңгей – баланың ой-өрісін баурап алған ойын. Мұнда бала өз ойын белсенді түрде жоспарлайды. Ғылым кез келген әрекетті қайталау нейрондық байланыстарды күшейтетінін айтады. Ең жоғарғы деңгейі – бала өзін таныта, көрсете алатын ойын. Бұл деңгейде бала жаңа идеяларды ұсынады, теориялар құрастырады және оларды тексереді - бұл өте шығармашылық кезең,

мида көптеген жаңа байланыстар пайда болады. Ал жаңа байланыстардың пайда болуы мидың мотивацияға, инновацияға және рефлексияға жауапты бөліктеріне әсер ететіні белгілі. Ойын баланың тек қана миының дамуына ғана әсерін тигізе қоймай, басқа да физикалық, когнитивті, әлеуметтік, эмоционалды және шығармашылық дамуына үлкен ықпал етеді.

АҚШ ғалымы Дженни Коэтзи альфа балалар туралы «Бұл балалар бұрын-соңды болмаған байланысты, білімді және талғампаз ұрпақ болып табылады, сондықтан білім беру кезінде мектеп осы сандық интеграторлар үшін оқуды жақсартатын жағдай жасауы керек» деп атап көрсеткен. Альфа ұрпағы барлық деңгейлердегі білімге жаңа көзқарас пен өзгерістерді қажет етеді. Жас альфаларды оқытудың дұрыс әдісі - олардың сыни ойлауы мен проблемаларды шешу дағдыларын дамыту. Альфа ұрпағының балалары үшін проблемаларды әр түрлі көзқарастардан көре білу маңызды болады. Сабақ беру барысында жиі қолданылатын топтық жұмыс оларға әр түрлі көзқарастар бойынша мүмкін болатын балама шешімдерді талдауға, содан кейін жеке және жеке сыни ойлауға негізделген шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Алынған нәтижелер альфа ұрпақ туа сала технологиялармен етене жақын өсетіндіктен, дәстүрлі білім жүйесінің жаңа заманға бейімделу керектігін көрсетеді. «Ұрпақтар мен оқыту стилдерінің» авторы Дж. Пальтс альфа ұрпағымен жұмыс істейтін оқытушыларға келесі «кеңестерді» ұсынады. Альфа ұрпағымен жұмыс істейтін мұғалімдерге кеңестер: сындарлы ойлау, креатив және коллаборация, тиімді кері байланыс, «клиптік ойлауды» ескеру.

Қазақстандық ғалым-педагог А.Қисымованың ұсынған интерактивті сабақтың тиімділігін анықтау формуласы бойынша, мақсаты дұрыс анықталған сабақ барысындағы оқушылардың белсенділік нәтижесі жоғары болатынын тәжірибе көрсетуде.

$$K_{(белс.)} = \frac{\text{жұмысқа қатысқан оқушылар саны}}{\text{сыныптағы оқушылар саны}} \times 100\% , \text{ мұндағы } K_{(белс.)} - \text{бұл белсенділік}$$

коэффициенті.

Сабақ барысында оқушылардың өздігінен істейтін жұмысына бөлінетін уақыт мөлшері неғұрлым көбірек болса, пайдалы әсері арта түспек.

$$П\text{ӘК} = \frac{\text{өздігінен жұмыс уақыты}}{\text{сабақ уақыты}} \times 100\% , \text{ мұндағы П\text{ӘК} , \text{ өздігінен істелетін}$$

жұмыстың пайдалы әсер коэффициенті

Жаңартылған мазмұнды сабақ: сыныптағы оқушылар саны-25 қатысқандары-25

$$K_{(белс.)} = \frac{25}{25} \times 100\% = 100\% \quad П\text{ӘК} = \frac{32}{40} \times 100\% = 82,2\%$$

Дәстүрлі сабақ: сыныптағы оқушылар саны-25 қатысқандары-7

$$K_{(белс.)} = \frac{7}{25} \times 100\% = 28\% \quad П\text{ӘК} = \frac{15}{45} \times 100\% = 33,3\%$$

Осылайша, жаңартылған мазмұнды сабақтың белсенділік және пайдалы әсер коэффициентінің жоғары болатындығын көреміз. $K_{(белс.)} 100\% > 28\%$ $П\text{ӘК} 100\% > 33,3\%$

Қорытындылай келе, әлемдік білім беру трендтерінің талаптарына сәйкес келетін жобалық, жүйелік және білім алушының қажеттілігін қанағаттандыруға бағытталған іс-әрекетті қамтамасыз ететін, пәндерді интеграциялауға ден қою керек. Бастауыш мектеп мұғалімі өзінің жұмысына жоба ретінде қарап, оның мақсатын, барысын, нәтижесін көз алдына елестету қажет. Бастауыш мектеп мұғалімінің жүйелік ойлау дағдысын қалыптастыру, командада бірлесіп жұмыс қабілетін дамытуды қажет ететін іс-шараларды өткізу керек. Білім берудегі басты назар білім алушының қажеттілігін қанағаттандыруға бағытталуы керектігін басты назарда ұстаған абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ирсалиев С.А. Қазақстанның білім сапасын халықаралық зерттеулердегі нәтижелері: артта қалу себептерін зерттеу, таңдамалы есебі, 2020
2. Кисымова А. Жаңартылған білім мазмұны жағдайында мектепте не өзгеруде, 2022
3. Тайбасарова А. «Ойын неге маңызды» // «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесін дамытудың заманауи үрдістері» атты XV қалалық ғылыми-практикалық конференция материалдар жинағы, Нұр-Сұлтан қ, 2022ж.
4. Альфа-ұрпақ: миллениалдар тәрбиелейтін балалар қандай болады?
<https://qadam.asia/author/qadam/>
5. Сарапшы: Z және альфа ұрпақ ережені қабылдағысы келмейді
ERNUR.KZ. порталы <https://go.mail.ru/redirect?>

«БІЛІМ БЕРУ АРТТЫРУДЫҢ ТЕТІКТЕРІ: ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ЖҮЙЕЛІ ШЕШУ» СЕКЦИЯСЫ

MECHANISMS FOR IMPROVING EDUCATION: A SYSTEMATIC SOLUTION TO THE PROBLEM OF LOW ACADEMIC PERFORMANCE

ГЕОГЕБРА ИНТЕРАКТИВТІ БАҒДАРЛАМАСЫН МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ

Ақитбаева Маржан Есимкановна

ШҚО, Өскемен қаласы әкімдігінің «Абай атындағы №33 орта мектебі»
КММ, математика пәні мұғалімі

Аңдатпа. Мақалада математика сабағында Geogebra бағдарламасын қолданудың әдістемелік маңызы, дидактикалық мүмкіндіктері қарастырылған. Сабақта пайдаланудың нақты мысалдары келтіріліп, математиканы оқытуда Geogebra бағдарламасында құрылған интерактивті динамикалық ортаны қолданудың тиімділігі туралы айтылады.

Аннотация. В статье рассмотрено о методической значимости и дидактических возможностях использования программы Geogebra на уроках математики. Приведены конкретные примеры использования на уроке, а также рассмотрена эффективность использования интерактивной динамической среды, созданной в программе Geogebra при обучении математике.

Abstract. The article discusses the methodological significance and didactic possibilities of using the Geogebra program in mathematics lessons. Specific examples of use in the lesson are given and the effectiveness of using the interactive dynamic environment created in the Geogebra program when teaching mathematics is considered.

Елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, оның мазмұнының түбегейлі өзгеруі оның дүниежүзілік білім кеңістігіне енуі бүкіл оқу – әдістемелік жүйеге, мұғалімдер алдына жаңа талаптар мен міндеттер жүктеді.

Жаңартылған білім беру мазмұнының негізгі мақсаты - білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериялды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, ақпараттық-коммуникативті технологияны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) қолдану болып табылады.

Осы орайда оқушы оқушының танымдық және ұжымдық жұмыс жасау формаларын қалыптастыруына ықпал ететін белсенді оқытуды жүзеге асыру қажет.

Белсенді оқу оқушының мұғалімді жай тыңдап қана қоймай, белсенді жұмысқа тартылуын көздейтін оқыту және оқу әдістерінің бірі болып табылады. Бұл тәсілдер оқу үдерісі жаттығудың алдында емес, оны орындау барысында жүзеге асырылатын құбылыс екендігін түсіндіреді. Сабақ барысында баланың өзі еңбектеніп, өз бетімен немесе топтық жұмыста бірлесіп тапқан білімі анағұрлым тиімді болуы сөзсіз.

Оқу процесінде мені мектеп оқушыларын пәнге қызықтыру, оқу материалын игерудің тиімділігін арттыру мақсатында оқу материалын ұсынудың жаңа және ерекше формалары, әдістері мен тәсілдері қызықтырады, ал заманауи бағдарламалық қамтамасыз ету математика сабақтарының сапасын түбегейлі өзгертеді. Олар қызықты, танымдық және динамикалық бола бастайды. Қазір оқушыларға әртүрлі білім әлемін көрнекі және дәйекті түрде ашатын интерактивті модельдерсіз оқытуды елестету қиын!

Математиканы меңгерудегі қиыншылықтардың себептерінің бірі-бұл ғылымның абстрактілі болуы. Мұғалімнің міндеті-математиканы өмірге жақындату, математикалық фактілерді көрнекі, демек түсінікті ету. Математиканы визуализациялаудың, оған қозғалыс енгізудің бір жолы-Geogebra компьютерлік ортасын пайдалану.

«GeoGebra» бағдарламасы – қиын да, қызықты математика пәнін оқытуда компьютерді пайдалану арқылы пәнге қызығушылық тудыратын бірден-бір ақпараттық-коммуникациялық құрал. Ол – еркін таралған динамикалық геометриялық орта, яғни циркуль мен сызғыштың көмегімен «тірі сызбалар» жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар оның функциялармен жұмыс жасау мүмкіндігі де зор (графиктер құру, түбір есептеу, экстремумдар, интегралдар, т.б.).

GeoGebra-геометрия, алгебра және басқа да байланысты пәндерді оқытудың әртүрлі деңгейлерінде пайдалану үшін динамикалық ("тірі") сызбалар жасауға мүмкіндік беретін ақысыз бағдарлама. Бұл бағдарламаны 2002 жылы Австриялық математик Маркус Хохенвартер Java тілінде құрды (көптеген бағдарламалық жүйелерде жұмыс істейді), 45 тілге аударылған, оның ішінде қазақ, орыс тілін толық қолдайды. Бұл бағдарлама мұғалімдер арасында, соның ішінде ресейлік мұғалімдер арасында өте танымал, бұл, атап айтқанда, осы бағдарлама негізінде көптеген оқу-әдістемелік әзірлемелер, Geogebra негізінде жасалған динамикалық модельдердің үнемі толықтырылып отыратын ашық коллекциялар бар. Бағдарламаны пайдаланушылар қауымдастығы әлемнің 195 елін қамтиды және Geogebra-да кез-келген адам пайдалана алатын дайын модельдердің үнемі толықтырылып отыратын кең кітапханасы бар.

«GeoGebra» бағдарламалық ортасын компьютерде жұмыс жасау дағдылары төмен адамдар да тез меңгере алады, бұл оның артықшылығы болып табылады. Оны пайдалану өте қолайлы, яғни офистік қосымшаларға оңай кіруге болады: барлық сызбалардың алмасу буфері арқылы ары қарай қолдану үшін мәтіндік редакторға немесе суреттермен жұмыс жасайтын графикалық редакторларға ауыса алу мүмкіндігі бар.

Қазіргі таңда «GeoGebra» әлем бойынша ең көп таралған математикалық

бағдарлама ретінде танылып отыр. «GeoGebra» бағдарламасы тегін болғаннан кейін оны кез-келген компьютерге орнатып, қолдануға болады (көлемі 5 мб.) және оны қазақ тіліне ауыстыруға мүмкіндік бар.

«GeoGebra» бағдарламасы интерфейсында негізгі элементтер: мәзір, құралдар тақтасы, құралдар сипаттамасы, алгебралық сипаттама, кіріс алаңы, графиктер алаңы:

— Мәзірде: тіл, шрифт, сақтау, көрініс, басып шығару, баптаулар сияқты батырмалар орналасқан.

— Құралдар тақтасында: графиктер алаңында геометриялық фигуралар салынады.

— Құралдар сипаттамасында: таңдалған немесе орындалған фигураларға сипаттама беріледі.

— Алгебралық сипаттамада: графиктер алаңында салынған фигураларға алгебралық сипаттама беріледі.

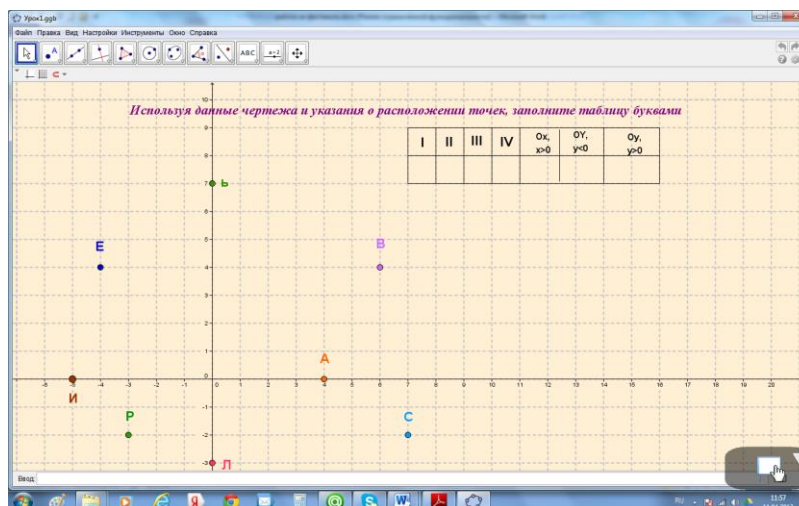
— Кіріс алаңында: кез келген функцияның формуласын теру арқылы графиктер алаңында оның графигі салынады.

— Графиктер алаңында: Кез келген геометриялық фигураны, графиктерді салуға болады.

Бағдарламаның интерфейсі қарапайым және түсінікті. Geogebra бай мүмкіндіктерге ие. Ол, ең алдымен, мектеп геометрия курсының есептерін шешуге арналған: онда сіз нүктелерден, векторлардан, сегменттерден, түзулерден барлық конструкцияларды жасай аласыз, қарапайым функциялардың графиктерін құра аласыз, оларды теңдеу құрамындағы кейбір параметрлердің өзгеруімен динамикалық түрде өзгертуге болады, сонымен қатар берілген түзуге перпендикуляр және параллель, орта перпендикулярлар, биссектрисалар, бұрыштарды, тангенстерді, сегменттердің ұзындығын, көпбұрыштардың ауданын және т. б. анықтауға болады. Сонымен қатар, нүктелердің координаталарын объектілер тақтасында қолмен, ал қисықтардың теңдеулерін, тангенстерді тиісті командалардың көмегімен енгізу жолында енгізуге болады.

GeoGebra интерактивті ортасы мұғалімге қандай дидактикалық мүмкіндіктер ашады? Ең алдымен, ол көрнекі оқу модельдерін дайындауға қызмет етеді: функциялар графигі, геометриялық сызбалар, кестелер, диаграммалар.

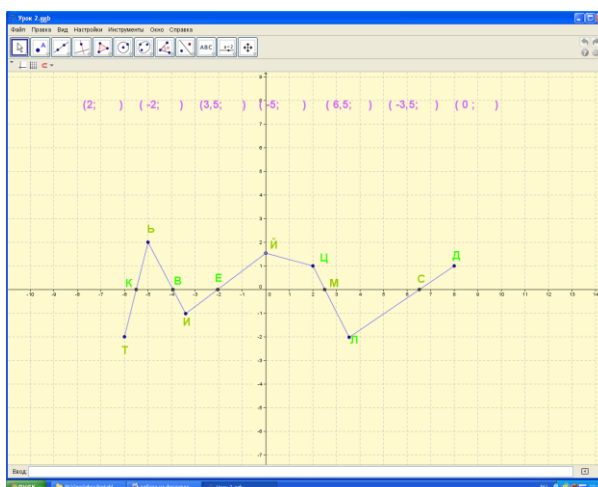
Нақты Geogebra ортасын пайдалану мысалдарын қарастырайық. 6-сыныпта "Координаталық жазықтық" тақырыбы зерттеледі. Бірінші сабақта тік бұрышты координаталар жүйесі, координаталық жазықтық, нүкте координаталары, абсцисса және ордината ұғымы енгізіледі. Сабақтың дәстүрлі формасымен сіз барлық құрылыстарды бор тақтасында жасауыңыз керек, бұл ыңғайлы емес және уақытты ысырап ету. Бұл жағдайда Geogebra бағдарламасын қолданған жөн. "Сабақты қорытындылау" кезеңінде келесі тапсырмаларды ұсынуға болады (1 сурет).

1-сурет - Сызба деректері мен нүктелердің орналасу нұсқауларын пайдаланып, кестені толтыру тапсырмасы

"Білім мен дағдыларды бекіту" кезеңінде келесі тапсырмаларды орындау ұсынуға болады (2 сурет).

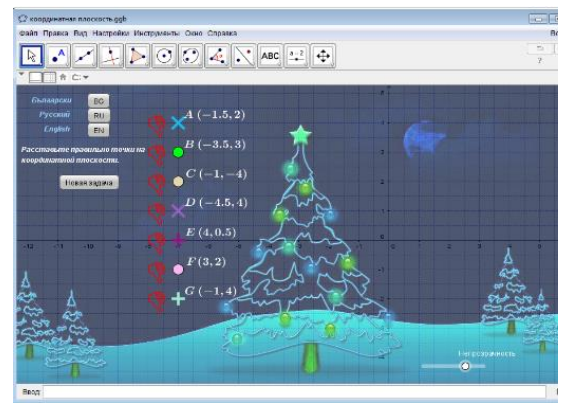
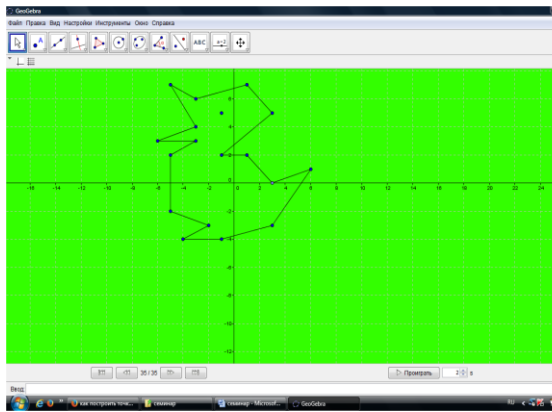
Координаталық жазықтықта сызық сызылған, оның кейбір нүктелері әріптермен көрсетілген. Осы сызықтан кестеде көрсетілген бірінші координаттар бойынша нүктелерді табыңыз. Осы нүктелердің координаталары мен атауларын жазыңыз.

2-сурет - Нүктелердің координаталары мен атауларын жазу тапсырмасы

Бұл тапсырма оқу қабілетінің қалыптасуына – нүктелердің координаттарын анықтауға ықпал етеді.

Координаталық жазықтықта сіз әртүрлі суреттер жасай аласыз (бұл тапсырмаларды оқушылар жақсы көреді). Ол үшін берілген координаталары бар нүктелерді белгілеп, оларды сегменттермен дәйекті түрде қосу керек (3 сурет).

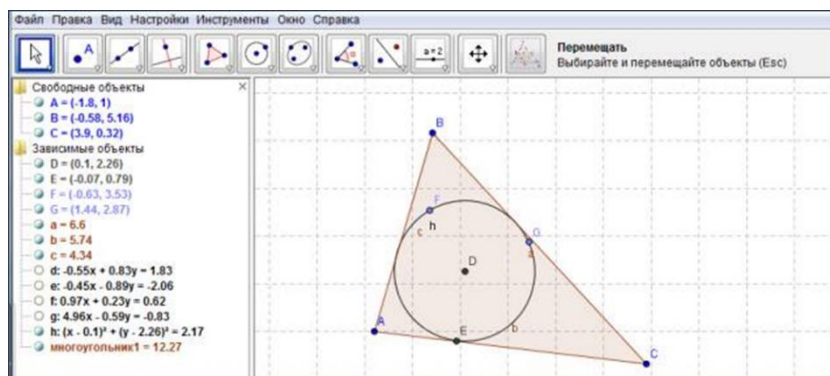

3-сурет - Нүктелердің координатасын табу арқылы сурет құру тапсырмасы

Геометрия сабақтарында біз көптеген сызбаларды орындауымыз керек. Бұл үшін GeoGebra бағдарламасы оның құралдарымен баға жетпес көмек көрсетеді. Біртұтас геометриялық фигураларды құру әдісін, сондай-ақ жаңа команданы құру барысын көрсетейік. Мұғалім үшбұрышқа іштей сызылған шеңбердің құрылысын түсіндіруі керек делік. Мұны жасамас бұрын оқушылармен эвристикалық әңгіме жүргізген жөн. Бұл үшбұрышқа іштей сызылған шеңбер ұғымына әкеледі. Содан кейін оқу мәселесін белгілейік: "сипатталған шеңбердің центрін және оның радиусын қалай табуға болады?". Талқылау барысы GeoGebra бағдарламасындағы сызбалармен бірге жүреді. Сонымен қатар, болашақта геометрия сабағында қолдануға болатын жаңа команда құрылады.

Сонымен, үшбұрышқа іштей сызылған шеңберді құру үшін және жаңа пәрменді қосу үшін әрекеттер тізбегін орындау керек:

1. Біз үшбұрыш саламыз.
2. Біз оның бұрыштарының биссектрисаларын саламыз.
3. Биссектрисалардың қиылысуында D нүктесін белгілейміз.
4. Нысандар панелін пайдаланып биссектрисаларды жасыру керек.
5. Перпендикулярды биссектрисалардың қиылысу нүктесінен үшбұрыштың бір жағына түсірейік. Біз E перпендикулярларының негізін белгілеп, оны қайтадан нысандар панелін пайдаланып жасырамыз.
6. D және E нүктелері арқылы өтетін шеңбер құрайық (O – оның центрі, E – шеңбердегі нүкте).
7. Үшбұрыштың қабырғалары бар шеңбердің жанасу нүктелерін белгілейміз.
8. Құралдар - құрал жасау – кіріс нысандары (тізімнен таңдаңыз немесе үшбұрыштың төбелерін басу арқылы) - кіріс нысандары (шеңбер және оның ортасы).
9. Аты және белгішесі. Жазылған шеңбер. Сипаттама: "үшбұрыштың үш төбесін белгілеу". Белгішенің суретін алдын ала дайындап қою керек.
10. "Аяқтау" түймесін басып, терезеде үшбұрышқа іштей сызылған шеңбер қажет болса, қолдануға болатын жаңа команда пайда болады (4 сурет).

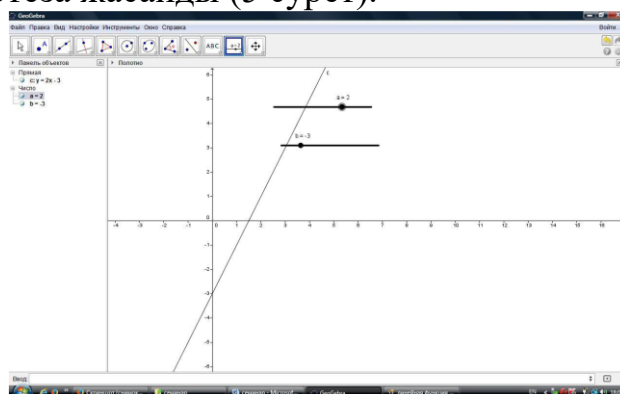

4-сурет - Үшбұрышқа іштей сызылған шеңбер сызу динамикалық тапсырмасы

Сызбаның қайтадан динамикалық болып шыққанына көз жеткізу қиын емес. Мұны істеу үшін фигураның төбелерінің бірін тарту жеткілікті. Үшбұрыштың пішіні мен өлшемдері өзгереді.

Оқушыға сызбаны қалай дайындау керектігін түсіндіре отырып, үйге практикалық тапсырма беруге болады. Ол бірнеше тармақтан тұрады. GeoGebra бағдарламасын жүктеп алып, компьютерге орнатып және ұсынылған алгоритмдерді қолдана отырып, сызбаны дайындаймыз. Мұндай жұмысты оқушылармен жиі жүргізген жөн. Математика сабақтарында жаңа функциялар, жаңа геометриялық фигуралар, жаңа тапсырмалар енгізіледі. Жанды, практикалық іс-әрекет оқушылардың бойында берік білім, іскерлік, дағдыларды қалыптастырады. Олар GeoGebra бағдарламасын пайдаланып өз сызбаларын жасауға қызығушылық танытады. Дайын шағын бағдарламаларды көрсету пәнге деген қызығушылықты арттырып қана қоймай, сонымен қатар мәселелерді шешуге, зерттеушілік дағды қалыптастырады.

Сондай-ақ, GeoGebra бағдарламасын қолдана отырып, зерттеу қызметінің формаларын алгебра сабақтарында қолдануға болады. Әртүрлі функцияларды, соның ішінде сызықтық функцияны зерттей отырып, оқушыларға Geogebra ортасында сызықтық функцияның графигін салу ұсынылады. a параметрін өзгерте отырып, олар графиктердің орналасуының a және b коэффициенттеріне тәуелділігі туралы гипотеза жасайды (5 сурет).

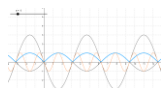

5-сурет - Функцияны зерттеу тапсырмасы

Geogebra қарапайым функциялардың графиктерін түрлендіру арқылы күрделі функциялардың графигін құру жолын табу үшін пайдаланылуы мүмкін.

Мысалы, $y=af(x)$, $y=f(ax)$, $y=|F(x)|$, $y=f|x|$, $y=f^2(x)$, $y=f(x^2)$ және түріндегі функцияларының графигін құру.

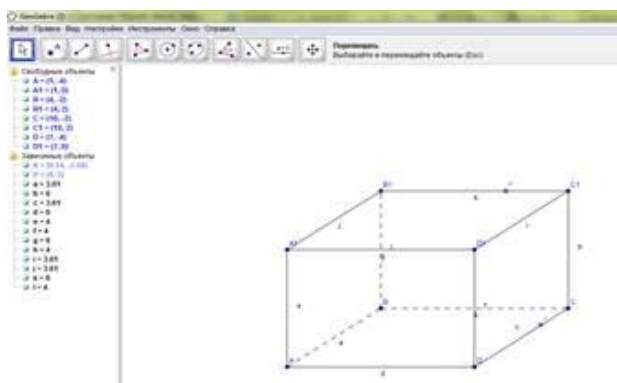
Оқушылар алдымен қарапайым функцияның графигін жасайды, мысалы $y=\sin(x)$. Күрделі функциялардың графиктерін құру кезінде geogebra-де "жүгірткі" құралы арқылы жүзеге асырылатын параметрлер қолданылады: жүгірткінің орнын өзгерту арқылы график түрлендіріледі (созылу, қысу, орын ауыстыру және т.б.) (6 сурет). Алынған кескінді элементар функцияның графигімен салыстыру және түрлендіру динамикасын бақылау арқылы функцияның графигін құру әдісін түсінуге мүмкіндік береді.

6-сурет - $y=\sin(x)$ функциясын зерттеу, түрлендіру тапсырмасы

"Қима" тақырыбы геометрия пәніндегі ең "проблемалы" тақырыптардың бірі болып табылады, өйткені ол жақсы геометриялық дайындықты ғана емес, сонымен қатар, қиюшы жазықтық пен геометриялық денені бейнелеуге, көлденең қиманы дұрыс бейнелеуге және оны мәселені одан әрі шешуге қолдануға мүмкіндік беретін дамыған кеңістіктік ойлауды қажет етеді.

Егер, ABCDA1B1C1D1 параллелепипед берілсе. B1C1 жағында Р нүктесі, ал DC жағында К нүктесі бар. Мұғалім GeoGebra интерактивті ортасында параллелепипед үлгісін алдын ала дайындайды (7 сурет).

7-сурет - Параллелепипед шаблону бар GeoGebra бағдарламалық ортасының интерфейсі

Мұғалім оқушыларға құрылысты аяқтауды ұсынады:

1. "Екі нүкте бойынша түзу" құралын пайдаланып A1P түзуін құрыңыз. Бұл әдеттегі сызғышқа қарағанда оңайырақ. Сіз іздеген түзудің қалай "пайда

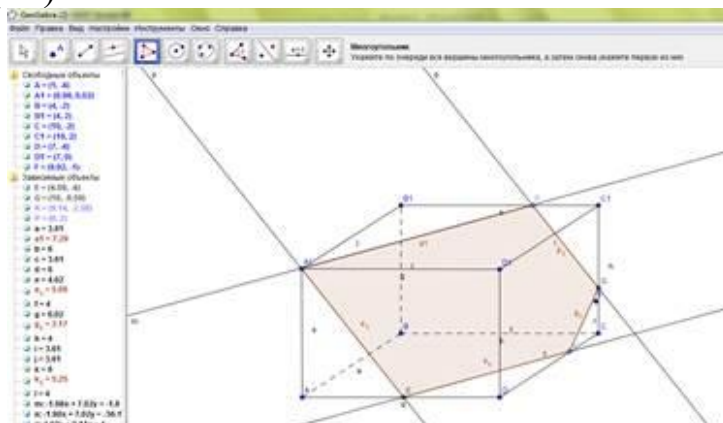
болатынын" нақты көрсете аласыз.

2. Біз A1P-ге параллель K нүктесі арқылы өтетін түзу сызықты саламыз. қиылысу нүктесін белгілеңіз E. ол үшін GeoGebra құралдары да қолданылады - "параллель түзу".

3. Біз A1 және E нүктелерін "екі нүкте бойынша түзу" құралының көмегімен қосамыз.

4. Біз A1E-ге параллель P нүктесі арқылы түзу сызамыз. G-бұл түзудің CC1 жиегімен қиылысу нүктесі. Нүкте құралы бізге нүкте құруға көмектеседі.

5. Біз K және G нүктелерді қосамыз, пайда болған A1EKGP қимасы-ізделінді қима (8 сурет).

8-сурет - A1EKGP GeoGebra бағдарламасында құрылған қима

Әрі қарай мұғалім оқушыларға құрылыстың дұрыстығын дәлелдеуді ұсынады. GeoGebra бағдарламасы бұл құрылыстарды аяқтап қана қоймай, құрылысты динамикада көрсетуге мүмкіндік береді. Ол үшін "ойнатқыш" құралы қолданылады.

Математиканы көрнекі түрде түсіндіру мақсатында проекторы бар әр сыныпта «Геогебра» бағдарламасын орнатып, пайдаланудың маңызы зор. Себебі, математиканың абстрактілі түсініктерін «GeoGebra» бағдарламасы арқылы оқушылар өз көздерімен «көре алады». Әсіресе, жаңа тақырыпты түсіндіру барысында бағдарламаның тиімділігі мол. Сондай-ақ, математикалық формулалармен шешілген есептерді көрнекі түрде графиктер салу арқылы тексеріп көру мүмкіндігі де бар. Бұл әдіс оқушылардың қызығушылығын арттырып, абстрактілі формулаларды түсінікті түрде жеткізуге жағдай жасайды.

Бұл бағдарлама мектеп бітіруші талапкерлердің математика пәні бойынша дайындалуына да зор мүмкіндік береді. Ондай мүмкіндіктерге математиканы үйрету мен үйренуге қалай қолдану қажеттігін түсіндіретін бейнероликтер арқылы қол жеткізуге болады.

«GeoGebra» арқылы:

- жансыз фигуралар мен графиктерге жан бітіруге;
- кез-келген фигураны анимациялауға;
- «ойнау» батырмасы арқылы сабаққа керек сызбаны алдын-ала сызып алып, қайталап көрсетуге;
- компьютерлік сауаттылықты арттыруға болады.

«GeoGebra» бағдарламасындағы интерактивті сызбаларды салып болғаннан кейін, оны сақтап қоямыз да керек кезде сабақта қолданамыз. Мысалы, сіз «GeoGebra»-да ромб салдыңыз дейік. Сызбаны сақтау үшін:

- 1) Файл-Сақтау таңдаңыз;
- 2) сақтайтын орынды таңдаңыз;
- 3) Файл атауын теріңіз;
- 4) Сақта батырмасын басыңыз.

Геогембрада орындалған жұмыстарды сақтаған файлдарды doc, docx форматындағы документтерге экспорттау мүмкіндігі бар.

Геогембраның алгебралық және геометриялық есептерді шығаруға арналған мүмкіндіктері бар. Олар:

- теңдеулерді шешу;
- теңдеулердің түбірін табу;
- теңдеулер жүйесін шешу;
- комплекс сандарға амалдар қолдану;
- сандардың ЕКОБ және ЕКОЕ;
- интеграл ұғымын түсіндіру;
- тригонометриялық функцияларға амалдар;
- символдық есептеулер;
- функцияның минимум, максимум нүктелерін табу;
- функция және оның графигі тақырыбын оқыту;
- геометрияның жазықтықтағы салу есептері;
- геометрияның кеңістіктегі салу есептері және т.б.

GeoGebra қолдану тәжірибесі қорытынды жасауға мүмкіндік береді:

1. Оқушылардың ғылыми-зерттеу қызметін дамытуға бағытталған жүйелі-белсенді тәсіл жүзеге асырылуда, өйткені GeoGebra білімді беруде ғана емес, сонымен бірге оқушының өзін-өзі дамытуына да тиімді қолданыла алады.

2. АКТ көмегімен оқу мақсаттарына жетудің әртүрлі әдістері мен тәсілдері арқылы оқу іс-әрекетінің сипаты өзгереді.

3. Интерактивті ортаны зерттеу 5-сыныптан бастап әр түрлі жастағы оқушылар үшін қол жетімді, өйткені бағдарлама басқа бағдарламалармен салыстырғанда қолдануға оңай.

4. Математиканы оқу кезінде GeoGebra ортасын қолдану құралдардың интерактивтілігі, сызбаларды құрудың қарапайымдылығы, жоғары айқындылық есебінен оқушылардың танымдық қызығушылығының дамуына тиімді әсер ете алады.

5. Оқытуда сараланған тәсіл жүзеге асырылады.

6. Сабақтың әртүрлі кезеңдерінде уақытты тиімді пайдалану арқылы оқу процесін оңтайландыру бар.

7. Сабақтағы эмоционалды стресс төмендейді, өйткені оқу материалын түсіну деңгейі артады.

Осы тұжырымдардың барлығы математиканы оқытуда интерактивті динамикалық ортаны қолданудың тиімділігі туралы айтады, бұл оны маңызды педагогикалық құралдардың біріне айналдырады. Кез-келген жаңа

педагогикалық құрал сияқты, игеруге, қолда бар әдістемелер мен белгілі бір техникалық базаны қайта қарауға уақыт қажет.

Сондықтан GeoGebra-ны білім беру процесіне енгізудің ықтимал перспективалары: тәжірибені тарату, басқа білім беру пәндерімен интеграциялау (физика, география, химия), білім беру процесін қолдау үшін ақпараттық ресурстар банкі құру (педагогикалық материалдар мен оқушылардың жұмысы), конкурстар мен фестивальдар өткізу. Болашақта әрбір мұғалім үшін GeoGebra интерактивті динамикалық ортасы оның педагогикалық қызметінде қажетті құрал болады деп ойлаймын.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. - Назарбаев зияткерлік мектептері, ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2017 ж
2. <https://www.geogebra.org/graphing?lang=kk>
3. Әлімов А. Интербелсенді әдістемені сабақта қолдану мәселелері. - Алматы, 2013.

СИСТЕМА УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКА ОСОЗНАННОГО ЧТЕНИЯ УЧАЩИХСЯ 5-8 КЛАССАХ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Антонова Ольга Сергеевна

Магистр филологии, учитель русского языка и литературы, КГУ «Средняя общеобразовательная школа №11» ОО по городу Семей УО области Абай, Семей, Казахстан

Андатпа. Мақала орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында 5-8 сынып оқушыларының саналы оқу дағдыларын қалыптастыру мәселесіне арналған. Профессор Н.Н.Сметанникованың жіктелуі бойынша ақпараттық мәтінмен жұмыс істеу стратегиялары ұсынылған. Абай облысы ББ Семей қаласы бойынша ҚБ "№11 ЖОББМ" КММ орыс тілі және орыс әдебиеті сабақтарында 5-8 сыныптарда стратегияларды сынақтан өткізу нәтижелері ұсынылды.

Аннотация. Статья посвящена вопросу формирования навыка осознанного чтения учащихся 5-8 классах на уроках русского языка и литературы. Представлены стратегии для работы с информационным текстом по классификации профессора Н.Н.Сметанниковой. Представлены результаты апробирования стратегий 5-8 классах на уроках русского языка и русской литературы в КГУ «СОШ №11» ОО по г.Семей УО области Абай.

Abstract. The article is devoted to the formation of the skill of conscious reading of students in grades 5-8 at the lessons of the Russian language and literature. Strategies for working with information text according to the classification of Professor N.N.Smetannikova are presented. Russian language and literature lessons in grades 5-8 at the Municipal State Institution "Secondary School №11" of the Department of Education in Semey of the Management of Education of the Abai region are presented.

В творческой группе «Развитие навыков выразительного чтения» работаю третий год. Цель создания творческой группы была апробация активных форм и методов в обучении учащихся выразительному чтению. Нас заинтересовал вопрос формирования навыка осознанного чтения учащихся, потому что

достичь поставленной цели невозможно без работы над смысловым чтением. Когда ученик владеет смысловым чтением, то у него развивается устная речь и, как следующая важная ступень развития, речь письменная.

Актуальность проблемы осознанного (смыслового) чтения очень высока. Чтение – это базовый компонент образования. Обучение разным аспектам чтения является общемировой проблемой, решение которой начинается в школе [1].

В своей практике учителя творческой группы столкнулись со следующими проблемами:

1. Каждый год в начале и в завершении учебного года проводится проверка техники чтения. Мы взяли результаты за последние три учебных года с 2019 по 2022 учебный год. Ученики, у которых низкая скорость чтения, тратят в два раза больше времени на подготовку домашних заданий;

2. При чтении и из-за неправильного интонирования ученики не понимают смысла прочитанного, вследствие чего не могут извлечь необходимую информацию из предложенного текста: выделить главное и второстепенное;

3. При выполнении самостоятельной работы, тестов ученики допускают ошибки, так как не понимают формулировку задания;

4. Затрудняются кратко пересказать содержание;

5. Наша школа принимает участие третий год в республиканской акции по чтению книг «Читающая школа - читающая нация», и проводит школьный проекта «Чтение-путь к успеху!». Ребята на каждом первом уроке уделяют чтению 5 минут. Для чтения дети выбирают сказки, детективы, комиксы, избегают обращения к текстам познавательного характера.

Чтобы учащийся хотел читать, умел работать с информацией, нам, взрослым надо создать условия для этого. Трудности понимания детьми текста выходят на первый план.

В школе учителями применяется около 30-40 технологий. К стратегиям смыслового чтения относятся технологии, направленные на развитие критического мышления учеников.

Технологии развития критического мышления, как и стратегии развития смыслового чтения направлены на формирование вдумчивого читателя, который анализирует, сравнивает, сопоставляет и оценивает знакомую и новую информацию. Технология развития критического мышления также решает задачи смыслового чтения.

Это, например, приемы «Письмо другу», инсерт (маркировка текста), прием «Толстый и тонкий вопросы», «Интервью» и др. Данные приемы, применяемые в рамках технологии развития критического мышления через чтение и письмо, используются учителями на разных стадиях урока.

В течение трех лет творческой группой «Развитие навыков выразительного чтения» проводилось изучение и анализ методического материала по вопросам стратегий Сметанниковой Натальи Николаевны. Кандидат психологических наук, профессор, директор учебно-методического центра БЕСТТ. Инициатор создания Русской ассоциации чтения и президент РАЧ. Представитель России в

Европейском комитете Международной ассоциации чтения и Федерации европейских ассоциаций (IDEC/FELA). Является автором и разработчиком стратегического подхода к обучению чтения на родном и иностранном языке.

Профессор Н.Н.Сметанникова предлагает следующие виды стратегий для работы с информационным текстом.

Виды стратегий в рамках обновленного содержания:	Классические этапы работы с текстом (традиционный формат)
1. Стратегии предтекстовой деятельности. 2. Стратегии текстовой деятельности. 3. Стратегии послетекстовой деятельности. 4. Стратегия развития словаря. 5. Стратегия компрессии текста. 6. Общеучебные стратегии.	1. Планирование деятельности (вызов, предтекстовый этап). 2. Чтение текста (текстовый этап). 3. Контроль понимания прочитанного

Таблица 1 - Виды стратегий

Из таблицы видно, что **традиционный формат включает в себя три этапа/стратегии работы с текстом:** предтекстовый, текстовый этап и послетекстовый. Н.Н. Сметанникова расширила стратегигии - этапы работы с текстом до 6. Добавила: стратегию развития словаря, компрессии текста и общеучебные стратегии.

Хотим показать таблицу популярных стратегий и приемов Н.Н. Сметанниковой [1].

Стратегии	Приемы
Стратегия предтекстовой деятельности.	«Попробуй найти!»
	«Корзина идей (гипотез)»
	Приём «Верите ли Вы?»
	Глоссарий
	«Ориентиры предвосхищения»
	«Рассечение вопроса»
	«Предваряющие вопросы»
Стратегия текстовой деятельности.	«Чтение вслух» («попеременное чтение»)
	«Чтение про себя с вопросами»
	«Чтение про себя с пометками»
Стратегия послетекстовой деятельности.	«Проверочный лист»
	«Инсерт»
	«Ромашка Блума»
	«Тайм-аут».
	«Алфавит за круглым столом»
	<i>Постановка вопросов к тексту и поиск ответов на них</i>
	<i>Составление плана</i>
	<i>Составление граф-схемы и составление сводной таблицы</i>
	<i>Прием тезирования</i>
	<i>Реферативный пересказ</i>
	<i>Кластер</i>

«Дополни определение», «Сконструируй определение»
«Установление соответствия»
«Составь задание»
«Усовершенствование учебника»
«Верные» и неверные утверждения»
«Лови ошибку»
«Восстанови текст»
Сопоставление/нахождение сходств и различий
«Гипертекст»
«Синквейн»
Работа со словом: - работа с незнакомыми словами; - работа с ключевыми словами; - работа со словами образами.
«Ведение диалога с текстом».
Словесное и графическое рисование
Беседа
Конструирование из бумаги или пластилина литературных персонажей, элементов интерьера.
Придумать своих героев, свои приключения, другой конец для произведения.

Таблица 2 - Стратегии и приемы Н.Н. Сметанниковой

Как видно из таблицы: больше всего приемов у стратегии послетекстовой деятельности.

Стратегии предложенные Н.Н. Сметанниковой были апробированы на уроках русского языка и русской литературы.

1. Стратегии предтекстовой деятельности.

По данной технологии, чем лучше организован этап предчтения, тем легче учащемуся читать текст и выше достигаемый им результат.

Предмет: «Русский язык». 8 класс.

Тема: «Современная музыка. Окказионализмы»

Прием: «**Верите ли Вы?**» может быть началом урока.

Задание: Ученикам предлагается установить, верны ли данные утверждения, обосновывая свой ответ.

Верите ли вы, что музыкальные направления: классическая, народная, хип-хоп, рок, духовная музыка относятся к современной музыке?

Верите ли вы, что классическая музыка может быть современной?

Верите ли вы, что народная музыка быть современной?

После знакомства с основной информацией урока. На уроке была защита проектов по направления современной музыки: народная, классическая музыка и хип-хоп. Мы возвращаемся к данным утверждениям и просим детей оценить их достоверность, используя полученную на уроке информацию.

2. Стратегии послетекстовой деятельности.

Предмет: «Русская литература». 7 класс.

Тема: «В. Набоков. «Рождество».

Прием: Для развития творческого воображения можно использовать такие задания: придумай другой конец для произведения.

1. Смерть главного героя, отца Слепцова, который не смог пережить горе и тоску по сыну.

2. Бабочка рождается из кокона и сразу умирает.

3. Рассказ в рассказе. Смерть сына-это сон или галлюцинация, и сын Слепцова жив, просто потерялся. Страшный сон отца –это переживания за сына.

На каждом уроке литературы можно использовать работу с иллюстрациями: подберите к эпизодам словесное описание из художественного текста.

Прием «Домино» позволяет проверить качество чтения художественного текста, причем учитель может дифференцировать объем карточек и уровень сложности проверки знания текста. Небольшие отрывки художественного текста вбиваются в таблицу (в один или два столбика) в хронологической последовательности, после разрезаются и перемешиваются. Задача учеников расположить карточки в хронологическом порядке.

Диаграмма качества знаний по предметам «Русский язык» и «Русская литература» за три года: 2019-2020, 2020-2021, 2021-2022 учебные года учителя Антоновой О.С. КГУ «СОШ №11» ОО по г.Семей УО области Абай.

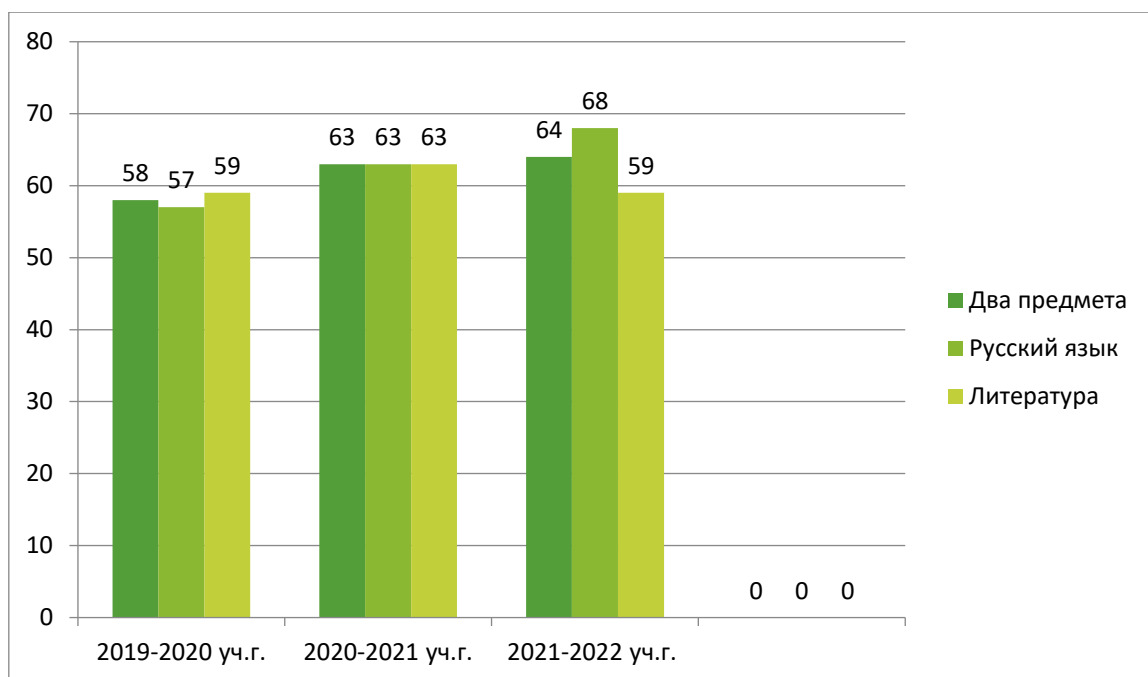

Рисунок 1 - Показатели качества знаний по предметам «Русский язык» и «Русская литература» за 2019-2020, 2020-2021, 2021-2022 учебные года

По данной таблице видно повышение качества знаний за три года в среднем на 6 % по двум предметам: по русскому языку на 11%, по русской литературе качество знаний стабильно 59%.

В результате обучения смысловому чтению у обучающихся:

- повысился интерес учащихся к чтению, к заучиванию текстов наизусть;

- изменилось отношение к урокам: больше учеников стали использовать дополнительный материал к урокам, особенно при подготовке домашнего задания;

- повысилось познавательное отношение к прочитанному: учащиеся научились глубже вникать в суть произведения;

- развилось положительное отношение к заданиям творческого и проблемно-поискового характера.

Чтение в современном информационном обществе носит «метапредметный» характер и умение читать относятся к универсальным учебным действиям. Это означает, что на каждом предмете должна вестись работа над текстом по формированию и развитию умений смыслового чтения.

Таким образом, продуманная и целенаправленная работа с текстом, позволяет вычерпывать ученику из большого объема информации нужную и полезную.

Смысловое чтение – это не просто ресурс повышения качества знаний, это ресурс повышения качества жизни.

Список использованных источников

1. Данилова Светлана Владимировна. Смысловое чтение как ресурс повышения качества знаний. [Электронный ресурс]: [Опыт работы на тем "Смысловое чтение \(infourok.ru\)](http://infourok.ru)

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚАЗІРГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Акылбекова Тамара Какимхановна

Кабыланбекова Айнур Тургазиновна

«27 жалпы орта білім беретін мектеп» КММ Абай облысы

Семей қаласы, Қазақстан

Андатпа. Бұл мақалада қазіргі уақыттағы оқыту үдерісіндегі міндет оқушыларға берілетін ғылыми білімнің теориялық базасының жоғары деңгейде болуын ескере отырып, оқу үрдісінде жан - жақты білім беруде қазіргі заман талабына сай оқытудың жаңа технологияларын енгізу кеңінен қолдану өз тиімділігін көрсетуде. Жаңа технология қазіргі заманның талаптарына сай жүйеленген, тиімді әдістердің бірі. Жаңа технологияның басты ерекшеліктері ол барлық технологиялардың басын біріктіріп, бір жүйеге келтірілген, жинақталған үлгісі болып табылады. Мақалада оқытудың жаңа технологияларын пайдаланудың артықшылықтары мен тиімділігі туралы жазылған.

Білім беру жүйесін ақпараттандырудың негізгі мақсаты оқушылардың ақпараттық білім беру жүйесін ақпараттандыру басты назарға алынып отыр. Олай болса, білім беруді ізгілендіру, ақпараттандыру – бүгінгі заман талабы. Бұл талап білім беру саласында инновациялық өзгерістерге әкеліп, оқудың оқытудың негізі ретінде тұлғалық дамуды қарастырады.

Аннотация. В данной статье, принимая во внимание высокий уровень теоретической базы научных знаний, поставленных перед студентами, поставленной в современном учебном процессе, широкое использование новых технологий обучения в соответствии с современными требованиями в образовательном процессе показывает его эффективность. Основными особенностями новой технологии является то, что она представляет собой

единую, интегрированную модель всех технологий. В статье описаны преимущества и эффективность использования новых технологий обучения. Основной целью информатизации системы образования является информатизация информационно-образовательной системы обучающихся, поэтому гуманизация и информатизация образования является требованием сегодняшнего времени, которое ведет к инновационным изменениям в сфере образования и учитывает личностное развитие.

Abstract. In this article, taking into account the high level of the theoretical basis of scientific knowledge given to students, the task in the current teaching process, the widespread use of new teaching technologies in accordance with modern requirements in the educational process shows its effectiveness. The new technology is one of the systemized and effective methods in accordance with modern requirements. The main features of the new technology is that it is a unified, integrated model of all technologies. The article describes the advantages and effectiveness of using new teaching technologies. The main goal of informing the educational system is to inform the information educational system of students. Therefore, humanizing and informing education is a requirement of today's time. This requirement leads to innovative changes in the field of education and considers personal development as the basis

Қазіргі қоғам – жаңа ақпараттық технологиялар дәуірі. Ғылымның жаңа бағыттарын меңгеру - өмір талаптарына сай болу деген сөз. Жаңа ғасырда даму мен гүлденудің, табысқа жетудің кілті білімде. Сондықтан да ақпараттық қоғам қойып отырған басты талаптардың бірі – ақпаратты меңгере алатын, жан-жақты білімді, жаңа білімдерді игеруге қабілетті, дербес шешім қабылдай алатын, икемді ұрпақ тәрбиелеу. Қазіргі кезде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттық мәліметтер ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту білім беру мекемелерінің басты міндеті болып отыр. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек. Сондықтан да әрбір оқытушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бет бұрыс жасалуы қажет. Өйткені мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны енгізуді міндеттейді. Білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі – оқытудың әдіс тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда оқытушылар инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде. Оқытуды технологиялау идеясының пайда болуы ең алдымен әртүрлі теориялық және тәжірибелік іс-әрекет аймақтарына техникалық прогрестің енуімен байланысты. Білім беру технологияларының даму тенденциялары тұлғаның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамуына мүмкіндік беретін гуманитарлық білім берумен тікелей байланысты. "Білім беру технологиялары", "педагогикалық технология" терминімен қатар "оқыту технологиялары" термині қолданылады. Оның біріншісі көлемді болып келеді.

Өйткені, білім беру технологиясында оқушының, үйренушінің тұлғалық сапасын дамыту және құрумен байланысты болатын тәрбиелік аспекті бар.

“Оқыту технологиясы – белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұны жүзеге асырылады”, – деп С.Әбенбаев айта келіп, оның құрылымын төмендегідей етіп көрсетеді [1]:

- оқытудың мақсаты;
- білім берудің мазмұны;
- педагогикалық өзара әрекеттестіктің құралы (оқыту және мотивация), оқыту процесін ұйымдастыру;
- оқушы, оқытушы;
- әрекеттің нәтижесі (сонымен бірге кәсіптік даярлықтың деңгейі).

Сонымен қатар, С.Әбенбаев нақтылы педагогикалық процесті талдап жүзеге асыруды “... оқыту технологиясын жобалау процесі деп атауға болады” деп айта келіп, оның құрылымын төмендегідей анықтайды:

- оқу жоспары және бағдарламасына сай оқытудың мазмұнын таңдау;
- оқытушы бағдарлай алатын оқытудың басымды мақсатын таңдау, яғни жобалау барысында білім алушыларда қандай кәсіптік және тұлғалық сапа қалыптасады, міне соны анықтау;
- мақсаттарға немесе басымды бір мақсатқа негізделіп оқыту технологиясын таңдау;
- оқыту технологиясын талдап жасау.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелеріне сәйкес білім берудің қазіргі заманғы технологиясының нұсқауы, төмендегі принциптердің қатысуымен жасалуы тиістігі анықталуда:

- дидактикалық жүйені көрсететін технологияның бүтіндік принципі;
- қойылған мақсатқа жету үшін нақты педагогикалық ортада технологияларды қайта өндіру принципі;
- оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына және оның танымдық қабілеттілігіне оқыту процесінің бейімделу принципі;
- біріктірілген білімдерді құру үшін оптимальді жағдай жасайтын оқу ақпараттарының потенциалды көп болу (артық болу) принципі.

Педагогикалық технологияның міндеттері:

- әр түрлі қызмет саласындағы іскерлік пен дағдылардың шыңдау, білімнің тереңдігін, беріктігін арттыру;
- мінез – құлықтағы әлеуметтік құнды әдеттер мен формаларды нығайту және арттыру;
- технологиялық құрал-саймандармен жұмыс істеуге үйрету;
- технологиялық ойлау дағдыларын дамыту;
- оқу міндеттері мен қоғамдық пайдалы еңбек ұйымдастыруда технологиялық тәртіпке сай нақты әдеттерді тәрбиелеу.

Қазақстан Республикасының "Білім туралы" заңында білім беру жүйесінің жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған рөлі атап көрсетіле келіп, "педагог қызметкерлер оқушылардың мемлекеттік білім

беру стандартында көзделген деңгейден төмен емес білім, білік, дағды алуын қамтамасыз етуге, жеке шығармашылық қабілеттерінің көрініп, дамуы үшін жағдай жасауға міндетті,"- делінген [2].

Бастапқыда көрсетілген педагогтар оқыту технологиясы, оқу технологиясы және педагогикалық технология арасында өзгешелік қоймады. «Педагогикалық технология» термині тек қана оқытуға байланысты қолданылады, ал технологияның өзі техникалық құралмен оқытуды түсіндіріледі. Бүгін педагогикалық технологияны, педагогикалық міндеттерді шешумен байланысты, педагогтің жалғастырмалы жүйедегі іс-әрекеті ретінде немесе алдын-ала жобаланған педагогикалық процестің тәжірибе де тұрақты және жалғастырмалы шығаруы ретінде түсіндіріледі. Педагогикалық технология – педагогикалық іскерліктердің жетістігіне жеткізетін ғылыми жобалау және нақты өндіру. Сонымен педагогикалық процесс белгілі жүйе принциптерінде құрылатын болғандықтан, педагогикалық технология сыртқы және ішкі болып бөлінеді

Педагогикалық технология педагогикалық шеберлікпен өзара қарым-қатынаста. Педагогикалық технологияны өте жақсы меңгеру дегеніміздің өзі – шеберлік. Технология және шеберлік қатынастарына қарағанда меңгеруге болатын педагогикалық технология басқалар сияқты тек қана орталықтанбайды. Педагогтің тұлғалық ерекшеліктерімен анықталатыны байқалады. Бір ғана технология әр түрлі мұғалімдермен іске асуы мүмкін, бірақ оны іске асыру ерекшеліктерінде олардың осы педагогикалық шеберлігі және кәсіпқорлығы көрінеді.

Мысалы, қарым-қатынас процесі және оны іске асыру; жеке бұл оқытудың, оқу іс-әрекетін педагогикалық белсендіру, оқытудың қорытындыларын бақылау және бағалау, және неғұрлым нақты – оқу жағдаятын талдау, сабақтың басталуын ұйымдастыру және т.б. типтес міндеттерін шешу технологиясы.

Сонымен, оқыту технологиясы сабақ беру әдістемесімен салыстырғанда, оқушылардың өздерінің іс-әрекетін ұйымдастыру тәсілдері және мазмұнын өндіруді көрсетеді. Олар диагностикалық білім маңыздылығын және оқыту процесінің қасиеттерінің жалпы оқушылардың тұлғасын дамытуға бағытталған объективті бақылауын қажет етеді. Қазіргі заманда білім берудің, оны дамытудың көкейкесті мәселелерін шешу нақты, ғылыми-теориялық және практикалық бағыттағы реформаны қамтамасыз ететін, білім беру жүйесін прогрессивтік және динамикалық бірлікте тұтас, интегративті дамытуды жобалау мен жасақтауды, ерекше оқу-тәрбие процесін, жоғары тиімділіктегі педагогикалық технологияның пайда болуын талап ететін дидактикалық ғылымға тікелей тәуелді. Осыған байланысты іргелі ғылыми зерттеулердің неғұрлым өзекті де зор болашағы бар көкейкесті бағыты Қазақстандағы өркениет дамуының қарқынына және бүкіл дүниежүзінде соңғы жылдары жүріп жатқан ірі өзгерістерге сәйкес дамуда. Ал, жақын болашақтағы Қазақстан Республикасының дүниежүзілік процесте алатын орны оның үкіметі мен халқының Қазақстанды ғылымды мол қажет ететін, материалдық өндірістері басым дамыған мемлекетке айналдыру жөнінде алдына стратегиялық мақсат

қоюға бел байлауымен айқындалады. Сондықтан, мұғалімдер қауымына зор жауапкершілік, үлкен міндет жүктеледі. Мұндай міндетті шешу мұғалімдерден мектептерде оқушыларға беретін ғылым негіздерін олардың болашақ іс-әрекетінің берік негізі әрі тірегі болатындай етіп оқытуды, оқу-тәрбие процесін, білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әр алуан құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды, педагогикалық технологияларды меңгеруді, педагогикалық жаңалықтарды тәжірибеге батыл енгізуді талап етеді [3]. Қазіргі өндірілген және білім беру тәжірибесінде білімді трансформациялау, іскерліктер мен дағдылар, проблемалық, бағдарламаланған әртүрлі деңгейлік, бейімдік, модульдік оқыту және т.б. технологиялары қолданылады.

Білім беру технологиясы келесі процедураларды қамтиды: оқытушы тапсырмасының негізін, оның мақсатын, операцияларды орындау сатыларын және қорытындысын түсіндіреді; әрбір операцияны орындауды көрсетеді және оқушылардың зейінін белсендіреді; әрбір операцияны қайта түсіндіреді, оқушыдан нені ұққанын, нені ұқпағанын түсіндіру арқылы; оқушы әрбір операцияны, нені орындап жатқанын дауыстап айтып орындауын өтінеді; оқушыға әрбір операцияны, педагогтің нұсқаулары бойынша орындауды ұсынады; оқушылардың іс-әрекетіне баға береді және егер қажет болса жөндеулер енгізеді; оқушы операцияларды қате жібермегенше орындай береді; оқушыны берілген жұмысты орындауымен мадақтайды.

Технология негізінде оқушыға суреттелген өнімді түрдегі берілген әрекетті меңгеруді қамтамасыз ететін, орындаушы функцияларына бөлінген мұғалім іс-әрекеттерді түсіндіру, операцияларды көрсету, оқушылардың оны орындауын бағалау және жөндеумен байланысты.

Ойлау іс-әрекеттерін кезеңдік қалыптастыру технологиясы.

П.Я. Гальперин теориясының негізінде пайда болған. Оны кезеңдер қатары түрінде елестетуге болады. 1-ші кезең оқушылардың ынтасын белсендіруін анықтайды. 2-ші кезең іс-әрекеттің бақылау негізінің сызбанұсқасын түсіндірумен байланысты. Оқушылар алдын-ала іс-әрекет мінездемесімен, оның өту шарттарымен, бақылаушылық, орындаушылық іс-әрекеттердің өтуімен танысады. Іс-әрекеттер жалпылығының деңгейі, яғни оларды басқа шарттарға ауыстыру, осы іс-әрекеттерді бақылау негізінің толықтылығына байланысты. Осындай негіздің 3 типін бөліп көрсетеді: дайын түрде үлгімен беріледі, бақылаудың толық емес жүйесі, оперативті орындау қажет (мысалы, оқыту техникасы элементтерін меңгеру); дайын күйінде іс-әрекеттердің нақты бақылау негізінде берілуі; іс-әрекеттердің бақылау негізі – жалпыланған түрде беріледі. 3-ші кезең – іс-әрекетті сыртқы пішінді орындау материалды немесе материалданған, яғни кез-келген модель, сызба, схемалар және т.с.с. көмегімен орындалады. Бұл іс-әрекеттер тек бағдарлық қана емес, сонымен қатар орындаушылық және бақылаушылық функциялары. Бұл кезеңде оқушылардан олар жасайтын операцияларды және олардың ерекшеліктерін айтқызу қажет. 4-ші кезең – «сыртқы» тілді анықтайды, мұнда іс-әрекет ары қарай тілдік (ауызша

немесе жазбаша) көрнекілеу және материалданған құралдардан бөлініп алынған, жалпыламаға ұшырайды.

5-ші кезең – ішкі тілдік кезең, мұнда іс-әрекет ой пішінге ие болады. Соңында 6-шы кезең іс-әрекетті ойлау жобасында орындаумен байланысты (іс-әрекетті интериозациялау).

Ойлау іс-әрекетін кезеңдік қалыптастыру технологиясының жетістігі, оқушылардың жекеше түрде жұмыс жасау жағдайын қалыптастыру, және оқу-танымдық іс-әрекетті өзіндік басқаруын себептендіру.

Педагогикалық жаңалық - жаңа идеялар, әдістер, технологиялар ғана емес, педагогикалық процесс элементтерінің бірлігінің немесе жеке элементтерінің білім беру мен тәрбиелеудегі белгілі міндеттерді тиімді шешу жолы. Дәстүрлі оқу пәндерінде шоғырландырылған мақсат пен міндеттер қойылмайды, пәнді меңгерудің басты міндеті болып, ғылыми міндеттерді фотографиялық түрде меңгерту, көбінесе есте сақтау мен қайта жаңғырту деңгейінде ғана қалады. Мұғалімдердің жұмыс тәжірибелерін зерттеу, когнитивті ауқымдағы (Б. Блум) білім беру мақсатының технологиясымен сәйкес, мұғалімнің зейіні мен меңгерілген материалды «Білімділігіне» және «Түсініктілігіне» шоғырланады, ал талдау-жинақтауға, оқушылардың әрекетін өздік бағалауына, мұғалім іс-әрекетіне аз деңгейде назар аударылатынын көрсетіледі.

Педагогикалық технология үш аспектіде қаралады: ғылыми; процессуалды-сипаттамалы; процессуалды-әрекеттік. Осындай жолмен педагогикалық технология оқытудың рационалды жолдарын зерттеуші ғылым ретінде қызмет етеді, сонымен қатар тәсілдер жүйесі ретінде, принциптер мен оқытуды зерттеуші қызметін атқарады.

Бір технологияның өзі әр орындаушыда әр түрлі сипатта болуы мүмкін, өйткені, шебердің тұлғалық компетенттілігі, оқушылар контингенті, сыныптағы психологиялық ахуал, көңіл-күй әр түрлі болуы мүмкін. Бір технологияны қолданғандағы әр педагог алған нәтиже әр түрлі болғанымен, бірі-бірімен ортақ технологияның сипатына сай белгілері болады.

Ғалым-академик В.М. Монахов оқыту технологияларының практикадағы қолданыс аясын тереңірек зерттей келіп, оны жаңаша қырынан танытады. Ғалымның пікірінше: «Технология – оқушы мен ұстазға бірдей қолайлы жағдай тудырушы оқу процесін ұйымдастыру және жүргізу, бірлескен педагогикалық әрекетті жобалаудың жан-жақты ойластырылған үлгісі».

Педагогикадағы ғылыми ой-тұжырымдардың негізінде В.П. Беспалько: «Оқу технологиясы – тәжірибеде жүзеге асырылатын, белгілі бір педагогикалық жүйенің жобасы», - деп көрсетеді. Мұнда ғалым педагогикалық ықпал ететін арнайы ұйымдастырылған, мақсатты, бір-бірімен өзара байланысты әдіс-тәсілдер жиынтығы ретінде қарастырады.

Педагогикалық технология педагогикалық шеберлікпен өзара қарым-қатынаста. Педагогикалық технологияны өте жақсы меңгеру дегеніміздің өзі – шеберлік. Бір ғана технология әр түрлі мұғалімдермен іске асуы мүмкін, бірақ оны іске асыру ерекшеліктерінде олардың осы педагогикалық шеберлігі және кәсіби іскерлігі көрінеді.

Сонымен, оқыту технологиясы сабақ беру әдістемесімен салыстырғанда, оқушылардың өздерінің іс-әрекетін ұйымдастыру тәсілдері және мазмұнын өндіруді көрсетеді. Олар диагностикалық білім маңыздылығын және оқыту процесінің қасиеттерінің жалпы оқушылардың тұлғасын дамытуға бағытталған объективті бақылауын қажет етеді [4].

Қорыта айтқанда, жаңа технологиялардың қай түрін алсақ та, олардың тиімділігі тек қана мұғалімнің шеберлігімен және осы шеберлікті шындай түскендігімен ғана шын күшіне ие бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Кукушкин В.С. Современные педагогические технологии. Начальная школа. – Ростов н/Д: изд-во «Феникс», 2004.

2. Подласый И.П. Педагогика начальной школы: Учебное пособие.- М.: Гуманит. Изд. центр ВЛАДОС, 2000.

3. Ш.Т. Таубаева, С.Н. Лактионова Педагогическая инноватика как теория и практика нововведений в системе образования. - Алматы, Научно-издательский центр «Ғылым», 2001.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ И СЛУШАНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Акмамбетова Зульфия Сардаровна

учитель русского языка и литературы, педагог-эксперт КГУ

Астана, Казахстан

Андатпа. Мақалада оқушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларын дамытудың мүмкіндіктері қарастырылған. Тыңдалым және айтылым дағдыларын дамыту арқылы оқушылардың өз ойын еркін жеткізе білу мен әңгімелесушіні дұрыс түсінудің қажетті шарты болып табылады. Тыңдалым дағдысы оқушының сөздік қорын көбеюіне оң ықпал етеді, ол талқылау және қайталау арқылы бекітіледі. Тыңдалым мен айтылым дағдысын дамыту мұғалімнің негізгі міндеті. Сондықтан мұғалім орыс тілі сабағында оқушылардың ойын еркін жеткізуін қамтамасыз ете білуі керек.

Аннотация. В статье описываются возможности развития у школьников навыков слушания и говорения. Умение слушать и говорить, то есть умение подавать информацию, является необходимым условием правильного понимания собеседника. Тексты для аудирования должны способствовать освоению изучаемой лексики, которая закрепляется с помощью обсуждения и пересказа. Главная задача учителя при обучении этих навыков состоит в том, чтобы обеспечить непринужденную атмосферу на занятиях по русскому языку.

Abstract. The article describes the possibilities of developing students' listening and speaking skills. The ability to listen and speak, that is, the ability to present information, is a necessary condition for the correct understanding of the interlocutor. Listening texts should contribute to the development of the studied vocabulary, which is consolidated through discussion and retelling. The main task of the teacher in teaching listening and speaking is to provide a relaxed atmosphere in the Russian language classes.

В настоящее время в основе содержания учебной программы лежит коммуникативный подход, направленный на развитие четырех навыков речевой деятельности: слушания, говорения, чтения и письма. Основная задача учителей-

языковедов – это формирование коммуникативной компетенции школьников – умения слушать, говорить, понимать, рассуждать на различные темы, создавать свои тексты, как письменные, так и устные.

В начальной школе закладываются основы грамотности учащихся, происходит обучение навыкам речевой деятельности – слушанию, говорению, чтению и письму. Все эти процессы происходят последовательно, в определенном порядке. Сначала развивается аудирование – дети слушают речь и пытаются ее понять. Дальше совершенствуется говорение – на основе услышанного дети пытаются воспроизвести речь. После овладения говорением дети учатся читать, и только потом учатся письму. Это естественный процесс, который всегда протекает одинаково.

Навыки слушания и говорения относятся к базовым коммуникативным навыкам. Слушание (аудирование) – это мыслительная деятельность, связанная с восприятием, пониманием речи на слух. Главный критерий полноценного слушания – степень адекватности понимания услышанного.

Умение слушать – один из основных навыков, который необходим для эффективной коммуникации и важен в повседневной жизни. Он является одним из критериев коммуникабельности человека. Когда человек понимает то, что говорят, воспринимает сообщение, вдумывается в услышанное, умеет анализировать – это называется эффективным слушанием. Результаты исследования психологов показывают, что большинство людей не обладают навыками эффективного слушания.

Говорение – это воспроизведение устной речи, выражение мыслей в устной форме. Это продуктивный вид речевой деятельности. Говорение и слушание взаимосвязаны, т.к. один процесс подразумевает второй. Для формирования коммуникативных умений школьников на каждом уроке нужно «в первую очередь создать речевую ситуацию, которая естественным образом рождает мысль и требует ее реализации в речи» [Е. С. Антонова, с. 6]. Обучение всем видам речевой деятельности необходимо формировать постепенно с самых первых уроков и продолжать весь период обучения в школе, и только тогда учащиеся действительно будут владеть навыками грамотного ведения беседы и переписки.

Одним из средств обучения навыков говорения и слушания – это аудирование. При работе с аудиотекстом выделяют три основных этапа: предтекстовый, текстовый и послетекстовый. В методическом пособии «Развитие навыков слушания и говорения на уроках русского языка» (Кожамкулова Г.Е., Шомина Г.К.) подробно описываются этапы работы с аудиотекстом.

Предтекстовый этап (выполняемый перед началом прослушивания)	Текстовый этап (выполняемый во время прослушивания)	Послетекстовый этап (после прослушивания текста)
1. Работа с заголовком.	1. Найди/ выбери/ прочти/ соедини/ вставь:	- Опровергни утверждения или согласишься с ними.

<p>можно попросить учащихся по заголовку определить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тематику текста; - перечень поднимаемых в нем проблем; - ключевые слова и выражения и т.д. <p>2.Использование ассоциаций, связанных с именем автора.</p> <ul style="list-style-type: none"> -К какому жанру можно предположительно отнести этот текст? - Кто, по-вашему, будет главным героем? - Где и в какое время может происходить действие? <p>3. Формулирование предположений о тематике текста на основе имеющихся иллюстраций.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ответы на предложенные вопросы; - подтверждение правильности/ ложности утверждений; - подходящий заголовок к каждому из абзацев; - подходящее по смыслу предложение, пропущенное в тексте; - описание внешности/ места, события/ отношения кого-то к чему-то и т.д. <p>2. Догадайся:</p> <ul style="list-style-type: none"> - о значении слова по контексту; - как будут развиваться события во второй главе (части) текста. 	<ul style="list-style-type: none"> - Докажи, что... - Охарактеризуй ... - Скажи, какое из следующих высказываний наиболее точно передает основную мысль текста? - С каким из данных выражений был бы не согласен автор? - Расскажи текст от лица главного героя. - Кратко изложи содержание текста. - Подумай, что могло бы случиться, если бы.... - Придумай новый конец текста. - Придумай новое название. - Подбери (выбери) пословицы, которые подходят по смыслу к данной ситуации и наиболее точно передают идею текста и т.д.
--	--	--

Таблица 1 - Примерные задания для работы на разных этапах аудирования

Задания по слушанию могут быть самыми разными. Важно соблюдать принцип «от простого сложному». (таб.1))

Обновлённая образовательная программа даёт возможность учителю самостоятельно подбирать тексты. Тексты должны быть содержательными, обладать познавательной ценностью и смысловой завершенностью, иметь ясное и простое изложение. В тексте должны подниматься проблемы, побуждающие к размышлению и рассуждению, т.е. развивать функциональную грамотность. При прослушивании аудиоматериала нужно прежде всего настроить ученика на его активное восприятие, чтобы дети могли услышать нужную информацию и затем точно передать ее голосом.

Слушание и говорение тесно связаны между собой: прослушивание подготавливает говорение, а говорение помогает воспринимать речь на слух. Как мы видим, аудиотексты дают информацию для обсуждения, что способствует развитию навыков говорения. В методике обучения языкам выделяют два основных пути формирования говорения: с опорой на текст, без опоры на текст. Первый путь предполагает развитие монологических навыков на основе прослушанного или прочитанного текста. Здесь можно использовать задания, составляющие содержание урока, т.е. задания третьего (послетекстового) этапа работы с аудиотекстом. Второй путь связан с развитием этих навыков без опоры на текст, отталкиваясь лишь от тематики и проблематики обсуждаемых вопросов, изученной лексики и грамматики. Данный путь применяется на среднем и старшем этапах обучения, когда

языковой и содержательный уровень знаний по обсуждаемой теме достаточно высок.

Как развивать навыки слушания и говорения на уроках?

При изучении раздела «Жизнь и творчество» в 5 классе по сказке Дж. Родари «Наследство Большой мыши» можно организовать урок для развития навыков слушания и говорения с опорой на текст.

В начале урока идет подготовка школьников к восприятию текста (предтекстовый этап). На этом этапе обсуждается заглавие произведения. Здесь возможны разные варианты. Можно использовать приемы «Дерево предсказаний» или «Корзина идей», с помощью которых ученики фиксируют свои предположения, касающиеся содержания произведения «Как вы думаете, о чем произведение?», «Что такое наследство?» «Подберите к слову наследство синоним» и т.д. Уже на дотекстовом этапе учащиеся составляют мини-монологи, прогнозируя содержание текста, комментируя его заголовки и т.д.

Далее (текстовый этап) учитель читает произведение с остановками, заранее разбив текст на смысловые отрывки. Важно, чтобы каждый отрывок был логически законченным, при этом давал простор для воображения: «Что будет дальше?». На этом этапе лучше использовать вопросы открытого характера: «Как думаете, какое добро может быть у матери Мыши?», «Почему именно так распорядилась мать своим богатством?», «Кто из детей, по вашему мнению, получил самое большое наследство и почему?», «Что может стать с полученным богатством?», «Почему самым удачливым и счастливым оказался Полуус?». Важно выслушать предположения всех детей.

На стадии рефлексии (послетекстовый этап) текст уже должен представлять собой единое целое. Подводим детей к самостоятельному выводу: «Каков поучительный смысл сказки?», «Каким качеством обладал Полуус, которое помогло ему выжить?». Можно вернуться к приемам, использованным в начале урока и проанализировать предположения учащихся. Задания после прочтения текста предполагают более продолжительные высказывания. Здесь же происходит установление логико-смысловых связей речи, анализ использованных средств выразительности, речевых приемов, способов аргументации и т.д.

В финальной части работы с текстом можно предложить учащимся разделиться на группы подобрать пословицу, выражающую главную идею произведения: «К кому из героев сказки можно отнести эти пословицы? Объясните свой выбор».

Самое затруднительное для большинства детей - это формулировка основной мысли произведения. В этом учащимся помогут наводящие вопросы «Как можно сформулировать основную мысль сказки?», «Что высмеивает автор?», «Насколько актуальна, злободневна сказка в наши дни?», «Можно ли утверждать, что полученное наследство приносит вред?», «Какие пословицы отражают основную мысль сказки?».

Для успешной организации урока следует выбирать произведения для анализа небольшие. Текстовый материал нужно выбирать, учитывая возрастные

особенности школьников. Текст должен быть неизвестным для всех учеников, должен иметь неожиданную развязку, открытый финал. Не следует делать много «остановок», достаточно разбить текст на 3-4 смысловые части.

Такой урок превращается в полилог, активным участником которого станет каждый ученик. А мы знаем, что диалог по праву считается наиболее эффективным средством для развития навыка говорения.

Создание на уроке русского языка атмосферы совместной творческой деятельности учителя и учащегося не только развивает навыки слушания и говорения, но и пробуждает интерес школьников к чтению.

Таким образом, значение процесса слушания и говорения в учебной деятельности школьников огромно, так как от этого зависит усвоение материала не только по русскому языку, но и по другим предметам.

Список использованных источников

1. Г. Кожамкулова, К. Шомина. Развитие навыков слушания и говорения на уроках русского языка: методическое пособие/ составители: Г. Кожамкулова, К. Шомина. – Астана, 2015г. Электронный ресурс: <http://sc0005.stepnogorsk.aqmoedu.kz/public>
2. А.А Попыткина, Н.И. Бенеш. Слушание и говорение, как навыки функциональной грамотности. Электронный ресурс: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=19888>.
3. Антонова Е.С. Тайна текста. Методические рекомендации к рабочей тетради для развития речи и мышления школьников 5-6 классов/ Е.С. Антонова. М., 2011.
4. Н.А. Зайцева. Комплекс методических разработок по анализу текста: 4-7 классы. Часть 2. 2009.
5. Н.В. Котова. Функциональная грамотность: развитие навыков слушания и говорения младших школьников в изучении языковых дисциплин. Электронный ресурс: https://open-school.kz/glavstr/tema_nomera/tema_nomera_167_6.htm
6. <https://textbook.tou.edu.kz/b>

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ТЕТІКТЕРІ: ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ЖҮЙЕЛІ ШЕШУ

Дюсембаева Сабира Зекенова

“Жаңа Ғасыр” №175 гимназия, Алматы қаласы, Қазақстан

Аңдатпа. Бұл мақалада білім сапасын арттырудың тетіктері, төмен үлгерім мәселесін жүйелі шешудің жолдары, ұстаздардың кәсіби біліктілігін жетілдіру, оқу процесі барысында қолданылатын әдіс-тәсілдер, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай тапсырмалардың дайындалуы туралы баяндалған.

Аннотация. В данной статье описаны механизмы повышения качества образования, пути системного решения проблемы низкой успеваемости, повышения профессиональной квалификации педагогов, методы, применяемые в ходе образовательного процесса, составления заданий с учетом возрастных особенностей обучающихся.

Abstract. This article describes the mechanisms of improving the quality of education, ways to systematically solve the problem of low performance, improving the professional qualifications of teachers, methods used during the educational process, and preparation of tasks according to the age characteristics of students.

Бүгінгі әлем дамуының жаңа ұстанымдары білім беру жүйесінен күн сайынғы экономикалық, әлеуметтік және мәдени өзгерістерге мейлінше бейімделуді талап етеді. ХХІ ғасыр білім беру саласының қоғамының даму үдерісі, ақпараттардың үздіксіз ағыны және де ғылымның өзгеруіне байланысты болып отыр. Заманауи білім кеңістігінен өту жағдайында бәсекеге қабілетті жаңарған ұлттық санаға ие тұлға қалыптастыру ұстаздың басты міндеті саналуда. Білім беру саласында жаңартылған білім мазмұны қолданысқа еніп жатқаны баршамызға мәлім. Осы өзгерістерге сай бүгінгі мұғалім де өз сабағын жаңаша құру міндетті. Білім сапасын арттыруда педагог қызметінің жалпы және кәсіби құзырлығын қалыптастыруда әдіс тәсілдерді қолдануы және тәжірибе алмасуы. Қай елдің болсын өсіп өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейінде даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың - болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей өскелең ұрпаққа сапалы, мән-мағыналы, ұлттық тәрбие мен білім өзектілігін жойған емес. Шәкірттеріміздің мектепте табысты оқуы ғана емес, өмірде де табысты болуы ұстаздың мықтылығы, білімділігі мен жаңашылдығында. Қай салада болмасын ондағы жұмыстың нәтижесі сапамен өлшенеді. Сапалы оқыту және өздігінен оқып білім алып алуға баулу негізінде ғана оқушылардан парасатты азамат тәрбиелеп шығаруға болады [1]. Білімнің сапалы болуы тікелей мұғалімге, оның білім дәрежесі мен іздену шеберлігіне байланысты. Сапаны көтерудегі ең өзекті мәселелердің бірі – мұғалімдерді даярлау және кәсіби шыңдау мәселесі болып отыр. Жаңа заман мұғалімі «дайын» білім көзі ғана болмай, оқушылардың танымдық іс - әрекетінің ұйымдастырушысы және үйлестіруші бола білуі, білімнің құндылық ретіндегі сипатына терең мән беруі, нәтижеге бағытталған білім беруде жаңа жолдар мен әдістер табуға дағдыланған маман болуы қажет. Адамның болашағы оның қазіргі алған білімнің сапасына, көлеміне, ойлау деңгейіне байланысты. Жеке тұлғаны қалыптастыру тек қана әлеуметтік жағдайда ғана жүзеге асады, яғни адамның табиғи қабілеттеріне қоршаған орта әсер еткенде ғана толық ашылады.

Ал оқу орны - балаға бірден-бір әсер ететін орта. Сол себепті жеке тұлғаны қалыптастыру міндеті оқу орнына жүктеліп, білім алушының жеке қабілетін дамытуда, дарынын ашуда және қоғамдық белсенді әрекетін жүзеге асыруда мұғалімдердің іс-әрекеті мен озық тәжірибесі, қабілеті мен шеберлігі шешуші рөл атқарады. Ол үшін оқыту ісіне жаңа әдіс- тәсілдер дайындап, тәжірибеге енгізуге тиіспіз. Өйткені, мұғалім дамымай оқушы дамымайды, ақпараттық және білім беру технологияларын пайдаланбай, білім алушы мен мұғалімнің сапасын арттырамын деу мүмкін емес. Ұлтымыздың ұлы ұстазы Ахмет Байтұрсынов «білім біліктілікке жеткізер баспалдақ, ал біліктілік сол білімді іске асыра білу дағдысы» деп білім мен біліктілік жайлы үлкен ой айтқан. Дәрігер өзінің білместігімен бір ғана адамға зардап әкелуі мүмкін, ал педагог бір ұрпақты құртуы мүмкін. Ендеше білім берудің нәтижелігі мұғалімнің шеберлігі, шығармашылығы мен кәсіби құзіреттілігіне тікелей байланысты.

Қазіргі заман талабына сай мұғалім болу аз, мұғалім- инноватор - иннотехник болуы керек. Бұл жолды мұғалім, пәнін неғұрлым жылдам әрі іс-

тәжірибе жинақтай жүріп өтсе, онда әрине, бүгінгі шәкірт – ертеңгі маман болашағына нық қадам басады. Бүгінгі мұғалім қоғамдық- әлеуметтік талаптарына жауап беретін, жаңаша ойлау дағдысын меңгерген, білім алушының жан-жақты дамуын ұйымдастыра алатын және жұртшылықпен ынтымақтастық орнатуға икемді, шығармашыл тұлға болуы тиіс [2].

XXI ғасыр - ақпарат ғасыры болғандықтан, адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Ізденімпаздық - шығармашылыққа апаратын бірден-бір жол. Шығармашылық тұлға қалыптастыру үшін оқушының өзін-өзі тануына өзіндік «менін» қалыптастыруға, сол «меннен» шығармашылық тұлғаға жетуіне ықпал жасау әр мұғалімнің міндеті. Тарих сабағында оқушылардың білім деңгейлерін шығармашылық деңгейге дейін жеткізу мақсатындағы іс-әрекеттердің бірі - шығармашылық тапсырмалар болып табылады. Шығармашылық тапсырмалардың өзін оқушыларды қабілетіне, пәнге деген сүйіспеншілігіне байланысты оқуға қойылатын талаптарын басшылыққа ала отырып, жүргізген жөн. Ол үшін оны түрлендіре әрі орындауға жеңіл етіп берген тиімді болмақ. Бір сабақтың өзінде бірнеше тапсырма ұсынып, таңдап орындауды баланың өз қалауына қалдыру керек. Өте жемісті тәсілдердің бірі - тапсырмаларды жүйеге бөліп, оқушының біліміне, қабілетіне байланысты ұсынуға болады [3].

Мектеп - үйрететін орта, оның жүрегі - мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау.

Қоғамдағы болып жатқан өзгерістерге сәйкес білімін, іскерлігі мен дағдысын үнемі жетілдіріп, ізденімпаздығы мен шығармашылығын дамытып отыратын білікті маман даярлау қоғамның әлеуметтік талабы. Сондықтан да, қазіргі маманға қойылатын негізгі талаптың бірі - өзінің білімін әрдайым жетілдіріп отыру. Оқушылардың ізденімпаздық деңгейінің бағыттары, алған білімдері мен дағдылары оның әлеуметтік-психологиялық және психикалық-физиологиялық ерекшеліктеріне тікелей байланысты. Осы тұрғыда өзіндік жұмыстарды орындау барысында түрлі қиындықтарды жеңу, жаңа шығармашылық деңгейге өту, күткен нәтижеге жету шәкірттің көңіл-күйін көтеріп, оның шаттану, қуану сезімдерін тудырады. Мұндай көңіл-күй сезімі танымдық әрекетті одан әрі дамытуға себеп болады. Оқушылардың өз бетімен орындайтын жұмысы – шәкіртке берілетін білім сапасын арттырудағы аса маңызды жолдарының бірі. Жас тұлғаны жан-жақты жетілдіріп, қалыптастырудың міндетті шарты және құралы. Сондықтан тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін айтар болсақ, оқу орнында білім сапасын арттыруда, оқу

процесінің демеуші күші, оқытудың тиімді әдісі болып табылатындықтан оқушының өзіндік жұмысының маңызы зор [4].

Қорытындылай келе, білім сапасын арттырудың басты міндеті - заман талабына сай, жаңа технологиямен қаруланған, ұшқыр ойлы, кез келген уақытта жылдам шешім қабылдай алатын, заманауи ұстаз болу. Инновациялық әдіс тәсілдерді, оқушы жас ерекшелігіне сай қолдана білуі, үлгерімі төмен оқушының қызығушылығын, бейінін анықтап қолдай білуі- ұстаздың жанашыр қамқор болуында деп білемін. Қай заманда да өркениеттің өрлеуі интеллектуалдық шығармашылық қабілеттің негізінде іске аспақ. Бәсекеге қабілетті интеллектуалдық күші жетік маман кадрлар болмай, әлемдік бәсекеге төтеп бере алатындай экономиканың дамуы мүмкін емес. Ұлттық білім жүйесін инновациялау үрдісі тек қана отандық және шетелдердің білім саласындағы ең үздік жетістіктерін тиімді пайдалана алғанда ғана нәтижелі болары даусыз. Уинстон Черчилль айтқандай: “Мен мұғалімдерге қызыға қызғана қараймын, себебі олардың қолында қоғамды өзгертетін алпауыт күш бар. Олар бүгінгі ұрпақты қалай тәрбиелеп оқытса болашақ солай болмақ.”

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Нұрматов С. Ұлттық болмыс пен ұлттық сана. – Алматы: Ғылым, 1996.- 131 б.
2. Столяренко А.М. Социальды психология. - Юнити, 2001. - 543 б .
3. Бөлекбаева Ү. Ұстаздық ізденістер. - Алматы, 2007 – 10 б.
4. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. –А.: Білім, 2008- б.7

УЛУЧШЕНИЕ НАВЫКОВ ВЛАДЕНИЯ РУССКИМ ЯЗЫКОМ СРЕДИ ДЕТЕЙ ДЛЯ ИХ ИНТЕГРАЦИИ И УЛУЧШЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ОБУЧЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Есематова Акбота Бакытовна

Магистр педагогических наук, руководитель отдела среднего образования
ГККП «Методический центр» акимата г.Астаны, Казахстан

Андатпа. Akelius цифрлық платформасын қолдана отырып, орыс (ана емес) тілін оқыту тек орыс тілін меңгеру заңдылықтарын ашып қана қоймай, жалпы білім беру дағдыларының шекараларын кеңейтеді. Курсты аяқтағаннан кейін білім алушылар жалпыеуропалық тілді меңгеру шеңбері (CEFR) деңгейлер жүйесіне сәйкес ақ, А1, А1.1 (бастапқы деңгей) бастауыш деңгейінде тілді меңгеруі тиіс. Жоба шеңберіндегі орыс тілі сабақтарының басты мақсаттарының бірі-қарым-қатынас жағдайына бағытталған коммуникативті сөйлеуді қалыптастыру. Аралас оқыту форматы оқушы мұғаліммен тікелей байланыста болған кезде және кіріктірілген тілдік бағдарламасы бар гаджетті пайдаланған кезде сабақтарды бетпе-бет өткізуді қамтиды (біздің жағдайда бұл сандық платформа Akelius). Білім алушылардың сөздік қорын толықтыру бойынша жұмыс бүкіл оқу үдерісін сүйемелдейді. Орыс тілін (жергілікті емес) оқытудың барлық әдістерінің ішінде бастапқы кезеңде мигрант балалар үшін ең оңтайлы коммуникативті болып табылады. Сөзбен мұқият жұмыс істеуге, тезаурустың үнемі кеңеюіне деген қызығушылықты жүйелі түрде ояту қажет. Прогресс динамикасын сабақ барысында

білім алушылардың іс-әрекеттерін бақылау арқылы да, әр сабақтың соңында akelius платформасында орналастырылған квиз арқылы да бақылауға болады.

Аннотация. Обучение русскому (неродному) языку с использованием цифровой платформы AKELIUS не просто открывает и обосновывает закономерности овладения русским языком, но и расширяет границы общеучебных навыков. По окончании курса обучающиеся должны владеть языком на элементарном уровне А0, А1, А1.1 (начальный уровень) согласно системе уровней Общеввропейской рамки владения языками (CEFR). Одна из главных целей уроков русского языка в рамках проекта – формирование коммуникативной речи, ориентированной на ситуацию общения. Смешанный формат обучения предполагает проведение занятий в очном режиме, когда ученик напрямую контактирует с учителем и использует гаджет со встроенной языковой программой (в нашем случае это цифровая платформа Akelius). Работа над пополнением словарного запаса обучающихся сопровождает весь процесс обучения. Из всех методов обучения русскому языку (неродному) наиболее оптимальным для детей-мигрантов на начальном этапе является коммуникативный. Необходимо систематически пробуждать интерес к тщательной работе над словом, к постоянному расширению тезауруса. Динамику прогресса можно отследить как в течение урока, наблюдая за действиями обучающихся, так и через квиз, размещенный на платформе Akelius в конце каждого занятия.

Annotation. Teaching Russian (non-native) language using the AKELIUS digital platform not only reveals and substantiates the patterns of mastering the Russian language, but also expands the boundaries of general educational skills. Upon completion of the course, students should be able to speak the language at the elementary level А0, А1, А1.1 (initial level) according to the level system of the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). One of the main goals of the Russian language lessons within the framework of the project is the formation of communicative speech, focused on the situation of communication. The blended learning format involves conducting classes in full-time mode, when the student is in direct contact with the teacher and uses a gadget with a built-in language program (in our case, this is the Akelius digital platform). Work on replenishing the vocabulary of students accompanies the entire learning process. Of all the methods of teaching Russian (non-native), the most optimal for migrant children at the initial stage is communicative. It is necessary to systematically arouse interest in careful work on the word, in the constant expansion of the thesaurus. The dynamics of progress can be tracked both during the lesson, observing the actions of the students, and through the quiz posted on the Akelius platform at the end of each lesson.

Миграция преобладает в Центральной Азии, в первую очередь по экономическим причинам. Согласно оценкам, более 4 миллионов граждан стран Центральной Азии постоянно передвигаются в поисках лучшей работы и возможностей для жизни. Большинство граждан Центральной Азии переезжают в Российскую Федерацию, причем Казахстан является вторым по значимости пунктом назначения для мигрантов

Казахстан является страной транзита и назначения для миграции и, в меньшей степени, источником мигрантов – мужчин, женщин и детей. Согласно официальной статистике, по итогам 6 месяцев 2020 года в Казахстан въехало 2,9 миллиона иностранцев, в том числе из Узбекистана – 1,3 миллиона, Российской Федерации – 688,4 тысячи, Кыргызстана – 567,3 тысячи, Таджикистана – 191,2 тысячи.

Согласно государственной статистике Казахстана, дети составляют значительную часть из числа мигрантов в Казахстане. В 2017 году дети составили 15,7 процента от общего числа мигрантов, прибывающих в Казахстан, и 26,8 процента от общего числа мигрантов, покинувших Казахстан. Поскольку

дети мигрируют из стран Центральной Азии в Россию и обратно, все они должны говорить и читать по-русски в качестве основного языка общения. Русский язык широко используется в Казахстане как язык межкультурного общения, а также как язык школьного обучения. Государственная языковая политика Казахстана приветствует изучение как минимум трех важных языков: казахского, русского и английского.

С 2021 года ГККП «Методический центр» акимата города Астана в сотрудничестве Представительством Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ) в Республике Казахстан реализует пилотную программу «Улучшение навыков владения русским языком среди детей для их интеграции и улучшения результатов обучения в Казахстане» с использованием образовательной платформы Akelius.

Партнёрство направлено на достижение следующих целей:

- Совместное создание курса русского языка на учебной платформе для перехода с уровня А1 на уровень В1.

- Внедрение и расширение смешанного подхода к обучению, который поддерживает преподавание русского языка в классе, а также поддержку при выполнении домашних заданий.

- Самостоятельное обучение и расширение доступа к изучению русского языка для как можно большего числа детей и подростков, которые не имеют доступа к школам или языковым занятиям, или которые сильно отстают, чтобы иметь возможность присоединиться к формальному образованию. Методический Центр в рамках сотрудничества проводит масштабную работу по реализации пилотной программы в организациях образования города и методическому сопровождению педагогической практики учителей по обучению детей, затронутых миграционными процессами. Изучение проблем низкой успеваемости обучающихся является одной из задач программы. Общая цель этой инициативы заключается, в первую очередь, в обеспечении тех детей, которые по мнению школы сильно отстают по навыкам грамотности, особенно детей, затронутых миграцией, и детей, вернувшихся из зон конфликтов, возможностью непрерывного обучения, уделяя особое внимание грамотности и цифровым навыкам через изучение русского языка, и обеспечении необходимыми технологиями и человеческими ресурсами.

Курс русского языка на платформе Akelius тестируется и апробируется в г. Астана на базе 3 школ:

- 1) школа-лицей №60 (учитель Байтабенова Анар Сериковна)
- 2) гимназия № 67 (учитель Ахметбекова Карлыгаш Ережеповна)
- 3) школа-лицей № 53 (учитель Рахимгазина Гульнара Мырзагалиевна)

Курирующим координатором от Методического Центра образования является Есематова Ақбота Бахытовна, руководитель отдела среднего образования ГККП «Методический Центр» акимата города Астана.

Прежде чем приступить к занятиям, и определиться с методикой преподавания и выбором стратегий и приемов, а также с дифференциацией заданий на уроках, был определён уровень знаний учащихся в рамках

мониторинговой работы, проведенной учителями и Методическим центром в самом начале проекта в 2021 году.

Расписание занятий в рамках программы Akelius составлялось индивидуально каждой школой, занятия проводятся два раза в неделю по два часа в смешанном формате (традиционный урок с применением цифрового ресурса), это одно из главных требований авторов проекта. При необходимости одно занятие в неделю проводилось в онлайн формате с использованием программы Akelius в интернет ресурсе. Цели обучения русскому языку детей-мигрантов являются одной из важных методических категорий. Исходным пунктом в определении стратегической цели обучения является социальный заказ общества. В данном случае это заказ UNISEF в рамках проекта Akelius. По окончании курса обучающиеся должны владеть языком на элементарном уровне А0, А1, А1.1 (начальный уровень) согласно системе уровней Общеввропейской рамки владения языками (CEFR). Основной ключевой целью занятий является формирование коммуникативной компетенции, ориентированной на ситуацию общения. Все уроки направлены на развитие речевых навыков, необходимых для адаптации в социуме. Смешанный формат обучения предполагает проведение занятий в очном режиме, когда ученик напрямую контактирует с учителем и одновременно использует гаджет со встроенной языковой программой. Такой процесс овладения русским языком не просто знакомит обучающихся с закономерностями неродного языка, но и расширяет границы обще учебных навыков (навыки исследовательской работы, навык критического мышления, навык использования IT-технологий и т.д)). Для построения методики преподавания иностранных языков Л.В.Щерба выделяет восемь практических задач, из которых мы выделили для себя следующие:

1. Умение правильно прочесть, в случае надобности и понять при помощи словаря

2. Умение выразить свое желание и задать самые простые вопросы (возможно с небольшими неточностями), понять ответы на подобные вопросы.

3. Умение точно понять всякий нехудожественный текст любой трудности, оставляя непонятными лишь неважные слова и лишь изредка прибегая к помощи словаря.

4. Умение поддерживать разговор на любую тему, делая при этом небольшие ошибки, однако речь вполне понятна как с точки зрения фонетики, так и с точки зрения лексики и грамматики².

Одна из главных целей уроков русского языка в рамках проекта – формирование коммуникативной речи, ориентированной на ситуацию общения с опорой на критериальное оценивание обновлённого содержания образования, в Республике Казахстан учителя школ ежеурочно проводят формативное оценивание с предоставлением обратной связи, основанной на дескрипторах к заданиям. Также формируется важнейшее умение для ученика – самооценивание, которое формируется в начале обучения по данному учителем алгоритму. В конце первого года обучения учителями было проведено итоговое

оценивание с отражением динамики прогресса по четвертям. Обучение русскому (неродному) языку детей-мигрантов тесно связано и с психологией/

Смешанный формат обучения русскому (неродному) языку предполагает проведение занятий в очном режиме, когда ученик напрямую контактирует с учителем и использует гаджет со встроенной языковой программой (в нашем случае это цифровая платформа Akelius). По принципу перевернутого класса учащиеся самостоятельно обрабатывают и изучают информацию определенного уровня и уже в школе на практических занятиях задают вопросы учителю, обсуждают с другими детьми.

Из всех методов обучения русскому языку (неродному) наиболее оптимальным для детей-мигрантов на начальном этапе является коммуникативный. Данный метод представляет собой совокупность приемов, призванных научить эффективному общению в языковой среде. Одним из основных приемов является имитация ситуаций из реальной жизни, призванных стимулировать обучающихся к активному "говорению". При этом очень важно, чтобы темы были животрепещущими, связанными с повседневной жизнью. На занятиях, проводимых по коммуникативной методике, успешность урока зависит от самих обучаемых – их ответов, реакции и т.п., поскольку общение происходит осмысленно, на целесообразные темы. Конечно же, большую часть занятий занимает разговорная речь, хотя чтение и письмо изучаются тоже. Основная функция преподавателя не говорить, а слушать и направлять ход занятия.

На начальном этапе работы по проекту необходимо определить место цифровой платформы Akelius в структуре занятий смешанного формата. После ознакомления с гаджетом уместно изучить систему уроков в цифровом формате. Это позволит эффективно организовать процесс обучения, основанный на аудиовизуальном материале Акелиуса, направленный на формирование коммуникативных компетенций обучающихся.

Непременным условием адекватного понимания речевого сообщения является сформированность фонетических навыков, поэтому работа над произношением обучающихся должна систематически проводиться в начале каждого урока. Целесообразно организовать её на начальном этапе в виде речевой разминки (чистоговорки, скороговорки, потешки, считалочки, рифмовки).

В условиях неязыковой среды необходимо научить не только тому, как правильно произносить соответствующие звуки, но и тому, как они соединяются в словах, а затем как эти слова соединяются в предложении. где предлагается лексико-грамматический минимум по определенной теме. Каждое новое слово сначала дается в аудиозаписи отдельно, у обучающихся есть возможность слышать, повторять и запоминать их правильное произношение (по необходимости они могут делать это несколько раз). Затем эти слова даются в контексте тематических фраз, оборотов речи, в которые необходимо вставить соответствующие слова. Встречаются и такие задания, когда визуально обучающийся должен запомнить написание нового слова и восстановить буквы.

Так формируются слухопроизносительный навык и умение правильно артикулировать звуки. Заслугой цифрового ресурса Akelius является то, что ознакомление с фонетическим явлением всегда перемежается с демонстрацией эталонов: обучающиеся слушают фонозапись, речь учителя, таким образом, как бы «купаются» в звуках. Успех ребенка при работе с новыми словами на платформе Akelius отмечается количеством набранных жетонов, что становится одним из визуальных приемов оценивания и самооценивания.

На основном этапе урока для формирования коммуникативной компетенции необходимо организовать различные формы работы. Для совершенствования обращенной речи следует практиковать работу в парах. Обучающиеся, повернувшись друг к другу, могут попеременно произносить слова/словосочетания/короткие предложения. В качестве основного ресурса используются материалы цифровой платформы Akelius. Уже на втором уроке по теме «Я ем и пью» уровня А0 учащиеся проговаривают, что едят, пьют, формулируют вопросы собеседнику, отвечают на вопросы с опорой на картинки по лексической теме. На последующих уроках можно предложить составить диалог на заданную тему с использованием речевых клише, данных в Akelius, а позднее и без них. Работа в паре на заданную тему должна проводиться на каждом занятии. Учитывая особенности грамматики родного (в нашем случае казахского) языка, в котором отсутствуют категория рода, предлоги, есть отличия в системе словообразования. Пристальное внимание следует обращать на правильное использование в речи учащихся глаголов движения в согласовании с родом существительного, точное использование предлогов в речи.

Самым убедительным свидетельством владения словарем является способность принимать участие в общении и при чтении

Наиболее часто применяемой в нашей учебной деятельности стратегией является использование наглядности. Она может быть предметная, изобразительная, наглядность действием, звуковая и контекстуальная. Например, по темам «Время», «Привет», «Цвета», «Большой и маленький» на уровне А0, можно использовать предметную наглядность, когда обучающиеся должны найти в классе как можно больше предметов по изучаемой теме и описать его, подобрав 2-3 прилагательных, обозначающих цвет, форму или размер. Такую работу желательно проводить в группе, так как командная работа позволит детям преодолеть психологический барьер и участвовать в речевой ситуации. При использовании изобразительной наглядности (картинок, фотографий) нужно быть уверенным в однозначности трактовки. Для семантизации слова «здание» с помощью картинки, на ней не должна быть изображена больница или школа. Здание на картинке должно быть собирательным образом, без индивидуальных признаков. Используя изобразительную наглядность, учитель должен убедиться в том, что предлагаемая картинка хорошо видна всем учащимся, что она эстетично выполнена. Практика показала, что такой способ как видео-наглядность активизирует не только учебную, но и познавательную деятельность. Сочетание

действия и звука, стопкадр наглядно выделяют тот момент, предмет, выражение чувства, которые необходимо семантизировать. Например, на уроке по теме «В ресторане» демонстрируется видеоролик, затем обучающимся дается задание составить монолог или диалог для стопкадра, можно попросить и обыграть эту ситуацию.

Следует отметить, что большинство заданий на уровне А0, А1 эффективнее разрабатывать в игровой форме, с элементами соревновательности, наградами. Создание речевой ситуации по теме урока, ролевая игра наилучшим образом способствуют формированию коммуникативных компетенций. Таким образом реализуется приём геймификации, который заявлен как один из ведущих инструментов в проекте Akelius.

Работа над накоплением словаря сопровождает весь процесс обучения. На каждом уроке должно происходить знакомство с новой порцией слов и работа по ее усвоению. У учащихся необходимо систематически пробуждать интерес к тщательной работе над словом, к постоянному расширению словарного запаса. Специально разработанные тесты позволяют определять объем индивидуального словаря учащегося, видеть продвижение в наполнении словаря. В данном случае динамику прогресса можно отследить как в течение урока, наблюдая за действиями обучающихся, так и через квиз, размещенный на платформе Akelius в конце каждого занятия. Это хорошее подспорье как для учителя, так и для обучающегося в процессе самооценивания. На уровне А1, А1.1 ребята могут сформулировать рефлексивное высказывание о своей работе на занятии самостоятельно, при необходимости с опорой на речевые клише. Таким образом, у обучающихся формируются не только навыки коммуникативной компетенции, но и навык самооценивания как с помощью ресурсного материала платформы Akelius, так и с помощью критериев оценивания, разработанных учителем.

Совместно с Международным Университетом Информационных Технологий, Представительством Детского Фонда ООН Юнисеф в Казахстане, Методическим Центром акимата города Астаны были проведены вебинары для учителей города, прямой эфир. Работа требует от педагогов дифференцированного подхода, поскольку в группах обучаются дети разного возраста и разного уровня обученности. Некоторые дети обучаются русскому языку в рамках школьной программы уже 2-3 года, а некоторые изучают язык впервые наравне с родным казахским. В основном это дети, приехавшие на историческую родину из Узбекистана, Монголии, Китая, Таджикистана, Туркменистана, Афганистана. Для социальной адаптации таким детям необходима и психологическая поддержка. С октября 2021 года обучение проводится на основе интеграции традиционного формата с цифровой программой по уровням А0 и А1. И к концу второго года обучения учащиеся достигают уровней А1.1 и А2 согласно системе уровней Общеввропейской рамки владения языками (CEFR).

Список использованных источников

1. Сакаева Л.Р., Баранова А.Р. Методика обучения иностранным языкам // Учебное пособие для студентов Института математики и механики им. Н.И. Лобачевского по направлению «педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)». – Казань, 2016. – с.
2. Щерба Л. В. Преподавание иностранных языков в средней школе: общ. вопросы методики / под ред. И. В. Рахманова. — Изд. 2-е. — М.: Высш. шк., 1974. — 111 с.
3. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам: Базовый курс лекций. М., 2002.
4. Боронникова Н. В. Практикум по методике преподавания русского языка как иностранного: Методические рекомендации и задания, Пермь, 2019

НИЗКАЯ УСПЕВАЕМОСТЬ ОБУЧАЮЩИХСЯ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Жакиянова Жанна Гажкеновна

PhD, ассоциированный профессор, НАО им. И.Алтынсарина, Астана, Казахстан

Кабдрахманова Адия

магистр, НАО им. И.Алтынсарина, Астана, Казахстан

Андатпа. Мақалада оқу үлгерімінің төмендігінің себептері, білім алушылардың білім сапасын арттыру мәселелері және оларды шешу жолдары қарастырылған.

Аннотация. В статье рассмотрены причины низкой успеваемости, проблемы повышения качества знаний у обучающихся и пути их решения.

Abstract. The article discusses the causes of low academic performance, problems of improving the quality of knowledge among students and ways to solve them.

Качество образования, представляющее соответствие образования как результата, так и процесса, запросам личности, общества и государства, является одной из основных проблем современной школы. Это проблема мирового масштаба. Без преувеличения можно сказать, что на сегодня нет ни одной образовательной системы в мире, которая смогла бы предложить удовлетворяющие мировое академическое сообщество системы обеспечения (управления) и оценки качества образования.

Тем не менее, актуальность этой проблемы осознается все в большей мере. Как в самих образовательных системах, так и в обществах, включая органы государственного и общественного управления, крепнет осознание того факта, что оценка качества образования должна входить в арсенал эффективных средств управления образованием и применяться при выработке соответствующих политических стратегий. В рамках системы среднего образования с проблемой оценки его качества сталкиваются различные социальные группы, непосредственно и опосредованно связанные с данной сферой: руководство (министерства, ведомства и пр.), заинтересованные в создании хорошей системы образования, получения высоких результатов во время участия в международных сопоставительных исследованиях,

обнародовании рейтингов, в том числе организаций среднего образования; руководство организаций среднего образования, с одной стороны, отчитывающееся перед вышестоящим начальством, а с другой - заинтересованный в росте популярности и престижа своих школ; точные сведения о качестве предоставляемого образования хотят иметь школьники и их родители; и, наконец, в конечном итоге все наше общество заинтересовано в повышении качества образования - развитие в русле цивилизации невозможно вне рамок высококачественного образования. Проблема качества образования актуализируется в связи с возникновением негосударственных учебных заведений, ростом конкуренции [1].

Справочно: в Республике Казахстан функционирует 7549 школ, 2305 расположены в городе, 5264 – в сельской местности, 27 малокомплектных городских школ и 2724 малокомплектных сельских. Количество частных школ по состоянию на 2022 год составило более 400. Общая численность обучающихся составляет 3,6 млн детей.

По итогам 2020 года 137 школ вели занятия в три смены, соответственно сохранялся дефицит ученических мест; 635 школ требовали капитального ремонта, из них в городе – 224, сельской местности – 411 школ. 2 % школ работали с дефицитом ученических мест.

В 2021 году в республике функционировало 375 частных школ с контингентом 104510 обучающихся, а также 12 международных школ, где обучалось более 28 тыс. детей.

347000 педагогов работают в организациях среднего образования, 90% из них прошли курсы повышения квалификации. Доля школ, создавших условия для инклюзивного образования, возросла с 21,8% в 2016 году до 81,7% в 2022 году [2].

В Казахстане происходит модернизация всех сфер общественной жизни на основе идеалов социальной справедливости и обеспечения благополучия каждого человека. Благополучие детей признается надежной гарантией успешного будущего государства. В этой связи на государственном уровне разработаны стратегические планы, государственные программы, дорожные карты, содержание которых направлено на решение проблемы низкой успеваемости обучающихся, восполнение пробелов в знаниях, повышение качества образования. В стране внедряется национальный мониторинговый механизм как индекс благополучия детей. Вместе с тем проблема низкой успеваемости остается актуальной.

Исторически так сложилось, что проблема низкой успеваемости была связана с разными факторами, причинами. Например,

- 1) в античности не вскрывали причин обучения, а ограничивались коммутированием тех или иных способностей и свойств характера своих учеников, соотносили собственные педагогические методы с эталонами норм морали, господствующими в античном мире;
- 2) 17-18 века - проблема низкой успеваемости связана с трудностями в обучении – логические ошибки в преподавании, «плохая методика»,

- незнание учителями пробелов в познаниях учеников;
- 3) 19 век - создание теоретической базы для разработки научных основ образования. Педагогические идеи мыслителей этого времени послужили толчком для дидактических исследований и изучения проблем, связанных с повышением успеваемости, успешностью обучения;
 - 4) 20-21 век - разнообразные причины низкой успеваемости, среди которых социальные, организационные, педагогические, психологические.

В ходе исследования, проводимого в рамках программно-целевого финансирования научно-технической программы «Научные основы модернизации системы образования и науки», реализуемого НАО им. И.Алтынсарина, нами также были выявлены различные причины низкой успеваемости, классифицированные в группы социальных, психологических, физиологических и других. Исследование проводилось в 17 регионах республики, в котором приняли участие городские и сельские школы разных типов, всего респондентов – 341802, из них 60931 педагог, 3421 менеджер, 115809 родителей, 161641 обучающийся. Были реализованы такие методы, как опрос, фокус-группы, анкетирование (в том числе онлайн, с помощью гугл-форм), изучение школьной документации организаций образования, условий обучения и воспитания.

Анализ результатов данного исследования позволил определить важность обеспечения качественных условий (нормативные правовые акты, внутренние документы школы, материально-техническая база, служба психолого-педагогического сопровождения и др.), обеспечить качественный процесс (управленческий, учебно-воспитательный, внеурочной деятельности и др.), тогда мы можем говорить о решении проблем низкой успеваемости, повышении качества образования.

Учитывая вышеуказанные факторы нами была разработана модель повышения качества образования, элементы которой были апробированы в ходе фрагментарного эксперимента на базе школ-гимназий № 14 и № 31 Астаны. С 2022 года проводилось изучение внутренней документации школ, изучались условия обучения и воспитания, работа служб психолого-педагогической поддержки и др. Выбор этих организации среднего образования был обоснован тем, что в ходе мониторинга, проводимого комитетом по обеспечению качества в сфере образования Министерства просвещения РК, школы-гимназии показали низкие результаты качества обучения. Материально-техническая база устаревшая, контингент обучающихся в большей степени состоит из детей социально-уязвимых семей и другие причины.

Данный эксперимент был реализован при содействии методического центра Астаны, привлечены методисты, лучшие педагоги города (педагог-мастера, педагоги-исследователи, обладатели звания «Лучший педагог»). Администрация школ-гимназий обеспечила организацию слабоуспевающих учеников для участия в онлайн-уроках, которые проводились по субботам с 10 до 12 часов по таким предметам, как математика, казахский и русский языки в 3 и 4 классах, а также математика, казахский и русский языки, химия, физика и

биология в 5-9 классах. Педагогами были разработаны экспериментальные программы по предметам, которые были направлены на восполнение пробелов в знаниях обучающихся по конкретным темам, выявленных в ходе констатирующего этапа эксперимента. Ежедневно составлялось расписание, создавались ссылки на онлайн-уроки, проводилась аналитическая работа, формулировались рекомендации по улучшению данного эксперимента. Уроки педагогов посещали методисты методического центра, сотрудники НАО им. Алтынсарина с целью оказания методической помощи педагогам, составлялись рецензии на проведенные уроки.

В ходе реализации эксперимента проводилось несколько собраний, касающихся организационных вопросов. Несколько уроков были проведены в оффлайн-режиме на базе школы-гимназии № 31.

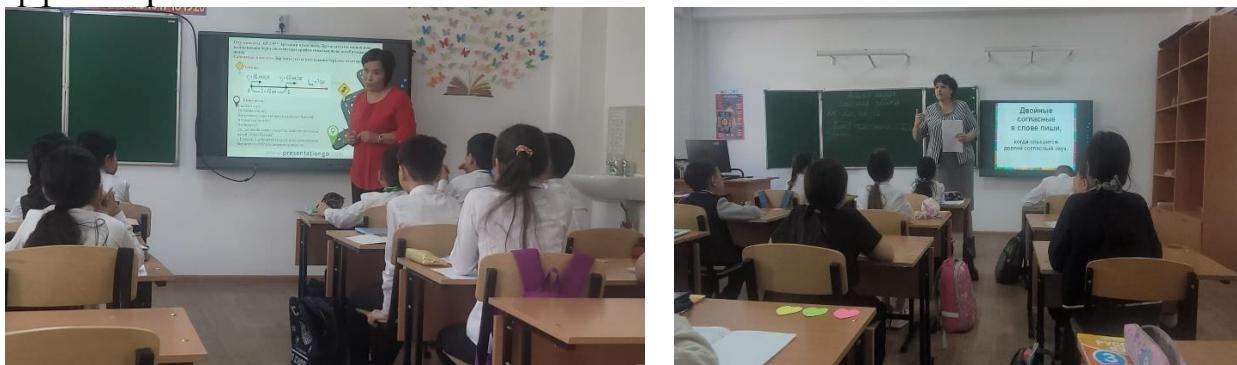

Рисунок 1 - Фрагменты оффлайн-уроков

В ходе реализации эксперимента активно участвовали сотрудники школ-гимназий. Завучами составлялись расписания, координировалась работа классных руководителей, непосредственных предметников. Классными руководителями проводилась работа с родителями учеников, которые присутствовали на субботних уроках. В планы работы службы психолого-педагогического сопровождения были включены дополнительные мероприятия, касающиеся проведения тренингов для педагогов по профилактике профессионального выгорания, для обучающихся – по повышению мотивации учения и др.

Следует отметить положительный эффект данного эксперимента. Анализ результатов успеваемости учеников по итогам 2 и 3 четвертей 2022-2023 учебного года в целом показал положительную динамику по изучаемым предметам.

Анализируя вышеизложенное отметим, что процесс повышения качества знаний, образования должен быть систематическим, последовательным, непрерывным, комплексным. Проведенный эксперимент показал, что при продуманном подходе к образовательному процессу, когда каждый участник понимает свою роль, осознает степень ответственности, прикладывает усилия для достижения цели, можно улучшить результаты обучения. Когда каждый руководитель, педагог, родитель будет осознанно подходить к обучению и воспитанию обучающихся, их деятельность будет направлена на формирование всесторонне развитой, гармоничной личности, владеющей гибкими навыками,

глобальными компетенциями, тогда возможно достижение успешного будущего.

Список использованных источников

1. Жакиянова Ж.Г. Оценка деятельности организаций высшего профессионального образования в Республике Казахстан в контексте опыта Соединённых Штатов Америки: сравнительный подход. Монография/ Ж.Г. Жакиянова. – Семей, 2016
2. Об утверждении Концепции развития образования Республики Казахстан на 2022 – 2026 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 941

НЕГІЗГІ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНІҢ ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН 3-9 СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ НЕГІЗГІ ПӘНДЕРДЕН БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ЖОБА БОЙЫНША АРАЛЫҚ НӘТИЖЕЛЕР

Жакиянова Жанна Гажкеновна

PhD, Ы. Алтынсарина атындағы Ұлттық білім академиясы

Нуртаева Канымай Озбекбаевна

Астана қаласы әкімдігінің әдістемелік орталығының әдіскері

Андатпа. Мақалада OR 11465474 "Білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың ғылыми негіздері" (2021-2023 жж., Ы. Алтынсарина атындағы ұлттық білім академиясы) ғылыми-техникалық бағдарламасын бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру шеңберінде Астана қаласының әдістемелік орталығымен бірлесіп, Ы. Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы іске асыратын эксперименттік жобаның аралық нәтижелері келтірілген. Жоба Астана қаласының № 14, № 31 мектеп-гимназияларының базасында іске асырылуда.

Аннотация. В статье приведены промежуточные результаты экспериментального проекта, реализуемого Национальной академией образования имени И.Алтынсарина совместно с методическим центром г. Астаны в рамках программно-целевого финансирования научно-технической программы OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021-2023 гг., Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина). Проект реализуется на базе школ-гимназий № 14, № 31 г. Астаны.

Annotation. The article presents the interim results of an experimental project implemented by the National Academy of Education named after I. Altynsarin together with the methodological center of Astana within the framework of the program-targeted financing of the scientific and technical program OR 11465474 "Scientific foundations of modernization of the education and science system" (2021-2023, the National Academy of Education named after Y. Altynsarin). The project is being implemented on the basis of secondary schools No. 14, No. 31 in Astana.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы мен Астана қаласы әкімдігінің «Әдістемелік орталығы» МКҚК ұйымдастыруымен үлгерімі төмен мектептердің сапасын көтеру мақсатында «Оқушылардың біліміндегі олқылықтарды толтыру» тақырыбында 2022-2023 оқу жылының 2,3 тоқсандарда бірлескен жоба жүзеге асырылды. Жоба Астана қаласының 31 және №14 мектеп-гимназиялардың базасында орындалды.

Астана қаласының №31 және №14 мектеп-гимназиясының үлгерімі төмен 3,4,5-9 сынып оқушыларына (жалпы оқушылар саны - 360) негізгі сапасы төмен пәндерден «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы мен «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР БҒМ 2022 жылғы 16 қыркүйектегі №399 бұйрығы негізінде 36 сағатқа арнайы бағдарлама әзірленді. Жобаға 90 педагог қатысты, 66 мұғалім сабақ берді, қалғандары бағдарлама құрастырушылар мен ұйымдастырушылар.

Жобаға төмендегі пәндер кіргізілді:

- ✓ Қазақ тілі
- ✓ Орыс тілі
- ✓ Математика
- ✓ Физика
- ✓ Химия
- ✓ Биология

Жобаның мақсаты: үлгерімі төмен оқушылармен қашақтықтан түрлі жұмыстар жүргізу арқылы оқу үлгерімін арттыру. Оқушылардың біліміндегі олқылықтарын толықтыру.

Бастауыш сынып 3-4 сынып бойынша қазақ тілі, математика, орыс тілі пәндері, 5-9 сынып бойынша қазақ тілі, орыс тілі, математика, физика, химия, биология пәндері бойынша онлайн-сабақтар жүргізілді.

Арнайы әзірленген бағдарлама бойынша оқушыларға міндетті түрде меңгерілуі тиіс тақырыптар онлайн түрде әр сенбі күндері өткізілді.

Үлгерімі төмен оқушылардың оқу техникасын, оқу сапасын көтеру, пәнге деген қызығушылығын арттыру, әріптердің дұрыс оқылуын қалыптастыру. Жаңа тақырыпты үйрену барысында үлгірімі төмен оқушылардың зейінін тақырыптың маңызды, қиындау бөлімдеріне аудару, оларға жиі сұрақтар қойып, түсінгендерін сұрап, ынталандыру.

Білім алушылардың біліміндегі олқылықтарды толтыру бойынша жұмыс бағдарламасының негізгі алға қойылған міндет:

- білім алушыларға қиындық тудырған тақырыптар бойынша қосымша сабақтар өткізу арқылы білім алушылардың заман талаптарына сай білімдері мен біліктерін дамыту;
- өмірдің мәнін, дамуын, оның түрлі ұйымдасу деңгейлерінде көрініс табуын түсіну;
- өмірдің ең басты құндылық ретіндегі маңызын түсінетін жан-жақты дамыған тұлғаны дайындау.

Білім алушылардың өздігінен білім алуды жалғастыруы үшін қажетті зияткерлік біліктерді дамыту болып табылады.

Бастауыш сынып	Қазақ тілі	Орыс тілі	Математика	Физика	Химия	Биология	Барлығы:
16	5	18	9	6	6	6	66

1-кесте - Пән бойынша жобада сабақ беретін мұғалімдер

Мектеп-гимназия	Сыныптар							Барлығы
	3	4	5	6	7	8	9	
№ 14	10/11	15/22	4/17	4/10	7/10	8/7	7/5	137
№ 31	6/20	7/18	12/29	9/28	9/19	8/23	10/25	223
Барлығы:	47	62	62	51	45	46	47	360

2- кесте - Әр сынып бойынша жобаға қатысатын оқушылар саны

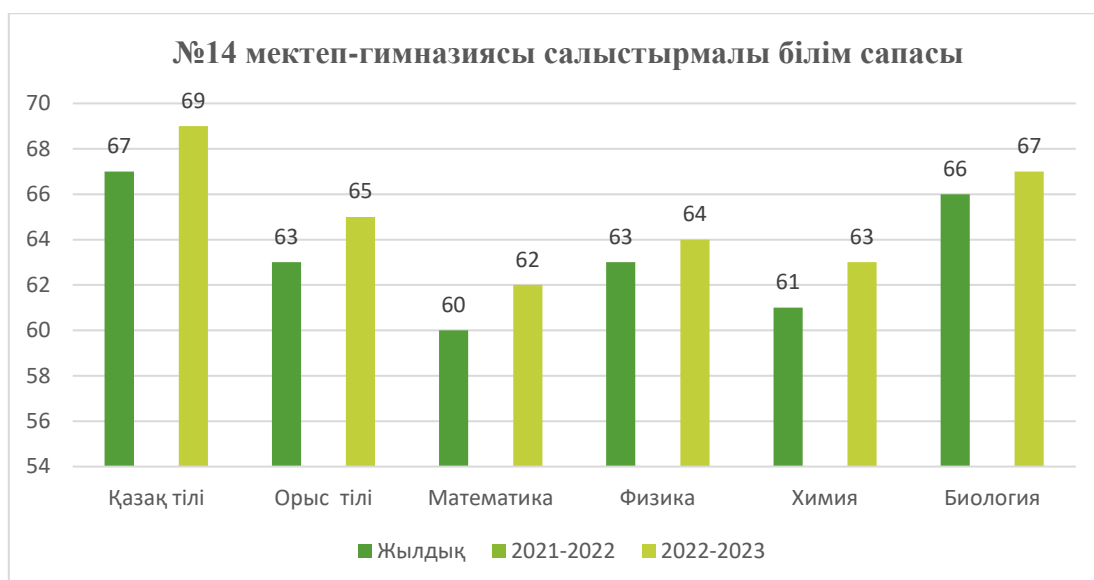
Салыстырмалы әр пән бойынша №31,14 мектеп-гимназиялардың білім сапасы өзгерді. Жоба барысында біз келесі нәтижеге ие болдық:

Жылдық	Қазақ тілі	Орыс тілі	Математика	Физика	Химия	Биология
2021-2022	67	63	60	63	61	66
2022-2023	69	65	62	64	63	67

3- кесте - № 14 мектеп-гимназиясы бойынша салыстырмалы білім сапасы, %

4 кесте - № 14 мектеп-гимназиясы бойынша әр пән бойынша салыстырмалы білім сапасы, %

Оқу жылы	Пән	4	5	6	7	8	9	Барлығы	
2021-2022	қазақ тілі	67	70	72	60	65	53	57	67
	орыс тілі	63	72	64	65	60	61	62	63
	математика	60	65	55	61	63	64	50	60
	физика	-	-	-	-	60	65	63	63
	химия	-	-	-	-	60	55	60	61
	биология	-	-	-	-	72	65	64	66
2022-2023	қазақ тілі	69	72	73	62	69	54	58	69
	орыс тілі	63	73	64	67	64	64	64	65
	математика	62	68	55	62	63	65	52	62
	физика	-	-	-	-	61	67	65	64
	химия	-	-	-	-	61	58	62	63
	биология	-	-	-	-	74	66	65	67

1- сурет - № 14 мектеп-гимназиясы бойынша әр пән бойынша салыстырмалы білім сапасы, %

Жылдық	Қазақ тілі	Орыс тілі	Математика	Физика	Химия	Биология
2021-2022	65,55	66	57,66	57,78	60,34	66,97
2022-2023	71,28	72,79	67,71	74	69	73,66

5-кесте - № 31 мектеп-гимназиясы бойынша салыстырмалы білім сапасы

Оқу жылы	Пән	3	4	5	6	7	8	9	Барлығы
2021-2022	қазақ тілі	84,5	74,2	57,8	60,5	69,1	50,7	62,1	65,55
	орыс тілі	-	-	70,5	69,8	66,6	74,5	48,4	66
	математика	-	-	64,66	58,91	63,10	51,27	50,36	57,66
	физика	-	-	-	-	68	54,40	50,94	57,78
	химия	-	-	-	-	66,67	52,84	61,52	60,34
	биология	-	-	-	-	75,49	64,81	60,63	66,97
2022-2023	қазақ тілі	72	76	76	64	73	74	64	71,28
	орыс тілі	83	86	79	68,55	73	55,5	65	72,79
	математика	86	88	72	58	65	56	49	67,71
	физика	-	-	-	-	64	61	97	74
	химия	-	-	-	-	80	62	65	69
	биология	-	-	-	-	80	73	68	73,66

6-кесте - № 31 мектеп-гимназиясы бойынша әр пән бойынша салыстырмалы білім сапасы, %

2-сурет - № 31 мектеп-гимназиясы бойынша әр пән бойынша салыстырмалы білім сапасы, %

Тоқсан	Пәні	3	4	5	6	7	8	9	Барлығы
2	қазақ тілі	75,2	72,8	58,2	48,9	63,2	51,3	60,8	61,5
	орыс тілі	63,9	64,4	74,5	54,2	64,7	71,7	45,4	62,7
	математика	84,8	84,8	67,3	54,2	57,4	47,7	48,8	63,5
	физика	-	-	-	-	72,2	62,5	58,2	65
	химия	-	-	-	-	70,2	55	54,7	60
	биология	-	-	-	-	73,9	65,7	59,5	66,4
3	қазақ тілі	84,5	-	57,8	60,5	69,1	50,7	62,1	65,5
	орыс тілі	-	-	70,5	69,8	66,6	74,5	48,4	66
	математика	-	-	64,6	58,9	63,1	51,2	50,3	57,6
	физика	-	-	-	-	68	54,4	50,9	57,7
	химия	-	-	-	-	66,6	52,8	61,5	60,3
	биология	-	-	-	-	75,5	64,8	60,6	66,9

7- кесте - № 31 мектеп-гимназиясы, тоқсандағы әр пән бойынша салыстырмалы білім сапасы, %

Тоқсан	қазақ тілі	орыс тілі	математика	физика	химия	биология
2 тоқсан	61,5	62,7	63,5	65	60	66,4
3 тоқсан	65,5	66	57,6	57,7	60,3	66,9

8- кесте - № 31 мектеп-гимназиясы, тоқсандағы әр пән бойынша білім сапасы, жалпы көрсеткіш, %

Тоқсан	Пәні	3	4	5	6	7	8	9	Барлығы
2	қазақ тілі	69	67	65	54	67	54	59	62
	орыс тілі	61	72	63	65	64	62	63	64,2
	математика	66	70	56	67	62	65	49	62
	физика	-	-	-	-	57	62	61	60
	химия	-	-	-	-	59	58	57	58
	биология	-	-	-	-	67	-	-	67
3	қазақ тілі	67	71	75	66	66	56	60	65,8

	орыс тілі	64	73	64	67	64	64	64	65,7
	математика	62	68	57	61	63	65	51	61
	физика	-	-	-	-	61	67	65	64,3
	химия	-	-	-	-	61	58	62	60,3
	биология	-	-	-	-	73	66	65	68

9-кесте - № 14 мектеп-гимназиясы, тоқсандағы әр пән бойынша салыстырмалы білім сапасы, %

Тоқсан	қазақ тілі	орыс тілі	математика	физика	химия	биология
2 тоқсан	62	64,2	62	60	58	67
3 тоқсан	65,8	65,7	61	64,3	60,3	68

10-кесте - № 14 мектеп-гимназиясы, тоқсандағы әр пән бойынша білім сапасы, жалпы көрсеткіш, %

Жоба барысында білім алушыларға қиындық тудыратын тақырыптарды жеңіл әрі тез түсінулерін басты назарда ұсталынды. Сабақты өту кезінде сабақ мақсатын, тапсырмаларды оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып құрастырды. Өткен сабақпен байланыстыратын сұрақтар және ребустар, сөзжұмбақтар арқылы «Миға шабуыл» әдісін қолданылды. Үй тапсырмасын «Сұрақ-жауап», «Google» формада алып, сабаққа қатысқан барлық оқушыларды бағалап отырылды. Сабақ барысында формулаларды тез жаттаудың әдістерін қолданып, меңгерген формулаларын есеп шығару барысында қолдана алу үшін көптеген практикалық тапсырмаларды графикалық планшетпен орындату бойынша жұмыстар жүргізілді.

Жаңа сабақты көбінесе суреттер арқылы және тірек-сызба арқылы түсіндіруге тырысып отырылды. Бұл әдіс оқушылардың жаңа тақырыпты тиімді меңгеруіне мүмкіндік туғызды. Сабақты бекіту мақсатында «сәйкестендіру тапсырмалары», «тест», «иә-жоқ», «семантикалық карта», «математикалық диктант» тапсырмаларын қолданып отырылды.

Сабақтың соңында білім алушылар «Нысана» әдісі, «Табыс сатысы», «Математикалық почта» әдістері арқылы кері байланыс беріліп отырылды.

Жоба аясында мұғалімдер келесі қиындықтармен кездесті:

- оқушылардың формулаларды жатқа білмеуі;
- сандардың дәрежелерін, амалдар қолдану ретін білмеуі;
- берілген формуланы есеп шығаруда қолдану дағдысының төмендігі;
- ойша есептеу дағдыларының төмендігі;
- пәнге деген қызығушылықтары төмендігі байқалды;
- оқушылардың оқу техникасы төмен;
- пәнге деген қызығушылықтары төмен;
- қазақ тіліне тән дыбыстарды дұрыс дыбыстамауы;
- математикалық, грамматикалық сауаттылықтары өте төмен.

Қызығушылықтарын арттыруда келесі жұмыстар атқарылуда:

- жағымды психологиялық ахуал туғызу;
- қызығушылықтарын арттыру мақсатында түрлі платформалар қолдану

(<http://learningapps.org/>, [Wordwall](http://www.wordwall.net/); <https://learningapps.org/display?v=pst7u8jwc23>)

- түрлі әдіс-тәсілдер қолдану (ПОПС формуласы, еркін микрофон, деңгейлік тапсырмалар қолдану).

Өткізілген сабақтар арқылы мақсатқа жетуде, оқушылардың белсенділігін арттыруда жетелеуші сұрақтар, мысалдар келтіру арқылы жауап беруге итермелеу және сол бойынша қолдау көрсету қажеттігі байқалды. Бұл орайда LearningApps.org, Phet Колорадо симуляторлары арқылы жүргізілу тиімді екенін көрсетті. Сандық және сапалық тапсырмаларды көрнекі түрде суреттеп ұсынылатын болса да тиімді нәтижелер беретіні анықталды. Дескрипторға сүйене тапсырмаларды орындату дағдыларын әлде де жетілдіруді талап етеді. Сабақ соңында рефлексия жасатып, өз өзін бағалауға, өз өзіне, өзгеге есеп бере алуға қалыптастыру да маңызды саналады. Міне осы тұста әлде де дағдылауды қажет етеді.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы мен Астана қаласы әкімдігінің «Әдістемелік орталығы» МКҚК ұйымдастыруымен оқушылардың біліміндегі олқылықтарды толықтыру бойынша жүргізілген эксперименттік жоба оқушыларға оң ықпалын тигізіп жатқандығын оқушылардың алғашқы сабақта сабаққа қатысу деңгейі мен соңғы сабақта сұраққа жауап беріп, есеп шығарып жатқандарынан көруге болады.

Күшті жағы	Әлсіз тұсы
Жүйелі сабақ жоспарларының әзірленуі АКТ мүмкіндіктерінен тиімді пайдалану Саралау әдістерін тиімді пайдалану	Нысаналы оқушыларда білім алуға деген құндылықтың төмендігі. Пәнаралық, өткен біліммен байланысты жасай алмауы Математикалық білімнің саяздығы Тапсырмалар орындауға, жаттықтыруға уақыттың аздығы Суммативті бағалау жүргізудегі қиындықтар.
Мүмкіндігі	Қауіптілігі
Мұғаліммен оқушының мақсатқа жетуіне жағымды ықпалын тигізеді. Оқушылардың қызығушылығын арттырады Мұғалімнің шығармашылығын арттырады, оқушының қажеттілігіне бағытталған және ойлау дағдыларын дамытуға көмектеседі.	Оқу үлгерімінің өсуіне кедергі Сабаққа үстіртін қарауды күшейтеді Пәнге деген білім, дағдыларының деңгейінің жоғарылауына кедергі Академиялық тілде сөйлеудің ақсауы.

10-кесте - Өткізілген сабақтардың SWOT талдауы

Аталмыш мақала Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы тарапынан 2021-2023 жж. жүзеге асырылатын OR 11465474 «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» зерттеуді бағдарламалық мақсатты қаржыландыру аясында дайындалды.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Жексенбиева Самал Абдикалыковна

Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Жетібай ауылы

Жамбыл атындағы орта мектебі, Қазақстан

Андатпа. Қазіргі таңда егемен елімізде табандылықпен жылжу саясаты қоғамымыздың барлық саласында түбегейлі өзгерістер енгізіп, жаңа талаптар қойылуда. Соның ішінде, болашақ ұрпаққа, әлемдік деңгейде білім беру мақсатына орай білім мазмұнын жаңаша құрау-басты міндеттердің бірі

Аннотация. В настоящее время, в нашей суверенной стране проводится твердая политика внедрения коренных изменений во все сферы общества, вводятся новые требования. В том числе, в целях получения подрастающего поколения образования мирового уровня, одной из главных задач является внедрение обновленного содержания образования.

Abstract. At present the policy of persistent advancement in an independent country is bringing about fundamental changes in all changes in all spheres of our society and new demands. In particular, one of the main objectives is to create new content of education for future generations at the global level.

Мектеп... Бұл сөзде қаншама мағына жатыр десеңші! Мектеп – балаларды бүлдіршін кезінен бастап, есейіп ер жеткенге дейін білім нәрімен сусындатар алтын ордамыз. Мектеп табалдырығына алғаш қадам басқан соң, жылы шыраймен қарсы алатын, анандай тәрбиелейтін ұстазды көресің. Қазақтың: «Мектеп – кеме, білім- теңіз» сынды мақалы бекер айтылмаса керек. Себебі сенің «Мектеп» атты кемең қай жерге дейін сені жетелесе, сен де сол жерге дейін барып биік шындардан көрінерің анық. Жер жүзі қанша өмір сүрсе, сонша жаңалық болғаны сөзсіз. Заман талабына сай адамзат, тіпті табиғат та өзгеріске ұшырайды. Сол сияқты жаһандану үрдісінен көш қалмау үшін, біздің мемлекетімізде де қауырт қызмет атқаруда. Тұрақты мемлекеттің тірегі білім екені сөзсіз. Сондықтан, білім беру жүйесінде жаңалықтардың таңы атқаны әбден дұрыс.

Егеменді еліміздің өсіп келе жатқан ұрпағын ойлы да іскер, жігерлі де батыл, өзіне-өзі сенімді, интеллектуалдық деңгейі биік, дүниетанымы дұрыс қалыптасқан азамат етіп тәрбиелеуде мектептің алатын орны айрықша. Мектеп қазіргі қоғамның дамуымен, әлеуметтік практикамен тығыз байланысты. Мектеп өмірі балаға жаңа әлемнің есігін ашып беріп, рухани дүниесінің қалыптасуына негіз салады. Тәрбиенің сан салалы, күрделі мәселелеріне терең бойлауға бастайтын, күнделікті тұрмыста кездесетін дағдылар арқылы баланың жан дүниесіне әсер ететін білім мен тәрбиенің алғашқы баспалдағы – бастауыш мектеп. Бастауыш саты – білім, дағды, іскерліктің қалыптасуының бастамасы болып табылады. Келешекте жалпы білім алу мен кез келген арнаулы мамандықтарға талпынудың іргетасы осы бастауышта қаланбақ. Сондықтан, оның сипаты мен мазмұны, оқытудың әдістері мен формалары қазіргі жағдайда жан-жақты талданып отыр.

Өйткені, баланың жеке бас қасиеттері, оның адамгершілігінің, белсенділігінің қалыптасуы мектепке дейінгі тәрбие мен бастауыш сыныптарда

жүзеге аспақ. Оқушының рухани күш-қуаты мен ерік-жігерінің, шығармашылық қабілетінің, жалпы мүмкіндіктерінің ашылар кезі. Бастауыш мектептің негізгі міндеті – жеке тұлғаны дамытып, оның алғашқы қалыптасуын қамтамасыз ету, білімге деген сенімін нығайту, іскерлігі мен дүниетанымын қалыптастыру, оқуға деген қызығушылығын оятып, ынтасын арттыру болып табылады. Ендеше, осы міндеттерді жүзеге асыратын басты тұлға – Ұстаз. Тек мықты ұстаз ғана осындай ауыр жүкті алып жүре алады.

Бұрынғылар «Адамзат баласының бұл өмірде үш түрлі міндеті болады» деген екен. Оның біріншісі - ұрпақ өрбітіп, тәрбие беру, екіншісі – ұстаздық қылып, шәкірт баптау, үшіншісі - ілім-білім жинап, қоғамға қызмет ету. Бұл орайда, тәлім-тәрбие - ата-анадан, оқу мен білім - ұстаздан, ал қоғамға қызмет ету - баршамызға ортақ парыз болса керек. Ұрпақтың жұлдызын жағып, мәртебесін биіктететін де, тағылымын қалыптастырып, танымын кеңейтетін де осы қағидалар. Ілім мен ғылым - бұл қоғамдық мүдде. Өркениеттің өлшемі де, мемлекеттің келешегі де қашанда қоғамдағы білім деңгейіне тәуелді. Бұл орайда, Ахмет Байтұрсынұлының «Мектептің жаны - мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақ» деген сөзі еске түседі. Осы бір аталы ұғым біз үшін әрқашанда басты ұстаным болуы шарт. Бүгінгі мектеп оқушылары, ел тізгінін ұстар - ертеңіміз. Ұлттың бәсекеге қабілеттілігінің басты көрсеткіші де осылар. Білімнің дамуы - бұл қоғамның алға жылжуы, адамзат өркениетінің өнегелі өлшемі. Сондықтан 21 ғасырда кез келген елдің көзіне қарақ, көкірегіне шырақ болатын да, қоржынын қампайтып, қалтасын томпайтатын да - білім. Ал білімнің қайнар көзі - мектеп.

Өздеріңізге мәлім, Елбасының назарынан білім-ғылым саласы еш уақытта тыс қалған емес. Елбасының халыққа жолдауында да «Елді жаңғырту стратегиясын іске асырудың табыстылығы, ең алдымен, қазақстандықтардың білімі мен білігіне байланысты» екені атап айтылған болатын. Бүгінде мемлекет қолдан келген мүмкіндіктің барлығын да жасап келеді. Бұл солай болуы да тиіс. Себебі ұрпақ білімі үшін жұмсалар қаржы мен қайрат - ең қайтарымы мол, қайырымы кең игі шара екені белгілі. Бұл болашақ үшін салынған ең маңызды да мағыналы инвестиция. Өйткені, мемлекетіміздің келешек экономикалық, әлеуметтік, рухани даму нәтижелері, өрлеуі мен өркендеуі бүгінгі мектептерде қалыптасып жатыр. Бұл жерде ең алдымен оқытушы бейнесі, ұстаз болмысы - үйретуші ғана емес, тұлға бойы тәлімді тәрбиеге, өрелі өнегеге толы тағылымды жан. Ол болашақ қоғамның бет-бейнесін қалыптастырар бірден-бір тұлға. Ұрпағымыздың ертең қандай адам болуы - мұғалімдердің бүгінгі арқалар жүгі болмақ. Сөз жоқ, егер мұғалім өз бойындағы жақсы қасиеттер мен шәкірттеріне деген сүйіспеншілікті біріктіре алса, ол - кемел ұстаз. Біз осы бір қарапайым қағиданы қай кезде де жадымыздан шығармауымыз қажет.

Болашақ мектепті қалай елестетемін? Бұл сұраққа жауап беру оңай емес. Себебі, мемлекетіне қызмет ететін, қазіргі қоғамда өз орнын табатын адам тәрбиелеу мектептің еншісінде болса, жылдар бойы ел өмірінде ізін қалдырған тарихи оқиғалардың тиімділігін бағалау одан да қиын. Алайда қиындықтарға қарамастан, қазіргі таңда білім беру жүйесі жаңартылуда. Басты мақсат жана

заман талабына сай жаңашыл мұғалімдерге сапалы және инновациялық технологияларды меңгерту. Елбасымыз айтқандай «Біз білім-ғылым саласында бәсекеге қабілетті болмасақ, өз мақсатымызға жете алмаймыз, барлығы мектептен басталады», - деген болатын. Ал қазақтың заңгер жазушысы: Мұхтар Әуезов былай деген екен «Халық пен халықты теңгеретін - білім», - деп айтқандай, білім бәсекесіне бейім шәкірт тәрбиелеу-біздің мақсатымыз. Осы тарапта, кез келген қарапайым мектеп тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, оқушының үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыруы керек. Бұған қол жеткізудің басты құралы деп жаңа әдіс тәсілдер жүйесі – жеті модуль әдіс-тәсілдер жүйесін айтатын едім.

Қазақстан -2050 жылы табиғаты таза, экономикасы дамыған, экологиясы тұрақты, көптеген халықтардың мекені болса, сол мекенде білім алатын жастар дәстүрін ұмытпаған, дені сау, әр саланы меңгерген тұлғалар болса деп армандаймын. Осындай тұлғаларды тәрбиелеу үшін, техникалық жабдықпен жабдықталған, білікті мұғалімдерімен ерекшеленетін мектеп керек. Қазіргі таңда бастау алған жаңашылдықтардың басты мақсаты осы деп білемін.

Бүгінгі күні елімізде білім берудің жаңа жүйесінің жасалынуы, оның парадигмасының өзгеруі, білім мазмұнымен әдіс – тәсілдерінің жаңаруы бәсекелестікке қабілеті мол, шығармашылық бағытта еңбектенетін, ой қабілетімен ерекшеленетін азаматты тәрбиелеуді көздейді. Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамудың стратегиялық бағыттарына сәйкес білім беру жүйесін дамыта отырып, әлемдік білім кеңістігіне ықпалдастырудағы негізгі бағдар-адамды қоғамның ең маңызды құндылығы ретінде танып, оның рухани жан дүниесінің дамуына, танымдық біліктілігі мен мәдени құндылықтарының жоғары деңгейде дамуына, жеке тұлғасына жағдай жасау. Бұл міндеттерді жүзеге асыру еліміздегі мектептерде оқыту процесінің мазмұндық болмысын, жаңа әдіснамалық жүйе дәстүрлі оқыту процесін, түбегейлі өзгертудің қажеттілігін көрсетіп, оқытудың шығармашылық қызметін дамытып, білім мазмұнының ұлттық негізде берілуін жаңа өркениеттік бағдар тұрғысынан жетілдіруді қарастырады.

Білім беруді жаңғырту- бұл үнемі алға қарай ұмтылу мен дамуды қажет етеді. Бала- биік талғам иесі. Бүгінгі мектеп партасында отырған шәкірт- ертеңгі еліміздің тұтқа ұстар азаматы десек, шәкірттеріміздің шығармашылығына жол ашып, көңіл тұңғиығына үңіліп, бала қиялына қанат бітіріп, ішкі жан дүниесінің сусынын қандыру ұстаздар қауымының борышты парызы. Мемлектіміздің болашақ іргесін қалайтын әрбір жас ұрпақтың бойына отансүйгіштік қасиетін дарыту мұғалім қауымының міндеті. Жас буын шәкірттерін қалай тәрбиелесек те ертеңгі күні шыбықтан бұтақ болғанда оның қисық я түзу болатыны мәлім.

«Терең білім-теңдессіз қазына» деген халқымыз. Білім- оқушының ақыл-ойын дамытатын парасаттылық, ұлтжандылық, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыратын ең негізгі құрал десек, қазіргі кезде білім берудегі мақсат, жан-жақты, білімді өмір сүруге бейім, өзіндік ой- толғамы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Міне, осындай бүгінгі заман талабы іскер, белсенді, қандай жағдайда да жол таба білуге бейім жеке тұлға тәрбиелеуді қажет

етіп отыр. Сондықтан мектеп қабырғасында оқушының шығармашылық қабілетін дамытуға мән берілуі тиіс.

Мектептің білім сапасын арттыруда педагогтың жауапкершілігі зор болса, заман талабы педагогтан кәсіби білімді, білік пен дағдыны, мақсат қоюшылықты игеруге деген қызығушылық және білім беру қызметінде ынталылық, педагогикалық және әлеуметтік педагогика мен психологияның негіздерін қолдана білу қабілетін талап етеді.

Мектебімізде білім сапасын арттыру, болашақ білімді азамат қалыптастыруда, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін, құзырлығын арттыруда мектеп жұмысының, әдістемелік жұмыстың ұжымдық, топтық, жеке, белсенді түрлері мен әдістері кеңінен қолданылуда. Сонымен қатар озат тәжірибелер бойынша іс-тәжірибе тарату жұмыстары, шығармашылық есептер беру, әдістемелік апталықтар, оқушылардың ғылыми жұмыстары, әдістемелік сипаттағы семинарлар, конференциялар өз жалғастарын табуда.

Мектептің білім сапасын арттыруда педагогтың жауапкершілігі зор болса, заман талабы педагогтан кәсіби білімді, білік мақсат қоюшылықты игеруге деген қызығушылық және білім беру қызметінде ынталылық, педагогикалық және әлеуметтік педагогика мен психологияның негіздерін қолдана білу қабілетін талап етеді.

Кез келген ғылыми жетілдірілген әдіс – тәсіл мұғалімнің шығармашылық энергиясымен, барлық оқу-тәрбие құралдарын, дидактикалық өнерімен, педагогикалық ойымен, барлық оқу – тәрбие құралдарын, әдіс- тәсілдерін еркін пайдалана білу қабілетімен ұштасып барып қана жоғары нәтиже береді. Яғни, оқу- тәрбие жұмысында барлығы мұғалімге байланысты. Мұғалімнің тек қана оқу материалын білуі жеткіліксіз, ол мұнымен қатар, сол білімін шәкірттеріне түсінікті формада айтып жеткізе алуында. Мектепте оқып жатқан шәкірттердің бәрі бірдей ғұлама, алғыр деп тұжырым жасауға болмайды. Жекелеген шәкірттердің баяу қабылдауы мүмкін. Сондықтан, әрбір сыныптағы оқушылардың білім сапалары бірдей болуы мүмкін емес. Осы жағдайларды жіті қадағалап отыру қажет. Жалпы білім сапасын көтеру бағытында түрлі пікірлер айтылып та, жазылып та жүр. Балалардың сапалы білім алуына, тәрбиеленуіне көбінесе мектеп мұғалімдерін жауапты қылып қоямыз. Негізінен, бұл жерде ата-ананың жауаптылығы аса маңызды болып келеді. Өкінішке орай, бүгінгі ата-аналардың басым бөлігінің бала тәрбиесіндегі рөлі, баласына жатар орын, ішер тамақ, киер киім әперумен шектеліп отыр. Қалған шаруаның барлығын мектепке артып қойған. Олар балаларының сабағына қатыспақ түгілі, ата- аналар жиналысына да бармайды. Әсіресе, әкелер. Ал, ата-ана тарапынан қадағалаусыз қалған олар кітаптың бетін жылы жауып қойып, күнделікті сабағына қатысып жүре береді.

Тәуелсіз мемлекетіміздің дамуына үлес қосатын әлемдік өркениетке жеткізетін білімді де мәдениетті, парасатты жеке тұлғаны тәрбиелеу ұстаздар қауымының борышты міндеті. Білімнің құндылық ретіндегі нәтижесіне терең мән бере білу, нәтижеге бағдарланған білім сапасын арттыруда жаңаша жолдар, жаңаша әдістер табуға дағдыланған маман болуымыз қажет.

Мен өзім сабақ беретін сыныптарда шығармашылықпен жұмыс атқарып, өзіндік ізденістерін ортаға салып жүрген оқушылар да аз емес. Сондай оқушыларымның бірі, Еген Айда 7- сыныптан бастап, ақындық қабілетін танытып, шығармашылықпен айналысып жүрген қыз. Міне, осындай дарынды оқушылармен жұмыс істей отырып, олардың қабілетін ашып, көпшілік ортасына шығару, оқушының талабының өркендеуіне себебін тигізері сөзсіз. Дарынды оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулу үшін түрлі әдістерді пайдаланамыз.

Ұлы ақын Абай «Терең ойдың түбінде теңізі бар, Тесіле көп қараса көңіл ұғар», - деп айтқандай әр оқушының бойындағы қабілеттерін танып біліп, оны шығармашылық жұмыстың шыңына жетелеу, біздер, ұстаздар қауымы үшін үлкен міндет және Егеменді еліміздің болашағы- қабілетті жастарды тәрбиелеудегі үлкен жауапкершілік. Бүгінгі таңдағы білім шыңының иелеріне көркемдік қабілеті дамыған, айтар ойы бар, шындықтың пердесінен батыл да сенімді қарайтын жеткіншектер ретінде үлкен сеніммен қарай аламыз.

Қорытындылай келе айтарым, негізінен білім сапасын көтеру үшін ата- ана да балаларының сабаққа қатысуын қадағалап, мектеппен қоян- қолтық жұмыс жасауы тиіс. Сонда ғана балаларға қажетті білім беріп, сапа деңгейін көтеруге мүмкіндік туады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жаңа педагогикалық технология// К.Ж. Бұзаубақова. – Алматы, 2014
2. «Жас алаш» газеті. 2017 ж
3. «Қазақ әдебиеті» журналы. 2020 ж

ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК ПУСТЬ К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Игенберлина Кызгалдак Еркиновна

Педагог-исследователь. Учитель русского языка и литературы
школа-лицей №59 г. Астана, Казахстан

Андатпа. Мақала орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдеріне арналған. Автор өз тәжірибесімен бөліседі, оқуды күшейтуге және үлгерімі төмен адамдардың ақыл-ой белсенділігін арттыруға бағытталған кейбір жұмыс әдістерін көрсетеді. Автордың пікірінше, оқу қабілеті төмен оқушының мүдделерімен байланысты жеке жобаны құруға тарту-оның ақыл-ой қызметін жандандыру және оқуға деген қызығушылықты ояту тәсілдерінің бірі.

Аннотация. Статья адресована учителям русского языка и литературы. Автор делится опытом, демонстрирует некоторые приёмы работы, направленные на интенсификацию обучения и активизацию мыслительной деятельности слабоуспевающих. По мнению автора, привлечение к созданию персонального проекта, связанного с интересами учащегося с низкими учебными возможностями, — один из способов активизации его мыслительной деятельности и пробуждения интереса к учёбе.

Abstract. This article is intended for teachers of Russian language and literature. The author shares her experience and demonstrates some methods of work aimed at intensifying learning and activating the thinking activity of low achievers. According to the author, the involvement of a

personal project related to the interests of a student with low learning capacity is one of the ways to intensify his thinking activity and awaken interest in learning.

В современной школе особо остро стоит вопрос организации деятельности с неуспевающими и слабоуспевающими детьми, поиска лично-ориентированного подхода, индивидуализации обучения, без которой невозможно формирование функциональной грамотности учащихся. В создавшихся условиях необходимо активное обучение, или интенсификация [1], предполагающая осмысленный, деятельный подход самого учащегося и поиск новых технологий, методов, приёмов учителем.

Актуальная проблема нашей школы – пробудить интерес к обучению учащихся с низкими учебными возможностями. Если учитель в работе будет предлагать учащимся нестандартные задания, формулировать неожиданные вопросы, предлагать учащимся с низкой мотивацией к обучению персональные проекты, ставить посильные задачи, то сможет заинтересовать его и повысить интеллектуальную напряжённость каждого ученика.

Чтобы заинтересовать учащегося, стать ближе к ученику, современный учитель просиживает за компьютером, бороздя просторы интернета. Ценности с годами изменились, и уже давно не увлекают современных школьников рассказы о героях войны, герои классики. Примером для них являются успешные предприниматели, изобретатели, инвесторы: Билл Гейтс, Стив Джобс, Уоррен Баффет и т. д. Поэтому примеры из их жизни, их лозунги, их жизненные принципы берутся на вооружение учителем.

Всем известные пять «Почему?» придумал в 1930-х годах основатель компании Toyota Сакити Тоеда для выявления первопричины проблемы. Данный способ выявления причинно-следственной связи применим и при определении основной мысли. [2]

Например, ученик:

- Я хочу научиться водить машину.
- Почему ты хочешь научиться водить машину?
- Потому что все чем-то выделяются, а я хочу выделиться этим.
- Почему ты должен быть как все?
- Я не хочу быть как все. У нас в классе кто-то в спорте хорош, кто-то в учёбе, а у кого-то самые брендовые вещи.
- Почему ты считаешь, что быть лучшим в спорте или учёбе менее престижно, чем уметь водить машину?
- Нет. Я так не считаю. Конечно, я понимаю, что лучше быть качком или футболистом, или быть отличником.
- Почему тогда ты лучше не займёшься спортом или учёбой?
- Потому что я ленивый.
- А при чём тут тогда умение водить машину?

Данный приём пяти вопросов можно применить и при анализе текста.

Например, работа с текстом В. Бахмутова «Радуга» [3]

Отрывок из рассказа.

«Детство давно ушло, но я часто вспоминаю мою убежавшую радугу, ту, которая после черных туч и грома могла дать счастье. Может быть, тогда я плохо бежал? В жизни все бегут за счастьем, но, наверное, счастье и есть дорога к нему, без остановок и слез. Я давно бегу за своей радугой, она то покажется, то вновь потеряется. Главное, она есть. Я ее видел.»

Задание.

Определите основную мысль автора.

Ответы учащихся:

- Мальчик верил в исполнение желаний.
- В детстве все очень наивные.
- Радугу нельзя догнать.

Задаём пять вопросов «Почему?»

- Почему ты считаешь, что это основная мысль рассказа связана со словом радуга (или детство)?
- Потому что весь рассказ о радуге (о событиях детства), о том, как мальчик ждал, потом бежал.
- Почему мальчик бежал за радугой?
- Потому что он хотел, чтобы все люди были счастливы и чтобы не болела бабушка.
- Почему же он не догнал радугу?
- Потому что радугу догнать нельзя.
- Почему все люди бегут?
- Потому что люди бегут не за радугой, а за счастьем.
- Почему тогда он до сих пор бежит за своей радугой, хотя детство давно прошло?
- Потому что дорога к нему – это и есть счастье.

А при чём тут тогда радуга?

Значит основная мысль этого рассказа в том, что все люди бегут за счастьем, а счастье это и есть путь к нему.

Вот эти, казалось бы, простые «Почему?» могут натолкнуть учащегося к решению его проблем, заставить думать, подвести к основной мысли автора.

Одной из составляющих функциональной грамотности является креативное мышление. В современном конкурентоспособном мире умение генерировать новые идеи и находить нестандартные пути решения проблем — очень ценный навык. Чтобы проложить путь к креативным решениям, учителю необходимо задавать неожиданные вопросы.

Один из Вузов Америки Dartmouth (Дартмут) предложил своим абитуриентам раскрыть тему: «Любопытство – это определяющий элемент таланта. Тони Моррисон писала: «Я чувствую себя абсолютно любопытной, живой и контролирующей. И почти ... великолепной, когда я пишу». Отметьте свое любопытство». [4]

Вот как начал своё эссе ученик:

«Меня било током, я обжигался, падал в мусорный контейнер, прыгал с восьмиметровой башни, но всё-таки выжил и пошёл в школу...». Далее в эссе

автор сумел заинтересовать читателя неожиданными сцеплениями фактов, свободной организацией композиции, новизной выводов.

Университет Duke предложил своим абитуриентам ответить на вопрос:

– Вы часто подвергали сомнению убеждение или идею. На какие размышления это натолкнуло вас? Какой был результат?

Вот отрывок из эссе ещё одного ученика нашей школы:

«Я всегда думал, что другие люди знают что-то такое, чего я не знаю. Что-то таинственное, которое мне предстоит постигнуть. Я не мог понять, почему люди не понимают очевидных вещей и совершают ошибки, или я не понимаю чего-то. Что в голове других происходит: ведь чёрное — это чёрное, а белое — это белое! В результате многих раздумий мне открылась тайна, которую я хочу поведать всем: не является лучшим тот, кто помог, и худшим, кто принял помощь. Каждый сделал то, что он смог, каждый выполняет свою миссию на земле. И жить по шаблону нельзя, не нужно оглядываться на мнения других. Стереотипы губительны для развития, для творчества».

Такие глубокие мысли порождены были, благодаря нестандартным вопросам и задачам.

Для активизации мыслительной деятельности учащегося, для «увеличения интеллектуальной напряженности» обучающихся, учитель должен обладать высоким уровнем профессиональных компетенций, готовностью к непрерывному обучению, к продуктивной деятельности, предполагающую творческий подход для решения непростых профессиональных проблем. Важно, учащегося от пассивного слушателя перевести в разряд активного сотрудника. Неожиданные вопросы и нестандартные задания- путь к креативным решениям.

Самый действенный метод привлечения к учёбе учащихся с низкими учебными возможностями — проявление интереса к его личности, к его возможностям и увлечениям. В современном образовательном процессе давно используется множество технологий. Например, проектная деятельность — это уникальная деятельность, направленная на создание определенного уникального продукта. Привлечение к созданию персонального проекта, связанного с увлечениями учащегося с низкими учебными возможностями, — один из способов активизации его мыслительной деятельности и пробуждения интереса к учёбе. В определении с темой персонального проекта помощь могут оказать вопросы, на которые учащийся будет подробно отвечать. Написанные ответы и есть эссе для введения.

Раздел: Человек и общество

Вопросы:

1. Как можно проявить интерес к сегодняшнему миру?
2. Представьте, что кто-то сделал вас счастливым или благодарным неожиданно для вас. Как эти чувства повлияли на вас или мотивировали вас?
3. Наблюдали ли ты за тем, как живут эти люди? Какие у них достижения или трудности?

4. Понимаешь ли ты значение словосочетание «социальная осведомлённость»? Почему сейчас это так важно в мире? Может у тебя есть вопросы?

5. Как ты понимаешь «альтруистическое отношение» к жизни?

Раздел: Человек-творец

Вопросы:

1. Задумывался ли ты о том, как были созданы привычные нам предметы? Кто и когда их создал? Что им помогло их создать?

2. Знания каких наук способствовали появлению этих предметов?

3. Предполагал ли ты, что все используемые нами предметы являются чьим-то научным трудом, научным изобретением?

4. Опишите идею, концепцию или тему, которая кажется вам настолько увлекательной, что вы, работая над ней, теряете счет времени. Почему это захватывает вас?

5. А какие изобретения ты мог бы создать сам, чтобы улучшить свою жизнь и жизнь других людей?

Раздел: Окружающая среда

Вопросы:

1. Как лично вы можете сохранять окружающую среду для других людей?

2. Какие научные знания тебе могут в этом помочь?

3. Могут ли твои идеи изменить отношение сообщества к окружающей среде? Приведи примеры.

4. Каково влияние виртуальной среды на современную жизнь?

5. Одинаковы ли человеческие ценности в реальной и виртуальной жизни?

Социальное здоровье и образование

Вопросы:

1. Каким образом размышления и действия помогают сохранять моё психологическое и физическое здоровье?

2. Может ли влиять на человека новая информация: реклама, проблемы потребителей, медиагруппы, достижения науки и техники? Как?

3. Уроки, которые мы извлекаем из трудностей, препятствий, с которыми мы сталкиваемся, могут иметь фундаментальное значение для дальнейшего успеха. Расскажите о случае, когда вы столкнулись с неудачей, проблемой или, наоборот, удачей. Как это повлияло на вас, и что вы извлекли из этого опыта?

4. Понимаешь ли ты словосочетание «личная ответственность»?

5. В чём заключается личная ответственность за межличностные отношения, самоуважение, за семью, за друзей?

Подобные вопросы заставят учащегося обратить внимание на те явления жизни, мимо которых он проходил каждый день, не замечая их. И в перспективе учащийся напишет персональный проект, что будет способствовать формированию его функциональной грамотности.

У творческого учителя талантливые дети. Если учитель своей активной деятельностью, вечным поиском, увлечённостью своим предметом сможет заразить своих воспитанников, в школе не останется равнодушных, немотивированных учащихся.

Список использованных источников

1. Интенсификация обучения как фактор повышения качества образования (Электронный ресурс) <https://www.prodlenka.org/stati-obr/obobschenie-opyta/1709-intensifikacija-obuchenija-kak-faktor-povyyshe>
2. Пять «почему» от компании Toyota, которые стоит задавать всем (Электронный ресурс) <https://4brain.ru/blog/pjat-pochemu-ot-kompanii-toyota-kotorye-stoit-zadavat-vsem/>
3. В. Бахмутов «Радуга»
4. Commonapp (Электронный ресурс) <https://www.commonapp.org>

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТӨМЕН ҮЛГЕРІМІ ОҚУ ҮРДІСІНІҢ САПАСЫНА ӘСЕРІ

Каргабаева Лаззат Толеуовна

педагогика ғылымдарының магистры, жоғары категориядағы педагог-зерттеуші, М. Мақатаев атындағы № 140 гимназия, Алматы қаласы

Оналбаева Ляззат Болаткановна

педагогика ғылымдарының магистры, жоғары категориядағы педагог-зерттеуші, 180 жалпы білім беретін мектеп, Алматы қаласы

Аңдатпа. Білім сапасын арттыру кез келген мемлекеттің, оның ішінде Қазақстан Республикасының да маңызды міндеті болып табылады. Жалпы білім беретін оқу орындарының алдында тұрған негізгі мәселелердің бірі – оқушылардың оқу үлгерімінің төмендігі. Бұл мақалада мектеп оқушыларының оқу үлгерімінің төмендігі мәселесін жүйелі шешуге ерекше назар аударылатын білім сапасын арттыру тетіктері, қазіргі дидактика академиялық үлгермеушіліктен шығудың негізгі жолдары ретінде, сонымен қатар және үлгермеушілікті жеңу бойынша психологиялық-педагогикалық әдебиеттер қарастырылған.

Аннотация. Повышение качества образования является важной задачей для любой страны, в том числе и для Республики Казахстан. Одной из основных проблем, с которой сталкиваются общеобразовательные учреждения, является низкая успеваемость учеников. В данной статье рассмотрены механизмы повышения качества образования, где особое внимание уделено системному решению проблемы низкой успеваемости школьников, современной дидактике в качестве основных путей преодоления неуспеваемости, а также анализ психолого-педагогической литературы, посвящённой преодолению неуспеваемости.

Annotation. Improving the quality of education is an important task for any country, including the Republic of Kazakhstan. One of the main problems faced by general education institutions is the low academic achievement of students. This article discusses the mechanisms for improving the quality of education, where special attention is paid to a systematic solution to the problem of low academic performance of schoolchildren, modern didactics as the main ways to overcome academic failure, as well as an analysis of psychological and pedagogical literature on overcoming academic failure.

Қазақстан Республикасындағы білім беруді модернизациялау жағдайында жалпы білім беретін оқу орындарында бәсекелестік күшейіп, оқушыларға сапалы білім беру қажеттілігі туындауда. Бұл мәселені шешу үшін мектептер бірнеше негізгі аспектілерге назар аударуы керек. Біріншіден, мектептер заманауи оқыту әдістері мен технологияларын қолдана алатындай мұғалімдердің біліктілігін үздіксіз арттыруға ұмтылуы керек. Екіншіден, мектептер өздерінің оқу бағдарламаларының сапасын қадағалап, заман талабы мен стандарттарына сай жаңартып отыруы керек. Үшіншіден, мектептер қаржылық немесе әлеуметтік жағдайына қарамастан барлық оқушылар үшін білімнің қолжетімді болуын қамтамасыз етуі керек. Осы мақсаттарды жүзеге асыру үшін мектептер басқа оқу орындарымен ынтымақтасады, заманауи технологияларды қолдана алады, қосымша сабақтар мен үйірмелер өткізуге, ата-аналар мен оқушыларға іс-шаралар ұйымдастыра алады. Сапалы білім беру тұрақты күш пен инвестицияны қажет ететін ұзақ мерзімді процесс екенін түсіну маңызды. Дегенмен, бұл қоғамның, елдің өсіп-өркендеуіне жол ашатын, болашаққа жасалған маңызды инвестиция.

Білім сапасы дегеніміз – білім алушылардың оқу процесінде игеретін білім, білік және дағды көрсеткіштерінің жүйесі, сонымен қатар білім беру процесінде қалыптасатын дүниеге және бір-біріне деген құндылық-эмоционалдық қатынас нормалары. Дегенмен, білім сапасы оқушылардың мектепте алатын білімі мен дағдысымен ғана шектелмейді. Бұған оқушылардың этикалық құндылықтары мен әлеуметтік жауапкершілігін қалыптастыруға бағытталған білім де кіреді. Тәрбие тұлғааралық қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруды, басқа мәдениеттер мен пікірлерді құрметтеуді, сонымен қатар топта жұмыс істей білуді қамтиды.

Бұл тәсіл мектеп қызметін түпкілікті нәтижелер тұрғысынан бағалауға бағытталған, оның ішінде мектеп қызметінің тиімділігінің, оқушылардың оқу деңгейінің келесі көрсеткіштері: олардың оқуды жалғастыруға дайындығы; оқушылардың білім деңгейі; балалардың денсаулық жағдайы; түлектердің қоғам өміріне әлеуметтік бейімделу деңгейі; білім беру стандарттарының орындалу деңгейі. Бұл параметрлердің барлығы өзара байланысты және бірін-бірі толықтырады. Бірақ бүгінгі күнге дейін оқушылардың оқу сапасының көрсеткіші мектептің тиімділігін бағалауда негізгі болып қала береді.

Білім сапасын бақылау (оқыту нәтижелерін бақылау) – жалпы оқу процесіне тән үш функцияны орындайды және нақты белгіленген оқыту, тәрбиелік және дамытушылық мәні бар. Оның оқыту мәні оқушының білімі мен дағдысын түзетуге мүмкіндік беруінен көрінеді. Тұрақты тестілеу оқушыларды жүйелі жұмыс істеуге, алған білімдері мен дағдыларының сапасы үшін сынып алдында есеп беруге үйретеді. Оқушыларда жауапкершілік сезімі, жақсы нәтижеге жетуге деген ұмтылыс дамиды. Оқыту нәтижелері пәннің жалпы мақсаттарына және оны меңгеру талаптарына сәйкес болуы керек [1].

Білім сапасын арттыру кез келген мемлекеттің, оның ішінде Қазақстан Республикасының да маңызды міндеті болып табылады. Жалпы білім беретін оқу орындарының алдында тұрған негізгі мәселелердің бірі – оқушылардың оқу

үлгерімінің төмендігі. Мектептегі үлгермеушілік мәселесіне психологтар да, педагогтар да (М.Н.Данилов, А.Н.Леонтьев, А.Р.Лурия, Ю.К.Бабанский) әрқашан ерекше назар аударған. Мектептегі үлгермеушіліктің себептері ретінде мектептегі оқуға дайын еместік, оның экстремалды түрінде әлеуметтік-педагогикалық немқұрайлылық; мектепке дейінгі кезеңдегі ұзақ мерзімді аурулардың нәтижесінде баланың соматикалық әлсіздігі; мектепке дейінгі жаста түзетілмеген сөйлеу кемістігі, көру және есту қабілетінің бұзылуы; ақыл-ойдың артта қалуы; сыныптастармен және мұғалімдермен жағымсыз қарым-қатынастар сияқты себептер атап өтілген.

Баланың мектепте үлгермеуінің себептері әр-түрлі және көп қырлы болуы мүмкін. Олардың кейбіреулері баланың өзіне қатысты болса, басқалары оның қоршаған ортасы мен оқу жағдайларына байланысты болуы мүмкін. Баламен байланысты себептердің ішінде, біріншіден, оқуға деген ынта мен қызығушылықтың жеткіліксіздігін атап өтуге болады. Бала оқытылатын пәндердің мәнін көрмеуі немесе оның өміріне қалай пайдалы болатынын түсінбеуі мүмкін. Екіншіден, материалды меңгерудегі қиындықтар, баланың ақпаратты түсіну және есте сақтау қиындықтары болуы мүмкін. Үшіншіден, өзін-өзі ұйымдастырудың және уақытты жоспарлаудың жеткіліксіздігі, бала уақытты дұрыс бөліп, оқуға тиімді пайдалана алмауы, денсаулығына байланысты әртүрлі қиындықтар (мысалы, көру, есту, психикалық денсаулығы және т.б.). Баланың мектепте үлгермеу себептері ішкі және сыртқы факторларды қамтуы мүмкін. Баланың мектепте үлгермеуінің кейбір жалпы себептері оқуға деген ынтасының немесе қызығушылығының болмауы, белгілі бір пәндер бойынша жеткіліксіз дайындық немесе нашар дағдылар, ата-ананың ажырасуы сияқты отбасылық проблемалар, кедейлік, әлеуметтік жағдайдың төмендігі немесе кемсітушілік, ата-ана немесе мектеп тарапынан жеткіліксіз қолдау, сабақтан тыс іс-шараларға, спортқа немесе жұмысқа қатысуға байланысты оқуға уақыттың жеткіліксіздігі, зейіннің бұзылуы және гиперактивтілік, көру немесе есту проблемалары болады.

Әрбір баланың бірегей екенін және үлгермеушіліктің өзіндік себептері болуы мүмкін екенін есте ұстаған жөн. Сондықтан әрбір жағдайды мұқият зерттеп, баламен жұмыс істеп, оның үлгермеу себептерін түсініп, қиындықтарды жеңуге көмектесу маңызды. Білім сапасының төмендеуінің себептері оқушыға, мұғалімге, ата-ана бақылауына байланысты. Бұл ата-ананың да, мектептің де сабаққа қатысуын бақылаудың әлсіздігі; ауруға байланысты және дәлелді себепсіз жұмысқа келмеу; педагогикалық ұжым тарапынан студенттердің жауабына қойылатын талаптардың бірлігінің болмауы; баланың даму психологиясының ерекшеліктерін нашар білу; балалар арасында оқуға мотивацияның жоқтығы, белсенді (топтық, жобалық, жүйелік-белсенділік) балаларды оқытудың пассивті формаларының (фронтальды, ұжымдық) басым болуы.

Мұғалімнің қабылдау түрлерін елемей де нашар үлгерімге әкелуі мүмкін. Әр адамның материалды қалай меңгеруіне және түсінуіне әсер ететін өзіндік ерекше қабылдау түрі болады. Кейбір балалар визуалды үйренушілер болуы

мүмкін, яғни олар суреттерді немесе графиктерді көргенде оңайырақ үйренеді. Басқа балалар аудиалды қабілеті бар оқушылар болуы мүмкін, яғни олар мұғалімді немесе таспаны тыңдағанда оңайырақ үйренеді.

Егер мұғалім осы ерекшеліктерді ескермесе және өзінің оқыту әдісін әр баланың қабылдау түріне бейімдемесе, бұл баланың материалды түсінбеуіне немесе оқу процесіне қызығушылықтың болмауына әкелуі мүмкін. Бұл үлгермеушілікке, тіпті баланың психологиялық жағдайының нашарлауына әкелуі мүмкін.

Славина С.С. барлық оқушыларды оқытудың табыстылығы үшін біз қабылдаудың барлық түрлерін ескере отырып, бірден оқытамыз деп атап өткен. Біріншіден, әрбір бала өзінің жетекші жүйесінде ұсынылған материалды түсінеді, екіншіден, бұл оқушыда қабылдаудың басқа арналарының дамуына ықпал етеді және олардың дамуына мүмкіндік береді. Сонымен бірге материалды бала едәуір жақсырақ қабылдайды [2, б.86].

Үлгерімі төмен оқушылар мен жақсы оқитын оқушылар арасында екі айырмашылық бар. Біріншісі – танымдық белсенділік деңгейлеріндегі айырмашылықтар. Бұл «жетістікке жетушілердің» әртүрлі танымдық мәселелерді шешуге жоғары қызығушылық пен дайындықты көрсетуінен, нұсқаларды өз бетінше іздестіруден, түсініксіз, бейтаныс нәрселерді бөліп көрсетуден көрінеді; түсініксіз жерлерін өздері түсіндіру үшін сұрақтар құрастыра алады. Сонымен, Маркова, А.К. кейбір танымдық тапсырманы шешу қажеттілігімен бетпе-бет келген «жетістікке жетпейтіндер» оған қызығушылық танытпайды, бөгде тақырыптарда сөйлесе бастайды немесе ойға келген бірінші нәрсені айтады деп санайды. Сонымен қатар, олар кейбір ақпаратты өздері үшін нақтылау емес, олардың жауабын үлкендердің бағалауы маңыздырақ, және тиісінше, олар қойған сұрақтар мәселенің мәні туралы емес, олардың жауабы туралы, мысалы: «Сонымен?» «Дұрыс айттым ба?» сияқты сұрақтар. Алайда, егер балаларға өздері түсінбеген нәрселер туралы сұрақ қоюға арнайы шақырылса, олар «сұрауды үйренеді» және түсініктеме алу үшін тіпті бұл оларға бұрын тән болмаса да ересектерге жиі жүгіне бастайды, [3, 158 б.].

Оқушылардың білім сапасын арттырудың бір жолы – оқу үрдісін ұйымдастыру. Оқу үрдісін ұйымдастыру дегеніміз – оқушылардың білім мен білік дағдыларын барынша тиімді меңгеруіне мүмкіндік беретін жүйені құру. Оқу процесін ұйымдастыру келесі аспектілерді қамтуы мүмкін:

- оқушылардың білім деңгейі мен қажеттіліктерін ескере отырып оқу сабақтарын жоспарлау;

- оқытудың әртүрлі әдістерін қолдану, мысалы, дәріс, пікірталас, топтық жұмыс, практикалық тапсырмалар, жобалар және т.б.;

- оқушылар нені меңгеру керектігін және олардан қандай нәтиже күтетінін түсінуі үшін нақты мақсаттар мен күтулерді қою;

- мұғалімдердің өз тәсілдерін бейімдеп, қиындықтарға тап болған жағдайда оқушыларға көмектесуі үшін үнемі кері байланыс және оқушылардың түсіну деңгейін бағалау;

- оқу үрдісін оқушылар үшін қызықты және тартымды ету үшін заманауи технологиялар мен құралдарды пайдалану.

Дұрыс ұйымдастырылған оқу үрдісі оқушылардың материалды жақсы түсінуіне, оқуға деген ынтасын және қызығушылығын арттыруға, білім мен дағдылардың сапасын арттыруға көмектеседі.

Мұғалімнің міндеті тек жаңа білім беру ғана емес, сонымен бірге балаларға осы білімді түсінуге және ойластыруға көмектесу. Ұстаздардың ой-өрісі кең, шәкірттеріне сапалы білім беру, білім алу үшін білім мен оқыту әдістемесін үнемі жетілдіріп отыру керек. Мұғалім материалды әр оқушы өзінің білім деңгейіне, қабылдау түріне қарамастан түсінетіндей етіп түсіндіре білуі керек. Сонымен қатар, мұғалім оқу процесін оқушылар ақпаратты оңай қабылдап, онымен жұмыс істей алатындай етіп ұйымдастыра білуі керек. Бұл оқытудың әртүрлі әдістерін қолдануды, интерактивті тапсырмалар мен жобаларды құруды және т.б. қамтиды.

Білім беру сапасын басқару мәселелерін ойдағыдай шешу үшін білім беру өсіп келе жатқан тұлғаның біртұтас даму процесі екенін есте ұстаған жөн. Бұл жағдайда тұлғаның дамуына әсер ететін факторларды ескеру қажет:

Генетикалық факторлар: Оқушылардың үлгерімі мен оқуына әсер ететін генетикалық бейімділікке байланысты факторлар. Оқу үлгеріміне әсер ететін кейбір генетикалық факторларға интеллектуалдық қабілет, стресске төзімділік, мықты денсаулық және оқу қабілеті жатады.

Әлеуметтік-экономикалық факторлар: оқу үрдісіне және оқушылардың оқу жетістіктеріне әсер ететін факторлар. Бұл факторларға отбасының экономикалық жағдайы, білім беру ресурстарының қолжетімділігі, білім сапасы, әлеуметтік жағдай, үй жағдайлары кіруі мүмкін.

Психологиялық-педагогикалық факторлар: ақпаратты қабылдау мен түсінуге байланысты факторлар, сонымен қатар оқушылардың жеке қасиеттері және мұғалімдер қолданатын оқыту әдістері. Оқу үлгеріміне әсер ететін кейбір психологиялық-педагогикалық факторларға жеке айырмашылықтар, әлеуметтік-психологиялық климат, мотивация, қателіктерге деген көзқарас жатады.

Тұлғалық-белсенділік факторлары, мектептегі үлгеріміне әсер етуі мүмкін оқушылардың тұлғалық және іс-әрекетіне байланысты факторлар. Бұл факторлардың кейбірі өзін-өзі бағалауды, стрессті, өзін-өзі реттеуді, ұйымдастырушылық дағдыларды, қабілеттерді қамтуы мүмкін.

Сонымен, үлгермейтін мектеп оқушыларының психологиялық ерекшеліктері оқу үрдісінде өзін-өзі ұйымдастырудың әлсіздігінен тұрады: тәрбие жұмысының қалыптасқан әдістері мен тәсілдерінің жоқтығы, оқуға тұрақты қате көзқарастың болуы.

Қазіргі дидактика үлгермеушілікті жеңудің негізгі әдістері ретінде келесі элементтерді ұсынады:

1. Педагогикалық профилактика – оқытудың белсенді әдістері мен формаларын, жаңа педагогикалық технологияларды, проблемалық және бағдарламаланған оқытуды, педагогикалық іс-әрекетті ақпараттандыруды

қамтитын оңтайлы педагогикалық жүйелерді іздеу. Осындай алдын алу үшін Ю.К.Бабанский оқу процесін оңтайландыру тұжырымдамасын ұсынды [4, 18 б.].

2. Педагогикалық диагностика – оқу нәтижелерін жүйелі бақылау және бағалау, олқылықтарды дер кезінде анықтау. Ол үшін мұғалімнің оқушылармен, ата-аналармен әңгімелесуі, мұғалім күнделігіне мәліметтерді бекіту арқылы қиын оқушыны бақылау, бақылау жұмыстарын жүргізу, нәтижелерін талдау, жіберілген қателік түрлеріне қарай кесте түрінде қорытындылау қолданылады. Ю.К.Бабанский артта қалған оқушылардың дидактикалық мәселелерін талдау және шешу үшін педагогикалық кеңес – мұғалімдер кеңесін құруды ұсынған [4, 18 б.].

3. Педагогикалық терапия – оқудағы артта қалуды жою шаралары. Отандық мектепте бұл қосымша сабақтар. Батыста – теңестіру топтары. Соңғысының артықшылығы - сабақтар топтық және жеке оқу құралдарын таңдау арқылы байыпты диагностика нәтижелері бойынша жүргізіледі.

4. Тәрбиелік әсері. Оқудағы сәтсіздіктер көбінесе нашар біліммен байланысты болғандықтан, үлгермеген оқушылармен жеке жоспарлы тәрбие жұмысы жүргізілуі керек, оған оқушының отбасымен жұмыс кіреді.

Оқу іс-әрекетінің бұзылуын психологиялық түзету бағыттарының бірі – баланың жан-жақты танымдық әрекетін ынталандыру және қолдау, оның әртүрлі көріністерін жағымды эмоционалды түрде нығайту, оның дамуына жағдай жасау.

Педагогика білім берудің ғылымы және тәжірибесі ретінде оқушылардың үлгермеушіліктерін жеңуде айтарлықтай тәжірибе жинақтады. Мұғалімдер мен тәрбиешілерге үлгермеу мәселесін шешуге көмектесетін көптеген әдістер мен тәсілдер бар. Мысалы, мұғалімдер әр оқушының жеке қажеттіліктері мен қабілеттеріне назар аударып, оқытудың әртүрлі әдістері мен тапсырмаларын, сондай-ақ нәтижелерді бағалауды қолданатын бір тәсіл – оқытуды даралау. Сондай-ақ студенттерге стрессті жеңуге және оқу үлгерімін жақсартуға көмектесетін өзін-өзі реттеу және эмоционалды басқару дағдыларын дамытуға арналған бағдарламалар мен әдістер бар. Сонымен қатар, оқушылардың оқуға деген қызығушылығы мен ынтасын оятатын қолайлы білім беру ортасын құру маңызды, мысалы, қызықты және жан-жақты сабақтар ұйымдастыру, жаңа технологияларды қолдану және т.б.

Әртүрлі практикалық шараларды талдау кейбір іргелі ережелерді анықтауға мүмкіндік берді.

Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыста тәрбиелік және дамытушылық педагогикалық ықпалдар бірінші орынға шығады. Тәрбиелік ықпалдар студенттер арасында құндылық бағдарларды қалыптастыруға, мінез-құлықтың моральдық-этикалық стандарттарын нығайтуға, тұлғалық қасиеттерді дамытуға бағытталған. Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс жасауда олардың өз-өзіне сенуіне, өзін-өзі бағалауы мен сенімділігін дамытуға көмектесу, сонымен қатар топта жұмыс істеу және мінез-құлық ережелерін сақтауды үйрену маңызды. Дамытушы ықпалдар оқушылардың ақыл-ой қабілеттерін, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, сонымен қатар өз бетінше ойлау,

мәселелерді шешу, шешім қабылдау қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Оқушыларды саралап, үй тапсырмасын орындау да қажет. Бұл мәселе салыстырмалы түрде аздау зерттелген, бірақ артта қалғандар үшін бағдарламаланған үй тапсырмасына арналған көмекші құралдардың пайдалылығы туралы, проблемалық жағдайды құру және үй тапсырмасын жекелендірудің тиімділігі туралы айтуға жөн [5, б. 78].

Мектеп жұмысында артта қалған оқушылармен қосымша сабақтарды ұйымдастыру кенінен пайдаланады. Мұндай сабақтарды мектептегі оқу-тәрбие үрдісінің бөлігі ретінде де (мысалы, мұғалім қосымша тапсырмалар бере алады немесе жеке консультациялар жүргізе алады), сондай-ақ сабақтан тыс уақытта да (мысалы, репетиторлық, үйірмелер мен секциялар) өткізуге болады. Мұндай сабақтардың негізгі мақсаты – оқушыларға оқу материалын түсінуге және білім олқылықтарын толтыруға көмектесу. Бұл ретте сабақтың барынша тиімді өтуі үшін әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін, оның білім деңгейі мен қажеттіліктерін ескеру маңызды. Қосымша сабақтар топпен де, жеке түрде де жүргізілуі мүмкін. Топтық сабақтар оқушылардың өзара әрекеттесуіне және коммуникативті дағдыларын дамытуға қолайлы атмосфераны құруға мүмкіндік береді, сонымен қатар оқушылардың алаңдаушылығы мен сенімсіздігін азайтады. Оқуда күрделі қиындықтары бар немесе материалды неғұрлым толық және егжей-тегжейлі түсіндіруді қажет ететін оқушылар үшін жеке сабақтар тиімдірек болуы мүмкін. Үлгерімі төмен балалармен жұмыс сабақ деңгейінде де, сабақтан тыс уақытта да (қосымша сабақтар) жүргізілуі мүмкін.

Сабақ барысында үлгерімі төмен оқушыларға жеке тапсырмалары бар карточкалар ұсынылады, оларға тақтада жауап туралы ойлануға көбірек уақыт беру ұсынылады, уақытша топтармен жұмыс істеуге көп көңіл бөлінеді (3 топты ажырату ұсынылады: әлсіз; орташа; күшті; сабақтың әртүрлі кезеңдерінде топта өзіндік жұмыс ұйымдастырылып, оқушылар әр түрлі қиындық дәрежесіндегі тапсырмаларды орындайды), бір топтан екінші топқа ауысуға тыйым салынбайды. Қосымша сабақтарда оқушыларға жолдастарынан сұрау, диктант мәтіндерін өздері құрастыру, диктант жазу, бір-бірінің өзіндік жұмысын тексеру, түсінбегендерге тапсырмаларды түсіндіру құқығын беруге болады.

Сабақтардың сапасының артуы тікелей мұғалімдердің кәсіби өзін дамытумен байланысты, ал кәсіби дамудың негізгі міндеттері ендігілер:

- білім берудің сәтсізді тәуекелдерімен байланысты оқушыларды оқытудың арнайы әдістерін, технологияларын, тәсілдерін менгеру (девиантты мінезқұлықты, орыс тілі ана тілі емес және т.б.):

- мектеп оқушыларының білім беру нәтижелерін жақсартуға кәсіби дамытуды бағдарлау;

- мектепте біріккен зерттеулерді жүргізгенде күнделікті әріптестермен өзара іс әрекет еткенде менгерген технологияларды, әдістерді және тәсілдерді қолдану. Кәсіби даму үшін жеке жоспардың болуы қажет, оны педагог өзі дербес немесе тәлімгермен өзіне қол жетімді мүмкіндіктерге бағыттап, жасайды. Педагогтың кәсіби дамуының үздіксіз үдерісі қосымша кәсіби білім алу жүйелер (курстық және курс аралық дайындық), әдістемелік жұмыс жүйесі, тұрақты түрде

кәсіби өзара іс әрекет ету (мұғалімдердің кәсіби қоғамдастықтарда оқу) және ақпараттық, әдістемелік ресурстардан өз бетімен білім алу арқылы жүргізіледі.

Мектепте қосымша кәсіби білім алу мекемелер базасында, мектептердің әдістемелік іс шараларына қатысысу негізінде біліктілікті арттыру мүмкіндік картасы жасалады. Мүмкіндіктер картасы негізінде мұғалім өзінің жеке кәсіби даму бағытын әзірлейді.

Мұғалімдерді оқыту модульдік қағида бойынша ұйымдасуы мүмкін, әр модуль кәсіби іс әрекеттердің белгілі жиынтығын қалыптастыруға бағытталған теориялық білімдерді және тәжірибелік дағдыларды меңгеруді қамтамасыз етеді.

Мұғалім зерттеген технологияларын, әдістерін және тәсілдерін қолданып, әріптестерімен бірлесіп, сабақтарын жоспалау және талдау барысында алған білімдерін және дағдыларын жұмыс орнына бейімдеу тиіс. Lesson Study әдісін қолданған жөн. Бұл мұғалімдер тәжірибесі саласында педагогтың білімін жетілдіруге бағытталған сабақ барысында зерттеудің ерекше нысанын сипаттайтын педагогикалық әдіс. Бұл әдіс өткен ғасырдың 70-шы жылдары Жапонияда жасалған [6, б. 4]. Lesson Study-ге бірлесіп жоспарлау, сабақ жүргізу, бақылау оқытуды талдау жасайтын және өз қорытындыларын құжаттайтын мұғалімдер тобы қатысады. Lesson Study-ді жүргізгенде мұғалімдер жаңалықтарды енгізу арқылы педагогикалық әдістерді жетілдіреді, ашық сабақтарды жүргізу арқылы әріптестеріне көрсетіп, жұмысты суреттеу арқылы құжаттарын жариялайды.

Жұмыс барысында оқушылардың оқу және даму басымдылықтарына келісу үшін мерзімдік бағалау материалдарын қолданады, міндеттерге жауап беретін оқу технологиясын (әдісін) бірлесіп анықтайды, оны кейнен жетілдіру қажет. Педагогтар сабақта бақылау үшін үш «зерттелетін оқушыны» анықтайды, олардың әр қайсысы сыныптағы белгілі топ оқушыларының өкілі, мысалы, жалпы оқушылар арасындағы жоғары, орта немесе төмен деңгейдегі оқушылар. Сабақ барысында бірлескен оқушылардың іс әрекеті бақыланады, зерттелетін оқушыларға аса назар аударылады.

Қорыта келе, мектептегі үлгермеушіліктің теориялық аспектілерін, оның себептері мен оларды жою жолдарын қарастыра отырып, мынадай тұжырымдама жасауға болады:

1. Үлгермеушілік - білімдерді меңгертуде, іскерлік пен дағдыны дамытуда, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін қалыптастыруда және танымдық қарым-қатынастарды тәрбиелеуде мектептің міндетті талаптарына оқушыларды дайындаудың сәйкессіздігі..

2. Үлгерімі төмен оқушыларда, әдетте, пән бойынша нақты білімдері мен арнайы дағдыларында олқылықтар болады, бұл оқытылатын ұғымдардың, заңдардың, теориялардың маңызды элементтерін сипаттауға, сондай-ақ қажетті практикалық әрекеттерді жүзеге асыруға мүмкіндік бермейді. Оқу-танымдық іс-әрекет дағдыларында олқылықтардың болуы, жұмыс қарқынын оқушының берілген уақытта қажетті білім, білік, дағдыны меңгере алмайтындай етіп төмендетуі. Үлгермеуші оқушының тұлғалық қасиеттерінің дамуы мен тәрбиесінің деңгейі жеткіліксіз, ол оқушының дербестігін, табандылығын,

ұйымшылдығын және табысты оқуына қажетті басқа да қасиеттерді көрсетуге мүмкіндік бермейді.

3. Үлгерімсіздікті жеңу оқушыларды зерттеу, олардың іс-әрекетін талдау және үлгермейтін оқушылардың типологиясын жасау негізінде жүзеге асырылады. Нашар прогресті жеңуге арналған психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде оның себептерін талдау және жіктеу негізгі орынды алады. Нашар ілгерілеуді жеңу үшін жеке тапсырмалар, оқу тапсырмаларын жеке кезеңдерге (қадамдарға) бөлу, арнайы сұрау жағдайлары және қосымша сабақтар қолданылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Әтежанова Г. Психологиялық-педагогикалық құзырлықты қалыптастырудағы жаңа формация мұғалімінің рөлі. Қазақ тілі, №4 2008
2. Славина С.С. Индивидуальный поход к неуспевающим и недисциплинированным школьникам [Текст] /С.С. Славина. - М.: Просвещение, 1986. - 217 с.
3. Маркова, А.К. Виды отношений школьников, к учению [Текст] / А.К. Маркова // Сов. педагогика. - 1984. №11. - С.12-23.
4. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект. М., 1977. – 423 с.
5. Маркова, А.К. Доступность учебного материала как один из факторов снижения перегрузки школьников [Текст] /А.К. Маркова // Вопр. психологии. - 1982. - №1. - С.78.
6. Чичибу Т. Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық: ағылш. Т.Чичибу (Жапония), Л.Ду Тоит (Оңтүстік Африка), А.Тулепбаева (Қазақстан Республикасы). – «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, Астана, 2013.

«ТӨҢКЕРІЛГЕН САБАҚ» АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ

Касыкбаева Роза Тургынбековна

бастауыш сынып мұғалімі, Берікқара орта мектебі
Байзақ ауданы, Жамбыл облысы, Қазақстан

Андатпа. Бұл мақалада "төңкерілген оқыту" әдісі өзекті білім беру технологияларының бірі екені және оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру мақсатында осы әдісті қолдану тәжірибесі туралы айтылады. Бастапқы білім алып, оқушылардың белсенділігін арттыруда оқу пәні туралы өз идеяларын қалыптастыра отырып, оқушылар сыныпқа келіп, оқытудың белсенді түріне, яғни нақты жағдайды талдауға, проблемалық мәселелерді шешуге, практикалық тапсырманы орындауға көшіп, білімдерін арттырады.

Аннотация. В данной статье речь пойдет о том, что метод "перевернутого обучения" является одной из актуальных образовательных технологий и опыт применения этого метода в целях повышения познавательной активности учащихся. Приобретая начальные знания и формируя свои представления об учебном предмете в повышении активности учащихся, учащиеся приходят в класс и переходят к активной форме обучения, то есть к анализу конкретной ситуации, решению проблемных вопросов, выполнению практического задания, повышая свои знания.

Abstract. This article will focus on the fact that the method of "inverted learning" is one of the most relevant educational technologies and the experience of using this method in order to

increase the cognitive activity of students. Acquiring initial knowledge and forming their ideas about the subject in increasing the activity of students, students come to class and move on to an active form of learning, that is, to analyze a specific situation, solve problematic issues, perform practical tasks, increasing their knowledge.

Қазіргі білім берудегі өзгерістер оқу процесін ұйымдастырудың өзгеруін болжайды. Сабақтағы ең бастысы –балалар өздерінің "Мен!" –деген сүйікті ұранымен, ал мұғалім ұйымдастырушы, серіктес, кеңесші рөлінде болады. Оқушы жетекші рөл атқарады, ал мұғалім көмекші рөл атқарады. Үлгерімі төмен және баяу балалар үшін, оқу материалын түсінуге, теорияны игеруге көбірек уақыт қажет ететіндер үшін сабаққа барғысы келетін және сәтсіз болып көрінуден қорықпайтын ыңғайлы жағдай жасау өте маңызды.

Заманауи оқыту жаңа технологиялардың пайда болуымен және таралуымен өзгереді. Мұғалімге бағытталған дәстүрлі оқу процесі оқушы оқытушымен және басқа оқушылармен белсенді қарым-қатынас жасайтын бірлескен оқытуға жол береді. Оқуды оқушыға бағыттаудың бір жолы - "төңкерілген сабақ" әдісін пайдалану. Іске асырудың техникалық талаптары: бұл үйде оқушыларда интернетке, электронды ресурстарға қол жетімді электронды құрылғылардың болуы, ол арқылы мұғалім өз бетінше оқуға материал береді. Мұғалімге сабақта жұмыстың интерактивті түрлерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді, бүкіл сыныпты жаңа материалмен таныстырудан босатады. Бұл интерактивті форматта сабақ өткізу қабілеті, мұғалім балаларға тексеру тапсырмаларын дайындауы керек.

Сабақтың соңында мұғалім оқушыларға тақырыпты бекіту үшін үй тапсырмасын беретініне үйреніп қалдық, дәл осы жерде төңкеріс болады, үй тапсырмасы ретінде оқушылар үйренуі керек жаңа тақырып алады. Яғни, оқушылар үйде бейнелерді көреді, онлайн оқу ортасында жұмыс істейді, жаңа материалдармен танысады, ал сабақта олар тақырыпты қаншалықты меңгергенін көрсетеді. Сабақ семинар, рөлдік ойын, жобалық іс-әрекет түрінде және басқа да интерактивті нысандарда өтуі мүмкін.

"Төңкерілген сабақ" әдісімен сабақты қалай дайындауға болады?

Тақырып туралы шешім қабылдау керек, сонымен қатар оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, қол жетімді материалды қамтитын қолайлы интернет-ресурсты табу керек. Бастауыш сынып оқушылары үшін шағын ақпараттық оқу бейнесі, газет мақаласы, түсінікті және қол жетімді энциклопедиялар қолайлы.

Әр оқушыға үлестірмелі материалдарды ұсыну қажет – бұл нұсқаулық: жалпы жұмыс алгоритмі, сабақ барысында оқушының қадамдары көрсетілген рефлексия және тапсырмаға беруге орын бар кері байланыс парағы болу керек.

Оқушылардың үй тапсырмасын орындағанын және интернетте алынған ақпаратты қаншалықты жақсы меңгергенін тексерген жөн. Оқыту барысында үй тапсырмасының орындалуын тексеруге өте ыңғайлы әдіс. Мұғалім кері байланыс арқылы материалды қанша бала оқығанын көре алады, егер сыныптың кем дегенде жартысы онымен танысып үлгерсе – тестілеуді бетпе-бет сабақтың басында өткізе алады. Осылайша, мұғалім сабақ барысын реттей алады, жаңа

материалды түсінген оқушыларға тапсырмалар ұйымдастыра алады және осы уақытта оны түсінбеген оқушылар тобымен жұмыс жасай алады. Егер балалардың 30% -дан астамы ақпаратпен таныспаса немесе оны түсінбесе, онда сабақ дәстүрлі нұсқада өткізілуі керек.

Тестілеу қорытындысы бойынша оқушыларды топтарға бөлу керек, топтардың саны әр түрлі болуы мүмкін, карточкаларды шешпеген балаларды анықтау маңызды. Мысалы, мектеп оқушыларын үш топқа бөлуге болады: бірінші топ-балалар карточкаларды шешпеген топ; екінші топ-балалар карточкаларды шешкен топ, бірақ тестте қателер бар; ал үшінші топ -тақырыпты жақсы түсінген.

Әр топқа арналған сабақ тапсырмасы сараланған түрде жасалады. Егер тапсырмалардың кері байланыс арқылы жасалса ыңғайлы болады. Үй тапсырмасын орындамаған балалармен мұғалім жеке жұмыс істейді. Осы кезде қалған топтар өз тапсырмаларын алады. Мысалы, толық түсінбеген оқушы оқуға арналған тақырыппен үлестірмелер арқылы жұмыс істейді. Ал, түсінген оқушылар ойын дайындайды, тақырып бойынша жұмбақтар, тесттер жасайды. Сабақтың 15-20 минутынан кейін балалар жарыс ойынын өткізеді.

Рефлексия міндетті түрде сабақтың соңында жүзеге асырылады, сіз балаларды тағы бір рет тестілеуден өтуге шақыра аласыз. Осылайша, олар тақырыпты түсінгенін, сәттілік жағдайы құрылатынын көреді.

"Төңкерілген сабақ" оқуды дараландыруға ықпал етеді, өйткені әр оқушы өз қарқынымен жұмыс істей алады. Мысалы, оқу бейнесін қайта қарау, мақалаларды бірнеше рет қайта оқу, сонымен бірге оқыту практикалық бағытқа ие болады. Мектептегі бетпе-бет сабақтарда білім алуға уақыт жұмсалмайды және қызықты жобалармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді, мұның нәтижесі оқу ортасын дамыту болып табылады. Мұндай сабақ жаңа міндеттер қоя алады - жаңа оқу сценарийлерін құру, жұмыста жаңа құралдарды қолдану, оқушылардың дағдыларын қалыптастыру шығармашылық, сыни ойлау, қарым-қатынас және ынтымақтастық қабілеттерін дамытады.

"Төңкерілген сабақ" аралас оқыту технологиясын қолдана отырып жұмыс тәжірибесі баланың бастамашыл ұстанымын қалыптастыруға, өзін-өзі бағалау мен өзін-өзі бағалауды жақсартуға әкеледі. Осы негізде нақты білімді тереңірек игеруге қол жеткізіледі, ең бастысы, дайын білімді алуға емес, өз қызмет саласында проблемалық міндеттерді көруге, шешуге және қоюға бағытталған ойлау стилі қалыптасады.

Үлгілерді байқай білу және жаза білу бастауыш сыныптарда ертеңгі өмірге дайындалу үшін қажет, өйткені қазіргі уақытта білім беру "дайын балықты" емес, "қармақ" беруге бағытталған, бұл біздің жеке пікірімізше тиімдірек тәсіл. Күн сайын үнемі дамып келе жатқан технологиялар оқытудың "төңкерілген" әдісін жүзеге асыруды жеңілдетеді.

"Төңкерілген сабақ" әдісі аралас оқыту технологиясының элементтерінің бірі болып табылады. Бұл әдістің айрықша ерекшелігі-теориялық мәліметтерді оқушылар сабаққа дейін үйде оқиды. Олар мұғалім дайындаған оқу бейнелерін,

слайдтарды, әртүрлі білім беру ресурстарының интерактивті материалдарын қарайды. Үй тапсырмасын орындау мыналардан тұрады:

- 1) түсіндірме сызбалары немесе сызбалары бар оқу мәтіндерін оқу;
- 2) тапсырмаларды орындау;
- 3) бастапқы тақырыпты игеруге арналған тесттерден өту.

Оқытудың "төңкерілген сабақ" білімді оқушының жеке кеңістігіне, оның жеке жауапкершілік аймағына жеткізуді жылжытады және практикалық дағдыларға көбірек уақыт жұмсалады. Сынып жұмысы оқушылардың үй тапсырмасын орындау барысында туындаған күрделі бөліктерді және сұрақтарды талдауға арналған (10 мин аспайды). Осыдан кейін сабақта зерттелген тақырып бойынша бірлескен іс-шаралар ұйымдастырылады: есептерді шешу, шағын жобалар құру, Алгоритмдер құру, эксперименттер, зерттеулер жүргізу. Яғни, оқушылар сабақ уақытының көп бөлігін алған білімдерін бекітеді және білімді, соның ішінде стандартты емес жағдайларда қолдану бойынша тәжірибе алады.

Осылайша, оқушы алдыңғы қатарға шығады, мұғалім сабақта жетекші тұлға болмай, оқушылардың іс-әрекетіне кеңес береді және бағыттайды.

Дәстүрлі оқытудан гөрі "төңкерілген сабақ" артықшылықтары:

1. Үй тапсырмасына аз уақыт кетеді.

2. Тәуелсіздік, орынды, уақытты, қарқынды таңдаудағы еркінді:

Оқушы еркін, өз бетінше үйренеді және өз қарқынымен жұмыс істей алады. Мүмкін, көптеген балалар үшін бейнені көру және осы бейненің материалдары бойынша кішігірім тапсырманы орындау әдеттегі үй тапсырмасынан әлдеқайда жеңіл болар, (мәселені шешу, параграфты қайталау), бірақ пайдасы көп болады.

3. Қайта қарау мүмкіндігі:

Сонымен қатар, түсініксіз және қиын нәрсені қайта қарауға және түсінуге болады, жаңасын түсіндіретін сабақ уақыт алмайды, сіз одан әрі түсіндіруді мүлдем қиналмайсыз.

4. Уақытты үнемдеу:

Сабақта дайындалған оқушы түсінген тақырып бойынша теорияны сенімді түрде айтады. Егер түсінбегендер болса, басқалар сұрақтар қою арқылы толықтырылады, түсінділеді, бұл да белсенділіктің көрінісі. Мұғалім оқушыға айтпайды, оқушы қалай түсінгенін айтады, мұғалім түзетеді, нақтылайды.

5. Сөйлеу дағдылары қалыптасады:

Сабақтағы балалар үндемей отырмайды, бір бірімен көп сөйлесіп араласады. Оқушы (мұғалімге, басқа оқушыға) айтқан кезде түсінуі тереңдей түседі, ол өз ойларын тұжырымдауды, оларды нақты және анық білдіруді үйренеді.

6. Көбірек тәжірибе алмасады:

Білім алмасу қалыптасқанда үйреніп, баяндалған кезде, сабақта қайталанғанда, негізгі немесе қиын тапсырмаларды қарастырады, содан кейін сол тапсырмаларды орындауға уақыт жеткілікті болады. Бұл жағдайда теориялық білім кестелерде, диаграммаларда, суреттерде жинақталады.

Мұнда ескерілетін мәселе, дайындық деңгейі бойынша сынып оқушылардың барлығы бір деңгейде болуы шарт. Ия, біреу әдеттегіден жоғары деңгейде болса да, берілген материалды зерттейді, бәрін түсінеді, тапсырманы орындайды және тақырып бойынша қосымша көп нәрсе алады. Бірақ, 1-2 бала бейнені соңына дейін көрмеген немесе тақырып бойынша үйде мүлдем жұмыс істемеген немесе оған қиын қызықсыз болады, оларға видео сабақтарды қайта – қайта қарауға мүмкіндіктері бар.

7. Сабақта болмаған жағдайда оқушы өз бетінше жұмыс істейді (кері байланыс парағы көмектеседі).

Әдістің кемшіліктері:

1. Мұғалімдерге жүктеме артады.
2. Берілген видеоны және презентацияны қарамаған оқушыларға сабақ қызықты болмайды.
3. Сабақты дайындау үшін көбірек уақыт қажет.
4. Техникалық қамтамасыз ету сәйкес келуі керек.

"Төңкерілген сабақта" байланысты проблемаларды болдырмау үшін дәстүрлі сыныптан төңкерілгенге көшуді мұғалім біртіндеп жүзеге асырады.

"Төңкерілген сабақ" әдісіндегі сабақты дайындау алгоритмі үш кезеңнен тұрады.

I. Жобалау кезеңі;

1. Ата-аналарды оқытудың жаңа әдісі туралы хабардар ету;
2. Оқу пәнін және бастауыш сынып оқушылары өз бетінше оқи алатын тақырыптарды анықтау;
3. Оқушылар өздігінен игере алатын теориялық білім көлемін нақтылау;
4. Платформаларды, электрондық білім беру ресурстарын таңдау;

II. Сабаққа дайындық кезеңі:

1. Жоспарланған білім беру нәтижелерін анықтау және талдау.
2. Сабақтың мақсатын тұжырымдау.
3. Оқу іс-әрекетінің түрлерін таңдау және оқу жағдайларын құру.
4. Оқу құралдарын таңдау.
5. Сабақ сценарийін балалардың үй тапсырмасын орындау нәтижелеріне сүйене отырып түзету мүмкіндігін қарастырыңыз

"Төңкерілген сабақ" әдісін қолдана отырып, сабақ жобасы ерекше көрінеді. Ол үйде орындалатын бөлікті және сыныпта орындалатын бөлікті, оқушылар мен мұғалім жасайтын ресурстарға сілтемелерді көрсетеді.

Тақырып бойынша жұмыс басталғанға дейін әр оқушы байланыс парағын алады. Әлсіз оқушы мен күшті оқушы бірдей болуы мүмкін, бірақ тапсырмалар әртүрлі (карталар, платформаларға сілтемелер, онлайн-тренажерлер).

Мұғалім егжей-тегжейлі нұсқаулар дайындайды, әсіресе алғашқы сабақтар үшін және жаңа интернет-ресурсты енгізу кезінде.

III. Іске асыру кезеңі:

1. Жаңа оқу материалын зерттеу және оны үйде бекіту. Оқушылар оқу қарқынын, орнын және уақытын таңдауда еркін.

2. Сабақтың басында зерттелген материалды талқылау, балалардың сұрақтарына жауаптар.

3. Оқушыларды топтарға бөлу және топтық жұмысты ұйымдастыру.

4. Қорытындылау.

5. Рефлексия.

Әр сабақта оқушы өз жұмысын және сыныптастарының жұмысын бағалайды. Бағалау парақтары- байланыс парақта болады.

Қалыптастырушы бағалау көмектесе алады:

- қателіктерден сабақ алыңыз;

- не маңызды және не болатынын түсіну;

- олар білмейтін және әлі жасай алмайтын нәрсені анықтаңыз.

Балалар көп нәрсені өздері жасай алады, тек жасап көруге, тырысуға мүмкіндік беру керек. "Төңкерілген сабақ" әдісін бойынша оқушылар пайдаланатын ресурстарға қойылатын мүмкіндіктер:

1. Түсінікті және қол жетімді.

2. Көп уақытты қажет етпейді.

3. Ең маңызды нәрсеге назар аударады.

4. Мәліметтерді ретімен пайдаланады.

5. Олар ноудбукпен, компьютермен, планшеттен, смартфоннан да жұмыс істей алады.

6. Қызығушылығы артады.

Мұғалім оқытуды ұйымдастыруда дайын ресурстарды табуып, өзі дайындап қамтамасыз етеді.

Көптеген түрлі қызметтер, платформалар бар. Әрқайсысының өз мақсаты бар. Міне, олардың кейбіреулері.

1. Learningapps платформасы (<http://learningapps.org/>). Бұл әртүрлі типтегі интерактивті тапсырмаларды құрастырушы. Барлық орындалған тапсырмалар бірден тексеріледі. Оқушыларға арналған аккаунттар құрып, сынып тізімін жасады. Балаларға білімді тексеру ойынға ұқсайтыны ұнайды.

2. "Яндекс.Оқулық" – бұл Математика, қоршаған әлем бойынша 2-4 сыныптарға арналған тапсырмалары бар, жауаптарды автоматты түрде тексеретін және оқушыларға жедел кері байланыс беретін қызмет. Оқушылар мектепте және үйде "оқулықпен" онлайн жұмыс істейді, олардың жетістіктерін көреді және мұғалім әр оқушының даму динамикасын бақылайды. Платформада қызықты интерактивті сабақтар, тапсырмаларды автоматты түрде тексеру құралдары және басқа мүмкіндіктер бар. Сервистің өзі жауаптарды тексереді және оқытушыға есеп жасайды. Тапсырмалар тек мектеп бағдарламалары ғана емес, сонымен қатар күрделілігі жоғары жұмыстар да бар.

3. Wiki-қабырға газеті. WikiWall немесе интерактивті тақта – бұл бетті құруға және пайдаланушылар тобымен бірлесіп жұмыс істеуге мүмкіндік беретін қызмет. Барлығы басқалардың қалай жұмыс істейтінін бірден көре алады

4. Skysmart интерактивті жұмыс кітабы (<https://edu.skysmart.ru>). Оқушылар тапсырмаларды орындайды және жүйе бұл үшін өз бетінше ұпай береді.

5. Сабақтарды дайындау және өткізу үшін материал табуға болатын ресурстар:

Youtube» <http://ru.youtube.com/>

"Инфоурок" <https://infourok.ru/videouroki>

"Яндекс видео" <http://video.yandex.ru/>

"Бейне сабақтар" <https://videouroki.net/>

Егер сіз сабаққа қажет материалды таба алмасаңыз, бейне презентация немесе бейне үзінді жасай аласыз.

"Төңкерілген сабақ" әдісімен жұмыс істеу кезінде білім алушының жауапкершілігі артады, оның жеке сипаттамаларын (белсенділігі, жауапкершілігі, бастамашылығы) және пәндік дағдыларын (өзін-өзі ұйымдастыру, уақытша ресурстарды басқару) дамытуға ынталандырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Төңкерілген оқыту» әдісін оқыту үдерісінде тиімді қолдану. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығының Әдістемелік кеңесі ұсынған әдістемелік.

2. https://distant.uchi.ru/digital_literacy

3. <http://nova56.ru/primary/flippedclroom>

4. «Педагогикалық диалог» журналы. – Астана, 2015. - №4 (14)

5. «Педагогикалық диалог» журналы. – Астана, 2015. - №2

6. Жумабаев Р., Пайзов Е. «The flipped classroom» на уроках математики». «Білімді Ел» газеті. – Астана, 2016.

7. «Мұғалімге арналған нұсқаулық». Үшінші (базалық) деңгей (төртінші басылым). – Астана, 2016. №24 (61)

О ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Кожагулова Газиза Каиржановна

к.ф.н., профессор, Международный университет Астана, Казахстан

Аннотация. Мақалада функционалды сапаттылықты қалыптастыру мәселесі қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматривается вопрос формирования функциональной грамотности.

Annotation. The article deals with the issue of formation of functional literacy.

Современный мир быстро меняется, он гораздо сложнее, чем был двадцать-тридцать лет назад. Одной из главных тем для обсуждения на всех уровнях образования становится функциональная грамотность, которая нацелена на утверждение человека как высшей социальной ценности, наиболее полное выявление его способностей, удовлетворение различных образовательных потребностей, обеспечение приоритетных общечеловеческих ценностей, гармонии отношений человека и окружающей среды, общества и природы.

Понятие «функциональная грамотность» впервые было употреблено в 1965 году на Всемирном конгрессе министров просвещения. Тогда функциональная грамотность определялась как умение читать и писать, которое было необходимо в повседневной жизни для решения насущных задач. Но уже в 1978 году ЮНЕСКО дополняет и дает следующее определение: «функционально грамотным считается только тот, кто может принимать участие во всех видах деятельности, в которых грамотность необходима для эффективного функционирования его группы и которые дают ему также возможность продолжать пользоваться чтением, письмом и счётом для своего собственного развития и для дальнейшего развития социального окружения» [1, 6].

В декларации Организации объединенных наций, которая объявила десятилетие грамотности с 2012 по 2022 гг., достижение человеком грамотности подразумевается как нечто большее, чем получение только основных навыков грамотности, они являются только предпосылкой для дальнейшего развития, основной целью является то, что личности должны быть способны полноценно и эффективно функционировать как члены сообщества, родители, граждане и работники, то есть речь идет о достижении функциональной грамотности - в противоположность элементарной базовой грамотности [2].

Имеются утверждения о том, что «функционально грамотный человек - это человек, который способен использовать все постоянно приобретаемые в течение жизни знания, умения и навыки для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений» [3].

В словаре методических терминов и понятий «функциональная грамотность» определяется как «способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней».

В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде» [3].

Говоря о функциональной грамотности современного обучающегося как базовом образовании личности, мы подразумеваем современные проблемы филологии и методики преподавания языков: вопросы теории и практики успешно взаимодействовать с изменяющимся окружающим миром, возможностью решать различные, в том числе нестандартные учебные и жизненные задачи, способностью строить социальные отношения, совокупностью рефлексивных умений, обеспечивающих оценку своей грамотности, стремление к дальнейшему образованию...» [4]. Таким образом, функциональная грамотность – это способность применять приобретённые знания, умения и навыки для решения жизненных задач в различных сферах.

Смысл функциональной грамотности в осознанном выходе за границы конкретного предмета, а точнее – интегрировании всех предметных знаний для решения конкретной задачи. Существует несколько признанных организаций, проводящих независимую международную оценку уровня функциональной грамотности как промежуточного или итогового образовательного результата в более чем 60 странах мира. Так, результаты международных исследований показывают, что в начале XXI века остается нерешённой проблема достижения функциональной грамотности даже в самых экономически развитых государствах. Следовательно, перед системой образования встаёт вопрос о необходимости создания и использования таких методов и технологий обучения, которые способствовали бы подготовке подрастающих поколений к успешному взаимодействию в изменяющихся жизненных ситуациях.

Для совершенствования общего образования в нашей стране определены следующие направления как: мониторинг формирования функциональной грамотности; повышение уровня познавательной самостоятельности обучающихся; повышение интереса обучающихся к изучению филологических предметов; улучшение образовательной среды и другие.

Современный человек постепенно утрачивает свою грамотность. Новое приходит через слово. «Правильно» писать нам помогает Word и новомодные гаджеты. Программы исправляют ошибки, но далеко не все. Теряется способность человека задумываться о корректном написании текста, отсутствует желание повышать уровень знания языка. Как обстоят дела на практике? Каким образом можно повысить грамотность письма? Об этом задумались преподаватели русского языка Педагогического института Международного университета Астана. Чтобы привлечь внимание студентов к вопросам грамотности письма мы, преподаватели-филологи, организовали проведение конкурса диктантов «Грамотное письмо» для студентов 1 курса с казахским языком обучения, в котором приняли участие 947 студентов.

Диктант как вид деятельности актуален и эффективен в работе по формированию орфографической и пунктуационной грамотности студентов. При систематическом использовании разных видов диктантов можно добиться высоких результатов в формировании грамотного письма.

В ходе конкурса организаторы мероприятия поставили перед собой цели: сформировать модное направление в обретении грамотности, познакомили студентов с критериями оценивания диктантов. Девизом мероприятия стали слова: «Писать грамотно - это модно!». Так, в рамках декады русского языка стартовал I тур конкурса «Грамотное письмо», с целью повышения уровня грамотности в области владения русским языком. Преподаватели-филологи определяли в своих группах самого грамотного, без ошибочно пишущего студента. После 100% охвата первокурсников для участия во II туре конкурса были отобраны 65 студентов т.е. 1 человек от учебной группы.

Во II туре для написания конкурсантам был предложен отрывок из произведения М. Шаханова «Степь - хранительница истории». По итогам проверки диктантов практически не было зафиксировано ошибок только лишь у

13 студентов. Трогательное волнение победителей сменилось радостью достижения успеха, т.к. они отлично справились с работой.

В торжественной обстановке организаторы озвучили результаты решающего тура конкурса. Победителей ждали награды. Со словами поздравления и благодарности победителям конкурса были вручены грамоты. Декада продолжилась и другими мероприятиями, куда пригласили всех студентов университета активнее включаться в мероприятия по функциональной грамотности, принимать участие в конкурсах и приобрести тот неоценимый опыт, который позволит им интеллектуально расти и достигать высоких результатов.

Нам, педагогам, необходимо использовать имеющийся опыт по формированию функциональной грамотности, сохранить преемственность в умении решать поставленные задачи, постепенно включать в учебный процесс задания в формате международных исследований и последовательно претворять в жизнь множество системных изменений: например, работать на уроке с разной информацией.

Современные проблемы филологии и методики преподавания языков: вопросы теории и практики объявления, реклама, комиксы; работать с реальными данными, поощрять проявление обучающимися самостоятельности, использование учебного и жизненного опыта; разрабатывать подобные задания, которые содержатся в международной программе по оценке образовательных достижений обучающихся; включать задачи по функциональной грамотности в каждый предмет и обыденный учебный процесс; готовить новые программы для курсов повышения квалификации педагогов.

Итак, уровень функциональной грамотности первокурсников вуза становится показателем качества освоения основной образовательной программы по русскому языку. В эпоху глобальной цифровизации, массового использования гаджетов, системе образования необходимо лучше адаптироваться к новым требованиям. Необходимо развивать инновационное поведение, как способности обучающихся решать жизненные задачи в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений. Вузу необходимо использовать эффективные педагогические практики формирования функциональной грамотности: создание учебных практико-ориентированных ситуаций, способствующих приобретению обучающимися позитивного опыта разрешения проблем и принятия решений, мотивирующих обучающихся на учебную деятельность и поиск смыслов этой деятельности; организация обучения в сотрудничестве с использованием групповых и индивидуальных форм работы, исследовательско-проектный характер обучения, стимулирующий поисковую активность обучающихся; поиск новых форматов оценки образовательных результатов с включением формирующих оценочных процедур.

Список использованных источников

1. Азимов, Э.Г. Словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. - Москва: Икар. – 2016. –С. 342.

2. Виноградова, Н.Ф. Функциональная грамотность / под ред. Н.Ф. Виноградовой / Н.Ф. Виноградова, Е.Г. Кочурова, М.И. Кузнецова и др. – Москва: Вентана-Граф. – 2018. – С. 16–17.

3. Образовательная система «Школа 2100». Педагогика здравого смысла / под ред. А.А. Леонтьева. - Москва: Баласс. – 2013. – С. 35.

4. Фролова, П.И. К вопросу об историческом развитии понятия «функциональная грамотность» в педагогической теории и практике / П.И. Фролова // Наука о человеке: гуманитарные исследования. – 2016. – № 1 (23). – С. 179-185.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ: СТРАТЕГИИ УЛУЧШЕНИЯ УСПЕВАЕМОСТИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Мазбаева Ляйля Бекказиновна

учитель начальных классов, КГУ «СОШ №27»
г. Семей, Казахстан

Андатпа. Бұл мақалада оқу үлгерімі төмен проблемаларды шешуге жүйелі көзқарас арқылы білім сапасын арттыру тетіктері қарастырылған. Онда барабар қаржыландырудың, мұғалімдерді оқытудың, технологияның, тиімді бағалаудың, ата-аналардың қатысуының, оқу бағдарламаларын тексерудің, оқушыларды қолдау қызметтерінің, мектептер мен қауымдастықтар арасындағы ынтымақтастықтың, зерттеулер мен инновациялардың маңыздылығы талқыланады. Мақалада әрбір оқушының өзіне лайықты сапалы білім алуын қамтамасыз ету үшін барлық мүдделі тараптардың бірлескен күш-жігері қажет екендігі атап өтілген.

Аннотация. В данной статье исследуются механизмы повышения качества образования за счет системного подхода к решению проблем низкой успеваемости. В нем обсуждается важность адекватного финансирования, подготовки учителей, технологий, эффективной оценки, участия родителей, пересмотра учебных программ, служб поддержки учащихся, сотрудничества между школами и сообществами, а также исследований и инноваций. В статье подчеркивается необходимость согласованных усилий всех заинтересованных сторон для обеспечения того, чтобы каждый учащийся получил качественное образование, которого он заслуживает.

Abstract. This article explores the mechanisms for improving the quality of education through a systematic approach to solving problems of low academic achievement. It discusses the importance of adequate funding, teacher training, technology, effective assessment, parental involvement, curriculum review, student support services, collaboration between schools and communities, and research and innovation. The article emphasizes the need for a concerted effort from all stakeholders to ensure that every student receives the quality education they deserve.

Образование является фундаментальной опорой общества, формирующей будущее отдельных людей и сообществ. Однако проблема низкой успеваемости учащихся начальной школы создает серьезные проблемы для систем образования. Эта статья, написанная с точки зрения учителя начальных классов, направлена на изучение механизмов повышения качества образования с помощью системного подхода, уделяя особое внимание решению проблемы низкой успеваемости.

1. Адекватное финансирование образовательных ресурсов:

Качественное образование требует адекватного финансирования для обеспечения необходимых ресурсов для эффективного преподавания и обучения. Выделение школам достаточного бюджета позволяет обеспечить их современной инфраструктурой, учебными материалами и технологическими инструментами. Это требует приверженности правительства и сотрудничества с соответствующими заинтересованными сторонами [1]

2. Подготовка учителей и непрерывное профессиональное развитие:

Высококвалифицированные и хорошо подготовленные преподаватели необходимы для содействия успеху учащихся. Акцент на строгих программах подготовки учителей до начала работы, постоянных возможностях профессионального развития и поддержки повышает навыки преподавания, знания содержания и педагогического подхода учителей [2]

3. Интеграция технологий в преподавании и обучении:

Использование возможностей технологий может заинтересовать и мотивировать учащихся, одновременно развивая критическое мышление и навыки цифровой грамотности. Интеграция технологий в учебную программу расширяет доступ к информации, облегчает индивидуальное обучение и способствует сотрудничеству между учащимися [3]

4. Эффективные методы оценки:

Оценка играет жизненно важную роль в улучшении результатов обучения учащихся. Внедрение формирующих оценок, предоставление своевременной обратной связи, использование различных стратегий оценки и сочетание стандартизированного тестирования с аутентичными оценками способствуют индивидуальному обучению и более глубокому пониманию сильных и слабых сторон учащихся [4]

5. Родительское участие и вовлеченность:

Вовлечение родителей в качестве партнеров в процесс образования способствует созданию благоприятной учебной среды. Установление открытых каналов коммуникации, вовлечение родителей в процессы принятия решений и предоставление возможностей для обучения родителей и их вовлечения в школьные мероприятия способствуют повышению успеваемости учащихся [5].

6. Пересмотр и адаптация учебной программы:

Регулярный пересмотр и обновление учебной программы обеспечивает ее соответствие целям обучения, повышает значимость для жизни учащихся и включает междисциплинарные подходы. Динамичная учебная программа, которая объединяет контекст реального мира, навыки критического мышления и социально-эмоциональное обучение, повышает вовлеченность учащихся и их успеваемость [6].

7. Службы поддержки школьников:

Предоставление комплексных услуг поддержки удовлетворяет разнообразные потребности школьников. Программы руководства и консультирования, специальные образовательные услуги и социально-эмоциональная поддержка способствуют целостному развитию учащихся, создавая позитивную и инклюзивную среду обучения [7].

8.Сотрудничество школы и сообщества:

Сотрудничество между школами и сообществами способствует повышению результатов образования. Вовлечение местных организаций, привлечение ресурсов сообщества и установление партнерских отношений с предприятиями и волонтерами обогащает образовательный опыт школьников и расширяет возможности обучения [8].

9.Исследования и инновации:

Поощрение научных исследований и формирование культуры инноваций способствует принятию решений, основанных на фактических данных, и внедрению эффективных образовательных практик. Инвестирование в исследовательские инициативы и поддержка инновационных проектов позволяет преподавателям постоянно совершенствовать методы обучения и результаты учащихся [9]

Решение проблемы низкой успеваемости требует системного подхода, который сочетает в себе адекватное финансирование, подготовку учителей, интеграцию технологий, эффективные методы оценки, участие родителей, пересмотр учебных программ, службы поддержки учащихся, сотрудничество школы и сообщества, а также акцент на исследованиях и инновациях. Благодаря синергетическому внедрению этих механизмов заинтересованные стороны могут работать вместе, чтобы гарантировать, что каждый школьник получит качественное образование, которого он заслуживает. Достижение этой цели требует скоординированных усилий лиц, определяющих политику в области образования, школьных администраторов, учителей, родителей и более широкого сообщества.

Адекватно финансируя школы, обеспечивая непрерывную подготовку учителей, интегрируя технологии, внедряя эффективные методы оценки, поощряя участие родителей, пересматривая и адаптируя учебную программу, предлагая услуги по поддержке учащихся, содействуя сотрудничеству с сообществом и поощряя исследования и инновации, мы можем создать образовательную экосистему, которая поддерживает и возвышает каждого учащегося.

Однако важно признать, что ни один единый механизм или подход не может в одиночку решить сложную проблему низкой школьной успеваемости. Вместо этого решающее значение имеет целостный и системный подход, сочетающий в себе множество стратегий. Это требует общего видения, эффективной коммуникации, сотрудничества и постоянной оценки и корректировки реализуемых инициатив.

Будучи учителем начальных классов, я воочию убедилась в преобразующей силе этих механизмов в улучшении успеваемости учащихся. Когда школы применяют системный подход и активно взаимодействуют со всеми заинтересованными сторонами, происходят позитивные изменения. Школьники становятся более мотивированными, их успеваемость улучшается, и они развивают необходимые навыки и компетентности для успеха в своем образовательном пути и за его пределами.

В заключение следует отметить, что повышение качества образования и решение проблемы низкой успеваемости в начальных школах требует комплексного и системного подхода. Адекватное финансирование, подготовка учителей, интеграция технологий, эффективные методы оценки, участие родителей, пересмотр учебных программ, службы поддержки учащихся, сотрудничество школы и сообщества, исследования и инновации - все это играет ключевую роль в создании среды, в которой каждый ученик может преуспевать в учебе и личностном плане. Работая вместе, мы можем гарантировать, что каждый школьник получит высококачественное образование, которого он заслуживает, что позволит ему полностью раскрыть свой потенциал и внести позитивный вклад в общество.

Список использованных источников

1. Дарлинг-Хэммонд, Л., и Ротман, Р. (2011). Эффективность учителей и руководителей в высокоэффективных системах образования. Вашингтон, округ Колумбия: Альянс за превосходное образование.
2. Дарлинг-Хэммонд, Л. (2017). Педагогическое образование по всему миру: чему мы можем научиться из международной практики? Европейский журнал педагогического образования, 40 (3), 291-309.
3. P21 (Партнерство в интересах обучения в 21 веке). (2016). P21 Рамочные определения. Вашингтон, округ Колумбия: P21.
4. Блэк, П., и Уилиам, Д. (1998). Оценка и обучение в классе. Оценка в образовании: принципы, политика и практика, 5 (1), 7-74.
5. Эпштейн, Дж. Л. (2001). Партнерство между школой, семьей и сообществом: подготовка педагогов и улучшение работы школ. Издательство "Уэствью Пресс".
6. Уиггинс, Г., & Мактай, Дж. (2005). Понимание с помощью дизайна. ASCD.
7. Дурлак Дж. А., Вайсберг Р. П., Дымницки А. Б., Тейлор Р. Д. и Шеллинггер К. Б. (2011). Влияние улучшения социального и эмоционального обучения учащихся: метаанализ универсальных вмешательств на базе школ. Развитие ребенка, 82 (1), 405-432.
8. Брик А. С., Гомес Л. М., Грунов А. И Лемахье П. Г. (2015). Учимся совершенствоваться: как американские школы могут стать лучше в том, чтобы становиться лучше. Издательство Harvard Education Press.
9. Дарлинг-Хэммонд, Л., Хайлер, М. Э., и Гарднер, М. (2017). Эффективное повышение квалификации учителей. Институт учебной политики.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ПРОБЛЕМЕ НИЗКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ УЧАЩИХСЯ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Масловская Татьяна Николаевна

магистр филологии, учитель русского языка и литературы
КГУ «СОШ №30» г.Семей, обл. Абай, Казахстан

Андатпа. Мақалада қазіргі мектептегі оқушылардың нашар үлгерімі мәселесіне жүйелі көзқарас қарастырылған. Автор үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс істеудің мақсатын олардың оқу дайындығындағы олқылықтардың орнын толтырудан ғана емес, сонымен бірге олардың танымдық тәуелсіздігін қалыптастырудан да көреді. Автордың пікірінше, үлгерімі

төмен оқушылармен жұмыста алдыңғы қатарға әсер ету мен тәрбиелеудің заманауи дамытушы педагогикалық және интерактивті әдістерін ұсыну қажет.

Аннотация. В статье рассмотрен системный подход к проблеме низкой успеваемости учащихся в современной школе. Целью работы со слабоуспевающими учениками автор видит не только в восполнении пробелов в их учебной подготовке, но и становление их познавательной самостоятельности. По мнению автора, на первый план в работе со слабоуспевающими школьниками необходимо выдвигать современные развивающие педагогические и интерактивные методики влияния и воспитания.

Abstract. The article deals with a systematic reproach to a problem of students' academic output in a contemporary school. According to the author, the objective of the work with underachieving students is not only filling the educational training gaps, but also formation of their cognitive independence. The author thinks that modern evaluative pedagogical and interactive methods of influence and training must be put on the foreground of the work with underachieving students.

В современной школе остро стоит вопрос о низкой успеваемости учащихся. Начиная с XVII в. И Я.А. Коменского и по настоящее время данной проблеме посвящено большое количество работ. Меняются столетия, происходят изменения во всех сферах жизни людей, а данная проблема остается также актуальной, при этом к ней добавляются особенности реалий каждой эпохи, в том числе и современной.

В Послании народу Казахстана 1 сентября 2020г. «Казахстан в новой реальности: время действий» президент страны Касым-Жомарт Токаев отметил, что «...предстоит разработать и системные меры по обеспечению равенства возможностей для детей...наши дети должны получать качественное образование вне зависимости от места проживания и языка обучения» [1].

Основным приоритетом национального проекта «Качественное образование «Образованная нация» является именно повышение качества образования в стране. И чтобы реализовать данные установки, необходимо сделать акцент на проблему слабой успеваемости учащихся.

Низкая успеваемость – это отставание в учебе, при котором школьник не овладевает знаниями, предусмотренными учебной программой, за отведенное время на достаточном уровне. Для преодоления низкой успеваемости, необходимо знать причины, порождающие её.

В работах М.Е. Волкова, В.С. Цетлин есть определение «слабоуспевающий ученик»: «слабоуспевающий ученик – это ученик, учебно-личностные заслуги которого не отвечают содержанию образования, муниципальному образовательному эталону» [5].

Проблемой низкой успеваемости и способов ее преодоления занимались исследователи З.И. Калмыкова, Н.А. Менчинская, Ю.К. Бабанский, Л.С. Славина и др. Ученые считают, что слабоуспевающие учащиеся имеют проблемы, связанные с формированием прочных умений и знаний, самостоятельности мышления, развитием интереса к предметам и др.

Слабоуспевающие учащиеся плохо усваивают материал в школе, отсюда вытекает, что они не могут выполнить домашнее задание и, как результат, теряют интерес к занятиям. Отсутствие своевременной помощи таким учащимся

приводит и к негативному отношению как к учению вообще, как и к учителю. В конечном итоге они начинают себя хуже вести и дезорганизуют класс.

Низкая успеваемость вызывается совокупностью причин, так и методы ее устранения должны нести системный характер.

Чтобы систематизировать процесс устранения низкой успеваемости учащихся, необходимо определить причины пробелов в знаниях учащихся. Исследователи делят их на две группы:

1) внутренние, субъективные, исходящие в большинстве случаев от самого ученика;

2) внешние, объективные, в большинстве случаев не зависящие от ученика.

К внутренним причинам пробелов в знаниях учащихся относят:

1. дефекты здоровья школьников
2. недостаточное развитие процессов мышления
3. отсутствие мотивации учения
4. низкое развитие волевой сферы у учащихся.

Социальные причины относят к внешним причинам. Под социальными причинами подразумеваются:

1. снижение ценности образования в обществе
2. несовершенство организации учебного процесса
 - а) неинтересные уроки
 - б) отсутствие индивидуального подхода
 - в) перегрузка учащихся
 - г) пробелы в знаниях и т.д.

Первый тип проблем слабоуспевающих учеников, связан со сниженным уровнем мыслительных операций. Процессы мышления - анализ, синтез, сравнение, обобщение и конкретизация - вызывают большие трудности в усвоении учебного материала. Сниженный уровень мыслительных операций вызывает упрощенный подход к решению умственных задач:

1. такие ученики стремятся приспособить учебные задания к своим ограниченным возможностям

2. совсем избегают умственной работы, в результате чего происходит задержка умственного развития и не формируются навыки учебной работы.

3. неумение работать вместе с классом не является проблемой для них.

Вывод: в результате вышеизложенного происходит задержка умственного развития и не формируются навыки учебной работы, но при этом не формирует отрицательное отношение к предмету и преподавателю. Такие школьники понимают ограниченность своих познавательных возможностей и неспособность усваивать отдельные предметы наравне со всеми. Здесь мы видим отсутствие морального конфликта, что способствует формированию положительной моральной направленности. Данный факт является хорошим стимулом для преодоления пробелов и недостатков, и они открыты для принятия помощи от учителей и товарищей.

Внешние или социальные причины пробелов в знаниях учащихся зависят от общества и самого учителя. Рассмотрим основные методы работы со слабоуспевающими учащимися в дидактике.

Современная дидактика в качестве основных путей преодоления низкой успеваемости предлагает следующие шаги:

I. Профилактика - поиск эффективных педагогических систем, в том числе применение активных форм и методов обучения, новых педагогических и интерактивных технологий.

Отметим общие принципы профилактики педагогической запущенности детей:

- а. системный подход к диагностике, профилактике и коррекции.
- б. учет индивидуально-личностных особенностей ребенка и его развития.
- в. профессиональная компетентность и разделение функций.
- г. опора на положительные качества в личности ребенка.
- д. единство психологических и педагогических методов.

Необходимо отметить, что чаще всего меры, предпринимаемые образовательными организациями, ориентированы на преодоление уже возникших и проявившихся проблем и трудностей (т.е. постфактум), а не на их предупреждение.

II. Педагогическая диагностика – это систематическая оценка и контроль результатов обучения, что приводит к своевременному выявлению пробелов учащегося.

Общие принципы педагогической диагностики:

- А. проведение тестов
- Б. анализ результатов
- В. обобщение их в виде таблиц по видам допущенных ошибок
- Г. наблюдение за трудным учеником с фиксацией данных в дневнике учителя
- Д. беседы учителя с учениками и родителями.

Воспитательное воздействие. Исходя из того, что неудачи в учебе чаще всего связаны с плохим воспитанием, со слабоуспевающими школьниками необходимо вести индивидуальную воспитательную работу, куда в обязательном порядке включается и работа с семьей ученика.

Анализ практических мер в работе со слабоуспевающими детьми позволил выявить некоторые принципиальные положения:

1. На первый план выдвигаются воспитательные и развивающие педагогические воздействия.

Цель работы со слабоуспевающими – это не только восполнение пробелов в их учебе, но также и развитие их познавательной самостоятельности, что будет способствовать их дальнейшему развитию уже без чьей-либо помощи.

2. Допускается временное снижение требований к слабоуспевающим ученикам.

Данный метод позволит им постепенно наверстать упущенное, т.к. будет стимулировать учащихся на возможность и достижимость успеха.

3. Устранение отрицательно действующих на таких детей обстоятельств и усиление положительных (по возможности).

Здесь имеется в виду создание благоприятных условий развития в школе для слабоуспевающих учеников.

4. Принятие отдельных мер, распространяющихся на всех учащихся:
 - А. предложения к улучшению учёта и контроля
 - Б. рекомендации по активизации познавательной деятельности учащихся
 - В. рекомендации по активизации самостоятельности учеников
 - Г. усиление творческих элементов в обучении
 - Д. стимулирование развития интересов школьников

5. Введение путей перевоспитания отношения к предмету для достижения успеха:

- А. постановка доступных для него задач перед учеником

Б. приобщение слабоуспевающих учеников старших классов к занятиям с отстающими учениками младших классов

6. Введение особых условий опроса для учеников с низкой успеваемостью:

- А. давать им больше времени для обдумывания ответа у доски

Б. помощь в изложении содержания урока - использование плана, схемы, плаката

В. Сочетание опроса слабоуспевающих учеников с самостоятельной работой других учащихся (в этом случае с отвечающим учеником можно провести индивидуальную беседу, выяснить его затруднения, помочь наводящими вопросами).

Г. Задания в самостоятельной работе для слабоуспевающих учеников разбивать на этапы, дозы, более подробно, чем других учеников и инструктировать их.

Д. Организация самостоятельной работы по группам, где все учащиеся выполняют задания разной степени трудности, и слабоуспевающим дается посильная для них работа, и помощь учителя ориентирована на них.

III. Технология Lesson study.

В качестве пути преодоления слабой успеваемости, на наш взгляд, необходимо использовать японскую технологию исследования урока - Lesson study, которая за счет пристального внимания к уроку и наблюдения за разными группами учеников - сильными, средними, слабыми - позволяет шаг за шагом повышать как качество знаний учащихся, так и мастерство учителей. Благодаря тому, что ведется пристальное наблюдение за группой слабоуспевающих, учителя могут выработать стратегию работы со всеми группами учащихся, в том числе и со слабоуспевающими. Исследование урока обеспечивает возможность поделиться результатами своей работы с коллегами, в особенности в части того, что касается развития учительских практик в работе с конкретными слабоуспевающими детьми.

Использование японской технологии Lesson Study для работы со слабоуспевающими учащимися основано на том, что:

1. Lesson Study – это урок-исследование и является длительным процессом, проводимым не одним учителем, а командой;

2. Lesson Study носит практико-исследовательский характер, который направлен на положительную динамику, на изменение и улучшение уроков. Решается ключевая проблема в обучении в том числе и с группой слабоуспевающих учащихся в конкретном классе с помощью систематического сбора и анализа данных;

3. Lesson Study - это командная работа, где группа заинтересованных в улучшении образовательного процесса учителей проводит исследование над решением актуальной проблемы в обучении, в том числе и с группой слабоуспевающих учащихся, в определенном классе на протяжении трех циклов уроков-исследований;

4. В Lesson Study в период трех циклов исследования в действии особое внимание уделяется на систематизацию и анализ сбора данных, которые служат источником обсуждения и анализа для конкретной рефлексии и получения реальных результатов;

5. В Lesson Study весь процесс урока-исследования в трех циклах фиксируется в протоколе в целях публикации и распространения накопленного опыта работы с данным классом и с данными учащимися, в том числе и со слабоуспевающими.

Вышеперечисленные меры работы с учащимися с низкой успеваемостью служат общему улучшению условий обучения и воспитания их в школе.

IV. Технология Ю.К. Бабанского.

Ю.К. Бабанский придумал схему, исследуя учебные способности учащихся и предпосылки их низкой успеваемости, предназначенную для целей оптимизации процесса обучения.

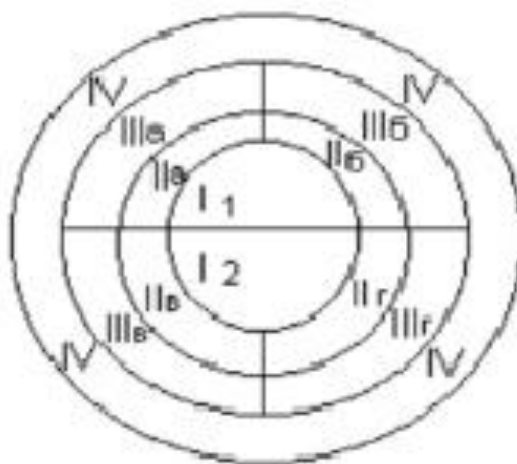

Рисунок 1 - Схема изучения учащихся (по Ю.К. Бабанскому)

I – условия внутреннего плана;

II, III, IV – условия внешнего плана;

I1 – особенности организма школьника;

I2 – особенности личности школьника;

- II а) бытовые условия;
- II б) гигиенические условия в школе;
- II в) особенности воспитания в семье;
- II г) особенности обучения и воспитания в школе;
- III а) причины недостатков бытовых условий;
- III б) причины недостатков гигиенических условий в школе;
- III в) условия, порождающие недостатки воспитания в семье;
- III г) условия, порождающие недостатки учебно-воспитательного процесса.

Обстоятельства внутреннего и наружного намерения не однородны – они представлены определенными группами явлений:

1. особенности личности учащегося
2. особенности организма учащегося

Это две взаимосвязанные группы явлений внутреннего намерения: в первом кругу – это наружные намерения, т.е. более непосредственно воздействующими на особенности самого учащегося являются надлежащие группы явлений:

1. домашние и гигиенические обстоятельства жизни и работы учащегося (в семье и в школе);
2. особенности учебно-воспитательного процесса в школе, особенности воспитания в семье.

Предоставленная схема упрощает трудные связи явлений. В частности, относя дефекты процесса изучения к наружным по отношению к учащемуся происшествиям.

Исследователи проблемы низкой успеваемости учащихся Гречанная М.А. и Сергеева Б.В. разработали программу деятельности учителя и структуру системы коррекционно-развивающей работы с учащимися с низкой успеваемостью, включающую в себя формы, виды, методы и средства обучения слабоуспевающих.

Рисунок 2 – Система работы со слабоуспевающими учащимися

Программа деятельности учителя со слабоуспевающими учащимися и его родителями.

1. Диагностика в начале года с целью выявления уровня обученности учащегося.

2. Использование на уроках различные виды опроса (устный, письменный, индивидуальный и др.) для объективности результата.

3. Регулярно и систематически опрашивать, выставляя оценки своевременно, не допускать скопления оценок в конце четверти, когда ученик уже не имеет возможности их исправить (количество опрошенных на уроке должно быть не менее 5-7 учащихся).

4. Комментирование оценки ученика (необходимо отмечать недостатки, чтобы ученик мог их устранять в дальнейшем)

5. Ликвидация пробелов в знаниях, выявленных в ходе контрольных работ, после чего провести повторный контроль за ЗУН.

6. Определение времени, за которое слабоуспевающий учащийся должен освоить тему, в случае затруднения дать консультацию.

7. Ставить в известность непосредственно родителей ученика о низкой успеваемости, если наблюдается скопление неудовлетворительных оценок (3 и более “2”)

8. Недопустимость снижения оценки учащемуся за плохое поведение на уроке, в этом случае использовать другие методы воздействия.

9.Использование различных видов дидактического материала:

А. учебные тексты,

Б. карточки-тренажеры;

В. карточки с выбором ответа;

Г. карточки-конспекты;

Д. карточки с образцом решения;

10. Использование интерактивных технологий.

Задания разрабатываются по тематике, по уровню сложности, по цели использования на основе дифференцированного и индивидуального подхода с учетом ведущего типа учебной деятельности учащегося (познавательная, коммуникативная, творческая).

11.Многократное повторение изучаемого материала в разных формах, в том числе и интерактивных (устно, тестирование, в парах, по карточкам, таблицам и т.д.).

12. Активизация самостоятельной и творческой деятельности учащихся с использованием следующих видов деятельности:

- Диспуты и дискуссии,

- Проектная деятельность

- Групповую работу, работа в парах

- Творческие задания

- Ролевые игры

- Все виды интерактивных заданий.

Использование интерактивных технологий в процессе обучения – важный элемент не только в работе с учащимися с низкой успеваемостью, но и вообще в обучении современных детей. «Сейчас наблюдаем интересный, сложный и важный для будущего процесс того, как "бумажные" язык и речь становятся "экранными", – отмечает в беседе с журналистами Ю. Прохоров, ректор Государственного института русского языка имени А.С. Пушкина. – Это – объективный процесс. Экран дает те выразительные возможности, которым письменный текст не обладал, – следовательно, меняется и модель построения и "изображения" текста. Пока они существуют отдельно, но что будет дальше – покажет время. Наши китайские коллеги говорят, что их школьники в письменных работах стали уже употреблять некоторые экранные значки, но пока неясно, что это – мода или изменение модели письма» [5].

Современные дети с самого рождения живут в постоянно развивающемся информационном пространстве. В современных реалиях дети много времени проводят в виртуальном пространстве интернет-сети, поэтому и современный урок должен проводиться с использованием различных онлайн-сервисов. Это дает возможность визуализировать информацию, сделав её усвоение более удобным, доступным и привычным для восприятия. Как показывает опыт, ученики с низкой успеваемостью в большинстве случаев это дети, которые много времени проводят в интерактивном пространстве, и в их восприятии это отражается. В своей повседневной практике работы с учащимися нами используются несколько, на наш взгляд, продуктивных интернет – сервисов.

Как видно из всего вышеизложенного системный подход к проблеме низкой успеваемости учащихся в современной школе – это та основа, на которую должен опираться современный педагог. Целью работы с учениками с низкой успеваемостью является не только восполнение пробелов в их учебной подготовке, но и становление их познавательной самостоятельности. Важна нейтрализация оснований низкой успеваемости, а на первый план в работе с такими школьниками необходимо выдвигать современные развивающие педагогические методики влияния и воспитания. В данном вопросе важную роль, на наш взгляд, играет также использование современных интерактивных технологий в процессе работы с учащимися с низкой успеваемостью. Работа с современными интернет-сервисами значительно увеличивает процент успешного развития знаний учащихся.

Список использованных источников

- 1.Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана. 1 сентября 2020 г. «Казахстан в новой реальности: время действий». URL: https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glav
2. Гречанная М.А., Сергеева Б.В. Теоретические основы проблемы слабой успеваемости учащихся начальной школы.- Научное обозрение. Педагогические науки. – 2017. – № 6 (часть 2) – С. 209-217.
3. Шевель В.В. Формы и методы работы с неуспевающими учащимися в начальной школе. Адрес публикации: <https://www.prodenka.org/metodicheskie-razrabotki/424516-formy-i-metody-raboty-s-neuspevajuschimi-ucha>

4. Беккулова Т.Ж. Причины слабой успеваемости учащихся. Адрес публикации: <https://infourok.ru/doklad-na-temu-prichini-slaboy-uspevaemosti-uchaschihsya-972438.html>
5. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki> (дата обращения: 23.03.2011).

МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ СО СЛАБОУСПЕВАЮЩИМИ УЧАЩИМИСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Турсунбаева Меруерт Женисовна

Учитель биологии и химии, «Средняя школа №25» акимата города Астана

Аннотация. Проблема неуспеваемости беспокоит всех: и взрослых и детей. Очевидно, что на свете нет ни одного психически здорового ребёнка, который хотел бы плохо учиться. Когда же мечты об успешных школьных годах разбиваются о первые «двойки», у ребёнка сначала пропадает желание учиться, а потом он просто прогуливает уроки или становится «трудным» учеником, что чаще всего приводит к новым негативным проявлениям в поведении. Неуспевающие учащиеся начинают искать людей, в кругу которых они не будут чувствовать себя ничтожными. Так они оказываются в дворовых компаниях, пополняя армию хулиганов, наркоманов. Что же такое неуспеваемость? Неуспеваемость – это отставание в учении, при котором за отведенное время учащийся не овладевает на удовлетворительном уровне знаниями, предусмотренными учебной программой, а так же весь комплекс проблем, который может сложиться у ребёнка в связи с систематическим обучением (как в группе, так и индивидуально).

Аннотация. Үлгермеушілік мәселесі ересектерді де, балаларды да барлығын алаңдататыны рас. Әлбетте, жер бетінде нашар оқығысы келетін психикалық дені сау бала жоқ. Оқушының табысты мектеп жылдары туралы армандары алғашқы «екілік» алғаннан бастап жоғалады, ең әуелі оның оқуға деген құштарлығы жоғалады, содан кейін сабақтарға қатыспайды немесе «қиын» оқушыға айналады, көбіне мінез-құлқы жағымсыз жаққа өзгереді. Үлгерімі төмен оқушылар өздерін нашар, елеусіз адам ретінде санамайтын орта іздей бастайды. Осылайша олар аула бұзақылары мен нашақорлар қатарын толықтырады.

Үлгермеушілік деген не? Үлгермеушілік – бұл оқушының оқу бағдарламасында қарастырылған білімді қанағаттанарлық деңгейде игермеуі, сондай-ақ жүйелі оқытуға байланысты (топта да, жеке де) оқушы бойындағы барлық проблемалар жиынтығы.

Annotation. The problem of academic failure worries everyone: both adults and children. It is obvious that there is not a single mentally healthy child in the world who would like to study poorly. When the dreams of successful school years are broken by the first "deuces", the child first loses the desire to study, and then he just skips classes or becomes a "difficult" student, which most often leads to new negative manifestations in behavior. Failing students begin to look for people in whose circle they will not feel insignificant. So they find themselves in yard companies, replenishing the army of hooligans, drug addicts. What is underachievement? Underachievement is a lag in learning, in which, in the allotted time, the student does not master at a satisfactory level the knowledge provided by the curriculum, as well as the whole complex of problems that a child may have in connection with systematic learning (both in a group and individually).

Проблема неуспеваемости беспокоит всех - и учителей и учеников, и их родителей. Хотелось бы остановиться на том, как конкретно решать задачу преодоления неуспеваемости. За длительное время работы в школе мною накоплен определённый опыт по решению этой проблемы, которым я хочу поделиться.

Важно как можно раньше уловить момент, когда ученик начинает отставать в обучении, попытаться выявить причины этого, и предпринять соответствующие меры. Подключить к этому родителей, классного руководителя. Родителям, если это возможно, дать соответствующие методические рекомендации.

Методология решения этого вопроса непосредственно в процессе урока основывается на создании благоприятной атмосферы на уроке, создании ситуации свободного выбора и успеха, смене видов деятельности, а также соблюдении принципа посильности и доступности в обучении. Что конкретно можно сделать на уроке биологии?

1. **Работа с учебником.** Опыт показывает, что даже в старших классах ученики невнимательны к тексту, где знаки препинания могут полностью изменить смысл, не рассматривают и не анализируют рисунки. Поэтому прошеуучащихся дать ответы на вопросы по тексту, по рисунку, сделать зарисовку рисунка и т.д. Слабоуспевающему ученику работа с учебником придаёт большую уверенность в себе.

2. Слабоуспевающим ученикам даю возможность при ответе использовать **подсказки-опоры**. На доске или на карточке даётся план ответа. Например, рассказать о семействе растений по плану:

1. Особенности класса (Однодольные или Двудольные).
2. Особенности семейства (цветок, соцветие, плод).
3. Жизненная форма.
4. Характерные особенности (ядовитые, лекарственные, пищевые и т.д.)
5. Представители.

3. **Использование игр, викторин, конкурсов.** Этот приём вызывает у учащихся интерес и включает их в работу. Хотя, я полностью согласна с высказыванием К.Д. Ушинского: "Учение, основанное только на интересе, не дает возможности укрепить воле ученика, т. к. не все в учении интересно, и придется многое взять силой воли". Поэтому этот приём необходимо использовать дозированно.

4. **Развивать творчество и деятельностную составляющую в обучении.**

Предложить учащимся самим составить задание по типу: «найди лишнее», «найди соответствие» непосредственно на уроке. На дом можно дать задание составить кроссворд, сделать короткую презентацию по определённому плану.

Интересный приём, который можно использовать на этапе рефлексии – синквейн. Эту пятистрочную стихотворную форму разработала американская поэтесса А. Крипси на основе японских миниатюр хайку и танка.

Правила написания синквейна таковы:

На первой строчке записывается одно слово – существительное. Это и есть тема синквейна. На второй строчке пишутся два прилагательных, раскрывающих тему синквейна. На третьей строчке записываются три глагола, описывающих действия, относящиеся к теме синквейна. На четвертой строчке размещается целая фраза, предложение, состоящее из нескольких слов, передающее отношение к теме. Таким предложением может быть крылатое

выражение, цитата, поговорка или составленная самим учащимся фраза в контексте с темой. Пятая строчка – это слово-резюме, которое выражает личное отношение учащегося к теме.

Пример синквейна:

Лягушка.

Земноводная, хордовая.

Прыгает. Мечет икру, ловит мух.

Видит только то, что движется.

Скользкая.

Синквейн на уроках позволяет не только развить творческие способности учащихся, но и помогает кратко обобщить изученное понятие или тему, выразить личное отношение к ней.

5. Различные формы групповой работы. Применяю работу в парах, группах, например – взаимоконтроль, когда учащиеся проверяют работу друг у друга и ставят оценку. Здесь есть возможность более сильному ученику помочь более слабому.

Ученику, который не подготовился к уроку и получил неудовлетворительную оценку, всегда даю возможность её исправить. Учебники, созданные по нормативам ГОСО последнего поколения предлагают ученику самые разнообразные задания. Чаще всего для исправления оценки задаю ответить в тетради письменно на вопросы параграфа, за который ученик получил неудовлетворительную оценку. Эти вопросы хороши тем, что для ответа нужно не процитировать параграф, а осмыслить его материал, а также сопоставить новый материал с изученным ранее.

МОЙ УРОК: ВЫЗОВЫ И РЕШЕНИЯ

Хамзина Бакыт Сериковна

Учитель русского языка и литературы, педагог-исследователь

КГУ «Специализированный лицей №82 Дарын»

Астана, Казахстан

Аңдатпа. Автор мақаласында сөздік-логикалық ойлау қабілеті төмен деңгейлі оқушылармен өз сабақтарында қолданып жүрген әдіс-тәсілдерімен бөліседі. Мұғалім сторителлинг, түрлі зияткерлік ойындарды қолдану оқушылардың шығармашылық және қатысымдық дағдысын дамытуға көмектеседі деген тұжырымға келе отырып, сонымен қатар нәтижелі жағдаят туғызады, ол өз кезегінде оқушының танымдық қызметіне деген уәждемесін арттырады деп санайды. Автор сабақты жоспарлау барысында оқу материалын түсіндіруде көрнекі құралдарды мейлінше қолдана отырып, оқу материалының әр оқушыға қолжетімділігін қамтамасыз етуге болады деп санайды.

Аннотация. В статье автор делится опытом использования на своих уроках методов и приемов по работе с обучающимися с низким уровнем развития словесно-логического мышления. Учитель считает, что такие приемы как сторителлинг, использование различных интеллектуальных игр на уроке помогут обучающимся развить творческие и коммуникативные навыки, создадут ситуацию успеха, что в свою очередь повысит мотивацию к познавательной деятельности. Автор считает, что при планировании урока надо делать

большой упор на наглядность в решении и изложении учебного материала, обеспечивая реализацию принципа доступности учебного материала.

Abstract. In the article, the author shares the experience of using methods and techniques for working with students with a low level of development of verbal-logical thinking during the lessons. The teacher believes that techniques such as storytelling, and the use of various intellectual games in the classroom will help students develop skills of creativity and communication, leading to a situation of success, which in turn will increase motivation for cognitive activity. The author believes that when planning a lesson, great emphasis should be placed on clarity of the solution and presentation of educational material, ensuring the implementation of the principle of accessible educational material.

Современный учитель находится в условиях глобальных вызовов 21 века. Он постоянно думает о том, как организовать урок, создать атмосферу успеха, комфортности, творчества. Как сделать так, чтобы урок был интересен для ребёнка, развивал его способности, удивлял, вызывал желание учиться, познавать... Разрабатывая урок, воплощающий в себе разнообразные формы, виды, методы, стратегии и шаги, учитель должен помнить о том, кто является первопричиной этого колоссального труда. Четыре века назад, Ян Коменский писал: «Совершенно неразумен тот, кто считает необходимым учить детей не в той мере, в какой они могут усваивать, а в какой только сам он желает». [1]

Ничто так не окрыляет ребёнка, ничто так не укрепляет его веру в себя, как удача, и наоборот, ничто так не в состоянии заглушить в нём чувство самоуважения, сознание своей ценности, как часто повторяющиеся неудачи. Одним из слагаемых хорошего «состоявшегося» урока является ощущение обучающимся пережитого успеха, достигнутого при преодолении трудностей во время урока, и, что очень важно, вместе со своими одноклассниками, то есть, ребёнку очень важно, чтобы свидетелями его успеха стали другие ребята. Успех не просто радует, а создаёт высокий эмоциональный настрой, который тонизирует весь организм, подвигает на следующие шаги. Но вся эта работа должна идти рядом с главным трудом – учением.

В современном обществе наметилась тенденция, когда родители отдают в школу детей еще не достигших или едва достигших 6 лет. Как известно, у детей 6 лет ведущим является наглядно-образное мышление, и только к 7 годам начинает формироваться словесно-логическое мышление. Оно предполагает развитие умения оперировать словами, понимать логику рассуждений. Полностью словесно-логическое, понятийное, или абстрактное, мышление формируется к подростковому возрасту. Дошкольник не может устанавливать причинно-следственные связи, находить решения проблемных ситуаций. По моим наблюдениям, именно дети с низким уровнем словесно-логического мышления испытывают трудности в обучении.

Словесно-логическое мышление человека – это операционный процесс мыслительной деятельности, при котором человек способен оперировать конкретными и четкими понятиями. Данный тип мыслительного функционирования нужен для принятия решений, с целью выведения умозаключений, когда требуется использование ранее приобретенного опыта либо знания, а также проанализировать ранее полученные данные. Мне кажется

действительным утверждение А.А.Люблинской, что «словесно-логическое мышление осуществляется только словесным путем. Ученик должен рассуждать, анализировать и устанавливать нужные связи мысленно, отбирать и применять к данной ему конкретной задаче известные и подходящие правила, приемы, действия. Он должен сравнивать и устанавливать искомые связи, группировать разное и различать сходное, и все это выполняется лишь посредством мыслительных операций» [3].

Моя задача как учителя строить уроки так, чтобы в учебном процессе были задействованы все обучающиеся, и каждый мог испытать ситуацию успеха, который и станет тем рычагом Архимеда на пути к достижению учебных целей.

Одной из таких находок для меня стал метод сторителлинга.

Сторителлинг — это метод эффективного донесения информации через яркие истории и примеры. Название происходит от английского слова «storytelling», что буквально переводится как «рассказывание историй». [2] Термин возник от английских слов story – история и telling – рассказывать, что переводится как «расскажи историю», т.е. это способ передачи информации и нахождение смыслов через рассказывание историй.

Мне как учителю языка и литературы рассказывание кажется естественным процессом обучения. Как влияют на слушателя яркие живые истории, знали в древности все известные ораторы, они оживляли свои длинные речи мудрыми притчами, чтобы удержать внимание своих слушателей. Умные родители, отмечая, что монотонными нравоучениями не всегда можно достучаться до непослушного ребенка, использовали сказку, мораль которой имела конкретное воспитательное действие.

Думается, это одно самых первых техник воздействия на человека, но свое название и современную смысловую форму она обрела недавно благодаря американским маркетологам

Сторителлинг творчески развивает самые разнообразные способности и функции школьников: речь, память, наблюдательность, воображение, внимание. С помощью этой техники мы транслируем информацию детям, используя зрение, слух и кинестетический канал. Это дает шанс каждому ученику (аудиалу, визуалу, вербалу, кинестетику) усвоить информацию в оптимальном объеме.

Слушать сказочные истории — это естественное состояние, которое также является мощным мотивационным моментом. Ученик, особенно в начальной школе формирует свой социальный навык взаимодействия с людьми, приобретает жизненный опыт, развивается.

Главная цель обучения языковым предметам - формирование коммуникативной компетенции учащихся. Профессор Р.П. Мильруд дает следующее определение этому понятию: «Коммуникативная компетенция представляет собой демонстрируемое и практическое знание, обеспечивающее достижение коммуникативных целей в устной и письменной, продуктивной и рецептивной, монологической или диалогической формах » [5].

Таким образом, при применении техники сторителлинга на уроках русского языка коммуникативная направленность обучения становится одним из принципов образовательного процесса. Эта техника предлагает широкие возможности для развития коммуникативной компетенции в эмоционально комфортных для школьников условиях, учитывая их психологические особенности. Можно выделить 3 основных вида сторителлинга.

✓ **Классический сторителлинг** – это реальная жизненная ситуация (или придуманная история), рассказываемая педагогом. Обучающиеся при этом только слушают и воспринимают информацию. В данном случае классический рассказ – это конкретная учебная информация, поданная в виде яркой запоминающейся истории (правила, теории, экспериментальные законы и пр.) [6] Мой опыт использования сторителлинга начинался с **классического** его варианта, что это значит? Я рассказывала на уроке при объяснении новой темы историю с заданным лингвистическим материалом. Это был своеобразный моноспектакль и дети с увлечением слушали. Я отдавала себе отчет в том, что мои ученики – это дети с клиповым мышлением, при котором мир воспринимается посредством коротких ярких образов. Clip в переводе с английского означает фрагмент текста или отрывок видео. Я старалась создавать короткие, продолжительностью 3-4 минуты лингвистические истории, в которых излагался новый материал. В качестве дидактического материала я использовала готовые лингвистические сказки, которые переделывала и адаптировала для данной темы и класса.

✓ **Интерактивный сторителлинг** (некоторые называют его активный) – этот метод сторителлинга наиболее продвинутый, в своей работе я чаще его использую на этапе закрепления. К этому виду я пришла вместе с моими учениками. После изучения темы «Имя существительное» я предложила детям вместе придумать историю, которая помогла бы нам запомнить признаки имени существительного. Это работа длилась у нас почти два урока, так родилась по предложению детей история по мотивам мультсериала «Сказочный патруль», серия «Волшебный город – Морфология» в котором была уникальная девочка Маша – Существительное. Наша история оказалась историей-сериалом как сам мультсериал и продолжилась при изучении тем «Имя прилагательное», «Глагол» и «Местоимение». Появились все известные детям персонажи: Варя-Глагол, Снежка-Прилагательное и Алёнка-Местоимение. В данном случае, на мой взгляд, больше подходит название интерактивный сторителлинг, потому что мы работали в группах, взаимодействие и коллаборация шли на всех уровнях работы над историей, а роль учителя была корректирующей. На этапе закрепления дети моделировали собственные ситуации, следуя рекомендациям учителя. Наши героини имели сверхспособности и слабости, другими словами, морфологические признаки. Этот вид создания истории, на мой взгляд, самый плодотворный, потому что учащиеся из пассивных слушателей стали создателями общей истории, они обсуждали фрагменты, доказывали, отработывали, пока не получалась история-эталон. Очень важным условием на

этом этапе было то, что дети выбирали своих персонажей историй, чаще всего это были любимые герои из комиксов, мультфильмов, аниме. Популярным героем наших историй о типах текста является знаменитый футболист клуба «Манчестер Юнайтед» Криштиану Роналдо, а вдохновил учеников популярный комикс португальца «Ударная сила». Никто не оставался в стороне при создании такой коллективной истории. Некоторые вызывались создать свою историю, в которых были бы героями именно их любимые персонажи. Благодаря лингвистическим историям, нашими помощниками в изучении русского языка стали Молния Маквин из мультфильма «Тачки», добродушный олень Свен и очаровательный снеговик Олаф из мультфильма «Холодное сердце», и многие другие.

Цифровой сторителлинг – подразумевает использование при создании историй визуального ряда на основе цифровых технологий (видео, инфографики, презентаций), есть немало специальных приложений, в которых можно создавать или использовать готовые лингвистические истории, для себя я выбрала платформы edit.edstories.app, www.canva.com и приложение Microsoft PowerPoint. Этот вид сторителлинга пока требует больше работы со стороны учителя.

Правила использования сторителлинга.

Работа с технологией сторителлинга представляет соблюдения определенных правил создания и изложения истории:

- ✓ должна быть изложена доступным и неформальным, без нравоучений языком;
- ✓ история должна быть яркой, краткой и легко запоминающейся;
- ✓ должна содержать обязательно обучающий материал;
- ✓ соотношение теоретического и игрового материала должно быть оптимальным (в начальной школе не более половины теоретического материала по отношению к игровому;)
- ✓ теоретический материал должен соответствовать возрастным требованиям;
- ✓ целесообразно обращаться к популярным среди детей персонажам сериалов, мультфильмов, комиксов;
- ✓ после каждой истории обязательно предполагается работа по вопросам или выполнение заданий для закрепления (после текстовая работа - post-text work)
- ✓ история должна разрешать какую-то проблемную ситуацию;
- ✓ очень важна корректирующая роль учителя.

Как правило, истории состоят из следующих частей:

1. Вступление, актуализирующее проблему, которую необходимо решить. Вступление перед началом истории должно заинтересовать ученика, ярким началом зацепить его внимание и удерживать его на протяжении всего рассказа, когда пойдет изложение учебного материала, гармонично включенного в повествование. Во вступлении к истории мы сосредотачиваем внимание детей

на вопросе или проблеме, которым она посвящена и на которые в завершении истории будет получен ответ.

2. Развитие события, раскрывающее основные сюжетные направления и нравы действующих персонажей. Эта часть дает возможность основательно вникнуть в проблему или конфликт, о котором заявлялось выше. Данная часть истории делает проблему хуже и тем самым создает определенное напряжение.

3. Кульминация – наивысшая точка напряжения действия. Проблема решена, и все тайны раскрыты, причем, как правило, решение бывает не таким, как мы ожидали.

4. Заключение, в котором подводятся итоги лингвистической истории.

Из опыта нашей с детьми работы я бы выделила несколько самых удачных форм лингвистических историй:

- ✓ Лингвистические сказки;
- ✓ Фантастические истории;
- ✓ Комиксы;
- ✓ Лингвистические истории-презентации;
- ✓ Лингвистические истории-видеоролики

Возможно, в будущем, благодаря фантазии учеников мы еще пополним этот список... Приведу примеры интерактивного и цифрового сторителлинга.

Интерактивный сторителлинг - Эта серия фантастических лингвистических рассказов по мотивам популярного среди учащихся младших классов мультсериала «Сказочный патруль» была создана по инициативе детей (здесь имеется ввиду выбор персонажей). Эти истории помогли нам наконец-то связать между собой парные понятия: слова-предметы/имена существительные, слова-действия/ глаголы и слова-признаки/ имена прилагательные. В первой четверти 2 класса изучаем изучаем слова-предметы, слова-действия и слова-признаки, согласно цели 2.5.1.1 различать и использовать в письменной и устной речи слова-предметы и слова-действия, а в 3 четверти вводятся понятия имя существительное, имя прилагательное и глагол - 2.5.1.2 согласовывать имена прилагательные с именами существительными в единственном числе, роде с помощью учителя. Детям сложно связать эти понятия.

В волшебный город «Мышкин-Морфология» прибыла со своими подругами из Сказочного патруля Маша-существительное. Она была самой умной среди волшебниц. Маша любила предметы, особенно современную технику. Когда она хотела узнать что-нибудь, она задавала вопросы: «КТО?» «ЧТО?».

- Буду-ка я обозначать предмет, все равно я люблю новые крутые предметы, и стихия у меня Земля, - подумала Маша.

В городе Мышкин-Морфология у Маши-Существительное был большой современный дом, где было много разных предметов, чтобы не запутаться, Маша решила поделить их на три рода: мужской, женский и средний. К мужскому относились все предметы, которые оканчивались на согласный (стол, брат) и такие слова как мужчина, папа, дядя, юноша, дедушка, прадедушка, юнга, слуга,

братишка, мишка, батя, батюшка, дядюшка, сынишка и имена, называющие лиц мужского пола: Вася, Саша, хотя они оканчивались на А-Я.

К женскому роду Маша-Существительное относилась все слова, которые оканчивались на А-Я и на согласный с Ъ, такие как судьба, земля, мама, дочь. Третий род она назвала средним, туда отправила все предметы на О-Е в конце: небо, дело, сердце и другие. Некоторые предметы были у Маши по одному, то есть, в единственном числе, тогда их буквы в конце не менялись. Но иногда к Маше в гости приходили ее подруги Варя, Снежка, Аленка и Алиса, тогда Маша всех предметов брала по многу, то есть во множественном числе. В такие дни окончания предметов менялись: ложка- ложки, стул-стулья, цветок-цветы, и это правильно, ведь к ней приходила не одна-единственная подруга, а много: подруги.

После текстовая работа (post-text work)

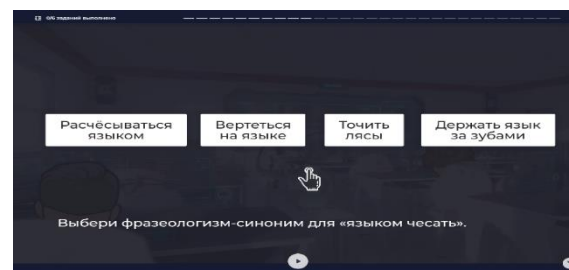
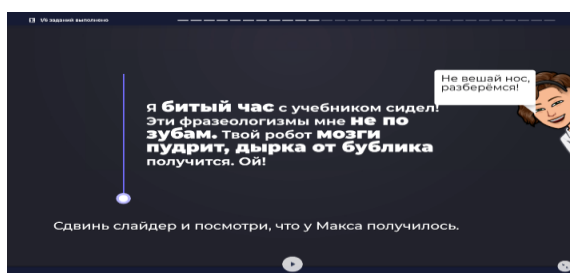
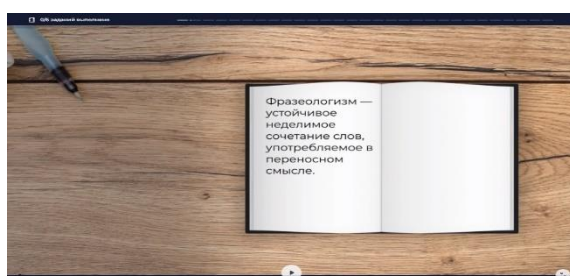
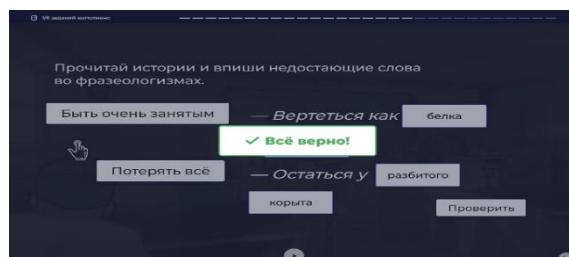
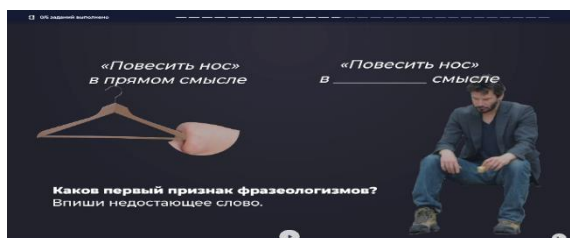
1. На какие вопросы отвечает имя существительное?
2. Что обозначает имя существительное?
3. Сколько родов у имен существительных?
4. Какие существительные относятся к женскому роду?
5. Какие существительные относятся к мужскому роду?
6. Какие существительные относятся к среднему роду?
7. Как меняются существительные в единственном и во множественном числе?
8. Выпишите из текста существительные в единственном числе, определите род, поставьте во множественном числе.

Цифровой сторителлинг

В 5 классе, в 1 четверти, при изучении раздела «Лексикология» вводится понятие фразеологизмов, я использовала лингвистическую историю- видеоролик «Однодольные фразеологизмы с платформы <https://edit.edstories.app/> . Сторителлинг состоит из 4 минутного видеоролика, который включает в себя объяснение материала в диалоговой форме, рассказывая о синтаксической неделимости, наглядно проводится аналогия с двудольными и однодольными растениями. Само название ролика вызывает удивление и интерес. Также видео включает в себя семь интерактивных заданий для закрепления материала, после просмотра сторителлинга была проведена послетекстовая работа (post-text-work).

1. В каком значении используются слова во фразеологизмах?
2. Почему Ф. называют не членимым сочетанием слов?
3. Использовал ли ты в своей речи фразеологизмы?
4. Надо ли знать фразеологизмы?

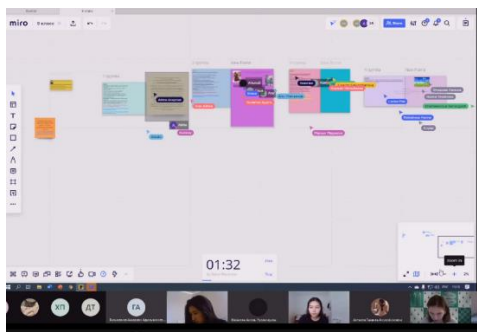
Как видим, сторителлинг помогает превратить обучение интересным и увлекательным процессом. Конечно, это не единственная технология, применяемая на моих уроках, но бесспорно, рассказывание историй одна из эффективных технологий развития коммуникативной компетенции и развития словесно-логического мышления.

Еще одна возможность для развития словесно-логического мышления — это интеллектуальные игры. Интеллектуально-творческие игры стимулируют развитие познавательных интересов обучающихся, способствуют развитию их интеллектуально-творческих способностей, дают возможность обучающимся самоутвердиться и реализовать себя в интеллектуально-творческой сфере через игру, помогают восполнить дефицит общения. Лишь систематическое целенаправленное использование различных игровых ситуаций может дать определенные результаты как в изменении основных качеств личности ребенка, так и в результативности учебной деятельности и в обучении в целом. В процессе игры срабатывает ассоциативная, механическая, зрительная и другие виды памяти по запросам игровой ситуации. Так, с одной стороны игра пронизывает весь курс, органически проявляясь почти на каждом уроке, с другой — занимает примерно пятую часть, не вытесняя ценной практической деятельности. Соревновательность в работе, возможность совещаться, острейший дефицит времени — все эти игровые элементы способствуют активизации учебной деятельности обучающихся, формируют интерес к предмету. [2]

Различные интеллектуальные игры для уроков я создаю на таких ресурсах как wordwall.net, kahoot.it, в Microsoft PowerPoint с помощью гиперссылок. Эффективны эти игры и при дистанционном обучении. Прекрасным подспорьем

для организации интеллектуальных игр и работы в группе при онлайн-уроках является интерактивная Онлайн-доска для совместной работы – Miro.

Словесно-логическое мышление формируется постепенно. В ходе обучения происходит овладение приёмами мыслительной деятельности, приобретается способность действовать «в уме» и анализировать процесс собственных рассуждений. В процессе решения учебных задач формируются такие компоненты словесно-логического мышления как анализ, синтез, сравнение, обобщение и классификация.

Список использованных источников

1. Коменский Я.А. «Великая дидактика», приложение к журналу «Наша начальная школа», 1975. - 310 с.
2. «Методические рекомендации по работе со слабоуспевающими обучающимися». Методические рекомендации. - Нур-Султан: НАО им. И. Алтынсарина, 2022. - 166 с.
3. Люблинская, А. А. Анализ и синтез в учебной работе младшего школьника / А. А. Люблинская. - СПб.: Ленинград, 2008. - 342 с.
4. Что такое сторителлинг и где его применяют? [Электронный ресурс]: <https://wikigrowth.com/razvitie/storitelling/>
5. Мильруд Р.П., Матвиенко А.В. «Альтернативное тестирование коммуникативной компетенции учащихся» // Английский язык в школе. – 2006. – №4 (16)
6. Л. С. Альмагамбетова, «Как применить сторителлинг в образовании, чтобы повысить запоминаемость учебного материала» [Электронный ресурс]: <https://e.metodist.mcfk.kz/937720>
7. <https://edit.edstories.app/>

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА МНЕМОТЕХНИКАНЫ ҚОЛДАНУ

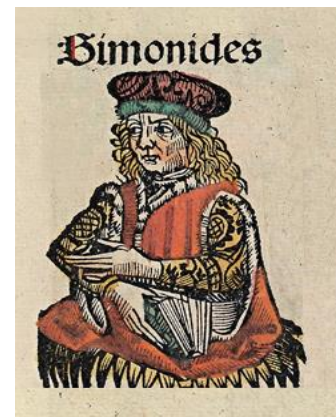
Шойбасов Асқарбек Темірханұлы

математика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші, жаратылыстану ғылымдарының магистрі, «№65 мектеп-гимназия» КММ, Астана, Қазақстан

Мнемоника тарихы (мнемотехника)

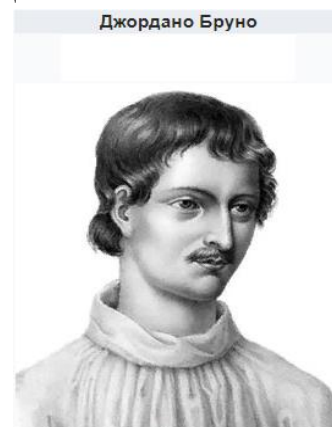
Жұмысты мнемоника деген не екенін зерттеуден бастадым. Википедиядан мнемоника (грек тілінен mnemonikon — есте сақтау өнері), мнемоника — қажетті ақпаратты есте сақтауды жеңілдететін және ассоциацияларды (байланыстарды) қалыптастыру арқылы есте сақтау қабілетін арттыратын арнайы әдістер мен әдістердің жиынтығы екенін білдім.

Мнемоника ежелден бері белгілі және кем дегенде екі мың жыл. Кейбіреулер оны шығыста белгілі деп айтады, ал басқалары бұл өнердің "өнертапқышы" деп санайды грек ақыны – Симонида (б.з. д. 469 жылы қайтыс болған) бұл туралы тіпті аңыз бар, ол Симонидтің тойға бір бай адамға шақырылғанын айтады. Қонақтар үстел басында отырғанда, оған оны көргісі келетін екі жас келді деп хабарланды. Ол бірден үстелден шығып кетті, бірақ ешкімді таппады. Ал бұл уақытта мереке өтіп жатқан бөлме сәтсіз аяқталды және ондағы барлық адамдар өлтірілді. Қайтыс болғандардың туыстары Симонидтен кім және қайда отырғанын еске түсіруді сұрады. Ол дастарқан басында қандай тәртіппен отырғаны және олар алатын орындары туралы шынымен есіне алды. Бұл жағдай жадтың ерекшелігін ашуға әкелді, сол жерде сіз белгілі бір бейнесі бар ақпаратты есте сақтай аласыз.

Мнемониканы алғаш рет белгісіз римдік риторика мұғалімі сипаттаған. Мнемоника семантикалық ақпараттың үлкен көлемін дәл есте сақтауға мүмкіндік беретін құрал ретінде пайдаланылды. Айта кету керек, грек немесе римдік бірде-бір спикер жұртшылық алдында қолдарында конспектімен сөйлемеді, бұл жасанды есте сақтау әдістерін қолдануды қажет етті.

Мнемониканы тіпті Джордано Бруно сабақ берді, Еуропаның әртүрлі қалаларын аралап жүріп, ол *memoria technica*-ны ұсынды. Орта ғасырларда бұл өнер үлкен жетістікке жетті және оның себебін түсіну оңай. Сіз өте көп нәрсені жатқа білуіңіз керек еді; теологиялық даулар үшін, әсіресе сол кезде тәжірибелі адамдар үшін, Киелі жазбалардың толық және толық орнын білу қажет болды; кейде белгілі жердің қай кітапта, тарауда, абзацта және т.б. дәл көрсетілуі керек еді. Барлық осы қиындықтарды тек мнемониканы пайдалану арқылы айналып өтуге болады.

Аристотель мнемотехникаға қызығушылық танытты, ол өзінің шәкірті Александр Македонскийді осы өнерге үйретті. Мнемотехникаға негізделген феноменальды жадқа Юлий Цезарь мен Наполеон Бонапартта ие болды.

Өкінішке орай, өткен ғасырдың соңында ғана мнемотехникаға деген қызығушылық қайта жанданды. Есте сақтаудың жаңа әдістері құрыла бастады.

Қазіргі түсіндіруде мнемоника белгілі бір жүйеде қолданылатын ақпаратты есте сақтаудың барлық әдістері мен әдістерінің жиынтығын білдіреді, ал мнемоника термині белгілі бір мнемоникада анықталған әдістерді практикалық қолдану ретінде түсіндіріледі.

Жақсы есте сақтау үшін мнемоникалық әдістер ұзақ уақыт қолданылады. Олардың мәні есте сақтау керек ақпарат белгілі бір жолмен құрылымдалған. Мысалы, француз революциясының күні-1789 жыл-егер сіз сандар тізбегіне назар аударсаңыз, есте сақтау оңай: 7,8,9.

Мнемониканың негізгі әдістері

Менің жұмысымның келесі кезеңі мнемотехникада қолданылатын негізгі әдістермен танысу болды. Оларды зерттегеннен кейін мен ақпаратты кесте түрінде құрылымдауды ұйғардым, сонымен қатар әр әдіс үшін математикалық мысалды таңдадым.

Мнемотехникалық қабылдау	Қабылдау сипаттамасы	Мысал
Рифмизация	Қандай да бір ереже немесе сөз тіркесі	773-25-14 нөмірін есте сақтау керек. Мұны істеу үшін сіз оны келесідей таңдай аласыз: жеті-жеті-үш-екі-бес-бір-төрт мен бүкіл әлемде есімде.
Аббревиатура	Білім мағыналық фразаның бастауыш әріптер есте сақтайтын ақпарат	ЕҮОБ (ең үлкен ортақ бөлгіш), ЕКОЕ (ең кіші жалпы еселік)
Пиктограммалар	Суреттер көмегімен мәтін мазмұнын бейнелеу. Ереженің, теореманың, анықтаманың немесе формуланың әр сөзі арнайы белгішемен бейнеленген. Бұл белгішені өзіңіз ойлап тауып, сурет салғаныңыз маңызды, содан кейін әсер көп болады	8-санның құрамы: үшбұрыш және бір-бірінің қолынан ұстап тұрған бес бұрышты жұлдызша(3+5); көтерілген доғасы бар есік құлпы және 2 (6+2) Сан түріндегі кілт және т. Б
Ілгек әдісі	Сандарды заттарға ауыстыру	0-барабан, 1-қарындаш, 2-жылан және т.б.

Математика сабақтарындағы мнемоникалық ережелер

Мен таңдаған тақырып бойынша теориялық мәліметтермен танысқаннан кейін мен жұмысымның практикалық бөлігіне көштім.

Ең басында мен өз мектебімнің 8а, 9а, және 10а сыныптарында сауалнама жүргіздім (барлығы 71 адамнан сұхбат алынды).

Оқушыларға үш сұрақ қойылды:

1. Мнемоника деген не екенін білдіңіз бе?
2. Мнемоникалық ережелерге мысалдар келтіре аласыз ба?
3. Мнемоникалық ережелер күрделі ережелерді есте сақтауға көмектеседі деп ойлайсыз ба?

Бірінші сұрақтың жауаптары келесідей бөлінді:

	8а	9а	10а
Иә	0	0	2
Жоқ	24	24	20

Мнемоникалық ережелердің мысалы ретінде бірінші сұраққа дұрыс жауап берген 10-сынып оқушылары тригонометриялық функциялардың таңбаларын есте сақтаудың оңай жолын атайды ("Алдар көсе, ниндзя тасбақалар"). Қалған сынып оқушылары қандай да бір ережелерге мысалдар келтіруі қиынға соқты.

Үшінші сұраққа оқушылардың көпшілігі жауап беруге қиналды, қалғандары мнемоникалық ережелер күрделі ақпаратты есте сақтауға көмектеседі деп санайды.

Осылайша, оқушылар мнемоника ұғымымен аз таныс, ал таныс адамдар мнемоникалық ережелерге мысалдар оқушыларымды мнемоника ұғымымен, оның қысқаша тарихымен және олар бірнеше рет кездестірген және басқа сабақтарда, тіпті бастауыш мектепте қолданған мысалдарымен таныстырдым.

Әрі қарай, менің міндетім - мектеп оқулығы бойынша әрбір сыныптағы математика сабақтарында оқитындар үшін мнемоникалық ережелерді (есте сақтау) таңдауды бастау.

Математикалық ұғымдар мен формулаларды есте сақтаудың мнемоникалық ережелерін таңдау барысында оқушыларды жаңа ережелермен - есте сақтаумен таныстырдым. Мен жинаған ережелердің толық жинағын 1-қосымшадан көре аласыз.

Қорытынды

Табиғат бойынша әр адамға өзіне қажетті ақпаратты игеруге қабілетті керемет жады берілмейді. Әрине, ақпаратты сақтау және іріктеу үшін әртүрлі қағаз, аудио, видео және компьютерлік медианы пайдалануға болады. Алайда, қоршаған ортаның күрделене түсуі жағдайында адам көптеген деректерді өз жадында сақтауы керек. Тек сақтау ғана емес, оны тиімді пайдалану мүмкіндігі. Көптеген кәсіптердің өкілдері - ұшқыштар, ғарышкерлер және т.б. - көбінесе өз жадынан басқа ақпарат көздеріне жүгінуге уақыт жоқ. Сондықтан есте сақтауды үйрету, оның қабілеттерін дамыту қажет. Жадыны арнайы жаттығулар арқылы жақсартуға болады, өлеңдерді үнемі жаттап алу арқылы жадыны жақсартуға болады.

Ақпаратты есте сақтаудың бір әдісі – "мнемоника" туралы айттым. Қиялға, тілекке және бір тамшы шыдамдылыққа ие бола отырып, сіз аздап отыра отырып, есте сақтауды жақсарту үшін қолдануға болатын әдістеріңізді ойластыра аласыз.

Математикалық мнемоникалық ережелерді жинауға ерекше назар аударылды. Тек құрастыру емес, оқушыларды осы ережелермен таныстыру. Бұл жобада материал жиналып, көптеген әдістер табылды.

Гипотеза зерттеу барысында расталды. Егер сабақта кейбір мнемоникалық әдістер мен ережелер қолданылса, математиканы зерттеу тиімдірек болады. Әсіресе оқушыларға ұнады: тригонометриялық функциялардың таңбаларын есте сақтаудың оңай жолын атайды ("Алдар көсе, термометр, ниндзя тасбақалар"), квадраттық функцияның графигі ("шағала және дельфин") т.б.

Барлық сыныптарға арналған мнемоникалық математикалық ережелер жинағын жинап, мен 5-11 сыныптарда күрделі математикалық ақпаратты есте сақтау үшін осындай ережелердің толық жиынтығын жинау бойынша жұмыс жалғасын табады.

Пайдаланған әдебиттер тізімі

1. Математикадағы ассоциация және арифметика, есте сақтаудың тиімді әдістері ретінде <https://videouroki.net/razrabotki/assotsiatsiia-i-rifmitizatsiia-v-matiematikie-kak-effektivnyie-priiomy-zapomina.html>

2. Герасимова Д. И. математиканы оқытуда мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жасаудағы мнемотехникалық әдістер http://cro.edu-nv.ru/files/RMC/gerasimova_di.pdf
3. Ережелер-суреттердегі математикалық ұғымдардың суреттері. Математикалық "есте сақтау". <https://multiurok.ru/files/novyie-priemy-effektivnogho-zapominaniia-pravil.html>
4. Математика сабақтарында мнемоникалық ережелерді қолдану https://infourok.ru/primenenie_mnemonicheskikh_pravil_na_urokakh_matematiki-527235.htm
5. Есте сақтау техникалары <https://biology100.ru/index.php/tekhniki-zapominaniya>
6. Челпанов г. и. еске алу және мнемоника туралы <https://psy.wikireading.ru/5062>
7. Мнемоника дегеніміз не <https://ru.wikipedia.org/wiki/Мнемоника>

МАЗМҰНЫ

<i>Булатбаева К. Н., Ахметжанова А. А.</i> «БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗДЕРІ» БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУ	3
ФОРУМНЫҢ ПЛЕНАРЛЫҚ ОТЫРЫСЫНЫҢ БАҒДАРЛАМАСЫ	11
<i>Ахметова А.</i> ВНЕДРЕНИЕ ГЛОБАЛЬНОЙ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В КУРРИКУЛУМ ШКОЛ: ОБЗОР ПРАКТИКИ УЧИТЕЛЕЙ США	17
<i>Бижанова А.</i> TE949G ҮШІН ПОЗИЦИЯ ЖӘНЕ РЕФЛЕКСИВТІЛІК ТУРАЛЫ ЭССЕ ІЗГІЛЕНДІРУ ЗЕРТТЕУІ: ОТАРСЫЗДАНДЫРАТЫН САПАЛЫ ЗЕРТТЕУ	24
«БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ МОДЕЛДЕУ:ӘЛЕУМЕТТІК-ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ОРТА, КАДРЛЫҚ ӘЛЕУЕТ, КӘСІБИ БАҒДАРДЫ ЕСКЕРУ» СЕКЦИЯСЫ	
<i>Егиснинова Г.Б.</i> СОЗДАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ТРЕНАЖЁР И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА	29
<i>Кажигалиева А. Б.</i> LANGUAGE EDUCATION POLICY AND PRACTICE AT AN EMI UNIVERSITY	39
<i>Kengesbek Sh.</i> MODELING OF MULTILINGUAL EDUCATION IN KAZAKHSTAN	44
<i>Кокошева Н.М.</i> ПОДКАСТИНГ КАК ИНТЕРАКТИВНЫЙ ПОМОЩНИК ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ К УРОКАМ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	52
<i>Резуанова Г.К. Абилдина Р.Ж.</i> ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМУ ТУРАЛЫ МОДЕЛІ	60
<i>Салқынбай А.Б.</i> ШЕТЕЛДІКТЕРГЕ ЕКІНШІ ТІЛДІ ҮЙРЕТУДІҢ ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕЛЕРІ	73
<i>Садыкова С.Т., Абдошева Б.Т.</i> ӨЗГЕ ҰЛТ МЕКТЕПТЕРІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЛЕКСИКАНЫ БЛОК ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ	79
<i>Sakhirova G.K., Zhazykova M.K.</i> COMPELLING WAYS TO FORTIFY COGNITIVE INTEREST AND MENTAL ADVANCEMENT IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS	84
<i>Текеева Г.К., Нурпеисова Г.М.</i> ПРИМЕНЕНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ УЧЕБНИКОВ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА	95
<i>Торгаева Ж.К.</i> ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖӘНЕ ЖАЗУ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЖАЗБА ЖҰМЫСТАРЫН ЖАЗУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ (ЭССЕ, МАҚАЛА, ТЕЗИС)	100
<i>Уатаева Г.С.</i> МОНИТОРИНГ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ – КАК ОДИН ИЗ МЕХАНИЗМОВ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ <i>(из опыта работы Карагандинского высшего гуманитарного колледжа)</i>	110

<i>Хайрушева Ж.С., Садуова З.С.</i> ЯЗЫКОВОЕ ПОГРУЖЕНИЕ И ПРОБЛЕМЫ В ОСВОЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЯЗЫКА	121
<i>Хузиахметов А.Н., Насибуллов Р.Р., Яруллин И.Ф.</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО РЕСУРСА ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ БИЛИНГВАЛЬНЫХ УЧИТЕЛЕЙ	125

«ПЕДАГОГТЕРДІ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ» СЕКЦИЯСЫ

<i>Ахметова Д. А.</i> ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІКТІ ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ	130
<i>Адилова В. Х., Космодемьянская С. С.</i> АНАЛИЗ ОРГАНИЗАЦИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ И ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В РАМКАХ ХИМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	137
<i>Амиров Е. С.</i> ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАНБАЛЫ БАКАЛАВРИАТ: ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ НӘТИЖЕЛЕРІ	142
<i>Ахат Н., Рақымжан Ә.</i> ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖДЕРДІ ҚОЛДАНБАЛЫ БАКАЛАВРИАТҚА ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	147
<i>Давыдова О. И.</i> ТРЕБОВАНИЯ К ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГА В ВУЗЕ	152
<i>Жданова Н.С.</i> МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ В РОССИИ	158
<i>Исаева Ж.К., Жиенбаева С.Н., Адамова М.Е.</i> КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ДОШКОЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ	162
<i>Искаков Б. А.</i> ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	169
<i>Калиева Ж. Б.</i> САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ – САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ	174
<i>Кравченко Т. Н.</i> ON-LINE ТЕСТИРОВАНИЕ КАК ОДИН ИЗ МЕХАНИЗМОВ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ПРИМЕРЕ СЕРВИСА ONLINETESTRAD	180
<i>Кревень Н. Е.</i> ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ НОВЫХ ФОРМ И МЕТОДОВ РАБОТЫ НА УРОКАХ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА	183
<i>Kulsharipova Z.K., Mardenova G.B., Smykov A.S.</i> SELF-MANAGEMENT AS ONE OF THE CHARACTERISTICS OF TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING	192
<i>Муратова Е. К.</i> МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУ ЖОЛДАРЫ	198
<i>Мурзалинова А.Ж., Жайтанова А.А., Оракова А.Ш.</i> КОНТЕНТ НЕПРЕРЫВНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГА В АСПЕКТЕ ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ СЛОЖНОГО ОБЩЕСТВА	203

<i>Murzalinova A., Ualieva N.</i> LEADERSHIP FOCUSED PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS FOR LEARNING AND TEACHING	213
<i>Наурызбаева Э. М.</i> ИССЛЕДОВАНИЕ УРОКА В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ	224
<i>Нурбекова Ж.К.</i> К ВОПРОСУ РАЗРАБОТКИ ЭКСПЕРТНОЙ СИСТЕМЫ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КОНТЕНТА	227
<i>Ориненко Н.А., Клименко Е. С.</i> ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СУБЪЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА	233
<i>Секенова Б. Б.</i> БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕТІГІ - ЖАҢА ИНОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	240
<i>Саркулова Р.О.</i> БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ КӘСІБИ ДАМУДЫҢ ЖӘНЕ ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ	244
<i>Смирнов И.Н., Ахметова З.К., Маулитов К.Ж.</i> О ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К ВНЕКЛАССНОЙ СПОРТИВНОЙ РАБОТЕ	248
<i>Суртубаева Д.А.</i> ОПЫТ ПРОСТРАНСТВЕННО–СРЕДОВОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ СТАНОВЛЕНИЯ СУБЪЕКТНОСТИ	253
<i>Taibolatov K.</i> MODEL OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF SCHOOL STUDENTS	263
<i>Тоганова Ж. К.</i> КОЛЛЕДЖДЕГІ ҚОЛДАНБАЛЫ БАКАЛАВРИАТ: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР КӨКЖИЕГІ	269
<i>Умбетов А.У.</i> ҒЫЛЫМНЫҢ ТҮЛҒАНЫ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫ ДАМЫТУДАҒЫ КЕЙБІР ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	275

**«ОРТА БІЛІМДІ ДАМЫТУДА ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ТӘЖІРИБЕЛЕРДІ КІРІКТІРУ РЕТІНДЕГІ 12-ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУ
ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ: ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ
ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ» СЕКЦИЯСЫ**

<i>Абраимова Н.С.</i> БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ЗЕРТТЕУГЕ ЖЕТЕЛЕУ АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ	280
<i>Абылханова А.Н.</i> САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ ТӘСІЛІНІҢ ТИІМДІЛІГІ	284
<i>Айдаркулова Д.К.</i> ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ УСЛОВИЯ В ШКОЛЕ: АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СБАЛАНСИРОВАННОГО ПИТАНИЯ И ЭРГНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЫ	287
<i>Бірманова Қ.И.</i>	

ЖАҢА ТРЕНДТЕРДІҢ БІЛІМДЕГІ СИПАТЫ <i>Галкина Т.В.</i> РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УЧЕНИКОВ 5 КЛАССА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РАЗДЕЛА «ВИЗУАЛЬНОЕ ИСКУССТВО» НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА	290 296
<i>Дариябекова М.М.</i> ДАРЫНДЫЛЫҚТЫ ОҚУШЫНЫҢ ӨМІР САЛТЫНА АЙНАЛДЫРУ КОНЦЕПЦИЯСЫ	299
<i>Жалаушинова Л.М., Аңсағанова А.Б.</i> ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕ ТҮРІН ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДА МҰҒАЛІМ ДЕФЕКТОЛОГ РӨЛІ МЕН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	304
<i>Исокова А.Н.</i> МЕКТЕПТЕ КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҚТАРЫН НЫҒАЙТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ	310
<i>Мурзагүлова Ж.</i> БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ТЕТІКТЕРІ: ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ЖҮЙЕЛІ ШЕШУ	316
<i>Мухамедханова А.К., Ермолдина Э.Т., Есенбай Ж., Архыматаева А.Ж., Мазбаев О.Б.</i> БЕЙІНДІК ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	320
<i>Сариева К.Н.</i> НООСФЕРНАЯ МОДЕЛЬ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ	324
<i>Сарсекеев Б.С.</i> АППАРАТ ОРГАНИЗАЦИИ УСВОЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИИ	332
<i>Тайганбекова Ш. М.</i> ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГОВ ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	342
<i>Ускенбаев М.Р.</i> МЕКТЕП ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ САПА МЕНЕДЖМЕНТІ ЖҮЙЕСІ	349
<i>Хасенова А. И.</i> БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДІ ЖҮЙЕЛІ ЖАҢАРТУДЫҢ СЕБЕПТЕРІ	354

«БІЛІМ БЕРУ АРТТЫРУДЫҢ ТЕТІКТЕРІ: ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ЖҮЙЕЛІ ШЕШУ» СЕКЦИЯСЫ

<i>Ақитбаева М. Е.</i> GEOGEBRA ИНТЕРАКТИВТІ БАҒДАРЛАМАСЫН МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ	361
<i>Антонова О.С.</i> СИСТЕМА УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКА ОСОЗНАННОГО ЧТЕНИЯ УЧАЩИХСЯ 5-8 КЛАССАХ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ	370
<i>Акылбекова Т.К., Кабыланбекова А.Т.</i> БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚАЗІРГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	375
<i>Акмамбетова З.С.</i> РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ И СЛУШАНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	381

Дюсембаева С. З. БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ТЕТІКТЕРІ: ТӨМЕН ҮЛГЕРІМ МӘСЕЛЕСІН ЖҮЙЕЛІ ШЕШУ	385
Есематова А.Б. УЛУЧШЕНИЕ НАВЫКОВ ВЛАДЕНИЯ РУССКИМ ЯЗЫКОМ СРЕДИ ДЕТЕЙ ДЛЯ ИХ ИНТЕГРАЦИИ И УЛУЧШЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ОБУЧЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ	388
Жакиянова Ж. Г., Кабдрахманова А. НИЗКАЯ УСПЕВАЕМОСТЬ ОБУЧАЮЩИХСЯ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ	395
Жакиянова Ж.Г., Нуртаева К. О. НЕГІЗГІ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНІҢ ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН 3-9 СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ НЕГІЗГІ ПӘНДЕРДЕН БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ЖОБА БОЙЫНША АРАЛЫҚ НӘТИЖЕЛЕР	399
Жексенбиева С. А. БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	406
Игенберлина К. Е. ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК ПУСТЬ К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ	410
Каргабаева Л.Т., Оналбаева Л. Б. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТӨМЕН ҮЛГЕРІМІ ОҚУ ҮРДІСІНІҢ САПАСЫНА ӘСЕРІ	415
Касыкбаева Р. Т. «ТӨҢКЕРІЛГЕН САБАҚ» АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ	423
Кожазулова Г.К. О ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	429
Мазбаева Л.Б. СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ: СТРАТЕГИИ УЛУЧШЕНИЯ УСПЕВАЕМОСТИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	433
Масловская Т.Н. СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ПРОБЛЕМЕ НИЗКОЙ УСПЕВАЕМОСТИ УЧАЩИХСЯ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ	436
Турсунбаева М. Ж. МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ СО СЛАБОУСПЕВАЮЩИМИ УЧАЩИМИСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ	445
Хамзина Б.С. МОЙ УРОК: ВЫЗОВЫ И РЕШЕНИЯ	447
Шойбасов А.Т. БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА МНЕМОТЕХНИКАНЫ ҚОЛДАНУ	455

CONTENT

<i>K Bulatbaeva., A. Akhmetzhanova</i> IMPLEMENTATION OF THE PROGRAM "SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF MODERNIZATION OF THE EDUCATION AND SCIENCE SYSTEM"	7
<i>A. Akhmetova</i> INTRODUCTION OF GLOBAL CHILDREN'S LITERATURE IN THE CURRICULUM OF SCHOOLS: REVIEW OF THE PRACTICE OF TEACHERS IN THE USA	11
<i>A. Bizhanova</i> POSITIONALITY AND REFLEXIVITY ESSAY FOR TE949G HUMANIZING RESEARCH: DECOLONIZING QUALITATIVE INQUIRY PROGRAM OF THE PLENARY SESSION OF THE FORUM	17 24
THE SECTION «MODELING MULTILINGUAL EDUCATION IN EDUCATIONAL ORGANIZATIONS: THE SOCIO-LINGUISTIC ENVIRONMENT, PERSONNEL POTENTIAL, PROFESSIONAL ORIENTATION»	
<i>G. Yegisinova</i> CREATION OF ELECTRONIC SIMULATORS AND THEIR USE IN LEARNING THE RUSSIAN LANGUAGE	29
<i>A. Kazhigalieva</i> LANGUAGE EDUCATION POLICY AND PRACTICE AT AN EMI UNIVERSITY	39
<i>Sh. Kengesbek</i> MODELING OF MULTILINGUAL EDUCATION IN KAZAKHSTAN	44
<i>N. Kokosheva</i> PODCASTING AS AN INTERACTIVE ASSISTANT IN PREPARING STUDENTS FOR RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS AT A NATIONAL SCHOOL	52
<i>G. Rezuanova, R. Abildina</i> MODEL OF DEVELOPMENT OF THE KAZAKH LANGUAGE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	60
<i>A. Salkynbay</i> WORLD PRACTICES OF TEACHING SECOND LANGUAGE TO FOREIGNERS	73
<i>S. Sadykova, B. Abdosheva</i> TEACHING VOCABULARY THROUGH BLOCK TASKS IN KAZAKH LANGUAGE LESSONS IN OTHER NATIONAL SCHOOLS	79
<i>G. Sakhpova, M. Zhazykova</i> COMPELLING WAYS TO FORTIFY COGNITIVE INTEREST AND MENTAL ADVANCEMENT IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS	84
<i>G. Tekeeva, G. Nurpeisova</i> THE USE OF ELECTRONIC TEXTBOOKS IN RUSSIAN LANGUAGE CLASSES	95
<i>Zh. Torgayeva</i> EFFECTIVE WAYS TO WRITE WRITTEN WORKS IN THE FORMATION OF READING AND WRITING LITERACY OF STUDENTS (ESSAY, ARTICLE, THESIS)	100
<i>G. Uataeva</i> MONITORING OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF STUDENTS – AS ONE OF THE MECHANISMS FOR IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION (<i>from the experience of the Karaganda Higher Humanitarian College</i>)	110
<i>Zh. Khairusheva, Z. Saduova</i> LANGUAGE IMMERSION AND ISSUES IN MASTERING THE STATE LANGUAGE	121

<i>A. Khuziakhmetov, R. Nasibullov, I. Yarullin</i> THE USE OF A DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCE FOR THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT ACTIVITIES OF FUTURE BILINGUAL TEACHERS	125
THE SECTION "PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS"	
<i>D. Akhmetova</i> PROBLEMS OF THE INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION SYSTEM AND WAYS TO SOLVE THEM	130
<i>V. Adilova, S.Kosmodemyanskaya</i> ANALYSIS OF THE ORGANIZATION OF RESEARCH AND PROJECT ACTIVITIES OF STUDENTS IN THE FRAMEWORK OF CHEMICAL EDUCATION	137
<i>Amirov E. S.</i> PEDAGOGICAL COLLEGE AND PEDAGOGICAL APPLIED BACCALAUREATE: TRANSFORMATION RESULTS	142
<i>N. Akhat, A. Raqymzhan</i> ACTUAL PROBLEMS OF TRANSFORMATION OF PEDAGOGICAL COLLEGES INTO APPLIED BACCALAUREATE	147
<i>O. Davydova</i> <i>REQUIREMENTS FOR THE ETHNOPEDAGOGICAL TRAINING OF A TEACHER AT A UNIVERSITY</i>	152
<i>N. Zhdanova</i> METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF LEGAL EDUCATION AND TRAINING IN RUSSIA	158
<i>Zh., Isaeva, S. Zhiembayeva, M. Adamova</i> CRITERIA FOR ASSESSING THE QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION AND TRAINING	162
<i>B. Iskakov</i> ACTIVITY OF THE PROFILE SCHOOL IN MODERN CONDITIONS	169
<i>Zh. Kalieva</i> LESSON STUDY-THE BASIS OF QUALITY KNOWLEDGE	174
<i>T. Kravchenko</i> ON-LINE TESTING AS ONE OF THE MECHANISMS FOR IMPROVING THE QUALITY OF TRAINING FOR STUDENTS ON THE EXAMPLE OF THE ONLINETESTPAD SERVICE	180
<i>N. Kreven</i> THE EFFECTIVENESS OF THE INTRODUCTION OF NEW FORMS AND METHODS OF WORK IN THE LESSONS OF A MODERN TEACHER	183
<i>Z., Kulsharipova, G. Mardenova, A. Smykov</i> SELF-MANAGEMENT AS ONE OF THE CHARACTERISTICS OF TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING	192
<i>E. Muratova</i> WAYS OF CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCHOOL TEACHERS	198
<i>A. Murzalinova, A. Zhaytapova, A. Orakova</i> CONTENT OF CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A TEACHER IN THE ASPECT OF EDUCATION FOR A COMPLEX SOCIETY	203
<i>A. Murzalinova</i> LEADERSHIP FOCUSED PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS FOR LEARNING AND TEACHING	213
<i>E. Nauryzbayeva</i> THE STUDY OF THE LESSON IN THE FRAMEWORK OF THE UPDATED CONTENT OF EDUCATION	224

Zh. Nurbekova ON THE ISSUE OF DEVELOPING AN EXPERT SYSTEM FOR ASSESSING THE QUALITY OF EDUCATIONAL CONTENT	227
N. Orinenko, E. Klimenko FORMATION OF INFORMATION COMPETENCE SUBJECTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS	233
B. Sekenova THE MAIN MECHANISM FOR IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IS THE USE OF NEW INNOVATIVE TECHNOLOGIES	240
R. Sarkulova WAYS TO SOLVE THE PROBLEM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT AND LOW PERFORMANCE IN THE EDUCATION SYSTEM	244
I. Smirnov, Z. Akhmetova., K. Maulitov RELEVANCE OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE	248
D. Surtubayeva EXPERIENCE OF SPATIAL AND ENVIRONMENTAL DESIGN OF THE FORMATION OF SUBJECTIVITY	253
K. Taibolatov MODEL OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF SCHOOL STUDENTS	263
Zh. Toganova APPLIED BACCALAUREATE IN COLLEGE: NEW HORIZONS OF OPPORTUNITY	269
A. Umbetov SOME TOPICAL PROBLEMS OF SCIENCE IN THE DEVELOPMENT OF PERSONALITY AND SOCIETY	275

**THE SECTION « THE CONCEPT OF 12-YEAR EDUCATION AS THE
INTEGRATION OF DOMESTIC AND INTERNATIONAL EXPERIENCE IN
THE DEVELOPMENT OF SECONDARY EDUCATION: CURRENT
PROBLEMS AND WAYS TO SOLVE THEM»**

N. Abraimova DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS BY LEADING THEM TO RESEARCH	280
A. Abylkhanova EFFECTIVENESS OF THE LESSON STUDY APPROACH	284
D. Aidarkulova HEALTH-SAVING CONDITIONS AT SCHOOL: ASPECTS OF ENSURING A BALANCED DIET AND AN ERGONOMIC ENVIRONMENT	287
K. Birmanova THE NATURE OF NEW TRENDS IN EDUCATION	290
T. Galkina DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF 5TH GRADE STUDENTS IN THE STUDY OF THE SECTION "VISUAL ART" AT ART WORK LESSONS	296
M. Dariyabekova THE CONCEPT OF TURNING TALENT INTO A STUDENT'S WAY OF LIFE	299
L. Zhalaushinova, A. Ansaganova THE ROLE OF A TEACHER DEFECTOLOGIST AND NEW TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION OF CHILDREN IN NEED OF A SPECIAL TYPE OF EDUCATION	304
A. Isokova WAYS TO IMPROVE THE HEALTH OF STUDENTS THROUGH CAREER GUIDANCE AT SCHOOL	310

<i>Zh. Murzagulova</i>	MECHANISMS FOR IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION: A SYSTEMATIC SOLUTION TO THE PROBLEM OF LOW ACADEMIC PERFORMANCE	316
<i>A. Mukhamedkhanova, E. Yermoldina, Zh. Kaitbay, A. Archymataeva, O. Mazbayev</i>	ACTUAL PROBLEMS OF PROFILE TRAINING	320
<i>K. Sarieva</i>	NOOSPHERIC MODEL OF THE CONTENT OF SECONDARY SCHOOL EDUCATION	324
<i>B. Sarsekeev</i>	THE APPARATUS OF THE ORGANIZATION OF ASSIMILATION AS A MEANS OF FORMING KEY COMPETENCIES	332
<i>Sh. Toyganbekova</i>	PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS OF ZHAMBYL REGION IN THE SYSTEM OF INCLUSIVE EDUCATION	342
<i>M. Uskenbayev</i>	QUALITY MANAGEMENT SYSTEM IN ENSURING THE EFFECTIVENESS OF SCHOOL WORK	349
<i>A. Khasenova</i>	REASONS FOR THE SYSTEMATIC RENEWAL OF PRIMARY EDUCATION	354

**"MECHANISMS FOR IMPROVING EDUCATION: LOW ACADEMIC PERFORMANCE
SECTION "SYSTEMATIC SOLUTION OF THE PROBLEM"**

<i>M. Akitbaeva</i>	USING THE GEOGEBRA INTERACTIVE PROGRAM IN MATHEMATICS LESSONS	361
<i>O. Antonova</i>	SYSTEM OF EXERCISES FOR THE FORMATION OF THE SKILL OF CONSCIOUS READING OF STUDENTS IN GRADES 5-8 IN THE LESSONS OF RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE	370
<i>T. Akylbekova, A. Kabylanbekova</i>	MODERN TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION SYSTEM	375
<i>Z. Akmambetova</i>	DEVELOPMENT OF SPEAKING AND LISTENING SKILLS IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS	381
<i>S. Düsembayeva</i>	MECHANISMS FOR IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION: A SYSTEMATIC SOLUTION TO THE PROBLEM OF LOW ACADEMIC PERFORMANCE	385
<i>A. Esematova</i>	IMPROVING RUSSIAN LANGUAGE SKILLS AMONG CHILDREN FOR THEIR INTEGRATION AND IMPROVEMENT OF LEARNING OUTCOMES IN KAZAKHSTAN	388
<i>Zhakiyanova Zh. G., Kabdrakhmanova A.</i>	LOW ACADEMIC PERFORMANCE OF STUDENTS: PROBLEMS AND SOLUTIONS	395
<i>Zh. Zhakiyanova, K. Nurtayeva</i>	INTERMEDIATE RESULTS ON THE PROJECT ORGANIZED IN ORDER TO IMPROVE THE QUALITY OF KNOWLEDGE IN THE MAIN SUBJECTS OF STUDENTS OF GRADES 3-9 WITH LOW ACADEMIC PERFORMANCE OF THE LEVEL OF BASIC SECONDARY EDUCATION	399
<i>S. Zheksenbieva</i>	EFFECTIVE WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATION	406
<i>K. Igenberlina</i>	INTENSIFICATION OF LEARNING AS A WAY TO IMPROVE THE QUALITY OF KNOWLEDGE	410

<i>L. Kargabayeva, L. Onalbaeva</i> IMPACT OF LOW STUDENT PERFORMANCE ON THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS	415
<i>R. Kasykbaeva</i> ACTIVE TRAINING OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH THE "INVERTED LESSON"	423
<i>G. Kozhagulova</i> ON THE FORMATION OF FUNCTIONAL LITERACY	429
<i>L. Mazbayeva</i> A SYSTEMATIC APPROACH TO IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION: STRATEGIES FOR IMPROVING ACADEMIC PERFORMANCE IN PRIMARY GRADES	433
<i>T. Maslovskaya</i> A SYSTEMATIC APPROACH TO THE PROBLEM OF LOW ACADEMIC PERFORMANCE OF STUDENTS IN A MODERN SCHOOL	436
<i>M. Tursunbaeva</i> METHODS AND TECHNIQUES OF WORKING WITH UNDERACHIEVING STUDENTS IN BIOLOGY LESSONS	445
<i>B. Khamzina</i> MY LESSON: CHALLENGES AND SOLUTIONS	447
<i>A. Shoybasov</i> MATHEMATICS IN ORDER TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATION THE USE OF MNEMONICS IN THE LESSON	455

**«БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН ДАМУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗДЕРІ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ФОРУМНЫҢ
ЖИНАҒЫ**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL CONFERENCE
«SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF EDUCATION AND SCIENCE SYSTEM
MODERNIZATION»**

Басуға __. __. 2023 ж. қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Қағазы офсеттік. Цифрлы басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы

Подписано в печать __. __. 2023 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Цифровая печать.
Тип шрифта «Times New Roman». Условный печатный лист